

HISTORIJA

1520-1576.

I

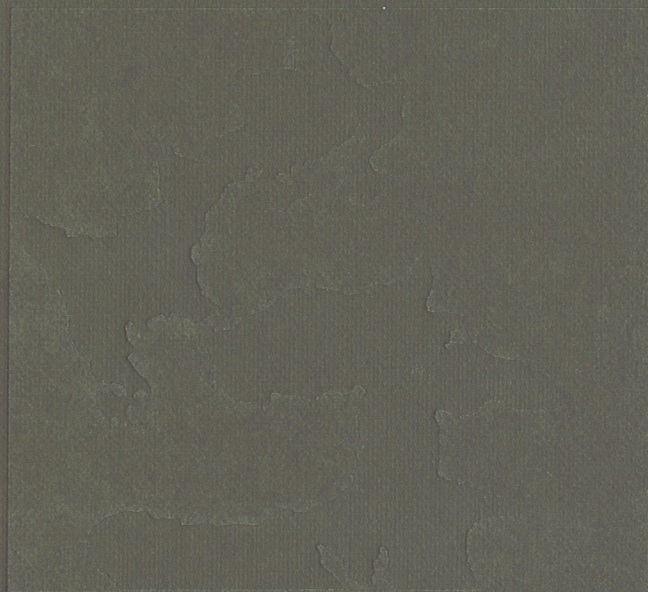
IBRAHIM
ALAJBEGOVIĆ
PEČEVIJA

HISTORIJA

1520-1576.

I

IBRAHIM
ALAJBEGOVIĆ
PEČEVIJA

BIBLIOTEKA
KULTURNA
BAŠTINA

Naslov originala

TARIH-I PEÇEVİ

Predgovor, prijevod i bilješke

FEHIM NAMETAK

HISTORIJA

1520-1576.

I

IBRAHIM ALAJBEGOVIĆ PEČEVIJA

Prijevod

uvod i bilješke

Prof.dr. Fehim Nametak

القلم
elKalem

PREDGOVOR

Ibrahim Alajbegović Pečevija

Nema nijednog bošnjačkog pisca niti pjesnika na turskome jeziku čija su djela još za njihova života pobudila takvu pažnju kao što je *Historija* Ibrahima Alajbegovića Pečevije. A neposredno poslije njegove smrti njegovo se djelo toliko prepisivanjem umnožilo da se prijepisi njegove *Historije* nalaze rasuti po cijelom svijetu. Samo u Turskoj je registrirano preko četrdeset primjeraka, a još na desetine u rukopisnim kolekcijama širom svijeta. Također, među štampanim djelima u XIX stoljeću, kada se u Osmanskom carstvu pokušavalo nadoknaditi zaostajanje u izdavaštvu u odnosu na Zapad, među najznačajnijim djelima objavljenim u Istanbulu, publicirana je i *Historija* Ibrahima Alajbegovića Pečevije. No ništa manji interes za Pečevijinom *Historijom*, zbog njenog velikog značaja, nije postojao ni na Zapadu. Među onima koji su se naročito zanimali za Pečevijino djelo spomenimo Karascona, Kraeglitiza, Babingera, kod Turaka Ahmeda Refika i C. Baysuna, a kod nas Bašagića, Handžića, Šabanovića i Balića.

Šta je to što je konstantno držalo pozornost na djelu Ibrahima Alajbegovića Pečevije od njegova vremena do danas i što čak danas daje posebno mjesto u našoj historiografiji ovakvom djelu. Prije svega je to ozbiljnost i objektivnost kojima se autor služio pišući svoje djelo tako da ono i danas predstavlja zanimljiv i nenadmašan izvor. Koliko nam je poznato Pečevija je ne samo prvi nego i jedini historičar koji se još u XVII stoljeću koristio prvorazrednim turskim izvorima kao što su berati, fermani, bujuruldiye, defteri. Kao narativne izvore Pečevija navodi i paše kod kojih je služio, na prvom mjestu Ferhat-pašu Sokolovića, Lala Mehmed-pašu Sokolovića, zatim navodi kazivanje svoga oca, zeta i drugih rođaka. Prilikom boravka Gazi Giraj-hana u Pečuhu, naš

pisac se svakodnevno s njim družio, od njega saznao mnoge stvari i čak od njega učio kaligrafiju, a redovno je prisustvovao i razgovorima koje je vodio serasker sa krimskim hanom. Nekim sudbonosnim događajima, kao što su događaji vezani za smaknuće sultana Osmana II, osobno je prisustvovao. Sve to dakle, vlastito sudjelovanje u događajima, korištenje prvorazrednih izvora i literature daje poseban značaj, ali i zanimljivost Pečevijinu kazivanju.

Više puta do sada je u literaturi spominjano da je Pečevija vrlo savjestan u navođenju izvora kojima se koristi. Osim toga što obilato koristi historiografska djela svojih prethodnika on također koristi i djela zapadne historiografije bilo izvorno sa mađarskog jezika koji mu je bio dostupan, bilo posredno, kada mu prijatelji Mađari prevode historijske tekstove sa njemačkog i latinskog jezika. Koliko je za njega važno precizno navesti izvor i autora neka nam posluži ovaj primjer: Kada govori o osvajanjima Sulejman-paše u Jemenu i Indiji on se koristio jednom kronikom koja obuhvata događaje 1539-40. godine, djelom čijeg pisca ne zna "jer mjesto gdje u knjizi pisac stavlja svoje ime ovdje je zacrnjeno tintom nekog zlikovca. Ali kako se može razumjeti iz onoga što je napisano, ova osoba je bila učen čovjek, koji je posebno dobro poznao astronomiju." Ako je katkad i samom Pečeviji bio sumnjiv neki podatak iz djela kojim se služio, on je pedantno naveo izvor i rekao da eventualna proizvoljnost ili čak netačnost pada na dušu autora od kojeg je preuzeo podatak.

Pečevijini suvremenici su znali da on piše historiju pa su mu i sami donosili podatke ili su mu ponekad sugerirali da nešto zapiše kako se ne bi zaboravilo. Tako, naprimjer, Pečevija navodi kako mu je Ozin-efendi napomenuo da zapiše kako su u pokretu iz Varada u Budim i veziri vukli topove kad bi se zaglibili u vodu.

Ozbiljnosti njegovih opservacija doprinosi i to što je, kako je već spomenuto, Pečevija koristio pored turskih i zapadne izvore. Tako on na više mjesta u *Historiji* donosi jednu vijest u dvije varijante: onoj koju je našao kod turskih historiografa i drugoj koju je našao u mađarskim historijama. Dogodi se tako da on iznese sve što piše u "turskoj" i "mađarskoj" varijanti opisa istog događaja, a da čak i ne sugerira čitaocu za koju bi se varijantu opredijelio, jednostavno prepušta čitaocu da zaključi šta je objektivnije. Zanimljivo

je da se često usteže kazati svoje mišljenje. U tom kontekstu treba gledati i na činjenicu da događaje nekih godina piše ukratko, čak šturo, jer opis čitave godine sažima na jednu stranu ili manje, dok neke događaje opisuje potanko na desetinama stranica. Ovo je tim začudnije jer je događaje u kojima je sudjelovao ili im bio suvremenik opisivao sažetije nego one koje je prenosio iz drugih djela ili po kazivanju drugih osoba. Ovo se posebno odnosi na događaje nakon smrti njegova zaštitnika Lala Mehmed-paše Sokolovića, u čijoj se pratnji nalazio 15 godina. To su godine od 1605-1620. koje u čitavoj knjizi zauzimaju razmjerno najmanje prostora. Ovaj se postupak može objasniti jedino time što Pečevija izbjegava, koliko god to može, iznositi vlastiti sud, jednostavno prepušta zbivanjima da sama govore, a čitatelju prepušta da donosi zaključke.

Ipak, za nas čitatelje je posebna draž baš u tome što on znatan dio svoga djela piše kao očevidac. To se može reći za čitav drugi svezak djela, pa djelomično i za kraj prvoga. I ne samo da je Pečevija očevidac, on je aktivan sudionik u zbivanjima. Tako će 1595-96. kao pregovarač opisati detalje pregovora o miru u kojima je kao aktivan sudionik sudjelovao: "U to vrijeme (1004./1595-96.) sam se ja, kao slobodan od službe" – kazuje Pečevija – "nalazio u opkoljenom Ostrogonu. Iako nisam imao zaduženje, ja sam bio taj koji je izašao iz tvrđave i otišao pregovarati o predaji tvrđave." Dalje Pečevija kaže: "Ova opsada i predaja sa svim pojedinostima, čak i u rezimiranom obliku, zahtijeva da se napiše na nekoliko punih listova. Zbilja, mislim da je umjesno da opišem ono što mi je prešlo preko glave, događaje koje sam osobno preživio, čak i kad bih samo iznio sažetak sažetka." Tu će u opisu pregovora govoriti o detaljima kako je zajedno sa Bojali Husejin-begom pregovarao s Mađarima oko predaje ostrogonske tvrđave. Tu će, susrevši se sa nekim Čehom, konstatirati kako je "češki jezik pomalo sličan bosanskom jeziku, iako se neke riječi nisu razumijevale, dobro smo se sporazumijevali." Inače, ovo nije njegova jedina opservacija o jezicima, na nekoliko mjesta u *Historiji* on spominje bosanski, hrvatski i vlaški jezik.

Veoma su zanimljive kulturne opservacije Ibrahima Alajbegovića Pečevije što daje posebnu vrijednost njegovu djelu. Do u de-

talje opisuje dvorac u Ostrogonu sa svim njegovim umjetninama, nakon što je pao u ruke Osmanlija. Na jednom mjestu posebno govori o slici koju je neki strani velikaš poslao Gazi Tirjaki-paši na kojoj je prikazana scena iz rata, gdje padišah sjedi na konju zabrinut za ishod rata, dok ga Hodža Sadeddin hrabri i tješi. Na više mjesta će spomenuti Ali Dede Bošnjaka pa i to kako je u jednom vojnom pohodu nastojao što više biti uz njega, jašući naporedo i družeći se s ovim velikim mutesavvifom i piscem, pomno prateći i bilježeći mudre riječi ovog sufije i učenjaka. Za jedan rukopis do kojeg je došao kaže da ga je kupio stoga što je na njemu vidio potpis šejhulislama Ebussuud-efendije, iako rukopis nije bio jeftin. To dokazuje njegov odnos prema knjizi i pisanoj riječi uopće, ali govori i o poštovanju pravih autoriteta njegova vremena. U takve vijesti o suvremenicima spada i opis boja na Margaretinom otoku kod Pešte u kojem je poginuo naš zemljak Derviš-paša Bajezidagić, poznati divanski pjesnik na turskom i perzijskom jeziku iz Mostara i osnivač znamenite zadužbine u Mostaru. Pečevija čak bilježi i Bajezidagićeve stihove koje je ovaj recitirao noć prije svoje pogibije, predskazujući svoj tragičan završetak. Inače Pečevija veoma cijeni pjesnike pa se i sam okušao kao stihotvorac. Pored njegovih stihova na koje se nailazi u *Historiji* i stihova nekih poznatih pjesnika koje je uvrstio u svoje djelo, nailazimo i na Pečevijine pjesme i izvan *Historije*, u rukopisnim zbornicima nekih biblioteka. U Gazi Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu, u rukopisu 5574, L. 10 b-11b., nalaze se dvije pjesme tesavvufskog sadržaja, naslovljene: *Ez an šejh Ibrahim-efendi Pečevi rahimehullahu*. Prva od dvije pjesme ima 89, a druga 22 bejta (distiha). To što je ovdje nazvan šejhom govori o njegovoj derviškoj opredijeljenosti, o čemu imamo i više podataka u njegovoj *Historiji*. Naprimjer, on dosta dugo, čak bi se moglo reći neuobičajeno za djelo ovakve vrste i za njegov način pisanja, pravi digresije kad govori o čudesima evlija, napose, pred kraj djela posvećuje dosta prostora kad govori o Abdulkadiru Gejlaniju, osnivaču kadirijskog derviškog reda, a s ponosom ističe da je rukopis knjige o Abdulkadiru Gejlaniju koju je Sadeddin-efendi prevodio sa svojim sinovima, u njegovom posjedu. Da je bio sklon čitanju i slušanju djela pobožno-tesavvufskog karaktera svjedoči i podatak u kome navodi

kako je prisustvovao izvođenju *Muhammediyye* koju je napisao Yazici-oglu, a recitirao Šeyh Sivasli Abdulmecid.

Dosta podataka u svojoj *Historiji* Pečevija daje o svojoj službi, o neposrednim zadacima koje je obavljao. Iz tih podataka zaključujemo da je on često bio u pregovaračkim ulogama, vjerovatno iz više razloga: najprije što je znao više jezika, zatim što je jako dobro poznao situaciju na granici, a potom i zato što je, čini se, imao dara da u vrlo teškim situacijama iznađe za svoju stranu najpovoljnije rješenje. Tako je on bio pregovarač i oko predaje tvrđave Ostrogon kad su je Turci izgubili, a pregovarao je i kad su je ponovo zauzeli o uvjetima preuzimanja.

Čini se ipak da je Pečevijina sposobnost najviše dolazila do izražaja u finansijskim i poreskim poslovima. Već 1003. (1594-95.) piše da je bio dunavski defterdar. Potom ga, na osnovu njegova pisanja, vidimo kako popisuje tri sandžaka u Grčkoj (Eubeja, Lepanto i Karliili). Isto tako je u tek osvojenom Egru po prvi put ustanovio evidenciju svih Egerlija, bilo spahija, bilo gonullija, utvrdio njihove dnevnice i ono što im pripada. U skladu s tim defterom izdati su s padišahovog divana hukmovi i berati. Na istom se poslu (finansijskom) dokazao i kad je zadužen poslovima kovnice novca (1624.) što je obavljao nakon što je bio muhafiz Mardina. Nakon što je osmanski novac dugo gubio na vrijednosti, tada je Pečevija iskovao novac prave vrijednosti.

Finansijske poslove je obavljao i kao defterdar Tokata (1625.) kada mu je ponuđena funkcija glavnog defterdara koju je odbio i ostao na funkciji defterdara Tokata. Poslije je obavljao dužnost dunavskog defterdara, kada je dobio anadolski defterdarluk, centralni defterdarluk na padišahovom divanu (1631.). U vrijeme pohoda na Revan (1634-35.) Pečevija se nalazio na dužnosti temišvarskog defterdara, a 1635-36. je defterdar u Bosni. Tada je dobio padišahovo pismo da organizira izradu 5.000 topovskih đuladi težine po 25 oka. Iako su došli livci iz Istanbula sa pripremljenim kalupima to nisu uspjeli uraditi pa je to uradio jedan domaći majstor, Bošnjak.

Sve ovo govori o Pečeviji kao vrlo sposobnom čovjeku koji se u raznim teškim situacijama uvijek uspio snalaziti. Tako mu je, kao sandžakbegu Stolnog Biograda, bila povjerena gradnja mosta u

Tati. Kada je boravio u Budimu i ostao bez novca, otišao je iz Budima u Pečuh, odakle je usred zime dovezao tristo kola hrane za Budim.

Mada piše historiju, na osnovu prvorazrednih izvora i kazivanja pouzdanih osoba, ali i na osnovu vlastitog osvjedočenja, Pečevija nije hladnokrvni promatrač zbivanja oko sebe. On vrlo otvoreno kritizira loše postupke namjesnika, potkupljivost vezira, uvođenje mita kao legalnog puta dolaska do položaja pa i spletke na samom dvoru. U analizi propusta koje čine vlasti posebno je direktan kada prikazuje stanje na granici, osobito u Mađarskoj, u kojoj je rođen i gdje je proveo dobar dio života pa je i najbolje upućen u stanje tog kraja. Time će kao suvremenik Hasana Kafije Pruščaka, koji je u svome djelu *Temelji mudrosti o uređenju svijeta* također uočio prve pojave krize i opadanja moći Osmanskog carstva i na njih ukazao, biti drugi Bošnjak koji svojim djelom kritizira uzročnike takvog stanja. Pečevija će kao očevidac teškog stanja objasniti da je kriza koja je rezultirala pljačkanjem zemlje i stvaranjem hajdučkih grupa od 500-600 osoba nastala zapravo zbog toga što raja nije bila zaštićena. Kao rezultat takvog nepodnošljivog stanja punog svakodnevnne neizvjesnosti. Pečevija kaže: “U svojoj siromaškoj kući u Pečuhu, ja sam, čim bi se smrklo, opasivao sablju, uzimao pušku u naručje i tako lijegao.”

On tu osobinu oštre i poštene kritike podržava i kada govori o jednom propovjedniku (vaizu) za kojeg kaže “U vazovima je bio vrlo hrabar i kad bi spomenuo državne velikane nije ih štedio riječima.”

Među one koji stvaraju krizu u državi Pečevija, razumljivo, ubraja Turkmene alevite na istočnim granicama Anadolije koje zbog njihove karakteristične nošnje (crvenih kapa) naziva kızılbashama. Naravno, oni su za njega krivovjerci (sapkin), pa čak ponekad i nevjernici (kafir) i protiv njih je dozvoljeno ratovati jer ugrožavaju vjeru i državu. No kızılbashama on redovito naziva i Iranice, ne koristeći nikakav drugi izraz za njih. Kızılbasha su za Pečeviju dakle svi: Turkmeni, Iranci, ali i druge etničke skupine koje su se poput Kurda ili Azera, na istočnim granicama Carstva odmetnuli od centralne osmanske vlasti. Ipak, kızılbasha su uglavnom šiiti ili aleviti s tim što im vrlo često dodaje epitet “rafizi” što označava jednu šiitsku sektu.

U vezi s ovim treba reći da je Pečevija ipak jedan odani pripadnik Osmanskog Carstva, ortodokсни musliman, pa u skladu s tim i gleda na mnoge stvari i događaje. Otuda opravdava upade koje gazije čine u neprijateljske zemlje (darul-džihad). Ratne scene, krvoprolića i brojna pogubljenja opisuje onakvim kakvi su se uistinu zbivali u skladu s ratnom etikom toga vremena iako ponekad usklikne da će silnike stići Božija kazna. Stoga, usprkos njegovoj veoma velikoj objektivnosti u pisanju kojom se ne može podičiti ni mnogo zapadnih ni istočnih historičara, na Pečeviju nipošto ne smijemo gledati kao na povjesničara modernog doba, iako je pitanje koliko su i historičari kasnijih stoljeća oslobođeni tendencije da pišu u korist svoga naroda, svoje vjere i svoje države. Dakle, iako je jedan od najobjektivnijih, ipak je Pečevija historičar 17. stoljeća i isključivo ga kao takvog treba čitati.

Njegova *Historija* obuhvata period od 1520.-1640. godine i zanimljivo je reći da je kronološki nastavak historije jednog drugog Bošnjaka, Husejina Bošnjaka – Kodže Muerrika, koji je napisao *Historiju* Osmanskog Carstva do 1520. godine. Istina, Husejin Bošnjak kodža Muerrih, koji je suvremenik Pečevijin namjeravao je opisati i dalje periode, ali ga je smrt pretekla u tome, pa posao nije završio kako je namjeravao. A na Pečeviju se nadovezao Bošnjak Mehmed Halifa sin Husejina, koji vodi ljetopis događanja u Carstvu od 7.10.1650. do 1.3.1665. godine. I ovo je djelo dvaput izdavano na turskom, ali kod nas nije prevedeno. Tako će naši čitaoci imati priliku na bosanskom jeziku najprije čitati *Historiju* Ibrahima Alajbegovića Pečevije. Poseban značaj sve ove kronike, kao narativni izvori, imaju u tome što se u XVII stoljeću prestaju voditi popisi stanovništva kao što je to činjeno od prve polovice XV stoljeća. Pa i kada su ti popisi, tahrir defteri, vođeni, kronike, ljetopisi, vakufname, kununame, sidžili i drugi izvori bili su izvanredna dopuna za cjelovitije i potpunije shvatanje situacije.

Ibrahim Alajbegović Pečevi je rođen u Pečuhu (Mađarska) 980. (1572.) godine. Potječe iz srednjovjekovne bosanske porodice, a njegov pradjed Davud-beg dobio je zijamet Kakanj, na osnovu tezkire rumelijskog beglerbega Jakub-paše Bošnjaka 902. (1496.). Berat o dodjeli toga posjeda bio je u Ibrahimovom vlasništvu i on ga je prepisao u svoju *Historiju*. Taj zijamet je bio u posjedu Davud-

-begovom i 922. (1516.) godine kada je imenovan kao Zijamet Davud-bega Bosne. Upravo je ovaj naziv i najznačajnija potvrda Davud-begovog porijekla. Taj naziv je koristio Davud-beg u vrijeme kada je služio na dvoru Mehmeda Fatiha kao silahdar jer je tek na dvoru spominjano porijeklo pojedinih dvorskih službenika koje inače nije isticano. Sam Pečevija ne ističe svoje bosansko porijeklo kao što to ne čine ni drugi službenici Osmanskog carstva koji su dospjeli do visokih položaja pogotovo ako je to porijeklo kršćansko.

Ibrahimov djed Džafer-beg, koji je bio alajbeg i kao takav i poznat kao Kodža Alaj-beg, bio je jedan od najbližih suradnika Gazi Husrev-bega. Bio je poznat junak koji se naročito isticao u osvajanjima Mađarske, kasnijeg zavičaja njegova unuka Ibrahima. Također je sa Malkoč-begom vojevao po Bosanskoj krajini. U boju na Mohačkom polju sudjelovao je sa svojih osam sinova, od kojih je jedan bio i Ibrahimov otac.

Jedan ogranak porodice Alajbegovića se iz Mađarske vratio u Bosnu gdje su imali posjed u nahiji Lepenici (u originalu se može čitati Penica, što je svakako bliže izvornom izgovoru mjesta, a ne Biha kako to čita Šabanović), dok Ibrahimov otac ostaje na posjedu u Mađarskoj, gdje mu se rodio i sin. Zanimljivo je da Pečevija iako često spominje oca, nigdje ne bilježi njegovo ime. Po očevoj smrti, kada je Ibrahim imao 14 godina, 994. (1596.), odlazi daidži, Ferhat-paši Sokoloviću u Banja Luku. Kad je Ferhat-paša premješten u Budim, s njim odlazi i Ibrahim. Majka Ibrahimova je dakle iz porodice Sokolović, pa on za svakog Sokolovića kojeg spominje u svojoj knjizi napominje da je to njegov rođak.

Ibrahim za sebe piše da nije stekao neko temeljito obrazovanje, ali naglašava da je volio čitati i da je čitav život proveo čitajući historijska djela.

Pečevija najprije stupa u vojničku službu, ali kad se uvidjelo da on ima velike sposobnosti u finansijskim poslovima gotovo čitav život će se baviti defterdarskim poslovima popisivanja stanovništva i ubiranja poreza. Ipak, vidimo ga kako prilikom odbrane Ostrogona pregovara o uvjetima predaje Ostrogona (2.9.1595.). U to vrijeme se Pečevija kao dunavski defterdar susreo sa kadijom Jerkoja (Đurđeva) na Dunavu koji mu je ispričao pojedinosti o ustanku

Mihala. Godinu kasnije je kao izaslanik Lala Mehmed-paše Sokolovića otišao u Istanbul da traži pomoć pri opsadi Egre. Nakon što je u vojsci Saturdži Mehmed-paše opsjedao Veliki Varadin (danas Oradea u Rumunjskoj) što je nakon neuspjeha Saturdžije dovelo do njegova smjenjivanja i dolaska Ibrahim-paše Novošeherlije za velikog vezira, jedno vrijeme Pečevija ne govori o sebi kakvu dužnost obavlja. Tek 1600. godine ga opet susrećemo u vojsci koja osvaja Kanižu (danas: Nagykanisza u Mađarskoj), a godinu kasnije u vojsci Jemišči Hasan-paše koja bezuspješno pokušava povratiti izgubljeni Stolni Biograd (danas: Szekesfehervar u Mađarskoj). U zimu 1601-02. je Pečevija iz Budima dolazio pokupiti harač Požege o čemu piše: "Te zime sam ja, vaš sluga, kupio harač Požege i poslom sam bio odsutan iz Budima pa sam serdara o nekim stvarima izvješćivao pismima. Snijeg je bio do prsa. Zbog snijega više se nije moglo ni pomisliti da se ide. Htio sam obaviti putovanje zaleđenim Dunavom, ali zbog toga što su propadali ljudi sa konjima kroz led, jedva sam petnaesti dan ove muke i nevolje stigao u Pečuh." U vrijeme kada su Turci branili Budim pokušavajući napasti Peštu koja je bila u rukama Austrijanaca, Pečevija se upoznao sa Derviš-pašom Bajezidagićem koji mu je ispričao neke događaje koje je ovaj unio u svoju *Historiju*. Pečevija je poslije toga postao lični sekretar Lala Mehmed-paše Sokolovića koji je postao veliki vezir, pisao mu pisma i nosio ih u Carigrad. Tako je, ovlašten od serdara, pregovarao i o preuzimanju Ostrogonia od Austrijanaca, a onda je vijest o zauzimanju toga grada sam odnio u Carigrad gdje je primljen od sultana i nagrađen počasnom odorom.

Sljedeća mu je dužnost bila isplata plaća konjaničkoj vojsci (bölük halki ili alti boluk) što je s velikim uspjehom sam obavio iako je taj posao obično radilo osamnaest ljudi jer je trebalo isplatiti 75,000.000 akči.

Koliko god je Ibrahimu teško pala smrt njegova zaštitnika Lala Mehmed-paše Sokolovića, čini se da ga se isto tako dojmio grub postupak novog velikog vezira prema Mehmed-pašinoj djeci koju je ovaj lišio svakog nasljedstva. Nakon defterdarskih poslova u Grčkoj kad je popisivao Eubeju, Lepant i Karliili, Ibrahim se izvjesno vrijeme povukao na svoj posjed u Pečuh. Tek, 1618. ga vidimo u Moldaviji u gradovima Akkermanu i Benderu. U vrijeme pogibije

sultana Osmana II nalazio se u Carigradu i bio očevidac većine događaja vezanih za smjenu sultana i pogubljenje Osmana II.

Godine 1033. (1623-24.) imenovan je defterdarom Dijarbekira, a potom i beglerbegom Rakke, s rangom paše od Karamanije. Uz to je dobio zadatak da čuva grad Mardin sa 200 sejmena. Iza toga je imenovan defterdarom Tokata, a onda mu je ponuđeno mjesto glavnog defterdara što on nije prihvatio. No onda je premješten za dunavskog defterdara (1625-26.), pa 1040. (1631.) za anadolskog defterdara. Najvišu dužnost koju Pečevija obavlja u svojoj karijeri, sandžakbeg Stolnog Biograda, dobio je 10. maja 1633.

Nakon dvogodišnjeg upravljanja tim sandžakom opet je 1635. dobio u zadatak popis dunavskih krajeva, a iste godine je postavljen za bosanskog defterdara. Dvije godine kasnije, 1637., vidimo ga opet kao temišvarskog defterdara. To je i posljednja dužnost za koju se zna da ju je Ibrahim Alajbegović Pečevija obavljao. Nakon toga on se povukao u Pečuh i pisao svoju *Historiju*. Već 1059./1649. spominju ga kao umrlog pa je sigurno da je umro najkasnije te godine.

* * *

U prijevodu Pečevijina djela sam se osim izdanja iz 1860-61. godine koristio i latiničnim izdanjima Bekira Sidki Baykala (Ankara, 1981.) i Murata Uraza (Istanbul, 1968.). Ipak pojedine nedoumice sam istom uspio razriješiti kad sam sporna mjesta uspio pročitati u rukopisima Süleymaniye biblioteke u Istanbulu (rukopisi: Hamdiye, № 613). Moj boravak u Istanbulu su pomogli gospoda Mustafa Hafizović, Edhem Bičakčić i Hasan Balić na čemu im ovom prilikom toplo zahvaljujem. Također želim izraziti zahvalnost gospodinu Andrasu Riedlmayeru, koji mi je ustupio izdanje Pečevijine *Historije* iz 1860-61. godine. Recenzentima, Behiji Zlutar i Amiru Ljuboviću, zahvalan sam na korisnim sugestijama.

Rad na ovom djelu posvećujem svojoj djeci: Ferihi, Lebibi, Zejni, Salihi i Muhamedu kome sam naročito zahvalan na pomoći prilikom izrade Rječnika termina.

F. Nametak

UVOD

U ime Allaha sveopćeg dobročinitelja, Milostivog

Neka je hvala Uzvišenom Bogu od ovog bezvrijednog roba. I selam neka je od odanog prijatelja Božijem uzvišenom Prijatelju (Poslaniku) i njegovoj obitelji koja je našla pravi put sa ljepotom njegova duha i njegovim svjetiljkama (zvijezdama).

Nakon ovoga, neka prijateljima čista srca i odanim drugovima ne ostane tajno i skriveno, govorit će se o događajima vezanim za osvajanje moga zavičaja Mađarske države, neka je uzvišeni Allah sačuva od nesretnih dušmana i o osvajanjima umrlog i od Boga oproštenog sultana Sulejman-hana, neka mu Bog ukaže svoju milost. Tim povodom mome bezvrijednom umu dođe ta misao: da ja, čije je znanje malo i ništavno, utvrdim i opišem neke datume i osobe koje to zavređuju, o kojima sam nešto saznao da bih to oživio. Koliko god je to poput derviških razbarušenih odora šuplje sa stotinama rupa, ili šareno poput softanskih ogrtača; s obzirom na to da je odvagano na terazijama pametnih osoba i preneseno iz kronika koje su napisale pouzdane osobe, nadati se i očekivati da oni pouzdani koji ovo vide prekriju zastorom oprosta i budu blagonakloni prema mojim nedostacima.

Kazat ću otvoreno da sve što uradim ne vrijedi.

Pa ipak, u ovaj sam posao ušao sa željom da napišem svakom pristupačnim i svakodnevnim razumljivim jezikom očišćenim od stranih riječi i sroкова, ono što su u svojim djelima napisali Dželalzade Nišandži Mustafa-beg¹, njegov brat Dželalzade Salih-efendi²,

---

¹ Dželal-zade Nišandži Mustafa-beg, poznat i pod nadimkom Kodža Nišandži (Veliki nišandžija). Rođen oko 1490. godine, završio Sahn-i seman medresu. Služio kod vezira Piri Mehmed-paše kao pisar (1516.) i kasnije kao tezkiredžija. Stalno je napredovao u službi dok nije 1566. godine postao službeni nišandžija (sastavljač i pisar carskih fermana i berata, ovlašten da ispisuje carski znak tj. nišan (tugru). Umro je 1567. Napisao je djelo *Tabakatul-memalik* koje Pečevija citira.

² Dželal-zade Salih-čelebi, rođen 900./1494-95. u Vučitrnu gdje mu je otac bio na službi kao kadija. Brat je Nišandži Mustafa-bega. Bio muderis u Edreni. Pisao pjesme koje su se svidjele velikom veziru Ibrahim-paši pa onda doveden na medresu u Istanbul. Kasnije bio na položajima muderisa i kadije. Najviša

Tevkii Ramazanzade³, rahmetli majstor pjesnik Âlî-efendi⁴, Hasan Beyzade-efendi⁵, Hadîdî⁶ i Kâtib Mehmed-efendi⁷. Uspjeh dolazi od Allaha. O kako je lijep Allah i kako je dobar pomoćnik!

---

funkcija mu je bila – egipatski kadiluk s plaćom od 80 akči dnevno, a onda mu je data mirovina od 100 akči dnevno. Posljednje godine proveo je u Istanbulu pišući i prevodeći brojne knjige. Djela koja spominje Pečevija je *Tarih-i Sultan Suleyman* (Historija sultana Sulejmana) i *Tarih-i Misir* (Historija Egipta).

³ Ramazan-zade Mehmed-čelebi (Kučuk Nišandži) je osmanski državnik i historičar. Rođen je početkom XVI stoljeća. Služio je kao pomoćnik Dželal-zade Mustafe pa je prozvan i Kučuk Nišandži (Mali nišandžija). Služio ja na dvoru kao divan katib, 1552. godine postao je defter-emin, 1554. postaje reisul kuttab (glavni pisar), a 1558. dobio je titulu nišandžije s tim da ide u Moreju (Peloponez) na službu. 1563. je umirovljen sa zeametom od 50.000 akči. Umro je 1571. godine. Glavno djelo mu je poznato pod naslovom *Tarih-i Ramazan-zade* ili *Tarih-i Nišandži*.

⁴ Mustafa Âlî-efendi, poznati osmanski historičar i biograf. Rođen je u Galipolju (Gelibolu) 28. travnja 1541. godine. Završio je školovanje u Rustem-pašinoj i Semaniji medresi u Istanbulu. Služio kod princa Selima, zatim bio u pratnji Lala Mustafa-paše u Siriji gdje je služio kao sekretar. Jedno vrijeme je služio u Egiptu, potom opet u pratnji, ovog puta princa Murada III. S njim se vraća u Istanbul. Kasnije služi u Bosni. Potom je služio kao defterdar u Bagdadu, Sivasu da bi 1596. bio postavljen za sandžakbega Kajsarija. Zatim je bio postavljen za sandžakbega Džide gdje i umire 1600. godine. Napisao je više djela od kojih je najpoznatije *Kunhu'l-ahbar* (Historija osmanskog carstva) u pet tomova. Ima i 2 divana pjesama, po jedan na turskom i jedan na perzijskom jeziku.

⁵ Hasanbeyzade Ahmed-paša, osmanski državnik i historičar. Služio na dvoru. U vrijeme pohoda na Eger (1596.) bio tezkiredžija (bilježnik) Damad Ibrahim-paše. Učestvovao i u pohodu na Varad 1598. Vratio se u Istanbul i opet služio kao teskeredžija kod Damad Ibrahim-paše u kojem svojstvu ide i na pohod na Ujvar. Na konaku u Vukovaru (u kolovozu 1599.) imenovan je glavnim tezkiredžijom. Kasnije bio defterdar Dunavske oblasti, Karamana i Halepa. Na koncu je bio pozvan da prati sultana Murada IV na pohodu u Revan (9. ožujak-26. prosinac 1635.), a po povratku umire u Istanbulu 1046. (1636-37.). Glavno djelo mu je dvotomna Historija. Prvi dio je sažetak ranih historija, a drugi je pisao kao svjedok događaja.

⁶ Hadidi, osmanski historičar čije se rođeno ime ne zna, općenito je poznat samo kao Hadidi jer mu je otac bio kovač (arapski hadid = željezo). Umro je poslije 1530. godine. Napisao je Osmansku historiju u stihovima i to je jedino njegovo poznato djelo, ako se izuzme nekoliko njegovih pjesama razasutih po rukopisnim medžmuama. Njegovu historiju su od osmanskih historičara koristili Nasuh Matrakçi, Hodža Sadeddin, Ibrahim Pečevi i Ahmed Vasif.

⁷ Sa'duddin-efendi zade Mehmed Čelebi-efendi je sin šejhulislama Hodža Sa'duddin-efendije. Rođen je 975. (1567-68.) u Bursi gdje mu je otac služio

KRATKO KAZIVANJE O VLASTI I RATOVANJIMA SLAVNOG SULTANA SULEJMAN-HANA PREDVODNIKA DŽIHADA I POBJEDA

*O pero, opiši suštinu Sulejmanova vremena
Je li mu viđen par u veličini i sjaju
Sve na svijetu mu se pokorava
I mladež na licu vremena je njegov žig
Njegova se naredba provodi javno i tajno
Pred njegovim zapovijedima glavu saginju ljudi i džini
Muhur plemenitosti s dostojanstvom je predat njemu
Roba koji mu se sviđi učini nosiocem pečata (velikim vezirom)*

Sultan Sulejman je bio tako veliki vladar, koji nije imao dostojna para, jer je kao biser došao na svijet iz slavnog roda očevog i plemenite utrobe materine.

U vrijeme stupanja na prijestol bio je jedini nasljednik pa je bez grijeha zbog borbi za posjed i vlast i bez bilo čijeg pogubljenja preuzeo prijestol. Stoga nije ostalo mjesta nikakvoj sumnji da se može tvrditi da mu je i onaj svijet ukrašen kao što mu je bio i ovaj.

Što se tiče njegova blagoslovljenog izgleda bio je ovakav: lice okruglo, oči svijetle, razmaknute obrve, orlovski nos što po mišljenju umnih ljudi simbolizira dalekovidnost i oštroumnost, ljudska riječ, uske grudi, zubi poput bisera, rast umjeren i pogodan, vrat dug i uzak poput srebrene surahije, odjeća, turban, način i stil odijevanja lijepi, dopadljivog govora i ponašanja, profinjeno, na mjestu gdje se razgovara bio je učene riječi, savršene pameti, prijatelj učenjaka, vještih osoba, filozofa i pjesnika, osoba u kojoj su se našle sve fizičke i duhovne vrijednosti. Bio je veseo vladar, da više od četrdeset godina na svijet nije došao njemu sličan.

---

kao mederris. Nakon temeljitog obrazovanja bio mulla od Mekke 1000. (1591-92.), 1004. (1595-96.) kadija Istanbula, anadolski kazasker, rumelijski kazasker, da bi po smrti šejhulislama Sun'ullah-efendije postao šejhulislam 1010. (1601-02.). Godine 1024. (1615.) umro je od kuge.

Pisao je pjesme, a otpočeo je i nadopunjavati očevo djelo *Tadžu't-tevarih*, ali taj posao nije uspio okončati. Taj njegov nedovršeni rad je koristio i Pečevi.

POJAVA CRVENOG KAUKA

U njegovo sretno vrijeme bilo je primjerno nositi crveni počasni turban. Do kraja njegova vladanja pojavili su se čak dućani sarukčija. Do tog vremena svako je svoj saruk savijao kako je znao i umio. Vojne jedinice su se općenito izdvajale iz skupine po sarucima. U ovom vremenu nije se stavljao saruk samo na carskom dvoru kao što je bio običaj, vojska je svugdje stavljala kauke. Po prvi put u uzvišenoj Osmanskoj Carevini janjičarima su stavljane posebne kape na mjesto ćulaha i tadžova, a spahijama saruci koji su lijepo izgledali. U svojim neuporedivim riječima i lijepim stilom Hodža-efendi⁸ jedan od najvećih učenjaka Rumelije i najboljih njenih pisaca, neka je rahmet njegovoj duši, napisao je, a mi to iz njegova djela *Tacu 't-tevarih* na isti način prenosimo:

“U franačkim i rumskim zemljama oblači se odijelo i kapa od vunene tkanine “suf” i “skerlet” podesno uvjetima njihove klime i zraka, tamo se oblače kape žute, crvene i crne boje. Povinovavši se izreci da je “najpodesnija bijela odjeća”, u Osmanskom carstvu crne boje su zamijenili bijelim i tako čitavu zemlju učinili bijelom. Sve do vremena sultana Jildirim-hana (Bajezida I) održao se ovaj stil. Zbog mogućnosti greške u raspoznavanju jedinica vojske kojih je bilo mnogo u vrijeme Jildirim Bajezida-hana napravljeno je više vrsta odjeće. Na nagovor beglerbega Timurtaš-bega padišah je naredio da se spahijama i dvorjanima obuku posebne bijele kape. Istaknutijim pripadnicima dvora i vlasti i njihovim službenicima zapovjedbno je da nose crvene kape. Gazi Sultan Mehmed-han, Osvajač, sedmi sultan osmanske dinastije i osvajač Istanbula, s obzirom na to da mu je za cilj bio smjestiti se u zemlji Pejgamberovog časnog suneta, objavio je da je sunet omotati bijeli saruk i naredio da janjičari kao posebno obilježje nose ovaj saruk ukrašen vezom sa srmom. Crvene kape koje su koristili ljudi na visokim položajima, u povodu unapređenja zbog proširenja države, trebale su se ukasiti raznim ukrasima. A kapa *uskuf*, koja se koristila među janjičarskim ko-

⁸ Sa'dettin, Tacu't-tewarih yay. I Parmaksizoglu. Istanbul, 1974., sv. I, str. 67-68.

mandantima pronalazak je Gazi Sulejman-paše, osvajača Balajira. On je odabrao ovaj dio odjeće iz duboke ljubavi koju je gajio prema Mevlana Dželaluddinu Rumiju⁹, neka mu je posvećena tajna. U vrijeme Gazi sultan Murada, čije je mjesto Džennet, bila je raširena pojava da odjeća sultana i velikodostojnika bude ukrašena finim zlatnim vezom. Na nekim pohodima i skupovima osmanski su sultani ovaj *uskuf* (kapu) imali kao sultansku krunu. Saruci vezani na *Jusufi* način, ovijeni na zlatnim krunama koji se sada vide povrh čistih mezara Osmanovih potomaka – koji izgledaju neuporedivo i čiji su ukrasi zamotani na jedan takav način da ni oni koji ih gledaju s povećalom ne mogu vidjeti gdje se nalazi kraj – su vrlo vješto napravljeni, lijepo izgledaju i njihovo gledanje raduje, a oblačeni su na prijemima, u džamijama i mjestima gdje se dolazilo odavati pokornost.”

NEKOLIKO PRIMJERA NJEGOVA PRAVEDNOG I ISPRAVNOG POSTUPANJA

Visoko cijenjeni, rahmetli i od Boga oprošteni njegov otac sultan Selim-han – neka mu je zemlja lahka i neka mu je mjesto u Džennetu – nakon što je osvojio Egipat otuda je protjerao i preselio u Istanbul šesto kuća naroda. Kad je sultan Sulejman spoznao njihovo stanje dozvolio je onima koji hoće da se vrate u svoju zemlju neka idu, a oni koji hoće da ostanu neka budu slobodni u našem glavnom gradu.

Rahmetli sultan Selim, neka mu je boravište u Džennetu, htio je državu dovesti u stanje da joj ništa ne može naškoditi. Zabranivši stoga da neki trgovci stalno putuju u Iran, oduzet im je imetak, jedan dio toga imetka stavljen je u državnu blagajnu, a jedan dio je potrošen. Sultan Sulejman je naredio svojim službenicima da se svima vrati ono što je oduzeto i stekao je veliki sevab time što je u potpunosti vraćen njihovim vlasnicima.

---

⁹ Mevlana Dželaluddin Rumi (1213.-1273.), veliki mistički filozof i pjesnik, rođen u Belhu (Afganistan), a najveći dio života proveo i umro u Konji (Turska), gdje mu se nalazi turbe. Napisao više djela na perzijskom jeziku od kojih su najpoznatija *Mesnevi-i manevis*, *Divani-i Kebir* i *Fihi ma fihi*. Na osnovu njegova učenja iznesenog u *Mesnevi-i manevis* njegovi sljedbenici su osnovali tarikat (derviški red) mevlevi.

Vezano za zulumе koje je počinio Kanli Džafer-beg (Krvavi)¹⁰ koji je bio sandžakbeg Galipolja i komandant mornarice, na pri-
tužbu od strane njegovog ćehaje, naređeno je da se izvrši kontrola.

Kao posljedica istrage ustanovljeno je da je Kanli Džafer-beg učinio bezbrojna zlodjela pa je obješen da bi poslužio kao primjer drugim upraviteljima.

Prizrenski beg je prodavao djecu raje kao roblje, a neke je poslao kao poklon velikašima u Istanbul. Kako se ova priča prenosila i o njoj se čulo poslan na sve strane, je jedan čauš sa pomoćnikom i izvršena je smrtna kazna.

Neki od silahdara su se okupili pa su se osmjelili da uznemiruju vezire i državne dužnosnike, a kada je to dospjelo do padišaha, njihov zapovjednik je izbačen s posla, a pet osoba je pogubljeno.

Ove su se stvari zbile u vrijeme kad je padišah stupio na prijestol. Zbog toga činjene su molitve, a oni kojima je nanesena nepravda poništena, proljevali su suze radosnice, za svakoga ko bi za ovo saznao nije bilo sumnje da će padišah biti nagrađen na oba svijeta, da će biti sretan i dugovječan.

U njegovu sretnom vremenu niko od njegovih upravitelja, kadija i službenika nije bezgrešan i bez razloga bio udaljen s posla. Uopće, bilo je malo otpuštanja s posla, a oni koji su zbog velikih grijeha otpušteni s posla nisu lahko mogli dobiti novo zaposlenje. Zbog toga su se svi zaposleni držali pravde i poštenja i govorili bi: "Ako budem otpušten s posla zbog greške neću više vidjeti službe". Zbog toga nikom nisu padale na pamet čak ni loše primisli.

Na primjer, kadija Sereza bio je jedan od bliskih ljudi rahmetli Dželalzade Kodža Nišandži Mustafa-bega. Prema mišljenju ovog siromaha, što se vidi iz njegovih pisama, ovaj je obavljao dužnost kadije Sereza petnaest godina. Klima Sereza je loša pa je ovaj zbog toga što nije podnosio takvu klimu dugo vremena uzimao lijekove, a zamolio je Dželal-zadea u pismu da mu isposluje mjesto u nekom drugom gradu. Ali ako mu Dželal-zade ne može promijeniti mjesto,

---

¹⁰ Džafer-aga (ili Džafer-beg) bio je kapudan-i derya (komandant mornarice, četiri godine u vrijeme sultana Selima I i najvažnija mu je zadaća u to vrijeme bila osigurati put sultana Selima u Egipat. Zbog okrutnosti bio je poznat kao Kanli Džafer (Krvavi Džafer). Na mnogobrojne žalbe na njegovo ponašanje sultan Sulejman je dao da se pogubi.

s obzirom da se ne može priviknuti na klimu, neka ga se razriješi s dužnosti.

U to vrijeme je bilo malo upravitelja koji su otpušteni s posla. Rahmetli Husrev-beg¹¹ je punih 33 godine upravljao Bosnom. U ovom periodu je samo jednom zbog nekih poteškoća ova dužnost dana Ulama-paši¹², a kratko nakon toga je ponovo njemu predana i on je kao sandžakbeg Bosne preselio u Božiju milost.

Mislim da je Džundi Hamza-beg¹³, dok je bio sandžakbeg Đule ili Solnoka, skrivio poraz. Zbog toga je došla padišahova naredba da se ukloni sa dužnosti i uhapsi u budimskoj tvrđavi. Ali kad je padišah saznao da je on ranije osvojio tvrđavu Tata, da je učinio brojna slavna djela, da je šesto zarobljenika koje je zarobio u tim krajevima kod sebe odškolvao, iako se ovaj još nalazio zatočen u tvrđavi postavio ga je na novo mjesto kao sandžakbega. Ali kad je izašao iz kule pao je na zemlju i toga dana nije mogao nikoga vidjeti. Čuo sam od ljudi koji su bili čuvari tvrđave da je proveo dugo vremena u kuli i da mu je vid zbog toga oslabio.

Onima koji su razriješeni s dužnosti, u vrijeme dok su bili bez posla davani su posjedi s konjima, mazgama i sitnom stokom dovoljni za njihovo preživljavanje. Svojim očima sam vidio da je sadašnji vladar oduzeo posjede upravitelja Solnoka i Segedina i dao ih da bi utolio glad bosanske blagajne. I sada u zbirnom defteru Smederevskog sandžaka nailazi se na bilješke o ovakvim posjedima (arpalucima). Vidio sam stare berate rahmetli Husrev-bega, Kasum-paše¹⁴

---

¹¹ Husrev-beg (Gazi), (Serez, 1480. – Sarajevo, 1541.). Po ocu Ferhad-begu potomak bosanske vlastele, a po majci Seldžuki potomak (unuk) sultana Selima I. Namjesnik Bosne u tri navrata 1521.-1525., 1526.-1534., 1536.-1541. Pod njegovom upravom Sarajevo postaje važan ekonomski i kulturni centar Bosne. Osnovao je brojne zadužbine kojima je dao pečat razvoju Sarajeva.

¹² Ulama-paša, sandžakbeg Bosne, sin je jednog spahije iz sandžaka Teke. Upravljao je Bosnom između 1534. i 1536. godine kad je Gazi Husrev-beg bio razriješen s dužnosti bosanskog sandžakbega, a nalazio se na dužnosti smederevskog sandžakbega.

¹³ O ovom sandžakbegu nemamo bližih podataka. Vjerovatno se radi o kasnijem bosanskom namjesniku koji je bio na toj dužnosti nakon Malkoč-bega i Osman Džan-bega.

¹⁴ O ovom Kasum-paši znamo na osnovu Pečevijevog djela da je bio defterdar, potom dvorski učitelj (lala), kasnije kubbe-vezir.

i Tur Ali-bega¹⁵. Ovo su posjedi koji donose po tovar ili dva akči prihoda, nailazio sam i na bilješke o posjedima (hasovima) koji daju prihode od petnaest, dvadeset hiljada akči prihoda.

U naše vrijeme koje dopire do granica hidžretske 1050. (1640-41.) godine, bezvrijedno i uniženo stanje begova je, ne budi primijenjeno, hiljadu puta gore od jevrejskih radnika. Njihovi izdaci za mito i ono što daju kao dug da se ne bi prenio u novu godinu, toliki su da se samo mogu poželjeti.

Ali prije nego što ovi siromašni upravitelji sandžaka dođu do prihoda, kroz njihove ruke prođe dva puta toliko u obliku mita. Nije to da se uzima prihod kad dođe vrijeme za to. Možda čak i ne došavši u mjesto službovanja, umrijevši, idući ili prodavši sandžak drugom bijedniku ne provodeći u njemu ni dva mjeseca, uzimano ime je mito. Dobiti nazad novac od onih koji su razriješeni nema ni govora, ni imena im se ne spominju, niti se ovim siromasima moglo prigovoriti. Kome se požaliti na ove nepravde i od koga se nadati lijeku. Naša jedina nada je da Uzvišeni Allah očisti ove zulumčare i nepravednike između svojih robova. Ali ako se pažljivo osmotri, vidjet će se da oni koji nešto čine to i nalaze i svakom ko čini zla suprotstavlja se.

Nakon Mustafa-paše¹⁶ kod kojeg smo rasli u danima našeg djetinjstva, u Budim je došao i pedeseti beglerbeg. Od ovih su samo četvorica živi, pa i njihovi valiluci su blizu. Ako ne uzmu ono što im pripada, siromašni begovi nikada ne mogu ostvariti svoje želje. Ali mi još više molimo pomoć od Uzvišenog Allaha i nadamo se pomoći i zaštiti od strane duha rahmetli Gazi Sultan Sulejman-hana, tako da stanje ovih siromaha popravi sto puta i da sadašnji sretni i ugledni naš padišah ove siromašne begove i druge ugrožene jednom nagradi. Neka se smiluje vrelim uzdasima, natopljenim krvavim suzama koje se slijevaju do dna, onih koji su bili nosioci zna-

---

¹⁵ Turalibeg sin Ejnehana, vojskovođa u osmanskoj vojsci. Posljednjih godina života bio smederevski sandžakbeg. Umro prije 15.2.1572. godine. Ostavio više zadužbina u Tuzli, Iloku, Čačku, Foči i jedan most na rijeci Prači. Vid. Kreševljaković, *Sabrana djela*, knj. III, Sarajevo, 1991., str. 71.

¹⁶ Ne znamo na kojeg se ovo Mustafa-pašu odnosi, ali se pouzdano zna da je Pečevija nakon očeve smrti otišao kod daidže, Ferhad-paše Sokolovića, u Budim uz kojeg je i odrastao.

kovlja (bubnja i zastave), a sada su doživjeli najveća poniženja, otpušteni s posla i poniženi, neka im da dobrote i milosti koliko im je potrebno da prežive, neka se njihova djela upišu u bilježnicu dobrih djela kod Uzvišenog Allaha. Dok teku ove riječi, kao samo jedno zrno nakupljenih bolova u srcu, napisana je samo jedna kap iz mora nepravdi i zala nanesenih jadnim begovima. A sada da se vratimo temi i nastavimo o lijepim osobinama rahmetli padišaha.

U njegovo sretno vrijeme nije se moglo ni govoriti o mitu. Dok je bio veliki vezir rahmetli Rustem-paša¹⁷ on je optužen za ovaj grijeh. A beglerbegluci su bili veliki poput Anadolije, Sirije, Egipta i donosili su prihode po 4-5 hiljada dukata. Pa kad neko ima beglerbegluk u svojoj ruci po petnaest godina, a od njega se ništa ne traži, ne boji se ni razrješenja. Jer ono što je dobivao nije bilo mito nego samo poklon. Čak rahmetli Âlî -efendi u svojoj *Povijesti (Kunhu'l-Ahbar)* spominje da mu je jednom prilikom "erzurumski beglerbeg poslao kao poklon pet hiljada zlatnika, a on je od ovih novaca vratio 3 hiljade jer erzurumski prihodi nisu tako veliki".

Za vrijeme rahmetli Uzun Mehmed-paše¹⁸ o ovakvom grijehu nije se moglo ni govoriti. Čak je optuživao svoje ljude da su toliko puta ugrožavali posjede vlasnika.

Eto ja siromah nisam čuo da je prije hiljadite godine (1591-92.) neko od visokih dostojanstvenika u rangu beglerbega uzeo mito kao kompenzaciju za timar ili zeamet koji je dodijelio izuzev Sofu Sinan-paše¹⁹, poznatog kao Potur Sofu. Čak sam svjedok potpuno

---

¹⁷ Rustem-paša je po Bašagiću (*Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini*, Zagreb, 1931., str. 65) rodom iz Skradina u Dalmaciji. Odgojen na dvoru, napredovao je do rikab-age. Služi kao namjesnik Dijarbekira, odakle dolazi u Istanbul za vezira 950. (1543.). Iste godine se ženi Sulejmanovom kćerkom Mihrimah, a slijedeće godine postaje veliki vezir. Umro je 26. Ševala 968. (1561.) godine. Napisao je kratku kroniku Turske carevine do njegove dobi.

¹⁸ Uzun Mehmed-paša ili Mehmed-paša Taval (Dugi) je Mehmed-paša Sokolović, veliki vezir koji je kao dijete odveden iz Sokolovića kod Rudog na školovanje u Carski saraj gdje je vremenom dospio do najviših položaja. Veliki vezir je bio za vrijeme četiri sultana, o čemu se govori i u ovoj Pečevijinoj *Historiji*.

¹⁹ Sofu Sinan-paša, budimski namjesnik nakon Ferhad-paše Sokolovića.

suprotnog: bio sam jedan od najbližih ljudi rahmetli Ferhad-paše²⁰, moga daidže koji je poginuo u Budimu. Imao je ljude koji su mu svakog dana javljali da su spremni izvršiti naredbu i dolazili su mu na pozdrav. Ako je jednom poturu zapala dužnost na granici on bi pod zastavom mulazimbaše trčao sa više od tristo slugu i 300-400 snažnih momaka, boraca. Jednog dana se ovi skupe i izađu pred pašu pa mu kažu: "Ti daješ upražnjene timare svojim ljudima, a mi se bez nadoknade borimo za sreću padišaha zemlje, hranimo konje i sluge i svaki dan dolazimo na divan da te pozdravimo." Rahmetli Paša odgovori: "Moji su ljudi zajedno sa mnom upućeni na front u Perziju, služili su u mnogim službama i sudjevali u vojnama, bili su vezani za mene iz istih razloga iz kojih ste vi sada vezani." Onda je od tri timara odlučio dati jedan ljudima koji su ga ranije služili, a dva mulazimima koji su pod beratom (koji su u aktivnoj službi) i sve je tako provedeno u vrijeme dok je rahmetlija bio živ. Poslije Ferhad-paše na njegovo mjesto je došao Sofu Sinan-paša i on je za već predane timare uzeo nešto novca. Došla je i hiljadita godina (1591-92.), otvoren je mađarski front, a u povratku s vojne ostala su upražnjena mjesta emina. Počelo se uzimati za hiljade ljudi koji nisu učestvovali u ratu po dvije ili tri akće. Upraznjeni timari prodavali su se na otvorenoj dražbi. Zbog toga niko nije htio biti mulazim (niži oficir), ali zbog ovolike pohlepe potpuno je oslabila snaga beglerbegluka. Nije bilo ljudi i sluga koji bi se pobrinuli za konje, stoku, deve, mazge, koji bi vrijedili za bilo kakav posao niti onih koji bi odgovarali njihovu dostojanstvu i časti. Na primjer, u vrijeme begova kod kojih smo mi odgojeni, kod jednoga od njih se nalazilo dovoljno moći, oružja, oklopa, prostirke i posluge, a sada nema toliko opreme i ljudstva ni kod trojice beglerbegova. Kod sadašnjih nema ništa osim neuredne

---

²⁰ Ferhad-paša Sokolović jedan iz porodice Sokolovića iz Bosne. Obavljao dužnost kliškog sandžakbega 974.-982. (1566.-1574.), osvojio Zemunik, Ozren, Bradinu. Zarobio je kod Ivanić-grada zagrebačkog kanonika Franju Filipovića, koji je kasnije prešao na islam. U vrijeme njegove uprave Bosnom, Bosna je podignuta na rang vilajeta i sjedište je prenio u Banjaluku. Izgradio džamiju u Banjaluci. Pomicao granicu osmanske Carevine u zapadnoj Bosni. Poslije 1588. postavljen je za beglerbega Budima, gdje je na njega izvršen atentat.

skupine ljudi koji se samo postrojavaju u službi. Kad nisu u službi, na kapiji ne ostaje nijedna osoba.

Snaga i moć velikih vezira od davnina se vidi po njihovim djelima. Veliki vezir Mehmed-paša Dugi (Sokolović) u svojoj službi je podigao jednog dvorjanina čehaju Kajtaza koji je bio povjerljiv i u službenim i privatnim stvarima, a također je imao i jednog rizničara po imenu Hadim Hasan-aga. Molio je Boga ovako: "Uzvišeni Allahu, učini ovom robu kraj sretnim, razriješi moje tegobe i nedoumice i svojom postojanošću otkloni moju zbunjenost". Pitao sam jednog dana Kajtaza čehaju i Hasan-agu: "Rekli ste mi da rahmetli veliki vezir nije uzimao mito, a da njegovi redovni prihodi nisu bili veći od 150-160.000 akči. A odakle je namirivao troškove za ova dva saraja što iznosi hiljadu tovara akči, imaret u Burgazu trista tovara, imaret u Hafsi stopedeset tovara, pa troškovi za imarete u Istanbulu na Kasimpaši, Maltepi, Siriji, Mekki, Medini i druge?"

Odgovorili su mi: "Pokloni koji su dolazili našem rahmetliji su bili tri puta veći od mita koji primaju današnji velikodostojnici. Troškovi, osim za gradnju zgrada, uglavnom su se osiguravali iz poklona. U ovim imaretima služilo je hiljadu zarobljenika (bin naffer farsa kulu). Rahmetli sultan Selim je za gradnju Novog dvora koji je podignut kod Sultana Ahmedove džamije poklonio svojoj kćerki²¹ koja je odigrala prvorazrednu ulogu u gradnji dvora, 100.000 zlatnika, ali veliki vezir nije ovaj novac uzeo za sebe nego ga je poklonio sultaniji. Ovakvih primjera je bilo bezbroj. Ostavimo ove po strani, rahmetlija je šesnaest godina obnašao dužnost velikog vezira. Njegovi godišnji prihodi od hasova su sto šezdeset tovara²². Prema tome računu koliki je u šesnaest godina mogao biti ukupan prihod? A pored toga je bio devet godina vezir s nižim rangom. Uzmite olovku i sračunajte: ako je tu najmanje po sto hiljada kuruša godišnje, postavite pitanje odakle su pristigli novci za gradnju tolikih zgrada. Sračunali smo zajedno s njima, i ti su se troškovi popeli na sedamdeset do osamdeset puta po sto hiljada kuruša. Našalili su se: "Džaba ti zarada kad se dođe do ovog položaja".

---

²¹ Ova sultan Selimova kći je bila žena Mehmed-paša Sokolovića.

²² Tovar (yuk) je u to vrijeme iznosio 500.000 akči.

Nije bilo drukčije ni sa drugim upraviteljima visokog ranga. Slušao sam više puta iz usta jednog od posljednjih među njima, Tirjaki Gazi Hasan-paše²³: “Dok sam bio beg Sigetvara imao sam snagu i moć i mnogo junaka i posluge. Kad sam postao beglerbeg, postao sam vezir, ali nisam imao ni trećinu toga.” Ja sam drsko upitao a šta je uzrok tomu? On je odgovorio: “Nema blagoslova, nema postojanosti i trajnosti kao na početku službe (misli i na najvišim vrhovima). Upravljaio sam više od dvadeset godina Sigetvarskim sandžakom. Godišnji prihod je bio pedeset, šezdeset hiljada kuruša (dukata). Ako neke godine zarobim više zarobljenika prihod se penjao na više od sedamdeset hiljada dukata.”

Slušao sam i od rahmetli Kara Ali-bega²⁴: “Upravljaio sam Stolnim Biogradom (Sekešfehervar) petnaest godina. Jedne godine mi je brat pao u zarobljeništvo i da bih ga spasio vratio sam zarobljenika u vrijednosti trideset hiljada kuruša (dukata), inače bi mi prihodi te godine prešli sto hiljada kuruša.”

Inače godišnji prihodi ovih sandžaka su bili petnaest do dvadeset hiljada kuruša (dukata). Ali upravitelji su postajali bogati jer su od plijena i zarobljenika ostvarivali tri puta veće prihode. Nisu imali želju da tri puta veći prihod ostvaruju od mita. Čak su od nevjerničkih ratnika koje su uzeli u ropstvo, osim onih od dvadeset do trideset koliko je njima pripadalo, sve ostale slali padišahu za njegovo zadovoljstvo.

Koliko god bi glava uzeli, napravili bi toliko ukrasa koje bi naticali na koplja. Velikim vezirima se slalo po tri, četiri, pet, deset zarobljenika. Više puta sam vidio kako je rahmetli Hasan-paša poklonio po jednog zarobljenika *abdalima* i dervišima koji su nosili štap što su ga držali kao ukras. Nije mu bilo nimalo teško poklo-

---

²³ Tirjaki Gazi Hasan-paša ili Hasan-paša Tiro. Porijeklom je iz Bosne. Na dvor je došao u vrijeme Selima II. Zatim postaje sandžakbeg Sigetvara. God. 1003. (1594.) postavljen je za namjesnika Bosne. Ukupno je bio četiri puta valija Bosne, tri puta valija Budima i dva puta valija Kaniže. 1610. umirovljen je kao vezir, ali opet se aktivira kao budimski beglerbeg gdje u dubokoj starosti umire 1612. godine.

²⁴ Kara Ali-beg Sokolović glasoviti krajiški beg koji je čitav svoj vijek proveo ratujući po Ugarskoj. Bio je namjesnik u Stolnom Biogradu (Sekešfehervaru) i Ostrogonu gdje je poginuo 1004. (1595.).

niti po jednog zarobljenika i drugim prijateljima koji su mu dolazili u posjetu.

Na krajinama su se neprestano vršili upadi, nije uopće manjkalo ove vrste plijena. Svaki put bi zarobili po pet, 10, 40, 50 pa čak i više od stotinu zarobljenika. Trgovci robljem koji su čekali u hanovima odmah su preuzimali pristigle zarobljenike. Begovi su u to vrijeme odabirali zarobljenike i polovicu uzimali za sebe, od ostalih su spahije uzimali svakog trećeg. Nevjerničke ratnike, bilo da su pripadali katanama, hajducima, tvrđavskoj posadi ili drugim jedinicama begovi bi otkupljivali za 25 kuruša (dukata). Po ovoj cijeni se uzimalo i davalo (prodavalo) bilo da se zarobi stotinu, dvjesto ili koliko god nevjernika. Bilo je zabranjeno da u graničnim područjima zarobljava bilo ko osim begova. Sada je malo ljudi koji bi mogli shvatiti ovo stanje. Ponekad sam ovo objašnjavao novopristiglim janjičarima. Koliko god su se žalili da je ovo nepravedno, ovi su se trudili ako je moguće da nazad uzmu mladiće tanke poput pruta.

Do hiljadite godine (1591-92.) ovako je bilo sa zarobljavanjem u graničnim krajevima. Kasnije, nakon pohoda na Ugarsku, pošto begovi više nisu imali rang vezira, ugled im je pao ne samo u graničnim oblastima nego i među nevjernicima i rajom. Sada, kada su naše gazije i raspoložene daju po jednog zarobljenika od deset begovima, i to izabiru ili ćoravog ili sakatog. Ovaj poredak, ovaj zakon je uspostavio veliki vezir Kodža Sinan-paša²⁵.

Božijom mudrošću bilo je tri vrste ljudi koji su bili željni rata i prije nego se krene u pohod. Nadali su se da će sve biti kao u vrijeme rahmetli sultana Sulejmana, neka Allahova milost bude nad njim. Ali tako nije bilo, država je s kraja na kraj postala ruševina, narod je skapao, jeli su uginule životinje. I ovome je uzrok bio rahmetli Sinan-paša. Jer on je bio ratnik i mnogo je posla svršio. Bio je vojskovođa u Jemenu i Halkulvadu, ozbiljan i iskusan starac. Ali njegov nastup, k tomu još oholost njegova sina, bili su prepreka

---

²⁵ Kodža Sinan-paša, pet puta veliki vezir u vrijeme sultana Murada III i Mehmeda III. Porijeklom je Albanac. Valija u Malatiji, Kastamomu, Tripoliju, beglerbeg u Erzurumu i Halepu. G. 977. (1569.-1570.) valija u Egiptu. Poslije toga bio serdar-i ekrem (vojskovođa) i veliki vezir u pet navrata. Umro 1004. (1595.-96.) u devedesetoj godini života.

da napravi korisne poslove za vjeru i državu. Najveća njegova greška koju je počinio bila je u tome što nije poklanjao pažnju disciplini vojske. Zbog toga je onim bliskim odgovarao "Dok se jedna država ne uništi ona se ne može uzeti." Dozvolio je Tatarima da se koliko god hoće umiješaju pa su ovi pljačkali mađarsku zemlju i odvodili njeno stanovništvo u ropstvo. Obespravljeni mađarski kralj sa svojom vojskom je došao i ono što ne bi uspio godinama uspio je za jedan mjesec. Sve u svemu, raja su pljačkana država je osiromašila, Erdelj, Moldavija i Vlaška su se pobunile. Ima tu i drugih stvari, ali duga je priča o ovome.

Neka uzvišeni Allah obaspe svojom milošću sultana Sulejman-hana, on se za svaki postupak, za svaku akciju oslanjao na jake povode i dobro je promišljao. Poslije njega niko nije išao njegovim putem da bi naredbodavcima poslužio kao primjer. Kad je po prvi put pošao u pohod na Budim naklonio se Erdelju, lijepim postupcima je osvojio srce Vlaške i Moldavije. Tako oni nisu priskočili u pomoć budimskom kralju i zbog toga je uz Božiju pomoć postigao uspjeh i pobjedu, osvojio mađarsku zemlju, ispunio cilj i postao sretan. I svi padišasi koji su dolazili prije njega držali su se istog puta i tako otpočinjali osvajanja. Rahmetli Jildirim Bajezit-han se oženio kćerkom Vuka Brankovića, ostavljajući po strani probrane i lijepe kćeri vladara sa svih strana i tako se na velikoj svadbi vjenčao sa kćerkom jednog nepoznatog nevjernika.

Nema sumnje da je taj postupak bio od dalekosežnog značaja. Kasnije se sultan Murad II oženio kćerkom Vojče (Vukčića Stjepana) s čime je želio ostvariti pobjedu nad bosanskim kraljem i drugim nevjernicima u Rumeliji. Na kraju je Smederevo uzeo iz njegovih ruku. Naredio je Šehabeddin-paši da u Beogradu sagradi avalsku tvrđavu i da odatle vrši upade u mađarske zemlje. Gradnja tvrđave Jergogu (Jerkoj ili Đurđevo) preko puta Ruščuka otpočeta je iz Smedereva.

Sve na stranu, ali u ovim današnjim pohodima nije ostala nijedna nevjernička tvrđava koja nije opljačkana i spaljena, ni jedan jedini grad. Spalili su Zemun koji se nalazi naspram Beograda i uzeli su harač od beogradskih mlinova. Pljačke i pohare načinjene u gradovima, kasabama i selima zbog toga što su se pobunile Vlaška i Moldavija raširile su se sve do Edrene. Svi su ostali zbunjeni i

izgubljeni. Na drugim obalama pojavilo se mnogo dželalijskih pobunjenika (bandita) pa je u državi zavládala anarhija. Slijedeći put rahmetli padišaha, veliki vezir Mehmed-paša uzeo je Ostrogon, najprije je lijepo postupao prema erdeljskim nevjernicima, a onda je između njih odredio jednog nevjernika po imenu Boškaja za kralja. Na taj način je u toj sretnoj godini osvojen Ostrogon, a svi nevjernički zapovjednici i komandanti tvrđava koji su bili u blizini povili su šiju. Njihovi vojnici pod komandom vođe pod imenom Nemet prešli su na stranu Beča. Uz njega je bilo mnogo islamske vojske koja je došla blizu Beča, poharala i popalila njegovu okolinu, austrijsku vojsku koja ih je napala tri četiri puta žestoko su porazili i mnoge njihove zapovjednike i plemiće zarobili. Zbog toga je Austrija bila prisiljena tražiti mir i slijedeće je godine mir zaključen.

Riječ povlači riječ, puno riječi prelazi granicu. Kome se ovi redovi sviđaju neka čita, kome se ne sviđaju neka baci ove papire.

LIJEPI POSTUPCI S RAJOM I OSVAJANJE NJIHOVA SRCA

Prema kazivanju osoba u čije se riječi može vjerovati, u vrijeme osvajanja beogradske tvrđave koja je postavljena na čvrstim temeljima, islamskoj vojsci je zapovjeđeno da često upada u Srijem pa je to područje temeljito popaljeno i porušeno. Onda se padišah okrenuo ratu na Mohaču. Na srijemskim prostorima nije ostalo ništa uzgor. Upravo u vrijeme kad se nakon pobjede vraćao sultan čija je osobina da pobjeđuje, vlaška raja Slavonije se pobunila protiv svoga bana koji je bio prevarant i koji je prema njima činio koliko je god mogao više zla i na kraju su ubili ovog nečasnog bana. Kasnije su, govoreći da im tu više nema opstanka, sa svom krupnom i sitnom stokom ušli u osmanske zemlje i tražili za sebe sigurno utočište. Smederevski valija je upoznao sultana sa ovim stanjem i skrenuo mu pažnju na srijemsku ravnici. Potom se sultan, kad je ponovo krenuo u ratni pohod, kad je namjeravao počastiti Beograd, uvratio ovdje i šezdeset knezova ovih prebjega izašli su pred padišaha i u Zemunskom polju poljubili su noge konja na kome je sultan jahao. Svaki od njih je bio odjeven u kaftan. Sultan Sulejman ih je pitao mogu li biti vodiči. Pokazano im je mjesto

pred tugovima gdje će dati odgovor, a njih šezdeset su radosno otišli kao da im se odaje počast. I kasnije u pohodu na Sigetvar, isto kao i ovaj put, šezdeset knezova je u svojstvu vodiča bilo u sultanovoj sviti i došli su sve do Sigetvara.

Padišah sretni i visokovrijedni, kad je prolazio kroz srijemsku ravnicu, davao je šakama zlatnike raji i njihovim ženama koji su iznosili vojsci kokoši i pogače, i tako ih uvažavao. A postupci sadašnjeg velikog vezira su potpuno različiti u pomoći sretnom i pobjedonosnom sultanu. Na primjer, u vrijeme kad je veliki vezir bio rahmetli Lala Mehmed-paša²⁶, gore spomenuti osvajač Ostrogona, skupljao je svu zalihu hrane u beogradsku tvrđavu. U to vrijeme brat segedinskog alajbega Kara Ali-bega, Malkoč-beg, čovjek koji se brinuo o gazijama, brižna i pažljiva osoba, pitao je tadašnjeg defterdara Ekmekčizadea²⁷:

“Koliko može biti prihoda iz Rumelije od ovog velikog vašeg truda”? Ekmekčizade odgovori: “Samo sedamdeset-osamdeset hiljada kila²⁸ se možda može naći, a možda i ne može.” Na to će rahmetli alajbeg: “Kad se rahmetli sultan Mehmed-han uputio u pohod na Egru, hrana za pohod, jelo za odlazak i dolazak i za vrijeme opsade Egre, osim onoga u beogradskim hambarima i onoga što je ostavljeno budimskom muhafizu koji je bio vezir i osim hrane razdijeljene beglerbegovima i komandantima vojarni, bilo je više od četrismo hiljada kila. S obzirom da sam alajbeg, ovo mi je dobro

---

²⁶ Mehmed-paša Sokolović (Lala) je brat Mustafa-paše Sokolovića, a amidžić Mehmed-paše Sokolovića (Dugog), glasovitog velikog vezira. Obrazovan je na dvoru odakle izlazi s titulom mirahor. Bio bosanski namjesnik 974. (1566.), a 982. (1574.) dolazi u Carigrad za odgojitelja (lala) nekog carevića. God. 990. (1582.) postaje janjičar-aga, onda beglerbeg Anadolije pa Rumelije. G. 1009. (1600.) postao je vezir, a 1013. (1604.) veliki vezir. Umro je 15. safera 1015. (14.5.1606.).

²⁷ Ekmekčizade Ahmed-paša, porijeklom Albanac, rođen u Edreni. Dugo vremena služio kao vojni defterdar, a glavni defterdar (bašdefterdar) postaje 1015. (u lipnju 1606.). Ovu dužnost obavljao sedam i pol godina (razriješen u prosincu 1613.). Postavljen za vršioca dužnosti velikog vezira (1616.), ali nije stupio na dužnost jer se razbolio. Umro je 1618.

²⁸ Kila (ili Kejil) je zapreminska mjera za žito kaja je u različitim krajevima imala različitu težinu pa se zato nazivala prema mjestima u kojima je korištena (npr. edrenska kila, solunska kila, smederevska kila itd.)

poznato. A ako se uzme računati kila onako kako je bila u upotrebi u narodu, nema sumnje da je to prelazilo i petsto hiljada kila. Tako niste mogli ni sačuvati koliko je to moguće, vaše hambare niti ste ih mogli pustiti vojsci da ih pljačka.

Nekako ste ih spasili od pohare, a onda su se Tatari ovdje raširili. Trudili ste se da se u pet-šest godina pred pohod ništa ne pohara i da se ne ubiru veliki porezi, sirota raja je sve ovo podnosila i nije se rasipala, na kraju u povratku pohoda prema Varadu, kada je Ekmekči-zade bio defterdar Satirdži Mehmed-paše i upravnik svih njegovih poslova, sve Tatare ste tamo pustili a ovi su sve što su mogli zgrabiti uzeli, žene i djecu su zarobljavali. Mogli ste sa hiljadu muka poharati, ali nije li bilo bolje sačuvati segedinski sandžak koji daje 100.000 kila zaliha hrane za Rumeliju, vrijedne 300-400.000 tovara akči?" A rahmetli veliki vezir (Lala Mehmed-paša) dao mu je za pravo.

Uistinu, stanje je bilo ovakvo. Segedinski sandžak je imao 12.000 kuća. Džizjedan je još više nalazio i skupljao. Uzvišeni Allah zna, kao što je rekao rahmetli alajbeg Malkoč-beg, možda su namjerno harali. Nijedan vezir nije ove čuvao i njihova srca milujući gledao. U to vrijeme jedna raja uzdizala je glave "Hej, Gazi Sultan Sulejmane, podigni svoju blagoslovenu glavu, i pogledaj ono što si ti napravio, što si čuvao i štitio sirotinju kakvog je sada stanja!" To zapomaganje raje vidio sam više puta. Te riječi sam slušao iz usta rahmetli Malkoč-bega koji je svojim očima gledao kako su knezovima koji su služili kao vodiči u pohodu na Sigetvar ogrtani počasni kaftani.

O PRINČEVIMA

Rahmetli šehid sultan Mustafa-han. Rođen je 921. h (1515.). Ovaj princ u stvari bio je čista srca, častan, između braće se isticao darežljivošću i milosrđem. Uvijek željan znanja i umjetnosti. Kako je bio visoko slavan čovjek bio je omiljen i od prvih ljudi domovine i od običnog svijeta. Kad mu se primakla četrdeseta odselio je u milost Božiju 960. (1552/53.) u Eregliju-Karaman, a pokopan je u Bursi. Na drugom mjestu će ovo biti detaljnije objašnjeno.

Sultan Selim-han. Rođen je 930. (1523-24.). Slijedio je svoga slavnog oca ne ustežući se od truda i problema, popeo se na sretni prijestol Osmâna²⁹.

Rahmetli sultan Mehmed-han. Po očevom i majčinom mišljenju bio je princ vredniji od njihovih očiju kojima gledaju svijet i od njihova života, i zato su još za života odlučili da ga učine prestolonasljednikom. Ali zbog njegove iznenadne smrti, dok je bio u Manisi, iz ovog šturog svijeta odselio je u dvorac radosti. I kako je ukrašen milošću, dovezen je u Istanbul, pokopan uz džamiju koju je počeo graditi i ova džamija je stekla slavu po njegovom čistom imenu.

Rahmetli šehid sultan Bajezid. Rođen je 928. (1521-22.). Izabrao je put prevare starijeg brata³⁰ sultana Selima-hana. Kasnije je sa lošom namjerom svoje prijatelje okrenuo protiv brata, podigao vojsku, pretrpio poraz i pobjegao iranskom šahu. Nekoliko puta je poslano sultanovo pismo da se vrati. Na kraju je usmrćen zajedno sa svojih pet sinova, tijelo mu je preneseno u Sivas i tu je pokopan.

O njemu će biti riječi posebno. Događaj se zblio 15. muharema 969. (26. rujna 1561.).

Rahmetli sultan Džihangir. Rođen je 933. (1526-27.) Padišah i osvajač zemalja, držao ga je stalno uza se, ni u ratu ni u miru se od njega nije odvajao. Bio je izvor svjetlosti padišahovih očiju i radost njegova srca i na izletima i u lovu, a umro je u vojarni u Halepu. Tijelo mu je doneseno u Istanbul i sahranjeno u turbe princa sultana Mehmeda.

Sultan Murad, sultan Mahmud, sultan Abdullah. Rođeni 927. (1520-21.). Ova tri princa još kao mladi i potpuno čisti, ne dospjevši ni do mladićkih godina umrli su i sahranjeni uz svoga visokog oca sultana Sulejman-hana (piše Selma) svaki od njih poput skrivene riznice.

---

²⁹ Po Islamskoj enciklopediji, v. *islam Ansiklopedisi*, 10., Istanbul, 1966., str. 434, sultan Selim je rođen 1524. godine.

³⁰ Tako ovdje piše, iako po Pečevijinim podacima i po literaturi ispada da je on bio stariji od princa (sultana) Selima. Međutim, prema Islamskoj enciklopediji (v. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, sv. 5, Istanbul, 1992., str. 230, princ Bajezid je rođen 1526. godine.

O ZNAMENITIM VEZIRIMA KOJI SU U OVOM SRETNOM
VREMENU POSTALI VELIKI VEZIRI

*Karamanli Piri Mehmed-paša.*³¹ Potječe iz roda Aksaraji Šejh Džemaleddina. Bio je veliki vezir u vrijeme rahmetli sultana Selima-hana i nakon smrti padišaha ostavljen je na istom položaju. Bio je vrlo pametan i učen, izuzetno sposoban i oštrouman, razborit i iskusan, ozbiljan i star. Kad je ulazio u raspravu s njim, padišah se povlačio, pokazivao je mnogo pažnje i poštovanja prema njemu. Kad je odvojen od službe velikog vezira dobio je zasluženu mirovinu. Do smrti je živio u Istanbulu, gdje je uživao poštovanje i počasti, a kad je padišah izlazio u pohod njemu je ostavljao Istanbul u emanet kao muhafizu.

*Maktul Ibrahim-paša.*³² Bio je jako blizak sa sretnim padišahom još od njegovih prinčevskih dana. I kad je sultan sjeo na prijestol, nastavljena je ista bliskost. Padišahova se ljubav prema njemu toliko povećala da se govorilo da ga hoće postaviti za velikog vezira. Priča je došla i do Mehmed-paše. Jednog dana je padišah pitao Mehmed-pašu: “Želim dati važnu funkciju jednom mome slugi kome sam jako zahvalan zbog njegova služenja, ne znam na kakav položaj da ga postavim?” Mehmed-paša je odgovorio: Tako bliskom i cijenjenom slugi treba dati položaj vašeg roba (tj. mene). Na to je padišah Ibrahima unaprijedio na položaj velikog vezira sa položaja odabaše.

*Ajas-paša.*³³ S obzirom da je bio u rangu drugog vezira u vrijeme kad je pogubljen Ibrahim-paša, unaprijeđen je redovnim putem

---

³¹ Piri Mehmed-paša je imenovan velikim vezirom 924. (1518.), a umirovljen je 929. (1523.) nakon što je na položaju velikog vezira proveo 5 godina, 5 mjeseci i četiri dana (v. Ismail Hami Danišmend, *Izahli Osmanli Tarihi Kronolojisi*, V, Istanbul, 1971, str. 15-16).

³² Frenk Ibrahim-paša (Maktul), porijeklom je Talijan ili Hrvat. Imenovan je velikim vezirom 1523. i na tom je položaju ostao do pogubljenja 1536. Dužnost velikog vezira obavljao 12 godina, osam mjeseci i 18 dana. (v. *Danišmend*, V, str. 16.)

³³ Ajas Mehmed-paša je porijeklom Albanac. Dužnost velikog vezira obavljao od 15. 3. 1536. do 13. srpnja 1539., ukupno 3 godine, 3 mjeseca i 29 dana (*Danišmend*, V, str. 16-17).

u velikog vezira. Bio je arnautskog porijekla, ali je bio osoba krajnje pametna, razumna i razborita. Izašao je iz harema, postao janjičarski aga, rumelijski beglerbeg i na koncu vezir. Međutim, nije bio umjeren. Zbog sklonosti ženama imao je poseban tretman. U njegovom saraju se u isto vrijeme ljuljalo po četrdeset bešika. Kad je umro ostalo je iza njega više od dvadesetero djece.

*Lutfi-paša.*³⁴ I on je bio arnautskog porijekla. Kad je izašao iz saraja služio je u nekim sandžacima, tako je u Janji dugo bio sandžakbeg. Poslije je bio beglerbeg, zatim se popeo do stupnja vezira pa se oženio padišahovom sestrom. Ali je iz nekog razloga od nje razveden. Čitao je ponešto gramatiku i sintaksu pa je smatran velikim učenjakom svoga vremena. Prave učenjake koji su dolazili u njegov medžlis je uvijek zaustavljao pitajući i na taj način je pred ljudima svih nivoa pokazivao svoju ispraznost. Na kraju je otpušten s posla i dobio je mirovinu.

*Hadim Sulejman-paša.*³⁵ Dok je ovaj rahmetlija bio jedan od haremskih aga poslan je u Damask u rang u vezira, a onda u Egipat. Po njegovoj želji i njegovim trudom u Sueckoj luci su brodovi ukrcavani i otvoren je put iz Crvenog moru prema Indijskom oceanu. Osvojio je adensku tvrđavu u Jemenu.

Poslije je stigao do trgovačke luke (Diu) i vratio se u zemlju sretno i sa mnogo plijena. Još kasnije je došao u Istanbul i postao veliki vezir. Od njega se nikad nije odvajalo hiljadu krupnih i snažnih slugu, opasanih srebrnim pasovima. Stekao je velik ugled i među vezirima po mnoštvu slugu i ljudi koji su mu bili podčinjeni. On sam je bio na njih jako ponosan. Pazio ih je i cijenio. Godine 947. (1540-41.) smijenjen je s položaja i u takvom stanju (bez dužnosti) je umro.

Rustem-paša. Došao je iz reda slugu, po porijeklu je Hrvat. Po izgledu nije bio baš naočit, ali pamet, misao i njegova služba, nje-

---

³⁴ Lutfi-paša, veliki vezir od 13. srpnja 1539. do 1541. godine je također porijeklom Albanac. Dužnost velikog vezira je ukupno obavljao oko godinu i devet i pol mjeseci. (*Danišmend*, V, str. 17).

³⁵ Hadum Suleyman-paša, regrutiran je kao adžemi oglan, ali mu se ne zna porijeklo. Dužnost velikog vezira obavljao od 1541. do 28. studenog 1544., (*Danišmend*, V, str. 17).

gova zrelost, prefinjen odgoj, pobožnost, izbjegavanje harama učinili su ga uglednim i kod sultana pa je i sultan prema njemu gajio poštovanje i ljubav. Padišah je razmišljao da ga unaprijedi za velikog vezira i da ga učini carskim zetom. Ali neki njegovi neprijatelji su se umiješali govoreći da on boluje od lepre. Da bi saznao pravu istinu o ovome, padišah je poručio po glavnog liječnika. Glavnom liječniku koji je dao odgovor “ako se na njegovoj košulji nađe buha nema bolesti” povjerovalo se pa je poručio po jednom službeniku da dovedu Rustem-pašu na pregled. Rustem-paša je zbilja imao sreću. Svaki dan u vrijeme mijenjanja košulje nađena je na njoj buha. Tako je otklonjena sumnja o bolesti i padišah ga je učinio zetom³⁶. Ovaj događaj je opisao historičar Âlî-efendi koji ga je čuo od istog liječnika koji se kasnije nalazio u Damasku sa zeame-tom od četrdeset hiljada akči. Rustem-paša je 947. (1540-41.) postao veliki vezir. Uistinu vrlo pametan i razborit, Rustem-paša je zahvaljujući upornosti koju je pokazivao skupljajući državne prihode, za kratko vrijeme napunio i unutarnju i vanjsku riznicu, pa je čak do vrha napunio riznicu Jedikule. Period njegovog vladanja kao velikog vezira bili su sretni dani za narod jer je vladala sigurnost i stabilnost, a ničiji rad nije ostao nenagrađen. U pograničnim krajevima nije opljačkano nijedno selo, pa čak nijedna kuća. On je bio taj za čijeg vremena je u ovoj državi otpočeto davanje mita, nije dozvoljavao da se otpuste oni od kojih je jednom uzeto mito koje je uvedeno u tefter. On sam je bio najpravedniji od onih koji su uzimali mito. Kako se pripovijeda, jednog dana je od erzurumskog beglerbega dobio poklon od pet hiljada dukata na ime održavanja ergele konja. Od ovih para Rustem-paša je uzeo tri hiljade, a vratio je dvije hiljade odgovorivši: “Za taj položaj dovoljno je potrošiti ovoliko.”

Nakon što je proveo dvanaest godina na položaju velikog vezira, zbog slučaja sa Sultan-Mustafom smijenjen je s dužnosti, pa ipak je dvije godine kasnije ponovo vraćen na istu dužnost da bi nakon što je proveo šest godina u ovoj službi umro. Neizmjereno je mnogo blaga Rustem-paša potrošio u dobrotvorne i koristonosne

---

³⁶ Zbog ovog događaja Rustem-paša je prozvan “Kehle-i ikbal” (onaj koji je postigao cilj, koji je dospio do zrelosti).

zadužbine, na troškove rata i mira u njegovo vrijeme, na sultaniju Mihri Mah. I pored toga je nakon smrti ostavio bogatstvo koje nikako nije malo, tako da je historičar Âlî-efendi u svojoj knjizi zabilježio spisak njegove imovine navodeći da je to: “iz notesa rahmetli Sinan-paše koji je umro na Cipru, a ovaj je to prepisao iz bilježnice Uzun Mehmed-paše (Sokolovića).”

OSTAVINA RAHMETLI RUSTEM-PAŠE

Kaligrafski pisani Mushafi – broj: 8000
Draguljima ukrašeni ukoričeni Mushafi – broj: 130
Razne knjige – broj: 5000
Robova – muških: 170
Konja – glava: 2900
Deva – glava: 1160
Pamučnih pokrivača za glavu (tulbent) – broj: 80.000
Gotovog novca – broj: 780.000
Raznih svilom vezenih ogrtača – broj: 5000
Zlatnih kapa (uskufe), broj: 1100
Ćebadi, broj: 290
Oklopa i štitova – broj: 2000
Srebrebnih sedala – broj: 600
Zlatom ukrašenih sedala – broj: 500
Srebrebnih uzengija – parova: 130
Korice mačeva intarziranih zlatom – 860
Zlatom intarziranih kaciga – broj: 1500
Zlatnih topuza – broj: 100
Vrijednih dragulja – komada: 30
Ručnih pokrivača – broj: 476
Novci od lijevanog i sirovog zlata
Približno tovara: 1000
Čifluci u Anadoliji i Rumeliji, broj: 1000
Približno vrijednost: 11,300.000 (dukata)

Rustem-paša je imao raznih tepiha, ćilima, sitnih stvari i drugih poklonjenih stvari da ih nije moguće nabrojati. Neka mu Uzvišeni Allah udijeli milost.

*Veliki vezir rahmetli Ahmed-paša.*³⁷ Porijeklom Arnaut, poznat po lijepoj naravi, hrabrosti i junaštvu. U pobožnosti i pravdi nije imao sličnog. Iz harema je izašao kao kapidžibaša, a kasnije je bio janjičarski aga, rumelijski beglerbeg i najzad je postao vezir. U pohodu na Iran jednom je po noći opsjeo vojsku Šaha Tahmaspa. Do toga vremena takva opsada nije se dogodila. Onda je postao vojskovođa u pohodu na Temišvar (serdar). Osvojivši ga kao i mnoge druge krajeve, vratio se nazad. Potom, kad je veliki vezir Rustem-paša smijenjen, on, koji je tada bio drugi vezir, postavljen je, po redu, za velikog vezira. Ugađajući u potpunosti željama i zadovoljstvu naroda, pravedno i pravično je upravljao, ukazivao je poštovanje ljudskoj vrijednosti. Na dužnosti velikog vezira je ostao blizu dvije godine. Na kraju kao žrtva ženske spletke, u situaciji kad nije bilo razloga ni da bude otpušten s posla, a kamoli da bude pogubljen, postigao je stupanj šehida. Neka mu se smiluje uzvišeni Allah.

*Veliki vezir Kalin Ali-paša.*³⁸ Porijeklom je iz Hercegovine iz kasabe Borča (Biraca) (?). Kako je bio rođak ćehaje velikog vezira Ibrahim-paše, Džešte Balija, stekao je dobro obrazovanje i pod njegovom zaštitom je ušao na padišahov dvor. Kasnije je izašao kao kapidžibaša i postao janjičarski aga i rumelijski beglerbeg. Nije prošlo dugo, poslan je za beglerbega Egipta sa titulom vezira, zatim je kao vezir bio na službi u Istanbulu i u vrijeme pogubljenja Ahmed-paše promaknut je s položaja drugog vezira, na kome se nalazio, na položaj velikog vezira. Bio je toliko krupan, visok i debeo da nije mogao naći za sebe konja koji bi ga držao. Istovremeno je bio vrlo duhovit. Njegove šale i neke izreke ušle su u knjige. Zbog toga što u ovoj našoj specifičnoj knjizi nema dovoljno mjesta, nismo uvrstili njegove mudre izreke.

---

³⁷ Kara Ahmed-paša, postao veliki vezir 6. studenog 1553., pogubljen 29. rujna 1555. godine. Dužnost velikog vezira obnašao 1 godinu, 11 mjeseci i 23 dana. (V. *Danišmend*, V, str. 18).

³⁸ Ovoga Kalin Ali-pašu Danišmend bilježi kao Semiz (Debeli). Kalin i semiz su sinonimi pa je moguće da je Ali-paša imao oba nadimka. Po Danišmandu, on je Slaven iz Dalmacije, a veliki vezir je bio od 10. srpnja 1561. do 28. lipnja 1565. dakle, ukupno 3 godine, 11 mjeseci i 19 dana. (V. *Danišmend*, V, str. 18). Po Bašagiću je Semiz Ali-paša porijeklom iz Prače.

*Veliki vezir Sokolović Dugi Mehmed-paša.*³⁹ Iz porodice je Sokolovića u Bosni, to jest bio je vezir od Sokolovih potomaka, visoke vrijednosti, uspravno se držeći. Iz padišahovog harema izašao je s titulom kapidžibaše, zatim je uz plaću sandžakbega obavljao dužnost komandanta mornarice, a onda je stekao slavu kao rumelijski beglerbeg. Bio je beglerbeg čak i u vrijeme osvajanja Temišvara. Bio je vojskovođa u vrijeme rata između sultana Selima i sultana Bajezida. Kasnije, kao treći vezir, oženio se sretnom djevojkom po imenu sultanija Esme-han, jednom od sretnih kćeri slavnog sultana Selima. Najzad, s obzirom da je bio na položaju drugog vezira u vrijeme smrti Ali-paše, postavljen je za velikog vezira. Bio je veliki vezir dvije godine u vrijeme rahmetli sultana Sulejmana, više od osam godina u vrijeme sultana Selima i oko šest godina u vrijeme sultana Murad-hana. U vrijeme sultana Selima bio je istinski zapovjednik države i postigao je neovisnost i samostalnost kakvu nije do njega postigao nijedan vezir. Na kraju je preseleo s ovog svijeta dostigavši sreću da postane šehid.

Prema pričanju Hadim Hasan-age njegova haznadara, jedne noći je prema navici ustao, obnovio abdest i nakon što je klanjao nafilu namaz (neobaveznu molitvu) tražio je da mu spomenuti Hasan aga pročita nekoliko odlomaka iz Osmanske povijesti. Kad je ovaj upitao koji odlomak želi da mu se pročita, tražio je da mu pročita mjesto gdje se govori o tome kako je sultan Murad pao kao šehid na Kosovu polju. Dok su se čitali redovi o tome kako je jedan neprijatelj vjere iznenada potegao handžar i usmrtio sultana koji se nalazio na putu vjere, rahmetli paša digao je ruke i sa suzama u očima izgovorio: "Uzvišeni Gospodaru, i meni dodijeli takav šehidski stupanj". Zatim je proučio Fatihu sultanu Muradu i rukama se potrao po licu. Po Božijoj mudrosti, molitva mu je brzo uslišena: na slijedećem zasjedanju Divana probo ga je jedan maloumnik, a nakon manje od jednog sata stigao je do stupnja šehida. Sahranjen je u moru milosti Uzvišenog Gospodara.

Mehmed-paša je bio zastupnik trojice velikih padišaha i njihov visokovrijedni glavni vezir. Od ulaska u padišahov harem do smrti niti jedan jedini dan nije okusio gorčinu otpuštanja s posla, stalno

---

³⁹ Ukupno je obavljao dužnost velikog vezira 14 godina, 3 mjeseca i 15 dana.

je postizao više i više počasti i položaje. Iako rahmetlija nije iskustio gorčinu otpuštanja s posla, u vrijeme Murad-hana, susretao se sa napadima na svoju čast i bio je duboko ogorčen. Prvi put ga je pogodilo to što su otpustili s posla Nišandži Feridun-bega⁴⁰ i pogubili njegovog ćehaju. Onda je sultan Murad naredio paši da svoga ćehaju Husrev-ćehaju i svoga kapidžibašu Sinan-agu otpusti s dvora velikog vezira. Poslao je velikog mirahora Ferhad-agu u Budim da pogubi Mehmed-pašinog amidžića, budimskog beglerbega Mustafa-pašu⁴¹. Oduzeo je devetnaest zeameta od njihovih aga pod izgovorom da pripadaju padišahovim hasovima, a onda je naredio defterdaru Uveys-paši⁴² da ih da kao timare sa većim prihodima. Na prijedlog rumelijskog kazaskera Kadizadea⁴³ napravljene su izmjene u postavljanju beglerbegova i visokih kadija (taht kadilıkları), neki su smijenjeni, a drugi dovedeni na njihova mjesta. Tako se ugrožavalo njegovo pravo da upravlja poslovima koji pripadaju njemu.

Rahmetli sultan Murad je bio pravedan vladar, koji je vjerovao u Boga, sve do vremena kada će paša bezrazložno poginuti smatrao je sebe manje vrijednim. Ali prema njemu je gajio duboku mržnju. Kako sam slušao od rahmetli Tirjakija Gazi Hasan-paše, razlog ovoj mržnji je slijedeći: “Kad smo stigli u pristanište Mudaniju dovodeći Sultana Murada da bi ga postavili na prijestol, nismo naišli na brodicu koja je poslana za sretnog padišaha, ona je čekala

---

⁴⁰ Feridun Ahmed-beg je postavljen na položaj nišandžije 27. prosinca 1573., a razriješen u travnju 1576. godine. Dužnost nišandžije je obnašao 2 godine i četiri mjeseca. (*Danišmend*, V, 323.)

⁴¹ Rodak Mehmed-paše Sokolovića, a brat Deli Husrev-paše. Bio je odgojitelj (lala) careviću Selimu. Beglerbeg Temišvara, Erzuruma, Halepa, Damaska i Budima. Po Bašagiću, umro je 1580. V. Bašagić, *Znameniti ...* str. 57.

⁴² Kara Uveys Čelebi (Paša), glavni defterdar (bašdefterdar) od ožujka 1575. do kraja listopada 1578. odakle je premješten za budimskog beglerbega.

⁴³ Kadizade Ahmed Šemsuddin-efendija. Otac mu je služio kod velikog vezira Hadim Ali-paše, za kojeg je T. Okić utvrdio da je Bošnjak iz Drozgometve kod Sarajeva (v. Tayyib Okić, *Hadim (Atik) Ali Paša Kimdir?*, Necati Lugal Armagani, Ankara, 1968., str. 501-515). Ahmed Šemsuddin-efendija je rođen 918. (1512-13.), bio muderris, kadija, kazasker i najzad šejhulislam (od 1577. do 1580.). Umro je 25. svibnja 1580. Napisao je nekoliko djela vjerske tematike.

na drugom mjestu. Našli smo samo brodić Nišandži Feridun-bega i krenuli prema mjestu gdje ćemo njega ukrcati. Ali zapali smo u žestoku oluju. S nama su se nalazili rahmetli Ibrahim-paša, silahdar, Dževad Mehmed-paša, čakadar i merhum Hasan-paša kao rikabdar. Sve nas je more uhvatilo. Jedino je ovaj siromah, budući sam bio dijete s mora, ostao zdrav. Sretni padišah se naslonio na moje koljeno i zaspao. Stalno sam milovao njegovu blagoslovljenu glavu i brisao njegovo lice. Kad se bura stišala, prije ponoći smo stigli do Ahirkapije i povikali da se kapija otvori. Odgovorili su da su naredili da nas odvedu do Bahčekapije dok ne stigne galija. Na to smo došli do Bahčekapije. Nakon kratkog vremena pristala je jahta velikog vezira i on je izašao na obalu, prostro je sedždžadu i pozvao padišaha da izađe napolje. Ali, sretni padišah nije bio mirna srca. Sumnjao je da je njegov brat već postavljen na prijestol. Nakon što je izašao iz brodice nageo se toliko kao da će poljubiti vezirovu ruku, a rahmetli veliki vezir, ne dajući mu priliku za to, sam se sageo i poljubio padišahovu ruku. Otvorila se Bahčekapija i dok nisu stigli konji sjeli su na sedždžade i čekali, on sam je podvivši koljena sjeo preko puta padišaha. Padišahu su ponudili jednu čašu šerbeta. Ibrahim-paša uze i u trenutku kada je pružao padišahu, veliki vezir uze čašu, popi malo i poslije toga je pruži padišahu. U to su stigli i konji. Uzjahali su ih i zajedno ušli u dvor. Ustoličili su sretnog padišaha na sretni prijestol koji se nalazi u Hasodi. Oko njega su počeli šaputati ljudi koji su klečali na koljenima. A mi, odazivajući se naredbi sretnog sultana, nismo se miješali u poslove starih aga. Nakon razgovora sa velikim vezirom, ušao je da se vidi sa caricom majkom, a i mi smo išli iza njega. Age nas nisu pustile. Rahmetli padišah je rekao da dođemo. Nismo se odatle odvojili dok nismo čuli glas carice majke. Eto, to ponižavajuće stanje u kome se našao kad se sageo da poljubi ruku velikog vezira, onako kako ne doliči padišahovoj časti našlo je mjesto u blagoslovljenom padišahovom srcu i to je bio razlog za njegovu mržnju prema velikom veziru. Veliki vezir Mehmed-paša je proboden handžarom nakon ikindije namaza, u nedjelu 8. šabana 987. godine (30.09.1579.), a umro je nakon akšam-namaza. Neka ga Uzvišeni Allah obaspe svojom neizmjernom milošću!

VISOKI VEZIRI KOJI SE NISU USPjELI DO POLOŽAJA VELIKOG VEZIRA

Vezir Mustafa-paša. Sagradio je imaret i džamiju u Gebzi. Bošnjak, čistog srca, ljubitelj pravde i poštenja bio je znamenit vezir.⁴⁴

*Vezir Ferhad-paša.*⁴⁵ Arnautskog je porijekla. Bio je jedan sebičan i pohlepan čovjek. Kad je otpušten s posla poslan je za smederevskog sandžakbega pa ni tu nije mogao sputati svoju pohlepu i obuzdati svoj jezik. Kako su zbog toga došli tužitelji, doveden je na carski dvor u Edreni gdje mu je odsječena glava. Ovaj događaj se zblio 931. h. (1524-25.) godine.

*Vezir Kodža Kasim-paša.*⁴⁶ Od vremena kad je rahmetli sultan Sulejman-han bio prestolonasljednik bio je defterdar, kasnije lala (dvorski učitelj), pa kad je ovaj stupio na prijestol dao mu je mjesto vezira. Broj kubbe vezira je tada prvi put izašao na četiri. Kasnije je zbog starosti odvojen s posla i s mirovinom poslan u solunski sandžak i kao tamošnji valija umro.

*Ahmed-paša, izdajnik.*⁴⁷ Porijeklom je Arnaut. Po izlasku iz harema postao je janjičarski aga, kasnije u vrijeme osvajanja Beograda rumelijski beglerbeg i iz pozadine se uspeo do ranga drugog vezira. Kad je Ibrahim-paša bio veliki vezir, po vlastitoj želji je poslan u Misir i tamo je zbog pobune pogubljen.

⁴⁴ Mustafa-paša Čoban je bio kapidžibaša, beglerbeg Rumelije, vezir na divanu, namjesnik u Egiptu pa opet vezir. Kao drugi vezir je i umro 935. (1528.). (V. Bašagić, *Znameniti...*, str. 55.)

⁴⁵ Po Danišmendu je ovaj Ferhad-paša, inače carski zet (Damad) bio hrvatskog porijekla. Jednom mu je sultan Sulejman, čijom je sestrom bio oženjen, oprostio prijestupe i poslao ga u Rumeliju, ali pošto je on i dalje nepravedno optuživao ljude da bi se dograbio njihove imovine, pogubljen je. Po Danišmendu, Ferhad-paša je pogubljen u Istanbulu. V. *Danišmend*, II, str. 106.

⁴⁶ Kasim-paša je bio u prinčevoj sviti još u Manisi gdje je prijestolonasljednik Sulejman kao sandžakbeg upravljao tom pokrajinom. Šemsuddin Sami, *Kamusu'l-a'lem*, V, 3534.

⁴⁷ Hain (izdajnik) Ahmed-paša je postavljen egipatskim namjesnikom 15. srpnja 1523. godine. Međutim on se tamo osilio, proglasio se za sultana i dao da mu se kuje novac u njegovo ime. Zato je pogubljen, a odsječena glava mu je poslana u Istanbul. Pogubljen je u kolovozu 1524. godine.

*Ljepušasti Kasim-paša.*⁴⁸ Po izlasku iz harema, nakon što je postao vezir, povukao se s posla. Nakon nedugo vremena dana mu je mukata Moreje (Peloponeza). Nakon što je opsjedao tvrđavu Inebolu tri godine, osvojio ju je na predaju. U blizini Istanbula jedna džamija i jedna kasaba (danas kvart) nose rahmetlijino ime.

Hadži Mehmed-paša je Sofu Mehmed-paša. Prolazeći unapređenja, popeo se do stupnja vezira, a onda je smijenjen i poslan u Budim gdje se skrasio u Božijoj milosti. Kako se priča, uzrok njegove smrti je otrovni napitak koji mu je dao jedan židovski liječnik. Kad je ovaj liječnik uhvaćen i podvrgnut istrazi, priznao je: "S ovim sam prouzrokovao smrti četrdeset osoba koje nose ime Mehmed".

*Vezir Divane Husrev-paša.*⁴⁹ Mlađi je brat serdar Lala-paše. Najprije je bio češnigirbaša. Zatim čehaja kapidžija, rumelijski beglerbeg, a odavde u rangu vezira stigao je u Misir. Po povratku u Istanbul došao je do stupnja drugog vezira. U to vrijeme Sulejman-paša je bio veliki vezir, a Rustem-paša je bio treći vezir. Kako se vjerovalo kao sigurno da će ako jedan od njih bude ili smijenjen ili umre on postati veliki vezir, do ovoga su zaključka došla oba ova vezira. Na Divanu Husrev-paša je sa handžarom pošao na Sulejman-pašu, a ovaj se sam ispriječio. Kad je za ovo čuo padišah, oba su razriješena i Rustem-paša je postao veliki vezir.

*Jahjali Mehmed-paša.*⁵⁰ Sin je Jahja-paše koji je u vrijeme sultana Bajezida bio velik vezir, a onda je kao umirovljenik poslan u

---

⁴⁸ Guzeldže (ljepušasti) Kasim-paša, imenovan je namjesnikom Egipta 929. (1522.), ali je na njegovo mjesto otišao Hain Ahmed-paša. Potom postaje drugi vezir i kajmekan na pohodu u Mađarsku. Kao namjesnik Peloponeza proveo je dosta vremena u Napulju i Veneciji.

⁴⁹ Divane (ili Deli) Husrev-paša Sokolović došao je kao adženi oglan iz Bosne u dvor odakle je izašao kao Čehaja kapidžija. G. 1516. imenovan je namjesnikom u Konji, potom u Dijarbekiru, Damasku, Halepu i Rumeliji, a 1534. u Egiptu. Odatle je doveden za vezira u Visoku portu, no zbog jednog incidenta on je smijenjen zbog čega je izvršio samoubojstvo gladovanjem 1544. godine. Husrev-paša je bio brat Lala Mustafa-paše, a amidžić Mehmed-paše Sokolovića.

⁵⁰ Mehmed-paša Jahjapašić (Gazi), namjesnik Vidina, Smedereva, Moreje (936./1529.), pa opet Smedereva. Kao namjesnik Smedereva (1536.) osvojio Požegu. Kasnije beglerbeg Budima s titulom vezir. Umro je kao budimski vezir 958 (1551.) godine.

Bosnu gdje mu je dat sandžak na upravu. Brat je Kučuk Bali-bega koji je u vrijeme Mohačke bitke bio beg Smedereva. Nakon što je rahmetli Bali-beg 933. h. (1526-27.) preselio u Milost Božiju, smederevski sandžak je dat Mehmed-paši koji je bio vidinski sandžak-beg. Imao je velikih uspjeha u ratovima na mađarskoj krajini. Potukao je vojsku nesretnog Kocijana i većinu njegove vojske od 24.000 je pobio. Čak, kako je zapisano u nevjerničkim kronikama, kao nemilosrdni i snažni neprijatelj kršćana Mehmed-beg je tom prilikom toliko zagazio u krv kršćana da ih je još hiljadu zarobio i poslao po svome sinu Arslan-paši. Tom prilikom je osvojena Požega i na insistiranje da se da na upravu njegovu sinu Arslan-paši, to je i prihvaćeno. Nakon toga što je u ruke nevjernika pala tvrđava Koron u Moreji, Smederevo je predano Dukadin oglu Mehmed-begu, on sam je poslan na Moreju i nakon što je osvojio tvrđavu dobio ju je na upravu. Uz pomoć Uzvišenog Allaha osvojio je i pokrajinu. Nije prošlo dugo i po smrti Bali-paše predat mu je na upravu budimski ejalet. U proljeće je osvojio Višegrad (u Mađarskoj), Novigrad, Hatvan, Šamoturna i neke palanke, neke je zauzeo, a neke popalio. Imaret i medresa koji se nalaze u Beogradu su zadužbine koje je on napravio.

Hadim Ibrahim-paša. Spadao je u haremske age i bio je osoba odgojena, uljudna i ozbiljna. Dospio je do stupnja vezira i na toj dužnosti ostao je dugo i na kraju je umirovljen. Njegova je zadužbina džamija na ulazu u Silivri i sada je jedna od najcjenjenijih.

Hadim Hajdar-paša. I on je bio kapuaga, a na sceni se pojavio s titulom vezira. Kasnije, u vrijeme kad je sultan Mustafa uklonjen s prijestolja, povukao se s posla, okrivljen da mu je bio blizak dok je bio princ, dobio je prihode hercegovačkog sandžaka kao mirovinu. Kulturni, lijepog razgovora, ugodan subesjednik i u svakom pogledu jedna ispravna osoba.

*Pilak Mustafa-paša.*⁵¹ Porijeklom je iz Bosne. U padišahovom haremu poznat je po nadimku Pilak. Razlog ovome još nije objašnjen.

---

⁵¹ Mustafa-paša Pljako (kod Danišmenda Palak), služio kao beg od Janjine (Grčka) 920. (1514.), potom postao kapudan (komandant mornarice) i ovu dužnost obavljao od 1520. do 1522. G. 938. (1531.) bio namjesnik u Siriji, zatim u Egiptu. Umro u Istanbulu 940. (1533.). Iako je bio komandant mor-

Nakon što se uspeo do stupnja beglerbega, s obzirom da je bio blizak dvoru oženjen je ženom po imenu Šahhuban i zbog toga je postavljen za vezira.

*Ferhad-paša.*⁵² Bio je usrećen ženidbom sa kćerkom princa Mustafe. Njegov dvor, koji gleda u harem džamije sultana Bajezida, napravljen je na bašči koja je izdvojena iz starog saraja. Nakon što je bio janjičarski aga, dat mu je na upravu kostamonski ejalet, poslije je odatle doveden pa je unaprijeđen u vezira i oženjen je sultanijom. Imao je krasan rukopis i mnogo puta je prepisao časni Kur'an pa ih onda prodavao po sto dukata. Oporučio je da mu se troškovi dženaze i pokopa podmire iz tih halal para. Jedan njegov prijepis Mushafa nalazi se danas u turbetu rahmetli sultana Bajezida.

Vezir Mustafa-paša. Govorilo se da potječe iz loze Halid ibni Velida. Brat je Šemsi-paše. Kad je izašao iz harema imao je titulu čakirdžibaši, onda je postao miriahor, zatim rumelijski beglerbeg pa je stigao do položaja petog vezira. Kasnije je određen za serdara (vojskovođu) sa zadatkom da osvoji Maltu, ali pošto nije mogao obaviti taj posao, umirovljen je. Otišao je na hadž i tamo umro.

Behram-paša. Jedan od beglerbega koji nije uspio doseći stupanj vezira bio je i Behram-paša. Iz padišahovog harema je izašao kao aga i kad je bio rumelijski beglerbeg u jednom od pohoda na Ugarsku, ičoglani u dogovoru sa nekim agama udarali su ga kamenom u glavu dok je spavao i tako ga učinili šehidom. Na ovo su dvojica aga i osamnaest ičoglana proglašeni krivim i pogubljeni.

*Davud-paša.*⁵³ Slavu je stekao po pravednim i mudrim postupcima dok je bio beglerbeg u vilajetu Misir. Kako su ovi njegovi lijepi postupci bili pohvaljeni pred sultanom, dana mu je titula vezira, ali smrt koja je presjekla put spriječila je da se ova želja ispuni.

---

narice u vrijeme osvajanja Rodosa (1522.) u to vrijeme on nije zapovijedao mornaricom nego je to činio Muslihuddin Reis, čovjek Hajreddina Barbarose. V. Bašagić, *Znameniti...*, 56; *Danišmend*, V, 179.

⁵² Bio je peti vezir, kad mu je data kći sultana Sulejmana Humay. Umro je 982. (1574.). Š. Sami, *K. A.*, V, 3401.

⁵³ Davud-paša je odgojen na dvoru, a kasnije je bio namjesnik Egipta 11 godina u vrijeme sultana Sulejmana. Tamo je i umro 956. (1549.) Š. Sami, *K. A.*, III, 2111.

Uvejs-paša. Bio je čovjek na putu znanosti i kao muderis s plaćom od pedeset akči dnevno, pošto su mu preci bili iz vojnog staleža i on se opredijelio za taj put i kao valija Šama dospio je u Božiju milost.

Dukađingolu Mehmed-paša. Duka u arnaudskom jeziku znači beg. Sultan Bajezid, sin sultana Mehmeda, je čuo da spomenuti Duka-beg ima dva prekrasna sina. Razmišljajući kako ovu djecu izvući iz mraka, nevjerstva i stranputice, visoka pažnja padišahova, držeći svjetlo, pokazala je put toj djeci. Jednim izvanrednim nastojanjem oba su uzjahala prekrasne konje i došli u osmansku prijestolnicu. Padišah ih je uzeo u harem i došli su pod brigu i odgoj rahmetli sultana. Oba su uzeli imena prečasnog Pejgambera, to jest jedan je Ahmed, a drugi Muhammed. Ahmed je kasnije umro, a Muhamed je dugo živio i stekao slavu kao beglerbeg Halepa i Misira. Imao je dva sina. Jedan se posvetio pravu, a drugi proveo život u osami.

Uvejs-paša. Dok je bio valija Jemena, jedan hajduk od tamošnjih razbojnika po imenu Pehlivan Hasan, zajedno sa još nekim nevaljalcima, upao je iznenada jednu večer u njegov saraj i njega pridružio društvu šehida. Sve što je imao razgrabili su.

Ozdemir-paša. U vrijeme osvajanja Misira bio je jedan od zaostalih Čerkeza. Kad je Hadim Sulejman-paša kao serdar pri osvojenju Jemena htio poći zajedno sa Ozdemirom, ovaj se nije htio odvojiti od svoga konja i nastojao je ukrcati konja na lađu. Ovome njegovom postupku su se smijali vojnici nazivajući ga ludim Čerkezom, ali Sulejman-paši se svidio njegov postupak i iako je rekao "on je ludi Čerkez" naredio je da se na lađi nađe mjesta i za njegova konja. Ozdemir konja natjera da pliva, zajedno s njim izađe na kopno i neočekivanom hrabrošću jurnu na neprijatelja. On je odsjekao glavu razbojniku Pehlivanu Hasanu koji je usmratio Uvejs-pašu. Slava mu je naglo poskočila i za kratko vrijeme unaprijeđen je za beglerbega Jemena. Osvojio je i Abesiniju. Bio je nekoliko puta beglerbeg Jemena i Abesinije. Tako je prispio u Božiju milost.

Kako se priča u šest mjeseci je jednom mijenjao gaće i košulju. Ljeti-zimi, i na najvećoj vrućini kraja u kome je boravio oblačio je čohu sa krznom.

Oženio se Salihom koja potječe iz loze hazreti Abbasa u Egiptu. Kad je razriješen s dužnosti došao je živjeti u ženinoj kući u Kairu. Njihova su djeca veliki vezir Osman-paša i njegova sestra, časna gospođa po imenu Huma. Imetak koji su posjedovali u Jemenu i Abesiniji poslali su u Misir i tako je rahmetli Osman-paša skupio mnogo imetka.

Gazi Kasum-paša, neka mu se uzvišeni Allah smiluje. Idući u pohod na Mohač, osvojio je tvrđavu Osijek. U povratku s pohoda na Beč, kad je sretni padišah zasjeo na prijestol, izdao je naredbu da se popravi osječka tvrđava radi čuvanja srijemskog vilajeta i drugih pograničnih krajeva. Da bi se tvrđava iznova sagradila određeno je tri hiljade ljudi, a Gazi Kasum-paša, istinski junak, dodao je petsto azapa sa agom. Kasum-paša se nije ustručavao odatle vršiti upade u Seksar i Tolnu koje je pljačkao. U takvoj situaciji je s osmijehom na licu održavao veze i s nevjerničkim kraljem. Čak je kralj poklonio Kasim-paši tri sela koja se nalaze u blizini Osijeka. Kasnije mu je padišah priznao vlasništvo nad tim selima. Potvrda da su ova sela mulk je slijedeća: na svako selo i svaku mezru spahije imaju potvrdu od nevjernika i kad se ukaže prilika uzima se porez. Međutim, spomenuta tri sela je kralj izbrišao iz deftera svoje zemlje. Zbog toga kod nevjernika nema spahija u ovim selima. Kasnije, kad se vojska smjestila u tvrđavu Sečkuj, Kasim-paša je tamo postavljen za sandžakbega. Još uvijek u tapu-defterima ne piše Mohački sandžak nego Sečkujski sandžak. Kasnije su njegovom sandžaku dodati Pečuh i Seksar. Još kasnije je postavljen za beglerbega Budima na mjesto Mehmed-paše Jahja-pašića. Najzad mu je pridodat i Temišvar. Kasum-paša je bio čovjek, borac i junak. Neka ga Uzvišeni Allah uzme u svoju milost.

Guzeldže Rustem-paša. Postao je poznat u sultanskom haremu po prijaznosti. Najzad je kao aga izašao na scenu i postepeno se penjući stigao do budimskog beglerbega. Djed je poznatog Mula Hasbi-efendije koji je umirovljen kao egipatski kadija.

Sulejman-paša. I on je izašao iz harema i nakon što se nalazio na nekim agalucima, kao karamanski beglerbeg umro je čuvajući prilaz jezeru prema Stolnom Biogradu u vrijeme osvajanja Sigetvara. Sahranjen je pred kapijama Stolnog Biograda.

Osman-paša. I ovaj je odgojen na carskom saraju. Bio je na agalucima, a onda je unaprijeđen za halepskog beglerbega. Čerkeskog je porijekla. Bio je veoma hrabra osoba. Za noćnu opsadu u ratu kod Nahčevana stavio je na konje kalaisane bakrene posude pa su ovi upavši po noći u šahovu vojsku napravili paniku. Sa tri hiljade veoma hrabrih boraca napao je šahovu vojsku s jedne strane, mnoge je njegove borce zarobio, a mnoge je pobio. Zbog uspjeha koji je postigao u tom okršaju stekao je naklonost i zaštitu sultana.

Gazi Husein-paša. Potječe iz hercegovačkog sandžaka. Odlazio je u Arabiju, Misir, Jemen i naučio mnoge ratničke vještine. Na kraju je postao beglerbeg Temišvara i stekao slavu kao gazija.

Solak Ferhad-paša. Najprije je bio beglerbeg Jemena, a nakon prinčevskog rata u polju kod Konje bio je karamanski beglerbeg. U tom ratu je ranjen. Onda je postao beglerbeg Bagdada i tamo je umro. Bio je čovjek privržen vjeri, daleko od poroka, požrtvovan, vrijedan i slavan.

*Baltadži Mehmed-paša.*⁵⁴ Bošnjak. Poznat u padišahovom haremu kao čovjek jake riječi i potpuno ispravan čovjek. Svaka riječ mu je bila kao sjekira (balta) pa mu je zato dano ime Baltadži. Pošto je razriješen s dužnosti bagdadske beglerbega, umro je u Istanbulu.

*Hurrem-paša.*⁵⁵ Bio je Bošnjak. Napustivši padišahov saraj, služio je kao valija u mnogim krajevima i najzad dobio mjesto beglerbega Damaska. Zarativši žestoko protiv Druza dao je zasluženu kaznu toj hrđavoj družini.

Piri-paša. Iz porodice je Ramazanogullari. Otac mu je pao kao šehid u osvajanju Halepa i Misira. Rahmetli sultan Selim je posjede njegova oca dao njemu uz prihode od 40 puta po sto hiljada akči. Njegova kapija ukrašena je obilnim blagodatima, on je bio vrlo ponosan i slavan, savršen i učen čovjek.

---

⁵⁴ Nakon službe na dvoru unaprijeđen je u sandžakbega Anadolije. Potom bio sandžakbeg u Silistri, potom u Skadru pa u Sivasu. Beglerbeg Bagdada 956. (1549.), potom opet služi u Sivasu, pa ponovo u Bagdadu. Povukao se u mirovinu 968. (1560.) i umro u Istanbulu pod konac Sulejmanove vladavine. Bašagić, *Znameniti...*, str. 44.

⁵⁵ Umro je oko 970. (1562.). V. Bašagić, *Znameniti...*, str. 28.

Kubad-paša. Brat je po ocu gore spomenutog Piri-paše. I pored toga što je upravljao svojom pokrajinom, u poslovnom životu nije bio obljubljen i nije mu ukazivano poštovanje. Slavni pjesnik Baki-efendi svoju kaside-i lamiju je napisao o njemu. Ali Kubat-paša nije bio čovjek koji bi nešto ovako mogao razumjeti. Stoga, uzaludan je bio trud Baki-efendije. On je bio jedan neustrašiv čovjek koji je prolijevao krv.

Musa-paša. Bio je od roda Isfendijarogullari ili Kizilahmetli, jedan probrani beg. Bio je beglerbeg Erzuruma i ratujući sa Gruzima pao je kao šehid. Sve vrijeme je provodio u lovu, a neprijatelji ga nisu jako cijenili.

Hadim Ali-paša. Sa položaja rumelijskog čehaje izašao je na položaj sandžakbega, odatle u Temišvar, a onda za valiju Misira. Bio je osoba draga, milosrdna, okretna i znana u postupcima, otvorene ruke. Kad je umro u Kairu u njegovoj riznici je nađeno samo dvije hiljade dukata. Iz toga se vidi koliko je bio cijenjen.

*Arslan-paša.*⁵⁶ Sin je Mehmed-paše Jahjapašića. Bio je bezbrižan i neceremonijalan. Činio je postupke koje ne bi činile ni njegove delije. I pored toga učinio je mnoga dobra djela. On je popisao budimsku riznicu i uspostavio red. On je učinio da se pošalje u Budim kompletna egipatska riznica koja je tada iznosila trista hiljada. Posebno je ustanovio baruthanu u Budimu. Kad se išlo u pohod na Sigetvar u mjestu zvanom Maršan odsječena mu je glava pred padišahovim šatorom. Kažnjen je pošto je optužen da je skrivio što je tvrđava Tata pala u ruke neprijatelja.

Jularkisti-paša. Izišao je iz reda padišahovih slugu najprije na položaj sandžakbega, a onda je izgleda bio i beglerbeg. Istina je da je u ovim poslovima bio ispravan i uman.

Ajas-paša. Stariji je brat rahmetli velikog vezira Kodža Sinan-paše. Optužen je da je podržavao rahmetli princa Bajezida pa je pogubljen. Govorilo se međutim da se kasnije uvidjelo da je nevino osuđen. Odgojen je na padišahovom dvoru, bio je kulturni i učen, na poslu bez pogovora.

---

⁵⁶ Požeški sandžakbeg bio 938. (1531.), a poslije budimski vezir, na kojoj je dužnosti i pogubljen 974. (1566.). Bašagić, *Znameniti...*, 12-13.

Eski Behram-paša. U mladosti padišah ga je veoma volio. Obavljao je dužnost valiye u Bagdadu, Dijarbekiru i Rumeliji. Međutim bio je previše sklon mitu i uživanjima.

Ulama-paša. Sin je jednog spahije iz sandžaka Teke. Kad se pojavio Šah Ismail pokorio se njegovoj komandi i postao je “šahov čovjek”. U nekim se ratovima pokazao vrlo uspješnim pa je stekao slavu kao “žestoki momak”. Kad je imao oko četrdeset godina ponovo se vratio u Rum. Kad je veliki vezir Ibrahim-paša stigao na iransku granicu 938. h. (1531-32.), ostavi svoj položaj i stupanj kojim je zastupao sultana, izađe pred njega i njemu ukaza počast. Kasnije je poslan za bosanskog sandžakbega. Bio je veoma hrabar i razborit čovjek pa je imao i mnogo uspjeha. Kasnije, kad je opsjeo tvrđavu Lipova, nevjernici su izašavši iz tvrđave na riječ, prekršili danu riječ i njega su učinili šehidom.

Dženabi Ahmed-paša. Izašao je iz padišahova harema i napredujući postepeno stigao je do ranga valiye anadolskog ejaleta. Ovdje je neprekidno pravedno upravljao dvadeset godina. Bio je uljudan i jako čestit čovjek. Ponekad je i stihove recitirao. Čak je bio sklon i piću, i to mu je bila najveća mahana. Što je vrijeme više odmicalo sve je više sjedio i nisu mu se mogli vidjeti ni zubi pri osmjehu (znači nije se nikad smijao).

Šems Ahmed-paša. Potječe od Kizilahmedlija i brat je petog vezira Mustafa-paše. Iz padišahovog dvora je izašao kao muteferika (čovjek koji obavlja razne poslove za vladara ili druge velikodostojnike), a onda je postao buljukaga (komandant buljuka – veće vojne jedinice), zatim rumelijski, pa anadolski beglerbeg. Bio je malih sposobnosti da obavi neki posao, ali je mnogo govorio pa je poput padišahovih nedima, kako je znao pričati, odlazio sa padišahima u lov. Bio je nedim uz rahmetli sultana Sulejmana, sultana Selima i sultana Murada.

Hadži Ahmed-paša. I on je od Kizilahmedlija. Prvo je bio padišahov miriahor, a onda je slavu stekao kao rumelijski, šamski i karamanski beglerbeg. Bio je veliki majstor u sokolarstvu. Pošto je znao rasplakati svojom veselom ili tužnom pričom, i on je zajedno sa padišahom išao u lov.

Damad Hasan-paša. Dok je bio rumelijski beglerbeg postao je zet sultan Selima. Inače je bio dobar poznavalac oružja. Kako je bio darežljiv, pametan i čovjek koji zna šta govori, poslan je u Iran da riješi problem princa Bajezida.

Iskender-paša. Kad je napustio položaj bostandžibaše postao je anadolski beglerbeg. Bio je pohlepan čovjek. On je bio prvi čovjek koji je uredio da se timari daju uz mito.

Čerkez Iskender-paša. Nakon što je bio kapidžibaša Husrev-paša postao je čauš, a onda ortadefterdar. Pri osvajanju Vana niko nije želio primiti službu da ostane u tvrđavi zbog toga što je to bilo opasno. Međutim, Iskender-paša prihvati dobrovoljno ovu službu. Irancima koji su napadali nanio je teške gubitke. Odatle je premješten u Erzurum. Zbog uspjeha koji je postigao porazivši sina iran-skog šaha postavljen je za valiju Dijarbekira gdje se nalazio više od petnaest godina upravljajući tim krajem. Kasnije je smijenjen pa je umro u Istanbulu. Neka je nad njim milost Uzvišenog Allaha.

*Temerrud Ali-paša.*⁵⁷ Bošnjak je. Izašao je s dvora. Bio je osoba vrlo slavna zbog svoga odgoja i ozbiljnosti. Iako je bio pohlepan, volio je dobročinstva i bio je vezan za vjeru.

Kara Mustafa-paša. Izašao je iz padišahovog harema i dat mu je nadimak Kara Šahin (Crni soko). Njegov je otac Rizvan-paša koji je stekao slavu u pohodu na Iran. Slava koju je stekao otac bila je putokaz da je stekne i sin.

Hizir-paša. On je izašao iz harema i bio valija Šama i Bagdada. Bio je skroman čovjek.

Kara Murad-paša. Kao jedan od dvorskih sarača, najprije je dobio titulu čauša, a kasnije se popeo do ranga beglerbega. Ako je bio neznalica, bio je dovoljno sposoban da sačuva fotelju.

Sofu Ali-paša. Izašao je iz harema, nalazio se na nekim valilicama, a onda je postao lala sultana Selima. Kasnije je stekao slavu kao beglerbeg Egipta i Šama.

---

⁵⁷ Za vlade Sulejmana bio je namjesnik u više provincija. Umro je 971. (1563.). V. Bašagić, *Znameniti...*, str. 12.

*Kapudan Sinan-paša.*⁵⁸ Izašao je iz carskog odgajališta i postao valija hercegovačkog sandžaka. Kasnije je postao kapudan (komandant mornarice). Bio je osoba koja na svakog gleda s visine, ohol, čovjek koji ponižava druge, hladnokrvan i siledžija.

Husrev-paša. Izašao je iz harema s titulom češnegira i dospio do stupnja valiije. Oko trideset godina se nalazio na položaju beglerbega. Jedno od njegovih nevaljalstava koje je počinio je prodaja dirlika.

Muzaffer-paša, Gulabi-paša, Gazanfer-paša i Šejtan Murad-paša. Sva četvorica ovih su bili beglerbezi srednjih sposobnosti bez posebnih karakteristika.

Mehmed-han. Kao pripadnik porodice Zulkadir otišao je šahu Ismailu i stavio se pod njegovu komandu. Kasnije je našao priliku i lice položio na noge sultana Sulejman-hana. Dati su mu visoki položaji u Rumeliji i Anadoliji. U dopisivanju oslovljavali su ga sa Dženab.

Gazi Kapudan Hajreddin-paša. Otac i ostali njegovi preci su iz Vardar Jenidžesi (Veles), ali on se rodio na otoku Mitileni (Midilli). Najprije je postao beglerbeg arapskog Alžira, onda kapudan (komandant mornarice) pa beglerbeg alžirske države. Njegovu biografiju je Âlî-efendi (u djelu *Kunhu'l-ahbar*) ukratko ovako opisao:

940. h. (1533-34.) je stigao u Istanbul, odatle je otišao u Halep kod velikog vezira Ibrahim-paše koji se tamo nalazio, zajedno sa drugim poklonima uručio je padišahu Alžir i druge krajeve koji su uz njega povezani, koje je mačem osvojio. Iste pokrajine su njemu povjerenе kao beglerbegluk i one su dobile njegovo ime – Hajreddin-paša.

A pjesnik poznat po imenu Jetim Ali-efendi ovako je rekao o Hajreddinu:

*Nekad je padao u neprijateljsko zarobljeništvo
nekad je zarobivši tolike neprijateljske lađe velike pobjede
izvojevao.*

⁵⁸ Kodža Sina-paša je brat Rustem-paše. Nakon izobrazbe na dvoru postavljen je za hercegovačkog sandžakbega, a 955. (1548.) postavljen za komandanta mornarice. Umro je 961. (1553.). V. Bašagić, *Znameniti...*, 68-69; *Danišmend*, V, 181; Š. Sami, K. A., IV.

*Onda kad je neprijatelj uzeo pokrajinu Andaluziju
iz muslimanskih ruku, on je muslimane
s njihovih obala svojim lađama prevezio u
Alžir, tamo ih je okrijepio i našavši u njima
snagu u krajevima kojim je vladao pobjeđivao
je nevjernike, vladao krajevima koje je osvojio, pokoravao
se padišahu.*

*Tarih smrti Hajreddin-paše je sadržan
u stihu: "Zaplovi u more oprosta kapudan". Pokopan
je na beşiktaškoj obali u Istanbulu. Neka ga
Uzvišeni Allah obaspe svojim neizmjernim oprostom.
G. 971.h. (1563-1564).⁵⁹*

Salih-paša. Dok je bio jedan od leventa Kazdaga jednom je gajom mnoge bitke dobio. Na kraju se vezao uz Hajreddin-pašu, pa mu je dano mjesto sandžakbega. Kasnije je kao beglerbeg Alžira učinio mnoge slavne stvari.

Jahja-paša. I on je kao kapetan leventa stigao do položaja sandžakbega, a onda je postao beglerbeg Alžira.

Turgut-paša. Kao kapetan leventa stigao je do položaja sandžakbega pokrajine Karli. Kasnije je postao belgerbeg Tripolisa i Alžira. U vrijeme opsade otoka Malte, dok je uređivao zaklone pukao je top i on je, pogođen jednim gelerom, postao šehid. Ono što je uradio biće objašnjeno na odgovarajućem mjestu ove knjige.

Mehmed-paša. Sin je Hajreddin-paše. Kao beglerbeg Alžira bio je jedan od najslavnijih pomoraca i njihov ponos.

O SLAVNIM DEFTERDARIMA I BILJEŽNICIMA (NIŠAN-DŽIJAMA) U SLAVNOM VREMENU RAHMETLI PADIŠAHA

Defterdar Iskender-čelebi. Od svih koji su se nalazili na tom položaju on je bio prvi, bilo po izgledu bilo po ugledu koji je stekao.

⁵⁹ Barbaros Hajruddin-paša je bio kapudan od 6. travnja 1534. do 4. srpnja 1546. godine kada je umro. Prema tome datum smrti sadržan u ovom tarihu koji prenosi Pečevija nije vjerodostojan. Nakon Barbarosine smrti kapudan je postao Mehmed-paša Sokolović koji je tu dužnost obnašao od 1546. do 1550. V. *Danišmend*, V, str. 180.

Jedan je od onih koje je podigao Hain Ahmed-paša. Zbog sposobnosti koje je posjedovao, ušao je u dvorsku kancelariju (defterhane) kao sluga i postepeno je napredovao do stupnja glavnog defterdara. Kad je velikom veziru Ibrahim-paši povjereno mjesto seraskera, Iskender-čelebiji je dano mjesto asker-čehaje (povjerenik za vojsku) pa su svi poslovi vezani za carsku vojsku povjereni njemu. Tako je za kratko vrijeme postao toliko slavan defterdar da u ovoj državi nije niko stekao toliki ugled, ne samo na položaju defterdara i beglerbega, nego i na položaju velikog vezira.

Kako se priča, rahmetli Ahmed-pašu, koji je došao na mjesto velikog vezira Mehmed-paše Dugog (Sokolovića), odgojio je Iskender-čelebi. Ahmed-paša je govorio: “Sposobnost i spremnost rahmetli Iskender-čelebije bila je veća od svih nas sedam vezira koji sada sjedimo na divanu. U ovo je bio uračunat i rahmetli veliki vezir. Uistinu, njegova vrijednost je bila veća od deset vezira u drugom vremenu. U vrijeme kad se spremalo u pohod na Iran rekao je svoje čehaji: “Pogledaj naše ljude koji će ići u pohod s nama, koliko ima vrijednih i sposobnih za posao majstora za oružje i ljudi koji su se dokazali?”

Kad je čehaja donio defter vidjelo se da je ubilježeno 1200 ljudi bez karakulukčija (ljudi koji se brinu za čistoću i slične stvari).

Rahmetli Iskender-čelebi obješen je u vrijeme pohoda na Bagdad na potvoru Ibrahim-paše. Kasnije je i padišah shvatio da je bio nevin, ali stvar je bila završena. Nakon njegove smrti nađeno je samo sto ičoglana. Ibrahim-paša je od ovih poslao deset za carsku blagajnu. Od ostalih je neke preuzeo sam, a neke je dao državnim velikodostojnicima. Gledajući na ponašanje jednog od slugu koji su njemu poslani, sretnom padišahu se svidio pa ih je slijedećeg dana uzeo sve sebi u harem. Među slugama koji su ostali nakon smrti rahmetli Iskender-čelebije su i sam spomenuti vezir Ahmed-paša, Behram-paša i Urus Hasan-paša. Tada je u njegovom defteru bilo upisano šest hiljada dvjesto slugu. A u ovom računu nisu ubrojane robinje. Za njegove slugе svake godine je jedna lađa iz Trabzona dovozila platno, ali pošto to nije bilo dovoljno njima za gaće i košulje, kupovalo se na pazaru da bi se to nadopunilo.

Kako se priča, u vrijeme kad je obješen Iskender-čelebi padišahu je došla misao da je ovaj sa rupcem oko vrata rekao: “Zašto me

nedužnog vješate?” i htjede padišaha udaviti. Sultan Sulejman se u strahu probudi iz sna i reče: “Želim, Ibrahimе, da i tebe ovakva smrt snađe prije nego što prođe godina!” Tako je uistinu i bilo. Neka ga Uzvišeni Allah obaspe svojom milošću. 8. ramazana 940. h. (23.03.1534.).⁶⁰

Hajdar-čelebi: Govori se da je iz Galipolja. Snažnog pera, bio je čovjek koji je znao destane. Dobio je mirovinu kao “bilježnik rashoda” kod Iskender-čelebije.

Lutfi-bej. Izašao je iz padišahovog harema i jedno se vrijeme izdržavao od zeameta. Ali kasnije, sa Rustem-pašinom podukom uspeo se do položaja defterdara i dugo vremena se nalazio na tom položaju.⁶¹

Ebulfazl-efendi. Sin je Molla Idrisa Bitlisija. Bio je čestit poput oca. Kao kadija izvršio je popis vilajeta Karaman, kasnije je uzna-predovao do glavnog defterdara ortadefterhane (centralna biljež-nička kancelarija).⁶²

Abdi-čelebi. Bio je brat rahmetli Čivizadea (ovdje Cevvizade). Poniznog duha, slabe građe, sklon uživanju i poroku.⁶³

Mustafa-čelebi. Bio je vrlo vješt na peru i u računu. Otpočeo je kao pomoćnik mukataadžije (onoga koji se brine o izdavanju pod zakup) da bi se ispeo do ranga defterdara pa je na tom položaju ostao dugo godina. Kad je šlagiran, tražio je da bude smijenjen s mjesta defterdara, rahmetli padišah nije dozvolio pod izlikom “njegovo postojanje je sama sreća i blagostanje” pa je na nosiljci donošen na zasjedanje divana. Ulazio je na nosiljci čak i da bi pod-nosio predstavlke.

⁶⁰ Po Danišmendu, Iskender Čelebi je pogubljen 8. ramazana 941. godine što odgovara 13. ožujku 1535. godine. V. *Danišmend*, V, str. 449.

⁶¹ Sutfi-bey-Čelebi je bio defterdar od 1553. do 1556., a onda je postavljen za sandžakbega u provinciju.

⁶² Vršio je dužnost defterdara od 974. do 977. (1566/67. – 1569/70.). Pored bav-ljenja poslovima defterdara, bavio se i pisanjem, a najznačajnije mu je djelo Dodatak (Zeyl) djelu *Hešt bihišt* (Historija Osmanskog carstva) koje je sasta-vio njegov otac. V. *Danišmend*, V, str. 252-253.

⁶³ Čivi-zade Abdullah-Abdi Čelebi, bio je defterdar od 1548. do 1553. Poznat kao veliki stručnjak za finansije. V. *Danišmend*, V, str. 251.

Mehmed-čelebi. Poznat je i kao Egri Abdioglu. Bio je učen čovjek. Nalazio se nekad na položaju defterdara, a nekad na položaju nišandžije. Umro je na dužnosti nišandžije u vrijeme pohoda na Sigetvar. Pokopan je uz džamiju Kasim-paše u Pečuhu.

Ibrahim-čelebi. Otpočevši kao pisar uzdigao se do glavnog defterdara. Slavu je stekao po pravednosti i lijepoj naravi.⁶⁴

Hasan-čelebi. Među onima čija je ruka držala pero bio je čovjek istaknute individualnosti, kad je smijenjen s položaja defterdara postao je muteferrika.

Murad-čelebi. On je iz tvrđave Kilidulbaher. Bio je pomoćnik defterdara pod imenom Nakkaš Ali-beja i nakon što je 12 godina vodio defter za Arape i Perzijance, došao je u Istanbul i postao glavni defterdar. Volio je uživanje i provod, bio je čovjek otvorene ruke i sklon raji.⁶⁵

*Dželalzade Mustafa-čelebi.*⁶⁶ Koristio je nadimak Nišani. U stihu i prozi je imao malo ravnih pa je bio vrlo vrijedna osoba. Sin je jedne žene po imenu Dželal iz Tosje. Imao je tri brata i svaki od njih je bio vredniji od vrednijeg. U vrijeme kad je Ibrahim-paša bio veliki vezir, on je bio pašin tajni pisar. Nekad je bio tezkiredžija, nekad glavni bilježnik (reisulkuttab), a u vrijeme pohoda na dva Iraka (Irakayn) postao je nišandžija. Nakon što je dvadeset tri godine ostao na toj službi, na vlastitu želju je razriješen. Rustem-paša ga nije volio. Pod izlikom da će na njegovo mjesto dovesti njegova sina, smijenio ga je, ali nije održao riječ nego je doveo drugu osobu. Htio je čak i da mu uskrati mirovinu, ali padišah, koji zna vrijednost i kome je on služio dok je ovaj bio mlad, rekao je: "Zar da ga učinimo ovisnim u starosti?" pa je naredio da mu se u mirovini daju potpuni prihodi hasa koji pripadaju nišandžiji. U pohodu na Sigetvar bio je u funkciji glavnog muteferrike. U vrijeme kad je umro Mehmed-čelebi, sultan je opet smatrao umjesnim da mu da službu nišandžije. Nakon toga je napisao mnoge službe-

---

⁶⁴ Ibrahim Čelebi je obavljao dužnost defterdara od 1542. do 1544. V. *Danišmend*, V, str. 251.

⁶⁵ Bio je defterdar od 969./1561-62. do 974./1566-67.

⁶⁶ Vid. Bilješku 1.

ne spise. I sada su mnogi spisi ispisani na divanu njegovo djelo. Pisao je i kanunname koje se i sada čuvaju u glavnoj kancelariji. Vrlo malo mjesta u njima je promijenjeno. Jedno od njegovih djela na polju historijske znanosti je Tabakatul-memalik – (Slojevi robova ili stupnjevanje onih koji su u službi sultanovoj). Napisao je *Šahnamu* u prozi i stihu. Uistinu je mnogo truda uložio u stil, prozu i poeziju. Jedna od mahana njegova djela je to što pravi mnoge digresije.

*Ramazanzade Mehmed-čelebi.*⁶⁷ Dok je bio među učenjacima, ulazeći na put pisarstva bio je sekretar pisarnice, zatim je postao glavni pisar, onda je određen da popisuje stanovništvo Moreje (Peloponeza) i na kraju je stigao do zvanja nišandžije. Kasnije je ponovo bio tajnik pisarnice, onda je vodio pisarnicu za arapske i perzijske krajeve. Kad je razriješen te dužnosti dat mu je Egipat u svojstvu muhafiza sandžaka, pa kad je ponovo upražnjeno mjesto nišandžije, sultan je izdao naredbu: “Dajem mjesto nišandžije Mehmedu koji je popisao Moreju.” Ali pošto je veliki vezir to mjesto htio dati drugom, Ramazanzade je odgovorio da odustaje od toga mjesta i ostao je i dalje u Egiptu. Na ovo njegova uzvišenost, sposobni sultan, nije pridavao važnost mišljenju velikog vezira pa je naredio da “nije umjesno da one koji su sposobni s moga dvora šaljemo u Misir, nego da iz Egipta i drugih mjesta njih dovodimo u prijestolnicu.” Kad je došao iz Egipta još je dugo radio na dužnosti nišandžije, a onda je umirovljen. Obavljao je pet dnevnih molitvi u džamiji sultana Mehmeda. Tako je dospio do Božje milosti (umro). Napisao je jednu kratku povijest. Uistinu, ova je knjiga vrlo lijepa i s njom je stekao veliku slavu.

UPRAVITELJI I KOMANDANTI VISOKOG RANGA U SRETNOM PADIŠAHOVO VRIJEME

Broj ovih je toliki da se ne bi mogli ni popisati. Ipak, čini se umjesnim da se spomene nekoliko slavnih između njih.

Husrev-beg, beg Bosne. Sin je kćeri rahmetli sultana Bajezida. Najprije je bio beg Skadra pa Smedereva i onda Bosne. Vodio je

---

⁶⁷ Vid. Bilješku 3.

uspješne ratove i mnoge lijepe krajeve je osvojio. Više od trideset godina bio je sandžakbeg Bosne i mnogo je puta zaratovao. Svaka vojna i osvojenje biće, ako Bog da, opisani na slijedećim stranicama kad za to dođe vrijeme. U Sarajevu je sagradio jednu časnu džamiju, imaret, lijepu tekiju, medresu i turbe za sebe. U vrijeme borbi u Crnoj Gori sa neprijateljima iz plemena Kuča dostigao je stupanj šehida, tijelo mu je preneseno do kasabe Podgorice, a odatle je prevezeno u Sarajevo gdje je pokopan u turbe koje je bio pripremio. Neka obilna milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.⁶⁸

Kara-Osman-beg. Sin je Kara Mustafa-paše. Na svijet ga je donijela sestra rahmetli padišaha. Dosegao je samo stupanj sandžakbega, a bio je slavniji i od beglerbegova pa možda i od vezira. Bio je sandžakbeg Moreje i Inebahta (Lepanta) u isto vrijeme, a bio je i valija Bosne. Ono što je želio padišah mu je odobravao.

Kako se priča, u Inebahtu je susreo službenika koji nosi novac od džizije pokrajine Karli ili u Istanbul i rekavši mu “nemam novca ni za dnevne troškove, jedva sam uzeo pozajmicu” dao mu je priznanicu. Kad je stigao u Istanbul službenik je onu priznanicu ubrojao u njegov dug. I sada se u nekim ljetnikovcima Moreje nalaze njegovi hamami i druga djela. Bio je čovjek sklon užicima. U ljetovalištima i mjestima gdje je ugodna klima zajedno sa prisnim prijateljima se provodio, pravio je sjedjeljke za uživanje i razgovore. Nije išao na padišahove pohode. Živio je po vlastitom ukusu. Ponekad bi pobjedonosni padišah kad bi mu bilo dosadno, govorio prinčevima “dovedite mi Kara-Osmana, stavit ću ga na vaše mjesto.” O njemu i njegovim postupcima se i danas govori u narodu Moreje.

Küçük Bali-beg. Sin je Jahja-paše. Stariji je brat budimskog beglerbega Mehmed-paše o kome je bilo riječi među beglerbegovima. Prvi put kad je osvojen Beograd, Husrev-beg je premješten iz Smedereva u Bosnu, a Küçük Bali-beg iz Bosne u Smederevo. Obojica su se spremno odazvala u pohod na Mohač. Umro je kao sandžakbeg Smedereva, 933 h. (1526-27.). Neka milost Uzvišenog Gospodara bude nad njim.⁶⁹

⁶⁸ Vid. Bilješku 11.

⁶⁹ Bali-beg Jahjapašić, bio bosanski zaim (sa zeametom u Kaknju). Kasnije je sandžakbeg Smedereva, a 926. (1519.) je namjesnik Bosne. Iduće godine se

Ali-beg sin Malkoč-bega. Bio je hrabar krajišnik, mudžahid i gazija. Âlî-efendi ovako objašnjava, prenoseći iz pouzdanog izvora: “Dok je Ali-beg bio beg Požege došlo je nekoliko loših ljudi u Istanbul i požalili su se na nasrtljivost Ali-begovih ljudi. Rustem-paša koji je upravo tih dana postao veliki vezir, da bi uveo određeni postupak prema svim begovima poslao je jednog bega i dvojicu kadija da bi napravili uviđaj kod Ali-bega. Kao posljedicu ovog uviđaja napravili su neke izvještaje.

Ali-beg se nije znao snaći i na ove optužbe slabo je odgovarao. Onda je svojim ljudima naredio “Ja oblačim tigrovu krunu, a vi istjerajte raju sabljama, kako bilo, uz Božiju dozvolu nastojat ću dovesti drugu raju.” To što je rekao i učinio je. Slijedeći dan je dao da se pogubi preko trista nevjerničke raje. Prepali su se čak i beg i kadije koji su došli u kontrolu, ali ih je Ali-beg brzo smirio, dao im je nekoliko robova i podosta novca. Slijedeći dan zasvirao je rog da se ide u akin (da se izvrši upad). Isljednici su o ovom stanju izvijestili velikog vezira. Veliki vezir nije imao kad ni razmisliti o tome šta je to bilo, Ali-beg se petnaestog dana vraća iz akina dotjeravši sa sobom oko 600 što odrasle što malodobne raje i nastani ih na mjesto onih koje je dao pogubiti. Obavijestio je velikog vezira o pravom stanju, izrazio je žaljenje što je morao upotrijebiti sablju i tražio oprostjenje.

Nevbahar-zade. Sin je jedne dadilje s dvora i po tome je bio i poznat. Dugo vremena je radio u pisarnici nišandžije Dželal-zadea. Onda mu je dodijeljena služba defterdara. Tih dana je važio zakon da je defterdarsko mjesto po rangu iznad nišandžije. Predlagao je da ga se razriješi te dužnosti “jer nije pravo da prođem ispred državnika koga sam toliko cijenio i u čijoj sam službi bio”, i taj njegov prijedlog je došao i do sultana. Padišah je ovo pohvalio, blagoslovio ga i naredio da se on postavi na to mjesto bez obzira što je u višem rangu. I sada se vodi računa o ovoj naredbi o kojoj je riječ.

---

zamijenio sa Gazi Husrev-begom i opet postaje sandžakbeg Smedereva. Zajedno sa Gazi Husrev-begom odlučio je Mohačku bitku. U Sarajevu je sagradio džamiju u mahali koja se po njemu zove Balibegovica. V. Bašagić, *Znameniti...*, 13-14.

Čerkez Kasim-beg. Kao drugi defterdar poslat je za sandžakbega Kefe (Teodosija na Krimu). Kasnije, kad je to mjesto podignuto na rang ejaleta, njemu je dano mjesto valiije. Kefa je do danas ostala kao beglerbegluk. Kako je bio jedan od ljudi velikog vezira Mehmed-paše Dugog, do kraja života nije znao šta je to otpuštanje s posla. Odigrao je veliku ulogu u pohodu sultana Selima na Ežderhan (Astrahan) i time doprinio velikom trošku novca i opreme, spaljivanju i rušenju toga kraja i na taj način nepotrebnom nanošenju štete državnoj blagajni.

Hadži-beg. Izašao je iz padišahovog harema. Bio je vrijedan i plemenit čovjek. Upravljaio je istovremeno sa tri sandžaka šamskog vilajeta: Safed, Adžlun i Ledždžun. Upravljaio je sa petsto do šesto ljudi koje je imao u službi s kojima je stalno bio. U njegovo vrijeme nikakvog značaja nisu imali arapski odmetnici.

Kudur-beg. Sin je Deli Husrev-paše, bivšeg drugog vezira. Imao je mnogo posluge i ljudi, sklon paradi, čovjek potpuno odan uživanjima. Kako mu je amidža Kara Mustafa-paša bio lala (odgojitelj prinčeva) i Kudur-beg je bio čovjek koji se družio s prinčevima. Imao je oko hiljadu ljudi u službi, a u sandžacima kojima je upravljao provodio je pravdu. Jedno vrijeme je pravio društvo princu u Halepu, ali to je bilo tako da je on bio u centru pažnje cijelog društva. Stoga je sultan Selim jako ožalošćen njegovom smrću govorio: "Niko na našu kapiju nije dolazio tako odjeven, toliko ukrašenih konja i da je tako jahao kao on. Neka mu Uzvišeni Allah podari svoju milost."

Džanpolat-beg. Sin je Kasim-begov. Još dok je bio dijete, rahmetli padišah, kad ga je vidio pomilovao mu je uho u kojem je bila menduha i uzeo ga u svoj harem. Kad su kurdske hajduke popalili i porušili halepski kraj Dženpolat-begu je dano mjesto sandžakbega Klisa.⁷⁰ Obavljajući svoj posao uništio je tamo i tragove hajduka.

Kako se priča, kad je rahmetli padišah išao u Halep, vidio je uz put više od četrdeset obješenih hajduka, zgadio se na ovo i rekao da se pogubi onaj ko je to učinio. Rustem-paša se u ovo umiješa i

---

⁷⁰ Grad koji se nalazi 50 km sjeverno od Halepa u Siriji.

reče da je ovdje valija Džanpolat i da je dovoljno samo to ime da ga spasi od smrti (Džan-pulad = čelični život, duša od čelika). Nije prošlo dugo a razbojnici su pokrali mnoge stvari iz padišahovog harema pa se shvatilo da je potrebno da se Džanpolat ostavi na položaju sandžakbega. Onda su pokradene stvari brzo pronađene i predate jer je Džanpolat-beg brzo krenuo sa sedamsto do osamsto ljudi. Pošto nije otpušten s posla kako je već spomenuto, nastavio je ne oklijevajući obavljati posao, davati sadaku (milostinju), hraniti i pojit siromašne.

Husejin-beg, zapovjednik Džizre. On je jedan od cijenjenih emira koji je u dopisivanju oslovljavan kao "emaret-meab". Išao je u pohod sa pet do šest hiljada za posao sposobnih Kurda. Njegovi darovi, hrana i piće bili su obilni. Do koga je došlo njegovo more dobročinstva, ako je bio siromah toga časa, odjednom je dolazio do bogatstva koje nije mogao potrošiti čitav život.

Na granicama Vana, u Hakkariju, bilo je dosta slavnih emira poput Zeynel-bega, Mehmed-bega, Hasan-bega i drugih. Ali u ovako kratkom djelu nije baš umjesno govoriti podrobno o njima.

O SLAVNIM UČENJACIMA, VRIJEDNIM OSOBAMA I VELIKIM ŠEJHOVIMA U SRETNO VRIJEME

Ovih ima nebrojeno mnogo, ali nam se činilo umjesnim opisati samo neke srećom obasjane.

Molla Hajruddin. Bio je padišahov učitelj u vrijeme dok je on bio princ. Ta časna osoba ukrašena raznim vrlinama posebno se isticala u poznavanju prava.

Abdulkadir-čelebi. Imao je probrano mjesto među suvremenim učenjacima. Nalazio se na položaju kazaskera i muftije (šejhulislama).

Sadi-čelebi. Iz Kostamonua je. Bio je osoba za koju se čulo među učenjacima. Bio je i šejhulislam.

Molla šejh Mehmed. Poznat je kao Čivizade. Dok je on bio šejhulislam, rahmetli Ebussuud-efendi je bio rumelijski kazasker. Pošto su neke njegove fetve bile izvan Šerijata, on ih je odbio primijeniti. O tome stanju je Rustem-paša upoznao sultana pa iako je rahmetli Ebussuud-efendija bio kazasker, služba izdavanja fetvi je

data Čivizadeu. Svima je bilo poznato da on ne priznaje neke slavne šejhove. Ali o ovoj temi nije potrebno više duljiti.

Kutbeddin Molla šejh Mehmed. Veoma ugledan, ozbiljan, pun vrlina i molla koji je izvrsno poznavao pravo. Postepeno se penjući dosegao je mjesto anadolskog kazaskera.

Molla, sin Ahmedov, unuk Adil-pašin. Bio je osoba dubokog poznavanja mnogih znanosti, u historijskim i civilizacijskim temama teško ga je kritizirati, spjevao je mnogo pjesama na turskom i perzijskom jeziku, a u pojedinim njegovim raspravama teško mu je naći premca. Bavio se kaligrafijom. Bio je ugodan subesjednik jer je jako lijepo pričao. Rođen je u Iranu u gradu Berdaa.

Molla šejh Mehmed Tunusi. Došao je u Rum (Anadoliju) u vrijeme sultana Sulejman-hana i istakao se u mnogim naučnim granama. Posebno je bio veliki majstor u učenju Kur'ana na sedam pačak i na deset vedžhova.

Erdebili Molla Zahiruddin. Bio je ozbiljan, lijepog izgleda, lijepog govora, lijepo je pisao, cijenjen i čovjek koji voli raditi. Stekavši naklonost sultana Yavuz Selim-hana, došao je iz Tebriza. Na kraju je pogubljen u Egiptu zajedno sa Hain Ahmed-pašom.

Isfahanli Molla Alaeddin. Nakon što je stekao dobro obrazovanje, došao je u Anadoliju. Bio je istaknuti kaligraf svoga vremena, a stekao je slavu i u nekim znanstvenim granama.

Molla Šah Kasim bin šejh Mahdumi. Dok je bio nastanjen u Tebrizu, rahmetli sultan Selim doveo ga je u Anadoliju.

Molla Karabağli Muhittin. Vrijedan učenjak, poznavalac hadisa i tefsira i osoba puna vrlina.

Molla šejh Šušteri. Došao je sa sultanom Selimom u Anadoliju. Bio je molla, veliki majstor u poeziji.

Molla Šerif Adžemi. Prešao je iz šafijskog u hanefijski mezheb. Imao je velike sposobnosti u tefsirskoj znanosti.

Molla Mehmed sin Karamanli Mehmed-paše. Pohađao je predavanja kod rahmetli Kemalpaša-zadea, zatim je postao muid muf-tije Alaeddina Kemala, onda je postao muderris.

Molla Jakub poznat kao Edže Halifa. Potječe iz pokrajine Hamid (Isparta). Umro je kao muderris Manise 922. (1522-23.). Istaknut u mnogim znanstvenim disciplinama, imao je sposobnost pjesničkog izražavanja na perzijskom i turskom jeziku. Molla Džami je u knjizi poznatoj kao Baharestan, napisanoj na perzijskom jeziku, citirao navodni hadis "Rođen sam u vrijeme jednog pravednog vladara." Zbog ovog objašnjenja Edže-efendi se ovako obratio Molla Džamiju:

"Ej prijazni čovječe! Je li moguće da obilje Pejgamberove pravednosti dolazi zbog jednog vatropoklonika? Kloni se takvog govora. Ako hoćeš pravo govoriti kaži ovo: Iranski šah Nuširevan je odbacio zulume zato što se u njegovo vrijeme rodio Mustafa (poslanik Muhamed). Nije vrijedno govoriti o čovjeku tih vrli-
na koji nema kao ni ja takvu vrijednost. Zbog toga ne može se govoriti – ne prolazim se ni od džamije ni od Džema (simbol pijenja vina)."

Među učenjacima sultan Selim-hanovog vremena bio je čovjek po imenu *Yakuboglu Molla*, koji je također bio poznat kao Edže-zade. Ako je ova osoba ranije spomenuti pjesnik on je Yakub-i Hamidi poznat kao Edže-efendi. Nije sasvim sigurno kome od ove dvojice pripadaju gore spomenuti lijepi stihovi. A kako je ovih stihova malo, zbog njihove ljepote ovdje su ispisani, a umjesno je da slavu dijele obojica.

Muftija *Ali-čelebi Džemali*. Bio je učen, istaknut u svojoj sredini, pun vrlina, potpun, skroman. Plaću koju je dobivao u Istanbulu kao muftija sultan mu je povećao za pedeset akči dnevno.

Muftija *Kemal-paša-zade*.⁷¹ Neka je Božja milost nad njim. Najvredniji od svih učenjaka, najveći od svih profesora koji su se stoljećima javljali, najveći učenjak na svijetu, čovjek koji je skupio najljepša saznanja i najveće vrline putanja sunca istina, središte svih prefinjenih misli, sunce Šerijata, izvor čestitosti i ukratko on je bio takav molla bio da odavno ni kod Arapa ni Perzijanaca nije

---

⁷¹ Kemal-paša-zade Šemsuddin Ahmed-čelebi, poznat i kao Ibn Kemal, obavljao je dužnost šejhulislama od 932./1525-26. do 940./16.4.1534. Na ovoj dužnosti se nalazio približno osam godina. V. *Danišmend*, V, 112.

viđeno da se pojavio neko njemu ravan. Do smrti je bio muftija (šejhulislam).

Šejhulislam *Ebussuud-efendi*. Bio je časni efendija poznat i kao Hodža Čelebi (učeni profesor). Najučeniji od svih učenjaka Istoka i Zapada, sposoban razriješiti probleme svih mezheba, veliko more svoga vremena u retoričkoj znanosti, možda drugi Numan (Numan b. Sabit Ebu Hanifa Imam-i Azam). U pravedno vrijeme uzvišenog sultana koji je Božija sjena na zemlji, napisao je tefsir Kur'ana i to takav da se ni u vrijeme ijednog sultana nije pojavio takav. Kad je Ebussuud-efendi napisao tefsir do sure "Sad", padišah svijeta mu je poslao pismo po ćehaji kapidžija tražeći tefsir. Ebussuud-efendi je uz ćehaju poslao Malulzade-efendiju i, uz jedno pismo, poslao je sultanu Sulejmanu-hanu tefsir. Padišah je bogato nagradio mollu koji je bio posrednik i mladića koji je donio tefsir. Posebno je nagradio šejhulislama na taj način da mu je plaću koja je bila trista akči povećao za još dvjesto akči dnevno, a kad završi preostali dio još za sto akči dnevno.

Otac Ebussuud-efendije, šejh Yavsi-efendi, bio je halifa šejha Ibrahima Tebrizija. Rahmetli Ebussuud-efendi učio je kod svoga oca *Muhtasarat*, *Hašiye-i tedžrid*, a kasnije i *Šerh-i Miftah* i *Šerh-i Mevakif*. Onda je postao pripravnik kod Sadi-čelebija, zatim je postavljen u medresu u Inegol uz plaću od trideset akči, odatle je otpušten, ali je brzo postavljen u Davud-pašinu medresu uz plaću od 40 akči dnevno, poslije toga do kraja službovanja nije otpuštan. Odatle je dobio posao na Semaniye medresi, a onda je postavljen za kadiju Burse, pa Istanbula, zatim je osam godina bio rumelijski kazasker i na kraju je postao šejhulislam. Godine 952. h. (1545.) postao je muftija (šejhulislam), a 982. (1574-75.) prispio je u milost Božju (umro). Dženazu namaz mu je klanjao Muhašši Sinan-efendi.

Ebussud-efendi je napisao jednu knjižicu o tome kako je ispravno uvakufiti novac, tako je u toj temi otklonio razlike koje su se pojavljivale kod učenjaka, također je izdao značajne fetve o zemljišnim pitanjima i razriješio teškoće s kojima se svi susreću.

Ebussud-efendi je bio visok, mršava lica, nije pridavao pažnje smotavanju saruka, stanje i držanje bilo mu je potpuno hodžijsko. Do danas ga niko nije nadomjestio. Jedino je Âlî-efendi za njega

rekao da mu je nedostatak što nije ušao ni u jedan tarikat. Međutim, njegov rahmetli otac je bio muršid i šejh tarikata i pošto je Ebussuud pohađao nastavu kod svoga oca, ove Âlî-efendijine riječi nemaju uporišta.

Arapzade Molla Muhiddin. To je osoba koju je rahmetli Ebussud-efendi osudio. Njegovo držanje i postupci se rijetko susreću pa zbog toga smatram da ga je ovdje potrebno opisati.

Molla Muhiddin je bio pripravnik Mevlana Hajreddina, učitelja od Boga nagrađenog padišaha. Onda je postao profesor jedne od medresa Semaniye. Nakon što je šejhulislam imenovao između učenih ljudi Mentešeli Muhidina za muzakeredžiju (korepetitora), Arapzade se uspostavio, izašao izvan uljudnosti i uputio velikom veziru Rustem-paši jedan gorljivi spis pod naslovom “Innema ešku bessi ve huzni ila’llahi”⁷² u kojem je izlio svoju netrpeljivost i otpor prema Ebussuud-efendiji. Čak je poslao i jednu fetvu u kojoj je rečeno: Men istehaffe bi.šejhilislami fe-ma džezauhu inde’l-eimmeti’l-izami el azlu’l-ebed veid-darbu’l-ešedd ve’n-nefyia ani-l-beled” (Šejhulislamova ponižavajuća kazna kod velikih imama znači trajni progon, najjače batinanje i trajni izgon). Jedan od značajnih učenjaka toga vremena, čovjek koji je iz dubine osjećao mržnju prema Ebussuud-efendiji i koji nije iz straha smio otvoreno kazati što je mislio, Mula Mehmed sin Abdulevvela, poznat kao Sačli Emir, na ove tri stavke je dodao četvrtu u rimi. Ova fetva i spis pun vatre proslijeđen je padišahu. Arapzade je doveden na divan, kažnjen batinama, otpušten s posla i prognan u Bursu.

Međutim, Arapzade je bio zet rumelijskog kazaskera Bostan-efendije. U noći prije divana su Ebussuud-efendiji dva puta dolazili Bostan-efendi i anadolski kazasker Muhsi Sinan-efendi. Oba su ponizno molila oprost za Arapzadea. Bili su ustrajni u tome da je uništena čast Arapzadea, a da je povrijeđen ponos i njegova punca. Ali se šejhulislam na sve to nije dao smekšati. Kako je Ebussuud-efendi bio kurdskog porijekla i žestoke naravi, Arapzadeu nije moglo pomoći ni to što je sin velikog čovjeka, jednog šejha. Ebussuudova odbojnost i mržnja povećavala se iz dana u dan.

---

⁷² Ja svoju tugu i brigu samo Allahu povjeravam.

Kako se priča, rahmetli Molla, poznat kao Kodža Čivizade podcjenjivao je neke vrlo važne izreke rahmetli Kemalpašazadea, govoreći o njima tu i tamo da su nevažne prazne riječi. O ovome su Ebussuud-efendiju obavijestili neki bliski ljudi govoreći mu da su i njegova čast i ugled uniženi zbog njegova učitelja. On je učinio da i do padišaha dođe ova vijest, a rahmetli sultan Sulejman, neka Allahova milost i mir budu nad njim, na ovo je rekao da je na Ebussuud-efendiji da odredi kaznu za mollu – ako kaže da mu se jezik odsiječe, ili da se izbatina ili da se baci u more tako će se presuditi: Kad je Čivizade čuo za ovu padišahovu naredbu strašno se prepaao kazne i odmah se sakrio u kući jednog čauša kojeg je poznao. Kanio je otići odatle prvom prilikom i tako zametnuti trag.

Ovaj čauš je poznao Ebussuud-efendiju i imao je sigurnost u njegovu dobrohotnost i darežljivost, ponizno je kleknuo pred časnog efendiju i zamolio oprost za Čivizadea. Na ovo se Ebussuud-efendija osmjehnuo, rekao da će mu oprostiti zbog njegova hatera i proučio ajet “Vel-kazimine’l-gajza vel’abine ani-nasi...” (Džennet je dat onim koji obuzdavaju svoju srdžbu i opraštaju ljudske pogreške) i rekao još toliko lijepih istina i vrijednih riječi poput zrna bisera.

Ustvari, vrijedno pažnje je slijedeće: iako postoji velika razlika između Čivizadeove krivice i Arapzadeovog neposluha, prvi je oprostjen samo zbog molbe jednog čauša, drugi je kažnjen iako su za njegov oprost molila dva kazaskera od kojih mu je jedan bio punac, a to govori koliko je rahmetli Ebussuud-efendi bio žestoke naravi. Arapzade se tokom dvije godine povukao u osamu i u velikoj stisci provodio život. Sultan se sažalio na njegovo stanje, oprostio mu grijehe, ponovo ga imenovao u Semaniye medresu, odatle je premješten u Sulejmaniju medresu i na prijedlog velikog vezira Ali-paše poslan je za kairskog kadiju.

Âlî -efendi, koji je to čuo od Jakub-age, tadašnjeg odabaše, pripovijeda u svojoj Historiji: Nakon divana padišah je ušao u svoju privatnu rezidenciju (Hasoda). Vidjelo se da mu je teško. Jakub-aga ga je upitao: “Šta Vas muči, dušmanin se rastužio, da Bog da?” Na ovo je njegova ekselencija sultan odgovorio: “Muči me što je neznanica kojeg smo učinili vezirom predložio za misirskog kadiju jednog nemarnika koji je kažnjen na divanu. Prvo bi trebalo

njemu dati šezdeset batina po tabanima da mu nismo već dali čast vezira, a mi smo sami postigli cilj da nas optužuje ulema Misira. Šta je bilo da bilo, daj Bože da ne stigne do Misira.”

Kako se dalje pripovijeda, spomenuti Arapzade, kad se u Rodosu ukrcao na lađu, otvori Časni Kur'an da bi predvidio kakvo će biti putovanje i prvi red u Kur'anu na mjestu gdje mu se otvorio otpočinjao je “Ve'n-nazi'ati garkan...”⁷³ Na ovo je sve prisutne obuzeo strah, ali sam Arapzade je objasnio da početni glas “v” znači dolazak (vusul) i radovao se tome što je gatanje ispalo dobro. Drugi učeni ljudi koji su se nalazili na lađi smatrali su da nije dopušteno riječ “gark” (potopljenje, utapanje) mijenjati i drugačije je shvaćati. Ali Arapzade nije prihvatio njihovo objašnjenje, čak je izbacio napolje jednog od onih koji su se snuždili. Ostali nisu progovarali. Onaj što je izašao napolje na palubu, tužan i neraspoložen, nasloni se na dno jarbola. Po Allahovoj volji, kad je lađa isplovila nastala je takva oluja, spustila se tako gusta pomrčina, svi su se strašno prepali i izgubili nadu u život. Do zore oluja se smirila, ali šta se to vidi: niti ima kapetana broda niti ljudi koji su se uz njega nalazili. Čini se da je od žestine oluje kapetanova kabina odletjela!

Siroti Arapzade je bio čovjek koji je negirao evlije, ali kada je počela oluja rekao je: “U toku života nisam nikad počinio veliki grijeh, ako se stanje popravi, ja sam, dakle, evlija.” Šejhu Ibrahimu Gulšeniju je rekao “Tvoje kosti ću spaliti na vatri.” A sad je dobio takav šamar od evlije, čak je uz njega izgorjelo i nekoliko nedužnih osoba.

U vrijeme kad je rahmetli Âlî-efendi pisao svoju Povijest, došao mu je sin Muid Muhyiddina Menteševija i ispričao mu priču koju je čuo od svoga oca, koju je ovaj zapisao:

“Kad smo došli na Rodos, tamošnji sandžakbeg Husam-beg došao je kod Arapzadea i rekao mu:

“Nemoj poći odavde dok ne učiniš dovu dobrom Borazan Ali Dedi, čija su čudesa ovdje mnogo puta viđena i čija je dova bila primljena kod Boga.”

Ovaj savjet je bio protiv Arapzadeovih uvjerenja, i samo je zbog sandžakbegovog hatera spomenutom muidu dao jedan dukat

---

⁷³ Kur'an LXXIX, 1.

za kurban i poslao tome dobrom starcu uz riječi “neka ne zaboravi moliti za mene.” Muid Muhjiddin-efendi je stigao, spustio dukat pred Ali Dedu i zamolio od njega dovu. U to vrijeme starac je podigao obje ruke i proučio “Fatihu za njegovu dušu.” Muid, ne razumjevši ovo, misleći da je dobri veoma ostario, malo postaja i ponovi molbu. Ali opet je dobri “proučio Fatihu za njegovu dušu”. I treći put isto. Muhjiddin-efendiju zbuni ovo stanje i ode govoreći sam za sebe “Vidjet ćemo šta će izaći od ovog starčevog puhanja.”

Te večeri kad se lađa otisnula na pučinu, Arapzade je kao i svaku večer počeo čitati tefsir. Božjom mudrošću naiđe na temu o popotu za vrijeme Nuh-alejhisselama. U vrijeme čitanja preko puta je ugledao jedan oblak veličine maramice. Nastavljajući tefsir, s jedne strane se stalno povećavao oblak, i kad izađeše iz njegovih usta riječi “koji je najprije bio mali komadić, a onda je postao zaklon za čitav svijet”, odjednom se njegove riječi pretvoriše u stvarnost, sam kijamet se pomoli i Arapzade se suoči sa nestankom. Muid Muhjiddin, s obzirom da se nije nalazio na mjestu kapetanove kabine i da mu smrtni čas još nije došao, spasio se sa još nekoliko putnika. Oni koji su se spasili tek što su stigli na Rodos, pohnitali su dobrom i pali mu pred noge. Starac evlija ispriča šta je bilo i kako se svršilo, a tajnu svoje istine ovako objasni:

“Kad ste mi donijeli novac za kurban ja sam u svom “osvjedočenju” vidio da smo na lađi bili zajedno. Hizir alejhisselam je u rukama imao sjekiru i stalno je udarao i sjekao lađu sa sve četiri strane. Ja sam zapitao Hizir alejhisselama “Zašto to radiš?” On mi je, pokazujući Arapzadea, rekao da želi ugušiti toga zulumčara. Ja ponovo zapitah: “A je li to šteta za muslimane? Ako se želi samo njega uništiti, nije li dovoljno uništiti kapetanovu kabinu? Hizir-alejhisselam mi dade za pravo, i sjekiricom koju je držao pokida veze na brodu i takvo stanje ostavi. Tako sam saznao kako će se završiti. Zato je iz mojih usta izlazila Fatiha.” Tako je Âlî-efendi opisao ovaj događaj.

Spomenuti Borazan Ali Dede uputio je Abdi halifu, jednog od halifa Šejh Ibrahima Gulšenija, koji je bio dobri. A rahmetli Arapzade je odbio evlijaluk. Ali u egzaktnim znanostima (ilm-i zahir) bio je bez premca. Čak je imao i neka znanstvena djela koja, međutim, nisu poznata iako su sačuvana u pisanoj formi.

Salihoglu Molla Ali. Autor je djela *Humayun-name* (knjiga o vladarima). Sam prijevod ovog djela ima visoku moć i zato je ovdje spomenuto. Kako je stasao uz vjerskog učenjaka Abdulvasija, postao je poznat kao Abdulvasi Alisi (Abdul-vasijev Alija). Predavao je na jednoj od Semanije medresa, zatim je bio muderris sultan-Bajezidove medrese u Edreni, potom kadija u Bursi, gdje je i umro. Âlî-efendi, prenoseći od carskog tugradžije, historičara rahmetli Ramazanzade Mehmed-bega, piše ovako:

Nakon što je završio djelo *Kelila i Dimna* (u turskom prijevodu *Humajunname* – knjiga o vladarima), Molla Ali je naručio dva prijepisa od kojih je jedan poklonio padišahu, a drugi velikom veziru. Ovu je donio na divan i izložio da je to knjiga u koju je uložio dvadeset godina truda, da je ona puna pouka i savjeta koji će biti korisni padišahu. U to vrijeme veliki vezir je bio Lutfi-paša. Čudno je da Lutfi-paša, čovjek koji piše knjige, koji zna koliko znanja i truda treba za ovakvo djelo nije uopće pokazao zanimanje za knjigu, nije ga ni u ruke uzeo rekavši: “Šteta da ste toliki trud uzalud uložili, da ste umjesto ovom dvotomnom djelu posvetili pažnju šerijatskim pitanjima bilo bi korisnije.” Tako ga je ovim ponižavajućim riječima unizio. Molla Ali se na ove Lutfi-pašine riječi jako ražalostio i dok je zbunjen stajao ne znajući šta bi uradio, veliki vezir se smilova i naredi jednom slugi govoreći “Uzmi ove knjige” i uputi ga kapuagi da uruči sultanu, a drugi primjerak ostavi kod sebe što se trebalo protumačiti da ga je prihvatio. Ali kad je Molla Ali otišao dao je knjigu svome prijatelju sekbanbaši koji se zvao Ali Čauš. Spomenuti Ramazanzade, u to vrijeme se kao defteremin nalazio na divanu. Kad je Ali čauš izašao vani prodao je knjigu za pedeset zlatnika. Drugi primjerak je kapuaga predao padišahu. Tu večer je padišah čitao knjigu pa mu se puno svidjela, a sutradan je Molla Alija poslao za kadiju Burse.

Kad je Lutfi-paša saznao za ovo htio je to pokvariti pa reče:

“Ima toliko mladih kandidata kojima treba pomoć, također vrijednih muderisa koji su u zapećku, dajte jednom od njih Bursu, za Molla Alija ćemo naći neku drugu službu.” Ali uzvišeni padišah se nije dao smesti sa svoje nakane rekavši: “Ako ti ne znaš vrijednost toga molle, ja znam.”

U knjizi *Mevzuatul ulum* koju je napisao otac Taškopruluzade Kemal-efendije, a koju je ovaj preveo na turski stoji ovo:

Indijski filozof Beydeba napisao je *Kelilu i Dimnu* u ime indijskog vladara po imenu Dabšalom. Dabšalom koji je vladao 120 godina, okrunio je Bejdeba zlatnom krunom i učinio ga vezirom. U Bejdebinovu djelu razgovaraju četveronožne životinje i ptice. Trudio se usrdno da bi očistio filozofiju i znanosti od ljudi.

Kako se govori, kad je Nuširevan čuo za *Kelilu i Dimnu*, u srcu mu je zasjalo svjetlo želje, poslao je u Indiju filozofa po imenu Berzevejh i dao mu mnogo novca da nabavi knjigu, pedeset torbi, a u svakoj je bilo 50.000 dukata. Posebno mu je za put osigurao sve što mu je bilo potrebno. Berzevejh je našao knjigu kod jednog filozofa iz Indije, kupio je, preveo sa indijskog na perzijski jezik i teškom mukom otklonio nerazumijevanja proistekla iz različitosti jezika. Kasnije, u vrijeme halife Mehdija, preveo ju je sa perzijskog na arapski Abdullah bin Hilal el-Emrazi za Jahja bin Halida el-Bermekija. Još kasnije filozof po imenu Sehl bin Nevbaht ju je prepjevao u stihovima za plemenitog i darežljivog vezira halife Mehdija i Haruna, Jahja el-Bermekija. Za ovo ga je nagradio sa hiljadu dukata.

Dok je *Kelili i Dimni*, kao što se vidi, stoljećima pridavana takva vrijednost, veliki vezir Lutfi-paša, pokazujući pretjeranu škrtost, podcijenio je Molla Alija, a njegovoj knjizi nije pridavao nikakav značaj. Ali ovakav njegov postupak samo je njega pokazao malim.

Vladar sposoban ocijeniti prave vrijednosti, kao što se i očekivalo nagradio je prevođenje knjige i time svoje ime ovjekovječio do sudnjeg dana.

Molla Šemseddin Ahmed sin Ebussuud-efendije kao dijete sa-zrijevaio je u zadovoljstvu da oca zapitkuje i saznaje. Bio je nadmoćan nad svim suvremenim ljudima od nauke. Vrlinu govorenja crpio je iz nauke o retorici. Uz očevo obilno znanje je rastao, a onda je predavao u Rustem-pašinoj medresi, zatim Haseki sultan medresi i na kraju je postao nastavnik u jednoj od Semaniye medresa. Rahmetli Âlî-efendi kaže: U toku četiri godine u spomenutim medresama sam od njega imao koristi upознаvši se sa visokim znanostima. Znao je napamet neizmjereno mnogo arapskih kasida. Bio je nadmoćan svim učenjacima svoga perioda u govorenju i

pisanju. Ali imao je pretjerano mnogo žestokih i neumjesnih istupa, a po karakteru je bio sitničar i egoista. Dosta je vrlo vrijednih studenata napustilo njegova predavanja. Kolikim je znanstvenicima poput Bostanzade Mahmud-efendije i Ibrahim-efendije, poznatog kao Molla Arap, koji su bili njegovi profesori znao u toku nastave dati džuz, a oni ni glasa ne bi puštali na ove njegove neumjesne postupke prema njima kao da su njegovi đaci. Velike učenjake njegova vremena poput Šah-čelebija i Dženabi-zade Ali-Čelebija na skupovima je javno optuživao za nevjerstvo. Tadašnji istanbulski kadija, rahmetli Kara-čelebi se žalio: “Nalazeći se pored nekoga kao što sam ja vodio je spor i nije se stidio moje učenosti, mene je držao kao zamjenika ne govoreći – Vi ste tu, vi vodite spor!”

Još čudniji njegov postupak je bio prema rumelijskom kazaskeru Sinan-efendiji koji je bio ravan njegovu ocu, kada je u sultan Mehmedovoj džamiji digao njegovu sedžadu i na to mjesto stavio svoju. Čak je zbog ovog postupka proklet i poslije toga nije dugo živio. Povrh svega družio se s nevrijednim ljudima i mnoga neumjesna djela počinio. Stoga mu je rastuženi otac, savjetujući ga, napisao pismo koje ovdje bez izmjena prenosimo:

“Moj gospodine! Znete da meni više ne priliči da se trudim da steknem imetak, novac i položaje. Moja sreća i radost vezana je za vašu sreću i radost. Na dugo i široko sam objašnjavao lukavstva ovako loših osoba. Sada u ovim staračkim godinama, nakon što sam iskusio gorke događaje i izašao na čistac vama širim svoje ruke i krila da vi ne biste bili izloženi mrljama. Već trideset godina postojano molim pomoć od Uzvišenog Gospodara. Poniznog srca, nisam dizao čelo sa sedžde moleći uzvišenim riječima koje su dostojne svakog državnog stupnja da me sačuva od loših riječi i da mi se smiluje. Vjerujem da u svojoj očinskoj dužnosti nisam napravio neki propust. I vaše počinjene greške prihvatili smo dobronamjerno. Pored toga, ni sada ne odstupamo moleći uzvišenog Allaha da vam ne uskrati pomoć, dok sam živ sve ću učiniti da vi dobro postupate. Imat ću koristi i poslije smrti od vaših dobrih i Bogu ugodnih djela. Hvala Velikom Allahu da mi se smilovao i nagradio me više nego što sam zaslužio, u ovim mojim poznim godinama darovao mi je tolike blagodati i znanja. Učinio je da vas ljudi iskreno zavole, da stalno o vama govore i da vam daju visoko mjesto kojeg

ste vi dostojni. Tako ovu misao potvrđuje svestrano divljenje naroda čemu bi moglo pozavidjeti sve veliko i malo. Ja nikad ne zaboravljam zahvaliti Allahu na ovim velikim blagodatima. Ali vi ne zahvaljujete ni na jednoj ovoj blagodati osim na obrazovanju. Posebno, ne držite se u skladu sa visokim pravom Ebu Ejjuba En-sarija, neka je Uzvišeni Allah njime zadovoljan, i ne ukazujete mu dostojno poštovanje.

Danju noću sam u strahu da vam Uzvišeni Allah ne uskrati nagradu i ne sačuva vašu dobrotu. Vaše obrazovanje je doseglo najvišu razinu. Dato vam je tako visoko mjesto da bi u vaše ruke danas sutra mogli biti predati šerijatski dizgini nasljednika Poslanikovog, neka je na Njemu blagoslov i mir Božji. Želja mi je, Uzvišenom Allahu neka je hvala, da vaša postojana i čvrsta misao bude mjesto oslonca pametnih ljudi.

Slušajte i gledajte: Priliči li vama koji ste na tako visokom položaju, da uzimate sebi za društvo grješnike, prijestupnike, nečasne i osramoćene ljude ne plašeći se pritom Uzvišenog Allaha i ne stideći se ovog siromaha i drugih velikih i malih ljudi, izbjegavate se družiti sa osobama koje će širiti i učiniti da se pročuju vaša dobra djela i vaše vrline. Ne postupajući lijepo sa ovakvim, družeći se neprestano sa nemoralnim osobama, sramotite se stalno pred Bogom i ljudima. Sav svijet je čuo za vaše nepodopštine prema ljudima. Ne obraćate pažnju kako ću se ja pojaviti pred Boga i među svijet. Ovako, dok su mi dušmani za petama, i dok se govori na sve strane o vašim nepodopštinama što srećom ne dolazi i do najvišeg mjesta, uz Božju pomoć to je otklonjeno.

Sada kada ste na takvom položaju, ako u vašem poslu date priliku i za najmanju potvoru, vama će biti pripisano kao da ste napravili veliki grijeh. Kad je tako kako je, kad će se otkloniti posljedice vaših postupaka koje činite sada na tako visokom položaju? Smilujte se pobogu, udaljite te prokletnike od sebe. Izbacite nevjernike iz vaše medrese. Od srca zatražite oprost od Uzvišenog Allaha, lijepo postupajte i izađite na put koji će vas sačuvati od grijeha. Trebate provoditi takav život u kome osim apsolutne dobrote i uljudnog odijevanja vaši postupci i vaši prijatelji moraju biti na putu Božjeg zadovoljstva, da čitav svijet shvati vašu ispravnost i čestitost. Na taj način vašom dobrotom ispunjavate svoja sinovske prava

i za stotinu godina. Neka Uzvišeni Allah vaš život i vašu sreću učini trajnim. Amin, Stvoritelju svjetova! Inače, ako nastavite ići kamo vas vaša glava vodi, moj Gospodine, neka vam je znano, a svjedoci su mi Uzvišeni Stvoritelj i meleci koji pišu dobra i hrđava djela, Bogu vas preporučujem i sve veze s vama prekidam. Strpljenje mi se istrošilo, nemam više snage. Nemojte misliti da su ove riječi izgovorene u ljutnji ili da su plod pogrešnih informacija. Ili da su izgovorene zbog nedobronamjernosti prema vama. Istina je slijedeća:

To su misli koje su se iskristilizirale i učvrstile nakon dubokog razmišljanja i istihare, nakon što ste potpuno zastranili u lošim postupcima na koje ste nagovoreni, nakon što ste poslušali osobe koje su vas zavele u smutnju. Do petka ujutro razmislite i odlučite. Kako bi bilo uzvišeno ako prihvatite. Ako ne izmijenite vaše držanje, nek se zna da niste prihvatili. Fesetedkurūne ma ekulu lekunm ve ufevviḍu emri ila'llahi, innellahe basīrun bil-ibad.⁷⁴

Sa ovom podukom koju je Ebussuud-efendija izrekao svome sinu potanko je upoznat i njegova ekselencija sretni padišah čija je sjena nad cijelom svijetom. Čak se u jednoj tezkiri i časni molla Šemseddin Ahmed dotakao ove teme i za uzvrat potvrdio svoju privrženost i odanost.

Po pisanju historičara Âlī-efendije, molla Ahmed bio je sklon uživanju opijuma i opijumskog napitka, na kraju je upropastio stomak i crijeva i, ne doživjevši ni tridesetu, umro je 970. (1562-63.) g.

Molla Mehmed, drugi sin šejhulislama Ebussuud-efendije, neka je milost Uzvišenog Allaha nad njim. Nakon što je stekao slavu po svojoj oštroumnosti kojom se isticao među učenjacima i po svojim bezbrojnim vrlinama dobio je diplomu Muhjiddina Fenarija, zatim je otišao na medresu sultan Selima-hana, a onda za kadiju Šama (Damaska). Sa Šemsi Ahmed-pašom koji je tada bio beglerbeg najprije je bio u dobrim odnosima, a onda su se međusobno udaljili. Nakon toga obojica su smijenjena s dužnosti pa je Molla Mehmedu dat halpski kadiluk. Tek što je prešao četrdesetu, u godinama koje se smatraju mladim, preselio se s ovoga u vječni svijet, 971. (1563). godine.

---

⁷⁴ "Sjetit ćete se onoga što sam vam rekao, ja svoje stvari prepuštam Allahu. Allah vidi svoje robove", Kur'an, XL, 44.

SAŽETAK O RATOVIMA I OSVAJANJIMA U VRIJEME PADIŠAHA

Zbog podizanja bune protiv države od strane podlog Čerkeza po imenu Džanberdi Gazali, koji je bio glava šamskih emira, veziru Ferhad-paši je dana vojska i poslat je na ovog koji je ubrzo uhvaćen i posječen. Njegovi vojnici su potpuno postali meta sablji, kopalja i strijela. Ovaj uspjeh koji je mnogo obradovao sretnog padišaha obznanjen je kao sretan događaj. Datum: 7. safer 927. (17.1.1521.).

Jedan smutljivac po imenu Iskender prigrabio je vlast u pokrajini Jemen. Ali ljudi koji su bili uz njega usmrtili su ga i njegovu nesretnu glavu poslali u Istanbul. Neka je hvala Allahu, plodni jemenski vilajet došao je pod vlast osmanskih zemalja i u padišahovo ime se kovao novac i učila hutba. Datum: 927. (1520-21.).

OSVAJANJE BEOGRADA I OKOLINE. ODLAZAK ISLAMSKOG PADIŠAHA ONAMO (11. DŽEMAZIJELAHIR 927. – 19.5.1521.). SAŽETAK DOGAĐAJA.

OSVOJENJE TVRĐAVE ŠABAC

I. *šabana* 927. (7.7.1521.). Još ranije je Gazi Sultan Mehmed-han opsjedao Beograd pa pošto ga nije osvojio u povratku je smederevski sandžak dao Isa-begu, sinu Ishak-paše, ili Šaban-begu. Da bi se Beograd držao u stupici, izgrađena je tvrđava Šabac. Nakon što je ova tvrđava bila pet godina u muslimanskim rukama, nevjerički kralj pošalje na nju vojsku i osvoji je. Sada je Ahmed-pašinim nastojanjima ponovo pripojena islamskim tvrđavama. Na jeziku srijemskih i zvorničkih nevjernika ova se tvrđava zove Šabac (na turskom Bogurdelen). Vidio sam u nevjerničkim historijama da je napisano da je ovo ime dobila zato što ju je sagradila osoba po imenu Šaban.

OSVOJENJE TVRĐAVE ZEMUN

Godina 927. (1521.). Neprijateljski kralj je, da bi zatvorio beogradsku tvrđavu, poslao trista vojnika naoružanih puškama u Zemun. Kad

su ovi došli, vidjeli su da smederevski beg Mir Husrev-beg⁷⁵, po padišahovom naređenju, opsjeda Beograd pa su ušli u zemunsku tvrđavu. Stigao je i rahmetli veliki vezir, vidio opsadu Beograda i izgubio nadu da se može ući u Beograd. Jedan od onih za koje se mislilo da je otišao iz Zemuna i pobjegao na kraljevu stranu dođe i donese vijest. Veliki vezir odmah posla Husrev-begu petsto vojnika. Kad je komandant pobunjenika gledao Husrev-bega i stanje tvrđave, puče jedan top. Božjom pomoću sruši jedan zid tvrđave i komandant pade napolje. Gazije ga odmah opkole i zarobe. Drugi njegovi pristalice i zapovjednik tvrđave, kad su vidjeli stanje, predadoše tvrđavu. Tada ih je mnogo pogubljeno. Tristo nevjernika je izašlo na viru. Stanje je izloženo podiśahu, a on reče da je njihova predaja bezvrijedna, naredio je da se dovedu na adu preko puta Beograda gdje su pogubljeni.

OSVOJENJE TVRĐAVE SLANKAMEN

Godina 927. (1527.). Ove godine osvojene su tvrđave Kornik, Iršora, In i druge. Kućuk Bali-beg, sin bosanskog beglerbega Jahja-paše, krenuo je na Slankamen. Nevjernici su ostavili tvrđavu i nakon što su pobjegli vojnici su u nju ušli. Onda je akindžijska družina krenula u haranje Srijema i Požege. Na ovom pohodu su se akindžije razdvojile u dva rukavca. Jedan odred pod komandom Mihaloglu Mehmed-bega određen je da hara od Vlaške do Erdelja i u okolini Temišvara. Drugi odred pod komandom Hasan-bega, sina Omer-begovog, primivši naredbu da se pridruži padišahovoj ordiji, harao je po kasabama koje se nalaze okolo. Tada su dovedene kao robinje djevojke poput hurija koje su izgledale kao vile lica sjajnog kao Jupiter, a bilo ih je tako mnogo da im se ni broja nije znalo.

OSVOJENJE BEOGRADSKJE TVRĐAVE ČIJI SU TEMELJI OD KAMENA

26. *ramazana* 927. (30.8.1521.). Još ranije je sretni padiśah poslao jednog čauśa kao izaslanika nevjerničkom kralju. Ali kako je

---

⁷⁵ Ovaj Mir Husrev-beg je Gazi Husrev-beg koji je u to vrijeme bio smederevski sandžakbeg.

ovaj čauš namučen, kao odgovor na ovakvo neuvažavanje, carskoj vojsci je dopušteno da pljačka sve do Budima, kraljeve prijestolnice. Tako je na prvi beglerbegov plan osvojen Bogurdelen (Šabac) i nakon što se prešlo preko mosta koji je tamo napravljen, padišahu je predložena ideja da se ide do Budima. I drugi veziri su ovaj plan smatrali prihvatljivim i donesen je plan o akinu (upadu). Ali rahmetli veliki vezir Piri Mehmed-paša⁷⁶ je rekao da nije ispravno među nama ostaviti jednu tako čvrstu tvrđavu poput Beograda, međutim, koliko god se on protivio, nije bio poslušan. Velikom veziru je donesena naredba da dođe u Šabac i da odmah napusti opsadu iako je već opkolio Beograd. Piri Mehmed-paša je pravio neke izlike i dva-tri dana je oklijevao. Vezir Mustafa-paša je krenuo u akin, postavio se preko puta Beograda pa je veliki vezir odustao od zauzimanja beogradske tvrđave nakon što je dobio još jednu padišahovu naredbu. Povukao je topove i utovarao ih u lađe, Vezir Mustafa-paša koji je vidio stanje shvatio je da će biti teško bilo šta uraditi dok se ne osvoji beogradska tvrđava. Rekao je Piri-paši da sačeka kod tvrđave da on još jednom ode kod sretnog sultana i izloži mu stanje. Nakon što je njegovo veličanstvo padišah saslušao Mustafa-pašu rekao je da je Piri Mehmed-paša u pravu i prošavši Šabac postavili su se kod Zemuna. Tako je i Mustafa-paša ušao u rovove u kojima se nalazio veliki vezir. A veliki vezir je s gornje strane počeo bombardirati tvrđavu. Beglerbeg Ahmed-paša je formirao zaklone na adi i svom silom počeo tući tvrđavu. Božjom pomoću, tvrđava je uzeta na predaju. Data je dozvola da odu oni koji to žele. A oni koji žele davati džizju mogu ostati slobodno u tvrđavi i padišahovim zemljama.

Međutim, nevjernici u svojim historijama pišu ovako: “Među nama je bilo dvije hiljade nevjernika iz franačke vojske. Ovi su pobjegli iz tvrđave i prišli muslimanima i rekli kako treba bombardirati i tući tvrđavu. Naše snage u tvrđavi nisu prelazile sedamsto ljudi. Zbog stalne opsade postojala je nevolja s glađu i slabom opskrbom. Silom prilika tvrđava je predana na viru. Ali, nije se držalo

---

⁷⁶ Piri Mehmed-paša je bio veliki vezir za vrijeme sultana Selima I i Sulejmana I i to od 25. siječnja 1518. do 27. lipnja 1523. godine. Bio je jedan od velikih vezira Turaka, koji je uspio, kako kaže Danišmend, usprkos “partiji pripadnika devširme” doći do toga visokog položaja.

do riječi, branitelji su zarobljeni.” Ovakve i slične žalbe izjavljaju. Nakon osvojenja, Kučuk Bali-begu je dato Smederevo, a Husrev-begu je data Bosna na upravu. Iz državne blagajne je za popravak beogradske tvrđave dato dvadeset hiljada dukata i u kratkom vremenu napravljenu su utvrde koje su lijepo i ukrašene. Povratak sa ovog pohoda i prispijevanje u Istanbul je 17. zilkade 927. (19.10.1521.).

SAŽETAK POHODA NA RODOS

Datum padišahovog polaska u pohod: 20. redžep 928. (15.5.1522.), a zauzimanje tvrđave Rodos 5. safera 929. (24.12.1522.). Drugi vezir i vojskovođa carske mornarice Mustafa-paša je određen da pripremi pohod na Rodos, i on je deset dana prije rahmetli padišaha, 10. redžepa iste godine, ušao u bojni brod. Nakon oproštaja sa vezirima, begovima i komandantima koji su mu došli zaželjati sreću krenuo je na put. U to vrijeme komandant Galipolja je bio Pilak Mustafa-paša. Kad je mornarica stigla u Galipolje, i Pilak Mustafa-paša joj se priključio sa brodovima koje je pripremio. Prelazeći konake stigli su do otoka Sakiz (Hios). I ovaj je još bio u rukama nevjernika. Pred otokom su se usidrili. Nakon što su nekoliko dana tu popunili svoje potrebe, krenuli su odatle i desno i lijevo i formirali borbene položaje. Pogodan vjetar otvarao je jedra govoreći “Rodose, pruži mi ruku”.

Rahmetli padišah je kopnenim putem, konak po konak, stigao do Kutahije gdje ga je dočekaao anadolski beglerbeg Kasim-paša, sa begovima ejaleta i sa vojskom. Slijedećeg dana su došli učiniti poklonjenje i poljubiti padišahove skute. I rumelijska vojska, prošavši galipoljski tjesnac na ovu stranu, devetog dana mjeseca šabana (4.7.1522.) sa rumelijskim beglerbegom Ajas-pašom na čelu priključila se carskoj vojsci. Slijedećeg dana i oni su poljubili skute. Prelazeći odatle brojna polja i planine smjestili su se u blizini kasabe po imenu Jenişehir.

ZAUZIMANJE TVRĐAVE HELKE

Datum: 23. šaban 928. (18.5.1522.). Dok je Mustafa-paša, otvorivši jedra, hitio prema cilju s morske strane, Mahmud Reis, junak

snažan kao lav, dobio je zadatak da osvoji Helke, jedan od dvanaest otoka (Duodekanezi) koji je bio prepreka koja presijeca put osmanskoj vojsci, a oslonac nevjernicima. Razvio je jedra i sa lađama koje su stavljene pod njegovu komandu stigao je do otoka, i nakon boja i okršaja koji je trajao čitav dan, uz Božju pomoć, uspio je osvojiti otok. Tako je i ova tvrđava pridodana islamskim tvrđavama.

Poslije je Mustafa-paša, čovjek ispravnih pogleda, postrojio lađe u borbene redove i prispio u blizinu otoka Rodos. Ovdje je dao oštru naredbu kormilarima da nastave put ne izlažući se puščanoj i topovskoj vatri nevjernika. Nije prošlo dugo upali su pod topničku vatru. Ispaljena kamena đulad preljetala su jarbole i jedra brodova islamske vojske ne nanoseći im nikakvu štetu. Vidjevši da oružjem ne može nanijeti nikakvu štetu, neprijatelj je obustavio vatru, skupio se u tvrđavskoj kuli i zaklonima i počeo promatrati osmansku mornaricu. Kako je u jednom času bio veoma povoljan vjetar, prošli su mimo tvrđave kao ptice koje dolijeću iz visina i ušli u luku. Tu večer su se ovdje odmarali. Svi su proveli noć spominjući u dovama Božje ime izgovarajući: "Ya Fettah" (O Ti koji sve otvaraš). Sljedećeg jutra rano su spuštene s brodova kajaci, čamci i čunovi i sa ovima su gazije stigle na kopno. Brzo su napravili skele koje će im trebati za iskrcavanje topova s lađa i pripremili druge potrepštine. Rahmetli paša je dan-noć radio. Otpočela je paljba na tvrđavu iz topova koji su iskrcani na kopno. Ali pošto oni koji su branili tvrđavu nisu imali mnogo štete od ove vatre, islamski borci su htjeli ne htjeli počeli kopati rovove i topove još više primicati tvrđavi.

S druge strane njegovo veličanstvo padišah, čija je dobrota i dobrohotnost obilna poput beskrajnog mora, krećući se sa ogromnom vojskom, stigao je na konak poznat kao Bozdogan suyu. Tu su mu stigli ljudi koji su se žalili na osobu poznatu kao Kara Kadi pa je on osuđen na smrt. Ahmed-paša, jedan od Kubbe vezira, povukao je Mustafa-pašu kao čovjeka za koga je rekao da je egoistična osoba koja je stekla slavu titulom vezira, ali da se ne razumije u poslove oko tvrđava i sam sebe je proglasio serdarom koji će upravljati svim stvarima. U tom smislu je dao da se pošalje i odgovarajuća naredba vojsci. Kasnije, s ovoga konaka stiglo se u

Marmaris i počelo se prelaziti na otok. Četvrtog ramazana iste godine (28.7.1522.) i sretni padišah je kročio nogom na otok. Slijedećeg dana prišlo se bombardiranju tvrđave iz zaklona u koje su smješteni. Ovdje ne treba ulaziti u detalje. Ravno pet mjeseci tučena je tvrđava. Muslimani su se potpuno lišili odmora, pa i sna, i to u tolikoj mjeri da do sada toliko truda nije uloženo ni za jednu tvrđavu, kao što će se vidjeti u daljem izlaganju. U svakom od preko stotinu juriša na tvrđavu proliveno je toliko šehidske krvi da je svaki toranj i zid tvrđave bio obojen poput lale. Na koncu postavljene su mine u temelje. Islamski gazije su kopali hendeke krampama i lopatama. I kad su vidjeli da je došlo vrlo povoljno vrijeme za napad, nevjernici su se predali, 5. safera 929. godine (29.9.1522.). U tvrđavu se ušlo sa krila koje je držao veliki vezir i sa krila trećeg vezira Ahmed-paše. I janjičarski aga je isti dan ušao u tvrđavu. Ovako veliko osvojenje nije bilo suđeno nijednom od ranijih vladara. Hvala Uzvišenom Allahu koji je pomogao njegovom veličanstvu islamskom vladaru. Po nosiocima radosnih vijesti na sve četiri strane svijeta su otpremljene poslanice o osvojenju (fetihname) koje su saopćavale ovu veliku vijest.

OSVOJENJE TVRĐAVE ILIKE

II. *ševal* 928. (3.9.1522.). Božjom pomoću osvojena je tvrđava Ilike i u njene kule su pobodene islamske zastave. Otok je sa svim mjestima koja mu pripadaju pripojen osmanskim zemljama. Ranije spomenuti Mahmud Reis pogođen je puščanim zrnom u vrijeme juriša na spomenutu tvrđavu i zajedno sa drugim šehidima odselio je na prvi kat Dženneta. Neka mu se Uzvišeni Allah smiluje!

OSVOJENJE TVRĐAVE INDŽIRLI

14. *ševal* 928. (6.9.1522.). Indžirli je jedan prostran otok od otoka Rodosa (dvanaest otoka) koji ima mnogo sela i za zemljoradnju plodna tla, mnogo raje i pašnjaka, čvrstu i dobro utvrđenu tvrđavu sa tornjevima do neba. Nakon što su vidjeli šta se dogodilo na Rodosu, kako se tamo okončao rat, tražili su milost od padišaha, osvajača svijeta i donijeli mu i predali ključeve tvrđave.

TVRĐAVA TAHTALI

To je čvrsta tvrđava koja se nalazi na otoku Rodosu. Zbog pouke o tome šta je snašlo Rodos, njeno stanovništvo je donijelo i predalo ključeve tvrđave i prihvatilo davanje harača.

TVRĐAVA ISTANKÖJ

I njeni stanovnici su donijeli i predali ključeve tvrđave. Otok, sva njegova sela i zemlje su zauzeti.

TVRĐAVA BODRUM

I ovi su sa čitavim otokom i onim što se na njemu nalazi pogeli šiju. Raji i narodu je obznanjen harač.

Nakon ovih osvajanja i gaza, padišahov se šator preselio u luku Marmaris. Slijedećeg dana je nevjernik, poznat kao Megal Mastori, koji je bio komandant tvrđave Rodos, došao na carski divan, poljubio ruku, ponizno dao nešto zlatnika i zamolio dozvolu da se vrati u svoju zemlju.⁷⁷ Te noći je zajedno sa nevjernicima Džehen-nemlijama, kojima je data dozvola, otišao na put prema Francuskoj na brodu koji je za njih izdvojen. Sutradan je bio petak, blagdan muslimana, četrnaesti safer, dvadeset drugi dan erbeina (zime)⁷⁸. Preuzvišeni padišah, osvajač otoka, zajedno sa ulemom, vezirima, begovima i vojnim komandantima ušao je u Jeni džamiju, klanjao džumu namaz, a zatim je dat odmor vojsci koja je donijela pobjedu.

Padišah se vratio u dvor u Istanbulu krajem rebialahira 929. godine (16.3.1523.).

OSVOJENJE TVRĐAVE SKRADIN

Godina 928.⁷⁹ Poznati junak Bektaš vojvoda, jedan od ljudi hercegovačkog sandžakbega-Mahmud-bega, dok je namjeravao sa ne-

⁷⁷ To je bio komandant rodoskih vitezova reda Sent Žan. U to vrijeme je to bio Pierre d'Aubusson.

⁷⁸ Po Bekir Sitki Bajkalu, priređivaču Pečevijine Historije to je 13.1.1523, ali 14. safer 929. godine je 2.1.1523. Bajkal je računao da je dvadeset drugi dan erbeina 13.1.1523, ali se taj dan ne poklapa sa 14. saferom 929. godine.

⁷⁹ 928. Hidžretska godina traje od 1.12.1521. od 19.11.1522.

koliko vrijednih krajiških gazija zauzeti tvrđavu Skradin, saznajući da jedan buljuk dolazi u pomoć prokletim nevjernicima u tvrđavi, postavi zasjedu, iskoristi priliku i napade ih. Bila je to takva bitka da su se i melec na nebu zadivili. Uz Božju pomoć, muslimani su pobijedili. Tako su neprijatelje raspršili, a kasnije su bili sretni osvojenjem tvrđave. Ja siromah, čiji se grijesi ni izbrojiti ne mogu, vidio sam ovu tvrđavu. Sagrađena je na obali jednog zaljeva, na suroj stijeni, na toliko uskom prostoru da ni tri kuće u nju ne bi mogle stati. U vrijeme nevjernika, u njoj se krilo stotinu do dvjesto odmetnika koji su odavde neprekidno napadali muslimane. Sada u njoj nema nikog osim stražara.

Dok je sultan bio u pohodu na Rodos, došli su ljudi Mahmud-bega, sandžakbega Hercegovine, koja se nalazi na granici Bosne i donijeli sretnu vijest da je osvojena tvrđava Skradin koja se nalazi blizu ove granice.

POGUBLJENJE ALI-BEGA ŠEHSUVAROGLUA I NJEGOVIH SINOVA

Godina 928. (1522.). Kad je sultan bio u Jenišešihu, jedna radosna vijest je bila i pogubljenje Ali-bega Šehsuvaroglua. Kad je padišah svijeta izašao u pohod, Ferhad-paša je zadužen da čuva granice na drugoj strani Anadolije. Ali pravi cilj je bio likvidirati Šehsuvaroglua. Šehsuvaroglu je samostalno vladao zemljom Zulkadriye i bio je podržavan od padišaha. Stoga se počeo smatrati velikim. Mnogo puta su stizale pritužbe. Većinom nije slušao naredbe koje mu je padišah slao nakon ovih pritužbi, čak je na ove naredbe povećao neke podlosti. Eto stoga je Ferhad-paša stigao u blizinu Sivasa i pod izlikom upoznavanja pozvao ga sebi i u šatoru završio posao s njim i njegovim sinovima.

SLANJE DRUGOG VEZIRA MUSTAFA-PAŠE ZA MUHAFIZA EGIPTA

Drugi vezir Mustafa-paša poslat je za muhafiza Egipta 7. zulhidždže 928. (28.10.1522.). Za vrijeme opsade Rodosa, 2. zulhidždžeta (23.10.1522.) iz Egipta je došla jedna lađa i donijela vijest da je

valija Kaira Hajir-beg, po Božjoj zapovijedi, umro. Na ovo je poslan drugi vezir Mustafa-paša kome je dodijeljeno deset galija. Prelazeći konake dospio je u Misir gdje su ga dočekali prvaci grada i priredili izvanredno slavlje. Ali neki lukavi Čerkezi, u čijim je srcima mržnja i koji su puni neprijateljstva i surevnjivosti, s obzirom da je Hajir-beg bio njihov čovjek i da su u njegovo vrijeme mirno živjeli, pobojali su se što sada dolazi na čelo Egipta slavni vezir, čovjek iz Anadolije. Zapali su u sumnju da će od bogatstava Egipta sada pasti u potpunu oskudicu. Zbog toga su neki nitkovi poput Hajir-begovog velikog mirahora, Kansu, haznadara Mökre-babija i tufekdžibaše Budaka, sklopili savez i po svaku cijenu nastojali da Kansua proglase sultanom. Mnogo su smutljivaca pridobili i pobunili se. Jednog dana su odlučili da napadnu na divan, ubiju pašu, skupe na jedno mjesto Osmanlije koje se nalaze u kairskoj čaršiji i da ih sve posijeku. Ali jedan od njihovih je o ovome planu obavijestio vlasti. Na to je jedan dio organizatora uhvaćen i javno pogubljen, rasijecanjem na dva dijela. Među vođama organizatora je bio jedan smutljivac po imenu Džanum Kašif. Ovaj čovjek je imao mnogo pristalica, a poštovanje je stekao svojim imetkom, pa je nekoliko puta bio vođa hadžija (emir-i hadždž). Vidjevši da je sada plan izašao na vidjelo, odmah je podigao svoj bajrak lukavstva. Stavio se na čelo grupe od pet do deset čerkeskih buntovnika i arapskih besposličara. Objelodanjujući svoju iskonsku prevrtljivost, mnoge je smutljivce doveo Džanim Kašifu.

S druge strane i Inal koji je bio kašif Zapada (kašif je titula namjesnika u vrijeme Memluka), podigao je za sobom pet-šest hiljada smutljivaca iz kasabe koja se sada zove Mehalletul-kubra. Počela su ubojstva ljudi i pljačka imovine. Arapski šejhovi su obznanili vođama u pismima koja su razaslali da je raja oslobođena jednogodišnjeg harača. Sve su digli na noge obećanjima da će ubuduće harač biti upola manji, i kakve su još smutnje i podvale izrekli. Reakcija je bila takva da su svi putovi bili zatvoreni, a sve veze sa Egiptom presječene. Ubijani su Osmanlije koji su u kasabama bili trgovci ili spahije pa i hadžije koje su išli da posjete Ka'bu. Osim Kaira, i sve ostalo je bilo uskomešano, mir i sigurnost su u potpunosti nestali.

Mustafa-paša, čovjek čista srca, shvatio je da neće moći savladati ovoliko neprijatelja sa onoliko vojske koja je stavljena pod

njegovu komandu. Da bi izolirao kolovođe i njihove pomagače, izabrao je put da ugledne Arape i njihove begove s osmjehom miluje i s njima blago postupa. Napisao im je pisma u kojima im je obećao neke povlastice i olakšice od opterećenja. Dobavio ih je u Kairo i svakog je odjenuo kaftanom i uz sva dobročinstva i milovanja smanjio im je malo i harač. Tako su arapski prvaci osjetili sigurnost pa su se zakleli na Kur'an da će ostati vjerni državi i da se neće buniti.

Svaki od ovih je po povratku u svoj kraj okupio oko sebe svoje ljude i tako spriječio skupljanje pobunjenika. Shvativši ovo stanje, uzvišeni paša doveo je Hizir-agu, kapuagu za komandanta. Hizir-aga je poslan na pobunjenike sa tri do četiri hiljade janjičara i ostalih vojnika. Nakon mnogo okršaja i borbi, uz pomoć Uzvišenog Allaha, odmetnici su razbijeni i rastjerani. Tako su vođe države postigle uspjeh. Nesretne glave odmetnika koji su imali sultanske ambicije krasile su koplja i željezne kuke. Događaj je okončan u početku mjeseca šabana 929. godine (15.6.1523).

POSTAVLJANJE ZA VELIKOG VEZIRA "PRIHVAĆENOG" I "POGUBLJENOG" IBRAHIM-PAŠE⁸⁰

Rahmetli veliki vezir Karamanli Mehmed-paša⁸¹, čiji su naponi i trud bili veliki u vrijeme pohoda na Rodos i koji je 3. šabana 929. (17.6.1523.) sebi pridodao i funkciju rumelijskog beglerbega, zbog smutnji i spletki njegovih neprijatelja, nije bio jako omiljen. Tim povodom postavljen je za vezira Ahmed-paša koji je pri osvojenju Egipta protjeran iz Istanbula i kome je oprošteno i data mu dozvola za povratak za vrijeme padišahovog ustoličenja. Veliki vezir je optužen da je od sirotinje uzeo nebrojeno mnogo imetka pa je određen kazasker Fenari Muhjiddin-čelebi⁸² da istraži stvar.

⁸⁰ Maqbul tj. prihvaćeni i maqtul-pogubljeni su nadimci po kojima je veliki vezir Ibrahim-paša poznat za života i poslije njegova pogubljenja. Vid. bilješku 32.

⁸¹ Karamanli Mehmed-paša je ranije spominjani Piri Mehmed-paša. Obzirom da je porijeklom iz Karamana, nazivan je i Karamanli.

⁸² Fenari-zade Muhjeddin-efendi: potomak je Šemsuddina Fenarija, šejhulislama iz vremena Murada II. Ovaj Fenari-zade Muhjuddin-efendi je bio kadija

Muhjiddin-čelebi povjeruje lažnim tvrdnjama Ahmed-paše, a pošto je vezirski red bio na Ahmed-paši, ukoliko bi on postao veliki vezir njegovo uvažavanje i ugled bi još porasli. Zato se Muhjiddin-čelebi držao nezakonito i mnoge krivice je prebacio na Piri Mehmed-pašu. Tako je Muhjiddin-čelebi sebe srušio i na ovom i na onom svijetu, a Ahmed-paša nije postavljen na mjesto velikog vezira, što je bila kazna za ovaj njegov cilj. Ovaj najviši položaj na carskom dvoru dat je Ibrahim-paši uz dodatak titula carskog odobaše i age dvorskih sokolara.

Glas o ovome se kao radosna vijest proširi na sve strane, radost i veselje su obuzeli svakog. Prijestolju sreće i divanu pravde je došao sjaj i svježina.

DAVANJE NA UPRAVU EGIPTA HAIN (IZDAJICI) AHMED-PAŠI

2. *ramazana* 929. (15.7.1523.), u vrijeme kad je Ibrahim-paša oblačio na svoje pristalo tijelo vezirski kaftan, ranije spomenuti Ahmed-paša bio je u sasvim suprotnim razmišljanjima, poklopila ga je do krajnjih granica tuga i nevolja. U to vrijeme drugi vezir Mustafa-paša, koji je bio došao u Egipat zbog odmetnika, pozvan je u Istanbul, a njegovo mjesto je dato Guzeldže Kasim-paši. A Ahmed-paši, ne ostvarivši nadu za vezirstvom, ostalo je "ili strpljenje, ili pohod u rat", pa pošto nije imao snage za strpljenje, zatražio je mjesto egipatskog valije za sebe. Niko od članova divana nije se usprotivio ovom prijedlogu. I sam padišah je saznao da svi žele Ahmed-pašino udaljavanje pa je tako on počašćen mjestom valije Egipta.

Nakon dolaska u Egipat, Ahmed-pašino držanje i postupci nisu bili ni slični kao u drugim beglerbeglucima. Blagonaklonost prema tamošnjim čerkeskim odmetnicima i zanemarivanje i izrugivanje padišahovim naredbama nisu izostali. Digao se da izmijeni neke propise i trgovačke ugovore. Kad je stigao ovaj uznemirujući glas u Istanbul, za egipatskog valiju je postavljen emir-i kebir po imenu

---

Edrene i Istanbula, anadolski i rumelijski kazasker i najzad šejhulislam. Dužnost šejhulislama je obavljao dvije godine i 10 mjeseci od siječnja 1543. do listopada 1545. godine.

Kara Musa, jedan od uglednih egipatskih begova, a istom carskom naredbom izrečeno je šta treba uraditi s izdajnikom.

Ali Ahmed-paša je u sva pristaništa postavio ljude u koje je siguran, koji su motrili ko ulazi u zemlju, a ko izlazi. Uhvaćen je čauš sa padišahovom naredbom i njemu je podmetnuto da je došao da razvije bajrak Kara Musine pobune. U Ahmed-pašino ime se počeo kovati novac i njegovo se ime počelo spominjati na hutbama. Za vezira je postavio jednog hlabrog komandanta po imenu Mehmed-beg koga je sa sobom doveo iz Istanbula. Ali ovaj Mehmed-beg, koji je bio pametan i razuman čovjek, nije bio pristalica pobune, ostavši vjeran padišahu, uz ostale dužnosti koje je obavljao, iskoristio je jednu priliku kad je Ahmed-paša bio u hamamu i odlučio je da ga uhvati. Međutim, bezvjerni izdajnik je našao prolaz, uspio pobjeći i skloniti se kod arapskih šejhova u pustinji. Na ovo je Mehmed-beg krenuo na njega s vojskom i s Božjom pomoću kaznio ga odsijecanjem glave.⁸³

VESELA SVADBENA CEREMONIJA VELIKOG VEZIRA IBRAHIM-PAŠE

18. *redžeba* 930. (22.5.1524.). Kako je vjenčanje jedan od elemenata islama, Ibrahim-paša zamoli od padišaha dozvolu da se oženi njegovom kćerkom. Na ovo je padišah dao traženu dozvolu i uz to obećao da će i sam svojim prisustvom uveličati čin vjenčanja. Određene su osobe sa svih strana koje se razumiju u posao i koje imaju sposobnosti da otpočnu pripreme svečanosti. Nakon toga su postavljeni ukrašeni šatori na Atmejdanu, koji je tako prostran trg kao deveti kat nebesa. Pred pozornicom za vojnu muziku postavljen je sretni prijestol za pobjedonosnog padišaha. Drugi vezir Ajas-paša, sa janjičarskim agom i svim dvorjanima, ušao je u dvor i pozvao sretnog sultana da učini počast svadbi. Svi dvorjani i esnaflije bili su počašćeni po jedan dan ceremonijom i poklonima. Nikad do sada na svadbama nijedne princeze nije se pred očima svijeta pojavilo toliko obilje i radost. Sretni padišah je, da bi što svečani-

⁸³ Hvatanje i pogubljenje Ahmed-paše zbilo se u kolovozu 1524. godine. V. *Danišmend*, II, str. 105.

jom učinio svadbu, pod nogama imao zlato, desna i lijeva strana su mu ukrašene zlatnim vezom, a sve je bilo zastrto tkaninama poput dibe, atlasa i kadife. I ulice su bile pune ukrasa kao da su uređene za izložbu. Veziri i svi drugi prvaci su kleknuli pred konja kojeg je jahao padišah i služili su kao i seiz na čija ramena su padali njegovi pokrivači.

Sjednuvši na prijesto koji je za njega postavljen, padišah pored sebe s desne strane postavi šejhulislama i muftiju Kemal-paša-zadea, a sa lijeve strane svoga hodžu Molla Hajruddina. Drugi učenjaci visokog ranga, ajani, muderrisi semanije medresa sjeli su preko puta padišaha zavisno od svoga ranga i otpočeli između sebe znanstvene diskusije. Onda su carski češnedžije postavili posebnu trpezu s jelom pred sretnog padišaha, učenjacima su postavljene druge trpeze. Glavni defterdar Mustafa-čelebi je ponudio šerbet sretnom padišahu iz čase od firuza koja je poznata kao uspomena iz vremena slavnog Nuširevana, a koja se zajedno sa tabacima i čancima čuva u dvorskoj riznici, potom se ponovo vrati na svoje mjesto. Nakon jela su na sofru postavljeni razni slatkiši i napici. Svaki od znanstvenika je osim šeker-halve počašćen i raznim vrstama slatka, a slatkiši su poslati i njihovim kućama.

POGUBLJENJE VEZIRA FERHAD-PAŠE

4. MUHARREM 932. (21.10.1525.)

Dok je bio rumelijski beglerbeg, u vrijeme rahmetli sultana Selima, Ferhad-paša je unaprijeđen u vezira, postavljen za serdara i poslat sa nešto vojske da vidi šta je s pobunom koju u Anadoliji vode dželalijski pobunjenici i neki Turkmeni. Božjom voljom ovi pobunjenici su raspršeni od strane Šehsurvaroglu Ali-bega, i prije nego je tamo stigao, Ferhad-paši je naređeno da ostane kao muhafiz na mjestu koje se zove Ekedžek. Ali u narodu su počele kružiti priče da će se princ Murad, sin rahmetli sultana Ahmeda koji se upravo vraćao iz Irana, a koji se nalazi zajedno sa prvacima Amašije, pobuniti. Ferhad-paša odmah o ovome obavijesti padišaha, uze opremu, navali na princa i pobi šesto nedužnih ljudi. Pod ovom izlikom je došao i do mnogo imetka. Na mnoge pritužbe koje su stizale protiv njega otpremljen je za sandžakbega Smedereva. Ali

otuda su stizale brojne žalbe protiv njega pa je ponovo smijenjen s položaja, pozvan u Edrenu i kad je tamo stigao, pogubljen je. Tako ga je stigla zaslužena kazna zbog anarhije koju je provodio.

ODLAZAK VELIKOG VEZIRA IBRAHIM-PAŠE U EGIPAT

U *zulhidždžetu* 930. (*siječanj* 1524.). Nakon događaja sa hain (izdajnikom) Ahmed-pašom egipatski ejalet je dat na upravu Guzeldže Kasim-paši. Ali padišah je bio mišljenja da samo Ibrahim-paša može srediti stanje u egipatskoj pokrajini. Tom prilikom su određeni da idu u Egipat zajedno sa Ibrahim-pašom bašdefterdar Iskender-čelebi, aga ulufedžija Hajreddin-aga, čaušbaša Sofuzade Mehmed-aga, trideset čauša i Dželalzade Mustafa-čelebi koji je dat paši kao tajnik. Ibrahim-paša sa ovim, sa petsto janjičara i nekoliko pisara, sa nekoliko ljudi iz drugih struka, ukrca se na deset lađa i spomenutog datuma krenu na put prema Egiptu.

Kad su prispjeli do otoka Hiosa (Sakiz), kršćanska gospoda dočekaju pašu, daruju ga i prirede veselje. Odatle je prispio na Rodos i tu ostao nekoliko dana. U međuvremenu se ušlo u muharrem 932. godine⁸⁴. Desetog dana toga mjeseca lađe koje su isplovile putovale su pod povoljnim vjetrom. Nadajući se da će slijedećeg dana ugledati tvrđavu Aleksandriju, po Božijoj odredbi, zapuhao je vjetar poznat kao kešišleme (jugoistočni vjetar), prisilio je brodove da se vraćaju natrag i uz Božju pomoć ponovo su se vratili na Rodos. Čekajući nekoliko dana povoljan vjetar, ponovo su isplovili i, iako se išlo do mjesta odakle će se ugledati aleksandrijska tvrđava, ponovo je zapuhao vjetar kešišleme i s mnogo muke i truda ponovo su se vratili na Rodos. Na ovo su se okanili plovidbe morem i odlučili krenuti kopnenim putom u Egipat. Rodoski beg je imao šest konja i oni su uzeti za pašu. Njegovi službenici i vojnici su pješke, nakon mnogo truda, muke i opasnosti prispjeli do kasabe po imenu Mugla. Ovdje su ljudi razaslati na sve četiri strane pa su dovedene životinje za jahanje i klanje pa se tako stiglo u grad Latakiju. Ali kako je pritisla žestoka zima, tek u rebiulevvelu su stigli do Haleba. Ovdje su vraćena dobra nebrojenoj sirotinji

---

⁸⁴ Počinje 18.10.1525. godine.

koja su im oduzeli zulumčari i smutljivci. Tako se uvidjelo koliko je bilo korisno što je morski put bio onemogućen i što se moralo putovati kopnom. Konačno 8. džemazijelahira (2.4.1524.) stiglo se u Egipat i napravljene su sjajne proslave.

Ibrahim-paša i oni koji su s njim, pravednom i umjerenom upravom, donijeli su u egipatski vilajet potpunu sigurnost. Sirotinja raja koja se u buljucima naselila iz susjednih zemalja u Egipat žalila se na harač koji je uziman od njih i na nasilja koja su im činjena prilikom mjerenja i uzimanja novca. Na ovo je pravedni paša koji voli pravdu i vjeruje u pravo tražio da mu se donesu defteri propisa koji su izdati proteklih godina. Propisi izdati u vrijeme Kansu Gavrija⁸⁵ zatim u periodu Hajir-bega, te u vremenima zulumčara i izdajnika su poništeni pa je izdat novi kanun u skladu s pravdom. Raji i narodu se svidio kanun pa je poslat sultanu na uvid. Svi su se molili da padišah, čija sjena pada na svjetove izda naredbu o ovom zakonu i da se počne postupati po novom zakonu. Poslije je sa dvadeset lađa iz sueske luke poslat put Jemena i Adena Sulejman Reis, čovjek u koga se upiralo prstom, kao na gusara koji je prošao sva mora. Sulejman Reis je došao tamo zbog nekih neposlušnih ljudi koje je prisilio da pognu šiju padišahovoj naredbi. Stiglo se i do godine 932. (1526.).

SAŽETAK O MOHAČKOJ BICI I DRUGIM OSVAJANJIMA

PADIŠAHOV POLAZAK U POHOD

II. *redžepa* 932. (23.4.1526.) sastao se u Edreni veliki vezir Ibrahim-paša, kome je pridodana i uprava nad rumelijskim belgerbeglukom, sa rumelijskim begovima i njihovom vojskom. I anadolski beglerbeg Behram-paša se, pošavši preko Galipolja, priključio carskoj vojsci. U Edreni je izvršena mobilizacija vojske koja je pripadala “Altibölük halki”⁸⁶. Nakon što su se obavile sve potrebne

⁸⁵ Kansu Gavri je dvadeset drugi vladar iz dinastije čerkeskih memluka u Egiptu. Došao na vlast nakon pobune 906. (1500-01.), upravljao Egiptom 16 godina. Ubijen u bici sa sultanom Selimom u Siriji 922. (1516-17.). Naslijedio ga je Tomanbaj. Š. Sami, K. A., V, 3581.

⁸⁶ *Alti Boluk halki* ili samo *boluk halki* su konjaničke jedinice janjičarske vojske, nazivane još i ebna-yi sipahiyan (sinovi spahija). Ovih šest buljuka su

pripreme i krenulo na put, šesnaestog dana blagoslovenog mjeseca šabana (28.5.1526.), padišah je zakonačio u polju kod Sofije. U vrijeme kad će se krenuti odavde padišah je izdao naredbu da se mobilizira sva rumelijska vojska pa su na leđima konja postrojeni svi oni koji su stigli do konačišta. Naređeno je da veliki vezir koji je na čelu rumelijske vojske ide jedan konak naprijed. Pod komandu velikog vezira je stavljeno mnogo junaka iz jedinica boluk halki⁸⁷, dvije hiljade strijelaca s puškama – janjičara i stopedeset topova za opsadu tvrđava. 24. dana istog mjeseca (4.6.1526.) napravljena je smotra anadolske vojske. Drugi vezir Mustafa-paša, treći vezir Ajas-paša, anadolski beglerbeg Behram-paša sa vojskom boluk halki i janjičarskom vojskom stigli su kod padišaha i sa ostalim vojnim jedinicama i njihovim komandantima krenuli naprijed. 19. dana ramazana (29.6.1526.) padišahov šator je postavljen u Beogradskom polju. Četvrtog dana mjeseca ševvala (14.7.1526.) prešlo se na srijemsku stranu. Bojni poredak je bio slijedeći: spahije, silahdari, desne ulufedžije, lijeve ulufedžije, desni garibi, lijevi garibi.⁸⁸

OSVOJENJE VARADINSKE TVRĐAVE

Dok je 17. ševvala 932. (28.7.1526.) sretni padišah boravio u blizini tvrđave po imenu Slankamen, veliki vezir i serdar Ibrahim-paša je dobio zadatak da osvoji spomenutu tvrđavu. Ibrahim-paša je stigao sa rumelijskim junacima i nakon sedmodnevne opsade minirao ju je i uspio je zauzeti. Glavni komandant vojske zemlje kralja hrđavih postupaka s druge strane Dunava bio je nevjernik po imenu Tomori Bali. Pošto je tvrđavu držao navedeni komandant, on je pripremio mnogo lađa, na njih postavio dosta strijelaca s puškama koji su tukli tursku mornaricu ispred tvrđave. Ali oni nisu mogli odoljeti napadima Sulejmana Reisa, koji je bio zapovjednik osamsto lađa dopremljenih iz Istanbula, i kršćanski zapovjednik je, htio ne htio, sam pobjegao u Segedinsko polje, a njegove lađe su pobjegle Dunavom prema tvrđavi Ilok. Kad su stigli u Ilok

---

se sastojali od spahija, silahdara, desnih i lijevih ulufedžija i desnih i lijevih gariba.

⁸⁷ Isto.

⁸⁸ Garibi su vojska formirana od stranaca i onih koji su tek prešli na islam.

smjestili su u tvrđavu nešto strijelaca i sto do dvjesto konjanika i više nisu imali mogućnost odatle bježati.

OSVOJENJE TVRĐAVE ILOK

28. *ševala* 932. (8.8.1526.) nakon osvojenja varadinske tvrđave, islamska vojska i veliki vezir upućeni su u osvojenje iločke tvrđave. Božjom pomoći i to mjesto je uzeto na viru, a Džehennemskim prokletnicima je dano spasenje. Osvojeni su: Kortik, Dimitrica, Irig, Gogorovce, Lukaj, Satin, Dalakva, Erdut, Crvenik, Rača i Osijek sa tvrđavama. Ovdasnje stanovništvo strašno se prepalo islamske vojske pa su se neki potpuno izgubljeni razbježali po brdima i ravnicama, a neki su tražili milost padnuvši ničice pred padišahom. I osječka tvrđava je bila jedno od ovih mjesta. Da bi se prešlo ovdje na suprotnu obalu, postavljena je široka ćuprija i 12. zilkadeta (20.8.1526.) prešla je na mađarske zemlje cjelokupna vojska kojoj je običaj da pobjeđuje. Nakon što su svi prešli po naredbi neumornog sultana, ćuprija je porušena i presječene su veze s islamskim pokrajinama.

KRAH NA MOHAČKOM POLJU KRALJA KOME JE KRENULO NAOPAKO

20. *zilkade* 932. (29.8.1526.). Kao što je poznato ljudima koji razmišljaju i razumiju: Koliko god je sramotna stvar kritizirati pretke, nema nikakve sumnje da ću ja postati cilj strijelama teških riječi mojih suvremenika kao čovjek koji to ovdje čini. Ali vidio sam u šest sedam historija koje sam pročitao da jedna od druge različito prikazuju bitku na Mohačkom polju. Čak se ne slažu međusobno što su čule i objasnile osobe koje ovo pišu i u čije se riječi može pouzdati. Eto to su razlozi što sam nastojao utvrditi pravu istinu koliko god je to bilo moguće, prenijeti je u moju knjigu i dati informaciju.

Moj djed alajbeg Bosne i moj rahmetli otac sa sedmoricom braće koji su krenuli u ovaj sjajni rat bili su uistinu pravi junaci. I danas u nahiji Penica?⁸⁹ blizu Sarajeva gdje god živi koji od Alajbegovića

---

⁸⁹ Kod Šabanovića, koji čita ovaj toponim kao Biha, stoji da se radi o Lepenici, kako se to vidi iz turskih katastarskih popisa iz 1528. i 1540. V. H. Šabanović,

među narodom su dobro poznati. Kad je to tako treba nešto kazati o njima i njihovom stanju. Ako ovo pročita neko od rodbine, neka ovo bude povod da ih se po dobru sjete, a one koji imaju druga saznanja molim da prihvate moju ispriku.

Među islamskim sultanima izabrani hrabri padišah, rahmetli i od Boga nagrađeni Ebulfeth sultan Mehmed-han gazi – neka je milost Uzvišenog Allaha nad njim – godine 877. (1472.) osvojio je mnoga mjesta bosanske države, i kad je došlo vrijeme da postavi jednog sandžakbega, najprije je sandžak predao Minnet-bej-oglu Mehmed-begu⁹⁰. Moj pradjed Kara Davud-aga u to vrijeme je bio padišahov silahdar pa je ili zbog bliskosti sa spomenutim komandantom ili iz nekog drugog razloga dobio zeamet od pedeset tisuća akči kao alajbeg Bosne i tako napustio dvorsku službu. Ali u vrijeme rahmetli sultana Bajezida, Küçük Bali-beg Jahjapašić, prvi komandant u jednom ratu, izdao mu je berat na ovaj zeamet. Ovaj časni berat je još uvijek u mom posjedu. Htio sam ga unijeti u ovu knjigu, ali pošto nije tako lijep kao slični, ako Bog da, poslije ovolga ću donijeti jedan drugi uzorak. Pa čak i da se ne pomisli kako su u tim danima kao i prema današnjim prilikama silahdari koji su dobivali zeamate nailazili na bilo kakva poniženja. Uistinu položaj zaima sa pedeset tisuća akči u tom dobu bio je po prihodima veći od položaja današnjeg vezira. To sam mnogo puta slušao od svoga rahmetli oca:

“U vrijeme Kara Malkoč-bega, u Bosni smo vidjeli stvari koje lica razvedravaju. Muslimanske gazije su dolazile do toliko plijena da sam samo ja, zajedno sa svojim hizmećarom, došao do plijena od šezdeset tisuća akči.

Spomenuti komandant je poslao mnogo zarobljenika i glava u Istanbul, i kako je alajbeg bio glavni činilac u odnošenju pobjede,

---

Književnost bosansko-hercegovačkih muslimana na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973., str. 294.

Međutim, u rukopisu *Pečevijine Historije* kojim sam se služio (*Suleymaniye kutuphanesi*, Esat-ef. № 2094) ovaj se toponim može čitati i Penica, pa se može pretpostaviti da je prilikom prijepisa, greškom prepisivača izostavljeno slovo l na početku riječi s kojim bi se moglo pročitati *Lepenica*.

⁹⁰ Minnet-bey oglu Mehmed-beg je prvi bosanski sandžakbeg postavljen 877. (1472.) godine.

predložio je da se povisi plaćanje mome ocu, a da se i meni da jedna služba za početak. Kako je moj otac bio alajbeg, dodano mu je još petsto akči na njegovu plaću, a davanje početničke službe meni odgođeno je do neke nove gaze (okršaja, bitke). Po ovoj odgodi uključen sam u pohod na dva Iraka (Irakajn)⁹¹ i služio sam u klancu Karakan. U to vrijeme je izdana padišahova naredba da mi se da početni timar “jer je kao sin alajbega Bosne krenuo u pohod.” Ja siromah sam, sam Uzvišeni Allah zna, bio toliko ushićen da sam rekao “Dolazim kući toliko radostan kao da sam dobio mjesto sandžakbega Bosne”, pokazujući se kao uzor onima koji su u to vrijeme podcjenjivali “početnu naredbu”.

ULAZAK OVE BITKE U PJESMU

Kad su prešli rijeku Dravu zakonačili su odmah tamo na jednom povoljnom mjestu. Najprije su islamski vojnici napravili rasvjetu. Kao da su se zvijezde devet nebesa okupile na jedno mjesto, sve se slilo u jednu sliku na kojoj bi mogao pozavidjeti i praznik proljeća.⁹² Kao što je to bilo i na prethodnom konačištu, Kučuk Bali-beg Jahjapašić, bogat i razborit čovjek, koji se uputio u ratni pohod sa hiljadu ljudi što su bili u službi njegovog oca i njega samog, a pod njegovom komandom je bilo i četiri hiljade opremljenih konjanika, doveden je pred islamsku vojsku, da uzme riječ pred vojskom i da izvrši pregled. I Husrev-beg, sandžakbeg Bosne, sin kćeri sultana Bajezida koji je predvodio bosansku vojsku sastavljenu od očevih slugu, vlastitih ljudi i još mnogo junaka, izveden je naprijed. Tako se napredovalo još jedan konak, sagradila se ćuprija blizu Bermevara i prošavši jezero Krajišči, veliki vezir je sa rumelijskom vojskom i dvije hiljade strijelaca s puškama koji su bili pod njegovom komandom i sto pedeset topova za gađanje tvrđava formirao jedan kompletan poredak. Iza njega su išli anadolski junaci i njihov beglerbeg Behram-paša sa vojskom svoga sandžaka koji su se jedni za drugim kretali u potpunom vojnom poretku. Padišah, sluga

⁹¹ Ova dva Iraka su arapski Irak i perzijski Irak, koji je u stvari jugozapadni dio Irana sa Isfahanom kao najznačajnijim gradom.

⁹² Praznik prvog dana proljeća (21.3.) – nevruz gunu – koji se u Osmanskoj carevini tradicionalno obilježava.

svijeta, napredovao je sa islamskom vojskom koja je išla otraga, janjičarima i konjanicima čiji su odredi bili poredani poput crnih brda. Dok se kretao, na blagoslovljenoj su mu glavi bila tri prekrasna pera, blagoslovljeno tijelo mu je bilo u oklopu, izgledao je kao omotan željeznom tvrđavom, tako da je svako ko ga je vidio molio Boga i hvalio ga riječima "Neka ti Uzvišeni Allah pomogne!" U to je mrski neprijatelj počeo tražiti izlaz. Rahmetli Bali-beg je u blizini crkve Busu (Busu kilisesi), koja se nalazi na putu Bernevar, skrenuo na desno i napredovao prečicom u podnožju brda prema mjestu koje se zove Jačkalope. A sretni islamski padišah, kad je stigao na brežuljak koji se zove Carski brežuljak, a nalazi se na Mohačkom polju sišao je s konja, izašao na brežuljak i sjeo na prijestolje. Ja siromah sam u mladalačkom poletu tamo odlazio u lov sa sokolovima prije hiljadite godine (1591-92.) i, Uzvišeni Allah zna, izlazio dva-tri puta na brežuljak koji donosi sreću, mjesto gdje se pobjednički sultan molio Bogu. To je vrlo visoko mjesto i teško se popeti na njega. Sada je pak na tom brežuljku rahmetli Mir-i alem Hasan-paša, dok je bio budimski beglerbeg, napravio jednu malu vilu od drveta, a u blizini iskopao bunar. Ovaj brežuljak je nešto viši od polja u okolini. Kako vrijeme prolazi i svijet se mijenja, ovdje to lahko opažamo!

Slušao sam iz usta rahmetli *Ali-Dede*, šejha sigetvarskog turbeta, koji je bez ikakve sumnje evlija i keramet sahibija (čovjek koji ima nadnaravne osobine i moć) da je u to vrijeme rahmetli Ibrahim-paša smjestio odrede svoje rumelijske vojske na njihova mjesta, sam u pripravnosti došao kod sretnog padišaha koji je izdao naredbu da se pozovu krajiški begovi i da se formira obavještajni centar. Poslani su čauši komandantima da bi se odazvali na poziv. Prije svih je stigao bosanski beglerbeg Husrev-beg pa mu je naređeno da se popne na brežuljak. Ibrahim-paša je, zajedno sa ostalim vezirima, u prisustvu sretnog padišaha stajao na nogama i ovako se oglasio Husrev-begu: "Vi ste krajiški begovi, naš sretni padišah vas želi upoznati. Eto ovo je Mohačko polje, a od neprijatelja još nema ni traga. Šta bi se moglo zaključiti?"

Husrev-beg ovako odgovori:

"Sretni padišahu, mi ćemo se posavjetovati sa iskusnim starcima koji poznaju krajine, po našem mišljenju, mi ovdje nemamo šta ra-

diti. Ako izdate naređenje mi ćemo razgovarati i donijeti sretnom padišahu odgovor.”

Na to sretni padišah naredi:

“Dovedite ljude koje vi poznajete!” Rahmetli Husrev-beg sa mjesta gdje se nalazio povika:

“Brzo dolazite Kodža Alajbeg, Kara Osman, Mehmed Subaša, Adil Tavica i Balaban ceribaša, sretni padišah je naredio.”

Za tren oka ukaza se junak po imenu Adil Tavica⁹³.

Bio je to starac s oružjem na leđima, kacigom na glavi, posivjelim vunenim ogrtačem, ali brkovi koji su mu izvirivali ispod kacige bili su kao strijela uperena na neprijatelja. Kad je Husrev-beg rekao “Dođi, Adile Tavica, sretni padišah je naredio da se upoznate”, on će na to: “Zar ovdje ima ikakva drugog upoznavanja, osim bitke? Mene je Kodža Elmas-bej poslao vama, viđeni su neprijateljski odredi, naši čarkadžije (prethodnica) počeli su raditi. Dođite, vaša zastava je u dubini, spasite vaše odrede iz teškoća”. To odgovori podbode konja i krenu put svoga odreda. Odmah za njim dojuri glasnik Kučuk Bali-bega: “Neprijatelji se približavaju, njihovi odredi napreduju iz klanca prema polju. Na brdima i brežuljcima vide se neprijateljski bajraci. Izgleda da su oni koji se vide na vrhovima brežuljaka raja pješaci, poredali su se u grupama, s nadom da pohvataju i povežu islamske borce užetima, bukagijama i lancima koji su im u rukama.”

Rahmetli padišah nakon odlaska Adila Tavice (Tuce) i usplahirenog Bali-begovog glasnika, odmah siđe s brda, uzjaha konja, odredi čauše da ga čuvaju od opasnosti i naredi im da drže jednu pristojnu razdaljinu od opasnosti njihovih jedinica. Rahmetli Ibrahim-paša sa pet do deset vodećih ljudi išao je iza sretnog padišaha stižući na mjesto gdje se zaustavila vojska. Baš u to vrijeme komandanti su razvili svoje bajrake i vodili svoje vojnike u boj. Padišah, vodeći gazija i mudžahid podigavši ruke ispod svakog bajraka reče: “Ej Allahu, snaga i moć samo Tebi pripadaju, o Allahu, Ti si gospodar i pobjednik, Ti si zaštitnik, nemoj pokolebati jednu slabu skupinu Muhammedovih sljedbenika, nemoj obradovati toliko snažnog i

---

⁹³ Prema prvom izdanju, (1861.) štampanom arapskim slovima ovo se ime može pročitati i Tuce (tuče).

moćnog neprijatelja". Na ovo mu suze potekoše i glasno zaplaka, a islamska vojska kad ovo vidje, sjaha s konja kao da je lišće koje pada u jesen, s licima i očima na zemlji, iz dubine duše su plakali da onima koji su to vidjeli nije ostajalo nikakve sumnje da su oni spremni dobrovoljno dati svoje živote. Na ustima svakoga se ponavljao stih "Kakva je vrijednost života ako ga na putu čuvamo".

Veliki vezir Ibrahim-paša je mnogo govorio vojsci, svojim drugovima je nadugo i široko govorio o raznim poklonima i blagodatima sretnog sultana. Dajući bezbrojna obećanja toliko je uvjerljivo govorio da su svi prestali mrmljati i bili spremni što prije dati život bez ikakvog kolebanja. Eto nakon tolikih bodrenja, milovanja, vjerskih sugestija i dova (molitvi) Ibrahim-paša, učinivši svojim putokazom hajir-dovu (blagoslov) sretnog padišaha, krenu sa svojim osobnim odredom naprijed. Došao je pod bajrake moćnog padišaha i sultana i stao na mjestu kao stožer svijeta. Jasna naredba koja je izdana i vojne postrojbe od kojih nebo podrhtava sručili su se na neprijatelja kao vremenska nepogoda s neba i iznenadna bujica. Sve je uzavrelo od buke talambasa i bubnjeva, zurni i svirala, od glasa naja, ljudske vike, konjskog hrzanja, lepršanja bajraka. Sve se zbilo, konj uz konja, čovjek uz čovjeka, sve se zalijepilo jedno uz drugo da nije bilo moguće da se odvoji.

Napredujući polahko na ovaj način ugledali su i nevjerničke odrede. Dolazili su brzo kao crni oblak koga goni strašni vjetar. Na čelu im je bio nevjernik koga su zvali Tomori Bali. Neki historičari su ga zabilježili kao popa, a neki kao viteza. Po znaku koji je imao na glavi činilo se ipak da je bio pop. Među svojim je nazivan komandantom. Prema njihovim nevjerničkim vjerovanjima, digao je ruke od ovoga svijeta i bio zanesenjak, to jest redovnik. Nevjerničku skupinu pod njegovom komandom nazivali su barat. Eto na tisuće ovih bezvjernih prokletnika formiralo je jedan odred. Svaki od njih je dolazio kao jedan iz stada krmaka koji idu na hranu. Pred njima nije bilo nikakve prepreke. Odred velikog vezira, ne obazirući se na zrna ispaljena iz pušaka i topova, na ljudske i konjske leševe ispred sebe, napredovao je žureći ispred topova. Najzad su upali u prazan prostor gdje se nalazio odred pješadije. To je koristilo svoj islamskoj vojsci, jer su, u vrijeme kad su se jedni od drugih odvajali, odredi pod zastavom Bali-bega i bosanskog

sandžakbega Husrev-bega slijedili jedni druge. Kako piše Dženabi-efendi, tamo je poginulo pedeset tisuća pobijedenih nevjernika i trinaest tisuća je zarobljeno, zarobljeno je i sto tisuća šatora, sto tisuća jahaće i tegleće stoke.

Kad su prokletnici pogledali ispred sebe odrede sretnog padišaha, stajali su na mjestu ne pomjerajući svoje redove. Iza njih je bilo nepregledno mnogo pozadinaca da ih ljudsko oko nije moglo sagledati. Nevjernici su shvatili šta ih je snašlo, htjeli su se vratiti nazad i boriti se za svoju pozadinu koju su im već uzeli islamski borci. Rumelijski odredi su ih sa dvije strane opkolili da u jednom času nije ostalo ni traga od nevjerničkih odreda. U to vrijeme je odsječena glava nevjernika Tomori Bala i donesena pred sretnog padišaha kao kraljeva glava. Odmah je nataknuta na koplje i pronesena je kroz vojsku sa telalom ispred sebe. S druge strane je sam kralj, čiji su postupci bili loši, prešao sa svojim odredom u napad na anadolsku vojsku i naišao je na janjičare. Janjičarske gazije su odjednom zapucale iz pušaka i nevjerničkog komandanta i izabrane vojnike odmah s dušom rastavile. Kad su odredi iza njih vidjeli šta ih je snašlo, odmah su se dali u bijeg. S Božjom pomoću neprijatelj je doživio potpun poraz. Kad je sunce zalazilo, na bojnog polju nije ostao ni jedan prokletnik na nogama. Prokleti kralj, povlačeći se u bijegu s bojnog polja, stigao je do močvare na kraju polja koja se zove Kraljev most. Tu su se nevjernici koji su bježali jedan preko drugog toliko gurali da nije ostalo među njima mjesta kuda bi prošao pas, a kamoli čovjek. Oni koji su pristizali iz pozadine toliko su se zbili i zgusnuli da je nebrojeno mnogo nevjernika stradalo u blatu. I kralj se s njima ugušio i predao svoju dušu Džehennemskim zebanijama. Kad se sretni padišah vratio u Istanbul, nevjernici su kraljevo truplo izvadili iz blata, odnijeli u Stolni Biograd (Sekeşfehervar) i tamo ga pokopali pored drugih kraljeva.

Baš kad se bojno polje čistilo od nevjernika, stigao je akšam pa se trebalo povući na odmor. Glasnik je oglašavao da svako ostane na mjestu na kome se nalazio. Božjom mudrošću tako je žestoka kiša pala da niko nije imao snage ni mogućnosti da traži šator. Tako se čekalo na leđima konja do jutra. Kad je svanulo vidjelo se kako se nekoliko konja udaljava s bojnog polja, s kraja na kraj punog neprijateljskih leševa. Tu su postavljeni šatori za padišaha i za

vojsku. Onda je pred sultanovim šatorom postavljen ukrašen prijestol gdje su dolazili veziri, beglerbezi, komandanti i islamski vojnici i čestitali pobjedu. Veliki vezir Ibrahim-paša je imao čast poljubiti padišahove skute. Na glavu su mu postavili perjanicu i na taj način je označeno da se razlikuje od drugih. Drugi veziri i komandanti su prema rangu dobivali kaftan i druge darove. Bubnjevi su zabubnjali pa su na sve četiri strane napisane fetihname (povelje o pobjedi). Za carsku riznicu preuzeto je tristo komada većih i manjih topova i drugih ratnih sredstava i opreme. Izašla je i padišahova naredba da se dovedu zarobljeni nevjernici. Odmah je dovedeno četiri hiljade, ruku vezanih, a srca slomljenih nevjernika, između njih su četiri uzeta za obavještajce, a ostali su pogubljeni. Ovaj konak je ispunjen hrabrošću, i, zbog smrada leševa nesretnih nevjernika, određeno je da se slijedeći dan ide dalje.

Istog dana sretni padišah sa uglednim ljudima pored sebe otišao je da obiđe bojno polje. Kako sam slušao od rahmetli oca u vrijeme moga rahmetli pradjeda Kodža Alajbega u većini vojnih pohoda upotrebljavali su se šatori od crvene čohe. Ovaj znak je bio među vojskom tako uočljiv da se razlikovao od sve vojske po ovom simbolu. Kad je sretni sultan uzjahao konja sa zlatnim dizginima i obišao bojno polje, vidio mrtve nevjernike čije je mjesto Džehennem, vraćajući se u svoj šator, prošao je ispred crvenih šatora koji su se nalazili četrdeset-pedeset koraka ispred, viđen je kako se zaustavlja da pozdravi crvene šatore Kodža Alaj-bega. Naredio je Ibrahim-paši koji je bio pored njega: "Zovni Alaj-bega i pitaj ga šta će biti?"

Nakon Ibrahim-pašinog oglašavanja, Kodža Alaj-beg brzo dođe i pokaza ponizno odanost prema sretnom padišahu. Ibrahim-paša zapita:

"Kodža Alaj-beže, neka je hvala Uzvišenom Allahu, naš sretni padišah je ovu borbu sretno i uspješno okončao, šta bi sada trebao činiti sretni padišah?"

Ovaj u jednom neceremonijalnom stanju i na jedan oguski način ovako odgovori:

"Moj care, neka u krmkovom domu ne ostane ni dijete."

Sretni, pobjedonosni padišah lagahno se osmjehnu, njegovo blagoslovljeno lice pokaza radost i raspoloženje, spusti pregršt zlatnika među Kodža Alaj-begove bisage i nastavi put.

Istog dana izdana je dozvola akindžijama i ostaloj vojsci da vrše upade pa se vojska razila na sve strane. Svaki dan je odlazilo po pet-deset buljuka i isto toliko ih se vraćalo u padišahovu vojsku. Nije ostao nijedan grad, kasaba, selo ili posjed koji nije opljačkan. Sam Uzvišeni Allah zna broj koliko je islamska vojska zarobila plijena i to: plavokosih ljepotica bez premca, lijepih i privlačnih mladića i djece, srebrenih surahija i bardaka, srebrenih tepsija i svijećnjaka.

Ovaj rat je jedna od najvećih bitaka koje je imala islamska vojska. Ne zna se da je i jednom padišahu do sada bilo suđeno nešto ovako. Iako ovom siromašnom robu malih sposobnosti koji je žrtvo-
vao čitav život istraživanju povijesti nije suđeno da stekne velika znanja, sve naše prirodne sposobnosti upućene su prema polju historije. Iz historijskih knjiga koje sam istraživao saznao sam o većini vojni i pobjeda islamskih padišaha. Savladati ovako brojne nevjernike, uništiti njihove vladare, to je osobenost samo osmanskih sultana. Uzvišeni Allah, Gospodar svega stvorenog i onaj koji svime vlada učinio je osmanske sultane od drugih vladara odabranim i nadmoćnim. Kod tolikih vladara nikome nije bilo suđeno kao Gazi sultanu Murad-hanu, poznatom kao Gazi Hudavendigar koji je ratovao na Kosovu polju, sultanu Muradu II koji je također ratovao na Kosovu i u Varni, Jildirim Bajezid-hanu Nikopoljska bitka, Ebulfethu sultanu Mehmed-hanu rat protiv bosanskog kralja i Uzun Hasana⁹⁴, rahmetli sultanu Selimu ratovi protiv Šah Ismaila⁹⁵, Kansu Gavrija i Tomanbaja⁹⁶, rahmetli sultanu Sulejmanu Mohački rat o kome govorimo, rahmetli sultanu Mehmedu, sinu sultana Murada rat za Egru, nijedan od ovih ratova nije bio suđen drugim vladarima. Veliki ratovi koje vidimo u historiji kao što su ratovi Melikšaha Seldžučkog⁹⁷,

---

⁹⁴ Uzun Hasan, Emiri Kebir Ebu'n-nasr Hasan bey je najveći vladar iz dinastije Bijelog ovna (Akkoyunlu). Formirao je veliku državu koja je obuhvaćala Istočnu Anadoliju, Zapadni Iran i Sjeverni Irak. Umro je 882. (1477-78.).

⁹⁵ Ismail Šah b. Šejh Hajdar b. Šejh Džunejd b. Šejh Ibrahim b. Hadže Ali b. Šejh Musa b. Šejh Safiyu'd-din Alevi, iranski je vladar iz safevidske dinastije. U bici sa sultanom Selimom i kod Čaldirana 920. (1514.) on je ranjen nakon čega je iste godine i umro.

⁹⁶ Vidi bilješku 85.

⁹⁷ Melikšah, Ebu'l-feth Dželaluddin, treći i najveći seldžučki vladar koji je vladao u Iranu. Naslijedio je oca Alp Arslana. Sa osamnaest godina je došao

vladara iz dinastije Danišmendoglu Melika Mehmeda Gazija⁹⁸, egipatskog sultana Salahattina Jusufa⁹⁹ i još toliko ratova koje su vodili i pobijedili neprijatelje svakako su činjenica. Ali ni oni ni njihovi neprijatelji nisu imali vojske koliko je bilo na Mohačkom polju. Samo je u vrijeme kad je sultan Jakub¹⁰⁰, sin muvehhidinskog vladara Magreba Jusufa, prešao Gibraltarski moreuz, španski kralj Filip u ratu u Andaluziji imao 300.000 nevjernika što pješaka, što konjanika.

Kako piše Dženabi-efendi¹⁰¹ tamo je poginulo pedeset tisuća nevjernika i trinaest tisuća je zarobljeno, zarobljeno je i sto tisuća šatora, sto tisuća jahaće i tegleće stoke, četrdeset šest tisuća konja. Halifa Mu'tasim¹⁰² je u bici kod Ma'muriye (Amorium) pobio šezdeset hiljada nevjernika. Eto ako se ova bitka mjeri sa Mohačkom bitkom, sam Uzvišeni Allah zna, u Mohačkoj bici je pobijeno i zarobljeno dvjesto hiljada nevjernika, pa ako je i malo manje u svakom slučaju ovo nije pretjeran broj. Na kraju, među bitkama koje su vodili muslimani, je ona u kojoj su u vrijeme hazreti Ebu Bekira pobijedili Bizantiju. U vrijeme hazreti Omera pobijeđen je Rustem ibn Ferahzad¹⁰³, a kao plijen je bio sandžak Gave¹⁰⁴. Kada je Sa'd b. Ebi Vekkas pobijedio Jezdidžerda sa šezdeset hiljada

---

na vlast 465. (1072-73.), a umro je u Bagdadu 485. (1092-93.) u 38. godini života, a pokopan je u Isfahanu, uz medresu koju je podigao.

⁹⁸ Gazi Mehmed b. Ahmed Danišmendli, drugi (od šest) vladara iz dinastije Danišmendida. Prijestolnica im je bila u Sivasu. Ovaj Mehmed Danišmendli je poznat što je odnio veliku pobjedu nad krstašima koji su 518. (1124.) napali Damask.

⁹⁹ Salahuddin Jusuf Ejubi, vladar Egipta, Sirije, Hidžaza i Jemena, osnivač ejjubijske države. Umro je u Damasku 589. (1193.) u 57. godini života.

¹⁰⁰ Jakub b. Jusuf b. 'Abdu'l-mumin, treći vladar iz muvehhidinske dinastije koja je vladala Marokom u dvanaestom stoljeću. Umro je 595. (1198-99.).

¹⁰¹ Emir Ebu Mehmed Mustafa b. el-Emir Hasan el-Kafi, poznati učenjak, pjesnik i historičar, umro 999 (1590-91).

¹⁰² Mu'tasim bi'llah, Abu Ishak Muhammed b. Harun ar-Rašid. Osmi halifa iz dinastije Abbasija. Stupio na halifat 218 (833), pobijedio bizantijskog imperatora Teofila kod Amoriuma.

¹⁰³ Brat i vojskovođa perzijskog vladara Jezdegirda iz dinastije Sasanida, poražen od arapskog vojskovođe Sa'd b. Vekkasa i pogubljen 15 (636) godine u Kadisiji.

¹⁰⁴ Mjesto gdje se nalazio dvorac ivanskih vladara.

vojnika, opljačkan je dvorac Ejvan-i kisra¹⁰⁵ i kako tamo nije ostalo više neprijatelja, nakon što je jedna petina plijena odvojena za državnu blagajnu i poslana hazreti Omeru koji se nalazio u Medini, svakome je ostalo, osim dragocjenih stvari i nakita, po deset hiljada srebrnjaka. Među vrijednim stvarima koje su poslane u Medinu bila je jedna halija tkana od svile, duga i široka po šezdeset aršina, kad ju je halifa vidio, isjekao ju je i podijelio ashabima. Hazreti Aliji je zapao jedan komad veličine pedlja. Ovo su prodavali po dvadeset hiljada akči. O ratovima koje je poduzeo Amr ibn As za osvojenje Kaira i Aleksandrije, u vrijeme hazreti Osmana te o onim blagoslovljenim ratovima u Perziji i Africi nije potrebno govoriti. Nadati se da Uzvišeni Allah neće uskratiti svoju pomoć i neće lišiti muslimanske sablje neprijateljskih nesretnih glava, u čast znoja hazreti Pejgamberovog i njegove porodice.

OSVOJENJE MAĐARSKJE PRIJESTOLNICE TVRĐAVE BUDIMA I PEŠTE

3. *Zilhidždže* 932. (10.9.1526.) Nakon trodnevnog odmora na Mohaču i obavljanja neophodnih poslova, četvrtog dana istog mjeseca veliki vezir sa vojskom koju je za sebe odvojio, krenu i zakonači jedan konak dalje. Slijedećeg dana sretni padišah sa brojnom poput mrava islamskom vojskom zaputi se prema prijestolnici nevjerničke zemlje. Kad su stigli na konak – Kordar, dvije-tri viđenije osobe nevjernika toga vremena došle su ponuditi ključeve Budima i Pešte tražeći milost. Smatrajući umjesnim riječi “Oprost je zekat pobjede”, poklonio im je milost i dao uz njih ljude da ih odvedu u Budim. 13. dana mjeseca zulhidždžeta (20.9.1526.) Budimsko polje je dolaskom islamske vojske izgledalo tako lijepo da bi mu i nebo pozavidjelo, iz tvrđave su izašli muškarci i žene sa obješenim o vrat sabljama i mrtvačkim pokrivačima, pali su ničice na zemlju i zamolili milost. U to vrijeme je pridavana velika pažnja disciplini i nije se događalo da iko nanese štetu nevjerničkom imetku niti da ko uznemirava stanovništvo. Slijedećeg dana padišah svijeta je

---

¹⁰⁵ Dvorac iranskih vladara koji se nalazi u današnjem Iraku.

otišao u razgledanje tvrđave. Zaplijenio je kraljevu bogatu riznicu i stvari visoke vrijednosti. Dvorovi i vile ukrašene drvetom i abonosovinom na čudesan način bili su počašćeni da ljube padišahove noge. Tačno deset dana su ostali ovdje i priredili sjajne skupove i proslave, pjevačke i zabavne družine, zabavljači i svirači na sazobilno su čašćeni i nagrađeni još brojnim drugim nagradama. Onda se išlo u lovišta nevjernog kralja. To je bilo jedno prostrano polje koje je čuvano tako što je ograđeno kamenim zidom u kome su se nalazila polja, brežuljci, doline i planine. Ovdje se zabavljalo loveći nebrojeno mnogo životinja. Među nevjerničkom rajom i Židovima kojima je poklonjena sigurnost neki su na vlastitu želju sa čitavim porodicama ukrcani na brodove i odselili u islamske zemlje. Mnogi od ovih su se nastanili u blizini Jedikule. Židovi su opet neki poslani u Solun a drugi u druge krajeve. Među stvarima koje su se tamo nalazile, pobodene izvan vrata budimske tvrđave, nalazila su se tri kipa od bronce kao tri čudnovata umjetnička djela. Po mom mišljenju je onaj najveći bio spomenik jednom kralju koji je nekada bio vladar svim nevjernicima. Dva manja kipa napravljena na isti način bili su kipovi sinova koji su poslije ovog vladara došli na kraljevski prijestol. Pošto su ovi kipovi bili vrlo čudni natovareni su na lađe i odvezeni u Istanbul da ih narod gleda. Svaki od njih je postavljen na po jedan kameni pijedastal na Atmejdanu i narod je bio začuđen gledajući ih.

O ovim kipovima izrečeni su Figanijevi stihovi na perzijskom koji počinju:

*“U hram svijeta došla su dva Ibrahima
jedan koji ruši idole, drugi koji ih podiže”.*

Ovi stihovi su bili povod za pogubljenje pjesnika. Osim statua u Istanbul su donesena dva vrlo velika i lijepa svijećnjaka izrađena od zlata. Sada su postavljeni s desne i lijeve strane mihraba džamije Ajasofije i na njima su napisani kronogrami.

Desetog dana završena je izgradnja mosta preko rijeke pa se prešlo na peštansku obalu. Poljane oko grada potpuno su ugažene stokom pobjedničke vojske. U Budimu su osim kraljevog dvora sve ostale zgrade spaljene. Sav grad je bio jedno zgarište.

OSVOJENJE SEGEDINSKE TVRĐAVE

Muharrem 933. (10.II.1526.). S ovoga konaka je veliki vezir sa vojskom koja je data pod njegovu komandu krenuo prema Segedinu. Organizirani janjičari pod njegovom komandom, u nadi da će opljačkati plijen ove tvrđave nastojali su, koliko god su to mogli, da ne zaostaju. Ali smederevske gazije pod komandom Kučuk Bali-bega stigle su ranije u Segedin i pokupile su većinu plijena. I kad su stigli vojnici Ibrahim-paše šta god su mogli naći opljačkali su. Onda su neke gazije prešle rijeku Tisu i opljačkale i porobile taj kraj.

OSVOJENJE TVRĐAVE TITEL 24. ZULHIDŽDŽE 932. (1.10.1526).

Nakon osvojenja i pljačke Segedina, vojska pod komandom velikog vezira krenula je prema tvrđavi Titel. Ali nevjernici koji su bili u njoj prepali su se padišahovog ugleda i slave i pobjegli preko rijeke Tise, stoga je okolina spomenute tvrđave, sela i čifluci, opljačkana i poharana. Nakon što se tamošnjim nevjernicima nanesene razne štete, stiglo se prije sretnog padišaha preko puta Varadina, tu se prišlo poslovima oko podizanja mosta.

OSVOJENJE GRADA I CRKVE BAČ

Nakon što je veliki vezir krenuo u osvojenje Segedina, pobjednički padišah se uputio dunavskim obalama. Kad je stigao u grad Bač, većina tamošnjeg stanovništva se razbježala, neki su se sa blagom i porodicama sklonili u veliku gradsku crkvu. Islamski borci su s dosta truda zauzeli crkvu i došli do veoma mnogo plijena. Međutim, u ovom sukobu je bilo mnogo muslimana šehida.

RAT BOSANSKOG SANDŽAKBEGA HUSREV-BEGA

Godina 932. (1526.). Jedan bezbožnik po imenu Deloradić i naročito jedan izdajnik po imenu Nator Išpan napali su komoru i pozadinu islamske bosanske vojske Husrev-bega, uhvatili i pogu-

bili mnogo ljudi i time izazvali smutnju. Na ovo je Husrev-beg postavio zasjedu i uhvatio ih kad su bili nepažljivi. Kao posljedica njegove klopke nije se mogao spasiti nijedan čovjek, svi su posječeni, a on je dobio blagoslov padišaha svijeta i kao nagradu teški kaftan.

OSVOJENJE TVRĐAVE MADŽALINA I PLIJEN TAMO UZET

U blizini Bača i Varadina, oko Dunava, na tisuće nevjernika presjekli su hendeke na močvarnom i barovitom mjestu, utvrdili se držeći bezbrojne zarobljenike i mnogo imetka. Kad se ovo saznalo, islamska vojska je udarila na njih. To je bila tako žestoka borba prsa u prsa da nije takva viđena ni prilikom osvajanja dobro utvrđene tvrđave. Čak su padišahov jeničarski aga i lav na bojnopolju Šudža-aga, *samsundžibaša*, *baščauš* i mnogo pješadijskih komandanata-gazija u ovom ratu – popili šehitski šerbet. Ni nakon osvojenja, pakleni nevjernici se nisu povukli iz borbe do smrti za porodice i imetak, ne obazirući se na vlastite živote. Ipak, uzeto je toliko blaga da nema broja ni računa. Plijen koji je islamska vojska uzela u ovom ratu, do sada je bio najveći u ovom pohodu. Svi su bacali odjeću i opremu osim one koja je bila neophodna i natovarili se zlatom, srebrom i skupocjenim tkaninama. Nema nikakve sumnje da je broj zarobljenika koje su gonili ispred sebe kao stado ovaca bio dvostruko veći od broja islamske vojske.

POVRATAK PADIŠAHA U PRIJESTOLNICU

Ista godina. Slijedeći ovaj put krajem zulhidždžeta (7.10.1526.) došlo se do mjesta preko puta Varadina i počelo se prelaziti preko mosta na drugu obalu. Ovaj konak je uzvišeni sretni padišah prešao preko mosta trećeg muharrema (10.10.1526.) i petog dana stigao u Beograd, a dvadesetdrugog dana prispio u Edrenu. Osmog dana mjeseca safera (24.11.1526.) sretno i uspješno je prispio u Istanbul.

Kronogram

Car vremena i časni vladar Ruma, Sulejman

Mnogu vojsku povede i uništi nevjernike

Prijestolnicu Undurovine uze, pisar sudbine je Bog

Njegov datum napisa: "Pobijedi kralja i osvoji Budim".

Uzorak padišahovog berata

Ovaj blagoslovljeni berat izdat mom pradjedu rahmetli Davud-begu, preko mojih predaka predavan iz ruke u ruku, stigao je meni, ovom siromahu. S ciljem da se shvati ustrojstvo i zakoni toga vremena, ispisujem ga u ovu knjigu. Molim da bude povod da se po dobru spominje:

“Odredba uzvišenog padišahovog berata koja s Božjom pomoću počinje sjajnom tugrom je slijedeća: Sada je padišahova naredba i potpuno jasna odredba da se Davudu, koji zauzima istaknuto mjesto među sebi ravnim, zamijeni timar koji uživa u bosanskom sandžaku sa Balijom Jahjapašićem, a neki sa Ahmedom i Jusufom ove, devetsto druge godine (30.4.1497.) i da se ovi njegovi posjedi ujedine i time zeamet naraste na pedeset tisuća akči. Slažem se i smatram umjesnom preporuku beglerbega i velikog pomoćnika, rumelijskog beglerbega Jakub-paše. Na osnovu toga određujem slijedeće:

Selo Rešek

kuća	77
akči na svaku kuću	4
udovica	2
djece	11
neoženjenih	14
porez na prihod (bennak)	10
Ukupno	6538

Selo Berletkane

kuća	87
neoženjenih	13
baština	2
udovica	4
siroče	1
neoženjenih	6
bennak	2
Ukupno	15814

Selo Gornja Vidanica

kuća	61
neoženjenih	11

baštine	2
udovice	9
djece	8
bennak	6
fi	4
Ukupno	855
<i>Selo Golohč</i>	
kuća	2
baština	2
udovica	2
bennak	4
Ukupno	8732
mezra	2
njiva	1
čajir	45

Osim zamjene onoga što je dodano Jusufu i Ahmedu neka se ovaj timar uzme i da spomenutom Davud-begu. Spomenutim su data sela i timar koji je preostao što je svojom voljom ostavio Davud-beg. Neka Davud-beg koristi zeamet ovog sela.

27. dana mjeseca šabana.

Selo *Kostan Makagri* Selo *Barak* vezano za spomenuto

Ukupno 50000

prihod 2214

prihod koji ostaje izvan deftera 2225

Pet dijelova prihoda ova dva sela bilo je upisano na mene. Naređujem da od ovoga vremena, u skladu sa timar-defterom, bude vlasnik ovih mjesta kao nadoknada za razne službe i trud vrijedan pohvale. Od sada ni od koga i ni iz kojih razloga neka se ne sprečava da ostvari svoja prava i neka ga svako, veliko i malo, uvažava kao subašu i ukazuje mu poštovanje. Neka ga se sluša u njegovim poslovima subaše i neka se ne udaljava od njegove riječi. Neka se ovo zna. Devetsto pedeset druge godine, dvanaestog džemazijelahir, napisano u Istanbulu.”

Sin spomenutog, a moj djed, bosanski alajbeg Džafer-beg dobio je početni berat čiji je početak isti. Taj berat izdat u vrijeme Dellak Mustafa-paše nalazi se u mom posjedu. Razlog pisanja ovog bera-
ta je taj što su ova sela u okolini Trgovišta ostala prazna nakon što je odavde premješten na drugo mjesto Ali-beg sin Vejsilov pa je padišahovom naredbom, iz visokog carskog boravišta, dato časnom Džafer-čelebiji sinu Davud-bega kao timar od 4986 akči. To je odredba cara, koji pravi hlad na zemlji, da ovako uđe u *timar-defter* i da to niko i ni pod kakvim okolnostima ne ometa. Napisano u Edreni.

Selo *Iranik* koje pripada kadiluku Bergoste

kuća	10
neoženjenih	4
udovica	3
Ukupno	3159

Selo *Dibes* koje pripada istom kadiluku

kuća	19
neoženjenih	2
udovica	1
Ukupno	1823

Zbir	4982
------	------

Na ovom časnom beratu ima beglerbegov znak, a nema žiga. I ovo je prijepis berata rahmetli Džafer-bega:

“Odredba sa carskom tugrom kojom se provodi naređenje uzvišenog i časnog sultana je slijedeća: Džafer koji je sada u posjedu padišahovog časnog fermana, na svom zeametu kojim upravlja u okolini Belića, u bosanskom sandžaku, pošto je tražio da se upiše u novi defter, berat je obnovljen i, u skladu s cijenjenom preporukom mog vezira Sinan-paše, smatrao sam umjesnim da se ubilježi. Naredio sam da se na taj način upiše osam sela što ukupno iznosi 14315 akči. Onome ko je u posjedu ovakvog timara glavna je dužnost biti vojnik. Neka se vlada u skladu s odredbama timar deftera. Neka sve stanovništvo toga

mjesta, malo i veliko, zna da je on subaša i neka mu ukazuju potrebno poštovanje, a on neka obavlja poslove službe i neka mu se niko ne miješa u posao i da ga ne sprečava. Neka se ovo zna i neka se osloni na časni znak. Napisano u Edreni.”

Prema tome ovo je primjer jednog berata od deset hiljada akči.

○ IZUMIMA ŠTAMPE I CRNOG BARUTA

Oni koji budu gledali ovu našu knjigu neka znaju i to da sam pročitao većinu turskih historija našeg vremena koje su mi došle do ruku. Bio sam, međutim, znatiželjan da saznam kako su nevjernici u svojim povijestima opisali uspješne ratove rahmetli padišaha. Kako u našem zavičaju ima mnogo obrazovanih Mađara, čitao sam o nekim vojnama rahmetli padišaha i većinu sam ih preveo na turski. Dolje ću navesti prijevod o Mohačkom ratu od ovih. Međutim, kako o ovim događajima postoje razlike u opisima nevjernika i pretjerivanja zbog kojih ih ne mogu koristiti za naš posao, nisu sve ovdje prihvaćene. Čak neodgojeni nevjernici kažu da u njihovim djelima nema pretjerivanja i da neće pisati o događajima koji se nisu zbili. Ali ja sam uočio i neka pretjerivanja i smatram da su načinjena tendenciozno ili iz nepoznavanja. Za ovo navode dokaz što pisac koji ima namjeru da piše knjigu moraju dati na potpis učenim ljudima ali i mladićima, (neznalicama) a poslije toga je daje u štampu. Štampa onoliko primjeraka koliko misli da se može prodati. Ako je pisac pohlepan i kasnije želi veći prihod tiskar ga u tome ne sprečava. Na taj način pisac koji tiska knjigu sa najmanjim troškom, prema interesu koji se ukaže u svakom gradu ili pokrajini ide тамошњим trgovcima i prodaje onoliko koliko oni traže. Na taj način zarađuje onoliko koliko uloži truda i pokaže znanja.

Nevjernici su izdali zakon za unapređenje pisanja i tiskanja knjiga. Naprimjer, ako jedan štampar štampa knjigu bez dozvole, pravo je da bude pogubljen. Oni koji potpisuju knjigu, ako vide da u knjizi ima laži, pretjerivanja ili stvari suprotnih njihovoj vjeri, uskraćuju potpis. Kažu da knjiga koja nije potpisana ne vrijedi i da se ne može prodavati. Njihove tvrdnje su na mjestu, samo kad bi bile istinite.

O TOME KAKO SU NEVJERNICI IZUMILI ŠTAMPU

Nevjernička proizvodnja knjiga štampanjem čudno je umijeće, zapravo to je poseban izum. Pišu da je tisak izumio jedan vrlo pametan čovjek po imenu Ivan Gutenberg u gradu Majncu, 1440. godine po rođenju Isa pejgambera. Od tada je do našeg vremena prošlo dvjesto godina. Nevjernici sve svoje knjige tiskaju. Ako se želi jedna knjiga tiskati najprije se sva njezina slova poredaju što je teško isto kao i rukom pisati knjigu. Ali poslije, postoji mogućnost, ako se želi, na primjer hiljadu knjiga u kratkom vremenu štampati. Ovih hiljadu primjeraka je lakše štampati nego jedan primjerak rukom ispisati.

PRVA UPOTREBA CRNOG BARUTA

Zapisano je da je i barut izumio također jedan od njemačkih majstora, vrlo pametan čovjek po imenu Bertološ, 1370. godine. Od tada do danas prošlo je tačno dvjesto sedamdeset godina. Spomenuti izumitelj bio je “Barat”, to jest kao što kod nas muslimana postoje “društvo svjetlosti” nurdžije koje predstavlja ljude koji su se zbog svojih neprimjerenih vjerovanja izvan morala i zakona proglasili “društvom svjetlosti”, tako isto i kod nevjernika postoje inkriminirani “barati”. Eto, spomenuti Bertološ bio je jedan od ovakvih, ali on je digao i ruke i noge od ovoga svijeta i kao vrlo inteligentan čovjek bio je suverena osoba u mnogim vještinama starih znanja. Kralj toga vremena, na sve ovo mu se obrati: “Ti imaš sposobnost vrijednu poštovanja, a izumio si takvo nešto što će lišiti sigurnosti i mira čitav svijet”, na ovo se naljuti i u bijesu ga usmrti. Tako je o njemu zapisano.

PRIJEVOD IZ NEVJERNIČKIH POVIJESTI O MOHAČKOJ BICI

Godine 1503. po rođenju Isa pejgambera na svijet je došao kralj Lajoš. On je sin kralja Lasla.

Majka mu Ana Gason, kćerka kralja Galske zemlje, umrla je pri porođaju. Mađarski kralj je postao kraljem sa nepune dvije

godine, a sa četiri godine postao je i kralj Češke. Kao i otac mu bio je junak umilne i nježne prirode. Ali zbog toga što je imao loše odgajatelje bio je nemaran u upravljanju državom. Bio je sklon piću, zabavi, igri i lovu. Stoga ga mađarski narod nije volio kao ni oca mu. Erdeljski vojvoda Sapolaj Janoš u svemu je vladao. Čak je jednom u narodu skupio vojsku i pokušao kralja skinuti s prijestolja. Ali bio je pobijeđen i zbog toga se njegovo neprijateljstvo i povećalo.

Dok je bilo ovakvo stanje, godine 1526. kad je kralj ušao u dvadesetčetvrtu godinu, turski car sultan Sulejman je krenuo sa velikom vojskom na Mađarsku zemlju. Tada je dužnost "Batora Ešpana" bila na erdeljskom vojvodi. Bator Ešpan ili Batari Ištvan se kaže za čovjeka koji obnaša dužnost glavnog upravitelja zemlje. A spomenuti Sapolaj Janoš je bio temišvarski ešpan (upravitelj).

U ruci Sapolaja Janoša bio je i Ferenc I i mađarska kruna. Komari-beg (ban) je bio iršek (biskup) grada Kalače preko puta Pakše. Iršek je pop koji se nalazi na jedan ili dva stupnja nižem rangu od pape. Sve granične zemlje su bile pod njegovom upravom. On sam je bio vrlo hrabar junak i više puta je ratovao protiv muslimana. Najzad, iz nekog razloga se povukao sa biskupskog mjesta, digao ruke od ovog svijeta i zaredio se kao "barat" (redovnik). Ali kad su Turci uzeli Donji Beograd, na insistiranje kralja i naroda koji su govorili da jedan takav čovjek ne treba da sjedi u zapečku, ponovo je postavljen za biskupa Kalače i glavnog komandanta svih graničnih oblasti. Više puta je pisao kralju Lajošu obavještavajući ga da dolazi turski car. Kako nije bilo rezultata sam je došao u Budim i sve je objasnio kralju govoreći s njim licem u lice. Na ovo se kralj veoma zbunio i nije znao kako bi postupio. Najzad, sazvano je savjetovanje na Jurjevdan i počelo se planirati šta treba uraditi u to vrijeme. Prema odluci donesenoj na zboru, svi mađarski velikaši sa potpuno opremljenom vojskom, svi nemeši, tj. naoružane skupine kneževa sa beratima, sve skupine formirane od kmetova, okupit će se u tvrđavi Talga drugog dana mjeseca srpnja i suprotstaviti će se Turcima. Poslana su pisma papi, Austrijancima i Česima, u Šlesku i Moravsku, caru, francuskom kralju i vodećim ljudima svih država moleći ih za pomoć. Kralj je pozivao da se priiskoči u pomoć za spas vjere i da se ne ostave sami on i mađarski

narod u ovom bolu i nesreći. Ali niti je ko želio niti je došao u pomoć.

Velikaši iz kraljeve okolice koji nisu vrijedili za posao oslabili su državnu blagajnu. Ne našavši druge mogućnosti da dođe do novca, kralj Lajoš je bio prisiljen posegnuti za crkvenom imovinom. Dvojica ljudi: Mahadi Laslo i Gorandi Mikloš bili su zaduženi za kovanje novca. Rečeno je da će oni isplatiti one koji idu u rat. Zaduzeni su ljudi da skupljaju novac iz raznih izvora: od Cigana, od erdeljskih posjednika, od Židova. Dok su se pregledali ovi prispjeli prihodi došla su pisma erdeljskog vojvode i Tomori Balijsa. U pismima su izvještavali da se turski sultan približio Beogradu. Na ovo je kralj u pismu koje je poslao erdeljskom vojvodi naredio da skupi svu erdeljsku vojsku, krene iz Temišvara i udari Turcima s leđa. Vlaški vojvoda je pak zadužen da sa svojom vojskom ide u Trakiju u Bugarskoj i da sve redom ruši, pali i pljačka. Tako Turci će biti prisiljeni da tamo ostanu, a ako pak dođu neka je barem njihova zemlja poharana i popljačkana. Ali dok su se pripreme obavile vrijeme je odmicalo i u svemu se zakasnilo. Sva planiranja koja su napravljena na savjetovanju nisu dala nikakav efikasan rezultat. Turci su opet, u to vrijeme, pobjedom za pobjedom napredovali. Došla je vijest da su prešli rijeku Savu i tukli Varadin. Uvidjevši da iz drugih zemalja neće stići pomoć i da će mađarski velikaši izbjegavati da se odazovu pozivu na rat, kralj je uvidio da će morati skupiti sve raspoložive snage i suprotstaviti se neprijatelju. Tako je dvadeset četvrtog dana mjeseca lipnja krenuo iz Budima i korak po korak napredovao uz obalu Dunava. Sa sobom je imao snage koje su brojale svega tri hiljade ljudi. Slao je glasnika za glasnikom da dođe Sapolaj Janoš sa erdeljskom vojskom i da im se priključi. Kralju se najprije priključio Batori Andraš sa nešto vojske.

U to vrijeme stiže opet jedna loša vijest. Saznade se da Turci opsjedaju varadinsku i iločku tvrđavu. U to vrijeme Tomori Bali je prešao Dunav sa dvije tisuće konjanika i pješaka, tisuću pješaka i nešto konjanika je postavio u iločku tvrđavu i sa jednom flotom na Dunavu je krenuo na Turke. Ali njih je tamo u odnosu na Turke bilo vrlo malo. Dok je kralj još bio na Dunavu priključila mu se gradska, tj. mjesna vojska. Zatim je došao i Spolaji Korok sa trista konjanika a sa sobom je doveo i hiljadu dvjesto pješaka. Družine

koje je poslao papa od četiri hiljade pješaka i tisuću i petsto vojnika iz Poljske bile su izvrsna vojska, a komandant Egera i komandant Varada su došli sa svojim vojskama. Njihov komandant je bio pop na nižoj razini od biskupa. Tada se saznalo da su Turci srušili Ilok. Kralj se svaki dan savjetovao sa komandantima pitajući ih da li da se ide naprijed i dokle. Što god je bilo tvrđava na Dunavu sve su bile u turskim rukama. Svi su se komandanti složili da se drži rijeka Drava i da se Turcima ne dozvoli da idu naprijed. Na to je kralj zadužio Natora Išpana za ovaj posao. A ovaj, usprkos tomu što je bio malo bolestan, odmah prihvati dužnost i krene, ali vojska koja je stavljena pod njegovu komandu nije ga slijedila, jer prema zakonima oni se nisu smjeli odvajati od kraljeve zastave.

Dok su se bavili ovim poslovima i Drava je izgubljena. Kralj se veoma ožalostio i zabrinuo nad ovim stanjem. Na sve ovo reče: “Vi hoćete da moja glava ode, a da vaše ostanu u životu, jer ne želite da idete na neprijatelja. Ali, ja idem i s Božjom pomoći ja sam nosim svoju glavu. Gospode, samo Ti znaš moje stanje i kako će se ovo sve završiti.”

Slijedećeg dana kralj je krenuo iz Tolne i došao do Seksara, a odavde je okrenuo na zapad i tamo je postavio dva komandanta Tomori Balija i Spolaji Koroka. Oni su otišli na Mohačko polje. Cilj im je bio držati to polje. Tada je došao budimski kapetan Mihalj i obavijestio da je turski sultan s vojskom prešao rijeku Dravu. Kralj, svi velikaši i vojska zapali su u veliku brigu. Odmah je formirana savjetodavna skupština. Ustvari, još nije došao erdeljski vojvoda niti je prispjela hrvatska vojska. Nisu došle ni očekivane snage za pomoć iz Austrije i Češke. U razgovorima je Tomori Bali rekao: “Borimo se s Turcima, ako je turske vojske mnogo, malo je među njima onih koji su vješti maču.” Svi komandanti i vojska su ovo mišljenje smatrali ispravnim i donesena je u tom pravcu odluka. Međutim, varadski komandant Perenj Ferenc mislio je drukčije. On je govorio: “Vidim, želite se tući s Turcima, ali do sada je od turskog mača poginulo samo deset tisuća Mađara, a sada će ih biti dvadeset tisuća. Odmah pošalji Bodari Ištvana papi neka upiše u spisak poginulih ovih dvadeset tisuća ljudi”. Uistinu, kralj tada nije ni imao više od dvadeset tisuća vojnika. Istog dana iz Budima su dopremili prije već nekoliko godina pripremljeni top, barut

i druge ratne potrebe, tada je došlo i dvjesto pješaka, a stigli su i Tomori Bali na čelu tačno pet hiljada vojnika, hrvatski ban na čelu postrojbe od tri tisuće ljudi i mnogo vodećih državnih velikaša. Kraljevoj vojsci se priključilo sedamsto konjanika i Džil Ištvan sa trista konjanika. Došao je s vojskom i ostrogonski biskup, a sa sobom je donio i nekoliko tisuća dukata. Prispjeli su i Sereči Janoš sa dvije tisuće vojnika i komandant Pečuha na čelu svoje vojske. Svi su bili naoružani strijelama i pješačkim naoružanjem. Došli su u jednom danu. Dvadeset devetog kolovoza izbili su na Mohačko polje i počeli formirati borbene položaje. Viđena je i turska vojska. Nator Išpan je zajedno s kraljem obišao tabore i odrede. Nator Išpan je prstom pokazivao vojsci kralja govoreći: "On se pripremio za rat za sreću države i on će ustrajati na tom putu do smrti." Kralj je također ohrabrivao vojsku i davao joj nadu animirajući ih za bitku. Dok su se oni time bavili, turska vojska se približila. Sa dvije strane su se čuli bubnjevi i zvona. U njihovoj pozadini pristizali su odredi jedan za drugim. U prvom naletu turska vojska je izdržala, a naša vojska je došla njima za leđa, počela ih tući i toliko je napredovala da su se Turci, došavši svojim topovima, oslonili na njih. Upravo tada su svi topovi odjednom zagrmjeli, a bilo ih je više od tristo. Od topovske vatre je mnogo naše vojske izginulo. Zbog toga je naše desno krilo stradalo i vojska je počela bježati. Naše jedinice u sredini su se hrabro nastavile boriti. Čak su napredovale do janjičarskih jedinica. Ali janjičari su kao jedan otvorili pušчанu vatru i pobili bezbroj naših vojnika. Na ovo se mađarska vojska razbila i pružajući otpor se povlačila. Kad je ovo vidjela turska konjica navalila je na njih. Na jedan žestoki napad turskih odreda koji su došli s krila mnogi su naši vojnici stradali. Turci su sve do Crne rijeke gonili i tukli Mađare. Bježeći su se pomiješali sa Četrizima i svi su zajedno došli do obale rijeke. Četrizi su skočili naprijed u rijeku i preplivavši vodu izašli na drugu obalu. Iz pozadine je i kralj prešao rijeku, ali kad se penjao uz obalu konju se poklizne noga, on sam pade i otkotrlja se u vodu i zajedno sa konjem i oružjem potonu u vodu i uguši se. Kasnije su mu tu pronašli truplo. Tomori Bali je junački poginuo u borbi. Glavu su mu odnijeli turskom caru, kasnije su je natakli na koplje i s njom prolazili između vojske.

Slijedeći dan sve zarobljene su doveli pred sultana i odsjekli im glave. Hiljadu petsto konjanika i pješaka samo je tamo posječeno. Od onih koji su pali u ropstvo samo je serdar Ibrahim-paša ostavio u životu Herceg Nikolu Poljaka, Balečki Janoša, Kara-Mihala, kraljevog rizničara, i Martina Barletanija da bi bili obavještajci i da bi od njih saznao pravo stanje u njihovim zemljama. Pred padišahovim očima je pogubljeno mnogo mađarskih velikaša koji su bježali iz boja. Od ovih se osamdesetorici znaju imena i ko su bili. Ukupan broj onih koji su se spasili je četiri hiljade, uključujući petsto nemeša, tj. konjanika i pješaka. Od pješadijskih zapovjednika i kapetana mogle su se spasiti samo dvije osobe. Svi topovi su ostali na bojnopolju, sav nebrojeni imetak i hrana vojnika dospjeli su Turcima u ruke. Nakon boja Turci su tri dana upadali u mađarske zemlje. Rezultat tamošnjih šteta, broj mrtvih i zarobljenih zna samo Uzvišeni Bog. Turci su potpuno opljačkali, razrušili i spalili okolicu Balatona i varoš Pečuh.

Dok je bilo ovakvo stanje erdeljski vojvoda Sapolaj Janoš je sa svom svojom vojskom bio spreman u Segedinu. Izgleda da je očekivao da će nestati kralja Janoša i da će on prijeći na njegovo mjesto. On je tada došao padišahu i s njim razgovarao, napravio sporazum i objesio sebi pseći kaiš na vrat. "Čiji je početak loš i završetak mu je loš." Ova rečenica treba biti poslovice za njega.

Kad je čula za ovu katastrofu žena mrtvog kralja Marija Ištvan izgubila se, pala u očaj i pobjegla iz Budima u Požun (Bratislava). Takav je strah i nemir zavladao cijelom zemljom da je narod bježao dokle se god vidjelo, sve tvrđave su ostale prazne. Napustili su i Ostrogon i otišli. Tvrđava je dopala u ruke jednog bijednog hajduka Nak Banija i nekoliko razbojnika. Višegrad je bio u rukama popova i redovnika. Kad je sultan došao u Budim, našao je tvrđavu praznu i potpuno je spalio. Prešao je na peštansku stranu i poharao obale Dunava s peštanskog kraja na kraj i onda krenuo prema prijestolnici. U mađarskoj zemlji je ostao samo dim i vatra.

MUSLIMANI ĆE OSVOJITI DO CRVENE JABUKE (KIZILELMA)

Neka se zna razlog ove izreke: Među narodom je kružila riječ: Ako muslimani osvoje do Crvene jabuke (Kızilelma) tako i treba.

Međutim nije se znao izvor i povod ove izreke. Slijedeći nevjer- ničke povijesti o ratovanjima rahmetli sultana Sulejman-hana Gazije, pretočili smo na turski informaciju koju smo našli o ovoj temi. Odbacili smo suvišne riječi koje o ovome govore i ovdje smo donijeli samo sažetak:

Kralj Matijaš¹⁰⁶ je bio među svim kraljevima izvanredno jak i ozbi- ljan i on osobno je bio sin komandanta koji je utvrdio tvrđavu kad je sultan Fatih Mehmed-han opsjedao Beograd. Eto ovaj kralj Matijaš je otjerao Poljake iz svoje zemlje i kad je došao u Budim tražio je da pređu u njegove ruke oni koji su protiv njega u okolini Budima. Pozvao je gospodara Ostrogona, biskupa Janoša pod izlikom da pre- govaraju, a pošto ovaj nije imao sigurnosti, poslao mu je garantno pismo. Biskup je znao da je ovaj vrlo lukava osoba i da ni za kralja Janoša nema sigurnosti, ali se bez ikakva razloga odazvao i došao. Kralj nije imao hrabrosti da pogubi biskupa, ali ga je uzeo pod pri- smotru, navodno da ne izazove neku smutnju. Biskup je umro od tuge zbog postupka provedenog prema njemu. Njegovu smrt je ožalio čitav mađarski narod jer je on bio dobar čovjek. On je sagradio ostro- gonske dvore, napravio je od različitih mermera vrlo lijepo umjetnič- ki izrađene koridore, sofe, prozore, vrlo čudnovate svodove, krovove i vile. Na jednom zidu u unutrašnjosti dvora dao je da se naslikaju slike kraljeva zemlje Sitije koja je prihvaćena kao umjesto gdje je stigao mađarski narod. Na istom mjestu je dao da se naslikaju zadiv- ljujući ukrasi u raznim crtežima i bojama koji će služiti kao pouka. Na nekoliko vitraža dao je da se naslikaju slike budimskih kraljeva, a ovdje su stavljeni simbolični znakovi nebeskih zvijezda i stvari koje služe kao simboli u knjigama starih filozofa. Cilj mu je bio da se pokaže kao znalac na ovom polju i da objasni onima koji žele stvari koje će biti u tim krajevima. Na jednoj slici načinjenoj na prvom prozoru bio je čovjek na prijestolju koji je spavao sa oba zatvorena oka. Smisao ovoga je da se kralj koji će doći poslije kralja Matijaša neće uopće zanimati za državne poslove i da će biti čovjek koji je

¹⁰⁶ Matijaš Korvin (Cluy, 1440. – Beč, 1490.), ugarsko-hrvatski kralj od 1458. godine, sin je Janoša (Janko) Hunjadija. Najprije se borio protiv Turaka, a onda se okrenuo Zapadu, osvojio Beč i tamo prenio svoju prijestolnicu (1485.).

bezbrizan i koji se ne budi iz sna. Uistinu je kralj Laslo bio čovjek takvog karaktera. On je bio potpuno neznalica o svakodnevnim svjet-skim stvarima. Naprimjer, ako bi mu došao glas da je neprijatelj uzeo neko mjesto on bi rekao: "Čudno, kako se to tako dogodilo". Nije bilo ni govora o tome kako neprijatelja istjerati, kako poslati vojsku da se spriječi nešto takvo.

I na drugom vitražu je bila slika jednog kralja. Pod nogama ovog gorjela je vatra a na ovoj vatri su se na ražnjevima pekli ljudi. S ovim se htjelo simbolizirati bolno stanje jasnog kralja Lajoša. On je bio kralj blage naravi, sklon piću i zabavi. U ustima naroda je kružila riječ da će u njegovo vrijeme biti mohačka bitka.

Na trećem vitražu nalazila se slika dva gola čovjeka koji pod nogama kotrljaju kraljevu krunu. Ova je slika simbolizirala da će dva kralja biti neprijatelji i međusobno će dugo ratovati i potrošiti sav imetak i posjede i na kraju će ostati goli. Zbilja je ovako isto bilo. Kralj Janoš, koji se borio protiv rahmetli sultana Sulejman-hana Gazije i austrijski kralj Ferdinand toliko su se borili oko mađarske krune da su oba ostala gola.

Na četvrtom vitražu bila je slika lova. Lav leži na mjestu i reži. Među kandžama prednjih nogu drži krunu omotanu sarukom. Ovo bi trebalo značiti da će turski sultan uzeti zemlje mađarskog kralja i prisvojiti njegovu krunu, jer ovaj prozor je posljednji oslikani i na drugim prozorima nema ni slika ni teksta. Svima je znano da je ovako bilo ili će biti. Jer već je nekoliko godina kako su iz njegovih ruku otišli kraljevska prijestolnica Budim i Stolni Biograd gdje je kralj krunisan. Sin kralja Janoša, vladar pokrajine Erdelj je stoga izabrao Požun (Bratislavu) kao mjesto gdje će biti okrunjen. Ali to je sada sjena mađarske krune.

Neka se zna i to da u velikoj kaponskoj tvrđavi, svake godine u određeni dan, tvrđavsko i okolno stanovništvo, veliko i malo, staro i mlado izađu napolje na poljanu i tamo na Crvenoj Kaponi dječaci i popovi pjevaju jednu staru pjesmu. Kizil Kapon (Crvena Kapon) znači Kizilelma (Crvena jabuka). Postavljena je da bi bila znak kao granični kamen. Sadržaj pjesme koja se tamo pjevala je slijedeći: Turski sultan sa svom svojom silom će doći do ovog mjesta i tu treba da umre po Božjoj naredbi. Treba se osloniti na Boga i neka turski car

ide prema gore i neka stigne do Kelna. Ni u jednoj njemačkoj pokrajini nije ostalo veselja jer je Keln tako dalek grad, toliko dalek da je pao ispod površine zemlje, on je u blizini mjesta na kome Rajna utječe u more.

USTANAK KODŽA SUGLÜNOĞLUA I ZÜNNÜNOĞLUA

Godina 932. (1525-26.). Dok se sretni padišah, čuvar vjere, zajedno sa svojom muslimanskom pobjedničkom vojskom bavio haranjem, paljenjem i rušenjem nevjerničkih zemalja, razbojnici od Turkmena Bozoka, čija su imena u naslovu spomenuta, najprije su ubili kadiju Muslihuddina koji je bio tamo na službi, zatim njegova tajnika Mustafa-bega i sandžakbega Mustafa-bega sina Ahmed-paše Hercegovića¹⁰⁷. Upali su u vilajet Sivas i tamo harali imetak i hranu raje i počeli rušiti i paliti.

Uzrok njihova ustanka ovako je opisan u *Historiji* rahmetli Âlî-efendije:

“Za mezru u posjedu spomenutog Sugluna zapisali su porez od dvjesto akči. On je na sve načine pokušavao da mu se oprostí sto akči i molio da plaća samo sto akči, ali to nisu htjeli čuti. Sulunoglu je pak insistirao na svom traženju. Na kraju su razljućeni službenici uhvatili jednog Sulunogluovog čovjeka, posjekli mu dugu bradu i mučili ga. Kako nije prihvaćena molba i obraćanje buntovnicu su se okrenuli prevari. Eto zbog toga su se pobunili, međusobno se povezali, one koji im se nisu pridružili pobili i opljačkali njihovu imovinu.

Božjom mudrošću je u isti dan kad je lovac na neprijatelje padišah krenuo u rat na nevjerničkog kralja, karamanski beglerbeg Hurrem-paša je krenuo na odmetnike. Hurrem-paša sin Iskender-paše, bio je vrlo marljiv i veseo, čovjek koji je vjerovao u snagu države, ponosan i učen. Samo je žurio u ovom napadu. Obavijestio je okolne begove i tražio da mu se pridruže. Ali nije imao strpljenja koliko treba da sačeka njihov dolazak i prije vremena je krenuo u napad. Zbog toga je on sam, sandžakbeg Ičela Bostandži Ali-

---

¹⁰⁷ Ovo se dogodilo 12. zulkade 932. (20.8.1526.). V. *Danišmend*, II, 122-123.

beg, kajserijski kadija Behram-beg i mnogo posjednika timara i zeameta ili poginulo ili palo u neprijateljske ruke.

Na sve ovo iznova je ustrojena sila protiv pobunjenika. Rume-
lijski beglerbeg Husejin-paša sa svom vojskom Zulkadira, maraški
kadija Mahmud-beg, sin sandžakbega Malatje Jularkisti Iskender-
bega koji je bio na dogovoru u Sivasu sa hiljadu ljudi poslan je da
motri pobunjenike. Iskender-beg je napravio jedan plan po svojoj
volji. Najprije će spahije postaviti zasjedu, a on će se sa svojim
ljudima približiti pobunjenicima i pokušat će ih namamiti u zasjedu.
Čini se da su se njegovi ljudi određeni za postavljanje zasjede bez
razloga prepali i pobjegli. Iskender-beg o ovome nije bio obaviješ-
ten, približio se neprijatelju i napravio manevar da ih namami u
zasjedu. Ali u zasjedi nije niko ostao. U tom stanju više od četiri
stotine izabranih ljudi je tamo stradalo. Nakon ovog događaja ru-
melijski beglerbeg Husejin-paša, ne poslušavši savjet gospodara
Adane Piri-bega, krenu na spomenute odmetnike. S jedne strane
on, s druge Piri-paša tako su žestoko navalili da se strašnji napad
nije mogao ni zamisliti. Preko hiljadu neprijateljskih konjanika i
pješaka je stradalo. Poglavar buntovnika, nesretnik po imenu Zunun
je tom prilikom podlegao. Zarobljene su sve njihove stvari, vrijed-
nost, veliki i mali šatori. I pored toga oni nevjernici koji su mogli
uteći skupili su se, žestoko napali oko ponoći Husejin-pašu i Piri-
bega, razbili ili i rastjerali. Husejin-paša je ranjen došao u Sivas i
tamo umro. U to vrijeme beglerbeg Dijarbekira Husrev-paša razvio
je svoja pobjednička krila kao soko i došao, i sa kurdskim junacima,
snažnim poput Rustema, je tako navalio da su to odobravali i me-
leci na nebu. Tako se nijedan pobunjenik nije spasio, svi su bili
plijen muslimanske sablje. Kad je o svemu izviješteno u Istanbul,
naređeno je da se svi vrate u svoja mjesta.

USTANAK I HVATANJE DOMUZOGLANA I BEJDŽEA

Džemazijelevvel 932. (13.2. – 14.3.1526.). Domuzoglan u oblasti Derendi
u sandžaku Adana i Bejdže u nahiji Ulaš u sandžaku Tarsus, ukla-
njajući odgovorne ljude, podigli su se sa petsto-šesto odmetnika i
razvili zastavu otimačine i pljačke. Valija Adane, ranije spomenuti
Piri-beg, sa svojim junacima zbrisao je s lica zemlje tijela ovih
hrđavih ljudi.

USTANAK MUSTAFA-OGU VELI-HALIFE I NJEGOVO POGUBLJENJE

Godina 932. (1525-26.). Veli Halifa iz džemata Karaisali, koji je pripadao sandžaku Adani, bio je poznat kao pripadnik rafiziluka¹⁰⁸ i negiranja Božjeg jedinstva, predstavljao se kao "halifa" iranskog šaha i okupio oko sebe dosta loših osoba. On je na čelu ovih krenuo na grad Tarsus i napao tamošnjeg sandžakbega. Došlo je najzad i do uličnih borbi u kasabi. Upravo u to vrijeme je stigao ranije spomenuti sandžakbeg, Piri-beg, ali nije uspio otvoriti oči neprijatelju, jer je na obje strane bilo mnogo stradalih ljudi. Na kraju bunтовnici su stradali i svi su posječeni.

POBUNA NESRETNOG KALENDEROGLUA I NJEGOVO LIKVIDIRANJE

Godina 932. (1525-26.). Kalender je potomak Hadži Bektaš Velija¹⁰⁹ tj. on je potomak Habib-efendije koji je pravi sin Hadži Bektaša Velija kojeg mu je rodila Kadindžik Ana. Po njihovim vjerovanjima, Kalenderov otac je Iskender, Iskenderov otac je Balim sultan, od ovoga je otac Resul-čelebi, a od ovog Habib-efendi. Balim sultan je bio osoba koja je postigla visoki keramet¹¹⁰. Rahmetli Âlî-efendi, oslanjajući se na pouzdane izvore, u svojoj *Povijesti* ovako piše:

"Kad se pojavio Šah Ismail, u vrijeme sultana Bajezida sina Mehmed-hanova, došao je u Anadoliju i zakonačio u blizini blagoslovljenog mezara Hadži Bektaš Velija. U to vrijeme mu u san dođe Hadži Bektaš i reče mu:

---

¹⁰⁸ Jedna ekstremna šiitska sekta koja je uzdizala hazreti Aliju iznad svih ostalih, a gajila mržnju prema Ebu Bekiru, Omeru, Osmanu, Ajiši, Muaviji i drugim ashabima. Njihovo uvjerenje ide dotle da smatraju da je melek Džebrail pogrešno umjesto Aliji, objavio Kur'an Muhammedu a. s.

¹⁰⁹ Hadži Bektaš Veli, jedan od evlija porijeklom iz Horasana. Početkom osmog stoljeća po hidžri doselio u Anadoliju osnovao je tarikat beктаšilik i umro u vrijeme sultana Murada I.

¹¹⁰ Keramet je nadarenost za nadnaravne stvari kojom su bili obdareni evlije i neki derviški pročelnici zbog velike bliskosti s Bogom koju postižu iskrenom molitvom.

‘Sinko, vrati se natrag ili ću ti nauditi.’

Na ovu opomenu Šah Ismail se vrati natrag i ode u Azerbejdžan.”

Spomenuti Kalender Šah toliko je stekao važnosti i poštovanja i stajao je na čelu tako brojne skupine da tako nešto do tada nije pošlo za rukom nijednom pobunjeniku. Ove osobe iskrivljenog vjerovanja i djelovanja koje su se inače nazivale “svjetlosnim” (nurdžu) ili “ludim” (abdal) uspjele su okupiti i izvesti na bojno polje dvadeset do trideset tisuća odmetnika. Da bi se ovi na svaki način pohvatali, određen je veliki vezir, serdar Ibrahim-paša. Ibrahim-paša pređe na uskudarsku stranu sa tri hiljade jeničara i dvije hiljade spahija i krenu na neprijatelja. Kad je stigao u aksarajski sandžak poslani su na odmetnike anadolski beglerbeg Behram-paša i karamanski beglerbeg Mahmud-paša sa timarnicima i zaimima i njihovim komandantima. Ovi su se sukobili sa odmetnicima u mjestu zvanom Džindžilfe. Ali u sukobu odmetnici su bili nadmoćniji i savladali muslimansku vojsku. Čak su među šehidima bili ranije spomenuti karamanski beglerbeg Mahmud-paša, beg Alaije, Sinan-beg, beg Amasije, Koči-beg, beg Biredžika, Mustafa-beg, anadolski timar-defterdar Nuh i karamanski defter-ćehaja Šejh Mehmed. Kad je čuo ovu zastrašujuću vijest glavni komandant, ne časeći ni časa, pretvarajući noć u dan, hitao je na neprijatelja. Kad je stigao u okolinu Elbistana dobio je potpune informacije. Tada je za karamanskog beglerbega postavljen Isa-beg sin Kodža Ibrahim-paše a i ostala upražnjena mjesta data su onim koji ih zaslužuju. Posebno je glavni komandant donio jednu umjesnu odluku koja nije pala na pamet nijednom dosadašnjem serdaru. Zabranio je da se njegovoj vojsci priključi i jedan jedini čovjek koji je učestvovao u prethodnoj bici kada su poraženi. Ako bude takvih neka se dovedu na njegov divan i nagrade. A oni koji budu uhvaćeni imaju se pogubiti kako ne bi među vojskom pričali i širili paniku. Ostavio je po strani veliku vojsku beglerbegova koju je pripremio i krenuo je samo sa dvorskom gardom. Pored toga, na mnogim mjestima je pravio plan. Mjesni begovi Zulkadira, kao slavne osobe, osvojili su njegovo srce i nastojao je da ih izdvoji od drugih jer su njihova soja bili i turkmenski odmetnici. U tom smislu nije se ustezao od požrtvovanja i obećao im je učiniti sve što traže.

Uistinu je među Turkmenima bilo mnogo nepouzdatih osoba. Jer kad je osmanski padišah osvojio turkmenski vilajet oduzeti su im mnogi timari i pripojeni su padišahovom hasu. Stoga su se mnogi priključili nevjerničkim kalenderskim pobunjenicima. Paša, koji se razumije u posao, obasuo je kaftanima i drugim poklonima mjesne begove da ih oraspoloži, a ovi su nastojali odvojiti Turkmene Zulkadira od Kalenderovih snaga. Zbilja su osigurali da mnogi iz Zulkadira odreknu poslušnost Kalenderu. Tako se nesretna družina počela osipati. Mnogi buljuci su se noću povukli i uz Kalendera je ostalo samo nekoliko nevaljalih odmetnika. Nakon što je o svemu dobro obaviješten, paša je odabrao između dvorskih češnegira dvojicu boraca na odmetnike, Bilal Mehmed-
-agu i Deli Pervanea i sa petsto odabranih junaka poslao ih na odmetnike. Božijom pomoću, ova snaga je dvadesetdrugog dana ramazana¹¹¹, u petak, opkolila neprijatelja na poljani zvanoj Baš-saz i razbila odmetnike. Odsječena je Kalenderova glava, obješen je Veli Dundar jedan od sinova bega Zulkadira. Uzeto je sve naoružanje i sprema. Kad su se vratili poslani su njihove zastave u Istanbul. Kao naknadu za ovaj uspjeh serdar je nagrađen sabljom ukrašenom zlatom, počasnim kaftanom, draguljima i još mnogim darovima.

POZIVANJE NA ODGOVORNOST
RATNIH BJEGUNACA NEMARNIKA I ONIH KOJI SVOJIM
POSTUPCIMA IZAZIVAJU LJUTNJU

Nakon pobjede, Ibrahim-paša je počeo pozivati na istragu komandante koji su učestvovali u savladavanju pobunjenika i anadol-skog beglerbega Behram-pašu: “Zašto ste pobjegli ispred jednog buljuka bosonoge bande?” pitao je. Najprije se ovako oštro obratio Behram-paši, a Behram-paša je šutio i nije odgovarao jer je ostao bez daha. Onda je i druge komandante ispitivao na isti način, ponižavajući ih, govoreći nekima da su napustili svoju dužnost, a drugima da su svojim bijegom omogućili pobjedu neprijatelja i tako im tovario krivnju na vrat. Neki su se tako žestoko opirali govoreći

---

¹¹¹ 2.7.1526.

da će se tući gdje god zatreba. Ali nijedan od njih nije mogao odgovoriti na pašina pitanja. U času kad će se dati znak dželatima koji su čekali spremni ustade i pred vezira dođe sandžakbeg Ičela Mehmed-beg sin Karamanli Piri Mehmed-paše koji je ranije bio veliki vezir pa je u toj funkciji umirovljen. Najprije je počeo hvaliti molitvama i blagoslovima islamskog padišaha. Onda je nakon pohvale slavnog paše ovako nastavio:

“Kako smo slušali od naših starijih, u ovako velikim poslovima, nakon oslona na Uzvišenog Allaha i nakon obraćanja na mudžize islamskog Pejgambera, bilo je potrebno posavjetovati se sa iskusnim ljudima. Međutim, naši komandanti niti spominju Allaha, niti se savjetuju s pametnim ljudima. Čak se osramoćuju i ponižavaju oni koji žele da čuju o čemu se radi. Nesreća koja nas je snašla je zbog ove okolnosti. Eto, to je osnova svega”.

Paše su se toliko dojmile ove lijepe riječi da je očiju punih suza pohvalio pašinog sina. Na ove ispravne riječi komendantima je oprošteno. Vojsci je dat odmor, a on je uzeo uza se Piri-bega i sredi-nom zilkadeta stigao u Istanbul i u prisustvu padišaha ga nagradio.

TVRDNJA NEZNALICE KABIZA I SUSTIZANJE PRAVDE

Događaj se zbio 8. safera 934. (4.11.1527.). Spomenuti Kabiz provodio je vrijeme u glupostima i postupcima suprotnim moralu i zakonima, mnogim prevarantskim tvrdnjama smatrao je i uzvisivao hazreti Isaa iznad našeg Pejgambera, obilazio je mejhane i nastojao narod usmjeriti u krivovjerstvo. Neki savjesni učenjaci koji ovakvim njegovim tvrdnjama nisu bili zadovoljni doveli su ga na padišahov divan. Veliki vezir Ibrahim-paša je ovaj slučaj pre-pustio tadašnjem rumelijskom kazarskeru Fenari-zade Muhiddin-efendiji i anadolskom kazaskeru Molla Kadiri-efendiji¹¹². Ali obojica njih su bili jako ponosni zato što su se nalazili na visokim položajima i kako se nisu mnogo zanimali za šerijatske probleme nisu mogli dati odgovor koji bi ušutio Kabiza. Nisu znali drugi odgovor

---

¹¹² Hamidi Abdulkadir-čelebi-efendi, kadija Burse i Istanbula, kazasker Anadolije i najzad šejhulislam 949./1542. Međutim zbog bolesti se već nakon tri mjeseca povlači s ove dužnosti, odlazi u Bursu gdje je 955. (1548.) umro. V. *Danišmend*, V, 113-114.

osim “Neka ga pogube!” Nevjernik je pak bio uporan, koristeći mnoge ajete i hadise potkrepljivao je svoje ideje. Na ovo veliki vezir Ibrahim-paša oštrim glasom povika: “Pronađite krivicu ovog čovjeka i recite je, razriješite sumnje u njegovoj glavi i nakon što utvrdite njegovu krivicu proglasite ga krivim i osudite na smrt.” Ali nisu nikako mogli krivovjernika pokolebati u njegovim uvjerenjima i on je izašao s divana i otišao. Na ovo je veliki vezir raspustio skup.

Ali sretni padišah je slušao razgovor iza prozora. Obrati se vezirima koji su učestvovali u raspravi: “Na moj divan je došao jedan krivovjernik i bacio sjenu na visoku slavu našeg Uzvišenog peygambera, osmjelio se da ovdje lupeta, da te svoje gluposti i potkrijepi, i pošto ga nisu mogli ušutiti izašao je i otišao, kakav je razlog tome?” Veliki vezir će na to:

“Šta da radimo, kazaskeri nam nisu znalci u šerijatskim pitanjima da toga prokletnika dokazima dovedu u stanje da nema šta kazati i da ga ušute.”

Na ovo dalekovidi padišah upozori:

“Znanje nije samo vlasništvo kazaskera, sutra neka budu spremni šejhulislam i gospoda kadije i neka se povede rasprava o šerijatu.”

Kad je paša čuo ove riječi, posla čauše i naredi da uhvate i dovedu krivovjernika, a izda i padišahovo naređenje da na padišahov divan dođu šejhulislam i istambulski kadija. U to vrijeme je šejhulislam bio rahmetli Kemal-paše-zade Šemsuddin Ahmed. Istanbulski kadija je pak bio Sadi-čelebi¹¹³. Sutradan, kad su ovi došli na padišahov divan, rumelijski kazasker, pod izlikom da je njegovo mjesto po protokolu da sjedi u vrhu, ustade i ode. Na kazaskerovo mjesto je za šejhulislama i za kadiju preko puta njih postavljeno po jedno postolje. Onda je muftija muslimana jednim vrlo blagim glasom pitao Kabiza za njegove tvrdnje i sa strpljenjem je slušao ono što je on govorio. Kabiz je citirao ajete i hadise kao dokaze u korist svojih tvrdnji. Onda je šejhulislam objasnio da su oni koji su ga slušali pogrešno shvatili i naučnom metodom je stvar objas-

---

¹¹³ Sa’dullah Sa’di Čelebi efendi, muderris u raznim medresama, zatim kadija Istanbula, a nakon smrti Kemal-pašazadea (ibn Kemal) 1534. postaje šejhulislam. Na ovoj je dužnosti ostao do smrti 21.2.1539. (4 godine, 10 mjeseci i 4 dana). V. *Danišmend*, V, 112.

nio, otklonio sumnju i objasnio onako kako je pravo. Kad je ovako istina došla na vidjelo, Kabizov jezik se blokirao, ušutio je i postao predmet podsmijeha. Šejhulislam mu se iznova obrati:

“Eto, istina je objašnjena, imaš li još što reći? Odustaješ li od tvog pogrešnog uvjerenja i prihvaćaš li istinu?”

Ali nevjernik je ustrajao u svom krivovjerstvu i nije se dao pokolebati u svom znanju.

Šejhulislam se obrati kadiji:

“Problem fetve je riješen, dajte presudu u skladu sa šerijatom.”

Kadija ponovo upita:

“Jesi li ušao na put vjere ehl-i sunneta i džemaata?”

Ali Kabiz opet nije potvrdio sve ono što je pravo. Na ovo njegovo ustrajanje na svom putu, na osnovu šerijatskih postavki osuđen je na pogubljenje. Nakon divana spomenuti krivovjernik je pogubljen.

USTANAK I LIKVIDIRANJA SEJDIJA I INDŽIRJEMEZA (ONAJ KOJI NE JEDE SMOKVE)

Džemazijelevvel 935. (*siječanj-veljača* 1529.). Gore je spomenuto kako je upravitelj Adane, Piri-beg, u društvu velikog vezira došao u prijestolnicu. Božjom mudrošću, kako je Piri-beg u to vrijeme bio ophrvan raznim bolestima, boravio je u Istanbulu i stoga je pokrajina Adana ostala jedno vrijeme bez glavara. Saznavši za ovo stanje beg sandžaka Uzejr, Sejdi, bratić Ahmed-bega podigao je ustanak. Stavivši crvenu krunu na glavu najprije je pogubio spomenutog Ahmed-bega. Pogubio je i dvojicu *zaima* toga kraja po imenima Jusuf i Husejin i opljačkao njihovu imovinu. Skupivši uza se pet tisuća bandita, najprije je opljačkao i popalio nahiju Berendi, a onda i kasabu Ajas. Iako je spomenuti Piri-beg bio bolestan i u teškom stanju i pored toga se potrudio, skupio petsto svojih ljudi i još raje i stanovništva vilajeta oko četiri hiljade pješaka i strijelaca i krenuo na njega, a ovaj je tada opljačkao i Kars iz ejaleta Zulkadir.

U to vrijeme se uz njega pojavio jedan njegov istomišljenik, poznat kao Indžirjemez (onaj koji ne jede smokve) i sa svojih petsto razbojnika se priključio ovim nevaljalcima. Svi zajedno su

opljačkali kasabu Sis i zauzeli njenu tvrđavu. Upravo u to vrijeme stigao je junak među beglerbegovima i starješina mladih junaka Piri-beg i odmah navalio na njih. Kad se borba užestila, stanovništvo, okupljeno u gradovima, nije moglo izdržati, pobjeglo je u brda i rasulo se. Ali Piri-beg se nije nimalo dao pokolebati, potjerao je konja prema junacima koji su uz njega. Stekao je njihovo povjerenje raznim obećanjima, potjerao konja na neprijatelje i s Božijom pomoći rastjerao odmetnike. Najzad su se izdajnici razdvojili. Jedan buljuk je krenuo prema nahiji Azir, a drugi buljuk prema brdima Sisa. Ali slavni komandant nije posustao od borbe, najprije je pohvatao pobunjenike na brdu Sis, a onda u nahiji Azir i sve ih posjekao.

NAPAD NA JEDNU KUĆU U BLIZINI DŽAMIJE RAHMETLI SULTANA SELIMA I UBOJSTVO CIJELE PORODICE

3. *džemazijelahir* 934 (24. veljače 1528.). Ovoga datuma su neki razbojnici napali jednu kuću i sve osobe koje su unutra zatekli pobili, a stvari opljačkali. Kako god, niko se od tih koji su to nedjelo počinili nije mogao optužiti na osnovu sigurnih podataka i nije se mogla provesti valjana istraga. Na kraju, pretpostavilo se da su taj posao uradili neki od Arnauta koji besposleni lutaju sokacima tražeći posla. Ovu pretpostavku je osnažilo i nekoliko podataka pa je na kraju pohvatano osamsto ljudi među kojima su bili nezaposleni pekari, svjećari, tellaci, aščiije, ložaći i svi su na javnim mjestima pogubljeni. Ovaj događaj je preplašio razbojнике pa se otad ovakva zlodjela nisu više događala.

POGUBLJENJE HALEPSKOG KADIJE POZNATOG KAO KARA KADI (CRNI KADIJA) I NJEGOVA MUHTESIBA

5. *šabana* 934. (25. travnja 1528.). Prije nekoliko godina, dok je bio finansijski kontrolar u Halepu, uradio je mnoge naopake stvari i počinio mnoge grijehе. Više su puta došle pritužbe protiv njega, ali su uvijek njegovi zaštitnici uspjeli prikriti njegovu krivnju. Najzad, jednog petka, napali su ga ljudi u Velikoj džamiji u Halepu.

Devet ljudi su ga tukući obućom usmrtili. Zbog ovoga su mnogi ugledni ljudi iz Halepa protjerani na Rodos, a mnogima se stanje iz temelja promijenilo.

VJEŠANJE BALI-BEGA, SANDŽAKBEGA SKADRA

Godina 934. (1527-28.). Ovaj komandant je tamošnjem narodu pravio zulume preko svake mjere, čak je uzimao djecu raje i prodavao ih kao roblje, a jednom je prilikom čaušu koji je došao po nekom poslu dao dva roba što je svako, staro-mlado, znao. Zbog ovoga su poslana dva čauša pa su krivci pred narodom toga sandžaka obješeni: on osobno, vojvode i čehaje – ukupno osamdeset ljudi.

BERAT O POSTAVLJENJU VELIKOG VEZIRA IBRAHIM-PAŠE ZA SERASKERA

8. *redžepa 935. (8.3.1529.).* Rahmetli Dželalzade Nišandži Mustafa-beg ovog datuma je zapisao ovako:

“Jednog dana nakon što su veziri izašli s divana da bi otišli svojim kućama, njegovo veličanstvo sultan je mene, ovog bijednog roba, pozvao sebi i počastio me kao biser sjajnim i sročnim riječima:

“Božijom voljom naša se država brzo proširila. Zadaci muslimana i pitanja kojim ćemo se mi morati baviti su se umnožili. Ne možemo se više kako treba baviti svim našim poslovima. Postavio sam Ibrahim-pašu za seraskera da bi se bavio vjerskim i usklađivao ih sa važnim državnim pitanjima. Napiši i donesi mi jedan uzorak berata da bi ga svi moji robovi slušali i bili mu pokorni.”

Napravio sam te večeri, kao što mi je dužnost, primjerak berata i sljedećeg dana je ponuđen visokom mjestu. Nakon što ga je saslušao rekao je da se slaže s njegovim sadržajem. Berat je prepisan u čistopis jednim gustim i pompeznim stilom i nakon što je ukrašen tugrom, koja svijet obasjava, predana je njegovom visokom prijestolju.

Zatim je istog dana pozvan kod padišaha janjičarski aga pa je janjičarki puk došao pred padišahovu kapiju. Sa spomenutim slav-

nim visokim beratom poslano je Ibrahim-paši po janjičarskom agi petsto hiljada akči, devet konja od kojih je jedan ukrašen zlatom optočenim sedlom i dizginima, jedna sablja ukrašena draguljima, četiri komada prekrasnih kaftana, devet bošči vrijednih tkanina i jedan draguljima ukrašen sorguč. Nije potrebno ni nabrojati sve poklone koje je ovim beratom dobio Ibrahim-paša. Osim prihoda koji proizlaze iz unapređenja, na has koji mu je dat kao velikom veziru na korištenje a koji je iznosio dvadeset puta po sto hiljada akči, sada je dodat i jedan od deset puta po sto hiljada akči pa mu je prihod ukupno iznosio trideset puta po sto hiljada akči. Kako mu je na dužnost velikog vezira dodana funkcija glavnog komandanta darovan mu je presvijetli tug, bubanj i zastava.

Do sada su bila četiri padišahova bajraka pa je naređeno da ih od sada budu sedam.

Toga dana su se skupili svi dvorjani, veziri, učenjaci i velikaši. Nakon što je pred njima pročitani blagoslovljeni berat, oni su čestitali i poljubili mu ruku. I oni su svi unaprijeđeni i povećane su im plaće.

Kako sam čuo od ljudi kojima se može vjerovati, Ibrahim-paša je smatrao malim has od trideset puta po sto tisuća akči. Govorio je:

“Rahmetli sultan Mehmed-han Fatih svome velikom veziru Mahmud-paši je dao berat od četrdeset puta po sto tisuća akči, šta bi falilo vašoj carskoj milosti da je ovom vašem robu isto toliko podarilo.”

Na ovo će sretni padišah čija sjena pravi hlad svjetovima:

“Oni su uspjeli osvojiti prijestolnicu Istanbul. Ako je i dato više, to je bilo na mjestu.”

Na to će Ibrahim-paša:

“Bagdad je prijestolnica velikih halifa, Budim je pak od starina prijestolnica kraljeva. Bilo kako bilo, ako se ova dva grada ne mogu smatrati većim ne mogu ni manjim od Istanbula”. Padišah opet ovako uzvрати:

“Istanbul je naša prijestolnica, kako se oni mogu uporediti s Istanbulom? Nije naše da se mjerimo s tim velikim padišahom. Neka je Allahova milost nad njim.”¹¹⁴

---

¹¹⁴ Misli se na sultana Mehmeda Fatih.

OSVOJENJE TVRĐAVE JAJCE

Godina 934. (1527-28.). Ova tvrđava je osvojena još ranije u vrijeme oca borbi i osvajanja sultana Mehmed-hana Gazija 866. (1461-62.) i u nju je postavljen dizdar i muhafizi tvrđave. Nakon što je bila dvije godine u posjedu muslimana, jednog petka u vrijeme dok su muslimani obavljali namaz, nevjernici su iznenada napali, pobili muslimane ili ih zarobili, a mnoge su bacili u okove. Tako je ravniš šezdeset osam godina ostala u rukama niskih nevjernika dok nije jednom od vojvoda rahmetli Husrev-bega došao jedan čovjek i obavijestio ga da će voditi muslimane da jednim stepenicama uđu kroz jedna razvaljena vrata. Vojvode su o ovome obavijestili Husrev-bega. Ali dok je došao Husrev-beg neprijatelji su se, čuvši za plan, prepali i pobjegli i oni su istu moć uzeli tvrđavu. Dok je Husrev-beg dolazio, u putu je saznao za to pa je donosiocu ve-sele vijesti dao kao nagradu svoga konja i sve što je bilo na njemu.

SAŽETAK O OSVOJENJIMA NAČINJENIM U VRIJEME POHODA NA BEČ

POLAZAK PADIŠAHA NA POHOD

2. *ramazana 935. (10. svibnja 1529.).* Još ranije, u vrijeme osvojenja Budima, tamošnje kraljevstvo dano je erdeljskom banu, kralju Janošu. Ali Janoš, iz straha od Austrijanaca i Čeha, nije smio doći u prijestolnicu i tamo se nastaniti. Tako je austrijski car Ferdinand sa mnogo austrijskih i mađarskih prokletnika došao, našao prazan Budim i prisvojio ga. Dok je to bilo tako, spomenuti kralj Janoš otišao je iz Budima i oslonio se na pomoć svoga punca, češkog kralja, i povezao se sa erdeljskim nevjernicima. Opet sa nadom u neki izlaz za sebe, poslao je osmanskome padišahu nevjerničkog poslanika kao erdeljskog *palatinoša*. Izaslanik je prešavši Dunav kroz Silistru, stigao u Istanbul i stanje je izložio padišahu. Sretni padišah je dao riječ da će doći u proljeće s islamskom vojskom, pomoći kralju Janošu, i otpremi izaslanika nazad. U to vrijeme je u Istanbul stigao i izaslanik austrijskog cara Ferdinanda. Ovaj prokletnik, koji je bio ranije kapetan Jajca, molio je za mir, ali je imao

osorno ponašanje pa je čak rekao da ako se padišah odrekne svih zemalja koje je osvojio može kao poklon dobiti jedan dio mađarske zemlje. Vidjevši koliko se prokletnik drži oholo padišah se naljuti i naredi da se odmah obave pripreme za rat. Otpremi poslanika s pismom:

“Dolazim uz Božiju pomoć s pobjedonosnom islamskom vojskom na vašeg kralja, ako ima imalo muškosti neka mi se suprotstavi u Beču.”

Poslao je i posebno carsko pismo erdeljskom banu, kralju Janošu. U ovom pismu je traženo da Janoš sa svom vojskom, koliko je može prikupiti, i svom opremom dođe do Beograda ili do nekog drugog mjesta gdje može i tu se priključi padišahovoj ordiji. Osim zaliha hrane neka se ne brine za ostalu opremu.

Iste godine, desetog dana mjeseca šabana (19.4.1529.) izašlo se na put sa zastavom rumelijskog beglerbega Kasim-paše i seraskera Ibrahim-paše. U mjestu Davudpaša postavljeni su veliki šatori boje ruže i krasni mali šatori. Ovdje je njegova visost serasker priredio veliku zabavu za vezire, zastupnike, istaknute komandante i vojsku. Seraskerova zastava je poslana naprijed sa spomenutim rumelijskim beglerbegom, a sam serasker se vratio u prijestolnicu.

Kako je u to vrijeme drugi vezir Mustafa-paša preselio sa ovog praznog svijeta na drugi svijet, njegovo mjesto je dato Kasim-paši. Rumelijski ejalet je pak kao i prije prepušten velikom veziru i seraskeru Ibrahim-paši. Drugog dana mjeseca ramazana (10.5.1529) krenulo se s vojskom. Slučajno se dogodilo da se od kiša koje su tih dana stalno padale bilo teško kretati putovima, poljima i prelaziti preko rijeka nabujalih od nadošlih potoka. Dvanaesti dan istog mjeseca stiglo se u Edrenu, a dvadeset osmog dana u Plovdiv.

Kad je stigao Bajram, u skladu s običajima, načinjene su gozbe, a onda su svi veziri, uglednici i velikaši otišli velikom veziru u šator i čestitali mu Bajram. Kiša koja je neprekidno padala preplavila je mostove, a šatori su izgledali kao da plove po jezeru. Zbog ovakvog stanja, bili su prisiljeni ostati nekoliko dana u Plovdivu. Onda su, da bi preduprijedili stisku, išli jedan konak naprijed rumelijska i seraskerova vojska, na taj način bilo je moguće na putu napraviti malo komocije i jedanaestog dana mjeseca zilkadeta

(17.7.1529.) zakonačilo se u okolici Beograda. Još ranije je izdana padišahova naredba da se u Osijeku postavi most. Osmog dana časnog mjeseca zulhidždžeta ovuda se prešlo u mađarske zemlje. Trinaestog dana stiglo se na Mohačko polje i tu se priključio Janoš koji je postavljen za mađarskog kralja, susreo se sa padišahom i sa vojskom koja je bila pod njegovim zapovjedništvom, tu se ulogorio. Slijedeći dan se tu odmaralo i postavljeni su šatori. Svaka postrojba na svome se mjestu postrojila i nakon što se ukrasila i obukla u svečana odijela, mađarska vojska sa njihovim kraljem na konju, poredana u dva reda, prošavši kroz kao more brojnu islamsku vojsku, kretala se ka sultanovom šatoru. Ali mađarska vojska je pred zastrašujućom islamskom silom toliko bila zastrašena da su se njihov strah i zapanjenost vrlo lahko uočavali. Kad je kralj došao pred padišahov šator, sišao je s konja, prošao između solaka sa kapama "uskuf" i pozdravio se sa vodećim ljudima, a kad je stigao pred padišaha, upravitelja svijeta, prišao mu je da mu poljubi ruku. Onda je postavljen na zlatom ukrašeni prijestol pa se razgovaralo, čestitalo i radovalo. U svakom pogledu mu je udovoljeno pa je nakon mnogih dogovora i obećanja, kad je izlazio, na kapiji padišahovog šatora darovan sa šest kaftana, zlatom izvezenih. Ponovo je ušao i poljubio ruku u znak zahvalnosti, a na izlasku su mu darovana četiri konja sa zlatom ukrašenom opremom. Nakon ove ukazane mu počasti, vratio se na mjesto gdje je zanoćio. Onda se krenulo sa mjesta gdje se zakonačilo u pravcu Budima.

DRUGO ZAUZIMANJE TVRĐAVE BUDIMA NAKON VELIKOG JURIŠA I BORBE

4. *muharrema* 936. (8.9.1529.). Dvadeset devetog dana mjeseca zulhidždžeta (15.7.1529.) stiglo se u blizinu Budima i u mjestu Baglandžu se zakonačilo. Postavljani su topovi okolo da bi se tvrđava opsjela. Da bi se obranili, nevjernici su počeli napadati. Četvrtog dana muharrema nove godine, u srijedu, po padišahovoj naredbi izveden je juriš. Neprijatelj je mogao izdržati samo do podne sve napade mudžahida.

Poslije podne su se predali zatraživši milost. Prokletnici su izlazili grupa po grupa i idući na austrijsku stranu, jedni su se sakrili,

da bi potegli oružje na islamske borce, u sanduke za odjeću i na jedan poziv su se trebali odatle izvući, ali svi su nevjernici posjećeni tako da je zemlja bila očišćena od njihovih prljavih tjelesa.

Za čuvanje tvrđave određen je Hasan-beg, sandžakbeg Elbasana. Pod njegovu komandu je stavljeno nešto janjičara. Zatim je njegova ekselencija padišah krenuo sretno i zadovoljno odatle i na starom mjestu blizu Budima se zakonačilo. Na ovom mjestu se okupio divan da bi se proslavila pobjeda, pa su ljubljeni padišahovi skuti. Svim komandantima i vezirima darovani su carski kaftani, napravljene su gozbe i veselja.

POSTAVLJANJE KRALJA JANOŠA ZA BUDIMSKOG KRALJA

II. *muharrema* 936. (15.9.1529.). Nakon osvojenja grada je kralj Janoš, uzdajući se u padišahovu snagu i milost, zamolio da mu se ponovo dadne budimsko kraljevstvo pa je ovoj njegovoj želji udovoljeno. Obavezan je da plaća harač, da drži nekoliko janjičara segbana u tvrđavi i postavljen je na kraljevski prijestol. Tako je on tu zemlju kao i ranije uzeo u svoje ruke i pridružio se ostalim padišahovim robovima.

OPSJEDANJE TVRĐAVE BEČA PRIJESTOLNICE AUSTRIJSKOG, ČEŠKOG I NJEMAČKOG ĆESARA

23. *muharrem* 936. (27.9.1529.). Najzad je za preuzvišenog padišaha, koji upravlja i brine se o svemu, došlo vrijeme da mačem presiječe pobjedničke damare veličine i moći bečkog kralja, nevjerničkog Ferdinanda. Tako se sa spomenutog konaka krenulo i zanoćilo u blizini ostrogonske tvrđave. Sa ovog konaka dana je uloga predvodnika i vodiča smederevskom sandžakbegu Mehmed-begu Jahjapašiću¹¹⁵ i njegovim gazijama. Odatle se krenulo u blizinu tvrđave Komoran, a zatim se došlo pred tvrđavu Gole. Sadašnji naziv tvrđave Gole je Janik. Pričaju da je to ime dobila po tome

---

¹¹⁵ Mehmed-beg, kasniji Mehmed-paša Jahjapašić je jedan od trojice Jahja-pašinih sinova. Došao je na mjesto brata Bali-bega na položaj smederevskog sandžakbega, poslije bio beglerbeg Budima s titulom vezira. Umro je kao budimski vezir 958. (1551.).

što je u to vrijeme potpuno izgorjela¹¹⁶. Islamske gazije su nakon toga, horni i raspoloženi, ušli u neprijateljske zemlje i osvojili mnogo plijena, upadali su na sve strane u nevjerničke zemlje i harali i vratili se u padišahovu ordiju sa nebrojenim blagom. Dvadesetog dana mjeseca muharrema, nakon što su prošli tvrđavu Požun (Bratislava) zakonačilo se. Istog dana je rahmetli Mehmed-beg Jahjapašić stigao pred Beč. Padišah je s ordijom zakonačio blizu tvrđave Požun. Tada se zametnula žestoka bitka pred tvrđavom sa nevjernicima koji su izašli iz bečke tvrđave. Smederevske gazije, koje su i ranije pokazale nepobjedivost i ovoga puta su u borbi potjerali prokletnike s bojnog polja koji su se u tvrđavu zatvorili. Od zarobljenih nevjernika neki su uzeti za uhode i poslani su.

Dvadeset trećeg dana istog mjeseca, veličanstveni serasker je sa vrijednim rumelijskim gazijama stigao u blizinu tvrđave i tu zakonačio. Sretni padišah je postavio šator na brdu koje se uzdiže blizu tvrđave. Opet u istom danu je izašla iz tvrđave brojna neprijateljska jedinica pa se zametnula žestoka bitka. U ovoj bici su pali kao šehidi dva pješadijska junaka u oklopima i Iskender-čauš, jedan od carskih čauša, poznat kao Farfara. Prokletnici su, dan za danom, svakog dana ovako izlazili iz tvrđave i zametali kavgu. Spomenuta tvrđava je pak bila tako dobro utvrđena, a posebno je bila okružena rijekom Dunavom koji je prepreka poput mora. Skopna je bila učvršćena tvrdo građenim tornjevima. Okolo je bila velika voda koja je tekla iskopanim opkopima. Ukratko, ova tvrđava, poznata u čitavom svijetu po obilju ratnih sredstava i opreme, po topovima i drugim artiljerijskim oruđima, bila je izvan mjera poznatih u svijetu. Nije bilo nikakve sumnje da će biti veoma teško osvojiti jednu ovakvu tvrđavu. Posebno jer nije bilo moguće dovesti topove koji tuku tvrđave zbog daljine puta. Svim timarnicima je dat zadatak da se ispune opkopi i otvori put minerima, carskoj gardi i anadolskoj vojsci je dat zadatak da kopaju tvrđavske zidove i prave stepenice za akindžije i da ispunjavaju opkope.

Trećeg dana mjeseca safera je iz tvrđave opet izašlo mnogo nevjernika pa se zametnula takva bitka kakva do tada nije viđena. U borbi prsa u prsa islamske gazije su se toliko izmiješale sa ne-

---

¹¹⁶ *Yanik* u turskom jeziku znači: izgorio, spaljen.

vjernicima da se jedni od drugih nisu mogli odvojiti. Kad su ovo vidjeli nevjernici, zatvorili su iznutra kapije tvrđave da ne bi Turci nekako unišli. Tako su se svi oni nevjernici koji su izašli iz tvrđave ugušili u krvi i zemlji. Do tog dana ovi nisu uopće zatvarali tvrđavske kapije kad bi izlazili. Poslije toga prokletnici nisu ni pokušavali izlaziti iz tvrđave. U to vrijeme ostrogonski biskup je došao sa okačenom halkom o vratu koja je odavala ropsku pokornost. Biskupom zovu druga glavnog šejtana koga slušaju svi popovi. Njegov stupanj je znatno veći od ostalih svećenika. Šestog dana istog mjeseca, nakon ikindije, sa dva mjesta su eksplodirale mine i na tim mjestima su kule i zidovi odletjeli u zrak. Gazije spremne za juriš, misleći da je otvoren prolaz, krenuli su u napad. Ali kako prolaz nije bio dovoljan i kako su nevjernici tamo došli da brane, s obje strane je stradalo mnogo ljudi.

Po odredbi Uzvišenog Allaha nije suđeno da se ta tvrđava zauzme. Odjednom je zazimilo pa su kiša i snijeg sve prekrili. Vidjevši da se ovako ne može nastaviti uzvišeni padišah je ukazao svoju milost poput mora prema svojim podanicima. Za trud koji su uložili janjičare je nagradio sa po hiljadu akči i naredio da se obustavi opsada. Ali, do ovih vremena nije viđeno toliko upada i zarobljenog plijena u nevjerničkim zemljama i toliko štete od paljevine i pohara, da je to sve teško opisati. Jer u tim krajevima sa velikim brojem tvrđava, tornjeva i kula, ako na svakom brežuljku nema tvrdih zidova i ako svaka crkva nije opasana tvrđavom, nije ostao nijedan živ nevjernik. Austrijska je država ostala potpuno prazna. I pored toga u vojsci i na trgovima su se prodavale ljepotice lica poput jasmína, obrva poput strijela, lica poput vila, mirisnih poput ruža, a nije bilo ni granice zarobljenom plijenu.

Trinaestog dana mjeseca safera (17.10.1529.) izašao je iz tvrđave jedan nevjernik i tražio milost od padišaha. Vratili su muslimane koji su bili u nevjerničkom zarobljeništvu, a i padišah je oslobodio šezdeset nevjernika koje je držao u zarobljeništvu. U drugom okršaju zarobljen je pas koji je bio bajraktar vojske rimskog pape. Ibrahim-paša je rekao da ga dovedu i reče: "Naš padišah nije došao da osvoji Beč, cilj mu je bio spoznati mogućnosti kralja Ferdinanda, da se ne bi dogodilo da se odsad njegove granice ne znaju jer nije beznačajno upoznati njegove mogućnosti." Rekavši to, oslobodio

je tog prokletnika. A ovaj je, odlazeći, pred hercozima i kontovima, jednako ponavljao riječi "Pravo je rekao". To sam pročitao u nevjerničkim historijama.

Žestina zime je vojsci sve više smetala pa je napuštena opsada tvrđave, krenulo se na put i zanoćilo u blizini tvrđave Berdag. Istog dana je pao takav snijeg kao u vrijeme potopa Nuh-alejhisselama¹¹⁷. Na sve strane su bile nevjerničke zemlje. Nije bilo dovoljno odjeće niti hrane za životinje. Ukratko, sa hiljadu muka, dvadeset drugog safera se stiglo u Budim. Pošto je pred Budimom već bila postavljena ćuprija, bez zastoja se prešlo na peštansku obalu.

Dvadeset četvrtog dana padišah je sa janjičarima i spahijama prešao vodu. Dvadeset petog dana u Pešti je održan carski divan. Došao je mađarski kralj da poljubi padišahovu ruku, a darovan je kaftanom i drugim darovima. Molio je da mu se vrati kruna kralja Lajoša koja je pohranjena u padišahovoj riznici još od vremena mohačke pobjede. Ova kruna je za Mađare imala posebnu važnost. Niko ne sluša kralja kod koga se ne nalazi ova kruna. Prema onome kako on misli i govori, ovu su krunu imali u vlasništvu već tri hiljade godina. Kruna je navodno ostala od Aleksandra Velikog kao miraz Enuširvanu, a od njega je pripala Mađarima. Na ovu kraljevu molbu, uzvišeni padišah je poslao sina gospodara Venecije i upravitelja Šikloša Perin Petrea i ostrogonskog biskupa da donesu krunu. Tako se ispunio i taj uvjet da bi stekao veliko uvažavanje među kršćanima i imao ono što kralj treba da ima.

Slijedećeg dana, u velikoj sreći i raspoloženju krenulo se na put. Ali kako je bilo jako hladno sa mnogo poteškoća došlo se do varadinske ćuprije i tu je vojsci dat odmor. Onda se, napredujući konak po konak, četrnaestog dana mjeseca rebiulevvela (16.11.1529.) stiglo u Istanbul.

PRIJEVOD OPISA OVE SJAJNE BITKE IZ NEVJERNIČKIH HISTORIJA

Nevjernici, čije je stanište Džehennem, pisali su o ovim sjajnim vojnama visoko vrijednog padišaha, a mi to ovdje ukratko prevodimo na turski.

---

¹¹⁷ Nuh (Noje), Božji poslanik priznat u svim monoteističkim religijama.

Godine 1526. erdeljski vojvoda Sapolaj Janoš¹¹⁸, jedan od nižih mađarskih plemića, priznat je za budimskog kralja i postavljen na prijestolje. Ali vodeći mađarski velikaši i palatinuš mađarskog naroda nisu bili ovim zadovoljni, otišli su u Beč i tražili od Ferdinanda¹¹⁹ da bude mađarski kralj. Dovedi su ga u Stolni Biograd i tu ga okrunili. Na ovo je Ferdinand istjerao kralja Janoša iz Budima i zauzeo prijestolnicu. Ovaj Ferdinand je bio kralj Beča i bio je brat Karla Franciska i kralj Nijemaca, Čeha i drugih. Sada je postao kralj i Beča i Budima. Erdeljski vojvoda je pobjegao iz Budima u Poljsku. Kako mu je žena bila Poljakinja, imao je tamo dosta prijatelja i poznanika. Sazvao je oko sebe one koji su ga podržavali od Poljaka, Mađara i erdeljskih prvaka i upoznao ih sa svojim problemom. Svi ovi su se složili da pošalju izaslanika turskom padišahu, sretnom sultanu Sulejmanu, i da od njega zatraže pomoć. Na ovo su uputili padišahu palatinuša erdeljskog vilajeta sa mnogo darova. Izaslanik je, prešavši Dunav, stigao u Istanbul. Našao se sa velikim vezirom Ibrahim-pašom i tri dana ga je molio da bude primljen kod sultana. Na Ibrahim-pašino upoznavanje padišah je pozvao sve vezire i age i naredio da izaslanik stanje izloži pred divanskim vijećem. Čuvši naređenje, izaslanik je došao na divan i sve potanko objasnio. I padišah je slušao kroz prozor šta izaslanik govori. Na ovo je padišah obećao da će doći slijedeće godine i pomoći, a izaslanika je nagradio kaftanom i drugim prigodnim poklonima, učinivši mu tako počast.

Kad je ovo čuo kralj Ferdinand, poslao je kao izaslanika u Istanbul bivšeg jajačkog kapetana Ivana. U pismu koje je donio traženo je produženje mira između dvije zemlje. Ali kao uvjet za mir je bio da padišah vrati ranije zauzetu tvrđavu Beograd i druge tvrđave. Kad je čuo ove izaslanikove riječi, padišah se mnogo naljutio i ovako rekao:

“Neka kralj Budima bude Sapolaj Janoš, a neka Ferdinand napusti Budim. Ako pak ustraje, uz Božiju pomoć slijedeće godine ću ja doći i njega istjerati iz Budima. Ako ga ne nađem u Budimu,

---

¹¹⁸ Sapolaj Janoš je Ivan Zapolja, plemić koga su Turci proglasili mađarskim kraljem.

¹¹⁹ Ferdinand (1503.-1564.), austrijski nadvojvoda, ugarsko-hrvatski kralj i rimsko-njemački car, brat Karla V koji mu je dao na upravu austrijske zemlje.

naći ću ga u Beču. Ako ima snage da me tamo ubije, tvrđave koje želi samo poslije toga može uzeti. Ako ne, ako ja njega ubijem uzet ću i druge tvrđave koje su u njegovom posjedu. “Gotovo istog časa padišah naredi: “Neka Sapolaj Janoš skupi vojske koliko može i neka dođe na Mohačko polje, ako ne može doći u Mohač, neka dođe u Budim, što god mu nedostaje, što god treba ja ću mu namiriti, neka se pazi da ne bude nemaran.”

Padišah je na sve to podrobno upozorio.

Kad se izaslanik vratio u Budim, nije tamo zatekao kralja Ferdinanda, našao ga je u tvrđavi Avšir u državi Austriji i objasnio mu stanje. Kad je Ferdinand shvatio o čemu se radi, odmah se dao na utvrđivanje bečke tvrđave, neka mjesta gdje je to trebalo je učvrstio i u nju smjestio šesnaest hiljada njemačkih vojnika. Ali prije nego su stigli svi vojnici u Beč, Sultan Sulejman je došao sa janjčarima i velikim vezirom Ibrahim-pašom. S druge strane se Sapolaj Janoš, na sultanovu zapovijest, počeo spremati i došao do Valpova na zbornom mjesto. Uz njega je bilo u to vrijeme svega šesto ljudi. Odatle je poslao ljude u Poljsku, Erdelj i Mađarsku tražeći pomoć. A Sultan Sulejman je došao s vojskom. Vojska mu je bila vrlo brojna. Među narodom se govorilo da je imao oko tristo hiljada ljudi. U Beogradu je prešao Savu, u Osijeku Dravu i stigao je na Mohačko polje. I Sapolaj Janoš je stigao sa šest tisuća mađarskih vojnika koji su bili ukrašeni raznim nakitom. Ponudio ih je padišahu, s kojim se našao i poljubio mu ruku. Sultan Sulejman ga je vrlo lijepo primio i dao mu sve što treba za hranu i druge potrebe.

Odatle su krenuli i zajedno stigli u Budim. Raja i mnogi vojnici koji su se zatekli u Budimu, razbježali su se. Tek što je padišah stigao u Budim uzeo je varoš. Komandant mađarske vojske je bio Nadaždi Tamaši, a komandanti Austrijanaca Kasper i Ferešter i Ivan. Oni su se s vojskom zatvorili u unutrašnju tvrđavu. Turci su tražili da im se tvrđava preda na “viru”. Austrijanci su, vidjevši da ima mnogo turske vojske i da se neće moći oduprijeti, predlagali da predaju tvrđavu. Ali Nadaždi Tomaši nije bio time zadovoljan. Austrijanci su spomenutog zarobili i postavili neke uvjete da tvrđavu predaju Turcima. Nakon dugih pregovora predali su tvrđavu. Rekli su: “Kad Austrijanci budu izlazili, neka ostave svu odjeću, opremu i oružje pred zid crkve, neka uzmu garantne papire i neka

u miru idu". Ali nije održana riječ i Austrijanci su svi posječeni. Janjičari su našli Nadaždi Tomašija svezanog, uzeli ga i odnijeli pred Ibrahim-pašu. Ibrahim-paša mu se obrati vrlo ležerno i ponižavajući:

“Zašto si napustio Mađare i udružio se s Austrijancima, zatvorio u tvrđavu i suprotstavio se padišahu?” Naredio je da ga odvedu kralju Sapolaj Janošu da ga ovaj baci u Dunav ili da ga usmrti kako želi. Ostavili su dvojicu čauša da ga čuvaju uz Dunav, a Tomaši, vidjevši čamac na obali Dunava, uskoči u njega. Uхватиše ga za jaku od krzna, ali se on istrgnu i spasi i dođe do kralja Janoša. Nakon mnogih zakletvi, molbi i lijepih riječi, kralj ga uze sebi.

Tom prilikom je padišah uzeo Budim, predao ga kralju Janošu i poželio mu da sretno u njemu stoluje kao u svojoj prijestolnici. Uz njega je ostavio i tri tisuće turskih vojnika. Ostavio je i Kasim-pašu, Mumin-agu i pašu Trabzona i naredio da čuvaju tvrđavu od strane Dunava i da pripreme čamce i brodove na Dunavu. Mislio je da ponovo po povratku iz Beča sve provjeri i vidi je li sve na svom mjestu. U to vrijeme je Ibrahim-paši naređeno da pripremi vojsku za pokret prema Beču, da odredi čauše za svaki konak, da on sa Behram-pašom ne ide ispred vojske nego da se pobrinu za sve što treba vojsci na svakom konačištu i najzad da mornarica sa lađama ide iza vojske. Mornarica se sastojala od malih lađa kojih je bilo sto šezdeset.

Dvadeset trećeg rujna su stigli i opsjeli bečku tvrđavu. Sultan je naredio da beglerbezi opkole tvrđavu sa svih strana, na koga naiđu da ga ubiju i tako zastraše one koji su u tvrđavi. Padišah je s ostalom vojskom stigao pod Beč u kome se od ranije našlo pripremljeno i zatvoreno u tvrđavu osamdeset tisuća konjanika i pješaka. Odavde je dvadeset šestog dana istog mjeseca izašlo petsto ljudi odjevenih u plavo, u željeznim oklopima i oni su se sukobili sa Turcima. Ali nisu imali sreće, mnogi su pobijeni, a mnogi i zarobljeni. Zarobljen im je čak i bajraktar. Ovoga čovjeka, koji je bio bajraktar kršćanske vojske i čuven junak, kasnije je oslobodio sultan. Usprkos teškim gubicima ovi kršćani su uspjeli spriječiti beglerbega i islamsku vojsku koja mu je došla u pomoć da uđu u tvrđavu. Komandanti su se zatvorili u bečku tvrđavu. Ovaj je bio amidžić palatina države Kalabrije i imperatorov zastupnik u Beču. Glavni komandanti su bili i

Miloš Gorof i Rogandar. Rogandar je bio veliki junak u Mohačkoj bici. Bilo je i još mnogo komandanata. Došli su čak i iskusni junaci iz Španjolske. Dvjesto vlaških vojnika čuvali su most. Ali Turci su zapalili most. S druge strane, požunski kapetan je, dolazeći iz Ašake, pritisnuo tursku lađu i pobio sve koji su bili u njoj. Ali opet se nisu mogli oduprijeti i spasili su se u tvrđavi.

Kapetani koji su se tukli s Turcima, a koji su u tvrđavi, međusobno se savjetujući, odlučili su da se suprotstave Turcima i da ih spriječe da se približe tvrđavi na taj način što su riješili da zapale varoš i to su učinili. One prekrasne bašče, kuće i vile izgorjele su i sa zemljom su savnjene. Padišah je tako opsjeo tvrđavu da niti je ko mogao ući u nju niti je ko mogao izaći iz nje. Ibrahim-paša je obilazio sa svih strana, gledao i postavio četverostruk obruč. Od Dunava do brda i do tvrđave Kalenberg sve je bilo ispunjeno vojskom i samo je ostavljeno jedno mjesto za uzimanje vode. Padišah je sa haremom i spahijama boravio u okolini karavansaraja i Markove crkve u blizini Dunava. Beglerbeg je pak tražio da mu vojska bude ulogorena u blizini riječne obale i zauzeo je jednu poljanu do crkvene kapije i druge strane tvrđave. Treći tabor sastavljen od janjičara pod komandom Kasim-paše i četvrti tabor koji su činili azapi, janjičari, raja i mineri smjestili su se na prostranu poljanu s druge strane Trgovačke kapije. Ovi su tabori bili na tolikoj udaljenosti da su bili van topovskog dometa.

Nakon ovoga Turci su žestoko pritisli tvrđavu. Ali nisu imali teških topova, topovi s kojim su raspolagali nisu mogli nauditi tvrđavskim zidovima. Ibrahim-paša je rekao:

“Bečka tvrđava nije toliko čvrsta, Austrijanci će predati tvrđavu kad vide koliko je brojna turska vojska.”

Zbog toga Turci nisu ni dovukli teške topove, a sa malim topovima nisu mogli tući tvrđavu, nisu mogli postići nikakav uspjeh. Poslije toga su odmah prišli pripremama miniranja, pa su uz jednu kulu s jedne strane i uz drugu kulu s druge strane iskopali rupe i napunili ih barutom. Ali Austrijanci su se dobro razumjeli u minerski posao, odmah su sa suprotne strane počeli kopati za mine i osigurati da se zid sruši prema vani i da bi spriječili da Turci uđu unutra poduprlji su zid sa više od tristo direkta. Uistinu se zid sa zastrašujućom bukom srušio vani ondje gdje su ga Turci minirali.

Iako su se Turci svim silama trudili da preko srušenog zida prodru unutra, Austrijanci su se energično suprotstavili i odbili ih natrag. Nakon toga su se dvije strane žestoko sukobile jer su Turci nastojali na svaki način da uđu unutra. Ali su Austrijanci s velikim topom i puškama odbili napad. Dva, tri puta su Turci pokušavali napasti, ali osim štete za sebe nisu mogli ništa drugo postići.

Na Miholj-dan, Kont Nikola je nakon savjetovanja sa drugim kapetanima izašao izvan tvrđave sa dvije hiljade pješaka i petsto konjanika da napadne na Turke. Ove snage su se nadale da će Turke udaljiti od tvrđave, uništiti njihove topove, razbiti njihova kola. Ali bitka se odužila i topovima nisu mogli ništa naškoditi. Jer topove je čuvalo mnogo janjičara i azapa. Jedino su pobili oko dvjesto Turaka, ali su se i sami vratili u tvrđavu sa priličnim gubicima. Onda je više od stotinu Španjolaca izašlo iz tvrđave i drugim putem napali Turke koji su brali grožđe u vinogradima i pobili mnogo ljudi, ali kad su to vidjeli Turci iz tabora napali su ih i zametnula se žestoka bitka. Španjolci su se junački borili. Svi su bili odabrani junaci s puškama. Vratili su se u tvrđavu, a da nisu imali mnogo gubitaka.

Vidjevši da neće ovako imati mnogo uspjeha, Turci su poslali unutra trojicu Austrijanaca koji su ranije primili islam s mnogim obećanjima. Ovi su se obukli u austrijske nošnje izjavljujući tobože da su bili u turskom zarobljeništvu i da su pobjegli. Imali su zadatak da izazovu požar u tvrđavi. Kako će to izvesti podučavao ih je jedan visokog rasta govoreći im: "Kad mi s velikom bukom krenemo u napad, vi zapalite tvrđavu."

U tvrđavi je pak bio jedan čovjek koji je ranije bio musliman, ali se okrenuo u kršćanstvo. Ovaj čovjek je saznao namjeru uhoda koji su došli i objasnio kapetanima o čemu se radi. Na ovo su drugog dana mjeseca listopada uhode uhvaćene, ispitane i usmrćene na teškim mukama. Isti preobraćenik obavijestio je i o drugim namjerama Turaka, kao što je da će kopati rupe ispod tvrđavskih vrata i napuniti ih barutom i tako još jednom iskušati sreću i da ulažu veliki trud u taj posao. Kad su to saznali naši su borci pripremili bubnjeve u posudama punim vode. Jer ako se voda i koža na bubnjevima zatitra sigurno je da su radovi na miniranju otpočeli. Da bi provjerili da li se priprema miniranje, jedna austrijska jedi-

nica je izašla napolje. Tada su Turci masovno sa puškama i topovima navalili. Zbog toga su kršćani poslali napolje osam tisuća Španjolaca. Oni su trebali otjerati Turke iz varoši i opkopa i vidjeti ima li ili nema onih koji kopaju za miniranje. Tek što su Španjolci izašli, Turci su ih sa svih strana napali. Jedan od Španjolaca se proderao: "Zašto izlazite na čistinu, ne idite s mjesta". Španjolci su se prepali od ovog glasa i svi su se vratili u tvrđavu, ali su ovaj put pobili mnogo Turaka. I sami su u ovoj izgubljenosti pretrpjeli teške gubitke. I glavni komandant im je tom prilikom platio životom. Kao rezultat svega je da nisu obavili puno posla, ali su vidjeli da Turci zbilja na dva mjesta kopaju rupe. Tada su Španjolci razvili bajrake i ponovo izašli u napad. Turci su potpalili vatru pod mine, na dva mjesta oborili zidove i krenuli u napad. Ali su se austrijski i španjolski kapetani zajedno s našom vojskom jedinstveno suprotstavili. Dvije su se strane toliko približile da su se rukama mogli dohvaćati. Bio je to strašan sukob. Austrijanci i Turci su ušli jedni u druge. Ostavili su puške i tukli se mačevima i noževima i odmaknuli su Turke ispod tvrđave. Ali paše i čauši su ponovo vodili i ohrabrivali tursku vojsku pa su ovi ponovo krenuli u napad. Međutim, Turci su se osvrtali natrag, nisu kao prije mogli uložiti truda i počeli su govoriti "ako ne poginemo od austrijske ruke, poginut ćemo od turske sablje." Tada su Turci strijelama i kumbarama pokušali zapaliti tvrđavu, a u procjepe su otvorili žestoku topovsku vatru, tako da su austrijski vojnici zapali u veliki strah jer su se mnogo mučili da oslobode zidove. Na ovo su i Austrijanci otvorili vatru na Turke pa su se Turci u teškom stanju udaljili ispod zidova. Za tri sata je pobijeno mnogo Turaka i spašeni su zidovi tvrđave. Poginulo je preko dvije hiljade Turaka. Po njihovim kazivanjima nisu imali tolike ljudske gubitke ni na Rodosu ni u Beogradu.

Turci su četvrtog dana istog mjeseca prešli u napad. Sada su mladi vojnici krenuli i svi su trčecim korakom donijeli stepenice, dovlačili zemlju da ispune rovove. Austrijski i španjolski vojnici su na ovo prešli u napad i zapucali iz topova i pušaka. I ovaj put su Turci imali mnogo gubitaka.

Vidjevši da ni na ovaj način neće moći zauzeti tvrđavu sultan se mnogo rasrdi, pozva sve beglerbegove, janjičarskog agu i Ibrahim-pašu i dobro ih izgrdi te naredi da se vojska dobro pripremi za tri

dana. Trećeg dana su opet svi navalili. Unutra su jedan kapetan i odabrani vojnici svih kapetana sastavili jednu jedinicu i napali na Ibrahim-pašino krilo i pobili mu mnogo vojnika. Ibrahim-paša je zaokrenuo vojsku u drugom pravcu, ali je naišao na ranije pripremljenu zasjedu pa mu je stradalo opet mnogo vojske, a mnogi su i zarobljeni. Od ovih zarobljenika se saznalo da će sultan još jednom okušati sreću, a ako ne zauzme tvrđavu povući će se i otići. Dolazila je i zima, jako je zahladnjelo, a uz to je austrijski imperator pripremao veliku vojsku, pa se čulo da je Ferdinand skupio mnogo vojske. Zbilja, trinaestog dana istog mjeseca, sva vojska, bilo spa-hije ili druge oružane postrojbe, odjednom su se pokrenuli u napad. Izašli su na minama porušene zidove i preko njih pokušavali ući unutra. Naši vojnici su pak ta mjesta popunili drvećem, velikim direcima i kamenjem i tako ih doveli u sigurno stanje, možda i sigurnije nego što je bilo prije. Vidjevši s kakvom brojnom vojskom idu na njih, naši su se vojnici jako uskomešali. Ali kapetani su iskupili odabrane vojnike, krenuli na njih i toliko zapucali topovima da su Turke potpuno zbunili. Odmah su Ibrahim-paša, janjičarski aga Ferhad-aga i Behram-paša mačevima ohrabrivali vojnike i vodili ih u juriš. Ali turski vojnici, vidjevši da ne mogu napredovati, okrenuli su se natrag i govorili: "Mi svi volimo da umremo od vaših sablji da ne idemo na austrijske i španjolske puške." Ni u ovom jurišu nisu se približili tvrđavi.

Vidjevši da ne može naći mogućnost da sruši tvrđavu padišah, četrnaestog dana istog mjeseca, u ponoć napusti Beč, peti dan dođe u Budim i tamo oslobodi naše zarobljenike. Ibrahim-paša dovede ranije spomenutog bajraktara preda se i reče mu: "Sretni padišah nije došao ovdje da uzme Beč, došao je samo da vidi kakve su mogućnosti kralja Ferdinanda, njegovog neprijatelja. Eto za sada toliko. Da ne zna njegove granice, opet bi došao ubrzo, upoznavanje je neizbježno i on nije nemoćan;" Bajraktar koji je pušten na slobodu došao je i svim kontovima i kapetanima ponovio Ibrahim-pašine riječi.

Kad je padišah došao u Budim, krunisao je kralja Janoša, dao mu u ruke kraljevsko žezlo i podario mu neovisnost za čitavu njegovu državu. Okupio je sve vodeće Turke na divan i pred svima ovako rekao:

“Na tvoju glavu je došla sreća jer si se na mene oslonio i od mene si pomoć tražio. Kad god se susretnješ sa teškoćama neću ti uskratiti svoju pomoć. Primajući te u svoje susjedstvo, ja stojim nasuprot tvojim neprijateljima. Ko god ti nije poslušan, obavijesti mene, s Božijom pomoći ja ću ga kazniti.”

Mađarskim velikašima se ovako obratio:

“Vi ovog priznajte za kralja i čuvajte se da mu ne proturječite. Eto, njemu je data kraljevska kruna, kraljevsko žezlo i svi ostali kraljevski znakovi i simboli”.

Kruna je prešla u padišahove ruke. Od ranije, kruna je predavana kraljevima na ceremonijama i nakon toga je pohranjena i čuvana kod nekog čuvara tvrđave ili nekog velikaša. Ovog puta je kruna data na čuvanje u tvrđavu gospodara Šikloša Perin Petra. Nakon što je kruna bila ukradena iz Šikloša u vrijeme kad je padišah prelazio Dravu, on je poslao dvjesto katana koji su spasili krunu. Tako je kruna došla u padišahove ruke pa se stvorila mogućnost da on okruni svojom rukom Janoša.

Padišah je ovako nastavio govoriti: “Neka mađarski narod zna da ko god protiv njega ustane, ja ću biti u stanju da ga u tome spriječim.” Onda je padišah stavio tri hiljade muhafiza, a sam je prešavši na stranu Pešte i krenuo na put.

PODATAK O TOME KAKO JE MAĐARSKA KRUNA DOŠLA U PADIŠAHOVE RUKE

Još ranije su se okupili mađarski velikaši i, pošto je padišah uzeo Budim, a oni nisu priznavali Janoša, otišli su kralju Ferdinandu i tražili od njega da im bude kralj. Na to je došao Ferdinand, istjerao kralja Janoša iz Budima i sam zasjeo na kraljevski prijestol. Prema tradiciji, gospodari i velikaši zemlje otišli su u Stolni Biograd¹²⁰, tamo su ga okrunili i proglasili ga kraljem.

Od tada je kruna data jednom plemiću i poslana je u riznicu u Višegrad¹²¹ i sa plemićkim žigom i pod katancem je tamo čuvana.

¹²⁰ Ovaj grad se u originalu piše Istolni Belgrad, ali se u našoj tradiciji uvijek nazivao Stolni Biograd. Radi se o mađarskom gradu Sekešfehervaru.

¹²¹ Wissegrad (njem. Bolidenburg) grad u Mađarskoj, sjeverno od Budimpešte.

Ovoga puta je kruna data Perin Petru, jednom mađarskom plemiću koji je bio zapovjednik Valpova. A on je, ili zato što je imao neku smetnju ili s mišlju da će je odnijeti kasnije, umjesto u Višegrad odnio u svoju tvrđavu Šikloš. Čuvši da tada dolazi sretni sultan, uzeo je krunu iz Šikloša i zajedno sa svojom obitelji uputio se kralju Ferdinandu u Budim. Međutim, pečuhski komandant, koji je bio na strani kralja Janoša, čuo je za prijenos krune, pošalje za njima dvjesto teških konjanika i pedeset hajduka. Ovi su stigli Perin Petra na obali Šarviza u blizini Seksara gdje je ovaj zakonačio. Pobili su mu mnogo ljudi, a njegovu porodicu i njega samog su sa krunom doveli u Pečuh. Ali zapovjednik Pečuha se ustezao da drži krunu u svojoj tvrđavi i poslao ju je zapovjedniku Šoprona, koji je bio povezan sa kraljem Janošem i sa gospodarom Lindove Janki Janošem, poslao ih u Šopron. Kad je padišah stigao i kad je zakonačio na Mohačkom polju čuo je za ovo. Naredio je da se dovede zapovjednik Pečuha. Pritisnuo je Janki Janoša i ovaj je, htio ne htio, bio prisiljen predati krunu i Perin Petra. Nakon toga je padišah poklonio krunu, a Perin Petra predao kralju Janošu i upozorio ga da ga dobro ispita jer je postupio protiv njega. Detaljne informacije o ovome date su na odgovarajućem mjestu u knjizi.

POPRAVAK TVRĐAVE OSIJEK

Godina 936. (1529-30.). U vrijeme osvajanja osječka tvrđava je porušena do temelja. Padišah je u vrijeme povratka iz pohoda u Istanbul izdao naredbu graničnim jedinicama i dao novac da se tvrđava iznova izgradi. Do tada su uloženi veliki naponi da se očuva Srijem i okolina. Od sada je u osječku tvrđavu postavljeno tri hiljade vojnika. A na čelo petsto azapa postavljen je rahmetli Kasim-paša koji je sagradio u Pečuhu jednu džamiju.

CEREMONIJA OBREZIVANJA VISOKOSLAVNIH PRINČEVA

Riječ je o prinčevima sultanu Mustafa-hanu, sultanu Mehmed-hanu i sultanu Selim-hanu. Proslava je otpočela 21.ševvala 936. (18.6.1530.). Na mehterhani koja se nalazi na trgu Atmejdan izabrano je jedno mjesto pogodno za sretnog padišaha i tu je postav-

ljena jedna vrlo lijepa pozornica.¹²² Za vezire i uglednike postavljeni su visoki šatori, s kraja na kraj ukrašeni hladnjacima od svile-
ne tkanine. Još ranim jutrom na padišahovom divanu su se okupili
drugi vezir Ajas-paša, treći vezir Kasim-paša, rumelijski beglerbeg i
drugi članovi divana. Kao i uvijek, malo kasnije je došao veliki
vezir i serasker. Poslije ovoga padišah je uzjahao konja i sa ugled-
nom skupinom uputio se prema mjestu ceremonije. Kad je došao
preko puta lavlje kuće (arslan hane) veziri su se pješke približili
padišahu. Kad se odatle stiglo do sredine mejdana tu su ga doče-
kali serasker Ibrahim-paša, beglerbeg, janjičarski aga i uzendi-age.
Kad je padišah pred prijestoljem sjahao s konja, aplauzi i pohvale
čajuša dizali su se do neba. Istom što je sjeo na prijestolje na koje
se oslanja kozmos, veziri, drugi velikaši i komandanti poredali su
se u red da čestitaju i ljube ruku i u tom redu su im podijeljeni
darovi. Onda su ruku ljubili šejhulislam, veliki učenjaci, muderrisi
i kadije, tu je i njima dato mjesto gdje su sjeli i jeli za padišahovom
trpezom. Drugog dana mjeseca zilkadeta (28.6.1530.) padišah je
sazvao divan pa su tu ruku ljubili stari veliki vezir Karamanli
Mehmed-paša¹²³, umirovljeni Zejnel-paša i neki od komandanata,
i ponudili su svoje darove. Četvrti dan toga mjeseca napravljena je
proslava za ulemu. Padišahov učitelj Molla Hajruddin je uživao
veliko poštovanje i postavljen je do velikog vezira pa je tako bio
ispred kazaskera. Za janjičare je drugog dana organizirana posebna
sjajna proslava. Desetog dana su na različitim mjestima u Istanbulu
skupljeni i počašćeni muderrisi ranga ispod pedeset akči dnevne
plaće, kadije bez posla, šejhovi, sufije, trgovci, mutevellije i drugi.

Četrnaestog dana istog mjeseca, članovi divana su stigli do starog saraja, prinčevi su s poštovanjem i počašću posađeni na konje i dovedeni na Atmejdan. Veziri su ih dočekali na nogama i skinuli ih s konja na ulazu u *ivanhanu*. Petnaestog dana istog mjeseca je

---

¹²² U čast sunećenja sultanovih sinova, 1530. godine; umjetnik bošnjačkog porijekla Nasuh Matrakči je napravio dvije tvrđave od papira koje su bile postavljene na Atmejdanu: Ovo pokazuje koliko se Nasuh Matrakči razumio i u tehničke poslove: Kako navodi Matrakči; ove su dvije tvrđave imale pet kula po četvera vrata: Zidovi su bili lijepo ukrašeni: V. A. Adnan Adivar, *Nauka kod osmanskih Turaka*, Zenica, 1999., str. 165.

¹²³ V. bilješku 31.

opet priređena velika svetkovina. Za sretnog padišaha je pred prijestoljem, preko puta ostalih, pripremljena sofa. Ovdje su se ispeli i sjeli na desnu stranu veliki vezir Ibrahim-paša, Ajas-paša, rumelijski beglerbeg Behram-paša, Jakub-paša, gospodin učitelj, kazaskeri i sin tatarskog hana. S lijeve strane su redom sjedili umirovljeni veliki vezir Piri-paša, Zejnel-paša, jedan od vodećih begova s istoka Ferruhšad-beg, Bajindir-oglu Murad-beg, sin egipatskog sultana Gavrija Mehmed-beg, Abdullatif-beg jedan od sinova iz dinastije Zulkadr. Nakon raznih jela, po običaju su se pili čisti i mirisni napici. Padišahu je ponudio šerbe sluga defterdara Iskender-čelebija u onoj poznatoj posudi od piroza (plavi prirodni kamen). Vezirima i drugim velikašima i agama je ponuđeno šerbe u skladu s njihovim položajima. Slijedećeg dana je opet priređena svetkovina za ulemu. Čaušbaša je pozvao šejhulislama, a džebedžibaša hodža-efendiju. Na desnoj strani od sultana su sjedili šejhulislam Kemal-paša-zade, anadolski kazasker Molla Kadiri-čelebi, a na lijevoj strani veliki hodža Molla Hajruddin, rumelijski kazasker Molla Fenari-zade Muhjuddin, a preko puta drugi učenjaci i vrle osobe također su sjedili na odgovarajućim mjestima. Po padišahovom odobrenju, razgovor je otpočeo šejhulislam tumačenjem sure *Fatiha*. Kako su mnogi učenjaci još ranije o ovoj temi izrekli svoja mišljenja, iznesena su njihova različita tumačenja i napravljena su upoređenja. Bili su tu oni koji su imali sposobnost da o ovoj temi lijepo i učeno govore pa su iznijeli i različita mišljenja. Oni koji su bili slabašnog znanja od stida su se gušili u moru znoja. Čak je jednom od njih, muderisu Sulejman-halifi, pozlilo pa je u povratku kući i umro.

Osamnaestog dana toga mjeseca prinčevi su obrezani (osunnećeni) u salonu za skupove Ibrahim-pašinog saraja. Dvadesetog dana se izašlo na Kağıdhane pa se prisustvovalo konjskoj trci. Tom prilikom je viđeno kako je jedna vitka kobila pretekla sve pastuhe. Posebno je napravljena jedna srebrena tikva i postavljena na direk kao meta za gađanje strijelom. Bezbroy je bilo raznih umjetnika koji su pokazivali svoje najrazličitije vještine. Svakog dana su dolazili vješti ljudi iz svih krajeva države, komičari, maskaradžije, džambazi, glumci kazališta sjena i razni vještaci i znalci. Zabave koje su priređene, velikani i narod koji je pozvan na njih, svi i

sve bilo je tako obilno i bogato da je nemoguće objasniti i opisati sve pojedinosti. Stoga smatram da je o ovoj temi nepotrebno opširnije pisati.

OPSJEDANJE KRALJA JANOŠA U BUDIMU. DOLAZAK JAHJAPAŠIĆA I NJEGOVO IZBAVLJENJE

Godina 937. (1530-1531.). Sretni padišah je poklonio mađarsko kraljevstvo Janošu (Ivanu Zapolji), dao mu je i krunu, a to je pobudilo zavist mađarskih velikaša prema Janošu i na kraju otvorilo put suprotstavljanju njemu. Nakon što se sretni padišah vratio u prijestolnicu, kralj je pozvao mađarske velikaše da ga upoznaju. Ovom pozivu su se neki odazvali, a neki se nisu odazvali. Na čelo onih koji su otkazali poslušnost stavio se sigetvarski ban Terek Balent i on je posijao sjeme razdora u mađarskom narodu. U tom slučaju, da bi se osiguralo da drugi uzmu pouku iz njegova slučaja, bilo je potrebno da se Terek Balentu zavrne uho.

Tako je kralj odredio da janjičarske age, Kasim-paša i tri hiljade vojnika koje je padišah ostavio da čuvaju Budim, zajedno sa hiljadu mađarskih vojnika krenu na Sigetvar. Ovi su, uzevši iz Pečuha nekoliko topova za tučenje tvrđava, barut i druge potrepštine, krenuli na Sigetvar. Austrijski kralj, nevjernik Ferdinand, uvidjevši da mu je to prilika za plijen, uputi na Budim veliku silu skupljenu od Nijemaca, Španjolaca i drugih naroda. Saznavši od špijuna šta se sprema, kralj Janoš posla vijest da dođu hitno u Budim muslimanski i mađarski vojnici koji su otišli opsjedati Sigetvar i dovede u Budim još deset hiljada vojnika od drugih nevjernika. Istovremeno uputi ljude Mahmud-begu Jahjapašiću, begu Smedereva i u Istanbul. I austrijske snage su stigle iz Beča i najprije su opsjele Ostrogon. Gospodar Ostrogona je, dok je sretni padišah bio pred Bečom, došao iskazati poslušnost i priključio se kralju Janošu. Sada su austrijske snage uzele tvrđavu, njenom gospodaru zavrnuši šiju i vezali ga za sebe, a u tvrđavi su ostavili tri hiljade vojnika da je čuvaju. Nije prošlo dugo uzeli su i Višegrad i Vac¹²⁴. Krenuvši odavde okrenuli su se Budimu i opsjeli tvrđavu.

---

¹²⁴ Tvrđave na sjeveru Mađarske.

Tada su stigli i islamska vojska sa Kasim-pašom i mađarska vojska koja je otišla opsjedati Sigetvar. Ali kako je neprijateljska vojska Budim držala u obruču, nisu mogli ući u tvrđavu, vratili su se, došli do Stolnog Biograda, uzeli otuda vodiča odanog kralju Janošu i s njegovom pomoću jedne noći tajno ušli u budimsku tvrđavu i već sutradan izašli i napali austrijske rovove. Na obje strane je stradalo mnogo ljudi. I pored toga se kralj Janoš pobjednički vratio u tvrđavu sa islamskom vojskom. Ali Austrijanci su nekoliko dana stalno tukli tvrđavu i zidove na nekoliko mjesta potpuno porušili. Uzdajući se u to svim silama su navalili. Ali Božijom pomoću vratili su se natrag sa stotinu muka. U to vrijeme su obavijestili kralja Janoša da su do Mohača stigli Mehmed-beg, beg Smedereva, Husrev-beg, beg Bosne, Ahmed-beg¹²⁵, beg Kruševca i posebno vojska krajišnika. Obavijestili su ga da je stigla sva Ibrahim-pašina vojska, znači i rumelijska i anadolska vojska. Mehmed-beg je osim toga smislio neke stvari. Od zarobljenih neprijatelja je saznao da neki bježe. Ovi su prenijeli i vijest o Ibrahim-pašinom dolasku. Posebno se proširio glas da kreću muslimanske snage u napad odozdo a vojska iz tvrđava odozgo, što je izazvalo strah kod Austrijanaca i Španjolaca. Preplašeni ovim vijestima nevjernici su obustavili opsadu, povukli topove i bez oklijevanja se povukli i otišli.

Pristalice Janoša su bile pod opsadom pedeset i dva dana. Usprkos teškoćama i stisci izdržali su sigurno i hrabro. Tri-četiri dana kasnije stigao je i Mehmed-beg i islamska vojska, i ne gubeći vremena odmah se počelo prelaziti na peštansku stranu. Nije ostalo više ništa da se radi. Razmišljalo se: barem da se ne vratimo potpuno praznih ruku. Uzeli su iz Budima i Pešte vodiče i prošavši preko kvarta Novigrada, na obali rijeke Tatre, a u okolini Raga, upriličeni su upadi u zemlje koje pripadaju kralju Ferdinandu. S Božijom pomoću islamska vojska je zarobila nebrojeni plijen. Djevojaka kojima nema ravnih po ljepoti, pristalih mladića i drugih zarobljenika bilo je preko petnaest tisuća. Broj zarobljene stoke i vrijednih stvari nije moguće dati jer su neizbrojivi. To područje je s kraja na kraj poharano i popaljeno tako da niti je ostalo traga

---

¹²⁵ Ahmed-beg Jahjapašić, sin je Jahja-paše i isto kao i braća mu Bali-beg i Mehmed-beg bio jedan od čuvenih krajiških begova.

ljudi ni života. Čak je i kralj Janoš gledajući ovo plakao i rekao da će za ovo pred Bogom odgovarati kralj Ferdinand. Njegova je riječ da je najveći zulumčar onaj koji bude povod zulumu.

POGIBIJA RUMELJSKOG BEGLERBEGA BEHRAM-PAŠE

14. *noć mjeseca šabana* 938. (23.3.1532.). Rahmetli paša je bio ispravna osoba, čovjek koji je bio vjernik i upoznat s vjerom, koji je blagošću znao obradovati one kojima je potrebna milost, štitio je siromašne i nemoćne. Od Allaha je uvijek molio da umre kao šehid. Dogodilo se da jedan nesretnik između ičoglana (dvorjanina), u naprijed spomenutoj mubareć-noći potegne nož i da u tom času on ispije šehidski šerbet i nađe put za Džennet. Sutradan su povezane sve sluge i dovedene na padišahov divan. Nakon ispitivanja pogubljeni su jedan kapidžibaša, jedan mirahor i osamnaest dvorjanina, i tako je svima data poučna lekcija.

SAŽETAK O POHODU NA NJEMAČKU ZEMLJU

PADIŠAHOV POKRET

12. *Ramazana* 938. (18.4.1532.). Ono što je bilo povod ovom pobjedonosnom pohodu je slijedeće: austrijski, češki i njemački kraljevi i oholi psi koji nose titule bana, grofa, generala i hercega nisu priznali da kraljevstvo pripada kralju Janošu kojeg je na to mjesto postavio sretni padišah pa su radili na tome da opsjednu Budim, da ga savladaju ili da ga na neki drugi način skinu s prijestolja. S druge strane, pogranični gospodari koji su bili pokorni budimskom kralju i zapovjednici tvrđava, ovoga puta su otkazali poslušnost i vezavši se za austrijskog kralja iskazali su neprijateljstvo kralju Janošu. Janoš je o svemu izvijestio padišaha. Na to je padišah, koji je svojevremeno Janošu, kada ga je postavio za kralja, obećao pomoć, krenuo i devetog dana zilkadeta stigao u Niš (13.6.1532.). Ovamo su došli izaslanici preko Bosne od toga nikogovića koji se zove imperator. Kako je imperator¹²⁶ bio brat austrijskog kralja

¹²⁶ Karlo V Habsburški (1500.-1558.), vladao od 1516.-1556., sin austrijskog nadvojvode Filipa Burgundijskog, unuk cara Maksimilijana I, krunisan za

Ferdinanda, po izaslaniku je poslao pismo u kome je molio za mir. Mislio je na taj način zavarati padišaha. Saznavši za sadržaj pisma, padišah je odgovorio. Poslanici su, saznajući za veličinu padišahove vojske, vidjevši snagu i uzvišenost islamskog padišaha, zapali u strah i zbunjenost.

Krenuvši iz Niša, dvadesetog dana istog mjeseca stiglo se do Beograda. Ovdje je stigao jedan francuski izaslanik i tim povodom priređeno je veliko veselje. Podignuti su veliki i mali šatori i tako je veličanstvena priredba prikazana da takva nikada nije bila. Nakon što se na srijemskoj ravnici iskupilo četrdeset-pedeset hiljada vojnika akindžija i više od deset tisuća ljudi tatarskog i mongolskog porijekla pod komandom Sahip Giraj-hana¹²⁷, izaslanici imperatora, kojima je ranije data dozvola da dođu, sada su dovedeni kroz mnoštvo vojske. Istog dana anadolski i rumelijski begovi su poljubili padišahove skute. I izaslanicima je dozvoljeno da prislone lice na padišahove skute. Tim povodom su zabubnjali bubnjevi, a zavisirale zurne. Bila je to lijepa predstava pa bi bilo dobro da se opet nekad priredi.

Odatle se otišlo u Osijek. Slavni komandant, rahmetli beg Bosne Husrev-beg, je sa deset hiljada svojih ljudi i sa bosanskom vojskom došao i priključio se padišahovoj vojsci. Gospodar tvrđave Šikloša, Perin Peter, jedan od poznatih gospodara mađarskih nevjernika, došao je ovdje ponovo sa tristo-četiristo mađarskih vojnika. Ali kako je padišah saznao da je on bio u savezu sa Austrijancima, o čemu ga je obavijestio kralj Janoš, odmah je uhvaćen zajedno sa svojim ljudima i otpremljen u beogradsku tamnicu. Kasnije je Perin Peter, ponovo posredstvom kralja Janoša oslobođen, a kao talac je uzet njegov sin. Na kraju je počašćen time što je postao musliman.

Nije prošlo dugo, a prešla se rijeka Drava i stiglo se do svakom poznate tvrđave Aršak nedaleko od Vukovara, čija je tvrđava sagra-

---

rimsko-njemačkog cara u Bolonji 1530. Austriju je dao na upravu mlađem bratu Ferdinandu.

¹²⁷ Sahib Giraj-han je vladar Krima. Giraji su potomci Džingiz-hana i vladali su Krimom od XIV st. do 1783. g., ali su bili ovisni o osmanskim sultanima. Sahib Giraj je naslijedio Sa'adet Giraja (1524.-1532.) i vladao je od 1532.-1551.

đena na visokom brdu. Nije bilo potrebno uzimati ovu tvrđavu čiji se narod pokorio. Samo je zapovjednik tvrđave poslat u Beograd. Ovo mjesto ostavljeno je u istom poretku kao i prije pod uvjetom da se veže uz kralja Janoša. Nakon toga je pobjedonosni padišah prošao putem između tvrđava i palanki koje su se nalazile na obje strane: Kapoline, Šablija, Bobovac, Belvar, Brezanci i Vatoš čije se stanovništvo predalo i obećalo poslušnost kralju Janošu. Poklo-njen im je mir u blizini tvrđave Čičo. U naše vrijeme od spomenu-tih palanki postoje još samo Brezanci i Bobovce i u obje se nalazi više od po petsto islamskih gazija. Nakon toga se predalo stanov-ništvo Zakana i Kaniže. U to vrijeme je Kaniža bila mala utvrda, a sada je u vrhu među islamskim krajiškim utvrdama po čvrstoći i sigurnosti. I ovuda se sretno i sigurno prošlo pa kad se došlo pravo idući do Kapurnuka, Baške i Šošvara i od ovih tvrđava su predati ključevi i pod jasnim uvjetima njima je garantiran život. Prvog dana muharrema kojim je otpočinjala devetsto trideset deveta go-dina (3.8.1532.), došlo se u okolinu jake tvrđave Kermendvar, pro-kletnici koji su se našli u njoj, nemogavši odoljeti navali islamske vojske, rasuli su se i razbježali. Kako su pobjegli ostavivši stanov-ništvo rimske tvrđave i njihove domove, kuće i posjedi su im za-paljeni a imanja opljačkana i razrušena. Kasnije su osvojene i tvr-đave Rekervar i Mešter. Nije dugo prošlo uzeta je i tvrđava Hed-vik, a za njom i Sunbatli i Mešti čije je stanovništvo pomrlo ili ra-njeno, a neki su se spasili predajom.

Padišah i njegova vojska su nastavili napredovati. Za predvod-nicu islamskoj vojsci je određen smederevski sandžakbeg Mehmed-beg Jahjapašić. On je s vojskom prošao blizu čuvene tvrđave Kosek koja je pripadala nevjernicima, ovi prokletnici su se povukli u roveve koje su pripremili. Tu je došlo do takve bitke da se teža ne može zamisliti. Kasnije su: prokletnici zatvorili kapije. Islam-ski vojnici su postavili topove i darbzen¹²⁸ i jednom neobičnom hrabrošću su udarili. Ovaj put padišahov cilj nije bio osvojiti tvr-đave nego opljačkati i razoriti zemlje kralja Ferdinanda i natjerati ih na pokornost kralju Janošu. Zbog toga i nisu doneseni najveći topovi za rušenje tvrđava.

---

¹²⁸ Darbzen je posebna vrsta teškog topa namijenjenog za napade na tvrđave.

I pored toga, kako su oni iz tvrđave zapucali iz topova po islamskoj vojsci i zatvorili put nakon dugotrajnog pohoda, ne obazirući se na to što nema teškog naoružanja, padišah je naredio da se ulože maksimalni naponi kako bi se tvrđava osvojila i stalo u kraj niskim nevjernicima. Tako je paša koji je planirao napad postavio darbzene na jedno uzdignuto mjesto, a minere je pripremio i osmog dana istog mjeseca počeo je pritiskati tvrđavu. Janičarski puškari su napravili rovove i opsjeli tvrđavske zidove. Samo dok su mineri postavljali mine, prokletnici su vidjeli o čemu se radi, shvatili pouku i učinili ih neefikasnim. U nekim minskim kopovima je izbila voda pa su zato postali beskorisni. Samo je jedan rov bio dobar i tu je devetog dana istog mjeseca zapaljena vatra. Islamski vojnici su, onako kako su to već navikli, razvili bajrake, krenuli u napad i uložili veliki trud. Ali spriječeni u napredovanju žestokom kišom, toga dana nisu uzeli tvrđavu. Dvadeset četvrtog dana istog mjeseca mine su zapaljene na dva mjesta. Islamska vojska je opet navalila svom žestinom. Ali ni taj dan se tvrđava nije mogla zauzeti jer su prokletnici spriječili ulazak u tvrđavu dubokim rovovima koje su iskopali.

Tako je, izgubivši nadu da će uzeti tvrđavu, vidoviti paša smislio da se rovovi ispune drvećem i da se preko njih juriša pa je naredio da svaki vojnik donese po tovar drva i istrese na rub jarka. Drveća je bilo mnogo u blizini tvrđave. Vojnici su odvedeni na teren da skupljaju drva i da odsječene grane stavljaju na rub rova. Onda je izdana naredba svakom spahiji sandžaka da skupljenim drvima naizmjenično pune jarak. Za dan-dva ovaj duboki jarak je ispunjen na tri četiri mjesta i napravljene su kule koje su bile više od tvrđavskih kula. Kad su ovo vidjeli nevjernici, premazali su pšenične i ječmene snopove sumporom i katranom i zapalivši ih počeli su ih bacati na drva. Tako su htjeli sva drva spaliti. Zbilja je izgorjelo mnogo drva pa se islamska vojska stoga ražalostila. Na ovo su neki iskusni starci napravili oluke, skupili sve vodonoše i počeli gasiti vatru. Tako ova nakana prokletnika nije dala rezultata. Od skupljenih drva i grana napravljena je jedna kula. Zamišljalo se da se sa ove kule puca iz pušaka, ali su i prokletnici sagradili istu kulu, smjestili svoje puškare i na taj način učinili da su mnogi islamski vojnici popili šehidsko šerbe. Islamski vojnici su iznova

preko merdevina počeli napadati. Veliki vezir i serasker je obećavao razne nagrade kao *dirlik*, *timar* i *zeamet*, a svi su u sebi govorili “ili ću osvojiti ili ću dati glavu”. Prestrašeni nevjernici, izloženi velikim gubicima, uvidjeli su da će tvrđava biti uzeta iz njihovih ruku. Komandant tvrđave Šikloš, jedan pas bez pameti, zatražio je milost. Izašavši iz tvrđave, pao je po nogama milostivog padišaha. Kako je zamoljena milost od padišaha koji je utočište svijeta, on je u skladu s izrekom “oprost je zekat na pobjedu”, poklonio živote tvrđavskim ljudima.

Mjesto odluke uzvišenog padišaha nalazilo se na mjestu blizu tvrđave. Nakon što je ovome značajnom uspjehu prisustvovao i paša, izašao je na put da se postavi blizu tvrđave. Susreo se sa beglerbezima koji su bili zaduženi za opsadu tvrđave i svom vojskom i onda je dozvoljeno da mu svi poljube skute nakon što su došli u sretno i uspješno do njegovog šatora. Nakon toga je svaki nagrađen počasnim kaftanom, povećane su im plaće i dobili su još niz nagrada. Posebno je slavnom serdaru i velikom veziru dato nekoliko ogrtača od krzna, kapa s perjem, izrezbarena sablja, dosta kasa novca i drugih darova pa se on gušio u padišahovim blagodatima. Osvojenje tvrđave se dogodilo dvadeset šestog dana istog mjeseca.

Nakon tolike muke i umora, tvrđava Kose, osim toga što je predana psu koji je njen gospodar pod uvjetom pokornosti budimskom kralju, poklonjena mu je i zastava i ostavljen je na svom mjestu. Ova zastava se još uvijek čuva u istoj tvrđavi: čak 1012. (1603-04.) godine, kad su neke gazije išle u pomoć erdeljskom kralju Betlenu Gaboru, vidjeli su da je ova zastava izvučena na tvrđavski toranj i da se s njom ponose. Ista zastava je na nekim skupovima i prazničnim danima iznošena napolje jer je smatrana sretnom. Rahmetli sultan Sulejman-han Gazi je pobo zastavu u ovu tvrđavu.

Srce je radosno što u ovim vremenima uzvišeni padišah koji vlada u sedam klimata, koji je na službi halife koji poklanja krune vladarima, tj. Gazi sultan Murad-han, neka mu Allah učini vječnim vladanje, tek što je postavio jednog sandžakbega dao mu u zadatak da ovu tvrđavu pripoji islamskim zemljama, u ime Allaha i Njegova istinskog poslanika.

*“Duša svijeta, povod mira i sigurnosti
Božija sjena, Mehdi za drugi svijet”¹²⁹*

Prošavši to mjesto zakonačilo se u Šopronu, velikom gradu okruženom visokim zidovima, slijedećeg dana u čvrstoj tvrđavi Zelženvaru, a nakon dva dana u jednom lijepom gradu Bufondruku. Narod ovog mjesta je, predavši se, tražio milost. Odavde su slavni ratnici Mihaloglu Mehmed-bega više puta upadali u neprijateljske gradove koje su palili i rušili. Opet, junak po imenu Kasim vojvoda, koji je bio vojskovođa akindžija, pričao je da je u ovim upadima učestvovalo pet hiljada akindžija, a po drugim pričama je upadalo oko dvadeset hiljada, što akindžija što gazija – dobrovoljaca. S istog mjesta su upadali na istočne strane njemačkog gorja. Sretni padišah je sa islamskom vojskom išao zapadnim krajevima pa su zemlje s kraja na kraj izgažene pod nogama konja njegove pobjedonosne vojske. Put su pronalazili noću po svjetlosti vatre, a danju po dimu koji se penjao do neba. Kasim vojvoda je prešao preko strmih austrijskih planina na drugu stranu gdje su mu neprijatelji zatvorili prolaz, tako je mnogo gazija, ne našavši spasonosni put, ispilo šehidski napitak i našlo put prema Džennetu. Nakon što je sretni padišah stigao u Osijek, nekoliko od onih koji su se spasili ispričali su šta ih je sve snašlo, a kroničari su to zabilježili.

Na istom mjestu, prevrtljivo srce nevjernog kralja i imperatora obuzeo je strah od islamske sablje, razaslao je vojsku koju je skupo da se svako od njih skloni u planine i tako nije bilo moguće da se pojave, to se saznalo od zarobljenika. Njemačko gorje se vidjelo iz daljine i nije se smatralo uputnim uputiti se onamo nego se krenulo prema zapadu. Prošavši kroz klanac Leineberg, koji se nalazi podno jedne visoke planine, spustili su se naniže. Sela, gradovi i sva mjesta ovdje su bili prekrasni, livade, vinogradi, bašče ruža i lala bi izazvale zavist Šeddadovih¹³⁰ visećih vrtova.

¹²⁹ Stih je posvećen sultanu Muradu u čije vrijeme je Ibrahim Pečevija pisao svoju *Povijest*.

¹³⁰ Jemenski vladar, koji je vladao narodom Ad u vrijeme Božjeg poslanika Huda. Šeddad je izgradio viseće vrtove nalik raju. Inače nije priznao poslanstvo Hud alejhisselama, pa je stradao zajedno sa svojim narodom.

Sedmog dana spomenutog mjeseca padišah je krenuo odatle i ulogorio se blizu tvrđave koja se zove Kirchberg. Unutra su bili nevjernici za pakao koji su se uzoholili i kako nisu htjeli pogeti šiju, nekoliko junaka je za kratko vrijeme zapucalo sa svih strana i tvrđavu pretvorilo u gomilu pepela. Slijedećeg dana se povuklo odatle i smjestilo u blizini tvrđave Ratenad, a odavde se krenulo na grad Kordekondaz. Ali prokletnici, oslonivši se na svoje mnoštvo, ustrajali su u inadu, povukli su se u crkvu čiji su zidovi i tornjevi bili kao u kakve jake tvrđave i na islamsku vojsku zapucali iz topova darbzena i šakaloza pa se tako počeli braniti. Gazije su podmetnule vatru pod crkvenu kapiju pa su tako svi u crkvi – malo i veliko – stradali.

Nakon toga, mjesto Klais je bilo padišahovo konačište. Čini se da je u to vrijeme mnogo ljudi uvaženog paše otišlo na stranu. Tu večer su trebali krenuti nakon što nahrane konje na livadi gdje su zanoćili. Ali ban tvrđave Beture, prokletnik po imenu Andrija, u ranu zoru je iznenada napao. Nekoliko ljudi je poginulo. Uzeo je konje i opremu i otišao, a paša, koji je znao napraviti dobar plan, poslao je podosta ljudi da ih slijedi. Pratili su ih do vremena između jutra i podne, a onda su sa prokletnicima zametnuli takav uspješan boj koji je vrijedan svake pohvale i čestitanja. S pomoću Uzvišenog Allaha islamska vojska je odnijela pobjedu i nevjernici su doživjeli potpunu propast. Ni ban nije pošteđen, uhvaćen je, ruke su mu vezane, a osim njega je još mnogo nevjernika svezano u sindžire. Paša je, prošavši ovaj događaj sretno i uspješno, sve ovo vidio i sve ih kao ukrase natakao na vrhove kopalja i kuka. Kad je padišah svijeta-neka Uzvišeni Allah ovjekovječi njegovu vlast do sudnjeg dana – prošao kroz to mjesto i kad mu je izloženo stanje, bogatim darovima usrećio je gazije. Istog dana otvorena je vatra na poznati grad Beslov, a stanovništva mu je mnogo pobijeno. Kasnije su uništeni i prkosni buntovnici koji su se oslonili na sigurnost crkve pa su se u nju zatvorili.

Jedanaestog dana istog mjeseca došlo se u blizinu jednog grada koji nema sličnog a zove se Grac. I ako ima danas u nevjerničkim zemljama grad poput ovog on je prijestolnica nevjernog kralja. Namjesnik ovoga grada je svakako ili imperatorov sin ili brat. Kad umre kralj i imperator, namjesnik ovoga grada će postati bečki kralj. Tako je to po njihovim zakonima od prije.

Krenuvši odatle, ulogorilo se pred tvrđavom Ašlomeš. U velikoj kasabi koja se zove Leibnitz bila je visoka i čvrsta crkva. Kao i druge crkve, i ova je zapaljena, a mnogo ljudi koji su se u njoj nalazili je zarobljeno, dok su oni ugledniji poubijani. Odatle se zanoćilo u blizini tvrđave Setmani. U njoj je bilo nekoliko nevjernih nikogovića koji su izašli i potukli se sa vojskom lovaca neprijatelja. Mnogi su bili žrtve sjajnih sablji, a oni koji su se mogli spasiti pobjegli su u tvrđavu.

Šesnaesti dan istog mjeseca došlo se do rijeke Drave blizu Osijeka kuda se nešto ranije prošlo. Ostavši ovdje četiri dana, za islamsku vojsku je napravljena ćuprija. Kako pišu nevjernici, kad se saznalo da se padišah uputio onamo, sve su zapalili uz riječno korito. Ne našavši lađe, islamski vojnici su počeli praviti ćupriju. Na kraju su našli takav izlaz: pet-šest hiljada deva, mazgi i konjanika su, istovremeno ušavši u rijeku zapriječili donekle vodu pa je nešto niže sretni padišah sa vezirima i drugim velikodostojnicima lahko prešao na drugu obalu. Odatle su kročili u Slavoniju. Gospodar tvrđava Tabuh, Slanica i Rodoček, Rafide, pokorio se padišahu. Odatle i iz tvrđava Bogovac i Zagreb, čiji je komandant Janki Janoš, došli su ljudi koji su iskazali pokornost. Visoki padišah se duž obale rijeke Drave uputio prema Osijeku. Prevrtljivi nevjernici su se pobunili u području poznatom kao Požega, koja se nalazi u blizini islamskih granica. Paša koji osvaja zemlje odmah krenu sa rumelijskim junacima i lavovima koji su pod njegovom komandom. Pod tvrđavom zvanom Harbonija zametnu žestok boj s neprijateljima koje je opsjeo. Na kraju, ne obazirući se na njihove topove i darbzene, počeli su ulaziti kroz kapije u tvrđavu. Bitka je trajala do zalaska sunca, a ta mrkla noć bila je noć plijena. Do jutra je u padišahovu ordiju dovedeno djevica lica poput vila, mladića poput mjesečine, zlata, srebra i drugih stvari. Bilo je toliko toga da nije moguće izbrojiti i izračunati.

Krajem mjeseca odatle se došlo u tvrđavu Začete. Tamošnji stanovnici su se predali i tako se spasili. I odavde se krenulo, i peti dan mjeseca, u vrijeme kad se spustilo u polje Požega, neki prokletnici u blizini tvrđave Čazamur, koja podsjeća na planinu Kaf, postavili su zasjedu i iščekivali islamsku vojsku. Pošto je islamska vojska bila jako brojna, pritisla je na sve strane da ih se ne može

slijediti, jedna je grupa idući u tom pravcu nabasala na postavljenu zasjedu buntovnika. Prokletnici su zapucali iz pušaka, i upravo kad su nanijeli neke štete, okružili su ih vojnici, napali ih i potpuno uništili nevjernike. One koji su bježali stigli su kod tvrđavske kapije i pobili. Nakon takvog okršaja spustilo se u blizinu Požege. Ovdašnji ban i drugi velikaši su došli iskazati pokornost. Onda su se pokorile tvrđave Podgorac i Nijemci. Ove dvije tvrđave je uzvišeni padišah poklonio kao mulk uzvišenom seraskeru.

Jedanaestog dana mjeseca rebiulevvela (11.10.1532.) stigli su do pred Beograd i priključili se carskoj ordiji. Nakon prijelaza Beogradu anadolski beglerbeg i begovi pod njegovom komandom te rumelijski komandanti su ogrnuti kaftanom pa im je dat odmor. Dvadeset trećeg dana rebiulahira devetsto trideset devete godine (22.10.1532.) došlo se u Istanbul. Prijestolnica, koja u svojim njedrima čuva sve ljepote, proslavila je dolazak padišaha lijepe naravi i savršenog. Sa ovom radosnom i veselom viješću Istanbul i Galata su pet dana i pet noći bili osvijetljeni vatrometom, a priređena su razna veselja.

Kako piše u nevjerničkim kronikama, sretni padišah je poslao natrag nakon osvajanja Kosega austrijskog izaslanika i po njemu uputio pismo slijedećeg sadržaja:

“Već toliko vremena prikazuješ se kao muškarac i govoriš da ćeš izaći na mejdan. Koliko puta sam dolazio i radio šta sam htio u tvojoj zemlji. Ni glasa ni znaka ni od tebe niti od tvoga brata. Za vas nije pošteno reći ni da ste vladari niti da ste muškarci. Ne stidiš se svoje vojske pa ni svoje žene. I kod žena ima neke ozbiljnosti, a kod tebe nema. Ako si muškarac, trebao bi izaći na mejdan. Ono što Uzvišeni Bog traži treba postaviti na svoje mjesto. Hajde da podijelimo mejdan za vlast na Bečkom polju. Neka jedna raja odahne. Nemoj smatrati muškim loviti lahko poput lisice koja nađe poslije lava prazan mejdan. Ako i ovaj put ne izađeš na mejdan, uzmi iglu i konac, skini s glave krunu i ne spominji da imaš muško ime.”

Izaslanik je s ovim pismom došao imperatoru. Pročitano je šta piše u pismu. Na ovo je imperator odmah iskupio vojsku. Ova vojska se sastojala od osamdeset hiljada pješaka i četrdeset hiljada

konjanika. Ali nije krenula na padišaha nego na neku drugu stranu. Jer u njegovoj vojsci je vladala glad, bolest i nemoć.

POSTAVLJENJE SAHIP GIRAJA ZA HANA

10. *rebiulahir* 939. (11.10.1532.). Krimski han Saadetgiraj-han nije se slagao sa tatarskom vojskom. Njegov brat Islamgiraj Mirza izdvojio je većinu Tatara i okrenuo ih s pravog puta. S vojskom je krenuo na brata, a u pomoć hanu je priskočio sandžakbeg Kefe koji je sam u vrijeme borbi poginuo. Na kraju je od strane padišaha položaj hana dodijeljen Sahip Giraju koji je došao u Istanbul, poljubio skute pa su mu dodijeljeni hasovi od pedeset tisuća i još tristo tisuća saljane¹³¹ a time je počašćen još višim položajem nego što je do tada bilo mjesto hana.

SMRT MAJKE CARICE,
MAJKE PADIŠAHA UTOČIŠTA SVIJETA,
VELIKE ŽENE ČIJI JE POSAO POBOŽNOST,
ŽENE ČIJE SU SVE MISLI SUŠTA DOBROTA,
FATIME OVOG VREMENA, AIŠE OVOGA VIJEKA.

Četvrtog dana mjeseca ramazana, godine 940. (19.3.1534.). Svi ljudi su zgrabljeni u kandže smrti. Niko nije mogao pronaći lijek za tu bolest. U tome su ravni i padišah i prosjak. I mlad i star će proći preko te čuvene ćuprije. Uistinu, besmrtni je samo Allah.

PONOVNO OSVAJANJE TVRĐAVE KORON¹³² U MOREJSKOM VILAJETU (PELOPONEZU)

18. *ramazana* 940. (2.4.1534.). Ova tvrđava je pripojena osmanskim zemljama u vrijeme rahmetli sultana Bajezida II hana, a u vrijeme dok je sretni padišah bio zabavljen osvajanjem nekih tvrđava u toku pohoda na Beč, prokletnici su sa pedeset galija najprije došli pred tvrđavu Motun i trudili se lukavstvom i zastrašivanjima izvući

¹³¹ Salyane je službeno ubiranje poreza nazvano još i tekalif-i orfiye.

¹³² Koron je tvrđava na Zapadnom ulazu u Korintski zaljev na Peloponezu. Nalazi se na 30 km zapadno od Kalamata, 20 km istočno od Motuna.

islamsku vojsku napolje. Ali motunske gazije su zasule njihove galije paljbom iz topova i darbzena sa tvrđave pa su ovi pobjegli. Kad su vidjeli da za ono što su se nadali nema nade za ostvarenje neprijatelji su se uputili odatle ka Koronu. Upotrijebili su ista sredstva pritiska pa i nešto jača, a dizdar i jedan-dva plašljiva zapovjednika napustili su obranu, odabrali bijeg i otišavši iz tvrđave odmaglili dokle ih noge nose. Tako je tvrđava pala u ruke nevjernika.

Ja, siromah, sam išao u spomenutu tvrđavu hiljadu četrdesete godine (1630-31.). Motunske gazije i sada koronskom narodu pripisuju nevjerstvo zbog tadašnjeg držanja. Iako je u međuvremenu prošlo ravno stotinu godina još se nisu oslobodili stida iz tih dana.

Tada je rahmetli sultan Sulejman-han podigao Mehmed-bega Jahjapašića iz Smedereva i poslao ga za sandžakbega Moreje (Peloponeza) i dao mu u zadatak da uzme spomenutu tvrđavu. Mehmed-beg je jednim vrlo pametnim postupkom problem riješio ovako:

U tvrđavi su bile tri skupine nevjernika: jedna skupina Franaka, druga grupa pobunjenih Grka iz tog kraja i najzad grupa prkosnih Arnauta. Sandžakbeg je, obećavši svakoj grupi nešto drugo, uspio među njima stvoriti nespornost, a imao je i nevjernike koji su izašli napolje iz tvrđave da pljačkaju. Kasnije su se nevjernici razdvojili na dvoje. Grci i Arnauti, koji su u svojim rukama držali vanjsku tvrđavu, su se predali: i Franci koji su se nalazili u unutrašnjoj tvrđavi tražili su spas uz garanciju, pa su se bez borbe predali. Ovako je ovaj spretni i sposobni Mehmed-beg, u sjeni slavnog sultana, postigao ovaj veliki uspjeh.

SAŽETAK POHODA NA DVA IRAKA

PROLAZAK KROZ KARAMANSKI KLANAC, OSVAJANJE BAGDADA I REVANA I RUŠENJE HEMEDANA

Nikakve sumnje nema da je Bagdad “uređen kao džennet” i da se spominje kao “rajski vrt”. Nakon abasijskih halifa koliko je vladara zbog njega izgubilo glavu, a koliki su opet postali tamo gospodari krune i prijestolja. Strašni Timur je odatle maknuo mnoge vladare i uzeo Bagdad u svoje ruke da bi u vrijeme njegove djece i

unuka vlast prešla u ruke Kara Jusufa¹³³ iz dinastije Karakojunlua. Onda je njime zavladao Bajindirli *Uzun Hasan* iz dinastije *Akkojunlu*. Kasnije, Šah Ismail, ogrezao u krivovjerstvo, u proljeće 913. (1507.), nakon što je na njega napao Alauddevle iz dinastije Zulkadr, bježeći preko strmih planina vratio se u Azerbejdžan jer su njegovu zemlju harali i pljačkali. Uzevši iz ruku Emir-bega, namjesnika Dijarbekira Mosul i Dijarbekir, Šah Ismail je dao namjesništvo Ustadžlu Mehmed-hanu. Kad je 914.¹³⁴ godine krivovjerni šah iznova došao u arapski Irak, Bajindirli Barak-beg, namjesnik Ulug-bega Uzunhasana u tom kraju nije mu se mogao suprotstaviti pobjegao je sa princem Jakubom, sinom sultana Murada. Tako su Bagdad i drugi gradovi arapskog Iraka bez borbe pali pod vlast Šaha Ismaila. Upravu nad njima šah je povjerio Hadim-begu. Naredio je fermanom da Hadim-beg koristi zvanje halifa i da ga tako oslovljavaju. Devetsto trideset devete¹³⁵ na čelo uprave Bagdada došao je Zulfikar-han, napustio je šiitski mezheb i po pouzdanom čovjeku poslao je bagdadske ključeve osmanskome padišahu pa je tako osigurao hitno slanje vojske na Bagdad.

ODLAZAK SERASKERA – VELIKOG VEZIRA İBRAHİM-PAŞE

3. *rebiulahir* 940. (22.10.1533.). Uzvišeni veliki vezir sa tri hiljade jeničara pod njegovom komandom i drugom dvorskom vojskom upućen je na mjesto zadatka. Ali ovaj put, krivovjerni šah¹³⁶, saznajući da je Zulfikar-han prešao na stranu Osmânâ pošalje na njega vojsku. Čekajući dan-noć pomoć od padišaha, Zulfikar-han koji se zatvorio u opsjednutom Bagdadu, napadnut iznenada od nekoliko ljudi koje je šah pridobio, bi usmrćen i krivovjerni šah ponovo zagospodari Bagdadom i Irakom. Serdar İbrahim-paša pak

¹³³ Kara Jusuf, sin je Kara Mehmeda Turkmene, osnivač dinastije Karakojunlua (Crnog ovna). Vladao u Sjevernom Iraku, Širvanu, Anadoliji i Azerbejdžanu. Umro je 932. (1525-26.).

¹³⁴ Od 2.5.1508. do 20.4.1509.

¹³⁵ 3.8.1532. – 22.7.1533.

¹³⁶ Iranski šah je tada bio Tahmasp I, sin šaha Ismaila, prvog iranskog safevdskog vladara. Na prijestolje je stupio 930. (1523-24.), a umro je 983. (1575-76.) u 65. godini života.

sa velikom vojskom pod njegovom komandom stiže u Halep, provede tamo zimu i u to vrijeme zauze tamo mnoge tvrđave.

POKORAVANJE ULAMA-PAŠE, GOSPODARA AZERBEJDŽANA, PADIŠAHU

Ista godina. Spomenuti Ulama-paša, u vrijeme sultana Bajezida II, neka je milost Božija na njemu, po nagovoru šejtana se digao i priklanjajući odmetnicima poznatim kao “vražje sluge”, napustio je timar koji mu je dao padišah u provinciji Teke i odmetnuo se u brda. Sad se i od njih odvojio i pao ničice pred sultanom. U ovo vrijeme jedan kurdski beg, Šeref-beg, gospodar Bitlisa, zanemari dug i poveže se s odmetnicima. Na ovo je Ulama-paši dato mjesto sandžakbega Bitlisa, a da bi se uništila smutnja, prije nego je veliki vezir krenuo iz Istanbula, poslana je njegova vojska na Šeref-bega. U boju koji je povelala vojska na čijem je čelu bio paša odsječena je Šeref-begova glava, a i vojska mu je doživjela potpuno stradanje. Odsječena glava je poslana velikom veziru koji je boravio u Džebbarliju. Kurdi su se pokajali i zakleli da se neće više služiti nikakvim smutnjama. Uprava Bitlisa je na ovo povjerena Šerefovom sinu Šemseddinu i njemu je u vezi s tim poslana padišahova povelja (menšura). I Ulama-paša je zadovoljen obećanjem da će dobiti vrijednu službu.

ULAZAK HAJREDDIN-PAŠE POD PADIŠAHOVU VLAST I PREDAVANJE NJEMU ALŽIRSKOG VILAJETA I MJESTA VEZANIH UZ NJEGA

Ista godina. Sažetak životne priče i onoga što je uradio Gazi Hajreddin-paša napisan je na početku, u odjeljku o pašama. Kad je spomenuti došao s mornaricom i poljubio padišahove skute, na obavještenje da sve državne poslove vodi glavni komandant islamske vojske, i on se uputio serasker-paši koji se nalazio u Halepu. Ibrahim-paša ga je smatrao pouzdanim i vjernim čovjekom dostojnim raznih poklona pa je u njegovu čast više puta priredio gozbu. Pokazivao je poštovanje prema njemu, a poklanjao mu skupocjene počasne kafname i počastio ga time da bude beglerbeg Alžira. Do tada je

bio poznat kao reis¹³⁷, a sada mu je s zvanjem beglerbega slava porasla do neba.

SERASKEROVO PREUZIMANJE NEKIH TVRĐAVA MIRNIM PUTEM

Ista godina. Osvajač zemalja, Ibrahim-paša, s iskustvom koje je potvrdio na mnogo mjesta uzetih u toku halepske zime, tražio je put kako preuzeti iranske tvrđave koje su blizu islamskih zemalja. Našao je dva-tri pouzdana čovjeka, sposobna i spremna da osvoje srce, koji znaju lijepo govoriti, i poslao ih begovima koji drže Adildževaz, Erdžis, Ahlat i Revan koji su bliski Iranu. Svaki od poslanih je najljepšim pričama pridobio srca begova i privukao ih na stranu padišaha. Primili su riječ da će ovi predati tvrđave islamskoj vojsci kad ona dođe i vratili se paši.

OSVOJENJE TVRĐAVA ADILDŽEVAZ, ERDŽIS I AHLAT

Godina 940. (1533-34.). Došlo je proljeće i kad su poljane dobile zadivljujući izgled ružičnjaka, i Ibrahim je pritegnuo dizgine i sa nebrojenom vojskom okrenuo na tu stranu. Božija podrška je bila na pašinoj strani jer je svaki od begova održao riječ i predao tvrđavu. Paša je čuo da je šah zbunjen ovim njegovim pohodom, otišao iz Tebriza put Horasana pod izlikom da u to vrijeme lovi, pa je paša donio odluku da ide u Diyarbekir, pa u Mosul, a odatle u Bagdad. Ali defterdar Iskender-čelebi, poznat i častan čovjek, vojni čehaja, našao je za umjesnije da se ide u Tebriz. O ovome su ovako napisali Nišandži Dželalzade i rahmetli Âlî-efendi.

“U tim vremenima razdvojili su se jedan od drugog šamski i diyarbekirski defterdarluk, a halepski defterdari su nazivani “defterdarima Arapa i Perzijanaca”. Halepski defterdar toga vremena, Nakkaš Ali-beg, bio je poznat kao lukav čovjek, spletkar i dvoličnjak. Paša se podobro ohladio od defterdara, bilo zato što je bio protiv Iskender-čelebija, ili zbog toga što su mu punili uši bilo

¹³⁷ Reis je prvobitno označavalo komandanta broda na jedra, a ovdje označava pomorskog kapetana, posebno označava komandanta gusarskog broda.

stvarnim ili izmišljenim pričama. Ali-beg je i pored toga što je znao da ne može naći mogućnost da se prijatelji s defterdarom istraživao istinu kao za Ulamu i zaključio da je to rezultat podrške nekih zlonamjernika. Cilj je bio njegove zasluge prikazati ništavnim i osigurati da se od strane padišaha ponizi. Bilo da je ovo što su učinili pravo ili krivo, odgovornost je na onima koji su ga optužili.

ZAUZIMANJE POZNATE I SLAVNE TVRĐAVE VAN

II. *zulhidždže* 940. (23.6.1534.). Kad je paša koji osvaja tvrđave na čelu vojske koju su sačinjavali dvorska garda, anadolski, karamanski, rumski, dijarbekirski, halepski, šamski i kurdski vojnici došao do mjesta zvanog Suvarbayhan, donosioci radosnih vijesti došli su u tabor vojske sa ključevima tvrđave Emuk. Ne trošeći vremena odmah je za muhafiza tvrđave postavljen Kodža Husrev-paša, beglerbeg Šama, pa je on odmah i stupio na službu.

OSVOJENJE TVRĐAVE SIJAVAN

Ista godina. Zapovjednik ove tvrđave Mahmud Emin-beg je bio jedan ratnički kurdski beg, junak koji je uz mnoge darove donio ključeve tvrđave i pokorio se veziru. I zapovjednici tvrđava Džerem, Bidkar, Dosi, Hil i Tennur su izvijestili da su tu vezani pa su tako stekli prednost u odnosu na druge begove.

Međutim, islamska vojska, koja je navikla uvijek ići u ratove sa sretnim padišahom, a ovoga puta je bila prisiljena ići samo sa seraskerom, počela se uznemirivati i pokazivati zabrinutost. Serasker je ovo shvatio i poručio padišahu da dođe. Iako je rahmetli poduzetni padišah odlučio poći u pohod, to vojska još nije saznala. Zbog toga su još od onog dana kad su kročili nogom na neprijateljsku zemlju među vojskom počele kolati razne špekulacije: "Treba da ide šah na šaha, potrebno je da ima neko na koga će se vojska osloniti u najtežim prilikama. Ako dođe šah ko će mu izaći na mejdan i kakvo će biti stanje islamske vojske?" Govoreći ovo, spopadao ih je strah. Kad je serasker vidio ovo stanje, odmah je, po drugi put, po ulacima подробно padišaha o svemu pismeno izvijestio. Objasnio je da se i sam kaje što je pošao kao vođa na ovu

stranu i zamolio od vladara, čiji dolazak bi usrećio vojsku, da što prije dođe.

ODLAZAK U TEBRIZ I BAGDAD PADIŠAHA ČIJI JE OBIČAJ DA POBJEĐUJE

28. *zilkade* 940. (10.6.1534.). Kad je uzvišeni padišah saznao u kakvoj se stisci i tjeskobi nalazi islamska vojska, bez odugovlačenja je, uzevši u obzir razne pretpostavke, krenuo da joj se priključi. Čulo se da je tada i šah krenuo iz Horasana i stigao do Tebriza. Možda su ovi glasovi bili razlog velikoj uznemirenosti među vojskom, ali s druge strane predvodnici komešanja i prkosnici nisu se ustezali da paši kažu riječi ohrabrenja. Cilj im je bio približiti se šahu još nekoliko konaka čime će se komešanje u vojsci još povećati i veliki vezir dovesti u tešku poziciju. Govorilo se "Strah od bitke na polju Čaldiran još nije izašao iz šahove glave, zašto sada obraćati pažnju na riječi da će šah krenuti na nas i zastrašivati nas da će se naša vojska razbiti?" I paša je na ovo uložio veliki trud i, pokrenuvši se s toga konaka, postavio vojsku na polje zvano Sada-bad i proširio glas da će krenuti na šaha. Toga dana sejjidi, učenjaci i uglednici Tebriza su s poštovanjem susretali vojsku i slavili pašin dolazak.

STRADANJE NEKIH JEDINICA NA KIZILDŽADAGU

Ovdje je Ulama-beg uzeo defterdara Iskender-čelebija i doveo ga pred pašu. Govorili su obojica istim riječima. Glavno leglo buntovnika ovog kraja je visoravan Kizildžadaga. "Bio bi lahak posao sa jednim brojem vojnika uništiti i brdo i to leglo" uspjeli su zainteresirati pašu. Na ovo je on dao Ulami deset hiljada probranih vojnika i ta je jedinica poslana na Kizildžadag. Taj veliki smutljivac, Ulama, doveo je jedan buljuk da podnožja Kizildžadaga i rekao im: "Oдавде започиње богат крај, ви идите у плjaчку, а ја ћу вам извана чувати стражу." Naveo ih je na tijesne i uske klance i derbente poput Džehennema. Tako su mnogi vojnici stradali, a konji i sitna stoka bez hrane postali su lahak plijen neprijateljskim strijelama.

DOLAZAK MUZAFFER-HANA, ŠAHA GILANA

Ista godina. Toga tjedna se Muzafer-han, šah Gilana, sa više od deset tisuća vojnika strijelaca, priključio padišahovoj vojsci. U skladu sa njegovom sultanskom čašću i ponosom, postavljeni su ogromni otag-šatori, visoki šatori i hladnjaci i u njegovu čast je priređena velika svetkovina na kojoj su mu uručeni raznovrsni darovi.

IZGRADNJA TVRĐAVE GAZAN

Loši ljudi, čija su kolebljiva srca puna smutljivih namjera, predlagali su da se napravi jedna čvrsta tvrđava na tebriskoj strani. Njegova visost paša, razborit i budan čovjek, nije bio voljan to prihvatiti govoreći “u ovom poslu skrivena je neka pokvarena zamisao i to neće dati rezultata”. Najzad su i ugledni ljudi, povodeći za sobom veliku skupinu tebriskog naroda, stalno ponavljali svoje gledište i ustrajavali u svojim namjerama govoreći: “Ova lijepa zemlja, kao posljedica trajnih nastojanja, otvorena je islamu, ovdje se sunnijski mezheb može ukorijeniti samo ako se sagradi jedna jaka tvrđava.” Na ovo je blagosloveno turbe Gazan-hana koji je iz Džengizove porodice prvi primio islam i time bio počašćen, a koje je sada poznato kao Šenb-i Gazan, prošireno i preuređeno u jednu čvrstu tvrđavu u koju je postavljeno nešto vojske i begova pod komandom Mirze Muhameda iz porodice Turan-šaha.

NEKOLIKO ŠTETNIH POSTUPAKA DEFTERDARA ISKENDER-ČELEBIJA I ULAMA-PAŠE

Krivovjerni šah, saznajući stanje na ovoj strani, bez čekanja je uputio vojsku i stigao u vilajet Solakbulak. Ulama-beg, koji je za ovo čuo od prijatelja iz toga kraja, ponovo je s defterdarom Iskender-čelebijem nešto isplanirao. Došli su paši i rekli mu: “Nije potrebno povlačiti se ispred šahovih jedinica, dajte nam odmah nešto vojske da idemo u Erdebil da tamo sve što je šahovo, ne gledajući je li mnogo ili malo, poharamo i porušimo.” Pomoć Uzvišenog Allaha je uvijek prijatelj i pomagač muslimana-čvrstih vjernika. Tako je bilo i ovog puta.

Kao straža koja će čuvati horasanske putove poslan je Murad-beg, jedan od prinčeva iz dinastije Akkojunlu. S Božijom pomoću on bi, ako bude suđeno da zauzme tu zemlju, bio postavljen za namjesnika jedne oblasti jer je bio prijatelj i pomagač Osmanlija, a ogorčeni neprijatelj Iranaca. Ovaj Murad-beg je uz pomoć Uzvišenog Allaha, zarobio jednog kiridžiju koji je čuvao stražu i njega poslao natrag kao glasnika. Iz obavještenja ovoga stražara saznalo se da je šah došao s konjicom da napadne pa se odustalo od slanja vojske na Erdebil.

Ali kako je šah došao u blizinu, u vojsci se pojavila neka vrsta beznađa i zbunjenosti. Jer iako je prispio glas da će pažnje vrijednom paši doći u pomoć padišah, vojsci još uvijek nije stigao neki pouzdan znak da bi u to povjerovali. Dok je paša bio u stanju velike zabrinutosti i ne znajući šta raditi kad šah sprema napad na nas i hoće li padišah prispjeti, otvorio je *Divan* Hafiza¹³⁸, neka je Allahova milost na njemu i na slučajno otvorenoj stranici bila je pjesma koja počinje:

*“Noću dođe donosilac vesele vijesti od Asafa
I od Sulejmana stiže znak veselog skupa.”*¹³⁹

Na ovo se jako obradova, počeo se Bogu zahvaljivati i dijeliti milostinju. Iza toga podiže se sa tog konačišta i smjesti se na mjesto koje je poznato kao visoravan Odžan. Nakon ovoga kod šahovih pristalica više nije ostalo nikakve sumnje da će doći padišah. Tri dana kasnije, devetnaestog dana mjeseca rebiulevvela devetsto četrdeset prve¹⁴⁰, svijetli padišah je stigao u Tebriz. Tebriski narod je sterao pod noge njegovog prekrasnog konja najljepše prostirke i tako su ga dočekali. Dolazak padišaha je stigao do vojske na

¹³⁸ Hodža Šemsuddin Muhammed Hafiz Širazi jedan je od najvećih klasičnih iranskih pjesnika. Bio je čuveni majstor gazela (kratke lirske pjesničke vrste). Živio je u Širazu gdje je i umro 791 (1389). Poslije njegove smrti njegovi poštovaoci su sabrali njegove pjesme u *Divan* (Zbornik poezije).

¹³⁹ Asaf je vezir hazreti Sulejmana ili Solomona mudrog. I sam je bio poznat po oštroumnosti, hrabrosti i sposobnosti vođenja države pa je njegovo ime često služilo pjesnicima kao simbol tih osobina koje je on posjedovao.

¹⁴⁰ To je 29.9.1534.

poljani Odžan bez glasa kao što duša ulazi u tijelo. Atmosfera je bila takva kao da su se dva ogromna mora čiji se krajevi ne vide počeli miješati jedno s drugim. Nakon mnogih valova, te doline i polja zbog obilja raznih šatora počinjale su se pričinjati poput bašči lala. Slijedećeg dana priređen je divan na kome su serasker, beglerbegovi, visoki komandanti i ostali uglednici ljubili ruku sultanu i bili nagrađeni počasnim kaftanima i još mnogim darovima. Slijedećeg dana opet je bio skup; bili su prisutni: Muzaffer sultan-padišah Gilana i velikaši vezani uz njega, ranije spomenuti Murad-beg, jedan od prinčeva Akkojunlua, te neki prinčevi Timurovog porijekla. Svi su oni podnosili trud i muku s nadom da će u ovom ratu ostvariti neka osvajanja za sebe. Stigli su do časti da poljube noge padišahovog prijestolja i doživjeli su vrlo blisku pažnju. Kratko rečeno: toga dana je vojska, koja je inače bezosjećajna, dolaskom padišaha stigla do novog života i bezgranične radosti.

Krivovjerni šah je bio stigao blizu, ali je bilo shvaćeno da islamska vojska neće krenuti na njega. Zbog toga se s izrekom "Gdje god šah bio neka se ide na njega, i s Božijom odredbom neka se ide na mejdan", dvadeset šestog dana istog mjeseca krenulo se s toga konaka i smjestilo se u mjestu poznatom kao Puser-i Džem-han. U to vrijeme su neki seraskerovi junaci naišli naprijed na nekoliko Iranaca, i nakon podobrog okršaja, pobjedonosni vjetar je puhnuo na stranu islamske vojske, nekoliko glava je nataknuto na koplja, a nekoliko je zarobljeno i dovedeno da služe kao vodiči. Odatle se došlo u grad Sultanije. Mehmed-beg, sin Šahruh-bega iz dinastije Zulkadir, koji je ranije iz nekih razloga prešao na stranu perzijskog šaha i postao han Tarim-i Halhola, sada je iskoristio priliku i na ovom konaku prišao islamskoj vojsci. Isti Mehmed-beg bio je ugledan i poštovan i kasnije mu je dato mjesto erzurumskog beglerbega i sandžakbega Nigbolua.

Dok se boravilo u ovom konačištu pogoršalo se vrijeme. Hladnoća se toliko uvećala da su snijeg i kiša koji su padali prelazili u mraz, sela, boravišta i putovi se gotovo nisu ni vidjeli. Nema puta, nema vodiča, nema žita, nema hrane. Na horizontu siva brda, uske staze koje vode uzbrdo, nema ništa osim snijega koji sve prekriva i muči dušu. Sva vojska je sa hiljadu muka i tegoba stigla do klanca Karabag i sa velikim naporom ga prošla. Onda se došlo do Derguzuna

u granicama Isfahana, odavde nasuprot Hemedanu i nakon nekoliko konaka do Kasr-i Širina. Kad se stiglo na obale velike rijeke čije je ime Dokuz ulum, nadošle su vode i rijeka se izlila. Zbog toga su deve i mazge u karavanu, sa teretom i šatorima upadale u bujicu i poput slame nestajale u njoj. Ukratko, oni koji su se žalili na teški teret, zahvaljivali su Bogu što su spasili život. A onima koji su se udušili u vodi nije bilo broja.

OSVOJENJE BAGDADA

24. *džemazijelevvel* 941. (I.12.1535.). Tekeli Mehmed-han, koji je upravljao Bagdadom u ime krivovjernog šaha kao jedan kolebljiv valija, tražio je spas od padišaha, i ta njegova molba je došla prije nekoliko dana u pismu poslanom po glasniku. Ali zbog velikog straha koji im se uvukao u srce, još prije nego je islamska vojska došla da napadne, sve malo i veliko sa svim stvarima i imovinom je pobjeglo na perzijsku stranu. Nakon prelaska rijeke o kojoj je ranije bilo govora, poduzetni paša je na čelu predvodnice, kao i uvijek, otišao konak-dva naprijed. Tako je on bio prvi koji je ušao u Bagdad. Ukrasio je zidove i tornjeve islamskim pobjedničkim bajracima, što je ispunjavalo muslimane radošću i veseljem, pa je istog dana izašao pred padišaha donoseći mu ključeve grada.

Nakon dva dana, dvadeset devetog dana spomenutog mjeseca, i preuzvišeni padišah je došao pred Bagdad. Prije nego se smjestio u svoj carski šator, sretan i veseo sa svom pobjedničkom vojskom, posjetio je svijetli mezar Imam-i Azama¹⁴¹, neka je milost Allahova nad njim. Cilj ovoga je bio odati počast presvjetlom imamu i u isto vrijeme očistiti okolinu od neprijatelja islama. Neka je hvala i zahvala Uzvišenom Allahu koji je ostvario ovu želju časnom padišahu. Onda je svojom posjetom počastio mezar imama Muse Kazima¹⁴²

---

¹⁴¹ Ebu Hanifa Nu'man b. Sabit, poznat kao Imam-i azam je jedan od četvorice sunijskih imama. On je u ovom redosljedu sunijskih imama prvi. Osnivač je najraširenije islamske sunijske škole-hanefijstva. Umro je 150. (767.) u Bagdadu.

¹⁴² Imam Musa b. Džafer Kazim (128./744. – 183./799.) sin je šestog šiitskog imama Džafera Kazima. Kako je njegov stariji brat Ismail umro još za očeva života to je imamet (vođenje muslimana) pripalo Musi b. Džafer Kazimu.

– neka je uzvišeni Allah njime zadovoljan – pa je zatim i sirotinji podijelio neizmjernu milostinju.

Nakon toga, dvadeset sedmog dana istog mjeseca ušao je i zasjeo u dvor koji otvara unutrašnjost, a koji je bio stanište i boravište starih halifa, a nalazi se unutar grada. Posjetio je blagoslovene mezarove svih evlija koji leže u Bagdadu i izdao naređenja da se poprave njihova porušena turbeta. Izdao je naredbu da se na mezaru Šejh Abdulkadira Gilanija¹⁴³ – neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim – podigne visoko turbe i sagradi imaret. Ovaj posao je brzo završen. Onda je ispunio želju posjetom mezara hazreti Alije, predvodnika šehida Kerbele – neka je Allah njima zadovoljan. Neka je velika hvala Uzvišenom Allahu, na pobjede naviknuti padišah povratio je izgled Bagdada u stanje da bi mu pozavidio iremski (rajski) vrt, a padišahovi ljudi su ovaj kraj i sve njegove gradove s kraja na kraj obišli. Svoj kurdskej vojsci i vojsci skupljenoj iz bližih pokrajina dat je dopust. Planirano je da samo carska garda i rumelijska vojska provedu zimu u Bagdadu i okolini.

PRONALAZENJE BLAGOSLOVENOG MEZARA IMAM-I AZAMA IZ KUFE KOJI JE SJAJNO SVJETLO ISLAMSKOG UMMETA

Dželalzade, autor djela *Tabakât-i memâlik* i rahmetli Âlî-efendi u svojim historijama su ovako pisali: Dok sretni padišah još nije došao do granice Hemedana došao je jedan dobru i dao vijest jednom čaušu koji je bio iz reda sufija da se časni mezar Imam-i Azama ne vidi jasno i objasnio mu je slijedeće:

“Kad su Iranci napredovali prema Bagdadu, u turbetu Imam-i Azama bio je jedan čuvar sunnija. Jednom kad je pala noć njegova preuzvišenost Imam ovako mu se obrati: “Šah i krivovjerni vojnici pod njegovom komandom imaju namjeru ući ovdje i uništiti sunnije.

No jedan ogranak šijja se odvojio od ove matice smatrajući da je Ismail, iako je umro za očeva života, ustvari nestao i da će se pojaviti pred smak svijeta. Taj ogranak šijja se zove ismailije.

¹⁴³ Abdulkadir Gilani ili Gejlani (470./1077. – 561./1165-66.). Rođen u Iranu u gradu Gejlanu (ili Gilanu). Osnivač tarikata koji je po njegovom imenu prozvan *Kadiriye* ili *Kadiri terikati*. Također bio veliki učenjak u oblasti hadisa, fikha i tefsira.

Žarko žele spaliti moje kosti. Podignite sanduk iznad mene i stavite ga na drugo mjesto. Tamo je tobože zakopan nevjernik i dozvoljeno je rušiti. Jer zbog njihovog bezvjerstva i ja sam u tjeskobi što sam ovdje napušten u mrklom mraku.”

Onda je čuvar turbeta poslušao kao dragulj ukrašene riječi časnog imama i postupio po njegovoj želji.

Čauš, sufija, je to prenio slavnom seraskeru. A Ibrahim-paša ga je upozorio: “Napomeni mi to ako s Božijom pomoću uspijemo uzeti Bagdad.” Kad se ušlo u Bagdad rekao je: “Neka se svakako nađe svijetli Imamov mezar. Biće da postoje ostaci turbeta koje su izgradili islamski sultani”. Za ovu dužnost je zadužena jedna sposobna osoba po imenu Taškun Halife, jedan od njemu bliskih profesora, i tako je on zamolio da mu pomoćnik bude neko ko je stekao slavu među muderrisima. Serasker je uistinu ovako postupio i spomenutom muderrisu sa nekoliko pomagača prepustio posao.

Nakon kratkog vremena muderris se vrati potpuno iscrpljen, dođe do seraskera i obavijesti ga: “Dok je jedan od radnika radio s lopatom, ukaza se ostatak jedne zgrade. Može biti da je to zgrada koja se traži-rekli smo – i nastavili raditi. Kad se pomakao jedan kamen odjednom se pojavio iznutra tako lijep miris da nas je sve obuhvatio i ja sam napola onesviješten pao, a radnik koji je kopao predao je svoju dušu (umro)”. Paša odmah otrča tamo i nađe radnika mrtva. I on sam se napuni tim ugodnim mirisom kao i oni oko njega i više nije ostala nikakva sumnja da svi osjećaju isti miris. Paša taj kamen postavi svojom rukom na njegovo mjesto. Dovedi su i sretnog padišaha i spustili do tog blagoslovenog mjesta gdje se osjeti ugodan miris. Padišah je naredio da se na ovom mjestu podigne turbe, a okolo njega da se sagradi čvrsta tvrđava. U tvrđavu su postavljeni topovi i derbzeni i vojska koja će je čuvati. Osnovani su imaret i vakufi da bi se nahranili i napojili oni koji dolaze u obilazak pa su postavljene i mutevelije.

U to vrijeme Gazan-han, gospodar Horasana, na izgled je primio sunijski mezheb i vezao se za Carstvo. Nadajući se da će mu njegova država biti darovana kao beglerbegluk doživio je mnoga uvažanja. Ali, kako mu je od rođenja u dušu utisnuta nesreća, on se ponovo vratio starom vjerovanju, pokorio se šahu što je bio povod da uđe u njegovu službu. Kasnije je našao svoju kaznu.

A defterdar Iskender-čelebi je obješen osmog dana časnog ramazana. Neka mu se Uzvišeni Allah smiluje.

PADIŠAHOV ODLAZAK IZ BAGDADA U ISTANBUL

Utočište svijeta, sretni padišah, dok je bio u bagdaskom zimovalištu, iranski šah je iz sakrivenog kuta izašao na vidjelo, krenuo je prema Tebrizu, a islamska vojska koja je čekala u tvrđavi Šenb-i Gazan, nije mogla izdržati u toj tvrđavi pa se rasula. I Ulama-beg je pobjegao i sklonio se u tvrđavi Van. Došao je šah i opsjeo Van. Činilo se da se Ulama bori sa šahovim snagama.

U vrijeme kad je padišah saznao za ovo stanje, prošla je zimska žestina i znaci proljeća su se smiješili na zemljinoj površini. Sretni padišah odlučio da se smjesta ide na Tebriz. Poslao je po ulacima naredbe vojsci koja je u zimovalištu i dvadeset osmog dana blagoslovenog ramazana krenulo se iz Bagdada prema Tebrizu. Kad se stiglo na konak u mjesto zvano Goktepe, iranska vojska, koja je bila pred Vanom, čula je za ovo, odatle se povukla i pobjegla. Na to se krenulo iz Goktepe pa su se prošla krševita brda. Prenočivši tada na prostranim mjestima, islamska vojska je došla i priključila se padišahovoj ordiji.

U međuvremenu se ušlo u devetsto četrdeset drugu godinu. Četvrtog dana mjeseca muharrema (5.7.1535.) časni padišah i serasker stigli su u Tebriz. Obišli su šahove dvore. U tom nemilosrdnom vremenu proučen je ezan na munari sultan Hasanove džamije u kojoj se ni džuma nije klanjala i u kojoj je potpuno uništen šerijat Muhammeda alajhisselama. Kad su vjernici pozivali na Bajram, muslimanski džemat i padišah svijeta ovdje su klanjali džumu namaz. Na istom mjestu svima dvorjanim su u skladu s tradicijom podijeljeni pokloni. Svim timarnicima su povećane plaće. Pobjednička vojska je obradovana padišahovim ceremonijama i poklonima.

Neprijatelj više nije imao mogućnost da se suprotstavi. Cilj mu je bio sakriti se iza zavjese, islamsku vojsku privući u pustinje i ostavili ga u opasnosti da nema šta jesti. Poduzetni paša je pak, prevarivši se sjajnim prijemom na koji je naišao kod tamošnjeg svijeta, ne upoznavši pravo stanje stvari, izašao iz Tebriza i s ciljem

da slijedi šaha, trećeg dana mjeseca safera (3.8.1535.) ulogorio se u blizini grada Derguzina. Tamo su došli šahovi ljudi i ponovno molili mir. Nakon toga uputio se prema Anadoliji, a dvadeset prvog dana istog mjeseca (21.8.1535.) ponovo se vratio u Tebriz. Nakon što je šest dana ostao u Tebrizu krenuo je na put i četvrtog dana mjeseca rebiulevvela (2.9.1535.) posjetio je svijetli grob Šems-i Tebrizija¹⁴⁴ u Hoju. Odatle se došlo u Erdžis, potom u Amid¹⁴⁵ pa se prešla rijeka Eufkrat i dvadeset osmog dana toga mjeseca spustila se na Halep. A odavde se sretno i uspješno došlo u Istanbul, četrnaestog dana mjeseca redžeba (8.1.1536.). Kako je sretni padišah dugo vremena ostao u daljini, narod ga je mnogo poželio. Kad su Stambolije vidjele njegovo lice doživjele su sretan praznik. Sve ulice, čaršija i pazari prijestolnice su ukrašeni i napravljeno je veselje.

KAKO JE SERASKER I VELIKI VEZIR İBRAHİM-PAŞA NALJUTIO PADIŞAHA

22. *ramazan* 942. (22.2.1536.). Ibrahim-paša je mnogim svojim postupcima povrijedio srce preuzvišenog padišaha, ali se činilo da to nema nikakav učinak. Jedan od postupaka koji su rasrdili padišaha je to što je za vrijeme pohoda vojska bila izložena stradanju zbog zime. Druga njegova krivica je što je dao objesiti defterdara Iskender-čelebija. Izgleda da je padišah upozorio seraskera u vrijeme kad je pošao u pohod "Iskender-čelebi je iskusan i sposoban čovjek, nemoj se suprotstavljati njegovom mišljenju". A posebno još što je Ibrahim-paša svalio odgovornost zbog stradanja vojske u zimskim uvjetima na Iskender-čelebija, ali se kasnije ispostavilo da on nema krivice za to. Jedna od stvari koje se padišahu nisu svidjele je i to što je stradalo mnogo vojske, a nije postignut adekvatan uspjeh: osvojen je samo Adildževaz i još nekoliko nevažnih tvrđava. Kad su opet Ulama i još neke osobe šiijski preobraćenici,

¹⁴⁴ Šemsuddin Muhammed b. Melik iz Tebriza, čuveni sufija (mistik) i vođa (inspirator) Mevlana Dželaluddina Rumija. Zbog prevelike bliskosti koju je Mevlana Dželaluddin Rumi gajio prema njemu, protjeran je od strane zavidnika iz Konje i otišao u nepoznatom pravcu.

¹⁴⁵ Amid je staro ime za grad Diyarbakir na jugoistoku Anadolije.

obraćajući mu se ulizivački govorili: “Koliko ima vladara koji kao i šah koriste titulu sultan, a trebalo bi da su od sretnog padišaha na nekoliko stupnjeva nižoj razini, čak se za vrijeme halifa titula sultana davala i velikim vezirima pa zašto ne biste tražili tu titulu”, veliki vezir se počeo sasvim neumjereno ponašati. Međutim, kad je padišah došao u Tebriz, prije nego se priključio vojsci, serasker je dao da se po telalima obznane naredbe koje je navodno dao padišah. Iskender-čelebi se ovome usprotivio i to je bio početak iskazivanja seraskerove mržnje prema defterdaru. I kad je sretni padišah ponovo došao u Tebriz, Ibrahim-paša je ponovo izdao naredbe u ime sultana i dao da se obznane po telalima. Još nekim postupcima poput ovih izazvao je srdžbu sretnog padišaha, iako on nije naizgled uskraćivao pažnju i uvažavanje prema njemu. Ali da je i po Božijoj pravdi kazna bila ispravna, rahmetli Dželalzade objašnjava slijedećim riječima.

SLUČAJ IBRAHIM-PAŠE

Od početka svoga zaposlenja i od početaka najslavnijeg perioda do pohoda na Bagdad, ovaj siromah (Dželalzade) je bio pisar padišahovog divana. Ibrahim-paša nije nikad pokazivao u služenju padišahu nikakav nedostatak niti je zanemarivao službu. Namjera mu je uvijek bila dobra i uvijek se nalazio na strani pravde. Na divanu, u skladu sa tradicijom iz perioda osmanskih sultana, ni veliki vezir ni iskusni veziri nisu se udaljavali od naredbe, ni do jedne odluke u svim državnim i zajedničkim poslovima se nije dolazilo bez dogovaranja. Svako pitanje se podrobno razmatralo, uvažavalo se mišljenje stručnjaka. O svakoj temi je pitao i zaključivao na osnovu Božije naredbe šerijatskih postulata i odredbi padišahovih zakona i u skladu s njima je vladao. Posebno je do najviše mjere uvažavao Kur'an, ako bi mu ko poklonio mushaf, uzimao ga je rukama, stavljao na glavu i prsa i na niže mjesto ga nije spuštao.

Nakon osvojenja Bagdada uspostavio je bliske veze sa nekim nižim ljudima i s nekim nezalicama se stalno družio. Razgovarajući stalno s njima promijenio je moral, osjećaj prema pravdi i pravici je sasvim zbrisao, njegov razum je izbjegavao i da sluša istinu.

Sačuvaj Bože, zbog stalnog druženja s lošim osobama, zbog blizine s glupostima, zbog tijesnih veza sa nezalicama, zapao je na kraju u muku i nevolju. Paša je potpuno pao pod utjecaj osramoćenih ljudi, nije bio ravnodušan na njihove savjete. Čak kad bi vidio da mu neko želi pokloniti časni mushaf, otjerao bi ga odatle i ni na kakav način ga nije htio primiti. Ovo pašino zastranjivanje bez sumnje je padišah vidio i znao. Zato je serasker izazvao padišahovu srdžbu. Dok je mirno spavao u sobi odvojenoj za njega u padišahom haremu, rukom dželata Alije okončan je njegov život. Neka mu se Allah smiluje!

UPAD U VILAJET GRUZIJU

15. *muharrem* 943. (5.8.1536.). Gospodar Bajburta, slavni komandant Mehmed-han, skupljao je i pozivao vojsku pokrajine za akin (upad) i onda ušao u gruzijski vilajet. Kad je počelo haranje gruzijski nevjernici su se suprotstavili islamskoj vojsci pa se zametnula žestoka bitka. Vjetar pobjede zapuhao je na stranu islamske vojske pa su bezbrojni nevjernici uništeni. Preostali su se rasuli i razbježali, a islamski vojnici su se dali u pljačku i toliko su plijena zadobili da je nemoguće objasniti. Nakon ovog efikasnog pokreta još tričetiri sandžaka su iskazala pokornost pa su od strane padišaha određeni njihovi upravitelji.

OSVOJENJE TVRĐAVE KASTILIJE U POKRAJINI APULIJI OD STRANE GAZI HAJREDDIN-PAŠE

2. *rebiulahir* 943. (18.9.1536.). Gazi Hajreddin-paša, pomorski ratnik, došao je sa sultanovom mornaricom do zemlje Apulije, okolinu poharao, razrušio gradove i sela. Kako se jedan broj nevjerničkih vojnika sklonio u jaku tvrđavu Kastiliju i kako se tamo branio, krenuo je na njih i opsjeo je tvrđavu. Izvukao je mornaričke topove, jedno vrijeme tukao i nakon otvaranja nekoliko rupa, zahvaljujući Božijoj pomoći, napao je i uzeo. Islamski vojnici su došli do bogatog plijena.

VELIKI BOJ U BLIZINI SOLINSKE TVRĐAVE, POBJEDA GAZIJA I OSVOJENJE TVRĐAVE KLIS U BOSANSKOM VILAJETU

Posljednji dan ramazana 943. godine (12.3.1537.). Tvrđava Klis u graničnom području Bosne bila je zborni mjesto odmetnika i mjesto druženja nevjernika koji su izigravali junaštvo. Većina ovih su muslimanima povremeno nanosili štetu, ali kako im je tvrđava bila na takvom mjestu da joj je teško prići i kako su na nju postavili topove, bilo ju je teško zauzeti i s drugih putova. Zbog toga je beg svijetla lica i državni komandant lijepe naravi, tadašnji bosanski valija, rahmetli Husrev-beg, planirao da se popravi solinska tvrđava koja se nalazi u blizini kliške tvrđave a odavno je u ruševnom stanju i došla je u stanje da u njoj obitavaju sove i slijepi miševi. Izvijestio je padišaha o svom planu da u nju smjesti gazije koji bi napadali nevjernike i opsjeli klišku tvrđavu i nadati se da bi se ta čvrsta tvrđava mogla priključiti islamskim tvrđavama, a padišah je ovaj njegov plan prihvatio. Tako je Husrev-beg nakon popravke tvrđave onako kako treba stavio u nju potreban broj gazija. Na ovo se opet okrenuo bombardiranju nevjernika, čije je mjesto pakao, a kapije tvrđave su stalno bile zatvorene. Nevjernici su obavijestili kralja da u ovom stanju neće moći izdržati i poručili da “ako vam je potrebna kliška tvrđava, izbacite muslimane iz solinske tvrđave.”

Na ovaj prijedlog nevjerni kralj pošalje tačno deset hiljada vojnika. Saznavši ovo, Husrev-beg uputi tamo Gazi Murad-bega¹⁴⁶, izuzetnog borca koji se na mnogim sličnim mjestima istakao i koji nema u tome premcu i dade pod njegovu komandu pet tisuća odabranih ljudi. Kad su se muslimani suočili s nevjernicima pred solinskom tvrđavom zametnuo se takav krvavi boj, takvo komešanje da takvo što dosad nije viđeno, a istina je da se od prokletnika nije spasila ni jedna jedina osoba. U strahu i panici nevjernici su napustili klišku tvrđavu i tražili su put da spasu gole živote. Iz tvrđave i od pogubljenih nevjernika uzeto je toliko plijena da je do sada to rijetko viđeno. Kad je rahmetli Husrev-beg o ovom boju i pobjedi

---

¹⁴⁶ Gazi Murad-beg Tardić ćehaja Gazi Husrev-bega i kasnije prvi sandžakbeg Klisa (944./1537-38.) je rođen u blizini Zadra. Prešao je na islam i bio jedan od najsposobnijih osmanskih graničnih komandanata. Pokopan je u turbetu uz Gazi Husrev-begovo, u Sarajevu.

izvijestio padišaha, njemu su povećani prihodi, a Gazi Muradu je dat jedan zeamet.

Kako je ova bitka opisana u nevjerničkim povijestima vidjet će se u dijelu iza ovoga.

OSVOJENJE TVRĐAVE IVARNA (VRANA) I NADIN

Godina 944. (1537-38.). Gazi Husrev-beg je na ove tvrđave poslao vojsku i uzeo ih sabljom. Borci koji su učestvovali u bici zadobili su veliki plijen. O ovoj sjajnoj bici padišaha je obavijestio Husrev-beg sa spomenutim Muradom vojvodom. Zamolio je u isto vrijeme da se neki krajevi bosanskog sandžaka od strane kliške tvrđave sastave sa dvije spomenute tvrđave, da se formira novi sandžak i da se na njegovo čelo postavi Murad Gazi što bi mu bila nagrada. Preuzvišeni padišah je ovaj prijedlog prihvatio i napravljeno je kako treba.

OSVOJENJE TVRĐAVA KNINA I OBROVCA

Godina 944. (1537-38.). I ove tvrđave su kao plod napora Husrev-bega i Gazi Murad-bega pripojene padišahovim zemljama. Spomenute tvrđave sam vidio ja, siromah. Širina im je samo koliko u velike kule, sada su izdvojene iz Klisa i vezane su za Krčki sandžak. Razdvojeni su prvi put dok su sandžakbezi bili rahmetli Arnaut-oglu Yahyali Mahmud-beg i kliški sandžakbeg Solak Mehmed-beg. Priča se da je zbog toga Veli-beg zamrzio Mahmud-bega. Dok je još bio vezan sa Klisom, Arnaut-Memi-beg, otac Sarhoš Gazi Ibrahim-paše, ga je razdvojio i kako je granica ovom novom sandžaku rijeka Krka nazvan je Krčkim sandžakom.

SAŽETAK O POHODU NA OTOK KRF

PADIŠAHOV ODLAZAK

7. *zulhidžđe 943. (17.5.1537.).* Venecija je velik grad podignut na morskoj obali. A pored toga, to je država koja ima mnogo otoka, tvrđava i sela. Njeno stanovništvo je postalo poznato po tome što

ima mnogo bogatih i sposobnih ljudi. Sa velikim brojem lađa i ljudima sposobnim za mornaricu, poznati su i po lukavstvu i đavoljim rabotama. Tu je domovina i izvor čohe, kadife i drugih lijepih roba. Kako su im većina krajeva u susjedstvu sa padišahovim zemljama i kako su u zavisnosti prema muslimanima zbog prehrambenih artikala i trgovine, oni su se silom prilika iskazivali kao prijatelji, a ustvari su bili ljuti dušmani. Bili su žešći dušmani islama od drugih nevjernika. Prema obavještenjima osoba kojima se može vjerovati, neki između njih su takvi. da ako sretnu muslimana licem u lice, zatvore se u mračno i tijesno mjesto i ne gledaju u dnevnu svjetlost. Kao da bi okajali grijeh koji su počinili gledajući muslimana time su kažnjavali svoje oči. Svi su se samo na silu prikazivali prijateljima muslimana. Međutim, nisu propuštali da na svaki način, iza zavjese, pomažu muslimanskim neprijateljima.

Poznajući sve ovo stanje, sretni padišah je odredio vezira Lutfi-pašu za serdara i sa komandantom mornarice Hajreddin-pašom poslao ga u Apuliju, da im, uz Božiju pomoć, održe lekciju. U vrijeme rahmetli Fatih sultan-Mehmeda, jedan od njegovih slavnihi vezira, Gedik Ahmed-paša¹⁴⁷ je s mornaricom došao u tu zemlju, pljačkao i harao pa se činilo kao i da će neke tvrđave osvojiti. Ali kako je padišah odselio s ovog svijeta i Gedik Ahmed-paša se, zajedno s mornaricom, vratio u Istanbul.

Da bi sada tu ispuštenu priliku nadoknadio, padišah je izdao naredbu da će i sam krenuti u pohod, a pozvao je da mu se pridruže i prinčevi Mehmed i Selim koji su pretendenti na prijestol.

Nakon što se proslavio blagoslovljeni Bajram u mjestu zvanom Indžugez, petog dana mjeseca muharrema devetsto četrdeset četvrte (14.6.1537.), ulogorilo se u polju Samakova. Odatle, prešavši Skopje, došlo se kod elbasanske tvrđave, dvadesetdevetog dana toga mjeseca. To je kraj bogat divljači za lov. Organiziran je lov s potjerom. Lov koji je trajao dva-tri dana, u kojem se lovilo po poljima,

---

¹⁴⁷ Veliki vezir u vrijeme sultana Mehmeda Fatiha, od 1474-1477. godine, a onda komandant mornarice 1478.-1480. Nakon Fatihove smrti, za vrijeme sultana Bajezida II došlo je do pobune janjičara. Kako se znalo da janjčare podržavaju ljudi koji su regrutirani devširmom, a među njima je najistaknutiji bio Gedik Ahmed-paša, koji je inače bio porijeklom Albanac ili Grk, on je pogubljen 1481. godine.

brdima, dolinama i kršu ne može se u svako doba vidjeti. Zadovoljstvo i užitek padišaha i prinčeva nije moguće opisati niti ikakvom mjerom obuhvatiti. Lovne životinje su se zamorile da stupnja nemoći. U tako izmorenom stanju, htjele ne htjele, kao domaće životinje su se primakle ljudima i pokazujući blagost i milost tražile su da im se smiluje. Pri ovakvom prizoru kod svakog su izbili osjećaji blagosti i milosrđa. Na kraju je sretni padišah oslobodio bezbrojne skupljene životinje i izdao naredbu da ih niko ne smije mučiti.

Petog dana mjeseca safera (19.7.1537.) ulogorilo se u polju Avlonja¹⁴⁸. Avlonja je jedna tvrđava na krajini okružena s jedne strane morem, a s drugih strana planinama Arnautluka. Arnautski narod je kao bajrak predvodnik u ispravnosti i odanosti, a uz to, uzdajući se u svoju hrabrost, nikome ne poginje šiju. A s druge strane ne propuštaju praviti smutnje i hrđava djela. Stalno pljačkaju i haraju okolne muslimanske zemlje, bile one dalje ili bliže, i toliko su se osilili i ako se na ovo još neko vrijeme zatvore oči jasno je da će nanijeti veliku štetu islamskim zemljama. Zbog toga je veliki vezir toga vremena Ajas-paša, i sam arnautskog porijekla, podigao sretnog padišaha na ovaj pohod. U osnovi, glavni motiv Ajas-pašina odlaska u ovu zemlju je osigurati prihode i rashode za ovaj kraj. Ova zemlja je bila uporište i sklonište nevjernika koji su dolazili spolja. Uz pomoć Arnauta nevjernici često postižu uspjeh, nikad se ne ustežući da prave smutnje. A sada, posredstvom velikog vezira, došli su buntovnici koji su se skrivali po krševitim i nepristupačnim mjestima, pokorili se i prošli se tog mučnog posla. Čak su zemlji priskrbili položaj sandžaka. Novom sandžaku, kome je dato ime Delvine¹⁴⁹, postavljen je sandžakbeg, kadija i dizdar i pripojen je padišahovim zemljama.

POJEDINOSTI O RATU KOJI SU PODUZELI LUTFI-PAŠA I KAPUDAN HAJREDDIN-PAŠA

Ove paše su na naredbu padišaha sedam država (klimata) došli u državu Apuliju i nanijeli su niskim nevjernicima velike gubitke.

¹⁴⁸ Pokrajina na jugu Albanije.

¹⁴⁹ Delvine, središte pokrajine Avlonije.

Idući sa dvanaest galija da se priključi padišahovoj mornarici, tadašnji mornarički čehaja – Ali Kethuda, u vrijeme dok je prolazio ispred krfske tvrđave, doživio je napad čuvenog nevjerničkog komandanta Andrea Dorijs¹⁵⁰ koji se tada nalazio u zaljevu. Bila je žestoka borba, ali kako su nevjernici bili mnogo brojniji, nije se moglo oduprijeti. Svi muslimani su ili zarobljeni ili pali kao šehidi ili se utopili u nemirnom moru.

Kasnije je vezirov izaslanik bostan-čehaja, opet kao mornarički čehaja, idući prema otoku Krfu naišao na četiri mletačke galije. Rekao im je da ide u svojstvu izaslanika, ali ga oni nisu uopće slušali i sve su ih zarobili. Ali iz straha da će se za ovo saznati potopili su im brod, a njih su jednog po jednog ubijali.

Tada se jedan mladić, ne mireći se da ovako umre gušenjem u moru, baci u more iako su mu ruke bile svezane. Uz Božiju pomoć naišao je na jednu dasku, nekako se na nju ispeo i na nemirnim valovima, potpuno iscrpljen, naiđe na brod Karamursel¹⁵¹ koji je prevozio ratne materijal i opremu za osmansku vojsku. Mornari su se zapitali “Da ovo nije kakav morski čovjek?”, podigli ga na brod, i saznajući šta se s njim zbilo odveli su ga serdaru Lutfi-paši. Lutfi-paša ga odvede padišahu i odmah ga obavijesti šta se zbilo. Čim je preuzvišeni padišah saznao za ova dva slučaja, odmah je izdao naredbu da se ide na otok Krf, a i sam se postavio naspram otoku Krfu. Čim je naredba izdana opsjednuti je Krf. Mnoge jedinice vojske odvojile su se iz padišahove pratnje i prešle na otok. Okružena s mora mornaricom, a sa kopna vojskom, tvrđava je tučena dan-noć pa su se na zidovima ukazale podesne šupljine za juriš. Na sve strane svoga prostranog otoka razile su se akindžije, palili sela i zadobili bezbrojno mnogo zarobljenika i plijena. U toku mjesec dana, koliko je trajala opsada, nije ostao pošteđen nijedan ugao otoka koji nije porušen.

U međuvremenu je prošla morska sezona. Zazimilo je i zbog velike studeni nije ostalo vremena ni da se tu boravi niti da se ratuje.

---

¹⁵⁰ Andrea Doria (1466.-1560.), đenovski kondotjer. Borio se na Mediteranu protiv Francuza i Turaka i uz pomoć Karla V oslobodio Đenovu od Francuza. Uz pomoć istog kralja 1535. osvojio Tunis. Uspio učvrstiti vlast u Đenovi.

¹⁵¹ Karamursel je tip lakih, brzih borbenih brodica koje su imale Osmanlije, a prozване su po jednom komandantu koji je nosio to ime.

Čak kad se vojska postavljala prema Krfu toliko je obilna kiša pljuštala da nije ostao nijedan neoštećen šator pa čak ni konj ni čovjek. Sretni padišah je vidjevši stanje ocijenio da treba ovo odgoditi i poslao je velikog vezira Ajas-pašu na otok, izdavši naredbu da je za sada bolje da se odustane od tvrđave. Padišah nije prihvatio preporuku Lutfi-paše i kapudana Hajreddin-paše, koji su rekli da je šteta da toliki uloženi trud propadne sada kada je osvojen je izvjesno i kada su na zidu tvrđave tolike rupe, pa da bi se vrijedilo potruditi još koji dan.

Ali rahmetli Âlî-efendi, oslanjajući se na izvore kojima se može vjerovati objasnio je u svojoj historiji razlog napuštanja opsade tvrđave time što su od jednog topovskog hica poginula četvorica gazija. Kad je to čuo padišah, rekao je “jednog svoga borca ne dam za tisuću ovakvih tvrđava” i odmah je zapovjedio da se obustavi opsada.

Međutim, islamske gazije u opsadi tvrđave i u jurišima dobile su toliko krvavih rana od neprijatelja kao da su se borile u frontalnim borbama. Oni su zbilja i nagrađivani od sultana i drugih velikodostojnika nagradama i pohvalama, ali istinske nagrade osim nagrade Džennetom koji je Gospodar svjetova obećao, nema. Mi samo vidimo svojim očima rane gazija i pogibije šehida koji idu u rat.

Ja, siromah, bio sam svjedok jednom takvom događaju. Hiljadu sedme (1598-99.) godine, u vrijeme opsade tvrđave Varad¹⁵², bio je serdar (vojskovođa) Satirdži Mehmed-paša i našao se sa brojnom tatarskom vojskom krimskog hana Gazi Giraj-hana. Osvajač Ostrogona rahmetli Mehmed-paša, tadašnji rumelijski beglerbeg, bio je zadužen da tuče veliku kulu s desne strane varadske tvrđave. Tvrđava je dva puta minirana. Prva mina je samo odlomila dio tvrđavskog zida s lica, ali nije nanijela nikakvu štetu bedemima. Od druge mine je tvrđavski bedem odletio u zrak i pojavila se dovoljno velika šupljina za napad. Gazije su se ispele na tvrđavske zidove, pobole bajrake i proučeni su ezani. Ali nevjernici su uzeli pouku iz napada, na unutrašnjoj strani tvrđave su postavili prepreke i iskopali rovove čime su formirali jaku obrambenu liniju. Stoga se nije moglo ući u

---

¹⁵² Varad (danas Oradea) grad u Zapadnoj Rumuniji.

unutrašnjost tvrđave. Za vrijeme borbi izlazilo se iz zaklona i opet se vraćalo, a da bi se spriječila šteta od topovske i puščane paljbe, poredani su sepeti a iza njih je postavljen veliki direk. Dok su četvorica gazija sjedila na direku pukao je top i odsjekao osmorici ljudi zdrave noge. Nekima je otkinuo koljena i bedra, drugima pete, tako da su petorica postali šehidi, a trojica gazije. Slučajnim ishodom, osam ljudi je samo jednim topovskim đuletom, odjednom ostalo bez nogu i to je bio vrlo čudnovat događaj.

Ova uspomena je ovdje zapisana zbog sličnosti sa slučajem četiri šehida koji su pali u borbi za Krk.

Padišah je zajedno s vojskom koncem mjeseca rebiulahira (1537. – druga sedmica mjeseca listopada) odmakao od Krfa i dvadesetog dana mjeseca džemazijelevvela (25. 0.1537.) došao u Edrenu. Jedno vrijeme se ostalo ovdje boraveći u lovu i šetnjama, a provodilo se vrijeme i u razgovorima u edrenskom saraju. S druge strane, vezir Lutfi-paša i kapudan Hajreddin-paša u povratku s Krfa iskrcali su vojsku na otoku Kefaloniji koji pripada Veneciji, uzeli mnogo robova i plijena i nevjernicima prčinili velike štete. Pobjedničke gazije su se vratile zadovoljivši se ovim bogatim plijenom tako da su na primjer prekrasne djevice prodavane za tristo zlatnika, a lijepi mladići za tristo akči.

OSVOJENJE POŽEŠKE TVRĐAVE

Godina 943. (1536-37.). Mehmed-beg Jahjapašić, sandžakbeg Smedereva, padišahovim fermanom je određen za serdara i komandanta krajiškim islamskim gazijama i komandantima. Mehmed-beg je sa islamskom vojskom dojurio do Požege i s Božijom pomoći uspio je uzeti tvrđavu. U nju stavio brojnu vojsku i dizdara i dodao ovo mjesto zemljama svoga sandžaka.

STRADANJE NEVJERNIČKOG KOMANDANTA BANA IVANA KOCIJANA KOD OSIJEKA I GORJANA

Godina 944. (1537-38.). Govorili smo kako je nevjernički kralj Ferdinand uzimanjem Požege od strane Mahmud-bega i osvajanjem tri-četiri tvrđave u Bosni od strane Murad-bega bio mnogo ožaloš-

ćen, kako je skupio vojsku i poslao na Klis i Solin i kako se od dvanaest tisuća osoba nije spasila nijedna. Sada je nestalo Ferdinandovog mira s jedne strane zbog Mehmed-bega, a s druge zbog uspjeha Husrev-bega i Murad-bega u Bosni. Tvrđave osvojene u Hrvatskoj: Obrovac, Budak i Dreslak, čijeg sam kraljevog namjesnika vidio kad sam bio tamo, koliko god su bile male, bile su bolan gubitak za nevjernička srca. Jer ocijenilo se da će odavde biti ugrožena ne samo Hrvatska koja je pod njegovom vlašću, nego će u velikoj mjeri i Venecija pretrpjeti štetu. One su predstavljale veliku opasnost za susjedne tvrđave na Bosanskoj krajini koje još nisu prešle u muslimanske ruke. A Požega je bila na istinskom braniku hrvatske i slavonske zemlje i gubitkom Požege smatralo se da će biti izgubljena ova zemlja.

Tada je Ferdinand, kad je vidio da je sretni padišah bio na vojni za Krf s islamskom vojskom i da su pogranični krajevi prazni te da se njegovoj vojsci neće imati ko suprotstaviti, poslao vojsku s banom Kocijanom na čelu da poruši islamske tvrđave Vukovar, Osijek, Erdut i druge. Vojska koja je stavljena pod komandu bana Kocijana sastojala se od osam hiljada konjanika i šesnaest hiljada pješaka, i to Čeha, Nijemaca, Madžara, Franaka i Hrvata. Kad je Mehmed-beg Jahjapašić čuo da su se skupili u blizini tvrđave Koprivnice, poslao je ljude bosanskom begu Husrev-begu, zvorničkom begu Džafer-begu, svome bratu Ahmed-begu, kruševačkom begu, kliškom begu Murad-begu da što prije dođu. Došli su svi i okupili se u blizini Vukovara. U to vrijeme je prokletnik ban Kocijan postavio blizu tvrđave Valpovo osam komada baljemez topova za tučenje tvrđava i trideset do četrdeset darbzena, zatim je premostio rijeku Kozašicu i krenuo na Osijek. U vrijeme kad je zakonačio na jednom mjestu iznad Osijeka udaljenom oko jedne milje, Mehmed-beg je sa odabranim junacima-konjanicima jurnuo na njih pa se zametnula žestoka borba prsa u prsa. Ako je i bilo šehida među islamskim borcima poslano je dvostruko više prljavih duša nevjernika Džehennemskim zebanijama. Slijedećeg dana neprijatelji su se ulogorili blizu Osijeka, iskopali rovove i počeli tući tvrđavu. Mehmed-beg, drugi komandanti i gazije koje su došle iz Vukovara u nevrijeme nisu uopće neprijatelju otvorili oči i ostavili su mu mogućnost da tuče tvrđavu.

Mehmed-beg je imao jednu vrlo umjesnu zamisao: skupio je sve, koliko god je bilo hrabrih i srčanih ljudi od vlahi, cigana, odmetnika i lopova iz drugih skupina i sa hiljadu i jednim obećanjem pridobio je njihova srca, uputio ih na neprijatelja i tražio od njih da ukradu njihove volove koji vuku topove, konje i sitnu stoku tako da su neprijatelji potpuno ostali bespomoćni. Odsječena im je i pozadina za opskrbu s hranom. Oni su se nadali da će od strane Valpova biti povezani, ali su i ti putovi bili brzo presječeni od strane leventi. Iza toga poslali su tamo nekoliko buljuka nevjernika s nadom da za vojsku nađu hranu. Iako su ovi imali nekog uspjeha u Erdutu, nisu našli ni mrve hrane pa su se vratili u svoje tabore. Tako su se nevjernici nakon bezuspješnog boravka bili prisiljeni vratiti u svoje krajeve. Dok su prevozili topove preko mosta koji su postavili na rijeci Vadina, most se srušio pa se veliki top potopio u vodu. U to vrijeme su na njih nahrupile gazije koje su ih slijedile, a ovi su prošavši se topa nastojali spasiti žive glave. Onda su formirali dva reda od kola i topova darbzena, a vojska je išla između tih redova i pucala. Kad su izašli u jedno široko polje utaborili su vojsku. Ali islamska vojska je prešla u napad ne dajući im da otvore oči. Bio je to tako žestok i junački boj da je većina nevjerničkih komandanata i onih koji su se upustili u odvažnu bitku stradala. Preživjeli nevjernici su opet formirali dva reda kola i trudili se da idu u tom poretku. Ali kako u ovakvom poretku nisu imali pogodnih puteva za juriš, prestrujili su se u jednu kolonu, međutim nisu mnogo napredovali, stali su. Od zarobljenih uhoda se saznalo da je zagrebački komandant, zajedno sa predvodničkom vojskom, pobjegao i da će zauzeti put prema Valpovu. Sutradan su nevjernici uzeti na metu, zapucalo se iz topova pa je uhvaćeno toliko zarobljenika da im ni broja nema.

U kronikama nevjernika ovakvi su podaci dati o ovoj temi: Mehmed-beg je bio najnemilosrdniji neprijatelj kršćana. Toliko je prolio kršćanske krvi da se i samom njemu smučilo kad je pobio grupu nemoćnih i nesposobnih ljudi. On je tako odsjekao noseve i uši hiljadama neprijatelja, stotine ih je vezao jednim kanapom, mnoge okovane slao je po sinu Arslan-paši padišahu. Kako je padišah bio u Edreni, ovi su dovedeni na divan. Arslan-paši je kao nagrada za njegove zasluge dat požeški sandžak. Ovim uspjehnim

ishodom postiglo se to da Požega postane sandžak, a da se za sandžakbega postavi Arslan-paša.

Kocijanovi sljedbenici su ovako opisali njegov kraj u svojim nevjerničkim kronikama: "Kocijan je u ovoj bici teškom mukom spasio život, došao do Krbalija i uz neka izvinjavanja tražio je da ga daruje. Ali kralj ga zatvori u tamnicu. Kasnije je našao neki način pa se izbavio iz zatvora i došao u tvrđavu po imenu Kostajnica. Odavde je napisao Mehmed-begu pismo u kome je molio da postane musliman i usput je padišahu nudio razne usluge. A kralj je, kad je on pobjegao iz zatvora dao velika obećanja onome ko ga uhvati. Tadašnji zapovjednik Kostajnice, Zrinski, odsjekao je Kocijanovu glavu i poslao je kralju.

SAŽETAK O POHODU NA MOLDAVIJU

PADIŠAHOV POLAZAK U POHOD

10. *safer* 945. (8.6.1538.). Kad je rahmetli sultan Bajezid Veli, neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim, osvojio tvrđave Kili i Akkirman, prihvaćeno je da je oblast Moldavija ušla u granice islamskih zemalja. Moldavski velikaši su donijeli zaključak da od sada neće prelaziti granicu, da će prve godine poslati harač po jednom povjerljivom čovjeku, a da će od druge godine sobom donositi harač i predavati ga u carsku blagajnu. U blagoslovljenim vremenima rahmetlije pridržavalo se ovih uvjeta.

Kad je rahmetli sultan Selim postao padišah Arapa, Perzijanaca i Grka i kad se pozabavio ozbiljnije poslovima osvojenja Irana i Egipta, nije se mnogo zanimao za Moldaviju. Kasnije je i rahmetli sultan Sulejman dao prednost osvajanju budimskih krajeva, a onda i zauzimanju Bagdada i Iraka. Međutim, iz naredbi koje je slao vidi se da je imao na umu da moldavski nevjernici nisu u potpunoj pokornosti niti su pokazali hrabrost da se otvoreno pobune. Ovako, ne obznanjujući stanje i ne dozvoljavajući da iko osjeti šta se to sprema, počeli su pripreme za rat. Kao prvo, naređeno je da se posebna pažnja posveti mornarici i nakon obavljenih priprema uputio je lađe u pravcu neprijatelja.

Prije nekoliko godina naređeno je da lađe i galije napravljene u Sueskom zaljevu pod komandom egipatskog beglerbega Hadim Sulejman-paše idu u pomoć Jemenu, Adenu i Bahadir-šahu, padišahu Gudžerata, jedne od islamskih zemalja.

Naređeno je komandantu mornarice da iz državne mornarice opremi dvadeset lađa sa potrebnom opremom. Za muhafiza je na tu stranu određen erzurumski beglerbeg Mehmed-han iz porodice Zulkadir. Kada se još ranije padišah spustio do mjesta Sultanije¹⁵³, ovaj Mehmed-han se odvojio od Iranaca, poljubio padišahove skute i zbog toga je upravo njemu, među sličnim, pridat značaj. Davanjem spomenutom na upravu Sultanije i okoline, na tu stranu su upućeni beglerbezi Ruma i Dijarbekira sa zadatkom da ih čuvaju. Sandžakbezi Karamana, Šama, Adane i Ičela određeni su da čuvaju svoje krajeve, a Ramazanogullarima¹⁵⁴ je naređeno da čuvaju svoje. Veli-beg, sandžakbeg Sisa¹⁵⁵, zadužen je da ostane u gradu Ankari i da čuva anadolski ejalet. Padišah je poslao pismo princu Mustafii-hanu da pripazi na svoj sandžak – Saruhan¹⁵⁶. Bivši veliki vezir Kasim-paša, kome je morejski vilajet dat kao *mukata* (zakup), zadužen je da osvoji tvrđavu Anapoli (Napulj) koja pripada Veneciji i on se ima već godinu-dvije nalazi pred tom tvrđavom. Kako još nije uzeo tvrđavu, odvojeno je nešto janjičara i vojske da mu se pridruže. Za čuvanje Istanbula određen je Ferhad-beg, sandžakbeg Ajdina¹⁵⁷. Mehmed-paši rumelijskom belgerbegu¹⁵⁸ je poslana naredba da sku-

---

¹⁵³ Grad u Iranu, 150 km sjeverozapadno od Kazvina.

¹⁵⁴ Ramazanogullari su dinastija koja je vladala jednom malom državom na jugu Anadolije, oko Adane, Tarsusa i Sisa. Osnivač joj je jedan turkmenski beg, Ramazan. Država Ramazanogullari je trajala od 780./1378. – 970./1562., u posljednje vrijeme kao ovisna kneževina dok najzad Osmanlije nisu dovele valiju koji ne pripada njihovoj dinastiji da upravlja tim pokrajinom.

¹⁵⁵ Grad na jugu Anadolije, sjedište istoimenog sandžaka, 65 km sjeveroistočno od Adane. Krajem prošlog stoljeća imao je 3500 stanovnika, 2 džamije, tri škole, tri crkve, jedan ermenski manastir sa velikom bibliotekom. Najprije su njim ovladali egipatski Memluci, potom Ramazanogullari pa Osmanlije.

¹⁵⁶ Saruhan, sandžak na zapadu Anadolije, sa Manisom kao centrom. Nekada je Saruhan bio samostalna kneževina, nazvana po svome osnivaču Saruhan-begu, a kasnije je bila kao jedan sandžak kojim su upravljali osmanski prinčevi.

¹⁵⁷ Sandžak na jugozapadu Anadolije, nekad bio nezavisna kneževina koja je dobila ime po svome osnivaču Ajdin-begu.

¹⁵⁸ Radi se o Mehmed-paši Sokoloviću, kasnijem velikom veziru.

pi vojsku u okolini Plovdiva. Stariji brat rahmetli Lala Mustafa-paše¹⁵⁹, Husrev-paša, bio je beglerbeg Anadolije. I njemu su poslani čauši da odmah sa vojskom ejaleta pređe Galipolje i pridruži se padišahovoj ordiji. Slučaj je htio da upravo kad su sve pripreme izvršene onako kako treba prema sultanskoj časti i vrijednosti, umre vezir Mustafa-paša i zbog toga je izbio problem koga između vezira postaviti na njegovo mjesto. Naređeno je da se upražnjeno vezirsko mjesto iza Mustafa-paše da rumelijskom beglerbegu Mehmed-paši, rumelijski ejalet anadolskom beglerbegu Husrev-paši, anadolski ejalet beglerbegu Dijarbekira Rustem-paši, ejalet Dijarbekira erzurumskom beglerbegu Bali-paši, a njegovo mjesto halepskom beglerbegu Husejin-paši. Nakon ovoga, preuzvišeni padišah sretno krenu na put i u društvu sa dva princa, sultan-Selimom i sultan-Mehmed-hanom, dvadesetog dana spomenutog mjeseca počasti svojom posjetom Edrenu.

ZUZIMANJE BASRE I POKORAVANJE ZAPOVJEDNIKA OVOG VILAJETA

Godina 945. (1538-39.). Kad je preuzvišeni padišah, koji je navikao na osvajanja, još ranije osvojio Bagdad, zapovjednik basranske zemlje je bio Emir Rešid sin Megamisa. Dugo godina ovdje je novac kovan i učene hutbe u ime njegovih predaka, a sada u njegovo ime, pa je on kao nezavisan vladar iskazivao padišahu veliku bliskost, između dvije strane su se razmjenjivala pisma i međusobno su slani pokloni. Kasnije je imao ispravan stav prema bagdaskom beglerbegu i s njim se dobro pazio. Na kraju je po sinu Maniju, veziru Mir Muhamedu i kazaskeru poslao padišahu mnoge darove. Ovim darovima, koji su se sastojali od konja, raznobojnih tkanina, sedefa, jako vrijednih bisera i merdžana, saruka od kandehara i mermera, indijskih peškira, raznih slatkih jela, velikog broja boca mirisa, pridodao je i ključeve grada Basre.

One koji su došli, dvadesetsedmog dana istog mjeseca¹⁶⁰ na padišahovom divanu nagradili su jednom sjajnom svečanosti, onako kako to dolikuje sultanskoj slavi, a oni su počašćeni time što su

¹⁵⁹ Lala Mustafa-paša i Husrev-paša Sokolović su rođaci Mehmed-paše Sokolovića.

¹⁶⁰ To je 25.7.1538.

poljubili padišahove skute. Basranski vilajet je ostavljen na upravu Emiru Rešidu, a nakon što su počašćeni beratom, zastavom i mnogim darovima, dozvoljen je povratak izaslanicima u Basru.

VIJEST O PADIŠAHOVOM ODLASKU U KARA MOLDAVIJU

Do ovog vremena svijetli padišah se držao one poslovice "Sakrij svoj odlazak" pa je držano u tajnosti na koju će stranu krenuti i nije obznanjivano da bi narod o tome govorio. Od danas je izašlo na vidjelo da će se ići na Kara Moldaviju, poslani su čauši begovima Silistre, Nikopolja i Vidina da postave most u Isakčiju¹⁶¹. Obznajeno je kao značajno po ulacima i naredbama koje su poslone na sve strane da vojska bude spremna. Dvadesetmog dana, spomenutog mjeseca izašlo se iz Edrene na put i kad se ulogorilo u konačistu Sultanski čair došli su nevjernik, kapidžibaša Petra vojvode, gospodara Moldavije, i njegov tumač-prokletnik i, s obzirom da su saznali da se sprema napad na njih, zamolili da se oproste grijesi koje je počinio njihov zapovjednik i da se smiluje jer odsad će se strogo držati padišahove naredbe. Njihova molba je uslišena i uz njih je poslan emin Kefe (Teodosija na Krimu) Sinan-čelebi, iskusn i oštrouman čovjek koji dobro poznaje stanje te zemlje. Odgovor koji su nosili bio je umjeren i zadovoljavajući: treba da dođe vladar, da padne ničice pred padišahom i na taj način se zakune da će od sada biti pokoran. Ako se povinuje ovim traženjima, prošlost će biti zaboravljena, grijesi oprošteni. Poslije toga se padišah nije dan-dva odmarao ni na jednom konaku. Dvadeset drugog dana mjeseca rebiulevvela (18.8.1538.) sišao je na pristanište u Isakčiju. Sandžakbeg Silistre je završio ćupriju, i to tako što je postavio na tvrde temelje i utvrdio je da nije ličila ni na jednu ćupriju do sada napravljenu. Vojska skupljena na ovom pohodu bila je toliko brojna da ovakva nije viđena ni na jednom pohodu. Za dan-dva prešlo se preko ćuprije. Na tom konaku se vratio i došao spomenuti Sinan-čelebi. Rekao je da se sa spomenutim vladarom vidio u gradu Jaš Pazaru¹⁶², obavijestio ga o padišahovoj naredbi, ali on je izbjegavao

¹⁶¹ Mjesto na Dunavu u Bugarskoj.

¹⁶² Danas grad Jaši u istočnoj Rumuniji.

da pogne šiju i s premišljanjem da će se raznim lukavstvima i smutnjama suprotstaviti našoj vojsci brojnoj poput sazviježđa Plejada, nije dao odrešit odgovor. Odatle se otišlo u blizinu rijeke Prut i tamo se ulogorilo. Vezir Lutfi-paša je zadužen da tamo postavi most. Za kratko vrijeme ovaj posao je završen i vojska je, ne gledajući na noć i dan, počela prelaziti na drugu obalu.

STRADANJE NEKIH FRANAČKIH NEVJERNIKA U OPSADI PREVEZE

Dok su bili u spomenutom mjestu, došli su ulaci Husejin Šah-bega, sandžakbega Karli Ilija¹⁶³ i obavijestili da je jedan nevjernik, mletački general, došao sa osamdeset tri što veća što manja broda i napao tvrđavu Preveze koja se nalazi u spomenutom sandžaku (Karli Ili), da je više puta preko stepenica napadao i najzad otvorio vatru iz topova sa brodova, napravio na nekoliko mjesta rovove. Na to je beg skupio vojsku iz toga kraja i prešao u napad na neprijatelja, prokletnici iz rovova su stradali i htjeli ne htjeli ukrcali se na brodove i pobjegli. Husejin-beg je odsječene glave i bajrake poslao i izvijestio o tome šta se zbilo. Smatrajući ovaj događaj jednim novim početkom, sretni sultan i islamska vojska su se mnogo obradovali.

DOLAZAK U PADIŠAHOVU ORDIJU KAO MRAVA BROJNE VOJSKE TATARSKOG HANA SAHIP GIRAJ-HANA

Ista godina. Još ranije je njegovom veličanstvu Sahip Giraj-hanu poslana padišahova naredba kojom se traži da se nađe na usluzi u ovom pohodu. Han dođe do gore spomenutog konaka i ulogori se na jednom mjestu u blizini. Sutradan je prešao rijeku Prut. Izdano je naređenje da sa prinčevima i uglednicima formira grupu koja će doći pokloniti se sultanu. Od ranog jutra vojska je pravila poredak desno i lijevo. Padišah zemlje i vremena, šireći blještavu svjetlost poput sunca, zauzeo je svoje mjesto. Pred njim su stajali svi na za njih određenim mjestima: prinčevi, veziri i drugi visokodostojnici.

---

¹⁶³ Karli-Ili je sandžak u Grčkoj.

Komandanti koji su temelj bitke sa velikašima na razini beglerbegova, sandžakbegovi sa vojskom u jednom poretku, i na osnovama osmanskih zakona napravljena je ceremonija. Naprijed su išla kola s topovima, potpuno odjevene i naoružane tobdžije i arabadžije, a iza njih janjičarske jedinice. Izdana je naredba da janjičarski bajrak, bubanj i nakkare¹⁶⁴, još od vremena kad se prešla ćuprija na Dunavu idu iza janjičarskog age Ahmed-age.

Dok se prolazilo u ovako savršenom poretku, kad se došlo na mjesto gdje je slavni han stao da pozdravi, ispaljena su tri puščana plotuna, a potom i tri topovske salve. Takva je buka nastala da je svako od divljenja stiskao usne. Tatarski puk, koji na ovakav način nije nikad vidio osmanska *pokoljenja*, padao je iz uzbuđenja u uzbuđenje, izgubio je glavu i potpuno se zbunio. Onda u poodmaklo prijedopodneвно doba pojavili su se tatarski odredi. Stajali su na desnoj strani ispred prinčeva i hanovih sinova i čekali da se pojavi padišah. Kad se pojavio na vidiku padišah, stali su u znak pozdrava. Nakon toga su pozvani da zajedno dođu u konak i tu su počašćeni da s njima razgovara padišah. Iza toga su se oprostili i udaljili se prema mjestima gdje će noćiti. Toga dana u vrijeme ikindije padišah je sazvaio divan. Sa rumelijskim beglerbegom stigli su i neki sandžakbegovi, a han je došao na skup sa begovima i mirzama. Ovdje su počašćeni ljubljem padišahove ruke, ponudili su svoje darove i kao što treba dobili razna padišahova milodarja, a počašćeni su i carskom gozdom.

OBILJEŽAVANJE GRANICA ZEMALJA KILIJA¹⁶⁵ I AKKER-MANA¹⁶⁶, POSTAVLJENJE NOVOG VOJVODE I OBAVEZIVANJE MOLDAVSKIH NEVJERNIKA NA PLAĆANJE DŽIZJE

U ovo je vrijeme prokletnik nazvan moldavskim vojvodom sa tisućama nevjernika zatvorio put za Potšani, krševita brda je učinio skloništem. Okolinu brda je utvrdio, putove i korita potoka zidovima prepriječio i potpuno zatvorio, i odlučio da se tu suprotstavi. Ali sretni padišah svijeta je naredio sjekačima iz vlaške vojske koja

¹⁶⁴ Nakkare je bubanj u koji se udara sa dvije šipke.

¹⁶⁵ Danas grad Kiliya na Dunavu u Ukrajini.

¹⁶⁶ Akkirman, grad u pokrajini Odessa, na Dnjestru u Ukrajini.

je bila uz njega da otvore širok prolaz i tako nije ostala nikakva prepreka za prolaz islamske vojske. Kad vidje kakvo je stanje, prokletnik se izvuče i pobježe ne obazirući se na vojsku. A njegova vojska, koja se brinula da spasi porodice, razbježala se na sve strane. Tada je otvorena vatra na grad Jaš Pazar i on je srušen sa zemljom. Smederevske gazije i jedna grupa tatarske vojske određeni su da slijede prokletnike.

Nakon toga padišah ode u Sindžav, glavni grad Moldavije¹⁶⁷. Sav narod se u strahu od islamske vojske posakrivao. Padišah svijeta je pomilovao narod Moldavije i naredio da mu za četiri dana dođu svi zapovjednici, sinovi plemića, ugledni kršćani, redovnici i popovi. Saznavši da se u dvoru u ovom gradu nalazi sav imetak i bogatstvo pobjeglog vojvode Petra, zadužio je velikog miriahora Hasan-aga da to potraži i da nađe. Prekopavši mjesta za koja je pretpostavljao da se u njima nalazi zakopano blago, Hasan-aga izvadi: razne zlatne posude, ukrašene krstove umjetničke izrade, gravirane mačeve i sablje, bisere optočene zlatom, razne stvari, dragulje i tkanine. Sve ove stvari kojih je bilo tako mnogo da se nisu mogle ni izbrojiti postale su vlasništvo državne blagajne. Poslušni bojari moldavske zemlje, plemići i drugi uglednici dođoše svi zajedno pred padišaha da mu iskažu svoju odanost. Svi se zakleše na krstove da će poslušati sve što im se naredi. Zamolili su da im se za vojvodu postavi Četne, sin vojvode Stefana. Pod uvjetom da plaćaju harač, njihova molba je usvojena.

U vezi sa granicama zemalja koje pripadaju tvrđavama Kiliju i Akkermanu više puta su se dogodili nesporednosti. Da bi se problem razriješio, utvrđena je slijedeća granica: da se uzme malo zemlje iz srednje Moldavije i da ide preko rijeke Pruta od strane Akkermana do rijeke Turle¹⁶⁸ (Torlu) preko puta grada koji se zove Kilič. Sklopljen je sporazum nakon što su prihvaćeni uvjeti da se s obje strane ove granice podignu tvrđave, da se povinuje svakoj naredbi koja dođe od padišaha i da svake dvije godine vojvoda, pokupivši harač zemlje, dođe osobno u Istanbul. Vojvodi su u ruke predani: jedan blagoslovljeni berat, crvena kapa u skladu sa osmanskim

---

¹⁶⁷ Danas je to grad Kišinjev u Moldaviji.

¹⁶⁸ Turla je turski naziv za rijeku Dnjestar.

tradicijama, zlatni uskuf i počasni kaftan. Istovremeno je vojvoda u skladu s tradicijama dočekan u prijestolnici Moldavije, Sindžavu sa bubnjevima, nakkarama i bajracima. Toga dana je Moldavija kao pokrajina ušla pod vlast Osmanlija. Ovdje je dat dopust tatarskoj vojsci. Došao je han sa svim prvacima, darovani su počasnim kaftanima, ukazano im je poštovanje i krenuli su na put kući.

Još ranije je došao izaslanik poljskog nevjerničkog kralja i našao se u carskoj vojsci. I njemu je predano padišahovo pismo upućeno njegovom kralju. Padišah je napisao i jedno pismo budimskom kralju Janošu da uhvati odbjeglog vojvodu Petra, ukoliko bi pokušao da se skloni na budimskoj strani. I najzad, dvadeset osmog dana rebiulevvela (22.9.1538.) započeo je povratak. Krenuvši iz Sindžava došlo se do velikog mosta u blizini Isakčija. Tamo su čekali ulaci koji su došli iz državne mornarice i sa drugih mjesta. Ovi su donijeli mnogo veselih vijesti. Nastavio se put i dvadesetdevetog dana mjeseca džemazijelevvela (24.10.1538.) stiglo se u Edrenu.

UKRATKO O POSLOVIMA KOJE JE OBAVILA OSMANSKA MORNARICA

Kad se utvrdilo da će sretni padišah ići na pohod pripremljena je jedna izvrsna mornarica za kapudana Gazi Hajreddin-pašu. U mornaricu su određeni: najprije tri hiljade strijelaca s puškama, a onda od komandanata Ali-beg, sandžakbeg Kodžaelija¹⁶⁹, Hurrem-beg, sandžak-beg Teke, drugi Ali-beg, sandžakbeg Sayde¹⁷⁰, Mustafa-beg, sandžakbeg Alaije¹⁷¹, svi sa zastavama i svojom vojskom. Oni su devetog dana mjeseca safera devetsto četrdeset pete¹⁷² krenuli u rat sa tristo izvrsnih brodova. Željeli su se uzeti mletački otoci pa se stiglo do tvrđava Andre i Siriko, koje su bile gnijezda nevjernika. Otok Istendil se pokorio i preuzeo obavezu da svake godine u državnu blagajnu plaća tri hiljade i tristo kesa fra-

¹⁶⁹ Kodžaeli je provincija na sjeverozapadu Anadolije sa Izmitom kao glavnim gradom.

¹⁷⁰ Sayda je grad u Libanu 39 km jugozapadno od Bejruta.

¹⁷¹ Alaije, nekadašnji naziv Alanije, grada u oblasti Antalije na jugu Turske. Ime je dobila po Alauddinu Keykubadu I, anadolskom seldžučkom sultanu.

¹⁷² 7.7.1538. godine.

načkih zlatnika. Druga dva otoka su opljačkana i porušena jer im je narod pobjegao. Odatle se uputilo prema otoku Kreti. Zarobili su dva velika broda ravnih podova koji su dolazili iz kandijske tvrđave. Dok se jurišalo prema čvrstoj tvrđavi po imenu Milosomo, pošto je narod pobjegao, tvrđava i dvadeset sela je opljačkano i poharano. Odatle se došlo do tvrđave Ajaro Kato. Kako je i odavde narod pobjegao, opljačkano je tristo sela na toj strani. Onda su opljačkane tvrđava Istebid te visoke utvrde Iskalaja i Istilo i sela koja su im pripadala. Nije prošlo mnogo vremena, a stiglo se do Krete. Stanovnici tri tvrđave na Kreti su pobjegli i potražili spas u brdima. Pet dana su harali otokom i pohvatali odbjelo stanovništvo.

Nakon toga, kad se stiglo u rodoski zaljev, i poslije toga i na otok Istantoj, dobili su vijest da susjednim vodama kruži jedna velika nevjernička mornarica. Saznali su da je to mornarica od preko tristo brodova koje su poslali papa, Mlečani, Francuska i Španjolska. Kapudan Gazi Hajreddin-paša, razmišljajući o jednom dobrom planu, postavio je zasjedu na nekoliko mjesta blizu tvrđave Preveze, izabrao je čvrste i brze brodove i pretpostavljajući da će neprijatelj izvesti vojsku na kopno, mjestimično su se smjestili iza kamenja. U to vrijeme je došlo i nekoliko neprijateljskih brzih lađa, ali neprijatelj je shvatio pouku i prošao se iskrcavanja vojske na kopno povukao se prema pučini deset milja od Preveze i tu se usidrio. I kapudan-paša je, pouzdajući se u Uzvišenog Allaha i oslanjajući se na duh Poslanika, razvio zastave, zabubnjao u bubnjeve i usidrio se na sedam milja od Preveze nasuprot neprijatelju i iščekivao da se iskupe sve njegove lađe. Ali pošto je zašlo sunce i pao mrak, bilo je potrebno čekati slijedeći dan.

Te noći dok su sa dvije strane u čamcima i kajacima držali stražu, neprijatelji su, iskoristivši mrak, u pola noći, digli sidra i dali se u bijeg. Čamci koji su bili na straži dojavu ovo kapudan-paši, a on naredi gazijama da slijede neprijatelja. Međutim, od neprijatelja nije bilo ni traga ni glasa. Slijedećeg jutra u petak zorom osmatračići su javili da su ih vidjeli na stranama Kefalonije. Odmah su prema njima otvorena jedra. Čim su vidjeli da dolaze gazije, neprijatelji su poredali brodove u nizu i iskoristivši povoljan vjetar povukli se i otišli. Gazije ih nisu prestale slijediti i nastavile su ići na njih.

Božijom mudrošću je stao vjetar, jahte su prisiljene da koriste vesla. Gazije su stigle nevjernike i osule topovsku paljbu. Nevjernički komandant po imenu Andrea Dorija sa izabranim galijama je išao pozadi. Suočivši se sa topovskom paljbom gazija, bježao je. Iza toga je, shvativši da se ne može oduprijeti, ostavio pozadinske brodove i sa svojom lađom se dao u bijeg. I drugi zapovjednici brodova su ga slijedili u povlačenju i odlasku. Čak su mali ratni brodovi, ne našavši izlaz, pucali u svoje brodovlje i mnoge brodove su oštetili, a naše gazije su ove male ratne brodove uzele na nišan, neke oštetili, a neke potopili zarobivši sve što su našli na njima.

Neka je hvala Allahu, ovako velika nevjernička vojska koja je došla samouvjereno, poražena je i pobjeda je bila na strani islamske vojske.

Sretna osvajanja u moldavskom vilajetu blagoslovljenog padišaha čija se zrelost oslanja na nebesa, onda i ovaj uspjeh Gazi kapudan-paše, cijeli islamski svijet su beskrajno radovali.

PAD, PLJAČKA I RUŠENJE TVRĐAVE TROGIRA (TIRE)¹⁷³ U BOSANSKOM EJALETU

Najodabraniji od islamskih gazija, bosanski sandžakbeg Gazi Husrev-beg, išao je na Trogir koji se nalazi na morskoj obali i koji pripada mletačkim nevjernicima, ali prokletnici koji su se nalazili u tvrđavi pobjegli su. Zarobljeni su topovi i mnogo vrijednih stvari, a grad i tvrđava su prepušteni vatri. Okolina je srušena sa zemljom i na sve četiri strane se pljačkalo.

Komandant Zadra, najveće tvrđave u tim krajevima koja pripada Veneciji, skupio je iz Splita, Atre i drugih tvrđava mnogo mornaričke vojske i došao ovamo s namjerom da uzme Klis, na nekoliko mjesta postavio zasjedu i počeo čekati priliku. Saznavši za ovo ranije, kliški beg Murad-beg je tražio pomoć od Husrev-bega. Kad je Husrev-beg došao s brojnom vojskom u pomoć sami nevjernici su pali u zasjedu islamske vojske i s pomoću Uzvišenog Allaha mnogi su posječeni na čelu sa nevjernikom komandantom konjice zadarske tvrđave, a gazije su zarobile bogat plijen.

---

¹⁷³ Pretpostavljam da se ovdje radi o Trogiru.

Nakon toga, kad je Husrev-beg pošao prema Gradiškoj, nevjernici su pomislili da je prava prilika, skupili su pet-deset hiljada prokletnika, izašli iz Zadra s topovima i opsjeli tvrđavu Nadin. Nadajući se uspjehu, Husrev-beg se vrati iz Gradiške i usput sazove vijeće u pokretu, te odluči da sa krajiškom vojskom napadnu na neprijatelje. Kad su za ovo čuli neprijatelji, tražili su spas u tome što su se zatvorili u tvrđavu. Dođe i Husrev-beg i ulogori se pred kapijama Zadra, a posla kliškog sandžakbega Murad-bega s nešto vojske da postavi neprijatelju zasjedu. S pomoću Uzvišenog Allaha mnogi prokletnici su posječeni i stigao se veliki uspjeh. Zarobljeno je mnogo uglednih nevjernika na čelu sa zapovjednikom konjice, a odsječene glave su kao dokaz pobjede poslane u Istanbul. Na taj način su gazije stekle padišahov blagoslov i nagrađeni su počasnim kaftanima.

OSLOBAĐANJE TVRĐAVE NOVI U HERCEGOVAČKOM SKANDŽAKU

9. *rebînlahir* 946. (24.8.1539.). Nevjernici čija je mornarica stradala u ratu koji su vodili sa Gazi Hajreddin-pašom, poraženi i preplašeni su u bijegu otišli, krenuli su prema tvrđavi Novi koja se nalazi na moru i opsjeli je. Hercegovački sandžakbeg, Bali-beg, stigao je s vojskom sandžaka, tukao neprijatelja i, iako je učinio sve što je mogao, nije uspio uvesti vojsku u tvrđavu. Bio je to rezultat Božije kazne jer su ljudi iz tvrđave napadali i prodavali raju iz okoline. Treći dan neprijatelj je ušao u tvrđavu i pobio sve muslimane koji su se unutra nalazili.

Mudročću Uzvišenog Allaha, je li to pod utjecajem toga podneblja ili im je Allah to tako dosudio, sada hidžretske tisuću i pedesete godine (1640.), stanje je još gore nego prije. Jedni druge ubijaju bez ikakva razloga i čine još gora zla, umiru i bivaju ubijeni bez povoda. Niti se kažnjavaju niti bivaju ubijeni za to. Kad dođu komandanti u tvrđavu, tu ne mogu opstati, ako uđu unutra i hoće provesti vlast biraju tučeni.

Eto kad je padišah čuo za pad ove tvrđave u dušmanske ruke odmah je poslao rumelijskog beglerbega Husrev-pašu sa mornari-com. Ovi su, ne davši neprijatelju otvoriti oči, osvojili tvrđavu.

CEREMONIJA PROSLAVE SUNEĆENJA PRINCA BAJEZIDA

15. *redžeb* 946. (26.9.1539.). Na Atmejdanu, mjestu gdje su se otprije priređivale ovakve svetkovine, i ova je priređena lijepo i svečano. Pozvani su u Istanbul beglerbezi Anadolije i Karamana da bi služili na ceremoniji. Pripremljena je svečana ceremonija za tadašnjeg velikog vezira Lutfi-pašu, drugog vezira Sulejman-pašu, Mehmed-pašu, Rustem-pašu, za drugog Sulejman-pašu, anadolskog beglerbega, Ferhad-pašu, karamanskog beglerbega i druge velikane i prvake. Kao i na sunnetima drugih prinčeva, i ovaj put su nastupali klovnovi i razni umjetnici. Sve ovo je trajalo trinaest dana. U ranijim slučajevima ovakve ceremonije su trajale po četrdeset dana, ovaj put velikim trudom velikog vezira završilo se u kraćem vremenu. Ovo skraćenje se pripisuje velikom nastojanju Lutfi-paše, ali nema nikakve sumnje da je to došlo s Božije strane jer je princ podižući glavu prema ocu označio da ovoliko smatra dovoljnim.

RATOVANJA SULEJMAN-PAŠE OSVAJAČA JEMENA U INDIJI

Sredina mjeseca muharrema 945. (sredina lipnja 1538.). Ja, vaš sluga (Ibrahim Pečevi) sam pročitao u nekim historijama o ovim osvajanjima ukratko te stoga nisam mogao sasvim pouzdano o ovome sve saznati. Ali sam saznao iz jedne kronike koja je obuhvatila kasnije vojne sretnog padišaha do devetsto četrdeset šeste godine (1539-40.). Ime pisca ove kronike nije poznato. Jer mjesto gdje u knjizi pisac stavlja svoje ime ovdje je zacrnjeno tintom nekog zlikovca. Ali kako se može razumjeti iz onoga što je napisano ova osoba je bio čovjek učen, posebno dobro je poznao astrologiju.

Podaci o ovoj temi u spomenutoj historijskoj knjizi su slijedeći: Sulejman-paša je bio veliki državnik, vrijedan i marljiv, bez primjera ispravnog mišljenja i ljubitelj dobra. Tako da je imao hiljadu sluga sa zlatnim pojasevima i sabljama u rukama i svi kao da su iz plemena Ad¹⁷⁴, krupni, kršni, probrani junaci, snažni borci. On sam se vrlo često hvalio i ponosio svojim slugama.

---

¹⁷⁴ Narod koji je bio nastanjen u Jemenu u vrijeme poslanika Huda.

Kad je veliki vezir Maktul (Ubijeni) Ibrahim-paša došao u Egipat, njega je iz Šama premjestio za beglerbega Egipta. Na tom je mjestu ostao tačno deset godina. Stalno je radio na osvojenju Jemena i Adena. Rahmetli padišah je 937. (1530-31.) dao dozvolu i sam poslao građu da se napravi i opremi u Suezu šezdeset brodova. Tako je u Suezu napravljeno, što većih što manjih, osamdeset brodova i onda, u vrijeme pohoda na Bagdad mjesto egipatskog beglerbega je dato Deli Husrev-paši i naređeno mu je da se sa egipatskom blagajnom pridruži padišahu u pohodu na Bagdad. Nakon pohoda bio je na dužnosti vezira u Istanbulu, ali ne navršivši ni dvije godine posla koji je započeo ponovo je postavljen egipatskim beglerbegom. Sretni padišah je u to vrijeme krenuo na pohod u Moldaviju. Kapudan Hajreddin-paša, koji je bio na Sredozemlju sa flotom, poslao je Sulejman-paši dvadeset lađa i opremu i tako je mornarica u Suezu bila opremljena kako treba.

Slučaj je htio da je baš u to vrijeme padišah države Gudžerat¹⁷⁵ koji je bio gospodar sedam-osam trgovačkih luka u Indijskom oceanu koje su mu ostale u nasljeđe od predaka, doživio napad indijskog padišaha, Humajuna sina sultana Babula. Na ovo je vladar Gudžerata tražio pomoć od osmanskog padišaha, protiv Humajuna. Humajun padišah, otac Sahrabaši Dželaleddina Ekbera, kad je došao na prijestolje, mnogo se namučio, oslobodio je od buntovnika Kandahar, veliki grad koji se zove Agra i prijestolnicu indijske države Delhi. Onda je krenuo na Bahadir šaha, vladara države Gudžerat. Na ovo se Bahadir šah sa haremom i riznicom uputio ka Mekki. U isto vrijeme je poslao izaslanika sa bogatim darovima osmanskom padišahu, tražeći od njega pomoć. Izaslanik je 943. (1536-37.) došao u Edrenu i bio počašćen time da poljubi padišahove skute. Jedan od predanih darova bio je pojas koji je zasljepljivao oči, vrijedan šezdeset kurura-indijskog novca. Svaki kurur je bio sto tisuća zlatnika. Ovo kaže učeni neimenovani pisac navodeći "to je prema njihovim riječima, a je li istina ili nije, neka ide na dušu onima koji su to rekli."

Dok je Bahadir-šah sa Humajun-padišahom nekad bio u dobrim odnosima, a nekad u ratu, najbogatiju trgovačku luku Diju preuzeli

---

¹⁷⁵ Gudžerat je pokrajina na zapadu Indije, sada jedna od 21 savezne države.

su portugalski nevjernici sa hiljadu lukavstava i na silu. Kad se Bahadir-šah povratio u svoju prijestolnicu, našao je luku Diju u neprijateljskim rukama.

Nadao se istinski da će stići pomoć od osmanskog padišaha, ali nije zanemario tražiti put mira sa nevjernicima u čije je ruke pala luka Diju jer je mislio da pod izgovorom mira može uništiti neprijatelja. U to vrijeme je u luku Diju uplovila velika neprijateljska flota. Bahadir-šah je planirao usmrтити zapovjednika flote pod izgovorom da ga zove na gozbu. Ali i nevjernici su pozvali njega, ili na njihove brodove ili na tvrđavu koju su izgradili. Bahadir-šah se ukrca sa vezirima na čamce i idući prema mjestu gdje je pozvan posumnja nešto zbog držanja i postupaka nevjernika pa se odmah vrati. U historiji rahmetli Nišandži Dželalzadea stoji da je najprije Bahadir-šah ubio nevjerničkog kapetana a poslije toga se i sam uvrstio u šehide. Kad je o ovome čuo vezir Sulejman-paša u Egiptu, znajući da Bahadir-šah nema nikakvog nasljednika, donese njegovu riznicu koja se nalazila u Mekki i uputi je u Istanbul. Dželal-zade, pišući o ovoj temi, daje pretjerane podatke: "Osim drugih dragocjenosti i skupocenih stvari, u tristo olovom zalivenih i katancima zaključenih sanduka, livene zlatne poluge, srebro i novac došlo je u Istanbul, izbrojano na padišahovom divanu, a onda predano u riznicu."

Sada je vezir Sulejman-paša velikim trudom skupio oko dvadeset hiljada Arapa u Egiptu i Siriji i pripremio ih. Iz Egipta i drugih zemalja sa hiljadu obećanja i poklona uspio je upotpuniti mornaricu i sa osamdeset odlično opremljenih lađa, petnaestog muharrema devetsto četrdeset pete¹⁷⁶, krenuo je iz Sueskog zaljeva i razvio jedra prema Jemenu, Adenu, Gudžeratu i Diju. U luci Tur se zadržao deset dana, a nakon toga je stigao u luku Džiddu i tu proveo sedam dana. Krenuvši odatle prošao je ispred grada Zebida i svratio na otok Gamrah (Kamaran). I tu je ostao nekoliko dana i koncem mjeseca safera (27. srpnja 1538.) prispio u luku Aden.

Aden je grad sagrađen na hridima od crvenog mramora. To je bila tako čvrsta tvrđava koja se pričinjala kao da se ne može izaći na tvrđavske zidove, na njene tornjeve koji su u nebu, ne može se

---

¹⁷⁶ 13.6.1538.

ni zamisliti kako se izlazi na njene kule kao da bi se popelo na neke nebeske tornjeve. Suđeno je bilo da se tvrđava preuzme bez rata i prolijevanja krvi, lijepim postupkom sa arapskim emirom Amirom sinom Dauda koji je bio gospodar Adena. Sva mjesta koja pripadaju tvrđavi su se pokorila i na mjesto sandžakbega doveden je Behram-beg, jedan od komandanata.

Odatle su se pod povoljnim vjetrovima razvila jedra i prvog dana mjeseca rebiulevvela (28.7.1538.) usidrila se pred čvrstom tvrđavom koja se zove Gogola, a ponekad i Garsija koja se nalazi u rukama nevjernih Portugalaca, blizu luke Diju u državi Gudžerat. Iskranci su vojnici i topovi na kopno i udareno je na tvrđavu, i s Božijom pomoći, lahko je osvojena. Nakon što je pobijeno oko hiljadu nevjernika koji su bili unutra krenulo se prema zaljevu Diju. Tada su upućeni ljudi s pismom Meliku Mahmudu, koji je došao na mjesto padišaha umjesto Bahadir-šaha i od njega je traženo da pošalje namirnice za hranu i da sam dođe da se vidi i razgovara sa islamskom vojskom.

U isto vrijeme je otpočela opsada tvrđave koju su nevjernici podigli u luci Diju. Prokletnici su podigli tako jaku tvrđavu, okruženu s tri strane morem, a kopnena strana je visokim zidovima, tornjevima i tvrdim kulama bila tako čvrsto napravljena, da se bolje ne može ni zamisliti. Paša je iskrcao dvadeset hiljada ljudi iz mornarice i topove i napravio rovove. Nakon ovakve opsade koja je trajala mjesec dana neprijatelji unutra su poklekli i gazije su ušle u vanjsku tvrđavu.

Rahmetli Dželalzade pak piše da je Sulejman-paša tukao tvrđavu tačno dva i pol mjeseca. Melik Mahmud nije dao hranu niti se pokorio Osmanlijama iz straha da mu se ne dogodi isto kao Emir Amiru, vladaru Adena koji je nakon što je predao Aden likvidiran, zbog toga je sretni padišah ukorio Sulejman-pašu.

Kad su se gazije smjestile u vanjsku tvrđavu pritisle su unutrašnju tvrđavu. A od Melika Mahmuda nisu stigle očekivane prehrambene namirnice. Na mjestu gdje je trebala stići pomoć, napravljena je neka vrsta primirja sa franačkim razbojnicima, ali nevjernici, svikli na smutnje i prijevare nikako nisu dozvoljavali da dođe hrana, a uz to su poduzeli još neke radnje. Očekivali su da će, i ako dođe do predaje tvrđave, ona biti predana njima.

Zbog toga se osjetila ozbiljna potreba da se razmišlja o povratku. Tako su Osmanlije povukli topove iz rovova bez njihovog djelovanja, ukrkali ih na brodove i, uzevši mnogo plijena, vratili se.

Nakon ovog rata koji je trajao tačno tri mjeseca u kome su na razne načine pritislili nevjernike koji zaslužuju pakao, dvadeseti dan su stigli u luku grada po imenu Šehr koji pripada adenskoj tvrđavi. Zapovjednik grada dođe pokorno, izjavi odanost i ovaj je kraj pridodat zemljama pod osmanskom vlašću. Odatle se otišlo u luku adenske tvrđave i tu se usidrilo. Nakon što su popunili rezerve hrane i vode, digli su sidra, prošli kroz moreuz Bab-i sedd (Babul-mandeb) i prispjeli u luku grada po imenu Derbend (Moka). Neke osramoćene osobe iz Ruma¹⁷⁷ koji su se uvukli u ovu državu, preko svake mjere su zlostavljali ljude ove zemlje. Sada je dalekovidi vezir poslao čovjeka Nahuda Emiru Ahmedu, gospodaru Zebida¹⁷⁸ koji je bio vođa ovih buntovnika trudeći se uz razna obećanja da ga pridobije za padišaha. Ali bolest odmetništva zatvorila je njegove oči tako da nije znao naći put, suprotstavio se pašinom zahtjevu i sklonio se u brda. Paša je zatim poslao ljude za njim koji su ga umilnim jezikom prevarili, okovali u lance i kaznili. Onda je paša poslao za jemenskog beglerbega Mustafa-bega, sina rahmetli Bijikli (Brkatog) Mehmed-paše, bivšeg beglerbega Dijarbekira. Nakon što je ostao tri mjeseca u ovoj lijepoj zemlji i stavio na svoje mjesto stvari koje je trebalo uraditi za državu, digao je sidra i dvadeset drugog dana mjeseca šabana (13.1.1539.) stigao u luku Džidda i po ulaku poslao vijesti o svojim osvajanjima u Istanbul. On je radi obavljanja hadža otišao u Mekku, a mornaricu je uputio u luku Suez. Nakon što je obavio dužnost hadža, s ostalim hadžijama je otišao u Egipat, a odatle se vratio u Istanbul. Ispunila mu se želja da bude usrećen da padne ničice pred padišahom i da zasjedne na mjestu vezira. Još kasnije postao je i veliki vezir na mjesto Lutfi-paše.

---

¹⁷⁷ Rum je ispočetka bio simbol za Anadoliju, a kasnije je anadolski i evropski dio Turske nazivan Rum.

¹⁷⁸ Zebid je obalski dio Jemena južno od Hudeyde. Tu je bio formiran prvi osmanski vilajet.

PROCJENA VRIJEDNOSTI POHODA NA INDIJU

Osobe širokog znanja i oni koji su sposobni da shvaćaju, znaju da je ovaj pohod ostvaren beskrajnim trudom ovog junačkog vezira i da je to Božanski dar koji se mogao pojaviti vrlo pažljivim radom poznavalaca geografskih karata, velikim nastojanjem islamskog padišaha i izdašnom pomoću Uzvišenog Stvoritelja. Jer gdje je Suez, gdje su luke Diyu i Demen! Prikazan je odlazak iz Sueza, prolazak kroz Džiddu izlazak iz Bab el-Mandeba, onda preko Indijskog oceana uz adenske obale pa kraj obala Sidžer i Zufer koje pripadaju Jemenu, potom kraj Hurmuskog tjesnaca koji pripada Basri, onda na istok do Diyu i Demena, na ovako dalekom putu osvojene tvrđave, toliko nevjernika pobijeno, pljačka i jagma koja je trajala u tim krajevima dva-tri mjeseca i sjaj i ugled koji je priskrbljen islamskom padišahu. Kako sretan ishod, kako sretan Allahov poklon! Neka hrabrog padišaha i odvažne vezire Allah preplavi morem milosti, neka ih nagradi Džennetskim vrtovima u ime Allaha i njegovog istinskog poslanika!

SAŽETAK O PADIŠAHOVOM POHODU NA MAĐARSKU

POSTAVLJENJE BUDIMSKOG BEGLERBEGA, POLAZAK NA PUT

25. *safer* 948. (20.6.1541.). Kad je s Božijom pomoću uzeta budimska tvrđava, kraljevstvo je predano erdeljskom banu Janošu. Kako je sada ovaj kralj umro, bečki kralj Ferdinand, uz pomoć Karla koji je bio imperator Nijemaca i Poljaka, poslao je jednu veliku vojsku. Kako se Budim nalazio u rukama žene umrlog kralja i kako se na njegovom čelu nije nalazio kralj, on je mogao biti lahko osvojen ukoliko ne dođe padišahova pomoć. Mislilo se da ako se uzme u ruke Budim i sve druge mađarske tvrđave će se pokoriti. A ako opet dođe padišah da to oslobodi proći će dosta vremena dok ih sve osvoji. S tom nadom i ciljem Ferdinand je skupio veliku vojsku i došao u Budim. Pod brežuljkom Gerz Iljasa (Đerzelezovo brdo) formirao je tabore i tukao tvrđavu četiri dana i četiri noći.

Kad je ova vijest saopćena padišahu, ovome je poklonio veliku važnost i naredio da odmah idu u pomoć rumelijski beglerbeg sa rumelijskom vojskom, i treći vezir Mehmed-paša sa dva buljuka vojske janjičara i dvorske vojske (kapikulu). Nakon što su ovi hitno otišli i sam sretni padišah se osobno na način kako je to uobičajio pripremio i na čelu sve vojske, sretno i zadovoljno krenuo na put gore spomenutog datuma.

Samo je vezir Mehmed-paša stigao do Budima prije padišaha i zauzeo položaje naspram neprijatelja. Tako su nevjernici ostali između tvrđave i ordije i stalno su se morali boriti. Kako su bili vrlo brojni, jedan dio ih se borio sa muslimanima u tvrđavi, a jedan dio sa snagama koje su došle u pomoć i nisu nikako uzimali. Jedan dio njihovih tabora bio je oslonjen na podnožje brda. Konjanici koji su se pojavili na bojištu i pješaci koji se nisu odvajali od topova borili su se s islamskom vojskom, često su bježali u tabor i povlačili se na mjesta za topove. Ovako je to trajalo više od jednog mjeseca. Narod u tvrđavi došao je u teško stanje, pao je u depresiju. U to vrijeme je njegovo veličanstvo padišah, kao sunce koje obasjava svijet, ne odmarajući se ni na jednom konaku u brzom jurišu prešao rijeke Savu i Dravu i kad je došao na razdaljinu od tri četiri konaka i kad je njegova, poput mrava brojna vojska, pritisla taj kraj neprijatelja je zahvatio strah i briga. Na ovo stanje, dvadesetdevetog dana mjeseca rebiulevela devetsto četrdeset osme godine (24.7.1541.) islamska vojska je frontalno napala neprijateljske taborne, upravo u vrijeme kad su imali namjeru da nakon akšama čamcima pređu Dunav s namjerom da pobjegnu. Zbog straha je na lađama bila tolika stiska da neki nevjernici nisu ni stigli do lađa, a bili su već posječeni, a neki su se iz straha za goli život toliko tiskali jedan preko drugog da su se, pretrpavši čamce, gušili u vodama Dunava. Bilo je malo onih koji su se spasili. I njihov komandant je ranjen pa je svoju dušu predao Džehennemskim zebanijama u blizini Komarnog.

Ranom zorom junački vezir je obilazio neprijateljske položaje. On je u padišahovu riznicu donio topove kojima nema ravnih, topove za tučenje tvrđava, oružje i municiju, bezbrojna sredstva za rat. I sam padišah je osobno četvrtog dana mjeseca džemazijelevvela (26.8.1541.) došao na isto mjesto. Izašao je ferman da se svi za-

robljeni nevjernici pogube što je i učinjeno. Visokom pomoću Uzvišenog Allaha i mudžizom Pejgamberovom postignuta je ovakva pobjeda koja može biti uvodnik za historijske i biografske knjige. Neka budu pobijeđeni svi neprijatelji vjere i neka ne zakasni ni za jedan čas pobjeda islamske vojske, amin!

POSTAVLJENJE BEGLERBEGA U BUDIM, GLAVNI GRAD MAĐARSKE

8. *džemazijelevvel* 948. (30.7.1541.). Bitka je uz pomoć Uzvišenog Allaha tako okončana, da je nakon zahvala Stvoritelju svjetova došlo na red da se mađarski poslovi postave na svoje mjesto. Žena umrlog budimskog kralja bila je kći poljskog kralja, ime joj je bilo Asun, a zvali su je *kraljica*. Kraljica na bosanskom i hrvatskom jeziku znači kraljeva žena. Sretni padišah ju je htio utješiti. Najveća želja kraljice bila je doći na vlast u Erdelju, a njegovo veličanstvo padišah je nije htio slomiti pa je kao dar dao namjesništvo Erdelja malom sirotom sinu koji se zvao Simon Janoš, koji je tada došao na svijet. Izdana je zapovijest da se do dječakovog punoljetstva o njemu brinu iskusni velikaši i da upravljaju poslovima države. Na ovo je kraljeva porodica sa svim ljudima i stvarima napustila Budim i otišla u Erdelj. Na budimskoj tvrđavi i kuli na koje je nevjernički kralj Ferdinand bacio oko, a priželjkivali je i svi kršćanski vladari istaknuti su padišahovi bajraci. Velika crkva je očišćena od kipova, slika i idola, a na njihovo mjesto je postavljen lijep ćurs, minber i elegantan mihrab pa je preuređena u džamiju tako da su u njoj muslimani klanjali namaz i učili dovu. U sveti dan petak preuzvišeni padišah je sa velikašima i vezirima zajedno otišao tamo i svojim dolaskom počastio džamiju.

JEDNA PRIČA

Čulo se od nekih pouzdanih ljudi: U vrijeme ovog vojnog pohoda čiji je ishod bio pobjedonosan, rahmetli Ebussuud-efendija je bio kazasker. Imao je dva učenika koji su lijepo govorili i imali lijepe glasove i obojicu je poznavao hrabri padišah, utočište svijeta. Kazasker je pitao padišaha jednog dana da izda naredbu koji će od

njih dvojice učiti hutbu. Rahmetli gazi padišah je rekao da nema razlike između njih dvojice pa neka obojica pripreme po jednu hutbu s temom osvojenja pa koga kazasker preporuči neka on uči. Zbilja, više se svidjela hutba onoga koji je sastavio na pjesnički način i on je proučio hutbu. Kao nagradu je dobio mjesto mulazima (kadijskog pripravnika) i pregršt zlatnika. Na povratku s pohoda, kad su došli u Beograd, Ebussuud-efendi predloži padišahu da istom učeniku da mjesto kadije. Ali padišah ne prihvati prijedlog govoreći “Ne molla, još je rano”. Kad se vratilo u Istanbul, nakon što je prošlo dosta vremena, rahmetli kazasker nije više ponavljao svoj prijedlog. Jednog dana ušavši u raspravu padišah reče: “Zaboravio si novog mulazima, poslije svega ovoga završeno je s njegovim pripravnštvom”. Neka Uzvišeni Allah obaspe morem milosrđa toga hrabrog i pravednog padišaha, tako je dobro znao ko je mulazim, ko kadija, toliko je sve motrio.

Kad je u budimskoj džamiji majstor govorništva sa sabljom izašao na mimber, nakon što je zahvalio Stvoritelju svjetova i najprobiranijeg poslanika spomenuo molitvom i kad je potom spomenuo ime pobjedničkog padišaha, svi muslimanski vojnici i veliki broj vjernika su toliko bili oduševljeni, da su im suze tekle kao potoci. Glavni rezultat ove vojne je bilo to da je Uzvišenom Allahu upućeno toliko molitvi za pomoć islamskom padišahu da to nije moguće objasniti ni opisati. Nadati se da će od Boga biti uslišane.

U knjizi naslovljenoj kao *Tabakatul-memalik* rahmetli Nišandži Dželalzade lijepim stilom ovako piše: “Utočište hilafeta, njegovo veličanstvo padišah već se sretno i blagorodno nalazio u džamiji na mjestu za namaz punom blagoslovljenih plodova. U skladu sa tradicijom sve age su tamo bile spremne. Kako je ova blagoslovljena džamija ranije bila crkva te bila u susjedstvu sa gradskim četvrtima, i kako su tu bile nevjerničke kuće koje su sa visine gledale na crkvenu kapiju to su pred vrata izašle žene i djevojke da vide preuzvišenog padišaha, koji je utočište hilafeta, dok je obavljao namaz. Bilo ih je čitavo mnoštvo. Izgovarale su neke riječi u zbunjenosti. Posredstvom jednog tumača pitao sam šta to one govore. Shvatilo se da su one ranije slušale te glasove i melodije noću i ponekad jutrom i petkom da dolaze iznutra, čak su neki njihovi popovi zbog toga ostavljali tu crkvu i odlazili u druge crkve.

U nevjerničkim historijama ovako je napisano: “Padišah je sretno stigao i ulogorio se u starom Budimskom polju, a kraljici i malom kraljeviću poslao bogate darove. Na prvom mjestu kočija sa prekrasna tri konja sa zlatnim lancima, pokrivena sa vrlo vrijednim kaftanom izrađenim srmom, uz to zlatna sablja i topuz i još mnogo stvari, a za kraljicu vrijedni prstenovi, ženski nakit od zlata, bisera i razne ogrlice i prstenovi. Sve ovo je poslano u pratnji prinčeva Selima i Bajezida koji su se s njim nalazili zajedno na pohodu. A to je odnio čaušbaša Ali-aga. Ali-aga je odrješito tražio “Sretni padišah želi svakako vidjeti kraljevića”. Kraljica se nekako kolebala, ali su joj državnici oko nje otklonili sumnju govoreći da je nemoguće da ga ne pošalje, bilo kakva da je cijena toga. Tako su svi budimski kapetani, plemići, zastupnici kraljevića, krenuli ispred dječaka u padišahov šator. Bili su sjajno dočekani od padišaha, aga i dvorjana. Kad su stigli u šator, kraljević, dadilja i nekoliko najvažnijih odgajatelja uvedeni su u odjel harema. Ostali nevjernici su odvedeni u vezirske šatore na počašćenje gdje su sa najvećom pažnjom počašćeni i nagrađeni.

U to vrijeme grupice po pet, deset janjičara i uglednika, pod izgovorom da idu šetati i razgledati, napunili su tvrđavu i zauzeli tvrđavske kapije. Nakon toga su obilazili telali koji su vikali: “Nevjernici koji se nalaze u Budimu, neka ostave svoje bajrake, i nek mirno i sigurno sjede kod kuća.” Janjičari koji su ušli unutra udruživši se po pet ili deset uzimali su kuće sebi za konačenje. Na taj je način padišah svijeta stekao budimsku vlast. Uistinu, ovo je bio jedan postupak toliko vrijedan pažnje da je umjesno ako se ovo spomene na istaknutim mjestima u historijama osvajanja. Jer padišah je zbilja na razne načine mogao obaviti ovaj posao i uništiti neprijatelja koji bi mu se suprotstavio. Ali koliko bi se potrošilo da bi se pobili toliko neprijatelji i koliko bi se krvi prolilo. Oni koji su bili u gradu i koji su se trebali suprotstaviti u beznađu su govorili “bolje je umrijeti nego ovako živjeti”. Kad se na ovaj način može dovesti u stupicu makar jednog nevjernika, svaki drukčiji postupak navodio bi na zaključak da “Sretni padišah nije održao riječ, pogazio je svoje obećanje”. Ovo nije potrebno podrobnije objašnjavati, oni koji poznaju stanje na granici znaju dobro ove stvari.

U to vrijeme došao je jedan visoki izaslanik bečkog kralja Ferdinanda i donio mnogo darova. Kralj je molio da se njemu preda Budim pod istim uvjetima kojima se pokoravao Janoš, tj. da plaća harač. Njegovo veličanstvo padišah je izaslaniku ovako odgovorio: "Neka Ferdinand povuče ruke od Mađarske i neka prihvati da daje harač svake godine za Austrijance koji se nalaze u njegovoj ruci. Ako bude mir, samo može biti ovako, na drugi način nikako." Izaslanik se s ovim tužnim odgovorom vrati u svoju zemlju.

Defterdar i nišandži paša su donijeli kraljici ugovor ukrašen zlatnom i plavom bojom. U sporazumu sretni padišah daje riječ da dok njen sin ne prispije do vremena da može obavljati svoju kraljevsku dužnost da će ona voditi poslove. Mislim da je u to vrijeme Dželalzade bio na dužnosti nišandžije, ali čudno je da u njegovoj historiji nema ovakve zabilješke. A možda još nije bio na dužnosti nišandžije nego je to postao kasnije. Njegova biografija je donesena na drugom mjestu i oni koji žele tamo će je vidjeti.

Upravljanje Budimom i njegovo čuvanje bilo je vrlo značajan posao i zbog toga je bio potreban snažan i iskusan čovjek. Na čelo budimskog ejaleta postavljen je s titulom vezira za ovu dužnost dostojan čovjek, bivši bagdaderski beglerbeg Sulejman-paša, čovjek koji se isticao po karakteristikama i lijepom ponašanju među sličnim. U isto vrijeme za kadiju je postavljen Hajruddin, osoba puna vrlina i pravde. Postavljeno je dovoljno muhafiza, upotpunjeno je koliko treba oružja i opreme. Za komandanta Pešte koja se nalazi preko puta Budima određen je *sekbanbaša* sa tri hiljade janjičara a tvrđava je opskrbljena sa svim što je potrebno.

Nakon ovih poslova njegova preuzvišenost padišah počeo se vraćati četvrtog dana toga mjeseca, ostavljao je za sobom konake i osmog dana mjeseca šabana (8.11.1541.) stigao je u Istanbul. Njegovim dolaskom je prijestolnica ponovo dobila izgled na kome bi joj i raj pozavidio.

OPSJEDANJE TVRĐAVE PEŠTA, UBOJSTVO KARA HERCEGA I STRADANJE NEVJERNIČKE VOJSKE

Godina 949. (1542-43.). I pored toga što je ova vojna bila jedna od najvećih koje je vodila islamska vojska, većina historičara je nije

opisala. U djelu pod naslovom *Tabakatul-memalik*, Dželalzade se zadovoljava da kaže da je pohodom na Ostrogon i Stolni Biograd (Sekešfehervar) otvoren put za opsjedanje Pešte. Ramazanzade, Âlî-efendi i drugi historičari prelaze ne dotičući se ove teme. Samo katip Mehmed-efendi vrlo kratko govori o ratu. U to vrijeme jedan od komandanata u opsjedanoj tvrđavi bio je rahmetli Hizir-paša, sandžakbeg Ćustendila. Neke opise događaja sam preuzeo od njega, ali naš djed, alajbeg Bosne bio je zatvoren u tvrđavi sa zastavom i vojskom. Ovo sam čuo od svoga oca i svoga amidže, a onda sam kasnije saznao istinu iz nevjerničkih historija. Događaji su, ukratko, tekli ovako:

Njegova ekselencija sretni padišah je istakao islamske zastave na tvrđavu, u vrijeme kad je Budim učinio beglerbeglukom i kad je bečki kralj Ferdinand poslao izaslanika u Budim, moleći da mu se da mađarska država na upravu, pod istim uvjetima kao što je data kralju Janošu, tj. da plaća svake godine harač. Sretni padišah je kraljevog izaslanika dočekao s pažnjom i uvažavanjem kako to dolikuje i na poklone koje je dobio uzvratio je bogatim darovima koje je po njemu poslao u njegovu zemlju. Međutim, rekao je u pismu koje je poslao, ako sa nama hoćete mir napravimo takav mirovni sporazum da Austrija šalje harač kako biste u vašoj zemlji bili mirni, a što se tiče Budima on je naš, mađarski narod je vezan za Budim i austrijski kralj nema s njim nikakve veze. Ova riječ i vijest da je riječ vladara – riječ koja se prihvata i uvažava – tako se smjestila u srca nevjernika, da je za njih miran san bio nepoznat i da im je nestalo spokojnosti.

Danju-noću su tražili izlaz za ovakvo stanje. Imperator je razmjenjivao vijesti sa rimskim papom, Poljacima, Španjolcima, Dancima, Šveđanima, Holandezima, Mlečanima, Flamancima, kraljevima Ankone i Napulja sa hercezima i plemićima u vlastitoj zemlji. Oni lično ili njihovi izaslanici su se našli u Torinu i odredili da mjesto zbora bude jedan od najvećih austrijskih gradova Ispirne. Ali francuski kralj, koji je živio u nadi da će zauzeti Španjolsko kraljevstvo uz pomoć islamskog padišaha i koji je sa sretnim padišahom uspostavio prijateljske veze, kad je saznao za ovo stanje poslao je izaslanike sretnom padišahu i obavijestio ga o dogovoru. Iako je u razgovoru sa nekim uglednim njemačkim velika-

šima rekao da će i sam učestvovati na skupu. Svi su se iskupili na dogovorenom mjestu nakon puta od dva-tri mjeseca. Nisu našli drugi izlaz nego da skupe sve moguće snage, više nego ikad do sada. Dogovorili su se da će spremati toliku vojsku koja neće samo Budim, nego sve porušene tvrđave do Beograda ponovo zauzeti, da se niko od njih neće ustezati od napora, jedino ako dođe sretni padišah, ne treba se suočiti s njim. Svi su se složili s kraljem. Svi hercezi, plemići i kraljevi dali su prema svojim mogućnostima vojsku, hranu, odjeću, novac i ratna sredstva. Tako je skupljeno više od sto tisuća vojnika.

Božijom voljom i naređenjem "kome hoće daje, a od koga hoće uzima", tadašnji budimski beglerbeg, vezir Sulejman-paša, umro je od kuge. Novi beglerbeg koji je došao na njegovo mjesto, Bali-beg stigao je u Budim. Nakon što se od francuskog izaslanika saznalo za nevjerničke pripreme, bosanski valija Ulama-paša zadužen je da donese pomoć u Budim. Naređeno je i rumelijskom beglerbegu da bude spreman u Sofiji. Naredbe su dobili da idu u pomoć Budimu sa Ulama-pašom, svojim zastavama i vojskom i smederevski beg Dukađin-oglu Mehmed-beg, požeški beg, Arslan-beg, sin Mehmed-bega Jahjapašića, ćustendilski beg Hizir-beg, kliški beg Murad-beg i kruševački beg Mehmed-beg. Kad se neprijatelj ulogorio u polju Pešte, svi ovi komandanti su ušli u peštan-sku tvrđavu.

Isti dan se zametnula žestoka bitka sa neprijateljskom prethodnicom i stražom i mnogo je nevjernika pobijeno. Dan-dva su nevjernici kopali rovove i počeli tući tvrđavu. Ali pošto su se nalazili na velikoj razdaljini, nisu mogli tvrđavi nanijeti nikakvu štetu. Postavili su se bliže pa su počeli i žešće tući. Iz četrdeset teških topova su tukli tvrđavu. Za dva-tri dana su ispalili hiljadu i šesto đuladi i u dužini od sto aršina su potpuno porušili zid. Sekbenbaša, koji se nalazio na čelu janjičara koji su preuzeli Budim, sa većinom janjičara je već bio ušao u Peštu. Ulama-paša je u početku smatrao da je suprotno sultanskoj časti zatvoriti se u tvrđavu ispočetka je bio pomalo bezvoljan. Ali kasnije je i on sam uložio izvanredne napore. Na mjestu gdje su neprijatelji srušili zid, iskopan je širok i dubok rov. Na taj je način tvrđava nakon srušenog zida bila još čvršća, dovedena je u još sigurnije stanje. Onoga dana kad je

neprijatelj krenuo u napad, skupivši sve raspoložive snage, koliko god je nevjernika ušlo u tvrđavu ni jedan se nije spasio, svi su posječeni. Čak su nevjernici u svojim historijama otvoreno napisali "Da su Turci toga dana prešli u napad, svu bi našu vojsku pobili ili odveli u ropstvo."

Kako je Katib Mehmed-efendi zapisao u svojoj Historiji i kako smo slušali od naših pređa, kad se slijedeći dan njihov glavni komandant, sin Crnog Hercega, ponovo spremao u napad i pripasavao mač, pogotkom topa sa budimske tvrđave presječen je na dvoje i njegova loša duša je predana Džehennemskim zebanijama. Zbog toga su se nevjernici okanili napada, nasumice opalili nekoliko topovskih hitaca na budimsku tvrđavu i neka druga mjesta i pod krinkom noći pokrenuli se i pobjegli. Na ovo su naši vojnici, odred po odred, izlazili iz tvrđave i počeli tući neprijatelja. Do trećeg, četvrtog konaka su pobili toliko nevjernika i uzeli toliko plijena da nema kraja nabrajanju.

Ali nevjernici su ovaj događaj drukčije opisali:

Oni kažu da smo mi za vrijeme napada imali mnogo gubitaka i da bi presjekli nadu da ćemo zadržati tvrđavu, tu večer vođe nevjernika Austrijanaca, Franaka, Mađara i drugih došli su kod gospodara države Brandenburg i međusobno se savještovali. Franci i Mađari su iz svoga neznanja nastojali da se tvrđava zauzme i nipošto da se ne napusti, a austrijski velikaši i njihov komandant su smatrali umjesnijim da se sretno vrate u Beč. Topove i druge teške stvari su natovarili na lađe. Turci su ih slijedili i napadali pa je bilo žestokih sukoba. Čak je konj austrijskog glavnog kapetana, koji dolazi poslije glavnog komandanta, pogođen jednim topovskim hicem. Turci su ga napali, odsjekli mu glavu i odnijeli je Ulama-paši. Tijelo su oni spasili, odnijeli u Ostrogon i tamo sahranili. Tada su svi Austrijanci ostavili svu odjeću i stvari i htjeli su bježati, ali su nastojanjima franačkog kapetana i mađarskog kapetana zaustavljeni. Nakon ovog sukoba, preživjeli su otišli u Beč.

Istina je najvjerojatnije ovakva. Jer austrijski tabor, naročito šator glavnog komandanta, sigurno nije mogao biti postavljen na dometu topova iz Budima i Pešte. Tako da je tvrdnja da je glavni komandant pao pogođen topovskim zrnom pogrešna. Neka je hvala Allahu da su toliko brojni nevjernici, kojima se ni sam padišah ne

bi mogao suprotstaviti, otišli i pobjegli ispred šake tvrđavske posade. Ovo je Allahova veličanstvena blagodat, Pejgamberova sretna mudžiza, padišahova velika sreća!

KAKO JE DOŠLO DO IMENA BREŽULJKA GURZ ILJAS.

Postoji raširena priča među muslimanima da je Gurz Iljas bio jedan čovjek – junak u kasabi Janiji. Beograd je još bio u nevjerničkim rukama kad je on neprestano trčao ispod tvrđave, nekad hvatao nevjernike, a nekad im sjekao glave tako da tvrđavska vrata nikome nije dao otvoriti. Kasnije su nevjernici iskoristili priliku, njega učinili šehidom pa je otišao u Džennet. Njegova slava se još uvijek opjevava u pjesmi na nevjerničkom jeziku. Jedna duga priča na način bajke pripovijeda neke čudne stvari ovako:

“Kad su ubili Gurz Ilijasa (Đerzelez), odsjekli su mu glavu i odnijeli budimskom kralju, kralj navodno reče da je to glava čuvenog junaka i dade da se sahrani u Gurz Ilijasovom turbetu i zbog toga je ovo brdo dobilo takvo ime.” Ali u nevjerničkim historijama piše drukčije:

“Mađarski narod je, prije nego je postao kršćanski, bio u krivovjerstvu klanjajući se vatri, vodi ili životinjama. Kad je na vlasti bio kralj Ištván koji je bio sveta osoba, ali je i sam krivo vjerovao, prvi put je tamo došao jedan franački pop iz plemena Batadžama. Na njemačkom jeziku su ga zvali Kirazdus. Kralj, koji je čuo da je on sveta osoba, dovede popa sebi i postavi ga za učitelja svome sinu. Ovaj je podučavao kraljevog sina tako da je i sin kao i njegov otac i učitelj postao sveta osoba i dali su mu ime Sende Impre.

Nakon toga pop Kirazduz je skrenuo s uma, otisnuo se u poljane i pustare i u polju zvanom Bel živio je sedam godina u pobožnosti i isposništvu. Onda su ga mađarski velikaši, žaleći što pop ovako besciljno tumara, uzeli sa sobom i postavili ga za svoga vođu. U pokrajini Kanadin u Erdelju, kao vođa je učinio toliko dobra i korisna djela i u takvom je stanju živio da bolje nije moguće zamisliti. Potom je umro kralj Ištván, a njegov sin nije prihvatio kraljevstvo. Zbog toga u mađarskom narodu izbi smutnja i pokvarenost, proli se toliko mnogo krvi za vjeru i domovinu, zemlja dođe u potpuno nesređeno stanje. Zbog toga se većina naroda okrenu od kršćanstva.

Pošto se kršćanstvo još nije u potpunosti ukorijenilo među njima, bili su u kolebanju. Ubili su mnoge kršćane, a veliki broj ubijenih su bili popovi tako da je izgledalo da tu neće ostati nijedan pop.

Spomenuti Kirazdus krenuo je na put, došao do crkve u Stolnom Biogradu i ostao dugo vremena tamo u pobožnosti. Jednog dana je rekao svojim sljedbenicima da želi biti ubijen za sreću kršćanstva. Svi su izrazili želju da smatraju srećom da zajedno s njim poginu pa su krenuli iz Stolnog Biograda u Budim. Oni koji su se okrenuli od kršćanstva imali su kapetana pod imenom Janoš. Ovi su napali Kirazdusa i njegove pristalice i zasuli ih kamenjem. Uzeli su Kirazdusa sa njegovih kola, iznijeli ga na brdo i odatle ga zakotrljali prema Dunavu. Kad su sišli dolje da vide njegovo mrtvo truplo, zatekli su ga živa pa su mu zabili koplje u srce, a glavu na jednom kamenu smrskali. Njegova krv se zalijepila za kamen i ostala godinama u vodi Dunava ne odvajajući se od njega. Nakon sedam godina došli su popovi vidjeti ovaj poučni dokaz, izvadili taj kamen i postavili ga na počasno mjesto u crkvi u kanadinu tako da noga na njega ne može stati. Kasnije, kad je većina mađarskog naroda ušla u kršćansku vjeru, napravili su crkvu na tom brijegu u spomen na njega. Eto, taj brežuljak poslije toga kod Mađara je poznat po imenu popa Kirazdusa.

OVAKO SU NEVJERNICI U SVOJIM HISTORIJAMA OPISALI
DOGAĐAJ ULASKA ISLAMSKJE VOJSKE U BUDIM I OVU SJAJNU
VOJNU SRETNOG PADIŠAHA

Pametnim i razumnima se obznanjuje da se ovdje daje sažetak prijevoda.. Iako je bilo odlučeno da se prijevod ovakav kakav je uvrsti u ovu knjigu, i ovakav kakav je ne bi bio bez koristi, mi tako nismo postupili i pojedinosti smo ostavili u konceptu, samo smo važne dijelove ispisali u čistopis. Tako slijedi opis.

Kad je budimski kralj Sapolaj Janoš (Ivan Zapolja), koji je došao na vlast uz pomoć padišaha, pao na smrtnu postelju, mađarski velikaši i vođe su se okupili oko njega i on im je svima sa suzama u očima dao ovakvu oporuku: "Pazite, nemojte izvlačiti glavu ispod skuta islamskog padišaha. Ako izvučete, sigurno ćete se pokajati. Ovo sam više puta iskusio i nemojte to zanemariti." Kralj je padišahu

napisao neku vrstu oproštajnog pisma. “Dok ja nisam imao uvažavanja u vlastitom narodu, sretni padišah me napravio kraljem budimske zemlje. Učinio me je pobjednikom nad snažnim i moćnim kraljevima i nije dozvolio da me dušmani gaze. Kada se u ovom času nalazim po Božijoj volji pred odlaskom s ovog svijeta, molim od sretnog padišaha da ne dozvoli dušmanima da moje tek rođeno siroto dijete i moju sirotu udovicu muče i oduzmu im imetak.”

Završivši pismo vrlo tužnim i bolnim riječima i krvavim suzama poslao ga je padišahu po pečuhskom komandantu.

Kad je čuo za smrt kralja Janoša, bečki kralj Ferdinand pripremio je dva izaslanika, jednoga je poslao sretnom padišahu, a drugog budimskoj kraljici i umilnim jezikom tražio je da se njemu preda Budim. Kraljica je prispjelog izaslanika pustila da dugo čeka. Izbjegavala je da ga primi pod izlikom da je bolesna ili što to još ne može učiniti zbog žalosti za mužem. Najzad, pošto je to bio jedan vrlo pametan diplomata, u vrijeme kad ga je primila kraljica, pošto je imao veliko iskustvo u susretima sa kraljevima, pokazao je veliko poštovanje prema kraljici i ponudio joj razne usluge. Nakon toga joj je predao pismo kralja Ferdinanda i objasnio riječ po riječ šta je to želio reći njegov gospodar. Ali kraljičin odgovor je bio ovakav:

“Ovo je jedna velika stvar i nisam u mogućnosti dati decidan odgovor. U ovako krupnom pitanju važna je uloga i mađarskog plemstva. Imam još jednog višeg od sebe, to je poljski kralj, moj otac. Moj otac je prijatelj kralja Ferdinanda. Poslat ću mu čovjeka da se posavjetujem. Moj otac je čovjek koji želi dobro objema stranama, da vidimo šta on misli i šta će reći o ovome. Ako Ferdinand pošalje vojsku da silom uzme Budim, neće li se zastidjeti da ide na jednu udovicu i jedno tek rođeno siroče. Vjerojatno mu to niko neće ubrojiti u zasluge. To je moj odgovor koji mu za sada mogu dati. Ako skupi vojsku i krene na mene, šta ja mogu učiniti? Neka ne zanemari ono što mu je poznato.”

Kad je izaslanik s ovim odgovorom došao Ferdinandu, rekao je “Ako želiš Budim, odmah pošalji vojsku, prije nego što stigne padišahova pomoć, inače namjera te žene je da te zavlaci i spriječi.” Kralj odmah prikupi vojsku i posla na Budim. Ove snage su najprije zauzele Višegrad, Vac i Peštu i u ove tvrđave postavili mnogo

austrijske vojske. Onda su otišli do Budima i opsjeli ga. Ali ovaj put je austrijska vojska pretjerala u postupcima prema mađarskoj raji. Zbog toga su mađarski vojnici u Budimu pobili mnogo Austrijanaca. Eto stoga je nastao razdor i među mađarskom vojskom koja je opsjedala Budim i Austrijancima i na kraju su Austrijanci, preplašivši se mađarske vojske, pobjegli u Beč.

U tim danima se vratio i pečuhski zapovjednik koga je kralj Janoš poslao kao izaslanika u Istanbul u vrijeme kad je ležao na smrtnoj postelji, i donio je padišahove vijesti sa mnogo obećanja i milosti. Padišah je malom kraljevom sinu sa beratom poslao i topuz. Obavijestio je bosanskog sandžakbega Husrev-bega, smederevskog sandžak-bega Mehmed-bega i kliškog sandžakbega Murad-bega da prije zime stignu u pomoć Budimu. Prema izaslanikovim riječima, kad god je preuzvišeni padišah dao obećanje da će osigurati pomoć, uvijek je obećavao da će u proljeće i sam doći. Dan kad je izaslanik trebao izaći iz Istanbula susreo je izaslanika koga je kralj Ferdinand poslao padišahu pa ga je padišah dao uhapsiti u Jedikuli. To stoga što je ovaj čovjek ranije bio mađarski plemić, a onda se okrenuo i počeo služiti kralju Ferdinandu.

Vojska i begovi poslani u pomoć stigli su do Tulisa. Ali pritislala je teška zima i Dunav se zaledio. Kad je vijest stigla do kraljice poslala je dvije hiljade konjanika pod vodstvom Baljoša Tereka u susret Turcima. Baljoš Terek je obavijestio plemiće o kraljičinoj želji. Na ovo su se snage za pomoć povukle u svoje vojarne i preuzele na sebe obavezu da će doći u proljeće prije nego stigne neprijatelj. I zaista održavši riječ, na Jurjev su stigli u pomoć, uzeli tvrđave Vac i Višegrad, ali Peštu nisu mogli uzeti jer se u njoj bilo zatvorilo mnogo Austrijanaca. Tamo je izginulo mnogo ljudi i na kraju pošto nije bilo pješadije za napad, okanili su se zauzimanja Pešte.

Na ovo kralj Ferdinand i njegov brat nevjerni imperator uložili su napor i iznova poslali na Budim vojsku. S velikim snagama su opsjeli tvrđavu i umilnim riječima i s tisuću obećanja tražili su Budim. Ali Mađari se nisu na ovo obazirali, čak nisu ni odgovarali. Na ovo su Austrijanci iskopali na dva mjesta rovove i počeli tući tvrđavu. Sretni padišah prije svoga dolaska je poslao vezira Mehmed-pašu, smederevskog bega Mehmed-bega, Ulama-pašu koji je došao

na mjesto Husrev-bega i Murad-bega. Ovi su došli i postavili se nasuprot brda. Imali su mnogo vojske. I Austrijanci su bili u velikom broju, nastavili su tući tvrđavu, a suprotstavili su se i muslimanskim napadima. Ali kako se približavao padišahov dolazak, Austrijanci su počeli prebacivati svoju vojsku na stranu Pešte. Vidjevši ovo, turski vojnici su ih napali, potopili im mnogo brodova, pobili im mnogo vojske, a mnogo ih i zarobili. Tako se sva vojska rasula, Turci se dali u pljačku i mnogo plijena zadobili. Glavni komandant austrijske vojske, herceg, bio je ranjen i kad je stigao do Komarnog tog dana je umro. Preživjeli, osramoćeni da im se ime samo po lošem spominjalo, napustili su Peštu i otišli.

Kad je sretni padišah stigao do Budima, ulogorio se u Starom budimskom polju. Tamo je onima koji su se istakli podijelio titule i položaje i nagradio ih bogatim darovima. Svi zarobljeni Austrijanci i Mađari dovedeni su pred njega i pogubljeni. Pomilovao je samo dva komandanta. Dvadeset četiri hiljade tatarskih vojnika koje je sa sobom doveo poslao je odatle u akin, pa su ovi opljačkali i odveli stanovništvo u roblje iz okoline Stolnog Biograda, iz oblasti preko puta Ostrogona i obale Nitre. Samo je Svevišnji Bog znao broj zarobljenih ljudi i životinja.

Odatle je kraljevom sinu, malom dječaku, poslao vrijedne darove: zlatom ukrašena kočija sa tri konja, izgravirane sablje, topuzi, s kraja na kraj zlatom izvezeni kaftani i još mnogi darovi kojima ni broja nema. I kraljici je poslao mnogo vrijednih prstenova, lanaca i haljina koje se ne nalaze nigdje izvan padišahove riznice. Posebni su darovi poslani i od prinčeva Selima i Bajezida. Sve ovo je odnio i predao čaušbaša Ali-aga koji je prenio sultanove izraze poštovanja i ljubavi i posebne pozdrave.

Sultan je tražio da vidi kraljevog sina "Neka dođe zajedno sa mađarskim velikašima koji su od Austrijanaca odbranili grad, neka se ne boje, s njima ću postupiti bolje nego što se nadaju, znate sretnog padišaha, po veličini i moći veći je od svih vladara svijeta, prijateljima je prijatelj, neprijateljima neprijatelj, kraljicu smatra svojom robinjom, a njenog sina priznaje kao svog" – poručio je.

Kraljica je mnogo razmišljala, ne znajući šta bi odgovorila. Nije htjela poslati sina, ali njeni ministri i plemići su joj govorili da nije moguće da drukčije postupi. Najzad je poslala sina sa dadiljom,

nekoliko žena i sa hiljadama misli i briga u jednoj pokrivenoj kočiji, a sama je ostala u kući neutješno plačući. Svi mađarski velikaši, strijelci s puškama i sva vojska, ukrašeni su i išli naprijed zajedno sa kraljevim sinom. Turski vojnici su ih tako svečano i sjajno dočekali da su zaslijepili oči onima koji su to gledali. I oni su došli pred kočiju s kraljevim sinom i njega unijeli u padišahov šator. Onda su njegovu kočiju, dadilju i nekoliko odgojitelja uzeli u padišahov harem. Plemići i vojnici su uvedeni u vezirske, begovske i aginske šatore gdje im je ukazano gostoprimstvo i prijateljstvo.

Izgleda da je sretni padišah dao naredbu da manje grupe janjičara, njih po pet do deset kriomice uđu u tvrđavu pod izgovorom da je razgledaju. Tako su janjičari ovo uradili na takav način da niko ništa nije ni osjetio. Prvo je jedna grupa prošla kroz vrata za lovce i unutra se smjestila. Odatle je na svaku kapiju tvrđave stigla po jedna grupa janjičara i u kratkom vremenu svi sokaci i čaršije bili su puni janjičara. Odmah su telali počeli vikati: "Neka svi ostave svoje oružje i predaju ga Turcima i neka pred svojom kapijom u sigurnosti sjede, ko drugačije postupi, ode glava". Budimlije tek sad uvidješe šta ih je snašlo. U kuće su ulazili po pet, deset janjičara i zauzimali ih za noćivanje.

Kad je padišah saznao da je Budim pun janjičara, kraljevog sina, dadilju i kočiju poslao je nazad njegovoj materi. Ali kraljica se mnogo prepala i rastužila što joj plemići i komandanti nisu došli pa posla Rustem-paši pismo u kome ga moli da ih oslobodi. Zadržan je samo Baljoš Terek, a Fratali Kurajn koji je bio na mjestu prvog ministra ostao je kao gost kod Rustem-paše.

Nakon toga je padišah tražio savjetovanje, ali ga nisu pravilno shvatili, zapravo nisu shvatili šta je padišah htio s time reći. Vezir Mehmed-paša i Ulama-paša su rekli: "Neka se kraljica i njen sin odvedu u Istanbul, pa kad dijete naraste i bude mladić treba ga uputiti prema tome za šta bude sposoban." Mehmed-paša Jahjapašić, poznat kao nemilosrdni neprijatelj kršćana i svih Mađara, je predložio: "Kraljicu, njenog sina i sve mađarske velikaše treba pogubiti, stanovništvo odvesti u roblje, tvrđave do temelja porušiti, inače kakvog je imao smisla ovoliki trud sretnog padišaha i islamske vojske? Ako se želi sačuvati kraljica u životu neka ju se pošalje njenom ocu, poljskom kralju, a Budim neka se preda ovom robu."

Na sve ovo Rustem-paša iznese padišahovo mišljenje: “Padišah ne odustaje od svoje riječi, kraljevstvo se opet daje njenom sinu i kad god zaželi može doći i vidjeti ga.”

Nakon ovoga padišah po čaušbaši obavijesti kraljicu: “Dok moj posinak ne odraste, u Budimu će boraviti turski vojnici, jer čedo nije u stanju čuvati Budim. Neprijatelja je mnogo. Mi se nekad nalazimo na udaljenosti od dva-tri mjeseca i nismo u stanju stići na vrijeme. Dok ne postane junak, dosta mu je erdeljska pokrajina, u Erdelju ima soli, a proizvodi se dosta i zlata i srebra. Blizu je i zemlji tvoga oca (Poljske). Neka tu boravi i nikome se ne suprotstavlja. U Budimu neka ostane kapetan po imenu Zendžijus i on će biti komandant svom mađarskom stanovništvu, naš beglerbeg se neće miješati u poslove mađarske vojske, njemu izdvajamo od budimskih prihoda petsto akči dnevno. Svi zapovjednici tvrđava neka ostanu na svojim mjestima, biće sigurni. Kraljici će biti dato dovoljno kočija, da je odvezu u Lipovu¹⁷⁹ gdje će joj biti dom. Neka mirno i udobno, bez incidenta i neprijateljstava pođe i putuje.”

Saznavši od čaušbaše ovu vijest, kraljica je od tuge i boli zaplakala. Sutradan su kod kraljice došli glavni defterdar i nišandži-paša i donijeli joj garantne papire od padišaha.

U to vrijeme su došli izaslanici kralja Ferdinanda sa bogatim darovima, tražeći Budim pod uvjetom da plaćaju harač za Mađarsku i da otkupe austrijske zarobljenike koliko god ih ima. Padišah je na to odgovorio: “Ako hoće sa mnom mir neka pošalju harač za Austriju, a neka ruke povuku od Mađarske, a ako ih ne da svojom voljom, s Allahovom pomoću uzeću sablju i sve ću mu zemlje porušiti i popaliti, što se tiče zarobljenika, ako prihvati ove moje uvjete, sve ću ih osloboditi bez ikakve nadoknade.” Na ovo je izaslaniku dao pismo u ovom smislu i sa darovima ga otpremio nazad.

Eto tako je veliki i ugledni sultan Sulejman na tako lahak način uzeo grad Budim, višestoljetno mjesto vladara, koji nema na svijetu sličnog sebi i koji je trajno bio predmet čežnje vladara. Ovaj grad je pripojio svojim posjedima, a drugi kraljevi i imperatori koji će doći poslije neka do sudnjeg dana liju suze.

---

¹⁷⁹ Lipova, grad u Rumuniji, na rijeci Mureš, 54 km sjeveroistočno od Temišvara.

SAŽETAK O PADIŠAHOVOM POHODU

PADIŠAHOV ODLAZAK, OSVOJENJE PEČUHA, OSTROGONA I STOLNOG BIOGRADA

18. *muharrem* 950. (23.4.1543.). Pokret nevjernika koji su napali na Peštu i doživjeli poraz, do te mjere su razljutili padišaha da je on izdao naredbu islamskoj vojsci da se sprema za rat.

U to vrijeme je došao i izaslanik francuskog kralja i objasnio da nitkov imperator koji gaji neprijateljstvo protiv francuskog kralja može spriječiti efikasnu pomoć koju daje padišah i zbog toga moli da pošalje mornaricu. Na ovo je padišah naredio da se osim lađa koje su se nalazile u ratnoj luci napravi još mnogo lađa. Izaslaniku je obećano da će poslati Gazi Hajreddin-pašu sa izvrsnom mornaricom.

Ovaj put je dvadeset osmog dana mjeseca šabana devetsto četrdeset devete (8.12.1542.) sjajno i pompozno krenuo iz Istanbula put stare prijestolnice osmanskih vladara Edrene. Tu zimu je ostao u Edreni provodeći je u šetnji i lovu ili u prijaznim razgovorima sa svojim najbližim.

U isto vrijeme, usred oštre zime, uputio je u rumelijske strane Ahmed-pašu, rumelijskog belgerbega, najistaknutijeg od svih gazija, da skuplja vojsku.

Stigao je prvi dan proljeća i nakon što se slomila žestina neprijatelja koji se zove zima, komandant mornarice je iz istanbulskog pristaništa razvio jedra u pravcu neprijatelja. Zatim je i sretni padišah, osamnaestog dana spomenutog mjeseca krenuo iz Edrene na tradicionalan način sa vojskom i princom Bajezidom, a prvi konak im je bio u Čirmenu. Odatle su konak po konak ostavljali put za sobom i prvog dana mjeseca rebiulevvela (4.6.1543.) stigli su u Beograd. Tu im se pridružio anadolski beglerbeg Ibrahim-paša s vojskom, a onda se padišahovoj ordiji priključila i rumelijska vojska čiji je predvodnik bio rumelijski beglerbeg Ahmed-paša. Odatle su napredovali ka mostu koji sličí Mliječnoj stazi, a koji je postavljen za vojsku u blizini Šapca. Za tri-četiri dana su sva vojska i sretni padišah prešli preko mosta.

ZAUZIMANJE TVRĐAVE VALPOVO

19. *rebiulevvel* 950. (22.6.1543.). Kako je izdat ferman da se ova tvrđava opsjedne i prije nego što stigne velika ordija, Hizir-bej koji je doveden na mjesto ćustendilskog sandžakbega sa položaja malog mirahora, Muhsin-beg, beg Avlonije i Ahmed-beg Jahjapašić, sandžakbeg Inebahta¹⁸⁰, izvadili su topove iz osječke tvrđave i počeli ugrožavati valpovsku tvrđavu. Međutim, kako je ovo mjesto, iako malo, utvrđeno na način kako se utvrđuju dvorci, bilo je dovedeno u stanje jednog skloništa i doma za odmetnike. Oni što su se nalazili unutra, svom silom su se trudili, pa su nekoliko puta odbili naše vojnike, pa čak i kad je padišah osobno došao i kad su ga vidjeli svojim očima, odupirali su se i nisu pogeli šiju. Osamnaestog dana su islamski borci poduzeli žestok napad. Ali opet nije bilo rezultata, a mnogo gazija je popilo šehitski napitak. Ali je i mnogo nevjernika otišlo u Džehennem.

Međutim, nije se stiglo do pobjede kojom bi se osvojila tvrđava. Dolaskom padišaha kad je okolina tvrđave izgledala tako da bi joj pozavidio najgornji kat Dženneta, kad su se poredali odredi kojima su upravljali veziri, odredi remelijskih i anadolskih beglerbegova te zastrašujući odredi drugih komandanta, pa kad su to sve vidjeli nevjerni neprijatelji, izgubili su snagu i tražili da se predaju.

Rahmetli Katib Mehmed-efendi, autor djela pod naslovom *Džamiu-tevârih* kaže: "Ovo je moj prvi pohod. Moj brat, kapidžibaša Ahmed-bega Jahjapašića, bio je junak i heroj prema kome se ukazivala počast i poštovanje. Pred ovom tvrđavom, i kasnije u jurišu na Ostrogon, je ranjen, ali je odsjekao glavu jednom poznatom nevjerniku i donio je. Rumelijski beglerbeg Ahmed-paša predstavio je padišahu njegovo junaštvo pa su mu prihodi uvećani za četiri stotine akči."

U našim danima ni četiri hiljade pa ni deset hiljada nikom se ne sviđa pa i ne prihvata. Pošto je moguće lakšim putem doći do zeameta niko se ne želi pomučiti i stoga se niko ne pita među korisnicima timara je li vrijedan ili nije vrijedan.

---

¹⁸⁰ Inebahti je grad i tvrđava Lepanto koji se nalazi na Korintskom moreuzu u Grčkoj.

OSVOJENJE TVRĐAVE ŠIKLOŠ I ZAUZIMANJE TVRĐAVE PEČUH NA PREDAJU

Godina 950. (1543-44.). Ove su se tvrđave ranije pokorile budimskom kralju Janošu, a nakon njegove smrti vezale su se za kralja Ferdinanda. Stoga je padišah odlučio da se ide na njih. Dvadeset šestog dana mjeseca rebiulevvela (29.6.1543.) padišah je s vojskom, brojnom poput mrava prešao preko velikog mosta koji je u blizini Valpova postavljen na rijeci Dravi. Pečuh čija su okolina sami ružičnjaci i vrtovi i čiji je svaki ugao džennetska bašča, koja podsjeća na iremske vrtove, bio je stari grad i čvrsta tvrđava. Kad su išli na Pečuh osječki sandžakbeg Murad-beg i mohački beg Kasim-beg, oni koji su se nalazili unutra nisu smogli snage da ratuju pa su se pokorili. Donosioci radosnih vijesti na tom su konačistu obavijestili padišaha o njegovu osvojenju.

Slijedećeg dana je poput mora polje Šikloša ukrašeno šatorima uzavrelih gazija, i tek što su se smjestili otpočela je opsada tvrđave. Na nekim mjestima se ušlo u zaklone. U srijedu, koja se dogodila prvog dana rebiulahira (4.7.1453.), održano je zasjedanje divana. Sa mjesta gdje su sjedili u padišahovom šatoru, visoki veziri su mogli promatrati borbu između gazija i branilaca tvrđave. Anadolške gazije su se ispele na tvrđavske tornjeve. Tamo je vrilo kao na sudnjem danu, i kao rezultat te borbe prsa u prsa, osvojena je vanjska tvrđava. Pogani koji su se spasili mača pobjegli su u unutrašnjost tvrđavu. Nakon toga, borba se produžila dan noć i četvrtog dana toga mjeseca¹⁸¹ predajom na viru privedeno je kraju osvojenje tvrđave. Šesnaestog dana istog mjeseca (19.7.1543.) ovu jaku tvrđavu su obišli padišah, veziri i komandanti. A slijedećeg dana, oni koji su bili zaduženi za osvojenje tvrđave, nagrađeni su u padišahovu divanu počasnim kaftanima i počašćeni da poljube noge prijestolja kome se svijet klanja. Spomenute tvrđave, zajedno sa selima koja im pripadaju, dodali su sandžaku Murad-bega, mohačkog sandžakbega.

Slijedećeg dana počeo je put povratka. Kad se stiglo do Budima, u susret su izašli budimski beglerbeg sa sekbanbašom i janjičarima

---

¹⁸¹ 7.7.1543.

koji su bili u službi čuvanja Budima. Okolina Budima sa vojničkim šatorima bila je prava domovina muslimana.

OSVOJENJE TVRĐAVE OSTROGON KAO PRIMJER ZA POUKU

2. *džemazijelevvel* 950. (3.8.1543.). Ostrogon je besprimjerna i tako teška za građenje tvrđava postavljena na jednom visokom brdu na obali Dunava, da ju je nemoguće opisati i okarakterizirati. Posebno je bila jedna crkva vrlo čudnovatoga oblika tako da su joj zidovi uz vrata bili prekriveni mramorom u bojama, unutra je bila ukrašena slikama i kipovima, a kao posljedica slučaja, mjesto gdje je mihrab za muslimane pokriveno je bakrom sjajnim poput zlata, u obliku čudnovatog kubbeta. Ova crkva je bila takva građevina da sličnu do danas niko nigdje na svijetu nije vidio.

U području visokog brda na kome se nalazi tvrđava, na četrdeset-pedeset aršina dužine jedne rijeke slične moru, poput Dunava¹⁸², okreće se mlinsko kolo, a okolo je kupalište s toplom vodom. Njegov majstor je takvom velikom vještinom vodu kupališta usmjerio u bazene i kanale, ali se ne zna kako, kada i ko je ovo napravio. Tačno je sto godina u rukama muslimana i do danas se uopće nije osjećala potreba da se popravlja. Štaviše, nema nikoga ko bi znao gdje je izvor tople vode i gdje su podzemni vodeni kanali. Majstor koji je to pravio je doveo vodu ispod zemlje do podnožja brda na kojem je napravljena tvrđava i tu je napravio rezervoar vode visine dva ljudska stasa. Na dnu rezervoara je smjestio jedno veliko kolo i ovim kolom nabijajući vodu u uske mjedene cijevi izveo je do na tvrđavu. Iz jedne česme napravljene na vrhu dan-noć teče voda. Put koji vodi od dna kola do česme je prav i dug je tačno četiri stotine šezdeset aršina.

U dvoru su se nalazile slike nevjernog kralja u velikom broju, neobični koridori obloženi crvenim i bijelim mramorom, ukrašeni prolazi i saloni da to sve nije moguće ni upoznati.

Mi smo ovo vidjeli četiri-pet puta prije opsade, prije nego je porušeno topovima i minama. Pored male varoši uz tvrđavu, izvan

---

¹⁸² Ovdje se u Dunav ulijevaju dvije rijeke: Gran i Eipel.

tvrđave je bila velika varoš puna raznih građevina i čudnovatih crkava. Nijednu od ovih nije moguće, čak ni ukratko, opisati.

Ranije, kad je padišah zemlje pritijesnio nevjernike prilikom opsade Beča, upravitelj ove tvrđave bio je biskup, a to se ime daje svećeniku za dva tri stupnja nižem od rimskog pape, ako Bog da o ovome će biti detaljnija informacija na drugom mjestu. Došao je pred Beč, pokorio se sretnom padišahu i prešao na stranu kralja Janoša. Kad je bečki kralj Ferdinand opsjedao kralja Janoša u Budimu, uzeo je Ostrogon iz ruku ovog biskupa i u njega postavio dovoljan broj strijelaca s puškama iz redova Španjolaca i Austrijanaca. Od toga vremena je bečki kralj bio gospodar Ostrogona.

Dvadeset drugog dana spomenutog mjeseca ulogorilo se u Ostrogonskom polju. Bregovi i doline su bili puni islamske vojske, a izabrani prokletnici španjolskih i austrijskih nevjernika ispunili su tvrđavu glumeći hrabrost. Uzdajući se u svoju srčanost, brojnost i izdržljivost tvrđave, i s nadom da se neće iščupati nijedan kamen, da se neće postaviti zakloni, pa čak i da ih se ni prijekim pogledom neće pogledati, toliko su uložili truda da poredaju topove i puške, da su stvorili privid da u okolini tvrđave neće ostaviti ničiju glavu pa ni prst. Ali muslimani su to tumačili tako da su Džehennemski nevjernici ovako postupali iz straha. Svaki od vezira je s jedne strane napravio zaklone i iste večeri topovi su postavljeni, a gazije su iskopale rovove da bi lakše odlazile i dolazile. Do jutra su se bavili ovim poslom, i zajedno sa zorom, uz pomoć Uzvišenog Allaha počeli su tući tvrđavu. Četvrtog dana džemazijelevvela telali su pozvali na juriš. Gazije su se digle u napad prema otvorenim rupama. Kao da je nastao kijamet, sve je bilo kao na sudnjem danu. S glasovima "Allah, Allah" družina okamenjenih šejtana je pod sabljama gazija presijecana na dva dijela. S obje strane je bilo mnogo mrtvih. Među onima koji su u ovoj borbi prsa u prsa pali kao šehidi bio je sandžakbeg Bolu¹⁸³ Džuhdi Sinan-beg i komandant mornarice Zehr-i Mar (Zmijski otrov) Mehmed-beg. Ali ovaj put je napad bio takav da su srca nevjernika koja su odavala junaštvo poklekla i šesti dan istog mjeseca su ponudili predaju. Zbog padišahove sa-

---

¹⁸³ Bolu-grad u sjeverozapadnoj Anadoliji, stari su mu nazivi: Clandiopolis i Bithynium.

milosti poklonjen im je mir, na tvrđave su pobodene zastave i bajraci i od toga dana je Ostrogon postao dom muslimana.

U nevjerničkim historijama su zapisali da je, nakon čišćenja tvrđave od ljudskih trupala i svih drugih nečistoća, njima data dozvola za odlazak. Ustvari i ovaj postupak, koji je inače prirodan, je junaštvo, to je naročita sposobnost vladara visokih karakternih vrijednosti, što do tada nije viđeno kod drugih vladara.

Velika crkva koja se nalazi u sredini tvrđave, kojoj slična nije viđena, pretvorena je u džamiju. Slijedećeg petka, utočište svijetapadišah, uzjahao je konja i obišao najprije dvorac na ulazu i veličanstvenu tvrđavu. Nakon toga je u novoj džamiji klanjao namaz i radosna srca iskazao svoju zahvalnost Stvoritelju. Odredio je jednog kadiju da primjenjuje šerijatske odredbe, a dizdara i posadu vojnika da čuvaju tvrđavu. I sve ostalo što treba postavio je na svoje mjesto. Budimski beglerbeg Bali-paša je preselio u Božiju milost pa je pokopan na Bali-pašinom polju. Budimski beglerbegluk je predat na upravu dotadašnjem smederevskom sandžakbegu Mehmed-begu Jahjapašiću. Ostrogonska tvrđava je vezana za budimski sandžak pa je iz državne blagajne dato novca koliko je potrebno da se popravi, i za to je zadužen Mehmed-beg.

RUŠENJE TVRĐAVA TATA I VILAN

Ista godina. Četrnaestog dana, gore spomenutog mjeseca, njegovo veličanstvo padišah sretno i raspoloženo odatle krenu i ulogori se u blizini čuvene tvrđave Tata¹⁸⁴. Nevjernici koji su bili unutra, prepavši se imena i ugleda vojske padišaha sedam klimata, ostaviše praznu tvrđavu i pobjegoše. Po naredbi pobjedničkog padišaha, nakon pljenidbe vrijednih stvari, tvrđava je porušena i sa zemljom poravnata. Pošto nije ostalo mjesta za boravak nije bilo ni potrebe da se u njoj ostavlja vojska za čuvanje.

I u tvrđavi Vilan, hajdučkom gnijezdu i vječitom staništu odmetnika, a koja se nalazi na visokom brdu koje se zove Brdo Jakon, nakon jagme porušeni su neki tornjevi i zidovi. Ova tvrđava nakon toga nije više oživljavana i do skorog vremena je ostala u ruševnom

---

¹⁸⁴ Tata je utvrđeni grad na sjeverozapadu Mađarske, 19 km od Komarona.

stanju. Međutim, kasnije su nevjernici uredili tvrđavu i unutra se smjestilo mnogo odmetnika, koji se nisu ustezali da napadaju na islamske pogranične krajeve. Opet u blagoslovljenom vremenu sretnog padišaha, dok je Džundi Hamza-beg bio sandžakbeg u Stolnom Biogradu, zarobljenici koji su bili zatočeni u Tati pošalju jednog između sebe Hamza-begu i obavijeste ga kako je na nekom mjestu moguće noću ući u tvrđavu i izaći iz nje. Hamza-beg je samo sa gazijama iz Stolnog Biograda pod vodstvom spomenutog zarobljenika uspio ući u tvrđavu i uzeti ogroman plijen. Ali kasnije, u vrijeme kad je Gazi Sulejman-han – neka je nad njim milost Uzvišenog Allaha – pošao u pohod na Sigetvar, nevjernici su došli s vojskom i spomenutu tvrđavu ponovo uzeli.

Slavni Arslan-paša, sin Mehmed-bega Jahjapašića, budimski beglerbeg, bio je čovjek na svoju ruku i čudnih postupaka. Štaviše, kako se priča, ono što bi on napravio ni lud ne bi mogao napraviti. Takav je blento bio. Zbog toga, u vrijeme kad je sretni padišah išao na Sigetvar i kad se ulogorilo u blizini visokog brda po imenu Haršan, on je pogubljen pred padišahovim šatorom. Neka mu se Allah smiluje.

JEDNA SMIJEŠNA ZGODA

O nekim smiješnim postupcima spomenutog Arslan-paše slušalo se od njegovih suvremenika. Kad bi se o njima duže pričalo ne bi odgovaralo obimu ove knjige. Međutim, zadovoljit ćemo se da ovdje opišemo samo jednu zgodu da bi se upoznali karakter i postupci Arslan-paše.

Jednog dana je padišah naredio da se provede slavlje. Kao i uvijek, ukrasio se trg i svako je prema svome rangu formirao društvo za sjedjeljku. U to vrijeme čudnovati paša, dok je šetao tvrđavom, vidio je kako jedan siromah peče džigericu na smetljištu u blizini Orta džamije na sred trga. Uputi se tamo, a čovjek, kad vidje da paša ide prema njemu, ostavi svoj posao i ode. Paša dođe na to mjesto i reče: “Kako je lijepo ovo mjesto za sjediti i okupiti društvo za sijelo”. Sjede uz ognjište gdje se pekla džigerica i naredi da se pronade čovjek čije je to i da se dovede. Čovjek je bio jedan radnik-kršćanin, našli su ga i doveli. Upravo kad se poveo ozbiljan raz-

govor, paša ustade na noge i uspravi se prema njemu. To je jedan specifičan položaj za levente, kad nešto mole, leventi se i sada drže te tradicije. Arslan-paša u ovom stavu, i s velikom poniznošću, zapomaga: “Od svih vas molim, prekinuli smo priču jednog ovakvog čovjeka, bili smo nepristojni, neka oprostí naše grijehe!” Siro-mah kršćanin, šta da radi! Odmah je oprostio. Prošlo je opet nešto vremena, opet su se ponovile iste geste i paša se opet okrenu prema njemu i obrati mu se “Molim te, primi me za brata!” Šta će jadni kršćanin, pristade. Obojica su zarezali prste, jedan s drugim pomi-ješali krv i postali braća. Arslan-paša još jednom ustade na noge i reče: “Imam još jednu molbu, ja sam musliman, a moj brat je kršćanin, to nije u redu”, i nevjernika učini muslimanom. Nađe se nešto poklona, dovede se jedan sunetčija i na mjestu gdje su sjedili osunetiše ga. Zasviraše bubnji i napravi se veliko veselje. Ne prođe mnogo vremena, paša ponovo ustade i reče: “Imam još jednu molbu, želim da moj brat za moju ljubav sa mnom zaigra” i podiže jadnog novog muslimana, bez gaća, s kratkom košuljom, otkrivenim stidnim mjestima. Čuvajući se rukom, ovaj ustade i zaigra.

Mnogo je pašinih ovakvih neumjesnih postupaka. Pa kad su neke njegove zgode došle i do padišahovih ušiju, rekao je da su svi naši velikaši pametni, a da se među njima nalazi jedna ovakva budala. I pored toga izgradnja baruthane i proizvodnja rude za barut¹⁸⁵ u Budimu spada u njegova lijepa djela. Opet njemu svojstveno, egi-patska hazna je išla u Budim u sanducima koji nisu raspakivani u Istanbulu, a paša je ovaj postupak izmijenio. Osim toga on je, ve-žući se za prihode deftera mukate i džizje, mobilizirao dvanaest hiljada vojnika kao “dodatak”. Kako su se u pohodu smanjivale plaće ovima naknadno dodanim, napravio je zakon da se odredima *bešlija* daje dnevno po osam, *mustahfizu* – po šest, a *azapima* i martolosima po četiri akče dnevno. Kad je rahmetli Sinan-paša bio serdar u pohodu na Janik, u mađarskim pograničnim krajevima je bili ovako.

U Bosni je pak do toga vremena bilo kako je odredio rahmetli sultan Fatih Mehmed-han – neka je Allahova milost nad njim – a to je da se *bešlijama* davalo po pet, *mustahfizima* po četiri, a *azapima*

---

¹⁸⁵ Tur. guhercile (lat. potasium nitrat).

po tri akče dnevne plaće. I u nekim tvrđavama koje su osvojene u to vrijeme bilo je ovakvo stanje. S jednim povodom prešlo se s riječi na riječ i udaljili smo se od teme. Da se sada ponovo vratimo na temu.

OSVOJENJE TVRĐAVE STOLNI BIOGRAD

3. *džemazijelahir* 950. (3.9.1543.). Devetnaestog dana džemazijelev-vela (20. 8. 1543) veliki šator njegova veličanstva hakana postavljen je na jednom visokom mjestu preko puta tvrđave Stolnog Biograda koji je darul-džihad¹⁸⁶ i sretno i uspješno se tu ulogoriše. Brojna vojska poput zvijezda na nebu, postavi svoje šatore u okolini tvrđave i počеше je opsjedati sa sve četiri strane.

Spomenuta tvrđava se nalazi na sredini širokog polja. Sa sve četiri strane okružena je jezerom. Bare i šaš ne omogućavaju da se pređe jezero bilo na životinjama bilo plivajući. Stolni Biograd, koji je postavljen na jednom takvom teškom terenu, bio je stara i čvrsta tvrđava. U njoj sredini se uzdiže crkva pod kubetom, bez primjera na svijetu, kao da je oslonjena na deveti kat nebesa. Na južnoj strani crkve, kao završetak je napravljena jedna kupola ispod koje se nalaze grobovi kraljeva. Možda se ovdje nalazi sahranjeno i deset prljavih kraljevskih leševa. I nakon osvojenja, ova je crkva ostavljena nevjernicima. Ovdje su se kraljevi krunisali i ovdje im je priređivana ceremonija sahrane. Jer, Stolni na hrvatskom jeziku znači stolica, to jest dolazi u značenju prijestolja. Kako je ovo bilo mjesto sahranjivanja i stupanja na prijestol, Stolni Biograd je imao veliki značaj.

Kad je padišah odlučio da se ide na Stolni Biograd, naređeno je da se anadolski beglerbeg Ibrahim-paša uputi zajedno sa junacima u Budim i da se donesu topovi. Kad su stigli topovi, počeli su se kopati zakloni, a pod krinkom noći su, s jedne strane treći vezir Mehmed-paša sa janjičarskim agom, s druge strane četvrti vezir Husrev-paša i s bočne strane rumelijski beglerbeg Ahmed-paša, kopali blizu tvrđave rovove koji su u stvari bili skriveni putovi. Istovremeno je pripremljena i druga ratna oprema.

¹⁸⁶ Darul-džihad (kuća borbe) je područje koje muslimani još nisu osvojili, a nalazi se u neprijateljstvu s njima.

Ovaj put bio je to takav okršaj da ni oko kozmosa nije nešto slično vidjelo. Kako je osvojenje tvrđave bilo moguće samo s topovima, gazije su sa četvere očiju očekivali njihov dolazak. A kad je stigao glas da su se topovi približili, sve gazije su uzjahale konje i pošle im u susret. Toga dana su odmah topovi raspoređeni na unaprijed pripremljena mjesta i postavljeni na vatrene tačke. Slijedećeg jutra s dovom je otpočela topovska paljba i okolinu je prekrio dim, a Džehennemske nevjernike je progutala vatra na mjestu gdje su se nalazili. Nakon nekoliko dana ovakvog stalnog tučenja u tvrđavi su se pojavile pukotine. Čovjek otvorenog srca i na svoju ruku, kakav je bio Husrev-paša, razgovarao je sa gazijama i pitao svakog za njegovo mišljenje. Zbog toga se na njegovom krilu skupilo više vojske nego kod drugih vezira.

Dvadeset sedmog dana spomenutog mjeseca, misleći da se otvorilo dovoljno rupa, potaknuo je gazije na napad. S ostalim vezirima nije održavao vezu niti ih je očekivao. Kad su gazije došle do pukotina u tvrđavi, stanje nije bilo uopće onakvo kakvo se zamišljalo. Vidjeli su da pukotine koje su otvorene nisu široke koliko je trebalo. Brojni nevjernici su im se suprotstavili i pred zidom su napojili mnogo gazija šehitskim napitkom. Toga dana nije bilo moguće osvojiti tvrđavu. Još su pet-šest dana danju-noću tukli tvrđavu. Gazije su napunile prostor pod tvrđavskim zidinama i našavši tu zaklon počeli su tražiti priliku. Druge nedjelje mjeseca džemazijelahir¹⁸⁷ od sretnog padišaha je izdana naredba za napad i po telalima obznanjeno da će plijen biti razgrabljen. Islamske gazije su tu noć provele u ibadetu, bez odmora kao da je ta noć *Lejletul-kadr*¹⁸⁸. "Ako Allah nešto hoće, on stvori za to povod" bila je prava riječ za ovo, i kako je odlučeno da se ide toga dana u osvajanje tvrđave, po Božijoj naredbi spustila se magla. Magla je bila toliko gusta da se nije vidjelo ni pet koraka naprijed. Iskoristivši to, dok nevjernici nisu vidjeli nijednog čovjeka, gazije su krenule. Zapucali su gromoglasno topovi, a glasovi "Allah, Allah, džellašanuhu" ispunili su okolinu kao da se to široko polje treslo. Jedan za drugim su ulazili

---

¹⁸⁷ Džemazijelahir 950. počinje 1.9.1543.

¹⁸⁸ Lejletul-kadr znači "Noć sudbine". To je dvadeset sedma noć mjeseca ramazana, kada je, po islamskom vjerovanju, otpočela objava Kur'ana.

u procjepe. Nevjernici su na kraju shvatili šta se zbiva, izašli su na mejdan, ali su tako potučeni da su jedan preko drugog padali mrtvi. Veliki je broj i muslimana poginuo. Bitka je dugo trajala. U to vrijeme je padišah molio Uzvišenog Allaha i dok su se blagoslovljene suze kotrljale niz njegovo svijetlo lice, pao je na sedždu i sve do osvojenja tvrđave nije dizao svoju blagoslovljenu glavu. Sigurno zbog te iskrene dove Allah nije uskratio svoju pomoć, pa su islamske gazije samljele nevjernike i ušle u tvrđavu. Veziri i begovi su iza vojske ušli u tvrđavu. Nevjernici, preživjeli od sablje, potrčali su u unutrašnju tvrđavu s nadom da se spasu, ali prokletnici koji su bili unutra zatvorili su kapiju. Gazije su tada sve one koji su se okupili oko kapije i ispunili rovove pobili strijelama, puškama i sabljama.

Rahmetli Dželalzade ovako piše:

“Tako su padali jedan po drugom i slagali se da se formiralo brdo leševa da je jedan ranjeni mladić koji je ostao ispod njih pro-nađen tek tri dana kasnije kad se čistila tvrđava i živ izvađen na-polje. Taj dan je tako osvojena tvrđava koja je kasnije nazvana *Varoš bešlija*”.

Sutradan, a to je padalo na trećeg džemazijelahira¹⁸⁹, nevjernici u unutrašnjoj tvrđavi nudili su predaju. Sretni padišah je oprostio austrijskim i franačkim nevjernicima “ali domaćim Mađarima nema oprosta, kad su se pokorili budimskom kralju Janošu, zašto su sada pristali uz Ferdinanda bez ikakvog pritiska i bez slanja neprijatelj-ske vojske na njih?”

Kad su vidjeli o čemu se radi, mađarski nevjernici su bili sprem-ni na smrt, ali poslije je i njima dat oprost kad su zapomagali da će biti raja sretnog padišaha i da prihvaćaju plaćati džizju. Njima je ostavljena crkva u kojoj se nalaze grobnice kraljeva. Svaki od njih se smjestio u svoju kuću i tu stanovao. Položaj sandžakbega je dat Ahmed-begu bratu budimskog beglerbega Jahjapašića, uz hasove od šesto hiljada akči. Ovaj Ahmed-beg je bio sandžakbeg Inebahta (Lepanta) i postavljen je za seraskera mornarice na mjesto Zehr-i Mar¹⁹⁰ Mehmed-bega. U tvrđavu je postavljeno tisuću janjičara – mustahfiza i tri tisuće domaćih slugu (jerli kulu).

¹⁸⁹ 3.9.1543.

¹⁹⁰ Zehr-i mar znači “Zmijski otrov”.

Međutim, mađarski nevjernici koji su prihvatili da budu raja i da plaćaju džizju, pod prividom da prenose vino, sakrili su u burad ratnu opremu i mnogo odmetnika, prenijeli u tvrđavu i ove sakrili u svojim kućama ili u svojoj crkvi, uz to su pokazali put prema tvrđavi hiljadama nevjernika. Saznavši ovo, sandžakbeg i gazije su iznenada upali u kuće i crkvu i izvršili pretres. Na to su gazije pobile sve ove nevjernike, gdje je bilo plijena uzeli su i između sebe podijelili. Onda je sandžakbeg prodao njihove kuće i s tim novcem dao napraviti veliku kulu na kapiji gdje se izlazi u varoš, očistiti sve crkve i pretvoriti ih u džamije. Na dvije strane kapije ove bogomolje bila su dva tornja do neba. Prostor ispod tornjeva bio je korišten kao podzemni depo za barut, na jednom je učen ezan, a drugi je bio sahatkula.

Tisuću desete godine (1601-02.), u vrijeme kad je Jemišči Hasan-paša bio serdar, kule su pale u ruke neprijatelja, na barut u depou je pala vatra pa je srušena južna strana džamije i oba tornja od čega je bila gomila kamena kao brdo. Kasnije s tim kamenom je podignuto pet visokih kula od kojih je svaka bila viša od sto aršina.

Ovaj bezvrijedni pisac (Ibrahim Pečevi) je od tisuću četrdeset druge do tisuću četrdeset pete (1632.-1636.), kako je to trebalo u to vrijeme, obavljao dužnost tamošnjeg valije. Tvrđava nije imala zatvor gdje bi se stavljali zarobljenici, tj. nije imala zindan. Zbog toga su nam mnogi zarobljenici pobjegli, a mnogi su i izgubljeni. Jedan zid kule na sjevernoj strani stajao je uspravno. Ispod njega je bilo jedno mjesto koje se nalazilo na visini drugog kata i tu se moglo sa malim troškom dograditi jedan prostor za zatvor. Sugerirali su mi da se još malo unutra zakopa i pripremi da bi moglo služiti kao tamnica. Zbilja je to bilo vrlo povoljno. Samo je trebalo jako paziti da se ne poruši onaj zid koji je stajao uspravno. Graditelj koga sam doveo i njegovi pomoćnici imali su svi različita mišljenja. Na kraju je odlučeno da se donesu tri velika borova direkta da bi se napravila skela do uzvišenja. Ali ovo je zahtijevalo velike troškove i mnogo vremena. Onda sam se sjetio jedne priče slične basnama.

Uzeo sam jedan kanap, za njega zavezao komad olova koliki je pregršt i rekao nekim snažnim momcima da ga prebace preko zida.

Mnogo su truda uložili, ali nisu odmah uspjeli. Ipak je jednom od njih to uspjelo. Onda sam sastavio nekoliko konopaca, povezao ih i povukao ih onim konopom na drugu stranu. Kasnije sam na isti način povukao i čvrsto privezao za drugu stranu. Popeo sam dvojicu kalfi na zid, davši im za to bakšiš. Četiri-pet ljudi su s klinovima i čuskijama za jednu sedmicu srušili zid do potrebne visine. Onda sam dao da se kopa unutra. Kad su se spustili na dubinu visine čovjeka pojavio se jedan sanduk premazan krečom i malterom. Poklopac mu je bio od crvenog mramora u jednom komadu i u njemu je bio uklesan lik žene. Bilo je i drugih natpisa, ali nismo našli nikoga ko bi ih umio pročitati. Dok se poklopac dizao, slučajno je pukao na tri dijela. Izvađena je jedna lubanja, znači taj sanduk je bio grob.

Opet sam oduljio s pričom pa da se vratimo našoj temi. Preuzvišeni padišah je nakon ovih osvajanja, uz Božiju pomoć, otišao prema Budimu, dvadeset sedmog dana¹⁹¹ spomenutog mjeseca prešlo se preko Dunava i ulogorilo u Peštansko polje. Odatle je četvrtog dana mjeseca redžepa stigao u Varadin, a desetog dana u Beograd, a zatim konak po konak napredujući stigao je u Istanbul.

SMRT PRINCA MEHMEDA

8. *šabana* 950. (6.10.1543.). Nijednom padišahu prije nije pošlo za rukom da, kao što je to bilo u ovom pohodu, zauzme toliku teritoriju, ali je istina, u ovom svijetu koji nema kraja, da uvijek ostane neka želja koja se ne može ostvariti i da na kraju svake slasti ima neka gorčina. Kad je sretni padišah svijeta u sreći i veselju stigao u blizinu Edrene, čuvši bolnu vijest o smrti sina, pao je u veliku tugu i naredio da se mrtvo prinčevo tijelo donese iz Manise u Istanbul. Osamnaesti dan spomenutog mjeseca u Istanbulu je, pred džamijom sultana Bajezida, klanjana dženaza, u velikom mnoštvu džemata bio je i padišah, a onda je princ pokopan na jedno lijepo mjesto odvojeno za njega. Neka mu Uzvišeni Allah podari obilnu milost.

---

¹⁹¹ 27.9.1543.

Slušao sam od jednog iskusnog starca: Princ je otpočeo gradnju časne džamije i iz zemlje su se pojavili temelji. Kad je njegovo tijelo tu doneseno i pokopano, započeta građevina je dovršena u njegovo ime.”¹⁹²

A Nišandži Dželalzade i Âlî-efendi su bili znameniti ljudi toga vremena. Prema onome kako su oni pisali u svojim historijama, padišah je naredio da se sagradi časna džamija i prekrasan imaret tek pošto je princ tamo pokopan. Âlî -efendi govori da je u gradnju spomenute džamije potrošio sto pedeset tovara akči¹⁹³. Allah najbolje zna, a trebalo bi da je ovo ispravnije.

OSVOJENJE TVRĐAVE VIŠEGRAD (U MAĐARSKOJ)

Godina 951. (1544.). Zajedno sa proljećem, kad je došla sezona rata, na Jurjev dan, budimski beglerbeg Mehmed-paša Jahjapašić doveo je u Budimu komandante koji su vezani za njegov ejalet, zajedno sa vojskom iz njihovih sandžaka. Kad su došli Ahmed-beg, brat sandžakbega Stolnog Biograda, njegov brat rahmetli Derviš-beg Bali-paša-zade, segedinski beg, mohački sandžakbeg Kasim-beg i požeški sandžakbeg Murad-beg, čehaja rahmetli Husrev-bega, razdvojeni su na dva dijela janjičari u tvrđavama Budim, Ostrogon i Stolni Biograd. Polovicu je ostavio u tvrđavama, a drugu polovicu je stavio pod komandu spomenutih komandanata. Uzeli su sa sobom *baljemez* topove koje su izvukli iz tvrđave Budima i otišli da opsjedaju tvrđavu Višegrad. Nakon što su potpuno porušili južni dio donje tvrđave, branitelji su je predali na viru. Nakon toga počeli su se privlačiti topovi gornjoj tvrđavi, ali pošto je ova bila jako visoko bilo je teško izvući topove. Kad se ispelo gore, ušli su u zaklone, postavili topove i nadnaravnim naporima tučena je tvrđava. Nakon deset dana tvrđava je predana na viru. Ali janjičari su prekršili riječ i pobili oko dvjesto nevjernika. Njihov komandant bio je jedan čuveni nevjernik. Mehmed-paša ga izvuče iz janjičarskih ruku. Dajući sve što je potrebno za tvrđavu, otišlo se odatle.

¹⁹² To je Šehzade (prinčevska) džamija u Istanbulu.

¹⁹³ Tovar (yuk) odgovara iznosu od 500.000 groša.

OSVOJENJE NOVIGRADSKE TVRĐAVE

10. *zulhidždže* 951. (22.2.1545.). Kad se prešao Dunav i ulogorilo se u blizini Vaca, nevjernici u Novigradu dobili su vijest da na njih dolazi islamska vojska. Na to su svi pobjegli i ostavili praznu tvrđavu. Mehmed-paša je sa islamskom vojskom stigao u spomenutu tvrđavu. Nakon što su popunili svoje oružje i opremu, ostavio je junaka, slavnog vojvodu, kao sandžakbega u tvrđavi i odatle, zajedno s islamskom vojskom, uputio se prema tvrđavi Hatvanu.

OSVOJENJE TVRĐAVE HATVAN

Godina 951. (1544-45.). Ova tvrđava se nalazila u rukama Pavla i Gabroša, dvojice nevjernika, sinova izaslanikovih. Kad su primili vijest o dolasku islamske vojske, tvrđavu su prepustili vatri, a sami se povukli u tvrđavu Egru. Rahmetli Mehmed-paša dođe sa islamskom vojskom i spasi koliko se moglo od vatre. Tvrđavska varoš, druge varoši i sela preuzeli su obavezu pokornosti prema muslimanima i davanja harača. Paša je poklonio veliku pažnju obnovi tvrđave i predavši je u ruke vojvode po imenu Veli Kurt, uz dovoljan broj vojnika, napusti tvrđavu. Odatle se vrati u Budim. Kasnije je u Budimu odredio Veli-bega, jednu poznatu osobu, za sandžakbega i nakon što je njegova predstavka prihvaćena, učinjeno je postavljenje.

OSVOJENJE TVRĐAVE ŠEMENTURNA

Godina 951. (1544-45.). Gospodar ove tvrđave bio je jedan nemoralan čovjek po imenu Markoči Tomaš. Taj čovjek je neprestano slao odmetnike koji su odlazili do Budima i vraćali se, presijecali put i nanosili štetu. Na insistiranje mohačkoga bega Kasim-bega krenulo se na njih. Ispred muslimana i snaga koje su ih ugrozile prepali su se, tvrđavu ostavili praznom i pobjegli. Na ovo je rahmetli Mehmed-paša uzeo tvrđavu, sve što je potrebno dao je za njenu opremu i pripojio je posjedu zemalja njegove ekselencije padišaha.

OSVOJENJE TVRĐAVE VELIKA U BOSANSKOM SANDŽAKU

Ista godina. Bosanski sandžakbeg Ulama-paša i Hercegovački sandžakbeg Malkoč-beg su sa bosanskim junacima opsjeli ovu tvrđavu. Međutim, kako nisu imali vojske koliko im je bilo potrebno, tražili su pomoć od države. U vrijeme osvojenja tvrđave Šementurna došla je padišahova naredba, pa je odvojeno nešto vojske za Ulama-pašu. Tamo su poslani i vojnici iz Požege, Srijema i Smedereva. S Božijom pomoći, kad su ovi stigli uspjeli su osvojiti tvrđavu.

U nevjerničkim historijama piše da je Mehmed-paša, umjesto što je izdvojio vojsku i poslao je u Bosnu, da ju je usmjerio na mađarske tvrđave, sve bi ih sigurno osvojio.

OSVOJENJE TVRĐAVE ČOKA I ANDERIK

Godina 951. (1544-45.). Ahmed-beg, brat ekscelencije Mehmed-bega, sandžakbega Stolnog Biograda, nije popuštao u stalnim pritiscima na nevjernike u spomenutim tvrđavama. Najzad su nevjernici otuđa pobjegli i on je uzeo tvrđave onako kako je to i želio. Neka je velika hvala Allahu što komandanti pograničnih oblasti nisu uopće posustajali od ovako lijepih osvajanja. Neka nikad ne uzmanjka ovakvih borbi i ovakvih pobjeda!

SKLANJANJE ELKASA MIRZE, MLAĐEG BRATA TAHMASP-ŠAHA, IRANSKOG VLADARA, U ISTANBUL

Godina 954. (1547-48.). Dok je preuzvišeni sretni padišah provodio vrijeme u svome staništu, Edreni, ponekad u lovu ili šetnjama, a ponekad u sjedeljama u dvorcu poput Dženneta, mlađi brat šaha Tahmaspa, Elkas Mirza, ostavio je svoju zemlju i došao u Istanbul. Elkas Mirza je bio valija oblasti Širvan. Ali pošto se nije slagao s nekim postupcima krivovjernog šaha, ovaj je na njega poslao vojsku. Kad je Elkas Mirza čuo za ovo, ostavio je mjesto širvanskog valije, jedno vrijeme se potucao sa nekoliko svojih istomišljenika i ne znajući šta bi bilo najbolje da uradi zaputi se preko kipčaćkih stepa do Krima, a odavde s lađom preko Crnog mora dođe do

Bospora. Kad je padišah bio upoznat s njegovim stanjem, smjesti ga u jedan lijep dvorac i naredi da se opskrbi jelom i pićem, da mu ništa ne fali. On sam se zaputi sretno i veselo iz Edrene i uputi se prema prijestolnici.

Kad je padišah ušao u Istanbul, Elkas Mirza se nalazio u šetnju. Kad bi vidio kako ispred prinčeva prolaze *age uzengija* ili ljudi topčijskih aga, koji su ukrašeni prema osmanskim običajima, ustajao bi na noge i pitao "Je li ovo padišah?" i pozdravljao bi. Kad bi poslije toga vidio janjičarskog agu, zapovjednika konjušnice i iza njih visoke vezire uzbuđenje i divljenje bi mu još poraslo. A tek kad je sretni padišah sa svom svojom svitom prolazio on je potpuno sišao s uma od izgubljenosti. Nakon nekoliko dana, u skladu s običajem došli su u njegov konak čaušbaša i džebedžibaša i Elkasa s poštovanjem doveli na padišahov divan. Veziri su sjedili na svojim mjestima, priređena je gozba da se bolja nije mogla zamisliti. Nakon jela vezir Elkasa Mirze i njegov zastupnik, poznati učenjak Sejjid Azizullah Širvani, nekoliko prinčeva i uglednih ljudi, svi zajedno su počašćeni ljubljenjem padišahovih skuta, onda su nagrađeni počasnim kaftanima pa su se zadovoljni i veseli vratili u svoje konake.

Toga dana padišah se našao u bogatim poklonima. Poklonjeno je nekoliko kesa zlata i novca, mnogo neviđenih stvari, razne vrste zlatnog i srebrenog posuđa, više bošči srmali kaftana, krzna od kune i lisice, razne vrste kadife, tkanina, razne vrste čohe i lijepih haljina, puni sanduci raznih štofova i čohe, nekoliko pari arapskih atova, konjska oprema izrađena s dragim kamenjem, zlatne i srebrene uzengije, sablje izrađene sa zlatom, zlatni pojasevi i još mnogo vrijednih stvari da im nema broja. Njegovom veziru, znamenitom učenjaku i drugim svim njegovim ljudima poslani su pokloni prema njihovom rang.

Sutradan je Elkas Mirza došao ponovo da se zahvali i poljubio je padišahovu ruku. Na ovu ukazanu pažnju i blagonaklonost, nestalo je njegova straha, smogao je snage da progovori, pa je žaleći se na svoga starijeg brata, šaha Tahmaspa, predložio sretnom padišahu da poduzme pohod na Perziju.

Nakon toga padišah je ponovo priredio svečanosti i naredio vezirima i vekilima da darivaju goste. U prvom redu poklone i

čašćenja velikog vezira Rustem-paše nije moguće pobrojati. Tada je i padišahova žena, majka princa prijestolonasljednika, darivala goste sa mnogo beznih haljina, haljinama vezenim srmom, dušecima i jastucima, jorganima i čaršafima vezenim posebnom vrstom srme, specijalno za žene, sve to u vrijednosti od preko deset tisuća zlatnika. O svemu ovome piše rahmetli Âli-efendi, oslanjajući se na pouzdane izvore. Drugi veziri i *vekili*, *defterdar*, *nišandžija* pa sve do aga buljuka, svaki od tih velikaša da bi upotpunili čast i slavu vladara pokazali su izuzetnu darežljivost i dobročinstvo. Tako je Elkas Mirza postao vlasnik velikog blaga, čak tako bogate riznice kakve u životu nije vidio ni čuo.

Nakon toga, kad se spremao za put dato mu je velikih i malih šatora, hladnjaka, kuhinja i spremišta, izvrsnih i dobro opremljenih ležaja, svim njegovim ljudima prema njihovom rangu impregniranih šatora velikih i malih i to u tolikoj mjeri da je bilo više nego što bi moglo zatrebati nekom velikom padišahu. Čak se u to vrijeme moglo čuti među narodom: "Odakle se namiću ovoliki uzaludni troškovi, ovaj čovjek nije došao da ukaže poštovanje sunijama nego je došao da spasi glavu, povrh svega u njemu je klica nevjerstva i *rafizilika*, šteta je da se neko ovako beskoristan nalazi među muslimanima. Ogovaranja su stigla i do padišahovih ušiju, na šta je on rekao: "Mi smo učinili ono što je u skladu s vladarskom čašću, ako napravi izdaju prepuštamo Uzvišenom Allahu da ga kazni."

SLANJE ELKASA KOJI JE PUN ŠEJTANA

Ista godina. Sretni padišah je ranije više puta zavrnuo uho krivo-vjernog šaha, pregazio je kopitima konja žestokih i okretnih vojnika njegovu prijestolnicu Tebriz, a osvajanjem Revana, Erdžisa i Adildževaza postigao je potpunu pobjedu. Glavu zmije je zgnječio uzimanjem Bagdada, prijestolnice halifa, iz njegovih ruku. Ali on se nije time zadovoljio. Nikako nije mogao biti miran dok sa lica zemlje ne ukloni tjelesa nevjernika i *rafizija*, puna nevaljalstva. Tako je s nadom da će Elkasov dolazak ovu stvar osigurati, odmah izdao naredbu za pokret, a uz to je smatrao umjesnim da Elkasa pošalje put Irana nekoliko dana ranije. Posebno je uzeo bosanskog sandžakbega Ulama-pašu koji je godinama boravio u iranskim

krajevima i koji nema premca u poznavanju raznih vrsta njihovih zamisli i lukavstava, odredio ga je za pratioca Elkasu, unaprijedio ga u isto vrijeme u erzurumskog beglerbega, dao mu agu buljuka, buljuk vojske, bubanj, zastavu i svu opremu i ovaj je krenuo na put.

SAŽETAK O DOGAĐAJIMA PADIŠAHOVA POHODA NA IRAN

DRUGI PUT OSVOJENJE TVRĐAVE VAN, ODLAZAK PADIŠAHA

18. *safer* 955. (29.3.1548.). Njegova preuzvišenost padišah sa princem Džihangirom napredovao je konak po konak i ulogorio se u blizini Sejjidgazija. Ovdje je stigao u ordiju valija vilajeta Saruhan, njegova ekselencija sretni i prijestolja dostojni princ Selim, koji je, nakon što je poljubio očevu ruku, poslan u Edrenu da se brine o rumelijskim poslovima. Odatle se sretno stiglo u Akšehir i tu je iz Konje stigao princ Bajezid da poljubi očevu ruku. Kad su se nalazili u Polju Sivasa došao je najstariji od prinčeva, Mustafa koji je upravljao Amasjom i on je počašćen susretom sa padišahom. Odatle se došlo do Erzuruma, a potom se ulogorilo kod Adildževaza. Tvrđava Van je bila ranije zauzeta od strane padišaha. Ali zbog nemara i nezainteresiranosti nekih komandanata lošeg vladanja i pokvarenih namjera, ponovo je pala u ruke Iranaca. Sada su sa spomenutog logorišta određeni i poslani Ulama-paša i karamanski begler-beg Piri-paša da opsjednu tvrđavu Van.

OSVOJENJE POKRAJINE ŠIRVAN, BURHAN ALI SULTAN SIN HALILA PADIŠAHA

Ista godina. Dok su boravili u Adildževazu, primljena je jedna vesela vijest. Elkas Mirza je otišao u pokrajinu Širvan samo sa jednim padišahovim pismom, pa se ova pokrajina pokorila i uzeta je vlast onako kako je bila i prije. Pojedinosti ovog događaja su tekle ovako:

Halil padišah, otac Burhan Ali-sultana, bio je jedan od starih vladara dinastije Širvanšahi, oženjen kćerkom Šaha Ismaila. Lahko

je zadobio vlast u pokrajini Širvan, a da mu se niko nije ispriječio. Kasnije, kad je on umro, pošto je Burhan Ali bio još dijete, vlast je uzeo u svoje ruke njegov amidžić Šahrüh Mirza. Ali, on se suočio s napadom Šaha Tahmaspa koji je sedam mjeseci opsjedao tvrđavu Šamah i kad je Šahrüh na riječ predao tvrđavu, riječ nije održana, pogubljen je i od strane Šaha Tahmaspa uprava je predana njegovu bratu Elkasu Mirzi. U to vrijeme Burhan Ali-sultan je više puta skupljao vojsku, ratovao sa Elkasom i svaki put je bio pobijeđen i na kraju je našao utočište kod osmanskog padišaha. U Istanbulu je naišao na predusretljivost padišaha prema sebi i svojim ljudima i provodio je lijep život u sjeni padišaha. Baš u to vrijeme i Elkas Mirza je stigao u Istanbul tražiti padišahovu podršku protiv starijeg brata. Tako je Elkas Mirza, kojem je dato padišahovo pismo u ruke poslan preko Crnog mora u Širvan. Kad je stigao u Širvan, Šah Tahmasp je već odredio da poslije njega Širvan pređe u ruke njegova sina. Međutim, pobijedivši kizilbaše, Burhan je uzeo upravu zemlje u svoje ruke. Nakon što je vladao dvije godine, umro je. Sin koji je trebao zauzeti njegovo mjesto bio je mali i nedorastao pa ga je njegov odgajatelj uzeo i odnio na Krim. Poslije je bio sa Lala Mustafa-pašom pri osvajanju Širvana pa mu je povjeren jedan sandžak u Širvanu na upravu. Ne zna se ko je ostao kasnije od te porodice.

ODLAZAK SULTANA SVIJETA U TEBRIZ I ŠENB-I GAZAN

Ista godina. Kad se razmišljalo da se sa spomenutog konaka ide na Van, padišah se uputio prema Tebrizu, kako je želio Elkas čija je unutrašnjost puna vragolija, i dvadeset drugog dana mjeseca džemazijelahira iste godine (29.7.1548.) šatori osmanskih gazija prekrili su okolinu Šenb-i Gazana. Odatle su poslani čauši janjičara, buljuk aga i čauša u Tebriz i on je osvojen na takav način, da se čak nije razbilo ničije jaje niti se čulo da se neko požalio da mu je kokoš ukradena.

Namjera u svijetlom padišahovom srcu bila je postaviti Elkas Mirzu u Tebriz za šaha i opskrbiti ga sa dovoljnim brojem vojske, blagajnom, municijom, topovima i svom ostalom ratnom spremom. Tako se mislilo da će ga on s jedne strane podržati vojskom, a s druge strane da će Elkas moći uzeti pod svoju vlast raj, neke ha-

nove i begove. Ali Elkas nije bio tako sazdan da bi bio dostojan ovakve dobrote i naklonosti. Povrh toga, kad je ranije bio valija u Širvanu, zbog raznih ugnjetavanja, bio je dosadio i sirotinji i bogatim. A sada je u Tebrizu teškim nametima pritisnuo i mučio sirotinju. Družeci se stalno sa osramoćenim ljudima i okupljajući ih rado, bio je nemoćan da se suprotstavi njihovim prijestupima. Kad je padišah sve ovo saznao odustao je od toga da Elkasu da upravu nad Tebrizom.

Padišah nije bio zadovoljan što su neke iznutra pokvarene i smutljive osobe namjeravale pobiti sve stanovništvo Tebriza da bi mogli pljačkati. Zato je naredio da se neki zanatlije i trgovci protjeraju, a da se od ostalih bez prisile uzme novac. I u ovom pogledu je padišah bio milosrdan i kategorički nije dozvolio da se iko ugnjetava. Samo su šahovi saraji opljačkani i sravnjeni sa zemljom.

Ispitivalo se u kakvom je položaju tih dana bio šah pa se zaključilo da on nije u stanju da se odupre, pa je uzaludno da ga se traži po brdima i pustinjama gdje se sakrio, zato se smatralo pametnim krenuti peti dan iz Tebriza prema Vanu.

OSVOJENJE TVRĐAVE VAN

10. *redžep* 955. (15.8.1548.). Tako je po povratku iz Tebriza, deseti dan mjeseca redžepa, postavljen padišahov šator u polju Van, a velikom veziru Rustem-paši naređeno je da otpočne sa osvajanjem tvrđave Van. Odmah, istog dana su postavljeni zakloni i učinjeno je sve što je potrebno da se tvrđava obori. Nakon danonoćnog tučenja po tvrđavi sedam dana, kizilbaši su se zabrinuli kako će spasiti glavu pa je deveti dan Ali-han, koji se nalazio u tvrđavi, spustio užetima nekoliko ljudi i posredstvom Elkasa Mirze tražio je milost. Deseti dan tvrđava je uzeta i za njenog beglerbega postavljen je Čerkez Iskender-paša koji se nalazio u Istanbulu na dužnosti anadolskog defterdara, a potom je opremljena potrebnim sredstvima.

Budući je došla zimska sezona, otpočeo je put povratka. Ostavljajući konake za leđima, dvadesetpetog dana mjeseca šabana (29.9.1548.) postavljeni su šatori u polju Amit (Dijarbekir).

POSTAVLJANJE DRUGOG VEZIRA AHMED-PAŠE,
ZA SERDARA NA ERZINDŽAN, ADILDŽEVAZ I ERDŽIS

*Ista godina.*¹⁹⁴ Kad je krivovjerni šah saznao da je uzeta tvrđava Van i, nakon što mu je bilo znano da nema snage da se suprotstavi islamskoj vojsci, napao je na raju u okolini tvrđave Adildževaza i polja Muša te oko Ahlata. Pobio je tamo sirotinju, nemoćni svijet, siročad i udovice na koje je naišao a jahaće i tegleće konje, ovce, koze, krave i bivole, sve što je našao, potjerao je ispred sebe kao čoban.

Sretni padišah je odredio pasinskog¹⁹⁵ sandžakbega Zulkadiroglu Ali-bega da popravi tvrđavu Kars¹⁹⁶, koja je odavno ruševna i postala je stanište sova i vrana, pa mu je dao nešto graditelja i radnika za taj posao. Iranci su ove iznenada napali, pobili i opljačkali. Ovu vijest je čuo sretni padišah u vrijeme popravke tvrđave Van i odmah krenu s brojnom vojskom u pravcu Adildževaza¹⁹⁷. Ali nije naišao ni na trag šahov koji se kao lisica skrivao iz jame u jamu. Osim što je na mjestima gdje je boravila njegova vojska pobijena stoka da ne bi ostala islamskoj vojsci, drugih njegovih junaštava se nije moglo vidjeti.

Najzad, kao što je gore rečeno, zbog dolaska zime povratilo se ka Dijarbekiru. Kako se oduljio njihov boravak u Dijarbekiru, Iranci su ponovo napali na Erzindžan i Terdžan i tu su ponovili zločine koje su počinili prema sirotinji Erdžisa, Muša i Ahlata. Kad je padišah čuo ovu groznu vijest, poslao je na njih drugog vezira Ahmed-pašu, sa dovoljno vojske.

OSMAN-PAŠIN NOĆNI NAPAD

Kad je vezir Ahmed-paša s vojskom koja je stavljena pod njegovu komandu, danju-noću, ne odmarajući se prešao brda Kurdistanu i prispio u blizinu tvrđave Kemah, jedan iskusan ratnik čerkeskog

¹⁹⁴ 955. (počinje 11.2.1548.).

¹⁹⁵ Sandžak u okviru erzurumskog vilajeta. Nalazi se oko rijeke Pasin, sa Hasan-kaleom kao središtem.

¹⁹⁶ Grad na krajnjem sjeveroistoku Turske.

¹⁹⁷ Središte kadiluka u vilajetu Bitlis.

porijekla po imenu Osman-paša određen je za predvodnika vojsci. U tom pokretu je Osman-paša, koji je poslat naprijed s gazijama, nakon izvjesnog napredovanja opazio kako se mnogo Iranaca izdvojilo iz svoje vojske i ulogorilo se u svojim šatorima. Na ovo su Osman-paša i njegovi ljudi na livadama pohvatali četrdeset-pedeset brava koji su kao poludivlji lutali po pašnjacima. Iz sela su donijeli kazane i drugo bakreno posude šta god su našli i pripremili su to do večeri. Kad je padala noć povezali su ovo posude za repove životinja i udarivši ih natjerali ih na šatore Iranaca. Misleći da su ih napale Osmanlije, u noćnoj tmuni su kizilbaši izgubljeni, udarali jedni druge sabljama. U ovom mraku islamska vojska je većinu pobila kao pješake. Čak se i Osman-paša borio kao pješak pa je i ranjen. Na kraju je uzjahao konja i otišao sa bojišta. Kako se iranska vojska nalazila blizu, misleći da treba biti oprezan Osman-paša je smatrao da je dobro da se udalji, povukao se i otišao. A Iranci, misleći da su Osmanlije napale bježali su glavom bez obzira i do jutra se rasuli. Većina ih je tjerala konje do Karabaga, uopće ne pritežući uzde.

Mudroču Uzvišenog Allaha bilo je ovako, a da je Osman-paša bio i sa drugim dijelom vojske udario bi Irancima takav šamar da bi se i sada o tome pjevale junačke pjesme. U povodu ovoga uspjeha spomenutog Osman-paše, nagrađen je položajem halepskog beglerbega i izdignut među drugovima.

ODLAZAK ELKAS MIRZE U HARANJE ISFAHANA, KOMA I KAŠANA

Godina 955. (1548.). Neznalica Elkas, koji je znao koliko se krivo-vjerni šah prepao, molio je da mu se da nešto vojske da ide s njim govoreći: "Poznato vam je da su u Isfahanu, Komu i Kašanu njegovi dvori, vinogradi i bašče, njegova braća Sam i Behram Mirza također imaju veličanstvene dvorce, znate da toliko hanova i begova tamo imaju konake i vile, u svakom od njih je mnoštvo raznih stvari visoke vrijednosti, samo Stvoritelj svijeta zna broj zlatnog i srebnog posuđa, sada je pravo vrijeme i prilika da se to plijeni."

Zbilja je Elkas nekada uživao uvažavanje i podršku od strane padišaha, ali kako je padišah saznao za neke njegove neumjesne

postupke, iako je ranije bio u njega siguran, sada se u njegovo čisto srce uvukla zebnja.

Ni islamska vojska ga nikad nije shvatala i prihvatala, malo-veliko prema njemu je osjećalo odbojnost. Na primjer, islamska vojska je smatrala nesrećom da se nalazi uz njega. Sada su smatrali blagodati što će se ovakvim povodom kizilbaši udaljiti i što ih neće morati gledati. Tako je molbi Elkasa Mirze udovoljeno od strane padišaha, ali se nije smatralo uputnim da mu se da bilo ko od vojske iz reda dvorske garde (kapikulu), timarnika i komandanata. Samo mu je dato nešto kurdske pješadije i raje koja zna jahati i držati sablju, dovoljno ljudi i za putne troškove nekoliko tovara akči. Tako je Elkas otišao prema Bagdadu sa nekoliko hiljada ljudi. U putu se njegova vojska povećavala iz dana u dan i sa velikom vojskom je stigao u Bagdad.

POVLAČENJE PADIŠAHA, OSVAJAČA ZEMALJA U ZIMOVALIŠTE HALEPA

23. *ševval* 955. (25.II.1548.). Sretni padišah je proveo blagoslovljeni ramazan u polju Džulek. Na Bajram, prvog dana mjeseca ševvala (3.II.1548.) prema osmanskim traicijama postavljeni su visoki šatori i hladnjaci. Dok su u rano jutro udarali bubnjevi i svirali rogovi, padišah je sjedao na zlatni prijestol. Visoki veziri, svi državni velikani, uglednici države i naroda, visoki znanstvenici i age su u skladu sa svojim položajem ljubili skute i čestitali Bajram. Kasnije je priređena jedna veličanstvena svetkovina. Veliko, malo, bogato i siromašno jelo je i pilo u izobilju. Nakon Bajrama vrijeme se izmijenilo pa je zbog pretpostavke da bi mogao pasti snijeg, smatrano umjesnim da vojska više ne boravi na otvorenom prostoru. Zbog toga su beglerbezima, sandžakbegovima i ostaloj vojsci ponuđena odgovarajuća zimovališta. Sam padišah, veziri, dvorjani i članovi divana otišli su prema Halepu. Grad Halep, biser među arapskim gradovima, počašćen dolaskom sretnog padišaha dvadeset treći dan mjeseca ševvala (25.II.1538.) bio je u takvom stanju da bi mu pozavidjeli i iremski vrtovi.

Nakon odmora od nekoliko dana u Halepu, otišao je petog dana zilkadeta (6.II.1548.) u okolinu Hame u lov da bi odmorio glavu,

kao more punu misli. Pozvao je tamo i princa Bajezida da bi sudbini ukrao nekoliko dana, a nakon predaha, ponovo se vratio u Halep.

DOLAZAK SEJJIDA AZIZULLAHA ŠIRVANIJA, VEZIRA ELKASA MIRZE SA PLIJENOM IZ KOMA, ISFAHANA I KAŠANA

Godina 955. (1548-49.). U to vrijeme je Elkas Mirza prešao granicu Hamedana sa osobama vezanim za njega. Kao nesreća sišla s neba i kao iznenadna nepogoda, opljačkao je dvorce krivovjernog šaha i njegova brata, Behrama Mirze u Isfahanu, Komu i Kašanu i pretvorio ih u staništa i gnijezda sova. Koliko je još uz to konaka znamenitih ljudi, kuća i dvoraca vladara i namjesnika porušio i popalio, a stvari uništio. Elkas Mirza je ovime navukao mržnju sirotinje u Mušu, Erzindžanu i Ahlatu. Jedan dio plijena je poslao po veziru Sejjid Azizullahu Širvaniju. Među ostalim tu se nalazilo:

Mushafi napisani od čuvenih *hattata* u koricama i kutijama ukrašenim dragim kamenjem, nekoliko svezaka lijepo uvezanih tefsira i hadisa, šerijatske i historijske knjige, izrezbarene i zlatom optočene Šahname i druge vrijedne pjesničke knjige, vrijedne posvete vladarima, draguljima optočene sablje, handžari, štitovi, kacige, prstenje sa almasima, jakutima i biserom, mnogo zdjela miska i ambera, tovari mirisnog drveta, mnoštvo kesa piroza, čohi iz Bedehšana, zavjese od srme i stakla, ukrasi sa srmom i pozlatom, svilene halijske tkanine od kozje vune, veoma luksuzna odjeća i pokrivači. Sve ove stvari su natovarene na čitav karavan deva i mazgi i po Azizullahu Širvaniju poklonjene padišahu. Vezir koji je ovo donio nagrađen je počasnim kaftanom. I Elkasu je poslana u njegov svečani šator ukrašena sablja, kaftan i krzno.

Nakon toga je sretni padišah uzeo uza se velikog vezira i s njim otišao u lov u okolinu Gunduzlua.

UBOJSTVO DUNBULLU HADŽI-HANA I STRADANJE SNAGA HOJA

U godini o kojoj je riječ, u vrijeme kad je osvojena tvrđava Van od strane islamskih gazija, tamo je među domaćim plemenima između uglednih ljudi strčao jedan neodgojen čovjek po imenu

Dunbullu Hadži-han. Nekad je bio odan padišahovoj kapiji pa mu je zbog toga dat i položaj sandžakbega. Ali poslije, kad se udaljio od padišaha, krivovjerni šah je smislio da ga upotrijebi protiv islamske vojske u Vanu, dao mu je mjesto hana Hoja i tako se Dunbullu nastanio u Hoi¹⁹⁸.

Iskender-paša, beglerbeg Vana stalno se i beskrajno trudio da spozna kakve to loše namjere gaji Dunbullu Hadži. Tako je sasvim pouzdano saznao da on ima u svojoj glavi smutnje. Ismail-paša je zato ne časeći časa krenuo na njega. Napravio je potpunu blokadu Hoja. Nakon žestokog okršaja strijelama, i borbe iz blizine, Dunbullu Hadži je sa svojim ljudima pobjegao u tvrđavu i unutra se zatvorio. Ali ni ovdje se nije mogao oduprijeti, Božijom pomoću posječene su kako njegova glava tako i mnogih njegovih ljudi, a plijen i stoka su uzeti.

Odsječene glave koje su krasile vrhove kopalja donesene su pred padišahov divan u Halepu, a ova uspješna vojna je među vojskom i kod padišaha, poput lava, probudila veliku radost. Iskender-paša je uzdignut poklonima koji su se sastojali od kaftana i vrlo vrijedne sablje ukrašenih korica.

NEKE BITKE I OSVAJANJA ERZURUMSKOG BEGLERBEGA MEHMED-PAŠE

*Ista godina.*¹⁹⁹ Kad je ranije njegova ekselencija padišah otišao da upokori prkosne Arnaute, na tisuće gruzijskih nevjernika je iznenada napalo erzurumskog beglerbega Musa-pašu i učinilo ga šehidom zajedno sa mnogim njegovim gazijama. Od toga vremena u glavi islamskog padišaha stalno je bila misao da se u nekoj prilici osveti ovim prokletnicima.

Tako je 955. (1548.) godine određen Mehmed-paša da obavi ovaj posao. Ovo su tvrđave koje je rahmetlija osvojio uz padišahovu podršku: Berkân, Gömeke, Benâk, Bernâk, Koček, Samagar i Aha.

---

¹⁹⁸ Hoi-grad u sjeverozapadnom Iranu, 110 km na sjeverozapadu od Tebriza, nalazi se u polju Čaldiran gdje je došlo do okršaja između Selima I i safevskog vladara Ismaila.

¹⁹⁹ 955. h. g. koja počinje 11.2.1548.

Neke od spomenutih čvrstih tvrđava osvojene su borbom, a neke predajom, i kad je o tome javljeno kapiji koja je kolijevka sreće²⁰⁰, srca svih muslimana su se ispunila veseljem.

DOLAZAK SRETNOG PRINCA BAJEZIDA U HALEPSKO ZIMOVALIŠTE

*Ista godina.*²⁰¹ Sretni padišah je jako volio lov. Zbog toga su, nakon što je padišahu stigao princ čiste prirode, pripremljena lovišta u okolini Halepa, pa je čak dotjerano iz polja i dolina mnogo lovnih životinja koje su tamo skupljene. Dovedeno je tamo mnogo iskusnih lovaca. Ulovljeno je bezbroj raznih životinja. Padišah i princ su uživali gledajući kako mnoge divlje ptice upadaju u zamke. Nakon što su tako proveli mnoge ugodne sate vratili su se u Halep.

Žestina zime je već popustila pa je padišah koji je namjeravao krenuti u vojni pohod naredio da se vojska priprema za put.

POLAZAK SRETNOG PADIŠAHA U VOJNI POHOD IZ HALEPSKOG ZIMOVALIŠTA

10. *džemazijelevvel* 956. (6.6.1549.). Stigla je sezona ratova, osvajanja i pobjeda pa je njegova ekselencija padišah, kao što je to i ranije činio, u skladu sa svojim vladarskim običajima krenuo iz Halepa i petnaesti dan istog mjeseca stigao na konak u Dereseken. Njegova ekselencija, princ Bajezid, dobio je dozvolu da se vrati u svoj sandžak pa je nakon organiziranja skupa na kojem se pozdravio sa velikim vezirom i svim komandantima, i nakon jednog zajedničkog konaka, poljubio očevu ruku i vratio se u mjesto svoje službe.

Dvadesetog dana istog mjeseca, nakon što se prešla rijeka Eufrat, sedmog dana mjeseca džemazijelahira (3.7.1549.) stiglo se na konak u mjesto Elmali.

---

²⁰⁰ Misli se na Portu.

²⁰¹ Kao bilješka 199.

POZIV ČUDNOVATOM ELKASU, NJEGOVA NEPOKORNOST I KONAC KOJI JE ZAVRŠIO NJEGOVE GLUPOSTI

Godina 956. (1549.) Sa konaka Elmali poslano je padišahovo pismo Elkasu Mirzi i traženo je da on dođe. Ali u njegovo srce se uvukao crv sumnje i kako je osjećao izvjesni strah od padišaha poslao je neke isprike. Posebno je zazirao od trećeg vezira Sofu Mehmed-paše koji je još ranije postavljen za muhafiza Bagdada kad je njegova ekselencija išla u Halep, pa zbog toga nije mogao ostati u Bagdadu. te je stoga zamolio neke ugledne kurdske begove da se kod njih skloni i da ga čuvaju. Kad je zakonačio u šatorima sa jednom grupicom krivovjernika u mjestu Kesikčinar uhvatila ga je groznica. Jedan dan se potpuno izgubio, i dok je ležao u teškom stanju na postelji, izvjesni Suhrab, brat spomenutog kurdskog bega, opkoli Elkasovo boravište, pobije mu vojsku i uhvativši njega odnese ga starijem bratu Šahu Tahmaspu. Za uzvrat je dobio dosta zlata i novca što mu je bilo obećano. Šah ne održa ranije datu riječ, zatvori brata u tvrđavu Kakhaha i ne prođe mnogo vremena a on otputova na drugi svijet.

O BOLESTI SRETNOG PADIŠAHA – UTOČIŠTA SVIJETA

*Ista godina.*²⁰² Po Božijem određenju od iskona, kad njegovi robovi spoznaju da su nemoćni, iscrpljeni, da imaju neke manjkavosti i nedostatke, neko se rastuži, neko zabrine, neko padne u očaj. Međutim, za ona stvorenja koja su oslonjena na Stvoritelja, čije je vjerovanje čvrsto i koji se drže Allahove upute sve ovo je časna opomena koja otvara put sticanja na onom svijetu i osvajanja na ovom svijetu, to je poklon i blagodat.

Tako se i sretni padišah na spomenutom konaku razbolio. Zbog toga je, kad je saznao da zrak i voda visoravni Karadžadag koja je blizu tog konaka daje život a da behar i cvijeće dušu razgaljuju i daju raspoloženje, sa najbližim osobama iz svoje okoline otišao tamo i u nekoliko dana popravio zdravlje, tako da je bilo moguće da iz Božije kuće liječenja stekne zdravlje i krijepost.

---

²⁰² 956. h. g. koja počinje 30. 1. 1549.

ODLAZAK DRUGOG VEZIRA AHMED-PAŠE U GRUZIJU, OSVAJANJA I PLIJEN KOJI JE STEKAO TAMO

Godina 956. (1549.). Kad je sretni padišah saznao da su se gruzijski nevjernici pobunili i da su uradili neke nedopuštene stvari, odredio je da njegova ekselencija drugi vezir Ahmed-paša, erzurumski, zulkadrijski i sivaski beglerbegovi i njihovi sandžakbegovi, nekoliko hiljada janjičara, janjičarski čehaja i age i buljuk stranaca (gureba) pođu u vojni pohod na Gruziju. Oni su prvog dana mjeseca šabana (25.8.1549.) počašćeni ljubljjenjem padišahove ruke i otišli su na put. Najprije je osvojena tvrđava Tortum nakon žestoke bitke. Onda su predate tvrđave Nedžah i Emirahor, Akčakale je zauzeta borbom, Tepekred, Ešred, druga Akčakale i još petnaest tvrđava pokorile su se i pripale Carstvu. Organizirao se *akin* u pokrajinu po imenu Divan gdje je zarobljeno mnoštvo mladića poput sokolova i prekrasnih djevice. Onda je osvojena tvrđava Pertekrek i njoj pripadajuće još dvije tvrđave i nekoliko mjesta, potom pokrajina Dad, koja je sa prekrasnim selima pripojena osmanskim zemljama. U ovoj pokrajini je sravnjeno sa zemljom sve osim petnaest tvrđava. Potom su Tortum, Tilhis, Akčakale i Divane deresi ujedinjeni i napravljen je jedan sandžak pa mu je za sandžakbega određen jedan od begova. Nakon toga se sa dosta plijena vratilo natrag i drugog dana mjeseca ševvala (24.10.1549.) su stigli u padišahovu ordiju u mjestu Čulek. Gazije koje su se vratile dobile su razna unapređenja, a počašćene su i padišahovom blagonaklonošću i nagrađene počasnim kaftanima. Tako su bili odabrani među svojim društvom.

POVRATAK SRETNOG PADIŠAHA U PRIJESTOLNICU

14. ševval 956. (5.II.1549.). Upotpunjena je sigurnost i poredak u pograničnim krajevima, a državni prihodi osigurani na odgovarajući način. Svi su željeli da se vrate kući u ovo hladno vrijeme. Tako se trinaestog dana spomenutog mjeseca, u jednom sjajnom poretku, izašlo iz Dijarbekira i uzeo se pravac prema kući i blagoslovljenog prvog dana mjeseca zulhidždžeta (21.12.1549.) stiglo se u Istanbul. Njegovo veličanstvo padišah u sreći i raspoloženju počastio je prijestolnicu.

OSVOJENJE TVRĐAVA BEČEJ, BEČKEREK, VARAD, ČANAD I LIPVE I OPSJEDANJE TEMIŠVARA

Godina 958. (1551.). Ove su se tvrđave nalazile preko puta Beograda, na desnoj strani od Budima i ubrajale su se u tvrđave bečkog kralja Ferdinanda. Kako su bile u granicama islamskih zemalja, odmetnici se nisu ustručavali iz njih napadati, posebno su bile prepreka brodovima koji su trebali dovlačiti hranu u Beograd i Smederevo. Stoga je njegovo veličanstvo padišah bio primoran da na njih pošalje vojsku i da ih uz Božiju pomoć priključi osmanskim zemljama. Tako je najveći komandant i predvodnik pobjedničke vojske, rumelijski beglerbeg Mehmed-paša Sokolović, određen uz Božiju pomoć za ovaj posao.

Šestog dana mjeseca redžepa iste godine (10.7.1551.) Mehmed-paša je došao u Beograd i prešao rijeku Savu na srijemsku stranu. U to vrijeme su iz Istanbula stigle dvije tisuće janjičara i sto pedeset topova za tučenje tvrđava. Kasnije, šestog dana mjeseca ramazana (7.9.1551.), prešlo se preko Dunava i nakon što se ostavilo Segedinsko polje za sobom i prešla se velika ćuprija postavljena na rijeci Tisi, počela je opsada čvrste tvrđave Bečaj na taj način što je sa deset topova tučena dan-noć. Za nekoliko dana otvoreno je na njoj dovoljno rupa pa su islamske gazije nakon općeg napada ušle, uz Božiju pomoć, u tvrđavu. Ubijali su nevjernike u tvrđavskim sokacima, sokak po sokak. Nalazili su i one skrivene i vodili ih. Nakon što je postavio u tvrđavu vojske koliko je potrebno, Mehmed-paša je krenuo na Bečkerek i postavio je zaklone za opsadu. Prije nego što je otvorio vatru, nevjernici koji su bili u tvrđavi su se predali i tako su se spasili da ne postanu plijen sablji islamskih boraca. Nakon što je i tu uspostavljen red, krenulo se na tvrđavu Varad, Božijom pomoću i oni koji su bili tamo predali su ključeve tvrđave i spasili svoje živote.

Odatle su stigli u malu tvrđavicu Kanalak. I tamošnji čuvari su predali tvrđavu i izabrali da idu u svoju domovinu, gnijezdo smutnji. Onda se pošlo na tvrđavu Čanad koja je bila utočište nevjerničke vojske. Kad su nevjernici vidjeli da se pripremanju topovi za opsjedanje tvrđava, od straha su zatražili milost. I njima su poklonjeni životi i njihove tvrđave su predate osmanskim zem-

ljama. Tvrđava je opremljena svim što joj je potrebno od opreme i naoružanja.

Zatim je red došao na tvrđavu Lipova. Ali ovdje je nasuprot islamske vojske bio spreman jedan vojskovođa po imenu Batori Andraš, koji se stavio na čelo nevjerničke vojske koja ne zna šta je i čija je, a broji dvadeset tisuća ljudi. Stoga je odabrano nekoliko naših vojnika i oni su poslani kao uhode. Božijom mudrošću i nevjernici su poslali mnogo konjanika da prikupe podatke o islamskoj vojsci. Naši su se s ovima susreli u putu i zametnuli boj. Nakon žestokog okršaja, s Božijom pomoći, muslimani su izašli kao pobjednici. Većinu nevjernika su posjekli, a mnoge su i žive i zdrave povezali lancima i doveli. Nekoliko krmaka koji su izmakli sablji i stigli u svoju vojsku, opisali su šta se zbilo, onako kako je i bilo. Na ovo su nevjernici, bilo u vojsci bilo u tvrđavi, spominjući poslovicu "Na dobitku su oni koji su glavu spasili", jedan za drugim, glavom bez obzira, bježali u svoju zemlju, gnijezdo smutnje. Ono što je ostalo u tvrđavi pristalo je da kao raja plaćaju harač i džizju i postanu podanici sretnog padišaha. Za sandžakbega u ovoj tvrđavi određen je Ulama-paša i dato je sve što je potrebno od opreme i naoružanja.

Odatle se stiglo do Temišvara, gazije su ušle u zaklone i počele raditi na obaranju tvrđave. Ali naglo je zahladnilo i stanje je postalo teško. Zbog stalnih kiša došlo se u neizdrživo stanje, rovovi i iskopani putovi bili su puni vode. Jasno se vidjelo da će osvajanje tvrđave biti ostavljeno za neko pogodnije vrijeme. Stanje je prikazano padišahu pa je pobjedničkoj vojsci dat odmor. Izdat je ferman da beglerbeg prezimi u Beogradu i da se upotpune vojna sredstva i oprema.

BOJ HADIM ALI-PAŠE NA SEGEDINSKOM POLJU

Godina 958. (1551.). Raja segedinske varoši koja je digla glavu, sporazumjela se s odmetničkim nevjernicima u graničnim krajevima i dali su jedni drugima riječ da će kada jedni krenu na tvrđavu ovi drugi će ih pustiti unutra. Stari gospodar ove tvrđave nevjernika Tot Mihal dao je riječ da će iznenada napasti tvrđavu, uhvatiti nemarne islamske vojnike i zauzeti tvrđavu.

Segedinski sandžakbeg Mihaloglu Hizir-beg je bio čovjek koji je dobro poznao neprijateljsko lukavstvo i junak koji zna svoj posao. Posumnjavši u neke postupke raje, uveo je komandante koji su bili u varoši u tvrđavu, poduzeo je obrambene nakane i učvrstio neka mjesta koja je smatrao važnim. Tada su nevjernici došli sa više od deset tisuća konjanika i pješaka, ušli u varoš i iz dana u dan okruživši tvrđavu, napadali je.

Saznavši za ovu uznemirujuću vijest beglerbeg koji je bio u Beogradu, s obzirom da mu je većina vojske bila na odsustvu kod svojih kuća, htio ne htio, okupi oko sebe granične jedinice i smederevskog sandžakbega Rustem-bega sa vojskom sandžaka i krenu na neprijatelja. Izgleda da je istu vijest u isto vrijeme primio i budimski beglerbeg. I on je ne oklijevajući uzeo nešto vojske iz pograničnih tvrđava i nešto iz Budima i krenuo na neprijatelja. Na ovo su neprijatelji izašli iz varoši, zauzeli borbeni poredak i suprotstavili se islamskoj vojsci.

Rahmetli Ali-paša je imao jednog čaušbašu po imenu Hamza-aga. Ova osoba je kasnije bila zaim u Pečuhu, znala je napamet Kur'an časni i na najljepši način po svim pravilima učila je Kur'an, a u isto vrijeme jako je lijepo govorila. Iz njegovih usta sam slušao slijedeće o ovom ratu.

Kad su se nevjernici povezali preko puta nas i postavili se za borbu, i Ali-paša je postavio po šest topova za tučenje tvrđava sa desne strane i šest sa lijeve strane i upozorio da topovi ne otvaraju vatru prije nego što on da jedan tih znak. Nakon toga paša je sjahao s konja, pao ničice na zemlju i u suzama se molio. Tako je molio Boga, da nije ostao nijedan vojnik koji nije zaplakao. Nakon toga je ponovo uzjahao konja sa isukanom sabljom u ruci, a ljudi iz njegova odreda svi su u borbenom poretku krenuli naprijed, nijedan borac se nije izdvajao. Kad su se odredi približili topovima sa obje strane, topovi su zapucali. Pod ovom topovskom vatrom nevjerničke jedinice su se potpuno razbile. Baš u to vrijeme mi krenusmo na neprijatelja s povicima "Allah, Allah džellešanuhu". S Božijom pomoći, nevjernici nisu mogli izdržati nijednog časa, odmah su se raspršili i počeli bježati. Neki su pali na bojnom polju, neki pod konjskim kopitama, ali je većina posječe na mačem.

Ova se bitka smatra jednom od slavnih bitaka islamske vojske. Tada je poslana vesela vijest rumelijskom beglerbegu. Rumelijski beglerbeg, koji je upravo s vojskom prelazio Dunav, vratio se nazad, sa svojim je ljudima otišao padišahu i izložio mu stvar. Padišah ga je nagradio zlatnom sabljom i počasnim kaftanom.

ZAUZIMANJE TVRĐAVE LIPVE²⁰³ OD STRANE NEPRIJATELJA I POGIBIJA ULAMA-PAŠE

Godina 958. (1551.). Pustolov po imenu Batori Andraš, koji je poražen ranije kad je osvojena tvrđava Lipve, ponovo je sakupio vojsku i spomenutu tvrđavu iznova opsjeo. Mjesto na kojem je bila načinjena ova tvrđava je bilo tako tijesno ne da se nije mogla opsjesti, ona nije bila pogodna da se u nju smjesti čovjek i kokoš. Gdje je to bilo da se tvrđava u ovom stanju mogla sačuvati. Ulama-paša je učinio sve što je bilo u njegovoj moći da se tvrđava sačuva, pa ipak nije našao drugi izlaz nego da tvrđavu preda na riječ. Zbilja, Batori Ištvan je održao riječ i omogućio da paša izađe iz tvrđave sigurno, ali se posao nije na tome završio. Kad je svojevrmeno sretni padišah doveo, u prisustvu kraljevog sina, u Budimu mađarske velikaše i kad je s njima došao i Torok Balend kao kraljičin ministar, zbog pretpostavke da bi mogao učiniti neku nepromišljenost, uzeo ga je uza se i kasnije poslao u Istanbul. Sin tog nevjernika koji je umro u Jedikuli, hajduk po imenu Torok Ferenc sa petsto-šesto hajduka je presjekao Ulama-pašin put i u prvom sukobu Ulama-paša se uzdigao do stupnja šehida. I drugi muslimani koji su izašli iz tvrđave tu su postali šehidi. Vrlo malo ih se uspjelo spasiti.

BITKA U BLIZINI TVRĐAVE BEČEJ I PAD KAJTAZ-AGE U ZAROBLJENIŠTVO

Ista godina. Bezvjernik po imenu Lošanci, zapovjednik Temišvara, došao je s mnogo nevjernika pred tvrđavu Bečaj, zarobio neke ljude i odsjekao im glave. Aga konjanika iz tvrđave, Kajtaž-aga, izašao

---

²⁰³ Lipva je Lipova u Rumuniji, v. bilješku 179.

je napolje i počeo se tući sa prokletnicima. Međutim, pao je u zasjedu spomenutog Lošancija. Ovi su napali na gazije, oborili Kajtaz-aginog konja i njega uhvatili. Kako je Kajtaz-aga bio jedan od čuvenih krajišnika i poznatih junaka, ovaj događaj je padišaha mnogo rastužio.

OSVOJENJE TVRĐAVE SREM KAO POSLJEDICA NAPORA RAHMETLI HADIM ALI-PAŠE

Godina 958. (1551.). Hamza-beg je bio čovjek određen od njegove ekselencije padišaha za sandžakbega Stolnog Biograda, stari krajišnik i pobjednik, pa kad je s nešto janjičara koji su stavljeni pod njegovu komandu išao na mjesto svoje službe u blizini mjesta Kadrar bio je napadnut od nevjernika Sirema i jednog broja hajduka. Hamza-beg i Iljas-aga, zapovjednik janjičara pali su kao šehidi, a imovina koja je bila uz njih je opljačkana. Kad se o ovom događaju čulo u Budimu, hrabri Ali-paša uzeo je što mu je bilo potrebno i opsjeo je spomenutu tvrđavu. Tukao je tvrđavu deset dana sa deset topova baljemeza. Nevjernici nisu mogli izdržati ovu opsadu i molili su milost.

Tvrđava Sirem je prvi put ovako osvojena i sve do osvojenja Sigetvara bila je u rukama muslimana. Kad je sretni padišah išao na Sigetvar, nevjernički kralj je poslao vojsku i spomenutu tvrđavu, zajedno sa tvrđavom Tata, uzeo je nazad. Rahmetli Arslan-paša je smatran krivim za ovaj poraz i zato je pogubljen.

IMENOVANJE DRUGOG VEZIRA AHMED-PAŠE ZA SERDARA POHODA NA TEMIŠVAR I OSVOJENJE TVRĐAVE TEMIŠVAR

Godina 959. (1552.). Prisiljenost da se odgodi osvojenje temišvarske tvrđave i ponovni pad tvrđave Lipove u neprijateljske ruke bilo je uzrokom padišahove ljutnje. Zbog toga je drugi vezir Ahmed-paša postavljen za serdara i sa nekoliko hiljada janjičara na čijem je čelu stajao sekbanbaša i četiri buljuka sa agama, tobdžijama, komorom i pripadnicima drugih vojnih jedinica koje su mu stavljene pod komandu, dvadeset sedmog dana mjeseca rebiulahira²⁰⁴

---

²⁰⁴ 22.4.1552.

spomenute godine krenuo je iz Edrene u pohod. U Beogradu su se priključili njegovoj vojsci rumelijska vojska i beglerbegovi sa gazijama zaduženim za taj pohod i postavili su jedan čvrsti most preko Dunava. Kad je vezir Ahmed-paša stigao tamo sa vojskom koja je bila pod njegovom komandom, svi su zajedno prešli most i petog dana blagoslovljenog ramazana (22.8.1552.) došli pod Temišvar i opsjeli tvrđavu. Postavili su šesnaest baljemez topova i počeli tući.

Tvrđavu je branio bezvjernik Lošanci koji je tu ostao od lanjske opsade. Pod njegovom komandom su bili Mađari, Hrvati, a od drugih nitkova tristo-do četiristo španjolskih strijelaca s puškama i sto-dvjesto austrijskih boraca. Nevjerničke povijesti pišu da su islamski vojnici onoga dana kad su se postavili pred tvrđavu toga dana i ušli u tvrđavu. Bezvjernički kralj je bio u Turinu. Lošanci se žalio: "Ja sam od prošle godine bio dužan braniti tvrđavu, islamska vojska je pred jurišom, pravi se most, a od vas ni spomena o pomoći. Oni koji su se zatvorili u tvrđavu, zatvorili su se da umru".

Ali svi kršćanski velikaši, hercezi, pa čak i nevjernički kralj hrabрили su ga s mnogo obećanja. Nakon ovoga se izljubio sa obitelji, oprostio se od njih i onda su se razdvojili uvjereni da se više nikada neće vidjeti. Kad je s ovim zavjetom Lošanci došao u tvrđavu izbrojio je vojnike u njoj i vidio je da ima dvije hiljade i petsto vojnika.

Uistinu je prokleti Lošanci pokazao veliko junaštvo u ovoj opsadi, nije propustio uraditi bilo šta što je u njegovoj moći. Ali islamski begovi i gazije bili su toliki junaci, takvi pobjednički borci da se bolji od njih ne mogu zamisliti. U napadu su bili tako jedinstveni da bi jedan za drugog dali život, nikad nisu okretali leđa i trčali su u borbu kao ovca na sol. U jednom času je pušćano zrno pogodilo serdarevog konja, on je odmah uzjahao na drugog konja i nije izostajao iz borbe. Ukratko, trideset pet dana se ovako neprestano ratovalo. Na kraju su nevjernici ponudili predaju i tvrđava je uzeta na viru. Ali riječ nije održana, svi su zarobljeni i pogubljeni.

Razlog kršenja date riječi je igra koja je odigrana u tvrđavi Lipve sa Ulama-pašom. Ulama-paša je izašao na viru, a Torok Ferenc je pogubio i njega i sve gazije, pa su zato Turci prekršili dogovor u Temišvaru. Kad su nevjernici izlazili i odlazili iz Temišvara jedan janjičar se nije odvajao od jednog Lošancijevog inoše (inoša na

njihovom jeziku znači dvorjanin) što Lošanci nije mogao izdržati i spustio je sablju na janjičara čime je vira iznevjerena.

Lošancija, teško ranjenog na dva mjesta doveli su pred Ahmed-pašu. On se obrati paši: "Šta da radim, mene narod nije prepustio samog sebi, zakleli smo se da ćemo zajedno umrijeti, a koliko je vaših ljudi stradalo dok ste uzeli Temišvar." Lošanci je skupio u tvrđavi sedam hiljada đuladi za topove. Bilo ih je toliko da su prelazili zidove tvrđave i obrušavali se unutra i podupirali zidove. Po Lošancijevoj zamisli, nakon oslobađanja Temišvara planirao ih je predati kralju kao poklon.

U knjigama piše da je Ahmed-paša, vidjevši da nema izgleda da se oporavi dao da mu se odsiječe glava i poslao je padišahu.

Temišvarska tvrđava je bila najvažnije mjesto pokrajine iz svakog motrišta. Stoga se smatralo vrlo važnim ko će biti beglerbeg pa je za prvog beglerbega postavljen Gazi Kasim-paša. Kasim-paša je u vrijeme kralja ostao u opsjednutom Budimu, a bio je osoba koja je učestvovala u većini osvajanja u Mađarskoj. Čak su tri sela u blizini Osijeka koja su vakuf rahmetlije njegov poklon koji je dobio od kralja. Kasnije je i padišah to priznao kao njegovo vlasništvo. Ta sela su i sada njegovi vakufi.

RAT TURHAN-BEGA SANDŽAKBEGA DELVINA²⁰⁵

Ista godina. Kad je Turhan-beg sa vojskom svoga sandžaka krenuo iz Beograda da se priključi padišahovoj ordiji, susreo se sa nevjerničkom vojskom koja je upravo krenula da se sukobi sa muslimanima. Zametnula se takva borba između dvije strane da to nije moguće ni objasniti ni opisati. Na kraju, uz pomoć Uzvišenog Allaha, neprijatelj je potpuno stradao, svi su posječeni sabljom. Gazije su sablje pretvorile u plugove i presjekli su životne žile neprijatelja u temišvarskom polju.

STRADANJE TOT MIHALA

Ovaj prokletnik nije uzeo pouku od šamara koji je dobio ranije pod Segedinom, skupio je mnogo *katana* i hajdučke kopiladi i pri-

---

²⁰⁵ Sjedište sandžaka na jugu Albanije.

premao se da nanese štetu islamskoj vojsci. Saznavši da dolazi s ovim ciljem, gazije su odvojile nekoliko ljudi i uputile ih na njega. Pri susretu se zametnula žestoka bitka i Božijom pomoću prokletnici su poraženi, većina ih je i pobijena. Zarobili su njegova sina i doveli ga sutradan u ordiju. Ovaj događaj je proizveo veliku radost među islamskom vojskom i bio je razlogom još većeg zahvaljivanja Bogu.

OSVAJANJE TVRĐAVE LIPVE PO DRUGI PUT I ZAUZIMANJE
SOLMUŠA, BERNAKA, EBREŠA, ILINE, JANKOTE,
MOREŠVARA, MARČENE, FAČEDA, VELIKOG SUČA,
MALOG SUČA, ČALJE, NABLAKA, KANLAKA, SAKOVE,
SAMALOŠA I DRUGIH TVRĐAVA

Ista godina. Nakon osvojenja najvažnije tvrđave te zemlje, Temišvara, krenulo se na tvrđavu Sonluk. Tvrđave spomenute u naslovu nalazile su se ili na putu prema Sonluku ili su bile desno i lijevo od toga puta. Njihovo stanovništvo je, impresionirano ugledom islamske vojske u strahu zaboravilo na svoje kuće i svoju domovinu i bježalo kud ih oči vode. Ali u okolici, na brdima, u šumama i močvarama raja se sakrivala. Ovi su posredstvom krajišnika koji su među njima odabrali ljude dali prisegu na pokornost i dobili su papire o oproštenju.

OSVOJENJE TVRĐAVE SONLUK

Sedam dana nakon što se islamska vojska vratila iz Temišvara, ulogorila se pred Sonlukom. Izgleda da je budimski beglerbeg Hadim Ali-paša još ranije došao, opsjeo sonlučku tvrđavu, postavio zaklone i tukao tvrđavu. Prokletnici pod opsadom su bili izgubljeni već od pritiska budimske vojske, a sada vidjevši da u napad dolazi još vojske, pali su u očaj pa su čim je pao mrak komandanti i konjanici pobjegli na jednu stranu, a pješaci na drugu stranu. Islamski vojnici su vidjeli o čemu se radi, napali su ih s leđa i uništili većinu njihovih poganih tijela. Uхватili su im čak i komandanta i s bubnjem i zurnom ga doveli serdaru. Svi su dobili nagrade kojima su se nadali i tako im je želja ispunjena.

OPSADA TVRĐAVE EGRE I POVRATAK NAKON ŠTO NIJE OSVOJENA

*Ista godina.*²⁰⁶ Osvojenje tvrđave Egre je po Allahovoj odredbi suđeno sultanu Mehmedu III, neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim. Na koju je god tvrđavu išao rahmetli Gazi sultan Sulejman-han, sve ih je osvojio osim Beča, Egre i Malte. Ali osvojenje tvrđave Egre je čekalo svoje vrijeme, a to vrijeme je bilo upisano u sudbinu rahmetli sultana Mehmeda. Iskrena molba upućena je Uzvišenom Allahu da dođe i vrijeme osvojenja Beča i Malte i da to bude suđeno i određeno njegovom veličanstvu našem padišahu. U ime Allaha, u čast Pejgambera, njegove rodbine i drugova, u ime poštovanja gazija koji su žrtvovali dušu i glavu.

Nakon osvojenja Sonluka, slavni serdar, beglerbegovi, begovi, age i sve gazije stigli su do tvrđave Egre i opsjeli je. Tačno četrdeset pet dana su se bavili ovim poslom na kakav nisu naišli ni kod jedne opsade. U ovom okršaju su mnoge gazije postale šehidi otišavši u vječni život. Ali kako još nije došlo vrijeme, svi ovi naponi nisu dali pravi rezultat. Međutim, na koju god stranu su izvršili upad zadobili su nebrojen plijen tako da nije bilo šatora u kojem nije bilo po jedan do dva mladića i djevojke, neizmjereno mnogo srebrenog posuđa i vrijednih stvari. Kako izgleda, jedina prepreka da se osvoji tvrđava bila je promjena vremena to jest dolazak zime. Snijeg i kiša nisu omogućavali da se boravi u šatorima. Na sve teškoće i nedaće pri opsadi tvrđave tokom čitave godine, pritisla je i zima pa se trebalo vratiti nazad. Tako je sedamnaestog dana mjeseca ševvala (8.10.1552.) obustavljena opsada.

NAPAD IRANSKOG ŠAHA NA TVRĐAVE ADILDŽEVAZ, ERDŽIŠ²⁰⁷ I AHLAT²⁰⁸ ŠTO JE UVJETOVALO PADIŠAHOV POHOD NA NAHČEVAN

Godina 959. (1552.). Kad je krivovjerni šah saznao da je sretni padišah, koji stvara hlad svjetovima, u Edreni, a da je vojsku po-

²⁰⁶ 959. h. g. počinje 29.12.1551. g.

²⁰⁷ Erdžiš (ardžiš) je mjesto u vilajetu Van, na sjevernoj strani jezera Van, naselje iz starog vijeka. U vrijeme Grčke zvao se Arsisa.

²⁰⁸ Ahlat grad u vilajetu Bitlis, na sjeverozapadnoj strani jezera Van.

slao na tvrđave na mađarskim granicama, smatrao je to zgodnom prilikom i sa svojom nesretnom vojskom došao je do oblasti Vana. Okolinu Adildževaza, Erdžiša i Ahlata je spalio i porušio, sirotinju opljačkao. Iako je opsjeo tvrđavu Erdžiš, jedan kurdski beg, Ibrahim-beg, koji po hrabrosti nimalo ne zaostaje za Rustemom²⁰⁹ toliko je zasuo Irance vatrom iz topova, pušaka i drugog oružja iz tvrđave da im je presjekao nadu u osvojenje tvrđave.

Poslije toga su došli na Adildževaz. Valija ovog kraja Mustafa-paša, sin Jularkisti Sinan-paše, po slavi koju je stekao junaštvom bio je poznat kao mladi lav, pravije rečeno dostojno je nazvati ga pravim herojem. Ne zatvorivši čak ni kapije tvrđave, sa nekoliko iskusnih gazija sukobio se sa neprijateljskim jedinicama, to je bila takva bitka da su je meleci na nebu pratili sa odobravanjem. Na ovo su se prokletnici sa velikim gubicima povukli od ove tvrđave i krenuli na tvrđavu Ahlat. Ali i ovdje se njihovim nadanjima ispriječio jedan prkosnik. Na ovo su oni pribjegli lukavstvu i poslali neka lažna pisma u kojima je pisalo: "Vaš padišah je u Iraku, a vi u ovako teškoj situaciji. Odmah izađite u miru i idite, inače koliko možete izdržati?" Ovime su neke zastrašili, a neke zasmijali. Ali kad su izašli iz tvrđave na riječ, sve veliko i malo, sve muslimane su pobili i tvrđavu spravili sa zemljom.

Kao posljedica ovakvog razvoja situacije povela se rasprava u Erdžišu među Ibrahim-begom i nekim osobama koje su se tamo nalazile. U raspravi su ubili Ibrahim-bega, ostavili tvrđavu i pobjegli. Kizilbaši su došli i ovu tvrđavu porušili.

Nakon toga, šahov sin Ismail Mirza je sa hiljadama vojnika došao u okolinu Erzuruma i, pokazavši jedan ili dva odreda, ostalu vojsku postavio u zasjedu. Cilj mu je bio iskoristiti priliku i uhvatiti u stupicu Iskender-pašu. Međutim, Ismail-paša je bio junak i iskusan ratnik, ali kad je vidio neprijatelja uznemirio se i nije se mogao obuzdati. Ostavio je tvrđavu, dao se u borbu i pobio mnoge kizilbaše.

Kad je još ranije njegovo veličanstvo padišah čuo šta se zbilo sa sirotinjom Ahlata i Erdžiša, odmah je poslao nešto janjičara i

---

²⁰⁹ Rustem je najslavniji perzijski junak, sin Zala, Samovog sina. Zal je bio vladar Sistana i Zabilistana. Po svojoj nevjerovatnoj hrabrosti i čudesima koja je izvodio prešao je u legendu pa su o njemu pjevani epovi.

neke begove sa zadatkom da čuvaju Erzurum. Kako je stigla zima i zbog toga se nije moglo mnogo vojske skloniti u tvrđavu, Iskender-paša je jednom dijelu vojske dao dopust i otpremio ih. U tvrđavi su ostali samo komandanti, a vojske je bilo vrlo malo. Sa ovako malim snagama nije se moglo oduprijeti neprijatelju. Kao posljedica toga muslimani su poraženi. Šehidi su postali begovi Trabzona, Malatje, Bozoka i Šarki Karahisara. Sandžakbeg Bige, Mahmud-beg, je zarobljen sa agama Erzuruma.

I pored toga istina je u slijedećem: i da je na mjestu Iskender-paše bio neki drugi serdar, nijedan se čovjek ne bi mogao spasiti. Ipak, da nije bilo njegova junaštva, njegove pomoći gazijama koji su ma bojnou polju padali s konja i na čije su glave kidisali neprijatelji, stanje bi bilo još mnogo gore. Svako je mislio da će se padišah naljutiti kad sazna za ovo stanje. Međutim, on je poslao kaptan, zlatou optočenu sablju i ukrasheu topuz čime je u potpunosti osvojio pašino srce. Napisao je i jedno pismo u kome je saopćio:

Neka si svijetla obraza na oba svijeta, ti nisi u mogućnosti voditi rat sa šahovim sinom, pokazao si međutim ko si i u tvom junaštvu nema mahane. Pobijediti ili biti pobijeđen – to ovisi o Allahovoj volji. Neka se On lijepo spominje!

Njegovo veličanstvo padišah je upozorio i vezire da napišu Iskender-paši pisma utjehe da bi ga oraspoložili. Kakva sreća! Padišah koji ovako procjenjuje stvari, pravedan i pravičan, pa zašto njegove sluge da ne daju svoje živote i da ne trče da što prije budu žrtve na tom putu?

Kako se priča paša je jedne noći sanjao da je uhvatio zmiju. Kad je ispričao ljudima oko sebe jedan će: “Usniti zmiju znači popiti otrov, što je znak brige i tuge”. Drugi će na to: “To je znak da će šahov sin udariti na vas i vi ćete ga ako Bog da uhvatiti”, objasnio je. Molio je danju-noću Uzvišenog Allaha da se dogodi ovo drugo, to je bila njegova veća želja od želje za oba svijeta i to je bio razlog njegovog tako hrabrog ponašanja u borbi.

Svi ovi događaji su učinili potrebnim padišahov polazak u ratni pohod. Tako je osvajača Temišvara, vezira Ahmed-pašu, poslao sa nešto vojske da čuva Budim, a rumelijskom beglerbegu Mehmed-

-paši Dugom (Sokoloviću) naredio je da sa rumelijskom vojskom prijeđe preko Galipolja i zimuje u Tokatu, prinčevima i svim beglerbegovima u Anadoliji, begovima i vojsci upućene su carske naredbe da budu spremni. Onda, kako je potreban na drugoj obali jedan serdar vojske, visokih sposobnosti i slavan što se već čulo i u govorkanjima među narodom, poslan je Rustem-paša, jedna slavna osoba sa ovim janičarskim gazijama, agama buljuka i ljudstvom.

Kad se, ostavljajući konake za sobom, stiglo do Aksaraja, nekoliko niskih i sramotnih ljudi su podgovorili princa Mustafu. U to vrijeme bio je to četrdesetogodišnjak, poznat i slavan, koji je izazivao ljubomoru među prinčevima zbog toga što je bio iznad njih u znanju, darežljivosti i omiljenosti, omiljen u vojsci i voljen od svih. Ovi smutljivci su govorili princu Mustafi: "Vaš slavni otac je već ostario, izostao je od pohoda i pokreta i silom prilika je velikog vezira postavio za serdara i poslao u ratni pohod. Kad bi bilo po njegovoj želji, on bi svoje mjesto sigurno prepustio vama, u to nema sumnje, ali tome je prepreka Rustem-paša, kad biste ga ubili i prošli na čelo vojske, sva vojska bi željela vas i podržala bi vas, otac bi u svom dvoru u Dimotiki²¹⁰ preostale dane proveo u pobožnosti i radovao bi se da od vas stekne sigurnost".

Princ, čista srca, povjerova ovim ispraznim riječima, pokrenu se i pobode tug i bajrak. Kad je veliki vezir saznao za ovo, ne dan-gubeći objasnio je stvar Šems-paši, tadašnjem agi spahija. A čauš-bašu Ali-agu pošalje padišahu i objasni mu stanje. Šems-paša u svojoj knjizi ovu scenu ovako objašnjava: Kad je padišah pročitao pismo velikog vezira, strogo je poručio: "Bože sačuvaj, Mustafa-han ne može napraviti takvu glupost, neki smutljivci koji su vezani za vlast potvorili su da je to prinčevo, čuvaj se, nemoj takvu stvar više ni u usta uzimati i ne vjeruj takvim budalaštinama". U kratkom pismu velikog vezira izloženo je "Vojska želi da padišah osobno krene u pohod."

Sretni padišah je svojom rukom napisao: "Ako Uzvišeni Allah htjedne, odlučio sam krenuti u pohod u proljeće, odmah daj dopust janičarima i drugoj dvorskoj vojsci, a ti dođi u prijestolnicu". Na ovo je dat dopust vojsci, a veliki vezir se vratio u Istanbul.

---

²¹⁰ Dimotika, grad u Grčkoj u blizini rijeke Marice, 40 km južno od Edrene.

Krivovjerni šah je, saznajući da se padišah sprema u ratni pohod, počeo tražiti načine za mir. Ranije je u slučaju sa Iskender-pašom beg Bige²¹¹, Mahmud-beg zarobljen od nevjernika. Nevjernici koji su ga doveli pred šaha govorili su kako je taj čovjek veliki junak pa je tako Mahmud-beg naišao i na šahovu pažnju i poštovanje. Zbilja, on je osim junaštva bio osoba koja se oglašava ljudskim srcima, koja u umijeću lijepa govora nema premca i koja se zbog ovih svojih osobina vrlo često nalazila u šahovom društvu. Kasnije se šah u povodu poslova oko mira s njim upoznao i poslao Mahmud-bega u Istanbul s pismom da bi mu bilo dozvoljeno da pošalje jednog izaslanika. Kad je padišahu izložena šahova želja, on, koji je utočište svijeta, odgovorio je: "Naše mjesto je otvoreno prijatelju i neprijatelju, prijateljstvu i neprijateljstvu". Na ovo je šah, ne gubeći ni časa, poslao u Istanbul jednog izaslanika, sejjida²¹² visokog ugleda, iz roda Pejgamberovog. Ali padišah sedam klimata ocijenio je da je najefikasniji lijek da se ne prisustvuje ovom susretu jer je šahov cilj u ovom da skrene pažnju s glavnog problema.

SAŽETAK O POHODU NA NAHČEVAN

ODLAZAK PADIŠAHA

18. *ramazana* 960. (28.3.1553.). Po dolasku pogodne sezone za pohod i pokret vojske, padišah, utočište svijeta, po starom običaju, sa svojom dvorskom gardom, prešavši more, stigao je u Uskudar. Princ Džihangir bio je još neolistali izdanak i neotvoreni pupoljak ruže u bašči sretnog padišaha. Uzjahavši prekrasnog ata, pred padišahom, kad ga je pozdravljalo mnoštvo, uzviknuo je: "Neka Vam Uzvišeni Allah bude pomoćnik" da je njegova molitva doprla do neba. Kao mjesec koji obasjava svijet, svakog dana kad se krene s jednog konaka i prispije na drugi, svako polje, svaka dolina poprimala je izgled jednog dijela iremskog vrta. Princ Bajezid, koji je dočekao sretnog padišaha u blizini Jenišeaira, određen je da čuva Rumeliju i upućen u pravcu Edrene.

²¹¹ Sandžak Biga je na sjeverozapadu Anadolije, a samo sjedište sandžaka, grad Biga, udaljen je od Mramornog mora 20 km.

²¹² Sejjid znači potomak Muhammeda a. s. preko njegova unuka Husejina.

Dvanaestog dana mjeseca ševvala (21.9.1553.), kad se prispjelo na konak u Bolvadin²¹³, padišahov nasljednik, sretni i velikodušni princ Selim, neka mu je uvijek visoko poštovanje i značaj, dočekao je oca sa vojskom saruhanskog sandžaka. Slijedećeg dana svi veziri i velikaši su stigli u prinčev šator i poljubili mu ruku. Obukli su kaftane koje su dobili na poklon i odveli princa na prijem kod padišaha. Princ je poljubio očeve skute i dobio naredbu u vezi sa pokretom u vojni pohod.

Dvadeset šestog dana istog mjeseca prošlo se kroz Eregli i ulogorilo se u konačištu po imenu Akoyuk koje se nalazi u blizini. Tu je i princ Mustafa postavio svoj šator. Slijedećeg dana, po starom običaju, državni velikani su mu došli, poljubili ruku i svi bili nagrađeni počasnim kaftanima. Nakon toga princ je uzjahao konja i došao do padišahovog šatora. U blizini mjesta za divan sjahao je s konja i išao ispred vezira. Kad je došao pred padišahov šator, nazvao selam, u vrijeme kad je ulazio unutra, po odredbi Uzvišenog Allaha, tu je završio život. Od njegovih zapovjednika u istom času posječeni su mirahur i jedan aga. U to vrijeme veziri su sjedili na svojim mjestima na divanu. Došao je ćehaja kapidžija, uzeo od Rustem-paše muhur velikog vezira i veziru Hajdar-paši je dao vijest da ide u njegov šator i da je posao završen. Kasnije, ponovo je donesen muhur velikog vezira, dat je veziru Ahmed-paši i čestitao mu je postavljenje za velikog vezira. U isto vrijeme je naređeno ulemi koja je zamjenjivala kazaskere da idu u Eregli da klanjaju dženzazu, a prinčevo tijelo je odatle odneseno u Bursu. Visoko poštovanje i uvažavanje prije jednog sata, u jednom času su se okrenuli u takvu tugu i žalost koja nije bila samo među njegovim ljudima nego je svoj islamskoj vojsci bila kao sudnji dan. Kako je Uzvišen Visoki Gospodar vječnog i neizmjernog Carstva!

Nakon što je otišao princ kao žrtva padišahove ljutnje, padišah dobavi u ordiju defterdara hazne i zaplijeni za državnu blagajnu sve što je bilo u njegovoj blagajni, šatore, stoku i sluge. Padišah se smilovao njegovim ljudima pa se većini ispunila želja da zadrže timare i zeamete. Svi su znali da je ovo Rustem-pašino maslo. Pjesnici toga vremena spjevali su mnogo žalopojki i tugovanki sa

---

²¹³ Bolvadin, kadiluk u vilajetu Hudavendigar, 42 km istočno od Karahisara.

tarihom²¹⁴. Sve su bile uperene sasvim jasno na Rustem-pašu. Jedan od tariha o prinčevoj smrti završava se riječima “mekr-i Rustem” (Rustemovo lukavstvo). Jedan drugi se završavao riječima “wa qad qutila šahida”²¹⁵. Tužbalica pisca djela pod naslovom Šah ve geda (Car i prosjak)²¹⁶, našla je mjesta u većini starih zbornika poezije. Ovdje nije uvrštena da ne bi previše oduljili.

Rahmetli Âlî-efendi u svojoj *Povijesti* ovako je pisao: “Pitao sam jednog dana rahmetli Jahja-bega, zar se ne bojiš padišahove ljutnje kad pišeš ovakvu pjesmu. Na ovo mi je on slijedeće objasnio: Izuzetna bol za princem me svela s pameti i na ovo me natjerala. Napisao sam odmah ono što mi je došlo na um, ali odlučio sam da to ne objelodanjujem do smrti. Sasvim slučajno mi je došao jedan stari prijatelj u šator i našao me da spavam. Kako između nas nije bilo ceremonijalnih prepreka prevrnuo je moj notes, vidio napisanu pjesmu, odmah je prepisao i otišao. Slijedećeg dana sam otišao među vojsku da prošetam. Tamo sam vidio da se moja pjesma recitira na svakom ćošku, neko plače, a neko uzdiše i pita kakav je bio njegov grijeh. Kako god, nije bilo koristi da niječem. Razmišljao sam šta bi mi uradio Rustem-paša koji me otprije mrzio samo zato što sam pjesnik, a šta sad da radi kad više nije veliki vezir. Ali, kako je Rustem-paša nakon dvije godine ponovo postao veliki vezir, spremio se da me pogubi pa je predložio padišahu: “Za opći poredak treba uništiti ovakve kao što je ovaj”. Padišah koji je imao lijepu narav, koji je vjerovao ljudima i cijenio pjesnike, koji je bio poznat kao pjesnik i sam pjevao pod pseudonimom Muhibbi²¹⁷ nije dao odobrenje da me se pogubi rekavši “Ne slušaj ovakve kao što je ovaj i ne razmišljaj o tome da od njih uzimaš dug”.

Jednog dana je Rustem-paša poslao čauša i pozvao me na divan i nakon mnogih poniženja u vezi sa problemom vakufa rahmetli sultana Bajezida, čiji sam bio mutevelija, ljutito mi je rekao: “Gdje ti je granica, uzvišeni padišah se ponaša u skladu sa šerijatom u

²¹⁴ Tarih je datum nekog događaja o kome se pjeva u pjesmi, pa se i sama pjesma zove tarih.

²¹⁵ Ar. “ubijen je kao šehid”.

²¹⁶ To je Dukagin-oglu Yahya-bey, autor više pjesničkih djela, umro 990./1582-83.

²¹⁷ Muhibbi znači “onaj koji voli” i pod tim pseudonimom je sultan Sulejman spjevao čitavu zbirk (divan) pjesama.

vezi sa općim poretkom, a ti sretnog padišaha i vezire ocrnjuješ i okrivljuješ i riječi koje ti padnu na pamet sklepaš u stihove, daješ ih narodu i praviš smutnju.” A ja sam mu odmah odgovorio riječima koje su mi bile na srcu:

“Mi smo rahmetliju pokopali zajedno sa ostalim koji su ubijeni, zajedno smo plakali sa onima koji su ga oplakivali. Ali umjesto da se kaže da je naš padišah uradio pogrešnu stvar, u skladu s odgojem, smatram da je bolje reći da su zli ljudi napravili smutnju.” Paša se smjesta rasrdi, namrgodi lice i okonča raspravu. Nakon nekoliko dana otpustio me s mjesta mutevelije.”

Jahja-begu je poslije dat zeamet pa je bio prisiljen zadovoljiti se prihodima ovoga zeameta do smrti.

Kratko rečeno, nakon što se sa rahmetli princem Mustafom stvar ovako okončala na tom nesretnom konaku, njegovo veličanstvo padišah uputio se prema Halepu. Šahovom izaslaniku je darovan počasni kaftan i dozvoljeno mu je da se vrati. Poslaniku je dato u ruke pismo u kojem je pisalo: “Ovu zimu će se prezimiti u Halepu, a ako Uzvišeni Allah dozvoli, u proljeće doći će se do perzijskih granica i ono što se posijalo na ovoj strani, požnjet će se na drugoj strani.” Izdat je ferman da princ Selim prezimi u Marašu, a rumelijski beglerbeg sa vojskom u Tokatu, pa se prvog dana mjeseca zulhidždžeta (8.11.1553.) stiglo sretno u Halep, mjezimče arapskih zemalja.

SMRT PRINCA (DŽIHANGIRA) SINA PADIŠAHA KOJI DRŽI PRIJESTOLJE SVIJETA, SVJEŽE RUŽE SA GRANE SULTANSKE

Godina 960. (1553.). Prema ovom princu, koji je bio bezbrižan i daleko od svakodnevnih poslova, preuzvišeni padišah je pokazivao izvanrednu naklonost zbog njegove unutrašnje čistote i zbog toga što je bio najmlađi od prinčeva. Družili su se u ratu i miru, danju-noću su bili drugovi u dobru i nevolji, a onda se princ jednog dana razboli. Lijekovi liječnika nisu mu pomagali i na kraju se nije mogao izbaviti iz kandži neumitne sudbine, njegova blagoslovljena duša kao ptica odletje u Džennet i ode u društvo meleka na najgor-njem katu nebesa. Dženaza-namaz mu je klanjana u Halepu, a tijelo mu je preneseno u Istanbul.

DOKIDANJE NEKIH STRANPUTICA KOJE SU SE DOGODILE U HALEPU

Godina 961. (1554.). Neki Čerkezi đavolje duše i neki nasilnici i odmetnici pružili su ruku na neke vakufe koji su u Halepu ostali od bivših padišaha. Koliko su novotarija izumili da bi pod krinkom šerijatske desetine većinu prihoda uzimali sebi, a ostavljali su vakufu možda jednu desetinu prihoda. Za neke nove građevine, koje su se prema njihovim riječima nalazile na državnoj zemlji postavili su posebne poreze. Zbog mnogih ovakvih nepravdi, ulema, ugledne osobe i narod uputili su predstavke padišahu. Na ovo je određen tadašnji rumelijski kazasker Mueyyed-zade Abdurrahman-efendi²¹⁸ da postavi stvari prema šerijatskim odredbama. Tako su uklonjene odredbe koje su se kosile sa šerijatom i tako je uspostavljen poređak koji će se po dobru spominjati do kraja svijeta. Ako Bog da ovako će se stvari odvijati do kraja svijeta.

DOLAZAK PRINCA SELIMA U HALEPSKO ZIMOVALIŠTE

Da bi se oraspoložila padišahova duša, ožalošćena smrću rahmetli princa Džihangira, pozvan je iz Maraša njegova ekselencija princ Selim. Po prinčevom dolasku su svi zajedno otišli na nekoliko dana u lov u okolinu Hame, Sireza, Maarretu 'u-Nu'mana i Silmije²¹⁹. Nakon raznovrsnog lova i predstava, malo su se oraspoložili i vratili se u Halep. I njegovoj ekselenciji princu je dozvoljeno da se vrati u svoje zimovalište.

ODLAZAK ISLAMSKOG PADIŠAHA NA IRAN

6. džemazijelahir 961. (7.5.1554.). Došao je praznik proljeća, i kad su polja i doline cvijećem posute i kad je okolina postala kao smaragd zeleni čilim da bi joj na tom izgledu pozavidio i Džennet,

²¹⁸ Mueyyed-zade Abdurrahman (Abdulkadir) Šeyhi-efendi, sin velikog mutesa-
vvifa Šeyh Kerim Hacı-efendije, pa je potom i sam prozvan Šeyhi. Mueyyed-
-zade je obavljao dužnosti kadije, kazaskera i na kraju šejhulislama (1587.-
-1589.). Umro je u osamdesetoj godini života 1002. (1594.).

²¹⁹ Mjesta u Siriji između Halepa i Damaska.

padišah svijeta krenuo je u vojni pohod, i naprijed spomenutog datuma ulogorio se u mjestu zvanom Gokmejdin. U to vrijeme je iz vojne službe otpušten drugi vezir Ibrahim-paša koji je bio određen da čuva Istanbul. Gazi padišah je svaki dan, prenoćivši u nekoj dolini, napredovao pa nakon što se prešlo rijeku preko mosta koji je postavljen, u trećem konaku se prošlo kroz grad Ruha (Urfa)²²⁰ i devetog dana mjeseca džemazijelahira, noćenjem u mjestu Čulek u blizini Dijarbekira, ovo mjesto je poprimalo izgled dženneta.

PADIŠAHOVA DOZVOLA DA MU SVAKO MOŽE UĆI NA DIVAN I OSVAJANJE SRCA PODANIKA NA TAJ NAČIN

Dolaskom njegove ekselencije padišaha i počašćenjem dijarbekirskog polja, treći dan padišah je naredio zasjedanje divana. S tim ciljem postavljen je carski šator i hladnjak, a ispod njega je postavljen prijestol. Padišah je, vidno raspoložen sjeo na prijestol, dao da se uklone zastori i dozvolio da svako uđe unutra. U skladu sa visokim divanskim pravilima skupili su se i unutra unišli zajedno naprijed janjičarski aga, čehaja janjičara i pisari, onda age odžaka, komandanti pješadije, buljukbaše, odabaše, vekilharči, solaci i veterani buljuka, sve skupa na hiljade ljudi. Poredali su se preko puta padišaha i od početka do kraja slušali njegove poput bisera riječi. Sretni padišah, utočište svijeta, blagoslovljenim jezikom je najprije pitao za njihovo stanje, i želio je da sazna s kakvim se problemima susreću na ovom pohodu. Onda je govorio o tome kako je krivovjerni šah izvršio napad na islamske zemlje, da je prisiljen poduzeti ovaj pohod kao obavezu časti i ponosa Carevine. Do sada su janjičarske gazije za sreću vjere i slijeđenje puta naših predaka trošile mnogo truda, sada se očekuje još više. Obećao je da će biti ukazana pažnja onima koji su u službi i koji se iskažu, a hiljadama obećanja i ohrabrujućih riječi je toliko osvojio njihova srca da su oni svi, stari i mladi, veliki i mali, sa suzama u očima jednoglasno uzvikivali: "Idi na Indiju ili Sind, poduzmi pohod na planinu Kāf, nećemo ti okrenuti leđa, smatramo srećom na ovom i budućem svijetu dati život za padišahovu sreću. Što god narediš, slijedit ćemo

---

²²⁰ Ruha je stari naziv za Urfu, danas Šanlıurfa, grad na jugoistoku Anadolije.

te.” Iz duše i srca molili su Boga za islamskog padišaha. Nakon što ih je padišah blagoslovio, stali su mirno u znak pozdrava i otišli.

Nakon njih, ušli su kazaskeri, izložili ono što su trebali reći i vratili se. Iza njih su zajedno ušli visoki veziri, visoki dostojanstvenici, buljuk-age, čehaje i ostali časnici, veterani pripadnika buljuka stali su preko puta padišaha i čekali njegovo obraćanje i naredbe. I ovima se oglasio kao i janjičarskim postrojbama, iskazao pažnju i dao razna obećanja koja se iskažu drugarski. Tako su svi pripadnici vojske toga dana bili sretni kao na Bajram. Padišahovo je obraćanje stvarno ostavilo dubok dojam, svi su ga u dovama spomenuli, a zatim izašli i otišli.

PADIŠAHOV POKRET IZ DIJARBEKIRA

17. *džemazijelahir* 961. (21.5.1554.). Kad je trebalo krenuti iz Dijar-bekira prema Erzurumu, pošto je put vrlo tijesan, naređeno je da janjičari krenu jedan dan ranije. Utočište svijeta, padišah, krenuo je na put sutradan i četvrti konak je bio u Čapakčuru. Odatle se prošlo preko velike ćuprije postavljene na rijeci Murad²²¹ i dvadesetdevetog dana spomenutog mjeseca stiglo se na konak u Karga-pazar. Tu je vojsci podijeljena municija. Dvorjanimi, janjičarima, desnim i lijevim²²² jedinicama podijeljeni su pokloni. Njegova ekselencija padišah je kesama zlata okitio grudi svojih podanika, oružja i ratna sredstva. Trećeg dana mjeseca redžepa (4.6.1554.) došlo se do rijeke Tavla. Ovdje su ljudi lukavog kurdskog bega, Zeynel-bega, doveli uhodu. Četvrtog dana stiglo se do jednog mjesta po imenu Sušehri, u kome je bilo trave i vode u izobilju.

Ovdje su veziri priredili smotru. Na desnom krilu veliki vezir Ahmed-paša, a na lijevom krilu drugi vezir Ali-paša, tako su prekrasno uredili svoje jedinice da su svi koji su gledali bili oduševljeni. Istog dana rumelijski beglerbeg Mehmed-paša stigao je u padišahovu ordiju sa rumelijskim alajima pokrivenim tigrovim kožama, vučjim kapama na glavama, elitnim i oklopljenim jedinicama ukra-

²²¹ Murad rijeka u istočnoj Turskoj, pritoka Eufrata.

²²² Janjičarski konjanici se dijele na desne i lijeve ulufedžije, desne i lijeve garibane.

šenim bijelim i crvenim zastavama. Šestog dana, gospodar krune i prijestolja, to jest princ Selim, sa svojim učiteljem i dvorjanima, sa raznovrsno ukrašenim postrojbama i sa alajbegom saruhanske vojske pod njihovom zastavom, anadolski beglerbeg Ahmed-paša sa anadolskom vojskom, a preko puta njih karamanski vojnici i junaci sa njihovim beglerbegom Hadum Ali-pašom, za ovima junaci Sivasa i Amasje sa njihovim beglebegom Temerrud Ali-pašom²²³, a iza ovih vojska Zulkadira, junaci Bozoka, turkmenski heroji sa beglerbegom Hajdar-pašom, stajali su i pokazali svoje postrojbe u takvoj vještini da je to nadilazilo predviđanja.

Na ovom je mjestu prema padišahovoj naredbi određeno da vojska Zulkadira i Sivasa ide na začelju, oni će popunjavati jedinice, poslije svih će se ulogoriti, a prije svih će se pokretati, pratit će svu vojsku i biće im na usluzi. Princ dostojan krune i prijestolja, visoke sreće, sa anadolskim i karamanskim beglerbezima na desnom krilu, a rumelijski beglerbeg sa vojskom će ići lijevim krilom. Erzurumski beglerbeg, Ajas-paša, vrlo hrabar čovjek, ići će sasvim naprijed, a za njim će u prvim redovima ići beglerbeg Dijarbekira Iskender-paša sa begovima Kurdistanu, šamski beglerbeg Mehmed-paša kao predvodnik arapske vojske.

U ovom poretku, četvrtog dana mjeseca šabana (5.7.1554.) došlo se u polje Karsa i poslano je slijedeće pismo krivovjermom šahu.

PADIŠAHOVO PISMO ŠAHU

Junače Tahmaspe, neka te Allah uputi na pravi put!

Trebalo bi da postupiš prema ovome pismu i kad dođe pismo do tebe, treba da znaš ti i oni koji su uza te da se pokore ti krivovjerci i nevjernici, loši i smutljivi ljudi, koji su izmijenili vjerska pravila, da se prihvate šerijata jer zanemaruje dva visoka šejha²²⁴. Ovo što

²²³ Kod Bašagića, *Znameniti...*, str. 12, Ali-paša Temerot (nespretni). Rodom je Bošnjak. Uzgojen na dvoru. Za Sulejmanove vladavine bio je namjesnik u više provincija. Umro je 971. (1563.). Ostavio je glas kao uljudan, ponosan i visoko cijenjen upravnik.

²²⁴ U tradiciji su dva visoka šejha, Ebu Bekir i Omer, u praktičnoj primjeni islama, imami Ebu Hanife i Ebu Jusuf.

ste vi napravili je po sva četiri mezheba pouzdano utvrđeno kao nevjerstvo i krivovjerstvo. Pošto se nalazite na krivom putu islamski znalci i vjerski šejhovi – neka ih Allah poživi do kijametskog dana – izdali su fetve da je vaša krv dopuštena i vaš imetak nama halal. Sada se došlo do vas, moleći pomoć od čiste duše Muhameda Mustafe, neka je nad njim spas, i od odabranih duša četvorice halifa. Dok se držite toga krivovjernog pravca i pogrešnog vjerovanja, s pomoću Uzvišenog Allaha, krenulo se u pokret da bi vaše postojanje bilo likvidirano. Svakako, sunnet je da vas se pozove da se pokajete i vratite u islam prije nego što se upotrijebi sablja. Eto stoga poslan je ovaj ferman da uskladite svoje ponašanje i upozoreni ste da je vaše stanje konfuzno i nesređeno.

Sada, ako si muško, nemoj se plašiti i bježati s bojnog polja kao žena i sakrivati se. Nije lijepo, nakon što se povuku s položaja lavovi žedni krvi i junaci poput lavova da jedna grupa krivovjernika pljačka imovinu nemoćnih, raje i naroda koje je Stvoritelj svijeta ostavio kao emanet, da se nastoji da im se zatre trag, to ne valja onim muslimanima koji vjeruju do sudnjeg dana. Ako u tvom srcu ima trunca svjetlosti vjere i ako u tvojoj bašči ima makar jedan zelen list vjerovanja, pristupi muslimanima i pokaj se za krivovjerstvo, bezvjerstvo i niskost koje si do sada počinio. U suprotnom, nemoj bježati i skrivati se, napusti svoje bezlične i bezbrojne nevjerničke postupke, prepusti vodstvo te gamadi bez pameti koja je kraj tebe, izađi pred islamsku vojsku i čekaj od Božije odredbe, još neviđen, sakriven glas šta će se zbiti. Ako su uzrok tvoga straha i bijega topovi i puške koje imamo, nema razloga za to, jer ovakva ratna oprema nije pripremljena za krivovjerce i nevjernike i mi je ne kanimo upotrijebiti. Za vaše jadno stanje i da vas se dovede u red dovoljne su sjajne sablje u rukama borbenih lavova. Ipak, u skladu s ajetom Uzvišenog Kur'ana: "Wa anzalna 'l-hadida fihi ba'sun šadidun"²²⁵ sasvim će biti dovoljno upotrijebiti sablje, noževe i željezna koplja da vas se potpuno uništi.

Završen je savjet koji se daje da bismo bili pokorni islamskoj vojsci. Ves-selam.

---

²²⁵ "A gvožđe smo stvorili u kome je velika snaga i koje ljudima koristi", Kur'an, *Hadid*, 57/25.

PLJAČKA REVANA, KARABAGA I NAHČEVANA

Godina 961. (1554.). Ukratko, nakon toga ulogorilo se u mjestu Šorogul. Lijepa mjesta ove uređene zemlje u kojoj su na sve strane sela, livade i brda, pretvorena su u ruševine od strane islamske vojske. Nakon toga, nakon što se stiglo do mjesta Šaraphane i do konaka Nilfrak, sedamnaestog dana mjeseca šabana (18.7.1554.), stiglo se u grad Revan²²⁶ koji je u pravom smislu jedan važan grad perzijske države. Ovdje su porušeni lijepi dvorci šaha, njegova sina i nekih poznatih hanova i sultana, bašče i vinogradi, a posebno jedan prekrasan vrt poznat kao "Sultanski vrt". Dvadeset trećeg dana toga mjeseca, zanoćivši u jednom privlačnom mjestu poznatom kao Arpačaj, opljačkana je i porušena sva njegova okolina. Na ovom konaku je beglerbeg Dijarbekira naišao na jedan broj kizil-baša, zametnuo bitku i zarobio nekoliko vodiča i glava.

Dvadeset četvrtog dana toga mjeseca²²⁷, dok se logorovalo u konaku Karahisar na obali rijeke Aros, zaimi Karamana i druga vojska vidjeli su u daljini neka sela pa su se polahkomili. Međutim, Iranci su ovdje pripremili zasjedu. Nakon njihovog napada, muslimani su imali mnogo gubitaka. Dvadeset petog dana istog mjeseca ušlo se u Karabag, jedan od najpoznatijih krajeva iranske države, jedan kraj uređen i izgrađen na sve strane. Ovdje se digla tolika prašina da čovjek čovjeka nije mogao vidjeti i svijetli dan se pretvorio u tamnu noć. Narod se toliko raspršio da se nije moglo naići ni na kakav trag. Međutim, našlo se raznih stvari visoke vrijednosti zakopanih na neka mjesta i mnogo riznica sakrivenih u pećine pa se uzeo bogat plijen. Stvari koje se nisu mogle nositi spaljene su.

Dvadeset sedmog dana toga mjeseca²²⁸ Nahčevansko polje postalo je mjesto logorovanja za veličanstveni padišahov šator. Narod gradova, sela, čifluka prepavši se buke pobjedničke vojske, tako se izgubio, takvu je pustoš ostavio da je sve ličilo na boravište sova i gavranova, za one koji su to vidjeli izgledalo je stravično, a kod onih koji su ulazili izazivalo je strah. Odmah su se ždrijepci i drugi vojnici željni plijena bacili na dvorce i konake šaha, njegova sina i

---

²²⁶ Erevan, glavni grad Armenije.

²²⁷ 25.7.1554.

²²⁸ 28.7.1554.

drugih velikaša, opljačkali ih, našli zakopano blago i razgrabili ga. Sve su spalili i porušili da nije ostao kamen na kamenu. Na četiri-pet dana hoda udaljenosti od ovog kraja nije ostalo ni traga gradu, selu ili posjedu, sve je pretvoreno u ruševinu.

Sam Uzvišeni Allah zna broj mrtvih i ranjenih nevjernika koje su pobili islamski vojnici. Razna zaplijenjena bogatstva ne mogu se ni izmjeriti ni izbrojiti. Kako je rekao jedan čovjek koji je procjenjivao stvari, broj vojnika koji su ovoga puta krenuli u pohod nije viđen ni na jednom pohodu.

Iranci koji su posijali sjeme pokvarenosti u okolini Muša i Ahlata požnjeli su njegov plod, umočili u otrovnu vodu i obilno se napili.

POVRATAK PADIŠAHA VISOKE SLAVE NAKON HARANJA POKRAJINA REVAN I NAHČEVAN

*Ista godina.*²²⁹ Kad se ušlo u sveti mjesec posta, islamski padišah je u svojoj blagoslovljenoj duši porive za uzimanje duga i uništavanje zamijenio osjećajima tuge i zabrinutosti. Kako se saznalo od zarobljenih Kazilbaša, krivovjerni šah sklonio se u pokrajinu Lor, uzdajući se u nepristupačnost krševitih planina. Međutim, ta njegova procjena, uz pomoć Uzvišenog Allaha, ne bi mogla biti prepreka napredovanju islamskih gazija koji se ne bi mnogo ni namučili da dušmana rasprše. Uz to, i još više, bilo je očito da bi to bio postupak koji nije u skladu s junaštvom. Stoga se smatralo odgovarajućim da se odustane od takvog daljeg napredovanja i da se zadovolji s ovom lekcijom koja je do sada data. Ostavljajući konake za sobom, sedmog dana blagoslovljenog mjeseca ramazana²³⁰ ulogorilo se pored jedne porušene tvrđave po imenu Bajezid. Kad je krivovjerni šah čuo za padišahov povratak, izgubio se, u nastupu divljenja zahvaljivao je Bogu što je pošteđen. U to vrijeme, dok je vojska bila na jednom konačištu, jedan ranije zarobljeni spahija donio je pismo od jednog šahovog velikodostojnika namijenjeno velikom veziru. Iz ovog se pisma razumije da dok su se ovi bezličnjaci kao lisice sakrili u krševita brda opet su se uporno držali svoga

²²⁹ 961. h. g. počinje 7.12.1553.

²³⁰ 6.7.1554.

bezvjerstva. U pismu je pisalo: "Gledajte šta će naš šah nakon ovoga učiniti kad uđe u vašu zemlju, to što ste se svetili na raji dobit ćete od nas dvostruko, vaša vještina nije u korištenju sablje, ona je u lukavstvu korištenja topa, puške i vatre. Vatri se ne može suprotstaviti, to junaštvo nije vaše, to pripada vatri." Pored ovoga, bilo je još dosta nerazumljivih riječi poput: "I kad bi vas deset puta više došlo u perzijske zemlje, šah ne bi kao vrabac pao u vašu stupicu, ipak, u miru je spas i za obje strane je korisnije da se drže toga".

UPAD SULTAN HUSEJIN-BEGA, BEGA IMADIJE I UNIŠTENJE JEDNE IRANSKE VOJNE JEDINICE

*Ista godina.*²³¹ Još ranije je sultan Husejin-beg dobio naređenje da vrši upade u okolinu Tebriza. On sam, koji je ratovanje učinio svojim zanatom, krenuo je na put sa Kurdima, prošao kroz Tebriz, stigao u krajeve Meraga i Sehand i tamo nije ostavio traga od bilo kakve građevine, sva sela i kasabe je opljačkao, zapalio i porušio. Kad je odatle otišao u Imadiju s ciljem da napadne Bagdad, čuo je da su plemenske vođe i begovi tih zajednica: Hamisoglu Hamza-sultan, Sejfi-beg koji je pripadao begovima Betata, Ali-sultan, Afšarli Ebu'l-feth-sultan, Gozubujuk Hizir-sultan, Ibrahim kulu-sultan i još neki ugledni vođe se dogovorili i skupili nekoliko hiljada odmetnika u mjestu koje se zove Taht-i Sulejman. Na ovo je sultan Husejin-beg, trećeg dana blagoslovljenog mjeseca ramazana²³², krenuo na njih i žestoko su se sukobili. S obje strane je bilo mnogo mrtvih i ranjenih. Na kraju, sreća se osmjehnula sultanu Husejinu, odmetnici su stradali, a tom prilikom je stradao i Hamza-sultan, glava šiija. Iz ruku su im uzeti bajraci, ukrašena kruna, bubnjevi, tugovi i nekkare. Uz pomoć Uzvišenog Allaha islamski vojnici su ovom uspješnom bitkom obradovali islamskog padišaha.

ODGOVOR VELIKOG VEZIRA NA DOBIJENO PISMO

Vaše pismo je stiglo ovamo ovih dana. Kao rezultat takvog stanja što je vaše kukavičko srce zatvoreno da bi razumjelo poučno pismo

²³¹ 961. h. g. počinje 7.12.1553.

²³² 2.8.1554.

poslano od strane našeg padišaha, osvajača svijeta, koji uz pomoć Uzvišenog Allaha zauzima mjesto hazreti Sulejmana, ono što ste vi napisali nije ništa drugo nego bezobzrazluk i bestidnost. Kad vam je erzurumski valija Ajas-paša govorio o miru i sporazumu, shvatili ste to da vam je padišah, kome Uzvišeni Allah nije stvorio premca, nagovijestio rat i neprijateljstvo i razumjeli ste to kao znak odbojnosti. Jedno je pravilo koga se oduvijek drže veliki vladari: držati se jednog puta između padišaha. Što se tiče shvaćanja riječi mira “Dobro je iz mira” za mir raje i dobrobit naroda, nema sumnje da je on u skladu sa običajem među vladarima koji su slavu stekli junaštvom. Pored toga, koliko je puta poslano pismo da je sretna kapija njegove ekse-lencije našeg padišaha – neka mu Allah uveća ugled – uvijek i za svako-ga otvorena i ne može biti predmet razgovora da se on ustegao i pobje-gao od nečijeg prijateljstva. Govorio je “Ne bježi se od mira i dobra”. S te strane uopće se nije odustalo od toga da se postigne narodno bla-gostanje, uvijek se trudilo da se ne širi požar smutnje. U godini o ko-joj je riječ od vas je stiglo uznemirivanje i napad na raju u osmanskim krajevima. Ponavljanje neprijateljstva i nasilja na isti način u vašim zemljama koje ste vi već počinili našem narodu kao što je rečeno re-zultat je “najnemilosrdnijih nasilničkih događaja”, na što se bilo pri-siljeno da bi se zaštitila i spasila vjera. Iz toga razloga naša vojska već nekoliko mjeseci hara po krajevima Azerbejdžana. Što se vas tiče, nigdje se ne nailazi na vaš trag, nekada se kao lisica sklanjate u vrho-ve brda, a nekada od naše strašne vojske preplašeni bježite u strme i krševite planine. Je li to običaj koji odgovara sultanu i šahu, onome koji čuva vlast i državu? Ako ste šah, izađite na mejdan pa ćete dobi-ti zasluženu kaznu za nepravde koje ste počinili raji. Pa neka se do-godi šta god je zapisano u vječnoj odredbi Uzvišenog Allaha. Ali mnogo je mahana u vašoj dužnosti šaha i zapovjednika, uvijek ste nemoćni i ne usuđujete se izaći licem u lice našoj vojsci koja hrli u pobjede. Ako je tako, ako idete putem podaništva i traženja isprike, bilo bi bolje da se povučete sa vašeg vladarskog mjesta.

Više puta su istočne zemlje bile pregažene i uništene nogama ko-nja naših pobjedničkih vojnika, nikada niste viđeni, izabrali ste mo-gućnost da steknete loše ime i da bježite. Ako je uzrok ovakvog vašeg sakrivanja strah od topova i pušaka, što je nerazumno, ako je tako, padišah vam je u pismu naznačio da će ovu prepreku ukloniti. Rečeno

je s vaše strane da su te riječi izgovorene u prazno. Ako ima praznih i besposlenih riječi zna se na kojoj su strani. Njegova ekselencija padišah održava uspravnim prave običaje našeg Pejgambera i da bi sačuvao čast šerijata, došao je u ove krajeve dugim putovima sa vojskom širokom poput mora. Ovoga puta, put i poredak kojeg ćemo se držati je jasan. Ako uđete i u rupe u zemlji kao mravi, mi smo u nakani da zimusimo u blizini granica da bismo se pripremili da, ako Bog da, htjeli ne htjeli, izađete na mejdan. Od kako smo se vratili sretno i uspješno iz krajeva Nahčevana²³³, u skladu s poslovicom "pred junake je samo šakal izašao" sada ste se tek oglasili da postojite. Neka je znano da su spomenute zemlje još pod sjenom naših bajraka! Ako izađete na mejdan, onako kako je naznačeno, ostavit ćemo topove i puške po strani, zasjat će se pobjednička sablja koja uništava neprijatelja i osvaja svijet, zasjat će i uzdignuće se kao sunce koje osvjetljava svijet.

Ovo pismo je poslano po jednom Iranu. Nakon što je pismo stiglo, velikom veziru je ponovo upućeno pismo sa nekim uznemiravajućim riječima i nekoliko, zbrda-zdola sklepanih fraza o vjerskim stvarima, a govoreno je i o miru. I na ovo je napisan odgovor i upućen njemu.

DRUGO PISMO VELIKOG VEZIRA

Došlo je vaše pismo. U njemu je napisano da su ranije s naše strane poslana miroljubiva pisma, ali da se kasnije ušlo u postupke suprotne miru. Da razjasnimo to u pogledu ovog pitanja da veziri koji su u službi njegove ekselencije našeg padišaha nisu vama uopće poslali neko pismo koje se odnosi na mir. Jer s naše strane tražiti mir značilo bi da smo u teškom stanju. Neka je Bogu hvala, visoka pomoć Uzvišenog Allaha, mudžize hazreti Pejgambera koje pokazuju pravi put, s podrškom svetih duša njegove rodbine i drugova, do sada nijednom vladaru nije bilo suđeno toliko snage, moći i veličine kao što je to našem padišahu. U kakvim smo to mi bili teškoćama da bismo poslali pismo da s vama tražimo mir, to nema veze s istinom. U pismima

---

²³³ Grad i oblast u Armeniji.

koje smo više puta slali vama, objašnjeno je: njegova preuzvišenost halifa, čija je osoba puna dobrote i milosrđa ne bi odbio želje onih koji s njim žele mir. Kad se to shvati, moguće je postići mir. Ali to ne znači da su vam sada upućena pisma o našoj želji da se napravi mir s vama. Još ranije je u pismu predanom izaslaniku u Istanbulu ovo sve detaljno napisano.

Drugo, sve spahije i raja koji žive u perzijskoj državi su nevjernici, naše muftije su dale fetvu da su njihova krv i život halal. Kako se na osnovu ovih fetvi može reći da su nevjernici oni koji vjeruju u Božije jedinstvo i koji prihvaćaju poslanstvo Pejgamberovo? U Uzvišenom Kur'anu stoji: "Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem, u kome će vječno ostati"²³⁴, a rečeno je da se u skladu s ovim ajetom ne osjeća zabrinutost od kazne i odmazde. Zbi-lja, nema nikakve sumnje da je kazna za onoga ko ubije muslimana Džehennem, ali naša ulema koja je izdala fetve u vezi s tim smatra da nije utvrđeno ko su ti što vjeruju. Vi pozivate na iman i islam, šal-jete u vašim pismima ajete iz Kur'ana. Ali u državama u kojima vla-daju vjernici muslimani, nalaze se džamije i mesdžidi, klanja se pet vakata namaza i uči se ezan, klanja se džuma namaz i hutbe se uče s minbera, upućuju se dove za Pejgambera, njegovu cijenjenu obitelj i časne drugove. Pravo recite, kakvog traga ima u vašem životu i pona-šanju od islama i vjerovanja? Dok je vaš običaj krivovjerstvo i bezvjer-stvo, vi tvrdite da ste sejjidi²³⁵. Vrijedne pomoćnike Muhammed a. s. iz vremena njegova poslanstva, njegove časne drugove – daleko bilo – vi klevećete i proklinjete. Onima koji su Pejgamberovim drugovi-ma okrenuli leđa, očito se s vaše strane dopušta ta njihova smutnja i zloća. Zar nisu svi nevjernici koji su gospodari svake zemlje u kojoj se ne primjenjuje šerijat i oni koji sjede u toj zemlji i odobravaju bezvjerstvo? Pa ko je onda nevjernik? Ako se to kaže onima koji imaju crkve, pa vi nemate ni crkava. Vi ne znate šta je vjerovanje i šta je islam. Može li čovjek biti vjernik samo time što kaže da je mu-sliman? Ako ima vaših učenjaka koji vam daju fetvu da ste vi vjernici i muslimani, pošaljite ih ovamo neka se ogledaju s našim učenjacima. Pogrešno vjerovanje izlazi na vidjelo. Ako ste pravični, shvatit ćete

---

²³⁴ Kur'an, Sura *An-nisa*, 4, 93.

²³⁵ Potomci Muhammeda a. s. preko njegova unuka Husejina.

na čijoj je strani pravo. Vjera islam se pojavila prije devetsto šezdeset i jednu godinu, običaji koje ste vi uveli još nisu prisutni ni pedeset godina. Gdje je do sada bila ta vjera koju vi vjerujete? Ona je suprotna Pejgamberovom čistom šerijatu. Zar nisu nevjernici oni koji su vezani za jednu ovako, kasnije nastalu, i bez temelja vjeru? Nije li vas strah i stid Uzvišenog Allaha? Šta ćete odgovoriti na sudnjem danu? Pretjerujete sa svojim praznim riječima o učenjacima koji prosuđuju o vašem bezvjerstvu na osnovu šerijata.

Treće, stalo se na temama kao što su smak svijeta, sudnji dan, *sirat-ćuprija*²³⁶ i *mizan-terezija*²³⁷ pa je rečeno da je vlast od četiri-pet dana prolazna i da se na svijetu ne nalazi ništa što nije prolazno. Neka je velika hvala Stvoritelju svjetova što ekselencija naš padišah, koji je utočište hilafeta, uvijek ima u vidu da se na ovaj svijet dolazi i sa njega odlazi brzo. U tom pogledu nemamo potrebe za propovijedima i savjetima, još da nas vi u tom pitanju savjetujete i da nam propovijedate, pa to ni u kom slučaju ne dolazi u obzir.

Govori se da je anadolski narod sklon krivotvorenju i smutnji i da je po tome poznat. Ovi krajevi su izvor gazija, u pravednim danima njegove ekselencije padišaha, Božije sjene, oni su ukrašeni Pejgamberovim šerijatom i vjerskim zakonima. Smutnje su karakteristične perzijskom narodu. Od vremena kad je tamo uspostavljena islamska vlast do danas stalno traju njihove smutnje i pokvarenost pa se nisu mogli osloboditi Božijeg prokletstva. Tvrdnje protiv našeg Uzvišenog Pejgamberra, ponosa svijeta i srži svega postojećeg, su raširene i poznate i kolaju od usta do usta.

Na kraju vašeg pisma govori se o miru. Puna sreće, kapija našeg padišaha, uvijek je otvorena. Niko nije vraćen s nje ni zbog prijateljstva ni zbog neprijateljstva. Da ste željeli mir, sjedili biste u vašoj državi, ne biste otpočinjali sa smutnjom i pokvarenošću. Ako zbilja želite mir, pošaljite nekog čestitog, a ne osramoćenog čovjeka, neka donese odgovor. U suprotnom, prezimit ćemo u pograničnim krajevima pa će grijeh raje ići na vaš račun. S ove strane neće se uskratiti dobrohotnost i milosrđe padišahovo onima s kojima se surađuje. Što god uradite, znat ćete. Neka je selam onima koji su na pravom putu.

²³⁶ Sirat ćuprija – po islamskom vjerovanju most tanji od dlake, a oštiji od sablje preko koga će ljudi morati prelaziti na onom svijetu.

²³⁷ Mizan-terezija - vaga na kojoj će se na sudnjem danu mjeriti djela ljudi.

I ovo je pismo poslano po jednom zarobljenom Iranцу. U posljednjem pismu su se naročito preplašili riječi koje su kazivale da ne izlaze pred islamsku vojsku i da bježe i skrivaju se po uglovi-ma i da zato postoji namjera da se uz dozvolu Uzvišenog Allaha u proljeće poruši Erdebil, glavni izvor i tok bezvjerničke rijeke. Stoga su uputili pismo erzurumskom beglerbegu Ajas-paši. Ako se pro-čita Ajas-pašin odgovor, shvatit će se šta su oni pisali.

PISMO ERZURUMSKOG BEGLERBEGA AJAS-PAŠE ŠAHOVIM VEZIRIMA

Došlo je vaše pismo. U ovom vašem pismu koje je odgovor na ranije poslano pismo, ukratko se govori da ste dobili vijest da će Tebriz i Erdebil biti opljačkani pa šalžete neke riječi u obliku propovijedi i savjeta da bi se vatra ugasila i smirila. U tom pogledu krajnje je teško gašenje vatre pregnuća koja plamti na ognjištu srca. Jer kad naš padišah-sultan dva svijeta, vladar dva oceana, utočište svijeta i Božija sjena na zemlji – neka Uzvišeni Allah učini svetim njegove pobjede i poveća mu vrijednost – uđe bez vaše dozvole u istočne zemlje sa vojskom uzburkanom kao rijeke, vas će nestati, ili ćete pobjeći u planine ili u pustinje ili ćete se kao čagljji zavući u doline i sakriti. Kad se padišah sa srećom i blagostanjem bude vraćao, vi ćete izaći iz mjesta gdje ste se sklonili i glumit ćete junaštvo i siledžijstvo. Vaši postupci koji nisu za pohvalu i vaše nedosljedne riječi tek sada izla-ze na vidjelo. Gdje ste bili dosad? Nije moguće zatvoriti gradove Tebriz i Erdebil, a pobjeći u njihove varoši i planinske tjesnace. Ako Bog da, sad će se vidjeti ko ima snagu i moć. Dobrotom Uzvišenog Allaha, ti dani su blizu, neće puno proći pa ćete vidjeti. Junaštvo je ako se ne okrenete od vaših sadašnjih riječi.

U isto vrijeme, što se tiče greblja u Erdebilu, u vašem pismu su spomenute poput bisera sjajne riječi koje su izašle iz usta njegove ekselencije, nepobjedivog Allahovog lava, želje svih želja, glavnog komandanta vjernika, vjere vjera, sultana muslimana, imama Alije – nek je Allahova milost na njegovoj strani i neka je Allah s njim za-dovoljan. Te riječi su ispravne, ali kakve veze one imaju s vama i s tim svetim mjestom? Vaše skrivanje na to uzvišeno mjesto je samo vaša prevrtljivost i neodgojenost, to je očiglednije od svijetlog dana.

Duše četvorice velikih halifa se vama zgražaju. Oni koji su blizu Uzvišenom Allahu ne uzimaju lažni novac koji nema prođu.

Još se u vašem pismu govori o tome kako se prostor pod vašom vlašću širi, da ćete u neke krajeve oko padišahovih zemalja i u neke pokrajine u blizini njih, s obzirom da se u njima nalaze narodi koji su na krivom putu, poslati u svaku od njih, kadije, mirze, hanove i halife da biste ih spasili, što su vrlo čudni planovi. Kako čudna i bez temelja zamisao, kako čudna i prazna maštarija. Planovi slični ovima pojavljuju se mnogo puta zbog iskvarenog mišljenja i ludih maštanja ili su plod uživanja koje daje jedna omamljujuća materija, opijum, onima koji ne znaju šta je to stid. Ako se pod utjecajem jednog od dva navedena razloga budete držali, to nama svakako odgovara, nama će svanuti. Kad izađete iz iranskih planina, spustite se u osmanske zemlje i padnete u stanje da nećete biti u stanju bježati, odakle takva kolosalna prilika i blagodati? Biće to blagdan proljeća za sluge moga pobjedničkog padišaha. Kamo sreće da nas obaspe takva sreća.

Pišete u vašem pismu da će stoka u padišahovoj vojsci ostati bez sijena i žita, da će oslabiti i razbježati se pa će pobjednička vojska ostati kao pješaci. Ne može biti čudno što je jednoj grupi nerazumnih ljudi nepoznato značenje hadisa “Bog nije ništa živo stvorio da mu nije dao opskrbu za život”. Pobjednička vojska koja je u stanju osvojiti svijet, na leđima tovarnih životinja ima hrane za ljude i stoku za više mjeseci. Junaci koji se brzo kreću i kad bi išli do Horasana²³⁸ ili Samarkanda²³⁹ brzo prelaze svijet i ovim konjanicima ne dolazi umor i zasićenost. Zbog nedostatka razuma i shvaćanja neprijateljske vojnike je zahvatio umor očekujući da će islamski vojnici neki pasti iscrpljeni, a neki stradati zbog oslabljenih životinja, to je sve stoga što se oslanjate na tako pogrešne procjene.

U vašem pismu je rečeno: “Očekujemo vijesti o miru na visoravni u okolini tvrđave Gok”. Šta znači ovo iščekivanje? Ako želite da se od strane padišahovih slugu neko nađe s vama da traže mir, ta kapija je zatvorena i zaključana. Tražiti mir bez ikakva nastojanja, beskoristan je posao. Neka je hvala Allahu što je izdana naredba da sva halifina vojska prezimi na mjestima blizu osmanskih granica. Ako Bog

---

²³⁸ Horasan je pokrajina u sjeveroistočnom Iranu.

²³⁹ Samarkand je grad u Turkestanu.

da u proljeće, kad se pripremi vojska poput lavova i na stotine hiljada graditelja i majstora, kad svi napadnu kao lavovi, u perzijskoj državi će se pomiješati prah i dim, a Erdebil i Tebriz će u skladu s uzvišenim riječima: "Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore – bi dolje"²⁴⁰, dobiti jedan sasvim novi izgled.

Ali ako predviđate naš kraj da biste promaknuli nesreću i zlo i ako biste s tim došli padišahu da molite mir, nema nikakvog razloga da bi vaša želja bila uslišena. Milosrđe i samilost našeg padišaha je uvijek obilna za one koji mole. Neka je selam onima koji su na pravom putu.

*

Poslije ovog i veliki vezir se sa vojskom koja je pod njegovom komandom vratio u padišahovu ordiju.

PADIŠAHOVA DOZVOLA NEKIM VOJNIM JEDINICAMA DA SE VRATE I SLANJE VELIKOG VEZIRA PREMA GRUZIJI

Kad se prešla Čobanska ćuprija i ulogorilo u blizini Hasankale darovani su kaftanima beglerbeg Dijarbekira, kurdski begovi, beglerbeg Revana Ferhad-paša i sandžakbegovi i nakon što su počašćeni ljubljenjem padišahove ruke data im je dozvola da se vrate. Beg Imadije²⁴¹, sultan Husejin-beg, koji je posjekao glave u mjestu Taht-i Sulejman²⁴² i natakao ih na koplja i kuke kao ukrase, vratio se natrag sa bubnjevima i nekkârama pa su u vojsku doneseni bajraci i ukrašene kape. Njegova ekselencija padišah bogato je nagradio one koji su to donijeli.

Na istom konačištu stigao je i blagoslovljeni Bajram pa je, u skladu sa starim običajima, proslavljen na odgovarajući način na padišahovim ceremonijama. Krenulo se odatle i ulogorilo se u mjestu zvanom Sazlik i na ovom mjestu osvajač svijeta, padišah,

²⁴⁰ Kur'an, *Hud*, XI, 82.

²⁴¹ Imadiye-grad u Istočnoj Anadoliji, 150 km južno od Vana, a 80 km sjeverno od Mosula.

²⁴² Suleymaniye ili That-i Suleyman, grad u Iraku, 230 km jugoistočno od Mosula, a 270 km sjeveroistočno od Bagdada.

obaviješten je da su neke tvrđave u Gruziji dopale šaka krivovjernog šaha. Na ovo je određen slavni veliki vezir za komandanta pod čiju su komandu stavljeni četiri hiljade janjičara i sve age sa buljucima vojske iz Rumelije, Anadolije i Karamana pa su poslani na krivovjernog šaha. Stigavši do tvrđave Oltu, shvatili su da se neprijatelj nada da će neke tvrđave koje pripadaju padišahu preuzeti stoga što su neke pokrajine opljačkane, a u nekim je bila očigledna oskudica pa su se nadali da će se islamska vojska vratiti. Ali kad su saznali da je veliki vezir stigao na čelu vojske u Gruziju, odmah su se vratili i bježali su tako brzo da su svakog dana prelazili razdaljinu od dva konaka. Neki od lokalnih begova, kao Ugurlu beg i Mir Jasak-beg sa zajednicama od dvije hiljade ljudi, su se pokorili. Beg mjesta Bane, Mir Mehmed Sejf-beg, beg Sitare Jusuf-beg, beg Burudže Budak-beg i beg Orhana Džihanšah-beg, predali su ključeve tvrđava i izjavili da se pokoravaju islamskom padišahu. Čitava pokrajina Šehrizol²⁴³ i oblast Bulkas u pismu su obavijestili o svojim željama da se pripoje mjestima koja se nalaze pod padišahovom zaštitom i da im se od strane padišaha pošalje jedan beg. Ova vijest je pobudila veliku radost u islamskoj vojsci pa im je postavljen i poslan beg, Murad-beg, jedan od komandanata.

DOLAZAK POSLANIKA KRIVOVJERNOG ŠAHA DA TRAŽI MIR

U to vrijeme je u padišahovu ordiju došao jedan povjerljiv čovjek šaha koji je skrenuo na krivi put, jedan od prvih šahovih ljudi po imenu Šahkulu Aga, i donio je pismo u kome se moli za mir. Kad je padišah obaviješten o tome prema običaju koji se primjenjivao od ranije, izaslanik je doveden na divan, počašćen time da poljubi padišahove skute i predao je šahovo pismo. Nakon toga je data dozvola da se formira grupa koja će se baviti osiguranjem mira i učestvovati u povlačenju granice između dvije zemlje. A poslije je dozvoljeno izaslaniku da se vrati šahu s padišahovim pismom.

---

²⁴³ Pokrajina na sjeveru Iraka, jedan od tri sandžaka, koji su formirali mosulski vilajet. Iako Pečevi konstantno piše Šehrizol, ova se pokrajina u stvari zove Šehrizor.

OSVOJENJE ZEMLJE ŠEHRIZOL I TVRĐAVE ZALIM I MJESTA VEZANIH ZA NJU

Još ranije, kad je njegova ekselencija padišah polazio u pohod, odredio je Osman-pašu i bagdaskog beglerbega Baltadži Mehmed-pašu da zauzmu tvrđavu poznatu pod imenom Zalim kao početak osvajanja pokrajine Šehrizol. Tvrđava Zalim, jedno od mjesta koja su pripadala Bagdadu, bila je tvrđava vrlo čvrsta, okružena brdima, bilo joj je nemoguće prići i osvojiti je, nalazila se u sred pokrajine Lor i u njoj su se smjestili Kurdi. Osman-paša i Baltadži Mehmed-paša skupili su vojsku iz Bagdada, Loristana²⁴⁴ i nekih brdskih krajeva i dugo držali tvrđavu Zalim u opsadi. Čak je Osman-paša u vrijeme opsade umro. Na kraju, uz Božiju pomoć, slomila se odvažnost Kurda koji su bili u tvrđavi i njihov komandant, beg po imenu Suhrab, zabrinuvši se za svoju glavu, jednu večer je ostavio tvrđavu i pobjegao.

U isto vrijeme su osvojene tvrđave Horara, Nakot, Paseke, Šemihan i Farandža koje su spadale u utvrđena mjesta, a pripadale su tvrđavi Zalim.

U vrijeme kad se prolazilo kroz okolicu Erzuruma, s one strane rijeke Aras, neki su Iranci lukavstvom i đavoljim poslom iskoristili priliku i napali islamsku vojsku. Ferhad-beg, beglerbeg Kirkkilise, navukao je ove razbojнике u zasjedu, napao ih i sa glavama mnogih razbojnika se vratio u ordiju. Kad su u to vrijeme boravili u mjestu Kutludža, Turhan-oglu Omer-beg je pobio mnogo krivovjernih i donio njihove glave i doveo zarobljenike. Njegova ekselencija padišah je obojicu bogato nagradio.

POVEĆANJE PLAĆA TIMARNICIMA I IZMJENA MJESTA MEĐU NEKIM VELIKAŠIMA

Godina 961. (1554). Onda je padišah dao jednu generalnu nagradu.

Povećanjem prihoda zaimima za dvjesto akči na svaku hiljadu akči i timarnicima za sto akči na svaku hiljadu akči pridobio je srca pobjedničke vojske. Rumelijskom beglerbegu Mehmed-paši dao je

---

²⁴⁴ Lor ili Loristan je pokrajina na zapadu Irana.

položaj vezira, njegovo mjesto pripalo je janjičarskom agi Pertev-paši, mjesto janjičarskog age dato je jednom od kapidžibaša Iskender-agi. Nakon ovih radnji, padišah je trećeg dana mjeseca zulhidždžeta (30.10.1554.) otišao u Amasju²⁴⁵, smjestio se u tamošnji dvorac i odmarao se provodeći vrijeme do proljeća u lovu i šetnjama.

DOLAZAK IZASLANIKA PERZIJSKOG ŠAHA S MOLBOM DA SE USPOSTAVI PUT OPĆEG PORETKA

6. *džemazjelahir* 962. (1.5.1555.) Činilo se da njegova ekselencija padišah, koji ima nebrojeno mnogo vojske kao što je zvijezda na nebu, zimuje u blizini granica da bi u proljeće ponovo krenuo u pohod na Iran. Stoga je šah, htio ne htio, nakon što je obaviješten da će Erdebil biti opljačkan razmišljao o miru kao lijeku od smrtnih bolesti i s tim ciljem je poslao izaslanika sa raznim poklonima. Izaslanik je došao u Erzurum i upoznao tamošnjeg valiju koji mu je ukazao odgovarajuću pažnju pa je došla padišahova naredba da se nagradi i da se pošalje njemu. Kad je prema naredbi izaslanik stigao u Amasju, prema starom običaju, doveden je na divan. Nakon ceremonije, predao je padišahu poklone koje je donio, počašćen time da poljubi padišahove skute, a onda, držeći se jasnih propisa, izložio šahovo pismo.

Koliko god će navođenje ovog pisma oduljiti moju knjigu, da bi se objasnilo sklapanje mira sa krivovjernim šahom, htjeli ne htjeli, ovdje je je`stavljeno.

PISMO ŠAHA TAHMASPA

U ime Uzvišenog Allaha koji je iznad svega na nebu i zemlji, Milosrdnog, Samilosnog, Veličanstvenog i Mudrog!

*Početi treba najprije s hvalom Njegovim sjajnim i plemenitim
osobinama*

Šta god se govorilo, pisalo, Njemu zahvaliti treba

---

²⁴⁵ Grad u istočnoj Anadoliji.

*Treba jasno staviti to na početku starog ili novog pisma
Kao kićanku od perja na krunu.*

Pero koje kao kruna ukrašava pismo, umjesno je da se kaže da je ono biser krune. Bez kraja i konca, hvale i pohvale pripadaju tome padišahu, njegova sjena milosti je toliko prostrana, a stupanj dobrote, blagosti i blagonaklonosti je toliko visok. Iznad prijestolja, koje podupire nebesa, raširena je pravda vladara. Eto zbog toga stoji u jednom od Pejgamberovih hadisa “pravedan vladar je Božija sjena na zemlji”. Pošto je njegov cilj osigurati život i poredak, svak se povinuje njegovim naredbama i mora se povinovati. Zbog toga je naređeno: “Međusobno se potpomažite u dobrim poslovima, budite pokorni Allahovim naredbama, sporazumite se i lijepo se ophodite na putu pobožnosti”.

*Allah je jedan, istina je to. Blagodati daje on, njemu zahvala
pripada.*

*Usta i jezik stvoreni su za to
Usta hvale trebaju biti puna ove blagodati
A riječ i zahvale ne smiju sići s usana.
Zahvalili Njemu, zbilja je to blagodat
Razlog je to, zbilja, da se hvali i uzdiže On.
Pa treba redati jednu za drugom hvalu i zahvalu.
Dok je duše u tijelu
Makar kao vrh dlake ona bila
Kad god se usta otvore da se nešto kaže
Za svaku dlaku sto puta treba zahvaliti
Ako se hvala čini dok god svijet traje
Nikad dovoljno biti ne može
Ne može biti dosta hvale Božijoj milosti
Koliko si uzvišen Ti, nije Ti moguće zahvaliti
Kao da Ti sam sebe hvališ.*

Svima pametnima razum ne dopire do bezbrojnih, bezgraničnih selama i salavata upućenih onome ko je dostojan i častan pejgamberskog mjesta, na koga se odnosi riječ “Ja sam poslanik poslat od Gospodara svjetova”. U Kur'anu, u kome su skupljene najljepše riječi,

kaže se da je Adem stvoren od zemlje, a hazreti Muhammed od vode kao i ostali ljudi. Allah ovako kaže: “Muhammed nije ništa drugo do poslanik.” Međutim u pohvalu njemu Uzvišeni Allah izriče: “Da nije tebe ne bih stvorio nebesa.” Svoga roba koji je uzvišeni primjer peygamberima i čistim osobama Allah je svojim nadahnućem vodio i uzdigao u noćnom putovanju, o kako je Uzvišen Allah! Svi dobri ljudi, bilo Arapi bilo drugog roda, biće obradovani da se na sudnjem danu nađu u Pejgamberovoj blizini. Naš gospodin Pejgamber koji je dobio sretnu vijest “Mi smo te stvorili u najljepšem obliku”, blagom i uzvišenom dušom svima je pokazivao ispravan put. Allah ga je uzdigao na najviši stupanj poslanstva da bi tvorio mir među narodima.

Padišah prijestolja li maa'llah²⁴⁶

Na devetom katu nebesa postavio je svoj šator

Prijestolje mu je od Levla²⁴⁷, a kruna Le-umruk

Uze nebesku kupolu i bî kapa na njegovoj glavi.

Kako je lijepo imati šefa, to je prsten na njegovoj ruci

To je milost svemu stvorenom, rečeno je

Allah ga je učinio vođom svim poslanicima

U ruku mu je dao muhur peygamberski.

Zauzimanje za druge (šefa) samo je svojstveno njemu. Allah ga je toliko uzdigao da može tražiti milost za svjetove. Neka je mir njegovoj obitelji i djeci koji su upućeni Božanskim putem i posebno onim koji su prispjeli do Božije milosti i samilosti, onome radi kojeg je objavljen ajet “Hel eta...”, koji je stekao slavu otkrivanjem pokrivača tajni, vlasnik bajraka na kojem su napisane riječi hazreti Muhameda “Ja sam grad znanja, a Alija je njegova kapija.”

Slavni Ali, predvodnik sultana,

On je onaj koji je na leđa stavio noge Allahovog poslanika

Jer je Allahov poslanik uzjahao njemu na leđa

Idole u Ka'bi on je nogama prevrtao

²⁴⁶ Skup najodabranijih, bogu najbližih ljudi.

²⁴⁷ Početne riječi hadisa “Levlake levlake, le-ma halaqtu'l-eflak”. Da nije tebe ne bih stvorio svijet.

*Niko njegov stupanj dostići ne može
Iako se uz Božiju pomoć uzdigne ipak biće niži.*

Drugi čisti imami i sretne odabrane osobe, to jest Pejgamberovi su unuci i sljedbenici hazreti Alije. Svaki od njih je zvijezda tornja upute i vođenja i planeta na nebu plemenitosti i vjerovanja. Treba ih slijediti i ići njihovim stopama.

To su pouzdane osobe koje treba slijediti u vjerskim i šerijatskim stvarima

*To su predvodnici koji pokazuju pravi put
Njihova boravišta su na nebeskim visovima
Zemlja i nebo su u njihovoj sjeni.
Horizont je s kraja na kraj ustalasano more
Valovi u ovom moru pjene se od njihove visine
Površina zemlje se zabijelila u čast prašine s njihovih nogu
Kako zabijeljila! Žubori kao izvori želja.*

O sultan-Sulejmane, sretni izvore, čija je čistoća vidljiva i jasna, visoki poput neba, raširen kao svjetlost sunca, Džemšidove slave, stupnja hazreti Sulejmanova, položaja i mjesta Aleksandra Velikog!

*Ti si car careva prijestolja sreće
Ti si Feridun²⁴⁸ ovog vremena, drugi si Džemšid²⁴⁹
Ti si osvajač svijeta, poput planina si visok
Ti si onaj koji Džemove običaje provodiš, oličenje si pravde.
Sigurnost tvoje zemlje je u tebi. Za svakoga ti si utočište
Ti si tako pravedan jedan Sulejman
Hazreti Sulejman našeg vremena si ti.*

Ti si sultan svijeta. Najveći od svih sultana, veliki imperator, i najsajjniji od svih Cezara. Ponos i čast vladara i najuzvišeniji od

²⁴⁸ Feridun je prema iranskim predajama peti vladar iz iranske dinastije Pišdadijana i unuk Džemšidov, a prema nekim mišljenjima je ličnost koja se spominje u indijskoj mitologiji.

²⁴⁹ Džemšid ili Džem je legendarni iranski car iz dinastije Pišdadijana koji je vladao, prema legendi, 300, 700, a po nekima čak i hiljadu godina. On je izumitelj vina i okupljanja uz čašu.

svih Husreva. Ti si pobo vjerske bajrake i ti njima mašeš, ti si čuvar islamskih granica i muslimana.

*Ti si takav padišah da je za tebe malehan dio neba
Pod tvojom zastavom zemlja je našla hlad.
Ti čuvaš i imperiju i dvor
Jer ti si poput Darija²⁵⁰ i Aleksandra
Sudbina je uz tebe, nebo je sa tobom
Džemov prsten je kod tebe, ti imaš sreću Kejhusreva²⁵¹
Takav si osvajač svijeta, da si sjajniji od sunca
Tvoja predviđanja sigurnija su od majstora-sudbine
More si u kojem je svijet kao mala lopta
Sunce tvoje vrijednosti svjetlije je od sunca
Zemlju i vrijeme ljubi ono što je kao i oni
Bog je tvoj vodič, sreća ti je drugar.*

Popeo si se do stupnja savršenstva, siječeš glave nevjernika, osoba si koja je uzdigla bajrak pravde i dobročinstva. Ti neprijatelja, neprijateljstvo, nasilje iz korijena kopaš i uništavaš, ti si osoba koja čuva islamske zemlje od nevjerničkih zala i lukavstava. Dižeš zla sa zemlje. Čuvaš čast šerijata. Rušiš neprijateljske napore, razbojнике, silnike, zulumčare dovodiš u red ili razbijaš. Osiguravaš red i poredak. Dobrotu, dobročinstvo i blagodarnost širiš.

Svijet je pod njegovom sjenom u miru.

Narodi zemalja pod njegovom sjenom su stigli do mira. Pod prijetnjom njegove sablje svako mirno spava. Do smaka svijeta smutnja i podvala se ne mogu više pojaviti. Koliko god se Rustem nije služio lukavstvom, iako je njegov luk daleko dobacivao, lukovi svih strijelaca bili su radosni zbog sreće što žive u njegovom periodu. Ova zemlja zbog toga što je on gazi pohvaljena je, a kad on izdigne glavu prema nebu, njeno mjesto je iznad horizonta. Hvaljenje zvijezde Saturna treba zahvaliti njemu i noć čeka svoj red u njegovom društvu. U njegovo vrijeme su krvožedni tigar i domaće životinje postali dru-

²⁵⁰ Darije je poznati iranski car, deveti i posljednji iz dinastije kejanida (vladao od 342.-330. p. n. e.).

²⁵¹ Kejhusrev je treći vladar perzijske dinastije kejanida, sin Sijavuša, a unuk Kejkavusa.

gari, ugodno provode zajedno vrijeme voleći i bivajući voljeni. Lav koji lovi u šumi gazelu, sada joj se obraća kao zaljubljenik. A košuta koju mi zovemo *gazel* ako zgazi travku povlači nogu s nje. Zahvaljujući pravdi toga padišaha osvajača svijeta porušeni i napušteni svijet uređen je i izgrađen. Kakvo će divljenje zavladatai kad se srce onih koji su tužni i nestrpljivi, koji se muče u stisci, naiđe na dobro i ako se lijepo ukrasi!

Moćni sultanu, vladaru ovoga svijeta, razine Džemove, moći Sulejmanove, brojne vojske kao zvijezda kao što ju je Darije imao, slavan i Božijoj beskrajnoj pomoći i blagodatima izloženi,

*Ej vladaru, koji si na najvišim visinama poput sunca
Tvoja naređenja i upute koje se na nebu iz mjeseca u mjesec
usklađuju treba provesti u djelo!
Ti si vladar zemalja, Aleksandar, Ti si Sulejman svoga vremena,
drugi si Darije*

*Zamisli poput tvojih nikad i niko nije vidio
Ogledalo koje svijet pokazuje to kaže.
Da u tvom vremenu vladaju drugi
Džemovi običaji i Aleksandrova djela.
Ej vladaru oceana!
Ti si najiskreniji sluga Mekke i Medine
Ti si onaj koji podupire direke visokog sultanata
I ti si onaj koji učvršćuje zgradu hilafeta!*

*

*Podsjećaš na kuću od dragog kamenja
Padišah si koji u rukama drži mora
Sedef si u nutrini svemira.
Po tvojoj je želji Džemšidov bajrak poboden
Tvoj suncobran pravi hlad od sunca.
Da bi te se hvalilo riječi su šture
Kakav god se put uzme do tebe se ne dospijeva.
Pune riznice postaju posude riječi samo da se tebe hvali
Šta je more znanosti nego jedan okvir za riječi,
a izvor pohvale je voda bez snage i moći.*

*S otvorenom podrškom Uzvišenog Allaha kome pripadaju
najveće zahvale*

Stigao je do uspjeha s njegovom plemenitošću

Ti si osoba sretna, moćna, velika, veličanstvena i vladalačka

Domovina tvoja velika je zemlja.

Ti si vlasnik veličine kojoj se divi.

Ej sultane Sulejman-šahu! Neka se ne gasi zvijezda koja sjaji u tvojoj sredini. Sjajna tvoja vlast neka ne zalazi, neka bude trajna i beskrajna. Na putu učvršćivanja vjere islama neka se tvoja moć stalno uzdiže, djela tvoja neka se umnožavaju i život neka ti što duže traje. Na vrhu ovoga moga spisa, kao što knjiga treba da ima pohvalu, kao što Mliječni put u visinama ukrašava nebeski svod i kao zvijezde koje sijaju, kažem: "Od Sulejmana je i glasi – U ime Allaha Milostivog, Samilosnog!"²⁵² To osvjetljava Sulejmanovu veličanstvenost.

U vrijeme kad se rodilo sunce njegove veličine i sreće, Šahkulu-beg iz plemena Kočar, koji se nalazio ispred prvaka, došao je u pogodnom času i sretnom satu nama. Njegova vesela vijest koju je donio bila je da će to bez ikakve sumnje biti oslobođenje za sve muslimane i svjetlost za poredak. U tom smislu i na taj način u srcu vjernika se useli smiraj i ukazaše se velike Allahove riječi koje je poslao. Šartovi koji su obećani, kao miris vjetra Džennetske bašče obaviše čitav svijet. Molitve su izrečene, na horizontima cvijeće je procvalo. Podijeljeni su darovi. Glavni dar su eto ovi Božanski zavjeti i šartovi. Na visokom skupu i na visokom položaju jako je dobro primljen.

S Božijom dozvolom i po pravdi, ako Bog da, njegova svijetla pravda i dobročinstva osvjetlit će posvuda. Ovim njegovim djelima ljubavi koliko god da se zahvali ljubavlju malo je. Ono što je u našim srcima je da se pod vašom visokom zaštitom živi u miru. Ljubav i uvažavanje među nama će se povećati i bez sumnje obje će strane od toga imati korist. Jer prihodi naših zemalja i izgrađenost naših domovina ovisi o tome.

Nadahnuti ovim, državni velikani će s najboljom namjerom potpisati sporazum. Kao što se time ostvaruje sreća za vjeru i svijet, i Allah je ovima zadovoljan, a stiće se zadovoljstvo dvanaest imama koji potječu iz loze hazreti Pejgambera.

---

²⁵² Kur'an, Naml, 27/29.

Ej čuveni i visoko slavni sultane Sulejmane! Pismo koje stiže vašoj eminenciji, s nadahnućem od Uzvišenog Allaha, nas do krajnje granice čini sretnim, daje nam sigurnost i uvjerava nas da se vaše misli koje su na mjestu neće izmijeniti. Stoga vam šaljemo našeg izaslanika, kapuagu Kemaleddina Ferruhzade-bega, nama bliskog i povjerljivog čovjeka. On će raditi na našem zbližavanju i iskrenosti da bi učvrstio dobre odnose među dvije zemlje i naše prijateljstvo čvrsto uvezao. Pojedini će vam on izložiti. S Allahovom dozvolom i vašom dobrom odlukom, siguran sam da ćete dobro primiti i njega i naše iskrene želje.

Mi od vas molimo da date pažnju i podržite ovu ideju o prijateljstvu, toliko važnu i ozbiljnu, da svi muslimani, bilo vojnici ili građani, žive sretno u miru i sigurnosti, da obje naše države uspravno stoje i neka se čine dove da njihov život traje. U sjenci pravednih sultana ove dove bivaju primljene. Jer kad dove izgovaraju svi od velikih do malih, zbog toga što to čine Allahovi robovi, s Allahove strane bivaju primljene.

Moja druga molba je ovo: Nadam se i očekujem da produžimo naše dopisivanje na dobrobit obje strane i na korist muslimana. Tada će biti narod na obje strane zadovoljan, bavit će se poslom i radom i osiguravat će napredak. Posjećivat će Božije hramove u svetoj Mekki i Medini i druga mjesta i grobove, te blagoslovljene zemlje, i ta sveta mjesta postići će uvažanje i sreću i molit će za trajanje naših država.

Uvijek i uvijek, molim Uzvišenog Allaha,
o sultan Sulejmane!

Da vladaš svijetom poput hazreti Sulejmana, da ti traje moć i slava i da se vladari Džemšidovog mjesta, poput Sulejmana i Aleksandra, oslone na taj prijestol.

Ej Bože! Neka njegova kruna i njegov prijestol budu poštovani. Neka mu se sreća uvijek smiješi. Dok je on na prijestolju, neka je svijet pod nogama njegovog carskog trona. A on, iako Božija sjena, neka mu perjanica i kruna budu u Božijem hladu!

Kao što je slanje izaslanika od strane šaha učinjeno u skladu sa zahtjevom vremena i tradicije, tako je i od padišaha naređeno da

se izaslaniku ukaže odgovarajuća pažnja. Tako je naloženo visokim vezirima da se prirede ceremonije u izaslanikovu čast pa je priređena izvanredna gozba. Svaki od vezira je na dobivene darove uzvratio dvostruko pa su izaslaniku iskazali veliko uvažavanje. Onda je naređeno da se napiše jedno kratko padišahovo pismo pa je to pismo predano izaslaniku na divanu. Samom izaslaniku i ljudima koji su bili u njegovoj pratnji, svakom od njih pojedinačno, obučeni su počasni kaftani u skladu sa stupnjem na kojem se koji nalazio, dato je još mnogo darova, a iz padišahove konjušnice darovan je jedan konj ukrašen zlatnom opremom. Spomenuto padišahovo pismo glasi ovako:

PADIŠAHOVO PISMO IRANSKOM ŠAHU

Uzvišena ekselencijo, čiji se položaj uzdiže do nebesa, blagotvoran kao sunce, sretan kao planeta Jupiter, uzdignut kao planeta Saturn, razuma Darijevog, stvaralaštva Džemšidova, sreće Džemove, prijestolja Husrevova, utočište sreće, nebesko kube dobrote i plemenitosti, gospodar mnogih stupnjeva, stupnja i položaja koji se samo perom može opisati, sjajan kao zvijezda Danica, brojnih vrлина čiji se bajraci sreće i veličine uzdižu visoko, lijepe čudi, mjesto rođenja zvijezda sreće i plemenitosti, korijena roda sultanskog Kisra, srž nesebičnih vladara kao Hatem, graditelj građevine sreće, utvrđivač temelja veličine, nebesko sunce vlasti i sreće, biser dvorca veličine i sreće, moćnik uzvišenog sultanata, oslonac cijenjene države, šah Tahmasp, neka ne prestane Allahova uputa za sve njegove najbliže. Čovjek se u tvojoj blizini osjeća mirno i ugodno. Čisti vjetar koji puše u tvojoj okolini, donosi miris anbera.

Neka ne ostane skriveno tvome svjetlom srcu koje obasjava sunce da dok sam se još ranije nalazio u Erzurumu, doneseno mi je jedno vaše pismo rukom Koriči Kačara. U pismu se nalazila vaša želja da živite sa mnom u prijateljstvu i miru. Prihvaćajući vašu molbu, po spomenutom izaslaniku poslan vam je odgovor. U isto vrijeme graničnim komandantima je s naše strane naređeno da se ne miješaju u stvari izvan granica, o čemu su strogo upozoreni.

Sada ste ponovo napisali pismo našem visokom položaju da biste idući pravim putem osigurali prijateljstvo, s nadom da učvrstite zgradu

ljubavi i jedinstva i poslali ste vašeg izaslanika kapuagu Ferruh-zade-bega. Ovaj izaslanik je došao i, nakon što je počašćen time da poljubiti moje skute, objasnio je u mom prisustvu ono što mu je naređeno. Upoznati smo s onim što je rečeno u vašem pismu. Sve ono što je rečeno o učvršćivanju zgrade ljubavi i uređivanju prijateljskog poretka smo razumjeli.

Svakom je poznato da je stvarni gospodar vlasti Uzvišeni Allah i u skladu sa značenjem ajeta: "Inna džealnake halifeten fi'l-erdi"²⁵³, vlast je došla u naš posjed. Svi poslovi gradova i robova predati su mom mišljenju koje svijet ukrašava. Neka je velika hvala Allahu, mudžizama našeg Uzvišenog Poslanika koje pokazuju pravi put, oslanjajući se na blagorodna nadahnuća svetih duša, Njegova časnog roda, njegovih drugova i četvorice halifa, naša namjera je uvijek okrenuta dobru, postizanju blagostanja muslimana i držanju naših srca uspravnim u općem poretku.

U vašem pismu nanizanih bisera u kome ste tražili da trajno živi mir, tražili ste s nama mir i pokazali iskrenost prema nama, to je pismo koje se piše među prijateljima između kojih postoji razumijevanje i jedinstvo i koje je napisano u skladu sa carskim običajima. Neka je znano vašem svijetlom srcu koje sunce obasjava, da je naša želja i naša nada da se čuva čast bliskih drugova i odabranih prijatelja našega Pejgambera. Ovo smo objasnili vašem izaslaniku koji je došao. On nam je saopćio vijest da se od vas može očekivati da zabranite i ukinete u vašoj zemlji to što se ashabi i halife tretiraju kao nevjernici. Zbilja, ovo je krajnji cilj naših namjera.

Na mjestu gdje se u vašem pismu govori o radu našeg Poslanika rečene su neke stvari koje se odnose na slavu imama hazreti Alije. Nema nikakve sumnje da se ni njegova veličina ni slava ne može ni opisati niti nabrojati. Ali to ne smije biti uvredljivo i neprijateljski za ostale ashabe. Naš Uzvišeni Poslanik, radost svijeta i srž bitka je rekao: "Moji drugovi su kao zvijezde. Za kojim god krenete bit ćete na pravom putu" Gajenje velike ljubavi prema svim tim velikanima učinit će čovjeka sretnim i na ovom i budućem svijetu, u to nema sumnje.

Vaše želje za prijateljstvom s nama smatraju se vrijednim da budu prihvaćene, vaš izaslanik je svoju dužnost obavio kako treba i s

---

²⁵³ Kur'an, *Sad*, 38/25. "Mi smo te namjesnikom na zemlji učinili."

našim dopuštanjem poslan je natrag vama. Ako Uzvišeni Allah hoće, od sada će među nama biti čvrsta veza i jedinstvo, prijateljske veze će teći i biti će osnažene. Međutim, da ne biste uopće postupili suprotno prijateljstvu, neka vrata vaših napada budu zatvorena prema našim oficirima i vojnicima koji će biti postavljeni na granici i neka se nijednog časa ne udalje od ostvarenog prijateljstva. Provođenje mira, blagostanja i slobode o kojima govorite u vašem pismu i vašoj želji u vezi sa hodočašćem, s naše strane je prihvaćeno. Nijednom muslimanu koji želi *tavaf* učiniti i posjetiti ta sveta mjesta ne smije niko smetati, neka svoje želje i namjere provedu veselog srca i u sigurnosti. Ves-selam.

PADIŠAHOV POVRATAK U ISTANBUL

Godina 962. (1555.). S ovakvim okončanjem izaslanikovog posla, poslovi oko vojnog pohoda privodili su se kraju. Data je dozvola rumelijskom beglerbegu, spahijama, zaimima i svoj vojsci koja je bila u zimovištu da se vrate u svoje krajeve. Svi su krenuli kućama jedni za drugim, putovima koje su odabrali kao pogodne. Njegova ekselencija padišah je prvog dana mjeseca šabana, iste godine (21.6.1555.) sa vezirima i članovima divana krenuo na put i, ostavljajući konake iza sebe, stigli su dvanaestog dana blagoslovljenog mjeseca ramazana (31.7.1555.) u dvor sagrađen u Uskudaru. Tako je svijetu donesen novi život i beskrajna radost.

IZBIJANJE DŽELALIJEVOG PROBLEMA U RUMELIJI KAO POSLEDICA NJEGOVE TVRDNJE DA JE ON PRINC MUSTAFA I UBOJSTVO DŽELAIJE

Godina 962. (1555.). Njegova ekselencija padišah, čiji poredak donosi sreću, zbog pohoda na Nahčevan bio je daleko od prijestolnice dvije godine. U to vrijeme se pojavio jedan čovjek nepoznata porijekla u okolini Soluna i Jeniše-hira²⁵⁴. Neki pustolovi – niske osobe, poistovjetili su ga sa rahmetli princem Mustafom i u njegovu glavu, punu smutnje, ulili su ljubav za vlašću. On je tako produlji-

²⁵⁴ Jeniše-hir je grad Larisa u Grčkoj.

vao smutnju govoreći ljudima: “Zaboga, ne širite moju tajnu, za ime Uzvišenog Allaha, nemojte me izlagati opasnosti kad sam se spasio iz dželatovih kandži.” Ova stvar se tako razvijala da su mnogi pustolovi, pa čak i neki ozbiljni ljudi, počeli vjerovati da je on princ Mustafa. Tobože se na mjestu gdje je rahmetli princ Mustafa trebao biti pogubljen našao u dželatovim rukama jedan drugi okrivljeni, sličan princu Mustafi, on je pogubljen, a princ Mustafa je ostavljen u životu. Ovo je objasnio osobama u koje je imao povjerenja i koje su druge u to uvjeravali. Tako je ovaj čovjek okupio oko Jeniše-hira i Soluna oko deset *tisuća leventa* na čije je čelo stao, jednog od *akindžija*, Uveji Togdža, postavio je na položaj velikog vezira, a dvojicu softi je postavio na položaje kazaskera. Odatle je sa svojim logorom i čergom izbio među softe Simavne u Dobrudži i nekim bogatašima, posebno zakupnicima, eminima, skupljačima džizje i drugim poreskim službenicima nametnuo poreze te počeo uspostavljati vojnu muziku, bajrake i druga obilježja i svitu.

O ovom stanju upoznat je princ Selim koji se nalazio u Edreni. Na ovo je princ odredio za komandanta dvorskoj vojsci jednog od *aga uzengija*, poznatog po junaštvu, skupio sve junake koji mogu nositi oružje iz Edrene i okoline i stavio ih pod komandu komandanta. Tada je naredio i sandžakbegu Nikopolja Zulkadirli Mehmed-hanu, koji je imao zadatak da tjera tamošnje razbojнике, da sa svojim ljudima dođe i likvidira ovu smutnju.

U to vrijeme je sretni padišah polazio iz Amasje. U vrijeme puta padišahu je došlo mnogo pisama od kadija iz Rumelije, od upravitelja i valija, te od princa koji se nalazio u Edreni. Na ovo je njegova ekselencija padišah odmah uputio trećeg vezira Mehmed-pašu na čelu vojske od tri hiljade janjičara i četiri buljuka aga. Prešavši more, Mehmed-paša je postavio šatore u Edreni. Međutim, u to vrijeme beg Nikopolja Mehmed-han, posredstvom age krunskog princa Selima, domamio je sa mnogo obećanja Uveji Togdžu, vezira spomenutog buntovnika koji je uhapsio lažnog princa. A on je posredstvom spomenutog age proslijedio vezanog njemu poslanog prevrtljivca princu koji se nalazio u Edreni. Poslije je odmetnik doveden u Istanbul, izveden pred divanu i nakon batinanja obješen. Uveji Togdža je pak nagrađen dobrim zeametom. Drugi

pomoćnici lažnog princa i njegovi ljudi hvatani su jedan po jedan i zatim kažnjavani.

POGUBLJENJE VELIKOG VEZIRA AHMED-PAŠE

13. *zilhade* 962. (29.9.1555.). Rahmetli Ahmed-paša je kao drugi vezir nekoliko puta postavljan za serdara i osvojio je mnogo mjesta, čime su se njegov rad i služenje svidjeli islamskom padišahu i narodu. On sam, po prirodi pravedan, sklon pravdi i povjerljiv prema istinitoj riječi, bio je osoba koja se nije uopće odvajala od uvažavanja prava onih čija je pravica. Božijom mudrošću, u vrijeme događaja vezanih za rahmetli princa Mustafu, postavljen je na mjesto velikog vezira, pa su svi mislili da je taj nesretni događaj njegovo maslo. Kod skupljanja vojske za pohod na istok, suprotno od uobičajene prakse, uočeni su neki nedostaci u očekivanom služenju sretnog padišaha. Da se u spomenutom pohodu dobro postupalo s vojskom, i uz Božiju volju, ne samo da bi bio osvojen Revan i Nahčevan, nego bi Isfahan i još mnogi uređeni gradovi bili porušeni.

Da je Ahmed-paša pogubljen baš u to vrijeme, pravi uzrok njegova pogubljenja ne bi se mogao shvatiti. Jer i mnogim ranijim svojim postupcima povrijedio je padišahovo srce i rastužio ga do krajnjih granica. Na ovaj datum, nakon zasjedanja divana smotao se svitak njegova života i on je posječen pred sobom za predstavke. Neka mu se smiluje Uzvišeni Allah. Položaj velikog vezira je ponovo dat Rustem-paši.

POMOĆ TURGUTČA-BEGA KOMANDANTU FRANCUSKE MORNARICE, TRI-ČETIRI PUTA NANOŠENJE PORAZA ŠPANJOLSKOJ VOJSCI I ZAUZIMANJE ŠEST-SEDAM TVRĐAVA

Odlazak Turgutča-bega 3. redžepa 960. (15.6.1553.). Ranije je govoreno ukratko o tome kako je gospodar francuske države, kralj Francuske, imperator Karlo V, zbog spora sa španjolskim kraljevstvom, uvijek tražio pomoć od osmanskog padišaha. I ovog puta francuski kralj je poslao padišahu izaslanike sa bogatim darovima tražeći kao pomoć nekoliko brodova iz osmanske mornarice. Na ovo je slavni

morski vuk, tadašnji valija sandžaka Karli ili, čuveni Turgutča-beg poslan na tu stranu sa više od dvadeset odabranih jahti.

Sada su poznati izaslanici francuskog kralja sa darovima došli u zimovalište u Amasju i izjavili da je pobijeden neprijatelj njihovog gospodara, samo u jednom okršaju ubijeno je dvanaest tisuća španjolskih nevjernika, otete su im iz ruku dvadeset dvije zastave, islamskim gazijama je dopao kuku bogat plijen, važne španjolske tvrđave: Narlo, Dešme, Anja, Mojka, Marmos, Leps i Marianor su osvojene i pripojene francuskim zemljama, neke su opljačkane i poharane, a zatim porušene. O svemu su ovome podrobno izvijestili sretnog padišaha, čestitajući mu i izražavajući svoju privrženost.

Koliko god su Dželalzade Nišandži-beg i Âlî-efendi ovu vojnu Turgutča-bega podrobno opisali, pošto se to odnosi na događaje izvan osmanskih zemalja, nismo smatrali umjesnim da o ovoj temi ovdje opširnije govorimo. Samo smo se na njoj kratko zadržali stoga što govori o vezama osmanskog vladara i francuskog kralja i o Turgutča-begu, jednom od najpoznatijih morskih gusara.

O UZROKU POHVALE VEZA IZMEĐU FRANCUSKIH KRALJEVA I OSMANSKIH VLADARA

U vrijeme sultana Murada II, neka mu Allah pokloni milost, oca rahmetli Fatih sultana Mehmed-hana, dva leventska kapetana koji su se bavili gusarstvom i leventstvom, pod pogodnim pobjedničkim vjetrom, sreli su jednu veliku galiju i ne pružajući joj nikakvu mogućnost, odmah su je zarobili. Izgleda da je francuski kralj dao kćer nekom sebi ravnom kralju pa je u galiju stavio čeiz, stvari, svitu i poslugu i poslao ih. Muslimani, koji su s Božijom pomoću zarobili lađu, saznali su istinu i ne gubeći ni časa dovezli su je njegovoj ekselenciji padišahu i poklonili mu je. Sretni padišah vidje da je ova djevojka takva da umjetničko pero još nije takvu naslikalo, da je to ljepotica kakvu slikar kozmosa još nije prikazao na zemlji, da je to samo jedan dar Uzvišenog Allaha. Izgovorivši kao što glasi jedna oguska²⁵⁵ poslovice "ko je zaplitaio, ko rasplitaio,

---

²⁵⁵ Oguzi su jedan stari turski narod.

kome govor koristi”, uze je u harem, uvede u đerdek i ispuni svoju želju. Kako se priča, ova žena nije dugo bila muslimanka, primila je islam samo dok je u utrobi nosila rahmetli sultana Fatiha Mehmeda.

Ja, vaš ubogi sluga, sjedio sam jednog dana u sobi za predstavke u vrijeme kad je vezir bio Hafiz-paša. Tamo je došao francuski izaslanik. Veliki vezir izađe napolje pa sam ja čitav sat razgovarao o ovoj temi sa izaslanikom, licem u lice. On se ovim hvalio i rekao: “Svi padišasi koji su došli poslije Fatih sultana Mehmeda su rođaci francuskih kraljeva. Kad su se naše zemlje ranije graničile sa osmanskim zemljama, s naše strane se prema njihovim tvrđavama i zapovjednicima nije osjećalo ništa drugo osim prijateljstva. Eto, francuski kraljevi ovako osjećaju poštovanje prema rodbini: ona nije bila muslimanka, djevojka čiste sreće, danas joj je turbe zatvoreno i zaključano, mnogo puta prolazeći Galatom svratim u harem džamije i gledam njeno turbe”.

Ali nekoliko dana ranije, Allahovom voljom, kao posljedica jednog slučaja, kao da sam htio pripremiti izaslaniku odgovor, razgovarao sam sa nekim prijateljima o ovoj temi i nismo stvar izveli na čistac. Onda sam otišao osobno jednog dana i pitao čuvara turbeta. On mi reče: “Svako jutro na sabah pokloni se u njenom turbetu po jedna hatma Kur’ana, samo ne čeka se kao u sultanskim turbetima po čitav dan i ne drži se kapija stalno otvorena. Na sabah, nakon što se prouči Kur’an, kapija se zatvara”. Iako sam to izaslaniku objasnio nije nikako prihvatio objašnjenje i ustrajavajući u svojoj tvrdnji nije se pokolebao u svom uvjerenju.

POJAVA TURGUTČA-BEGA I NEKE NJEGOVE VOJNE

Turgutča-beg je iz Menteše²⁵⁶. Pridružio se mornarici, stekao glas po junaštvima, u mornaričkoj nauci stekao je potpuno majstorstvo. Najprije je plovio na maloj lađi, a kasnije je, napredujući sve više, postao zapovjednik forse. Vremenom se povećao broj njegovih lađa, od jedne je došao do pet, a na koncu je postao komandant mornarice od dvadeset brodova forsa.

---

²⁵⁶ Menteše je stari naziv za vilajet Mugla.

U to vrijeme je brat velikog vezira Rustem-paše, Sinan-beg²⁵⁷, bio beg Galipolja i komandant mornarice. Kad su ga napali nevjernici, on je poslao glas Turgutča-begu, a ovaj se sa svojim lađama pridružio državnoj mornarici, zajedno su išli u borbu i mnoge pobjede izvojevali. Jednog dana se priključio Sinan-begu pa su dvije strane napravile vatromet. U vatrometu i paradi pokazala se veća sposobnost Turgutča-bega što je rastužilo komandanta mornarice, a Turgutča-bega osokolilo. On je zatim zbog svoje popularnosti doveden u Istanbul, pa mu je dat na upravu sandžak Karli ili. Poznatim pomorcima Hasanu Gullu, Sandžaktaru, Kara kadiju, Uluč Aliju je dato po deset do petnaest *ulufedžija* sa plaćama od sedamdeset-osamdeset akči, a svi oni su dati pod komandu Turgutča-bega koji je postavljen za komandanta brodogradnje. U to vrijeme padišah upotpuni Turgutča-begovu mornaricu sa četrdeset brodova i uputi ga da osvoji tvrđavu Solanta. Nakon što je tvrđava tučena četrdeset dana, s velikim naporom je zauzeta. Oslobodio je sedam hiljada muslimana koji su bili zarobljeni u tvrđavi. Vratio se s velikim plijenom, pred padišahom pao ničice pa mu je dat beglerbegluk Alžira i komanda nad mornaricom, ali nije to prihvatio jer se bojavao da mu Rustem-paša ne učini nešto nažao. Kad je kasnije sretni padišah otišao u Edrenu opet mu je pao ničice, zamolio da mu se da beglerbegluk Tripolisa (Trablusgarb)²⁵⁸, pa mu je udovoljeno želji.

Turgutča-beg je tačno jedanaest godina pravedno upravljao ovim krajem, toliko je izgradio tu zemlju da je bila slična Džennetu. Ako Turgutča-beg nije imao neku svetost, onda je njegova nadmoćnost nad neprijateljem dolazila od Boga. Među pomorcima se priča jedan njegov doživljaj po kome je stekao slavu:

U prvim danima je sa osam brodova pristao u luku Katra na otoku Džerbe, a pošto su ulaz u zaljev držali admiral Čigala i mletački admiral te denoveški i španjolski komandanti, oni su ga ostavili misleći da će mu nestati hrane i pića i da će njegove brodove

²⁵⁷ Sinan-beg (Sinan-paša), brat velikog vezira Rustem-paše najprije je bio sandžakbeg Hercegovine, onda je 1548. postavljen za kapudana (komandanta mornarice). Na tom položaju je umro 1558. i zakopan u haremu džamije sultanije Mihrimah, supruge njegovog brata Rustem-paše.

²⁵⁸ Trablusgarb znači Zapadni Tripolis to jest Tripolis u Libiji.

dobiti bez borbe. Međutim, ako Allah neće, nikakve koristi nema od čuvanja ulaza u zaljev. Turgutča-beg je vidio da iza brda koje je na kraju zaljeva ne može provesti brodove, ali je tamo postojala močvara i podvodan teren pa je naredio posadama tri-četiri broda da kopaju. Oslanjajući se na ajet "Ako Allah nešto hoće, on će dati povod za to", otvori se u željenom obliku moreuz, pa ostavljajući nekoliko šatora pod prividom da se nalaze tu na istom mjestu, po noći prebaci lađe kroz taj kanal i pobjegne.

Biće da je spomenuti admiral Čigala poslao radosnu vijest u Đenovu da je uhvatio u stupicu Turgut-bega. Na ovo su neka đenovska gospoda uzeli brod i krenuli na put s nadom da će vidjeti propast Turgutča-bega. Na putu su sreli flotu Turgutča-bega i svi su zajedno sa lađama zarobljeni. Nakon ovog događaja Turgutča-beg je smatran čarobnjakom pa su izgubili svaku nadu da ga mogu pobijediti.

Rahmetli Turgutča-beg je, kad je imao osamdeset godina, pao kao šehid opsjedajući Maltu. Neka je nad njim Allahova milost, imao je bezbroj bitki i pobjeda.

Mogla bi se napisati posebna knjiga kad bi se pisalo o ovoj temi sa nekim detaljima.

NEKI RATOVI I OSVAJANJA ALŽIRSKOG BEGLERBEGA SALIH-PAŠE

Godina 961. (1554.). Jedan prosti Arap po imenu Muhammed u pokrajini Maroko, uzdajući se u svoju pokvarenu glavu, brojne rodove i plemena a i mnoge Arape koji su za njega bili vezani, s tvrdnjom da je sejjid pao je u čežnju za sultanskom vlašću. U isto vrijeme se nalazio u vezi i sporazumijevao sa španjolskim nevjernicima pa je procijenivši da će uzeti neke tvrđave, preuzeo na sebe da ih preda španjolskom kralju. Nakon sporazuma i zaključivanja veza, krenuo je s nekim Arapima kopnom, a on sam je sa brojnom nevjerničkom španjolskom flotom opsjeo tvrđavu Paros, jednu od muslimanskih tvrđava. U to vrijeme je jedan iskusan, učen, razborit, ozbiljan i snažan junak, i to heroj koji je mnogo puta učestvovao u ratu, alžirski beglerbeg Salih-paša, sa mnogo lađa s mora i konjicom i pješadijom s kopna, napao na njih i toga nikogovića koji je

sebe nazivao šerifom²⁵⁹, uhvatio na snu, pritisnuo ga i uništio na tom mjestu. U isto vrijeme je pogubio mnoge njegove ljude. Kad su ovo vidjeli nevjernički pomorci, dali su se odmah u bijeg bez oklijevanja.

Poslije su gazije krenule odatle i napale na tvrđavu Bečaje koja spada u španjolske tvrđave. S leđa su napali na jednu jaku tvrđavu koju je kralj iznova obnovio i, s Božijom milošću, šesti dan su je uspjeli osvojiti. Unutra su zarobili bogat plijen koji se sastojao od mnogo vrijednih zarobljenika i stvari. Njihovu crkvu su pretvorili u džamiju, u njoj proučili hutbu u ime islamskog padišaha, u tvrđavu postavili *muhafiza*, *dizdara* i potrebnu opremu i o svemu tome poslali veselu vijest. Neka se uvijek muslimani ovako vesele osvajanjima, a nevjernici neka nikada ne prestanu plakati i žaliti.

BOJ KOJI JE VODIO U BASRI SANDŽAKBEG
GALIPOLJA I KOMANDANT MORNARICE PIJALE-BEG²⁶⁰ —
ODLAZAK MORNARICE

6. *šaban* 961. (5.8.1554.). Kao posljedica poduzetnosti koju je sa svojim sposobnostima pokazao Pijale-paša dok je bio galipoljski sandžakbeg i komandant mornarice stekao je i titulu beglerbega. U toj sretnoj godini, francuski kralj je poslao izaslanika u Istanbul s bogatim darovima, moleći opet od padišaha da mu njegova mornarica pomogne jer se španjolski kralj približio.

Na ovo je određen Pijale-beg i on je upućen prema otoku Siciliji onako kako je smatrao francuski kralj kao podesno. Ovdje je opsjeo tvrđavu Perenče koja se nalazi preko puta velike tvrđave Mesine, i s Božijom pomoću uspio ju je osvojiti. Odatle se uputio prema tvrđavama Zadaldžika, Pavelje i Harol. Međutim, u vrijeme kad je opsjedao tvrđavu Perenče, stanovništvo spomenute tvrđave je napustilo svoje mjesto i pobjegli su pa su se sklonili u strmim kame-

---

²⁵⁹ Šerif je potomak Muhammeda a. s. preko njegova unuka Hasana.

²⁶⁰ Pijale Mehmed-paša, sin Abdurrahmana je, po Bašagiću, rodом iz Hrvatske, dok Danišmend piše da je Mađar. Školovan je na dvoru. Najprije je bio kapidži-paša, a 1553. postaje kapudan-komandant mornarice. G. 1566. postaje vezir, a umro je kao drugi vezir, 1577.godine. V. Bašagić, *Znameniti ....*, 62; *Danišmend*, V, 181.

njarima. Herojski komandant mornarice, čim je dobio obavijest o ovome, izdvojio je na hiljade sposobnih leventi iz mornarice i dajući im za vodiče ljude koji znaju njihov jezik poslao je na njih. Allahovom pomoću, gazije su većinu bjegunaca pohvatale. Tadašnji komandant španjolske mornarice Andrea Dorija je sa šezdeset brodova bio usidren pred napuljskom tvrđavom i kad se za to čulo, Pijale-paša je podigao sidra i krenuo na njega. Čini se da je neprijatelj saznao da je osmanska mornarica krenula na tu stranu pa je odatle pobjegao u drugo područje. Na to je Pijale-paša, ne našavši neprijatelja, digao sidra prema španjolskim tvrđavama Gazata, Kajta, Eline, Kastilija i Kalja. Neke od ovih tvrđava su osvojene napadom gazija, a neke predajom pa je u njima zarobljeno jako mnogo blaga. Tvrđavu Kalja je želio imati francuski kralj. Njegova mornarica je promatrala preuzimanje te tvrđave. Ova tvrđava je, nakon što su je osvojili islamski gazije, poklonjena francuskom kralju. Ovaj poklon je još više otvorio put povezivanju francuskog kralja sa slavnim osmanskim vladarom.

POVOD POGUBLJENJA PIRI-BEGA, KOMANDANTA MORNARICE EGIPTA

Godina 961. (1554.). Sretni padišah, utočište svijeta, pobijedivši neprijatelja i uništivši ga, nastojeći naći putove da se stigne do onoga čemu se nadao razmišljao je da nakon pripajanja Jemena i Adena osmanskim zemljama, s Allahovom pomoću, osvoji Basru i Lahsu i zemlje u pozadini ovih krajeva, a zatim da zauzme otok Hurmuz²⁶¹. Otok Hurmuz se nalazio na mjestu koje može biti od velike koristi Basri, a imao je veliku važnost za čuvanje granica na toj strani.

Još ranije kad je vezir Sulejman-paša prolazio kroz Jemen i Aden, prošao je iransko more uz obale Širaza i Barlara, odavde je otišao u Ahmedabad, glavni grad države Gudžurat, a odatle je otišao do Dijua, a onda se nakon bogatih osvajanja s plijenom vratio natrag. U vrijeme ovog pohoda po Iranskom moru i na vrhu jemen-

---

²⁶¹ Hurmuz (ili perz. Hormoz) otok na ulazu u Perzijski zaljev, od velike je strateške važnosti za to područje.

skog kopna, Hurmuz je ostao u pozadini više od petsto milja. Kako je to bilo tako, Božijom podrškom, nije bilo nemoguće osvojenje otoka. Smatrajući da će se ovaj posao moći lahko ostvariti, padišah je izdao ferman da se izvrše potrebne pripreme u Sueskom zaljevu. S tim ciljem napravljeno je trideset kvalitetnih brodova i nakon što su dobro opremljeni i naoružani, Piri-beg je izvršio smotru junaka i opreme pa je s velikim obećanjima i nadama postavljen za komandanta i poslan ka iranskim obalama. Piri-kapudan je došao do obala Hurmuza, neka mjesta opljačkao, i nakon što je uzeo bogat plijen, opsjeo je Hurmuz i tvrđavu je dugo tukao. Kad se s Božijom pomoću primaklo osvojenje, prkosni nevjernici pod opsadom, koliko god je njihovo stanje bilo bezizgledno, s nešto novca zadovoljili su Piri-pašu da prekine opsadu. A on, ostavivši posao, povukao se i otišao u Basru da se odmara. Nakon izvjesnog vremena odabrao je tri jahte i ostavivši ostale u Basri istim putem kojim je i došao razvio je jedra. U oluji koja ga je zadesila uz obale Jemena jedna jahta je razbijena, a sa ostale dvije je pristao u Suez.

Kad je padišah saznao da su nevjernici dali novac da preokrenu bezizglednu situaciju i kad se uvjerio da je to zaista tačno, izdao je smrtnu presudu za Piri-kapudana i na egipatskom divanu mu je sabljom odsječena glava.

SJAJNA VOJNA KLIŠKOG SANDŽAKBEGA MALKOČ-BEGA

Godina 961. (1554.). Komandant hrvatske i slavonske zemlje, Zrinski, poslao je jednog bestidnika po imenu Holsen koji je bio njegov glavni komandant, sa nekoliko hiljada konjanika i pješaka, na klišku krajinu. Ovi su mnogo sela toga kraja opljačkali, nanijeli štetu raji i beraji, preostalu stoku koja je preživjela su otjerali, napravili mnoga nedjela i niskosti.

Saznavši ovo, Malkoč-beg je ne oklijevajući odmah sa islamskom vojskom počeo slijediti nevjernike pa je za njima poslao agu bešlija blagajske tvrđave Hasan-agu i ćehaju ključke tvrđave, Mehmed-ćehaju, upozorivši ih da ih gone dok ih ne stignu. Hasan-aga i Mehmed-ćehaja su u brzom jurišu napredovali i do pola noći stigli nevjernike, ne oklijevajući upustili se u okršaj i spasili ime-

tak koji su oni uzeli. Međutim, Zrinski je sa dosta vojske bio u zasjedi. Kad se zapodjenula bitka on je izašao iz zasjede i došao svojim vojnicima u pomoć, ali je tada pristigao i Malkoč-beg. S Božijom pomoći toliko su neprijatelja pobili da je Zrinski jedva bijegom uspio spasiti glavu. Kasnije je Malkoč-beg poslao dio zarobljenika i glava kao ukras padišahovom divanu pa je pridonio velikoj radosti muslimanskih srdaca. Neka se neprijatelji ružnih misli nikad ne oslobode ovakvih događaja.

JEDNA SJAJNA VOJNA DEVLETGIRAJ-HANA U KRIMSKOM VILAJETU

Ista godina. Neka je hvala i odanost Allahu što je u ovoj blagoslovljenoj godini omogućio toliko pobjeda koliko nije viđeno ima nekoliko godina. Jedna od ovih je jedna tako velika vojna i tako ogromno osvajanje koje je uspjelo krimskom hanu Devletgiraju.

Devletgiraj-han je u ovo vrijeme poslao predstavku u Istanbul kojom je izvijestio da je ruski ban Ivan pripremio šezdeset tisuća vojnika s kojim planira u proljeće harati po islamskim zemljama. Kad se za ovo saznalo, odmah je određen jedan iskusan komandant po imenu Mehmed za serdara tisućama Tatara. Saznavši da Tatari dolaze, nevjernici su im izašli u susret. U podne se rasplamsala vatra bitke i smrti pa su se dvije strane tukle do jutra bez predaha. Kad se razdanilo borba se još rasplamsala i u vrijeme pred podne vjetar pobjede je zapuhao na stranu muslimana, a nevjernici su spas potražili u bijegu. Gazije su ih slijedile i tukle. Allah zna da se u ovoj vojni od šezdeset tisuća nevjernika spasilo vrlo malo.

OSVOJENJE TVRĐAVA KAPOŠVARA, BOBOVCA I KORTINE

Godina 961. (1554.). U vrijeme dok je njegova ekselencija padišah bio u ratu sa krivovjernim šahom sklopio je mir s kraljem Ferdinandom, kako je to zahtijevala situacija. Ali prokleti hajduci i razbojnici nisu se ustezali od napada na narod i raznih pokvarenosti. Sklonište i utočište svih, jedino mjesto gdje su se sklanjali kad bi ih napali gazije bila je tvrđava Kapošvar.

Zbog toga je budimski beglerbeg Tajgun-beg, lav u ratnom znanju sa begovima vezanim u njegov ejalet: begom Stolnog Biograda Arslan-begom, sinom Mehmed-paše Jahjapašića, begom Ostrogona Ahmed-begom, begom Novigrada Sulejman-begom, begom Seksara Sinan-begom, begom Girižigala Ahmed-begom, begom Hatvana Mehmed-begom, begom Sementurne Nasuh-begom, a svaki od njih je bio lav na bojnopolju i tigar ili panter na brdu junaštva, poslao na spomenutu tvrđavu iz spomenutih sandžaka timarnike, azape i junake muhafize. Da bi ovi napali tvrđavu poslano je nešto vojske prije njih. Nevjernici su izašli, pa iako su započeli bitku sa pridošlim, kad su poraženi zatvorili su se u tvrđavu i zazidali tvrđavska vrata. I stanovništvo susjedne tvrđave Sendikap, čuvši da su došli muslimani, napustili su svoje mjesto i smjestili se u tvrđavu Kapošvar.

Kad je islamska vojska stigla blizu tvrđave, beglerbeg lavljeg srca je postavio baljemez topove donesene iz Šikloša u zaklone i tukao tvrđavu dan-noć. Zapalivši drva kojima su napunili potok Kapoš koji teče kroz jarke oko tvrđave, ti podli nitkovi su grajom stvorili džehennem od mjesta gdje su se zatvorili dok se dim dizao do neba. Prošao je i deveti dan od početka opsade. Prvog dana mjeseca zilkadeta (28.10.1554.) islamski borci su ponovo prešli u napad. Nakon dugog sukoba i borbe, vjetar pobjede je zapuhao na islamsku stranu, poboli su se bajraci na toranj i zidove tvrđave, proučen je ezan, a sablje su se zadovoljile nevjerničkim džigericama. Na koncu su se Džehennemlije zatvorile u unutrašnju tvrđavu. U to vrijeme je oslobođeno mnogo muslimana koji su bili zarobljeni. Na koncu su oni koji su bili u unutrašnjoj tvrđavi objesili mačeve i mrtvačke pokrove o vrat i molili predaju.

Nakon što se vidjelo šta treba ovoj tvrđavi otišlo se na tvrđavu po imenu Kortina. Ali oni koji su bili unutra, nisu imali hrabrosti da sačekaju islamsku vojsku, shvatili su da nemaju snage da se odbrane, ostavili su tvrđavu praznu i pobjegli. Odatle se otišlo do tvrđave Bobovac u Mađarskoj. I tamo su njeni stanovnici ostavili tvrđavu praznu i pobjegli. U namjeri da se odatle krene na tvrđavu Sigetvar, spustilo se u sigetvarsko polje i nekoliko dana se bavilo pripremama za opsadu. Međutim, zbog toga što se približavala zima, smatralo se pametnim odustati od opsade.

O NADNARAVNIM SPOSOBNOSTIMA GAZIJA

U tim danima kadija u palanki Girižigal napisao je prema svojim mogućnostima epsku pjesmu u kojoj je objasnio svoja predviđanja. Ustvari, da nema ovakvih osoba kako bi bilo moguće držati se na jednom ovakvom mjestu, okruženom sa svih strana nevjerničkim tvrđavama blizu Sigetvaru i kako bi bilo moguće uopće ući u jedan ovakav rat.

Kadija Girižigala kaže ovako: Ahmed-beg, koji je beg u spomenutoj palanki, otišao je sa najboljim mudžahedima u tvrđavi u osvajanje Kopošvara, a onda se poslije toga spustio u blizinu Sigetvara. Da bi pripremio osvojenje i ovog grada, beglerbeg se savjetovao sa begovima i drugim gazijama. Ali kako je vrijeme bilo kasno i kako se približila zima, smatralo se pametnim da se za sada odustane od osvojenja, taj posao je odgođen za iduću godinu i poželjevi sreću beglerbegu on se udaljio u pravcu Budima. Kad su se tako Ahmed-beg i njegove gazije udaljili šest konaka od Girižigala, nevjerni zapovjednik Sigetvara, smatrajući da je sada prava prilika, navalio je na Girižigal.

Kadijini stihovi, onakvi kakvi su, ovdje se prenose:

*Nevjerničkom zapovjedniku koji je glavni unutra
Tom prokletniku ime je Karadžin
Pojavi se jednog dana na tvrđavi
Namjera mu je bila uzeti Girižigal
Ako pitaš za decembar, znaj blizu je
A do Sigetvara je samo pola milje
Ispalismo mnoge topove glasnike
Da bismo muslimane obavijestili
Ali vrlo malo bijaše gazija
Zato zamolismo od Allaha pomoć
Bilo nas je sto četrnaest ljudi
Spremni muslimana u tom trenutku
A nevjernika je došlo više od tisuće
Neki pješaci, a neki konjanici
Nije bilo koristi zapodjenuti boj
Kapiju zatvorismo i u tvrđavu uđosmo*

*Nevjernici poslaše jednog zimniju
 Traže da im na riječ predamo Girižigal
 Zakle se tamo na vatru i svjetlost
 Na krst, Indžil i Zebur
 Na taj način se zavjetova:
 "Od nas neće stradati muslimani".
 Mi smo smislili na kraju izaći i ljuti boj zametnuti
 A ni neprijatelji nisu ustuknuli
 Svi su odjedanput bili spremni.
 Spremni su bili i muslimani
 Otvorili su kapiju i stupili naprijed.
 Ja sam bio kadija muslimana
 Grupi mudžahida spomenuh vjeru
 Rekli su lijepo "Otvori kapiju
 Ostavi strah koji ti je u srcu
 Izađimo i obznanimo da smo spremni
 Požurimo i stupimo u boj."
 Rekoh im "O junaci bojnog polja,
 Za ljubav šaha Gazi Sulejman-hana
 Otvorite uši i slušajte šta vam se kaže
 Objasnio sam vam šta trebate znati
 I želja mi je da pitate o tome.
 A ne da vas spriječim od bitke
 Danas nek se žrtvuje ili glava ili život
 A sutra nek bude blagdan žrtava
 Želim samo da čujete ovo
 Danas je petak i dan arefe²⁶²*

I svima sam rekao: "Danas su islamski hodočasnici na Arefatu, a ostali muslimani u džamijama, mole Allaha i traže pomoć. Nema nikakve sumnje da mole za gazije i čuvare granice kao što smo mi. Potrebno je da i mi sada klanjamo, zamolimo Boga i prolijemo suze, jedan sa drugim se halalimo i da poslije toga idemo. Neka oni koji ostanu budu gazije, a koji umru šehidi. Neka se na ovom

---

²⁶² Dan arefe (yawmu'l-arafat), dan okupljanja hodočasnika na visoravni Arafat kod Mekke, uoči kurban-bajrama.

svijetu spominjemo po dobru, a na drugom svijetu da se isкупimo pod bajrakom Božijeg miljenika našeg uzvišenog Pejgambera. Zbilja su svi gazije poslušali moju riječ i stali da klanjaju podne. Čak su i nevjernici pomislili da se mi zavjetujemo da bismo se predali. Ali kad se završio namaz i kad je bila sredina dana, otvorila se kapija svi su odjednom izašli i krenuli u napad.

*Svi ovi u pravom boju
u pobožnosti, odanosti i molitvi
Ali među njima dva su znalca
Riječi obojice su učene
Ti visoki ljudi su vjernici u jednog Boga i njemu se klanjaju
Poznati su najzad kao delije
Jedan je Deli Mehmed, junak pravi
A drugoga zovu Deli Husrev.
Obojica njih su vođe dvije družine
A konji pod njima prekrasni
Muslimani koji su bili oko nas
Od strane muslimanskih tvrđava
Primivši znak od njihovih topova ti dobri
Odmah su primili vijesti od ulaka
Tako brzo dođoše ovi
Pojavi se odjednom petsto gazija
Prašina se digla putem kojim su došli
Zdesna s lijeva su se pojavili
Pomislio bi koliko je hiljada konjanika i vojnika
Došlo u pomoć, ej brate!
Kad ovo pogledaše i vidješe nevjernici
Propast im se ukaza, htjeli ne htjeli
Okrenuše lica natrag i svi pobjegoše
A gazije su ih gonile i bile.
A prije nego što su ovi došli, slušaj šta je bilo:
S dvije strane dvojica gazija su jurišali
Obojica su izgledali kao izvan sebe
Ušli su u vojsku kao da su pijani
Dok su se borili u toj bici
Tamo pade Deli Mehmed kao šehid*

*Tvom robu se nešto čudno dogodi
To što se dogodilo nije nikakva pustolovina
Bog zna da ovo što govorim ne lažem
U ime Mustafe, njegove porodice i ashaba
Vidio sam zatim Deliju koji je pao kao šehid
Odsječena glava odvojena od tijela
Nevjernik koji ju je odsjekao uze glavu u ruku
Da je odnese u svoju zemlju
Vidje to Deli Husrev pa zavika
Što spavaš, uze ti glavu i ode
U redu što si dao život i žrtvovao glavu
Ali to je čudno i drukčija predstava.
Slušaj ovu mudrost i ovu tajnu
Taj gazija je bio šehid odsječene glave
Odmah, smjesta ustade i dođe
Rukom onog prokletnika udari i uze
Sruši se, pade s konja, glava iz njegove ruke
Taj gazija uze glavu pade i nestade
Niti ga je ko vidio niti čuo.
Ovo vidje Husrev pa mu se svidje
Uzviknu "Neka ti je svijetlo lice, junače!"
Dade znak meni nemoćnom:
"Gledaj šta se zbilo ovome mladiću"
Stao je kao okamenjen ovaj nemoćnik
Gledavši u ovo čudo neviđeno i zadivljujuće
Naljuti se na mene i reče "Šta ti je?
Što stojiš, bori se, muslimanu!"
S njegovim riječima dođe mi snaga
U to vrijeme neprijatelja snađe propast
Dok se tako borilo stiže i vrijeme akšama
Svi se mi vratismo i dođosmo u tvrđavu
Neki u skupinama neki pojedinačno
Izbrojismo i šehide u taj čas
Šehida je bilo devetnaest taj dan
Izbrojeni su i ubijeni nevjernici
Šezdeset četiri njihova leša ležahu
Ništa nismo više činili*

*Donesosmo šehide na sredinu
 Posebno onoga mladića, prijatelju
 Saslušaj zbog čega je umro
 Glavu mu našosmo odmah kraj tijela
 Odsječena je bila, kraj njegove ruke
 Donesosmo ih i pokopasmo taj čas
 Klanjao se namaz i učio Kur'an.
 Tada uđoh u tvrđavu kao omamljen
 Čas smiren bijah, čas potresen
 Kad ovaj bijednik pođe u tvrđavu
 Na putu prema sobi sretnu ga Husrev
 Zovnuo sam ga jer je znao sve tog časa
 Reče "Evo me, sultanu svijeta"
 Ja više nisam govorio o stanju onoga
 A on mi reče: "Vidje li kako onaj delija uživa?"
 Rekoh "Vidio sam uistinu onoga, mladiću,
 Jeste li vi odavde vidjeli njega?"
 "Takvih je bilo ovdje mnogo" – reče*

PRVO POJAVLJIVANJE KAHVE U TURSKOJ

Godina 962. (1554.). Do devetsto šezdeset druge godine (1554.) u prijestolnici Istanbulu, kao ni u čitavoj Anadoliji i Rumeliji, nije bilo kahve ni kafana. Početkom spomenute godine došao je iz Halepa jedan čovjek zanatlija, po imenu Hakem, zajedno sa jednim uglednim čovjekom iz Damaska, po imenu Šems, i oni su u Tahtakaleu otvorili po jedan veliki dućan i počeli prodavati kahvu. Neke osobe sklone uživanju, posebno ljudi skloni čitanju i pisanju, počeli su se okupljati po dvadeset-trideset osoba i tako formirati društva. Neki su čitali knjigu ili lijepe spise, drugi su opet igrali tavle ili šaha. Ponekad bi donosili novonapisane gazele pa bi se govorilo o poeziji i književnosti. Osobe koje su trošile velike novce priređujući gozbe da bi skupili prijatelje, sada su se oslobodili tih troškova i sa novcem od jedne-dviije akče za kahvu, počeli su priređivati sjedjeljke.

Posao je tako krenuo da su kafane punili oni službenici koji su otpušteni s posla pa su morali čekati neki novi posao, kadije, mu-

derrisi, skupine besposlenih i nezaposlenih ljudi, tako da se u kafanama nije moglo naći mjesto ni za stajanje, a kamoli za sjedenje. Kafane su bile na tako dobrom glasu, da su njihovi vlasnici bili ugledni ljudi, a imali su i stalne prihode u rukama.

Imami, mujezini i tobožnji sufije u narodnim kafanama su uživali u kahvi, govorilo se da niko ne ide u džamije. Vjerski učenjaci su govorili:

“To je gnijezdo nevaljalstva, bolje je ići u mejhanu nego u kafanu”. Posebno su vaizi utrošili mnogo truda da bi je zabranili. Muftije su izdavale fetve da je potpuni haram sve što se ugljeniše i gori kao ugalj. Rahmetli sultan Murad III – neka je nad njim Allahova milost – mnogo se trudio da u svome vremenu zabrani kahvu. Ali opet nije to uspio provesti. Neki prijatelji su u zatvorenim ulicama i pozadi nekih dućana sa stražnjih vrata počeli raditi, nazivajući ove kafane – kafana iza ugla”. Kasnije su posredstvom nekog *subaše* ili *asesbaše*²⁶³ dobivali dozvolu pa se nisu prolazili kahve. Čak bi rahmetli Manav Ivaz, kao istanbulski kadija, govorio: “Kad se potpale kazani, poredajte sudove” pokazujući pri tome na fin-džane. Ali od toga vremena je to toliko prešlo u praksu, da se prestalo i sa zabranom. Čak su i vaizi i muftije govorili da nema opasnosti da se pije ukoliko kahva nije crna kao ugalj. Dolazili su ulema, šejhovi, veziri, visoki veziri kao na izvor, otvarali kafane pa više niko nije ostao ko nije pio kahvu. Bilo ih je čak koji su i zlatom plaćali zakupninu za kafane.

POJAVA DUHANA RUŽNOG MIRISA I ŠTETNOG PO ZDRAVLJE

Duhan su 1009. (1600.) donijeli engleski nevjernici i prodavali ga kao tobožnji lijek protiv bolesti koje dolaze zbog vlage. Neki prijatelji skloni uživanju postali su ovisnici o njemu govoreći da on donosi užitak. Postepeno su ga počeli upotrebljavati i oni koji nisu imali užitka u njemu. Čak su mu se odali i mnogi pripadnici uleme i državnih velikana. Kafane su bile pune dima od pretjera-

---

²⁶³ Asesbaša je naziv za čorbadžiju dvadesetosme orte janjičarskog odžaka. Imao je određene policijske kompetencije.

nog pušenja besposlenjaka i danguba pa se u njima ljudi nisu mogli međusobno ni vidjeli. U čaršiji i u bazarima nisu ispuštali lule iz ruku, pušujući jedan drugom u lice. Zaudarala je čaršija i mahale, a o tome su tolike pjesme napisane da su ih čitali i upućeni i neupućeni.

U nekim prijateljskim krugovima više je puta bilo rasprave o ovome. Ružan miris duhana uvlačio se u bradu i kapu, u odjeću, a posebno, ako se puši unutra, u kući. Osim toga stvari poput prostirke i mebla, postelje u kući na mjestima su propržene, a pepelom je svaki kutak kuće zaprljan. Poslije sna, pod utjecajem neugodnog zadaha i od pretjerane upotrebe duhana, čovjek dolazi u stanje da ne može raditi, rukama ne prihvaća za posao, a trpeći i druge brojne štete počeli su se ljudi pitati šta je u tome uživanje, a koliko je šteta, a oni koji su pušili nisu mogli ništa drugo odgovoriti osim "Prvo, duhan je zabava, a osim toga pruža užitak". Međutim nema nikakve duhovne ili bilo kakve pretpostavke za uživanje. Taj odgovor ne može biti nikakav odgovor i nije ništa drugo do neslanog i bezukusnog praznog laprdanja, a može se ubrojiti i u velike grijehe. Sve na stranu, a koliko je puta duhan izazvao požar u Istanbulu. Koliko je stotina i hiljada ljudi u tim požarima izgorjelo. Ali zbilja, ne može se nijekati da može biti koristan ako ga koriste čuvari galija gdje rade galioti zbog toga što ovaj posao izaziva pospanost. A pomalo i suši zrak gdje je previše vlažno. Ali zbog ovako male koristi, izlagati se mnogim štetama niti je korisno niti je u skladu s tradicijom.

Do četrdeset pete godine (1635-36.) duhan se toliko raširio, toliko je postao poznat da je nemoguće to opisati i objasniti. Neka Uzvišeni Allah našem padišahu poveća život, pravdu i pravednosti, koji je u svim osmanskim pokrajinama ukinuo kafane, a na njihova mjesta dao da se postave odgovarajući dućani, a kategorično zabranio da se puši smrdljivi duhan. Na taj način je tolike siromahe i bogate iz ovog milosrđa i dobrote nagradio i dobročinstvo učinio, da mu ovi do smaka svijeta zahvaljuju, ne mogu se koliko treba odužiti.

O STANJU OSMANSKE MORNARICE KOJA JE OSTALA U BASRI

Gore je pisano o tome kako je Piri-paša poslat da osvaja Hurmuz i kako je ostavio mornaricu koja je bila s njim u Basri. Kubad-paša, tadašnji beglerbeg Basre odredio je Murad-bega koji je bio ranije

beg Katifa da dovede ponovo ovu mornaricu u Suez i predložio padišahu da će on ovaj posao, uz Božiju pomoć, uspješno obaviti. Kad je prijedlog prihvaćen poslana je naredba da Murad-beg obavi ovaj posao. Pošto je stigla padišahova naredba, Murad-beg je obavio pripreme i krenuo na put. Kad je došao preko puta Hurmuza naišao je na mornaricu prokletih Portugalaca i dvije strane su zametle žestoku bitku. Božijom mudrošću najprije je pao kao šehid Reis Sulejman, a onda i Reis Redžeb. Još nekoliko poznatih junaka među gazijama su popili *šehidsko šerbe*. Mnogo im je brodova oštećeno neprijateljskim topovima. Nakon ovako velikog poraza stigla je i večer pa su dvije strane obustavile borbe. Ali zbog velikih oštećenja činilo se da će jedna lađa potonuti, pa su gazije na njoj pokušale spasiti živote pristajući na obalu Barlara. Nevjernici koji su ih slijedili, neke su pobili, a neke lancima okovali. U ovoj situaciji Murad-beg, ne nalazeći mogućnost da ide naprijed, bio je prisiljen da se vrati i opet ode u Basru. O onome šta se zbilo poslan je izvještaj u Istanbul.

O NEKIM DOGAĐAJIMA KOJI SU SNAŠLI U BRDIMA I PUSTINJI
SEJDI ALI-KAPUDANA²⁶⁴ KOJI JE DOBIO ZADATAK DA FLOTU
IZ BASRE DOVEDE U SUEZ

Tih dana je beglerbeg Basre izvještajem upoznao padišaha sa ovim zbivanjima pa je za komandanta egipatske mornarice određen jedan od mornaričkih komandanata i znalac pomorstva, čehaja brodogradnje Hizir Kethuda-bej-oglu Sejdi Ali-kapudan. Sejdi Ali-kapudan se više puta s mornaricom nalazio na vojnim pohodima i učestvovao u mnogim bitkama sa rahmetli Gazi Hajreddin-pašom, a bio je po prirodi junak, a na polju znanosti malo mu je bilo ravnih, čak je napisao neka djela iz astronomije i astrologije, bio je iskusn i odvažan čovjek.

---

²⁶⁴ Sejdi Ali b. Husejin (umro 1562.), admiral koji se bavio geografijom, a naročito Indijskim oceanom, ostavio je iza sebe geografska djela. Ratovao u Indiji, a onda se vratio kopnenim putem u Tursku. S ovog putovanja (1557.) donio je dvije knjige *Miratu'l-memalik* (Ogledalo zemalja) i *Muhit* (Ocean). Prvo djelo je posvetio sultanu Sulejmanu Zakonodavcu. V. A. Adnan Adivar, *Nauka kod osmanskih Turaka*, Zenica, 1999., str. 112-113.

Postavši komandant egipatske mornarice, prvog dana mjeseca muharema devetsto šezdeset prve godine (7.12.1553.), krenuo je iz vojarne u Halepu i uputio se u pravcu Basre. Nakon što je upotunio ono što mu treba u Basri, sa petnaest galija, jahti i drugih brodova, prvog dana mjeseca šabana (2.7.1554.), krenuo je iz Basre, pa krajem uz obale Lahse došao je do Katifa, odatle do Bahrejna i poslije do otoka Hareka, nasuprot grada Reja. Od jednog zarobljenika koga je uhvatio na nevjerničkom brodu koji je susreo, saznao je da se portugalski komandant nalazi u opsjedanju tvrđave po imenu Dobal na indijskim obalama i da je, saznajući da se osmanska flota nalazi u Basri, poslao dvanaest brodova da je prate. Da bi preduhitrio neprijateljsku flotu, Sejdi Ali-kapudan je zaplovio prema pučini i deseti dan ramazana iste godine (9.8.1554.), nakon jedne žestoke bitke, Božijom dobrotom vjetar pobjede je zapuhao na islamsku stranu. Idući odatle, četrdeseti dan, u blizini Hortegana naišao je na dvadeset neprijateljskih ratnih i trgovačkih brodova. Bitka je trajala od kasnog jutra do večeri pa je neprijateljska mornarica pretrpjela strašan poraz Nastavljajući put, sedamnaesti dan bio je napadnut od neprijateljskog glavnog komandanta Gozna do Rakčo koji je bio sa trideset četiri broda. Iako je jedan brod Sejdi Ali-kapudana pogođen iz topa izgorio i nevjernički je jedan brod izgorio, a pet velikih i malih galija je potpuno uništeno. Na kraju veslači su se umorili pa nisu imali snage ni da veslaju ni da ratuju. Onda su se usidrili pa su se tako nastavili boriti pa je na taj način dvjesto gazija palo kao šehidi. Većina veslača koji su bili Arapi izašli su na kopno.

Kako su tamo bile obale Nedžda, došli su Arapi Nedžda i mnogo pomogli. Oni su uputili kakav put treba da slijede pa se na kraju došlo do obala Kirmana, odatle do Berdžaša, a odatle do zaljeva Šehbar. Vođeni jednom levantskom jahtom na koju su ovdje naišli, došli su do zaljeva nazvanog Kevadar i tu su se jedno vrijeme odmarali. Narod ovog kraja je bio pleme Beludž, a vladar im se zvao Melik Dželaluddin b. Dinar. Glavni grad im je bio Bender-i Kevader. Beludžijci su izjavili da su vezani za našeg sretnog padišaha, dali su jelo i piće, a dajući vodiča koga su poslali, učinili su veliku stvar. Osmanska mornarica se odatle otisnula na Indijski ocean. U to vrijeme je po Allahovoj naredbi izbila žestoka oluja koja se zove

slonovski uragan: tačno deset dana i deset noći nisu se razlikovali dan od noći i noć od dana tako da su bili prisiljeni većinu tereta i stvari baciti u more. Na kraju, opet, Allahovom dobrotom, puh-nula je bura pa se ušlo u zaljev Gudžend. Ali idući tamo more se uzburkalo. Vodič je obavijestio znakom na izlaz iz ovog kovitlaca. Tako su se nakon velikog pretrpljenog straha uspjeli spasiti. Tamo su pristali na obalu Gudžerat preko puta tvrđave Dijū. Ali nakon ovakvih dana i noći provedenih na valovima, svi su pali umorni, većina brodova je natopljena vodom pa su bili u stanju da se ne mogu popraviti.

Odatle su stigli u zaljev Demon²⁶⁵. Većina naroda je smatrala blagodati što je mornarica izašla na kopno. Naročito stoga što se saznalo da se tih dana portugalska mornarica nalazi u tim vodama, većina leventa je ušla u službu vladara Demena Emira Eseda. U to vrijeme je Imadulmulk, vezir padišaha Gudžerata sultana Ahmeda, poslao jednog čovjeka po imenu Aga Hamza koji je bio dizdar tvrđave Seret i kad je dobivena obavijest o neprijateljskoj floti, zaključeno je da je vrlo opasno zadržavati se u zaljevu Demen i da to neće biti ispravno pa je obavijestio da se odmah radi na tome da se dođe do zaljeva tvrđave Seret.

Od polaska iz Basre bilo je tačno tri mjeseca. Leventi i lađari koji su bili zajedno istinski su bili preplašeni. Gotovo sve preostale Osmanlije su ušle u službu Imadulmulka i gospodara Serata Hudavend-hana. Uz Sejdi Ali-kapudana ostalo je njemu odanih samo pedeset ljudi. Serdar egipatskih puškara Ali-aga i čehaja egipatskih janjičara Mustafa-aga ostali su kapudanu vjerni pomagači. Sajdi Ali-kapudan na kraju posla svoje lađe, topove i drugu opremu vladaru Sereta Hudavend-hanu, a ovaj mu posla potvrdu da će mu protuvrijednost biti isplaćena i tako Sejdi Ali početkom muharema devetsto šezdeset druge (26.11.1554.) ode u glavni grad Gudžerata Ahmedabad. Odatle je krenuo i pune tri i po godine obilazio Indiju, Sind, Kabul, Samarkand, Bedehšan, Horasan, Delhi, Multan, Iran i Turan i nakon što je prošao hiljadu i jednu muku i tegobu, u mjesecu redžepu devetsto šezdeset treće (svibanj-lipanj 1556.) došao je u Istanbul. Ne zadržavši se ni ovdje, ode u Edrenu

---

²⁶⁵ Luka u Beludžistanu, u Zapadnoj Indiji.

gdje se nalazio sretni padišah. Predade pisma koja je nosio od vladara, ispričavši šta mu se sve dogodilo, a onda je dobio mjesto *muteferrike* s plaćom od osamdeset akči, a također su nagrađeni ljudi iz njegove egipatske pratnje, dati su im darovi i odjeveni su im kaftani. Nakon što je izdana naredba da dobiju zaostale plaće i sve što treba da im se isplati, uputili su se u Egipat. Njemu je pak mjesec dana kasnije data služba timar defterdara Dijarbekira.

O POSJETI ČASNIM EVLIJAMA I VELIKIM ŠEJHOVIMA KOJE JE
UČINIO RAHMETLI SEJDI ALI-KAPUDAN ZA VRIJEME SVOGA
POHODA PUNOG OPASNOSTI, O GRADOVIMA I KASABAMA I
ČUDESNIH STVARIMA KOJE JE VIDIO

Odlazak na vojni pohod i povratak s puta rahmetlije, gore je u sažetom obliku opisano i objašnjeno, onoliko koliko je to potrebno u ovoj historijskoj knjizi. Ali, kako smo mi planirali dati mjesta u našoj knjizi nekim stvarima koje se rijetko susreću, smatrali smo umjesnim da iz djela pod naslovom *Ogledalo carevina* kojemu je autor Sejdi Ali-kapudan ovdje preneseno imena velikih šejhova i evlija koje je posjetio i opise gradova i kasaba gdje se odmarao. Želim od Stvoritelja svijeta da zbog ljubavi koju gajim u sebi prema njima, dobijem nadahnuće iz njihove duhovnosti i da dospijem do svoje želje na oba svijeta. U isto vrijeme, s Božijom pomoću, prenio sam u tekst opise gradova i kasaba koje je obišao tokom svoga putovanja i čudnovatih i neobičnih stvari koje je vidio.

Prva posjeta koju je obavio po izlasku iz Istanbula bila je Sejid Gaziju²⁶⁶, onda je u Konji posjetio hazreti Mevlanu, sultan Veleda²⁶⁷, Šemsa Tebrizija²⁶⁸, Šejha Sadruddina Konjevija²⁶⁹, u Kaj-

²⁶⁶ Mjesto u blizini Eskišehira (35 km jugoistočno). Naziv dobio po legendarnom turskom junaku Sejjid Batal Gaziju, nad čijim je grobom podigla turbe majka seldžučkog vladara Alauddina Seldžukija. Kasnije su tu osmanski vladari sagradili tekiju, džamiju, medresu i imaret.

²⁶⁷ Sultan Veled je sin Mevlana Dželaludina Rumija, pjesnik na perzijskom i turskom jeziku. Pokopan je uz oca, u istom turbetu.

²⁶⁸ Tebrizi, Šemsuddin Muhammed b. Ali b. Melik, duhovni Šems vođa Mevlanin, čovjek koji ga je inspirirao na putu tesavvufa.

seriju Šejha Evhaduddina Kirmanija²⁷⁰, Burhaneddina Muhakkak Tirmizija, Šejha Bahaeddinzadea, Šejha Ibrahima Aksarajija, Šejha Davuda Kajserija, u Halepu Davud pejgambera, Zekerijja pejgambera, Belkija pejgambera i od ashaba ensarija Sa'id Ensarija, u Urfi-grobnici dobrih ljudi posjetio je mjesto hazreti Ibrahima, u Mosulu Junus pejgambera, Džerdžis pejgambera, Šejh Muhammed Garabiliya, Kadibul-han Mevsilija, u Samarri imama Aliju'l-Hadija²⁷¹, imama Hasana Askerija²⁷², u Bagdadu Juša pejgambera, Imami Azama Ebu Hanifu²⁷³, imama Ahmed ibni Hanbela²⁷⁴, imama Jusufa²⁷⁵, imama Muhammeda²⁷⁶, imama Gazalija²⁷⁷, Ijas ibni Ishaka, imama Musa Kazima²⁷⁸, imama Muhammeda

²⁶⁹ Sadruddin Konjevi, Ebu'l-me'ali Muhammed b. Ishak, veliki poznavalac i komentator djela Ibu Arebija, koji mu je bio očuh. Umro je 671./1272-73. u Konji.

²⁷⁰ Evhaduddin Kirmani, poznati iranski pjesnik i jedan od velikih tesavvufskih šejhova.

²⁷¹ Deseti imam 'Ali b. Muhammed Nakijj (ponekad se navodi pod imenom Hadi), sin je devetog imama, Mehammeda b. 'Ali Tekijj-a, rođen u Medini 212./827., a umro (otrovan) u Samarri, 254./868. godine. V. Sejjid Muhammed Husejn Tabatabai, *Ši'a u islamu*, Zagreb, 1996., str. 204-205.

²⁷² Imam Hasan b. 'Ali Askeri, jedanaesti je imam, a sin je desetog imama Ali b. Muhammeda Nakijja. Rođen je 232./845., a umro (otrovan) 260./872. godine. Tabatabai, *Ši'a u islamu*, str. 205.

²⁷³ Nu'man b. Sabit Ebu Hanifa- Imam A'zam je prvi od četvorice sunitskih imama. Umro je u Bagdadu 150./767. godine.

²⁷⁴ Ebu Abdullah b. Muhammed Šejbani, jedan od četvorice osnivača mezheba. Rođen u Bagdadu 164./780-81., a umro također u Bagdadu 241./855-56.

²⁷⁵ Imam Jusuf je jedan od dvojice najpoznatijih učenika i sljedbenika Imam A'zama Ebu Hanife.

²⁷⁶ Imam Muhammed je drugi od dvojice najpoznatijih učenika i sljedbenika Imam A'zama Ebu Hanife.

²⁷⁷ Hudždžetu'l-islam Zejnuddin Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed et-Tusi. Jedan od najvećih islamskih učenjaka i šafijskih fakiha. Rođen 450./1058. u gradu Tusu, u Horasanu. Napisao veliki broj djela iz oblasti islamskog prava, filozofije, tesavvufa. Umro 505./1111. godine.

²⁷⁸ Imam Musa b. Džafer Kazim je sedmi imam u sistemu 12 imama, sin je šestog imama Džafer b. Muhammeda, a brat Ismaila, koga druga šiitska frakcija (ismailiti) priznaje za sedmog imama iako je umro za očeva života. Ismailiti vjeruju da se on sklonio i da će se pojaviti kao Mehdi. Musa b. Džafer je rođen 128./744., a umro (otrovan) 183./799. godine. V. Tabatabai, *Ši'a u islamu*, str. 201.

Nakija²⁷⁹, Kanber Alija²⁸⁰, šejha Abdulkadir Gejlanija²⁸¹, šejha Džunejda Bagdadija²⁸², Maruf Kerhija, šejha Šiblija, Serijja Sakatija, Halladž al-Mansura²⁸³, Bišra Hafija, Džumerda Kassaba, Behlula Dana²⁸⁴, Fuzlej ibn Ijasa, šejha Šehabeddina Suhraverdija²⁸⁵, šejha Davuda Tajia, u Kerbeli imama Husejina²⁸⁶ i mezarove onih koji su s njim u tom događaju pali kao šehidi, u Nedžefu je posjetio hazreti Adema, Nuh pejgambera, Šem'un pejgambera, kufanski mesdžid hazreti Alije el-Murteda i pejgamberov mihrab te hazreti Alijinu kuću, Kanberovo i Duldulovo mjesto, na putu za Hasankale posjetio je Zulkifl pejgambera sina hazreti Harunovog. U Halepu je posjetio mjesto imama Mehdijsa, hazreti Alijinog brata, imama Ukajija i Mesdžid Ums. Na putu za Basru vidio je grob Selmana Farisija²⁸⁷, a preko puta Regge mezar Uzejr pejgambera. U Basri je vidio grobove Talhe, Zubejra, Enesa ibni l-Malika, Abdurrahman ibni Avfa i ashaba šehida, zatim mesdžid imama Alija. Na putu od Šatelaraba prema Mehrizi-ju i Abadanu vidio je mekam

²⁷⁹ V. bilješku o desetom imamu Ali b. Muhammedu Nakijju. Ovdje je kod Pečevije, odnosno kod njegova izvora Sejdi Ali-Kapudana radi o nekoj zabuni jer mezar desetog imama, pod dva različita imena, "posjećuje" i u Samarri i u Bagdadu.

²⁸⁰ Kanber je oslobođeni rob četvrtog halife, odnosno prvog imama hazreti Alije.

²⁸¹ Abdulkadir Gejlan, Gavsul-a'zam Muhjiddin Ebu Muhammed b. Ebi Salih b. Dženki Dost, jedan od najvećih evlija i pirova tarikata. Rođen u Iranu u kasabi Gejlan 470./1077-78., a umro 561./1165-66.

²⁸² Džunejd Bagdadi je rođen u Bagdadu 207./822-23., učio kod učenika šejha Šafijja. Vremenom je priznat kao "stožer vremena" (najveći autoritet u svoje vrijeme). Trideset puta pješke otišao na hadž. Spada u velike evlije. Umro je 298./910-11. godine.

²⁸³ Mansur Halladž, čuveni mutesavvif, porijeklom iz Bejse u Iranu. U vrijeme halife Muktedir Billaha učinio je neke protušerijatske radnje i 306./918-19. pogubljen u Bagdadu.

²⁸⁴ Behlul Dana je brat Harun ar-Rašida, koji je izigravao ludu, ali je uistinu bio mudrac.

²⁸⁵ Šihabuddin Suhraverdi Ebu Hafs 'Umar b. Muhammed al-Bukri. Veliki mistik i šafijjski fakih, rođen u Suhraverdu 539./1144-45. umro u Bagdadu 632./1234-35.

²⁸⁶ Husejin b. 'Ali je unuk Muhammed a. s., sin hazreti Alije i treći imam u šiij-skoj hijerarhiji.

²⁸⁷ Selman Farisi, spada u ashabe, rođen u blizini Isfahana. U mladosti bio zoroastrovac, kasnije primio islam i bio jedan od najprivrženijih vjernika.

(mjesto) hazreti Alije i mekam Hizir Alejhiselama, u Džezairi Muhteremu tj. Hareku, imama Muhammed Hanefi ibn imam-Alija i njegove drugove šehide. U vilajetu Gudžerat, u mjestu zvanom Čerkez vidio je grob šejh Ahmeda Magribija. U gradu Pen šejha Nizameddina Pirpenija, a sa šejhom Abdulvehhabom koji pripada sejjidima je razgovarao. Počašćen je i posjetama šejha Mireka i šejha Džemalija. U nekim mjestima oko tvrđave Mar našao se sa šejhom Ibrahimom, posjetio je šejh Džemalija i šejh Dželalija u gradu Belbanu bio je počašćen posjetama šejhu Behauddina Zekerijjau, šejhu Ruknuddinu, šejhu Sadruddinu i šejhu Muhammedu Edžvibe.

U glavnom gradu Indije, Dehliju posjetio je šejh Kutbuddina Pir Velija, šejh Nizamuddina Veli Ferid Šekergenče, Mir Husrev Dihlevija, Mir Hasan Dihlevija, u Delliju, u vilajetu Gejlan, Sejjid Ali Hemedanija, u kasabi Džihani Šehter u pokrajini Turan, hazreti Hadže Jakub Džerhija, u blizini Kuhi Šegerda Hadže Bak-a i Hadže Nema-a. U Semerkandu Danijal alejhisselama i mjesto Hizir alejhisselama i hrku Hazreti pejgambera i njegovu obuću te rukopis Kur'ana koji je svojom rukom prepisao hazreti Ali, od šejhova: pisca Hidaje šejh Ebu Mansura Maturidija²⁸⁸, šejha Zindea i Hadže Abdullaha Šejhul-ahrara, Hadže Abdija Birunija²⁸⁹ i Hadže Abdija Enderuna, Hadže Čupana, Kadi-zade Rumija²⁹⁰. U Buhari: čar Bekra i grobove učenjaka Maverannehra i grob pisca fetvi "Četrdeset hiljada četiri sto fetvi". Onda je u Gudždevanu posjetio grobove Hadže Abdulhalik Gudždevanija, a u Buhari hazreti Hadže Behauddina Nakšibendija Kadi Hana, Hadže Ebu Hafsa Kebira, Hadže Sadruššeria, Pir Hadže Behauddin

---

²⁸⁸ Ebu Mensur Maturidi rođen je u selu Maturid u blizini Semerkanda. Živio od 280.-332./893.-943. Spada u najznačajnije hanefijske učenjake.

²⁸⁹ Muhammed b. Ahmad Harizmi Ebu Rejhan Biruni, veliki islamski mislilac, služio kod Sebuktegina. Boravio u Indiji, učio indijski jezik i filozofiju. Oko 450./1058. je još bio u životu. Autor je brojnih djela iz islamske teologije i filozofije.

²⁹⁰ Musa-paša b. Mahmud b. Mehmed Salahuddin (1337.-1412.) koji je slavu stekao pod imenom Kadi-zade Rumi, po mjestu službovanja njegova oca. Bio je poznati turski matematičar i astronom. Poslije živio u Horasanu i Turkestanu. Upravnik opservatorije u Samarkandu.

Nakšibenda²⁹¹, sultan Ismail Samanija, potom sina Ejub pejgamb-
bera, Kabul-Ahbar ve Šemsul Emmeti as-Sarahsija.

U Horasanu u gradu Čardžuj imama sina Musa Riza, brata mu Aliju Hadže-i Mešhed; u gradu Hoj Pehlivan Mahmud Pir Jari Veli. U gradu Harezmu šejha Nedžmuddina Kubra, šejha Ali Ramtinija, šejha halvetija, imama Muhammeda Rubaija i pisca djela *Kuduri* i *Džerrah* Džarullaha Zamahšerija i pisca Tefsira Molla Husejina Harzemija Sejjid Ata, Hakim Ata i njegovog starijeg sina Abdul-
latifa. U gradu Tusu Muhammed Hanefija i Firdevsija Tusija²⁹². U gradu Mešhedu, u Horasanu. imama Ali Riza, u Nišaburu imam-
-zade Muhammeda Mahruka i Šejha Attara, u Bistamu imama Muhammeda Eknaha, šejha Bajezida Bistamija, Ebul-Hasan Harakanija.

U Dehanu imam-zade Džafera, u Simmanu šejha Alauddevle Simmanija, u gradu Rej imama Abdulazima i ženu imama Husejina Šehrbanu. U Kazvinu imama Šehzade Husejina. Pored grada koji se zove Ebher posjetio je grob Ibn Husejina ibn Ahi Evrena. Pro-
lazeći kroz Kurman vidio je šejh Muhammeda Demtiz ibn Hadže Ahmed Jesevi. U Hemedanu Ajnul Kudat hazreti Hemedanija i bajraktara našeg pejgamb-
bera Pir Ebu'l-la-jia, muhadžira iz Mekke. U brdu Bî-sutun imama Kasima. U selu Vejselkaran Uvejsa el-
-Karanija, u Ergani-ju hazreti Zulkifl pejgamb-
bera. U Sivasu Abdul-
vehhaba Gazija i Ali Babu. U pokrajini Rum Hadži Bektaši Velija i Balim Sultana.

U Kiršehiru Ahi Evrena, Ašik-pašu. U Ankari Hadži Bajrama Velija i njegovu djecu i mekam Hizir Alejhiselama. U Gojnuku šejha Akšemseddina. U Izmitu šejha Nebi Hodžu, neka Uzvišeni Allah utopi u mirisne vjetrove njihove duše i neka uzvisi njihove uspjehe bogatim nagradama.

---

²⁹¹ Behaaddin Muhammed b. Muhammed Nakšibend, osnivač nakšibendijskog tarikata (1318.-1389.). Rođen u Kasri Arifan (Kasri Hinduvan) blizu Buhare u Uzbekistanu.

²⁹² Najveći iranski pjesnik i jedan od najvećih svjetskih pjesnika Abu'l-Kasim Hasan b. Ishak b. Šerefšah Tusi.

Rođen je u blizini grada Tusa u Horasanu 320./932., a umro 422./1020. ili 416./1025. godine. Autor je najvećeg iranskog epa *Šahname* – knjige o carevima.

O OTOCIMA I OBALAMA NA KOJE JE SVRAĆAO SEJDI ALI-
KAPUDAN KAD JE OTIŠAO IZ BASRE I O GRADOVIMA I
KASABAMA KAD JE IŠAO KOPNOM

Izašavši iz Basre stigao je na otok Kajs, to jest Stari Hurmuz i Bireht. Prema Birehtu na obalama Džijavi naišao je na kasabe Kimraz i Lime. Odatle, u blizini grada Hozengaha, susreo se s nevjerničkom mornaricom, tu je bio žestok okršaj i pobijeden je neprijatelj. Tu je bila jedna muslimanska država. Na brodove je natovarena voda i napravljen je odmor.

Onda kasaba Oman u Omanskom vilajetu, tj. u gradu Sindžaru, odatle su došli u tvrđavu Maskat i Kalehat. I ovdje su doživjeli neprijateljski napad i vodili veliku borbu. Ovdje se otvara put prema Nedždu i tu su došli Arapi Nedžda i pomogli. Poslije se iz vilajeta Mokran stiglo u Mali Mokran. Odatle idući za Bender Šehbar, naišli su na jednog lađara koji je bio od tamošnjih muslimana. Ovaj ih je čovjek vodio pa su pristali u luci Guadar. Tamošnji narod se zove Buludž. Ime njihova vladara je Melik Dinar ibni Dželaluddin. Tu je došao vladar Guadara, s njim su se vidjeli i on im je objasnio da je srcem vezan za osmanskog padišaha. Kad god je osmanska mornarica dolazila do Hurmuza, uvijek im je pomagao. Čak, kad su posljednji put bili, dopremio je hranu za pedeset-šezdeset osmanskih brodova, ali pošto su ti brodovi ranije isplovili nisu se susreli. Ovaj put je i Sejdi Ali-kapudanu data opskrba i vodič, a sretnom osmanskom padišahu poslao je jedno pismo.

Iz Bender Guadara isplovili su prema Indijskom moru, to jest oceanu i napredujući duž jemenskih obala, vratili su se. Kad su, manje-više, prošli Granični rt i približili se Zafare i Sečeru zahvatila ih je strašna oluja koju ovdje zovu *Slonovski orkan*.

Tačno deset dana i deset noći nisu se razlikovali dan od noći. Onda, kad se vrijeme malo smirilo, ljudi su izašli na palubu. Na susjednoj obali u gradu Džamher mogli su se razabrati idolopoklonički hramovi. Nastavljajući put, prošlo se ispred Kormijana i Menkeluda pa se došlo do pred Sanare, a odatle do luke Dijua. Plašeći se toga što se klanac Dijua nalazi u nevjerničkim rukama, čuvajući se prošli su tuda, pa su na kraju stigli u vilajet Gudžerat, jednu od indijskih zemalja. Ovdje se preko puta nalazio tjesnac po

imenu Demen²⁹³. Tu se nalazio jedan upravitelj padišaha Gudžerata, pod imenom Melik Esed. Sejdi Ali-kapudan je sa tri broda koja su oštećena u gore spomenutoj oluji topove, municiju i opremu predao na čuvanje Meliku Esedu. U to vrijeme se padišah Kalkute Šapur nalazio pod teškim pritiskom portugalskih nevjernika. Rekavši da će doći velika osmanska mornarica iz Egipta i da će uskoro pomoći ovome vladaru, Sejdi Ali-kapudan je ohrabrio padišaha Šapura. S druge strane, Melik Esed je dao vijest da se u tim krajevima nalazi nevjernička flota, pa osmanska flota, da bi se udaljila od te opasnosti, nije imala drugog izlaza nego da ide u zaljev Sura. Suočeni s ovom situacijom, Osmanlije su razvile jedra prema Suretu. Ali većina osmanskih moreplovaca su prešli u službu Melika Eseda. Preostali leventi i veslači su, nakon što se došlo u Surat, napustili mornaricu. I Sejdi Ali-kapudan je, sa preostalih pedeset ljudi, odlučio da se kopnom vrati u Tursku.

Luke države Gudžerat su gradovi po imenu: Demen, Surat, Buruč, Kijabe, Somnat, Mengalor, Formijan. Ali upravni centar je grad Ahmedabad. Kad je izašao na kopno, Sejdi Ali-kapudan je došao u Ahmedabad. Odatle je otišao u Patan, a onda redom Radmebur, Sind, iz Sinda u granično mjesto Vanek, zatim grad Džune, Bagi feth i grad Tute koji je glavni grad Sinda. U to vrijeme padišah Sinda je bio šah Hasan Mirza. Jedna prijestolnica je bila i tvrđava Nusretabad. Nakon dužeg vremena otišao je u Saboran, tvrđavu Bekr, odatle u tvrđavu Mar, onda u grad Multan, odatle u Sadkerab, odatle u Lahor i grad Sahrend pa u tvrđavu Menkut. Indijski padišah Humajun dobio je o ovome vijest pa je u znak pažnje koju gaji prema osmanskome padišahu, poslao četiri stotine slonova i na tisuće vojnika da ih dočekaju, pa im je priređeno veličanstveno slavlje i čašćenje.

Petnaestog dana mjeseca zilkadea iste godine došli su u grad Dehli, glavni grad države Sind. Humajun padišah je svima dao obilnu nagradu i mnogo se trudio da osigura da oni ostanu u Indiji. Ali Osmanlije to ne prihvaćaju i čvrsto su odlučili da se vrate u svoju domovinu. Molio je, ako ništa drugo, da ostanu barem jednu godinu kao učitelji znanosti kojom se pomoću astrolaba proučava

²⁹³ Daman, grad i luka u Indiji, sjeverno od Bombaja.

kretanje sunca i mjeseca. Pri tome neće manjkati nijednog trenutka uvažavanje i nagrađivanje. Ova se nauka nauči za tri mjeseca, a Sejdi Ali-kapudan je bio veliki znalac na ovom polju. Zbilja, nije se znalo da u to vrijeme postoje ljudi u Rumu, pa čak u Damasku, Kairu i Halepu koji su u stanju pomoću astrolaba odrediti kretanje sunca i mjeseca. Oni koji su ovo pravili nisu to izradili iz karata zvijezda.

Na koncu, Osmanlijama je dozvoljeno da idu. Po tamošnjim zakonima padišah je izlazio na balkon jednog dvorca svakog petka navečer i pokazivao se vojnicima i cijelom narodu. Toga dana se u okolinu toga dvorca okupilo na hiljade ljudi na tu ceremoniju koja se zove *viđenje*. Međutim, padišah se, spuštajući se stepenicama, oklizne i padne i treći dan umre. Na njegovo mjesto je došao njegov sin Dželaluddin Ekber padišah. Čak je i Sejdi Ali-kapudan u povodu toga događaja sastavio jedan kronogram:

*Čuvši ovaj bolan glas, plačući
Kronogram smrti Humajun padišaha recite."*

Još ranije, povodom osvojenja prijestolnice grada Agre sročio je kronogram i tim povodom nagrađen.

"Neka je blagoslovena Agra padišahu".

U mjesecu rebiulevvelu sve Osmanlije su krenule. Došli su do Lahora, odatle u Pakipet²⁹⁴, odatle u Krtal, pa u grad Semanije u Saniseru, pa u Madžar, pa u Badžvar, pa ponovo u Lahor, onda u Bekr, pa u Hošab odakle su neki prešli rijeku Nilab lađama, a neki splavovima pa su stigli u Kabul. Tada je Kabul bio prijestolnica vilajeta Zabulistan, bio je vrlo izgrađen i lijep grad. Opisao je njegove bašče, voćnjake i obilje voda. Krećući se odatle prošli su vilajete Kalan, Bedehšan, Anderan i Talikan. Glavni grad Bedehšana bio je Keš. Odatle su došli u grad Reštat. Odatle u Bender prešavši rijeku Amu Derja tj. Džejhun pa su stigli u Delli, onda u Kulabi, zatim Bazari nev u pokrajini Turan, pa u Kasaba Sember, a odatle

---

²⁹⁴ Danas grad Pakpatan.

u Džagabatan to jest Hisar Šadman i Dehnur, a odatle u kasabu Misir i Samarkand.

Međutim, sretni padišah je kao pomoć Barak-hanu poslao po hanovom izaslaniku, šejhu Abdullatifu nešto janjičara-puškara i nekoliko topova za tučenje tvrđava. U to vrijeme je šejh Abdullatif umro, i Barak-hanu se činilo da od posla neće biti ništa. Komandant Osmanlija umro je u borbama. Osoba koja je došla na njegovo mjesto, nakon mnogih borbi, vratila se putem Taškenta i Turkistana u Rum. I Ahmed Čauš koji se s njima nalazio, vratio se preko Buhare i Harezma u Rum, dio janjičara koji su bili s njim priključili su se Sejid Burhanu a dio Barak-hanu. Uz njega je ostalo samo sto pedeset ljudi.

Sejdi Ali-kapudan priča: “Kad sam za ovo stanje upitao Barak-hana, on mi je odgovorio: “Šta da radim, postali smo lažljivci prema sretnom sultanu, nismo nikakav posao završili, ali ako mi ti pomogneš, nadati se da će se posao obaviti”. Ja sam na to rekao: “Ja se ne mogu upustiti u proces dok ne dobijem naredbu od padišaha”.

On će na to: “Sad ću ti poslati izaslanika da se obavijesti o stanju” i uz izaslanika je poslao Hajdar Alem-šejha, jednog od potomaka Ahmeda Jesevija²⁹⁵.

Neka se Uzvišeni Allah smiluje rahmetli Gazi sultan Sulejman-hanu. Eto to je padišahovo pregnuće. Gdje je Taškent, gdje je Samarkand da tamošnjem vladaru za dobrobit vjere pošalje vojnike, lahke i teške topove. Kakvo sretno padišahovo pregnuće, kakva pomoć, kakvo islamsko nastojanje!

Onda se došlo do grada koji se zove Kale u Buhari, odatle u Samarkand, pa u Puli-i ribat, pa Hararos, odatle u grad Hajum, a onda u vilajet Harezm. Više od jednog mjeseca se lutalo besposleno po pustarama Kipčaka, i pošto je bila jesen, a nije se mogla naći ni kap vode ni rukovet trave, prešli su preko ovog kraja, došli su do mjesta koje se zove Šam, odatle u Šarapčug, odatle u vilajetu Horasan u grad Derun, onda u grad Bagova, odatle u Lesa, odatle u grad Tus, u Iraki Adžem, kasnije u Mazenderan i Bistam, odatle u

---

²⁹⁵ Ahmed Jesevi, pjesnik, osnivač jesevijskog tarikata, jednog od rijetkih tarikata koje su osnovali Turci.

Damgan, odatle u Sima'n, a kasnije u grad Rej, pa u Kazvin, Der-guzin, Hemedan, pa u kasabu Sadabad, Kuli Elvend i putem Niha-venda u Kurdistan, Kuhi Bisutun, tvrđavu Zendžir, grad Ban, zatim u Bagdad i na koncu u mjesecu redžebu devetsto šezdeset treće stigao je u Istanbul.

O NEKIM ČUDNIM I RIJETKIM STVARIMA KOJE JE VIDIO
RAHMETLI SEJDI ALI-KAPUDAN ZA VRIJEME PUTOVANJA

Jedna od čudnih stvari je ovo: na perzijskom kopnu, tj. luka ši-raskog kraja, je grad Rej. Kad se prođe ovuda i dođe do Bahrejna sazna se da je tamošnji gospodar čovjek po imenu Murad Reis. Ovdje na dubini od osam kulača²⁹⁶, roniodi su kružeći napunili mjevove ovom vodom i izvadili je van pa su donijeli ovu vodu svojim vladarima i uglednim osobama. Ova voda je u ljetnoj sezoni hladnija od svih voda, a imala je i lijep ukus. Gospodar je uvijek pio ovu vodu. Ovom vodom su počastili i Sejdi Ali Reisa, a kapu-dan je rekao: "I mi smo je takvom našli, a s obzirom da smo tamo bili i mi smo te vode pili". Zbog ovoga je objavljen ajet "Meredže 'l-bahrejni jeltekijani"²⁹⁷ i to je bio razlog što je ovom gradu dato ime Bahrejn (Dva mora).

Jedna od stvari koje se rijetko susreću: u vrijeme kad je puhao orkanski vjetar zvani "Slonovska oluja", vidjeli su ribe i morskog konja dužine jahte. Napisao je da su vidjeli ogromne zmije i kornj-ače veličine guvna. Vodiči su im dali upozorenje da se drže blizu kopna.

Jedna od čudnih stvari: u okolini tvrđave Seret u državi Gudže-rat uzgaja se jedno drvo koje zovu nari. Slično je stablu hurme. Odsijeku vrhove grana i provedu ih u testije. Kad se testija napuni ovom vodom koja kapa iz drveta i kad uzavre na suncu, pretvori se u vino. Oni koji su skloni piću u ovoj zemlji, piju ovo umjesto vina. Ispod drveća ima uvijek onih koji se bave tim poslom. Napi-sao je i to da su neki leventi s lađa, zbog toga što su se opili ovim pićem i zametnuli kavgu, jednog između sebe ubili.

²⁹⁶ Kulač je mjera za dužinu, koliko se može dohvatiti raširenim rukama.

²⁹⁷ "Pustio je dva mora da se dodiruju". Kur'an, *Rahman*, 55/19.

U čudnovate stvari spada i ovo: kad se ide putem Džanjameza prema Ahmedabadu gledali su drveće čiji su vrhovi dodirivali nebo. Na njima su bili šišmiši ogromnih tijela. Čak su izmjerili raspon krila kod jednog od njih pa je izašlo četrnaest pedalja. Na svakom drvetu bilo je bezbroj ovakvih šišmiša. Grane istog drveta koje se penju uvis savijaju se i prema dolje pa dodiruju zemlju. Grane koje se opuštaju do zemlje spuštaju korijen, rastu i iz njih nastaje drugo stablo. Tako iz svakog izađe po dvadeset-trideset stabala. U hladu svakog od ovih može sjediti na hiljade ljudi. Ovo drvo zovu tuba. Duž istog puta uspijeva i drvo zakkum, nikakvo drugo drvo ovdje ne može uspijevati.

U rijetko viđene stvari spada ovo: u toj državi ima mnogo papagaja, isto kao u našoj državi golubova. Ima i mnogo majmuna. Gdje god su boravili dolazilo je na hiljade majmuna koji su punili okolinu, u većine su bili mladi u rukama, pod pazuhom i na ramenima, igrali su i stajali prema njima. Kad padne noć, svaki se povlačio na svoje mjesto. Tako je zapisao.

U neviđene stvari spada: u istom vilajetu, kad putnici i trgovci putuju u neko mjesto, mnogo se plaše i u stalnoj su opasnosti od nevjernika rašputa, tj. razbojnika na konjima koji pripadaju indijskim nevjernicima. Ali postoji jedna grupa koja spada u bat-ove nevjernika Bajnan, a bat je onaj koji spada u najdublje učenjake ovog krivog vjerovanja. Ovi jamče da će trgovce i druge putnike sigurno odvesti od jednog do drugog mjesta uz izvjesnu nadoknadu za njihovu uslugu. A putnici idu na put i obavljaju svoje poslove. Ako se jedan bat nađe pored trgovaca i putnika, iskazujući poštovanje prema njima, ne dodiruju prolaznike. Kratko rečeno, ako nekoga dohvate, bat njega svojim handžarom ubije. Kasnije su prošli proklete vođe tih rašputa i raznim postupcima su ih sa njihovim porodicama pobili i iskorijenili ih.

Među rijetkim stvarima napisao je da je vidio na putu prema tvrđavi Mar u vilajetu Sind mrave veće od vrabaca.

Među čudnovatim stvarima: Gudžeratlije kažu indijskim nevjernicima Tabjan, a Indijci im kažu Hindu. Oni nemaju svete knjige. Vjeruju da kozmos nema ni početka ni kraja. Kad neko umre neko natovari njegovo tijelo i donese na obalu mora i tu ga spali. Ako umre muškarac, a ostane njegova žena, ako je žena ostarjela niko

je ne dira, ali ako je u dobu u kojem je bio muž, htjela ne htjela zapale je. Ako žena vlastitom voljom dođe do vatre i zapali se svi njoj bliski je hvale i naprave slavlje. Ako se udovica opire spale je silom. Ako je pak spasu neki muslimanski vojnici, žena postaje njihov imetak, iz njihovih ruku je ne uzimaju, čak ne pokazuju ni takvu namjeru. Zbog toga, u to vrijeme, ona uzima čuvara od svojih gospodara i da mu da čeka sve dok ne izgori tijelo.

Među čudnim stvarima: u Indiji postoje dresirane gazele. Ovima se na rogove zaveže konopac pa se puste. Kad sretnu divlju gazelu jedna se sa drugom njuše pa kad se dodirnu rogovima, uže se omota divljoj životinji oko rogova ili vrata, a kad se pokrene još je više omota. Na to dođe lovac i uhvati divlju životinju. U čitavoj Indiji se gazele love na ovaj način.

Među rijetkim pojavama: u pustinjama se nalazi goveče zvano bivo. Mnogi su vrlo divlji. Da bi se sačuvao, lovac napravi sklonište i čvrsto ga veže na slona. Tako vodi slona na mjesto lova. Kad sretno bivola slon ga tjera sa dva zuba i kad ga pritijesni, lovac skoči iz svoga skloništa, baci se na njega i veže ga. Na isti se način lovi i nilski konj. Ali oni imaju posebnu snagu koju nema nijedna životinja. Ako konjanika udari jezikom, slomi ga. Čak je Sejdi Ali-kapudan ovako opisao ono što je čuo od indijskog vladara Humajun-padišaha: jednom je dananilski konj tjerao jednog čovjeka, i taj čovjek, htio ne htio, pruži se na zemlju i legne, dakle na taj se način htio sačuvati od životinjske napasti. Na ovo je životinja čovjeka jezikom oblizala od vrha do dna i uništila ga. Sejdi Ali-kapudan je zapisao u svojoj knjižici da se Humajun padišah zakleo govoreći ove svoje riječi. Najbolji nilski konji žive u morima.

U čudnovate stvari spada: u brdima oko grada Džušaji vidjeli su mlade nosoroge. Svaki od njih je bio u tijelu kao omanji slon, a na čelu su imali po dva roga dužine pedlja. Međutim, priča se i zna da su nosorozi u Abesiniji veći od ovih.

U rijetke stvari spada: jedan od čudnih događaja koji su viđeni u planini Songordek, u gradu Dehnev, u vilajetu Turan. Na toj visoravni bez prestanka padaju kapi iz neba kao kiša, skupljaju se i odatle teče velika rijeka.

Među neviđene stvari spada: duž harezmanskog puta, uz rijeku Amu Derja (Džejhun) u državi Horasan, bilo je mnogo lavova.

Stoga nije bilo moguće da jedan ili dva čovjeka odu i uzmu vodu. Vodu smo uzimali samo boreći se s lavovima, zapisao je.

RAT RAHMETLI SULTANA SELIMA-HANA DOK JE BIO
PRINC SA NJEGOVIH BRATIM PRINCIMA BAJEZIDOM. BIJE
PRINCA BAJEZIDA PERZIJSKOM ŠAHU. O TOME ŠTA MU SE
TAMO DOGODILO I O NJEGOVOM KRAJU.

Dok je princ Selim pravno upravljao sandžakom Manisom, a princ Bajezid isto tako sandžakom Kutahijom, sretni padišah im je promijenio sandžake pa je princa Selima poslao u Konju, a princa Bajezida u Amasju. Princ Selim se pokorio padišahovoj naredbi, ali princ Bajezid je bio jako neraspoložen da napusti Kutahiju koja je blizu Istanbula i ode u jedan tako dalek sandžak pa je izrazio negodovanje i poslao ocu pisma u kojima ga moli da ga ostavi u Kutahiji. Princ Selim je krenuo, došao do Burse i čekao tri dana da se tu susretne sa princem Bajezidom, a kako ovaj nije došao uputio je predstavku sultanu. Na to je padišah čija je dobrota beskrajna kao more, poslao po jedno pismo-savjet i to princu Selimu po trećem veziru Mehmed-paši, a princu Bajezidu po četvrtom veziru Pertev-paši. U pismima im je savjetovao i upozoravao ih da ne postupe suprotno uputstvu. Ovaj put princ Bajezid nije imao snage da se opire, okrenuo se prema Amasji i otišao. Ali otuda je pisao vrlo oštra pisma princu Selimu. Čak nije mogao toliko otprijeti poslao mu je ženske stvari poput peče i čaršafa izazivajući time smutnju. Princ Selim je ocu poslao i pisma i stvari koje mu je poslao brat. Kad je sretni padišah saznao za ove neumjesne postupke i znakove pobune princa Bajezida, zaključio je da ovo neuobičajeno ponašanje ukazuje na to da je skrenuo s uma i nije više ostalo ni kakve sumnje da nije dostojan krune i prijestolja i da bude oslonac naroda.

Ali rahmetli Âlî-efendi o ovoj stvari daje nešto drugačije podatke. Âlî-efendi je ranije bio *divan katib* Lala Mustafa-paše u Damasku, a onda kad je ovaj postavljen za serdara u pohodu na Iran, Âlî-efendija mu je bio slavni baškatib u njegovoj kancelariji. Osim pisama poslanih iranskom šahu u to vrijeme, iz njegova prefinjenog pera su izašle obavijesti o osvojenju, druga pisma i oba-

vijesti. Dakle, Âlî-efendija je godinama radio u službi spomenutog paše, nekada je bilježio ono što bi čuo od paše, a nekada ono što su govorili pouzdani ljudi. Naročito Mustafa-pašu mnogo hvali pa ga ponekad poistovjećuje s Aleksandrom, a nekad sa Sahip-kiranom²⁹⁸ pa ga u opisima uzdiže do neba. S toga stanovišta ne može se pretpostaviti da bi postupio suprotno istini u onome što je napisao i treba bez sumnje biti sigurno ono što je on govorio. Âlî-efendi u svojoj povijesti kaže: "Izvor i uzrok rata prinčeva je smutnja i lukavstvo Bajezida i uzrok što je njegovo ime obeščašćeno" pa nastavlja ovako objašnjavati ovu tajnu:

"Bilo je poznato da je Mustafa-paša u početku bio tijesno vezan za princa Bajezida. Ali veliki vezir Rustem-paša gajio je mržnju prema Mustafa-paši govoreći da je on jedan od ljudi pogubljenog Ahmed-paše. Stoga je njega koji je bio mali *miriahor*, preko preporuke padišahu učinio *češnidžibašom*. Onda ga je poslao za sandžakbega Safeda. Kako je bilo poznato da je vezan za princa Bajezida, kojeg je princ Selim namjeravao ubiti, 963. (1555-56.) postavi Mustafa-pašu na položaj lale i pošalje ga u službu princa Selima. Princ Bajezid pošalje za njim čovjeka, htijući Mustafa-pašu koji je došao iz Safeda u Manisu postaviti kod sebe. Namjera mu je bila da poslije pošalje predstavku sretnom padišahu da ga postavi njemu za lalu. Mustafa-paša, saznajući ovo, odmah posla pismo u kojem izražava da je njihova veza prekinuta i da je treba učvrstiti. U pismu je rečeno: "Za ovog vašeg slugu je lakše osigurati vašu sreću u službi princa Selima, nego što bi to mogao učiniti u vašoj službi, ako ovog vašeg slugu ovaj put uzmete kod sebe i pored toga mjesta u vašem srcu, to neće biti u redu, jer će se shvatiti da ste istupili protiv padišaha." Rahmetli princ Bajezid je bio daleko od lukavstva i prevare, čiste duše i čovjek koji je vjerovao svaku riječ koju je čuo.

Uistinu, većina padišaha koja dolazi iz ovoga visokog soja je istog karaktera. Daćemo jedan primjer na tu temu.

Slušao sam od rahmetli Korkut-bega, sina jednog drugog Mustafa-paše koji je bio lala njegova veličanstva osvajača Egre sultana

---

²⁹⁸ Sahip-kiran je sretna osoba koja se rodila u vrijeme kad se Jupiter i Mars nađu sjedinjeni u jednom znaku, ovo ime je simbol za osvajača svijeta.

Mehmeda III – neka je nad njim velika milost Uzvišenog Allaha: “Jednog dana je sultan Mehmed, dok je još bio dijete, sjedio pokraj bazena dvorca u Manisi i razgovarao sa bliskim i privrženim ljudima. Kao posljedica nekog slučaja otpoče priča i u njegovom prisustvu neko reče: “Neki lažljivci lažu i izmišljaju stvari koje uopće ne postoje.” Na to će princ: “Kako je to moguće, kako se može govoriti o nečemu što ne postoji, to uopće ne može biti”. Jedan od aga navede jedan primjer “Na primjer, ako neko za ono što vidi u bazenu kaže da je đulsija ili vino, ta osoba laže”. Ovaj put princ uopće nije vjerovao: “Ovo je voda, i ako neko kaže da je đulsija ili vino, pa zar to može reći pametna osoba?”

Svi nerazumni postupci princa Bajezida bili su rezultat spletke i postupaka na koje ga je nagovorio njegov lala. Čovjek pametan kao Rustem-paša, razborit, sposoban da smisli razna lukavstva i spletke, nije mogao shvatiti ovu pokvarenost njegova lala (odgojitelja). Naročito stoga što je lala padišahu pisao da mu je princ Selim rekao: “Sve je ovo djelo Rustem-paše koji princa Bajezida skreće s pravog puta” i “On je taj koji potpaljuje princa Bajezida”. Sretni padišah je vjerovao da je Rustem-paša sklon princu Bajezidu pa je mislio da veliki vezir sve ovo čini s nekim predumišljajem. Kratko rečeno, slavni lala je ušao u službu princa Selima i upoznao krunskog princa do najsitnijih pojedinosti. Kako je većinu vremena provodio u zabavi i piću, budući se nalazio u društvu velikih ljudi, u skladu sa značenjem izreke “čovjek je na putu svoga gospodara” on je, pošto su se nalazili na istom kolosijeku, uvidio da su potpuno ostali po strani od strasti i žudnje za vlašću. Na ovo, stavljajući na lice masku lala koji želi dobro princu, govorio je: “Veliki vezir Rustem-paša, većina njemu bliskih ljudi i aga, kao državni visoki dužnosnici drže princa Bajezida, vi ste po naravi skloni piću, težite zabavi i stalnom druženju s vašim uljudnim intimnim prijateljima. U ovakvom kretanju stvari, ako ispadne prilika, oni će raditi da sretnog padišaha udalje od vas i onda postoji mogućnost da princ Bajezid bude prestolonasljednik. Ako se prema ovome ne razmisli na vrijeme, kada Allahovom odredbom sretni padišah s ovog svijeta preseli na drugi, stanje će izaći na zlo. Ako ni od koga ne bude pomoći, kako se može doći na vlast u ovoj uljuljanosti?”

Princ je odgovarao obećavajući:

“Sada da vidimo tebe, kako znaš i kako misliš da je najbolje onako postupi, zamisao je tvoja, ako Bog da, ako mi bude suđen prijestol, ti ćeš biti prvi veliki vezir.”

Na ovo je lala rekao:

“Za ovo je prvi plan oboriti princa Bajezida u padišahovim očima. Put za ovo je svesti ga s puta pokornosti i osigurati da se pobuni protiv padišaha. Za ovo uđimo u ovaj posao i neka kao posljedica bude pobuna.”

Čim je dobio dozvolu princa Selima, Lala Mustafa-paša se odmah dao na posao i napisao princu Bajezidu pismo puno riječi koje odaju ljubav i privrženost. U pismu je napisao da se princ Selim danju-noću opija i zabavlja, da se nalazi u stanju nemara jer je zbog toga što traži zabavu u piću, digao ruke i od ovog i onog svijeta pa ako se želi završiti posao sada za to postoji mogućnost dok je on u ovako obamrlom stanju. Pismo je najprije pročitao princu Selimu, a onda poslao.

Daleko od mržnje i smicalica taj princ čista srca, primivši pismo povjerovao je lalinim lažima jer je to odgovaralo njegovim željama. Napisao je odmah odgovor u kome je molio: “Pazite, ne propustite priliku da uradite na vrijeme ono što je neophodno.” Još zapečaćeno pismo lala odnese princu Selimu i pročitaj mu ga. Onda napisa princu Bajezidu još jedno pismo u kojem je pisalo: “Napasti nekoga na mjestu gdje on spava hajdučki je posao, padišahu se neće svidjeti. Ali pisma puna nevjerstva i grdnje javno pročitajte, ako to nećete, pošaljite peču i čaršaf (valu i feredžu) i druge ženske stvari, skupite svoju vojsku i odmah kao padišah podignite svoje zastave i dođite, sve što možete izvesti na mejdan upotrijebite, tada će se vidjeti u kojoj ću se službi naći”.

I zbilja, rahmetli princ Bajezid je u potpunosti postupio prema onome što je rečeno u ovom pismu. S druge strane, pod lalinim utjecajem se pokrenuo i princ Selim. Poslao je sretnom padišahu žensku odjeću koja je došla od princa Bajezida kao jašmak, peču i ostalo. Sretni padišah je poslao pismo princu Bajezidu u kojem je stajalo: “Bajezid-hane, stidi se svojih neumjesnih postupaka, dobro se čuvaj, ako želiš moju hajir-dovu s bratom lijepo postupaj”. Međutim pismo uopće nije stiglo Bajezidu u ruke. Jer, opet lalinim lukavstvom i ujdurmom na putove su postavljeni razbojnici i haj-

duci pa su sva pisma između princa Bajezida i njegova oca odnosili lali. A lala ih je bacao u vatru, a one koji su ih donosili ubijao. S druge strane je i princa Selima izvješćivao da je kapidžije koje je uputio princu Bajezidu ovaj ubio, a njegova pisma spalio.

Čak i tadašnji rumelijski kazasker, rahmetli Hamid-efendi ovako piše: “Jednog dana sretni padišah u velikoj tuzi žalio se na princa Bajezida govoreći: “Tolika sam pisma poslao, u njima sam izložio prava očinstva i sinovstva, savjetovao sam da se lijepo ophodi prema starijem bratu, nekad sam prijetio, nekad preklinjao, moja pisma su završila u vatri, nužno je da na njega idemo s vojskom.”

Nakon što je lukavi lala ovako pripremio svoje smutnje i potvore, izvijestio je sretnog padišaha: “Princ Bajezid je skupio mnogo odmetnika pod imenom “sretni”. U njegovu su se vojsku upisali anadolski, karamanski, kurdski i arapski odmetnici kao lična straža, sekbani i tufekčije, današnji im je broj petnaest hiljada, a možda se nađe i dvadeset hiljada.” Na ovo je njegova ekselencija padišah naredio anadolskom beglerbegu Dženabi Ahmed-paši, karamanskom beglerbegu Solak Ferhad-paši, ranijem lali princa Selima beglerbegu Zulkadra, Kejlun Ali-paši i valiji Adane Piri-paši da se sa svojom vojskom okupe u polju kod Konje i ako bude kakvog pokreta od strane princa Bajezida neka se trude da pomognu princu Selimu i suprotstave se odmetnicima. Posebno je odmah poslao zeta princa Selima, trećeg vezira Mehmed-pašu Dugog (Sokolovića) sa tri hiljade janjičara, buljukom silahdara i još četiri buljuka, četrdeset topova za tučenje tvrđava sa buljukom tobdžija, odabranim junacima između dvorskih čauša i češnigira muteferrika.

UKRATKO O PADIŠAHOVOM PRELASKU U USKUDAR

28. *šaban* 966. (5.6.1559.). Saznavši za nedolično držanje princa Bajezida, njegova ekselencija padišah, što je više bio blag u postupcima, to se smutnja povećavala, pa je misleći da će se poslije toga mnogo muke povući, naredio rumelijskom beglerbegu i sandžak-bezima ovog ejaleta da uzmu svoje insignije i oružje i da dođu i iskupe se u Istanbulu. Veliki vezir sa janjičarima i ostalom dvorskom gardom i svom ostalom vojskom prešao je preko mora pa su postavili logor u Uskudarskom polju.

RAT PRINČEVA U POLJU KOD KONJE

22. *šabana* 966. (30.5.1559.). Dvadeset drugog dana mjeseca šabana, princ Bajezid je viđen u polju kod Konje na čelu vojske koju je iskupio. S ove strane je vezir Mehmed-paša postrojio vojsku u borbeni položaj. Kao što je već bila praksa, topovi za tučenje tvrđava poredani su ispred vojske, janjičari su zauzeli svoje položaje u redovima iza teških topova, a beglerbegovi su sa svojom vojskom, svaki na po jednom krilu, bili nasuprot neprijatelju. Kad su se dvije strane približile jedna drugoj, odmetnička vojska je tako stisla zube i sa nekoliko alaja tako žestoko udarila, da ne bi izdržao ni planinski masiv Elbursa da se nalazio pred njima. Nasuprot njima su se nalazili karamanski i adanski vojnici. U prvom napadu mnogi iz ova dva najodabranija alaja popili su šehidski napitak. Ali ostali vojnici su pritekli u pomoć i uništili mnoge odmetnike u borbi prsa u prsa. Bitka je trajala bez prestanka od izlaska do zalaska sunca. Kad se spustio mrak, svi su se vratili pod svoje zastave, dvije strane su se povukle na odmor i odgodile bitku za sutra. Do jutra su straže budno motrile.

Sa dnevnom svjetlošću obje su strane podigle svoje bajrake, ušle opet u borbeni poredak, a tada je Lala-paša, u ime princa Selima, obišao sve alaje beglerbegova i sandžakbegova i svima prenio selame i blagoslov princa, dao im je mnogo obećanja i sa lijepim riječima milovao njihova srca, podizao im moral. Strogo ih je upozoravao: "Ako vam Uzvišeni Allah da priliku i pobjedu, čuvajte se, nemojte biti pohlepni, koliko puta je pred sami neprijateljski poraz to otvorilo put nesreće pobjedničkoj vojsci, dok su bili pred pobjedom, zbog pretjerane pohlepe stradavali su i nestajali."

Nakon toga se rat ponovo užestio i niko se nije štedio da dâ sve od sebe kako bi mogli pobijediti neprijatelja. Uz pomoć Uzvišenog Allaha, vjetar pobjede je zapuhao na stranu princa Selima i odmetnici princa Bajezida počeli su bježati. Nije bilo ni vrijeme kušluka, poremetili su poredak i rasuli se.

Princ Bajezid, sav u bolu, zajedno sa sinom princem Orhanom, pobježe prema Amasji. Njegova vojska, koju je tukla padišahova vojska dok se povlačila, nije mogla pomoći ni sebi ni princu. Kad su stigli u Amasju, jedan naopak čovjek po imenu Kuduz Ferhad i

jedan bezvjernik koji se zvao Aksak Sejfeddin našli su se sa čovjekom koji se zvao alajbeg Mestare i s još mnogo nesretnih i smutljivih ljudi i savjetovali se šta će sada raditi kad im je propao posao. Dok je tužni i razočarani princ Bajezid lio krvave suze i dok su njegova četiri sina, princa, neutješno tugovala, dao je da se napiše jedno pokajničko pismo. U pismu je govorio: "Što god sam uradio, uradio sam to provociran od Lala Mustafa-paše, on me ponizio." Ovo pismo je poslao padišahu po jednom ili dva čovjeka. ali ovi su pali u ruke Lala Mustafa-pašinih hajduka koji su presjekli putove. O njima se više nije čulo ni glasa niti im se na trag naišlo.

BIJEG PRINCA BAJEZIDA SA ČETVORICOM PRINČEVA I NJIHOVO SKLANJANJE KOD IRANSKOG ŠAHA

Princ Bajezid, koji je shvatio da više neće moći ostati u Amasiji i da neće tamo moći izdržavati vojsku, silom prilika, sa četvoricom prinčeva, plodova njegova života i blagajnom koja je lahka po težini a teška po vrijednosti, prolivši krvave suze, oprostio se od svoje posluge, povuče se i ode u perzijske krajeve.

Beglerbegu Sivasa i Ruma, Temerutu Ali-paši²⁹⁹, koji se iz straha od princa zaključao u tvrđavu poslana je oštra naredba: "Ako princ dođe u te krajeve ne smije ostati na miru." Sada su ovaj beglerbeg Ruma Temerut Ali-paša, beg Maletje Tajfun-paša, njegov brat Mustafa-paša i beg Antepa Husrev-paša, krenuli za princem i gonili ga kao divljeg medvjeda. Najzad sustigli su ga u mjestu Saatčukuru. Ali uz princa se nalazilo dvanaest hiljada boraca koji su u svakom trenutku bili spremni poginuti za njega, pa se zametnula žestoka bitka. Većina vojnika iz tri sandžaka tamo su pali kao šehidi, ostali su, vidjevši da nemaju nikakvog izgleda, pobjegli nazad. Ajas-paša, beglerbeg Erzuruma, stariji brat Kodža Sinan-paše osvajača Halkulveleda i Janika, nije uspio zapriječiti put princa i onih koji su u njegovoj pratnji. Čak je, saznajući da im treba potkova i čavala poslao nekoliko tovara tih proizvoda. Zbog toga je princ Selim poslao predstavku padišahu pa su Ajas-pašu pogubili.

---

²⁹⁹ Temerut Ali-paša je bio Bošnjak. Vid. bilješku 223.

Tu je bio i početak neprijateljstva između Sinan-paše i Mehmed-paše Dugog (Sokolovića). Beglerbegluk Erzuruma, smatran od svih u ovom ratu vrlo značajnim, predat je Mustafa-begu, begu Malatje. Sandžakbegluk Pasina dat je na upravu Husrev-begu.

Ali, jasno se vidjelo da je većina vojske u ovaj rat krenula sa izvjesnom nezainteresiranošću. Jedan od razloga ovakvog stanja je da su na obje strane islamski vojnici i prinčevi i da imaju sinove padišahskog porijekla. U toj situaciji se stvari mogu okrenuti i naopako, razmišljali su da može pobijediti jedan ili drugi. Kod komandanata se nije vidio nikakav nedostatak, ali vojska je ratovala bezvoljno. Glavni razlog da se u ovakvim ratovima ne streми željenom cilju je upravo ovakvo stanje. Kad su stvari na ovo izašle, dat je dopust rumelijskoj vojsci zajedno s njihovim beglerbegom, Kizil Ahmedli Mustafa-pašom i anadolskoj i karamanskoj vojsci sa njihovom beglerbegovima, pa su se vratili u svoje krajeve. Princ Selim je dobio padišahovo naređenje da zajedno sa dvorskom stražom i vezirom Mehmed-pašom ide zimovati u Halep. Nakon što su u užitku i raspoloženju proveli tamo zimu, princ se vratio u mjesto svoga sandžaka Konju, a Mehmed-paša se zajedno sa dvorskom vojskom (Kapikulu), vratio u Istanbul.

O OTPUŠTANJU LALA-PAŠE SA MJESTA LALE

Veliki vezir Rustem-paša je znao da sva ova smutnja dolazi od strane Lala Mustafa-paše³⁰⁰, ali nije o tome sretnom padišahu mogao govoriti sa sigurnošću. Ali kako god bilo, imenovao je požeškog sandžakbega Tutunsuz Husejin-pašu za prinčevog lalu, a Mustafa-pašu je imenovao požeškim sandžakbegom. Kad je za ovo saznao princ Selim molio je sretnog padišaha da obustavi ove izmjene. Ali padišah nije prihvatio da Mustafa-paša ostane na

---

³⁰⁰ Lala Mustafa-paša Sokolović, brat Deli Husrev-paše. Na dvoru služio kao berberbaša, mirakor i češnegir, a onda je određen da služi kao lala (odgojitelj) princa Selima. U spletkama oko borbe za vlast pomogao je princu Selimu da poslije očeve smrti zauzme prijestol, s jednim ciljem da se on domogne mjesta velikog vezira. Ne mogavši dočekati smrt rođaka Mehmed-paše Sokolovića, organizira atentat na njega, ali opet mjesto velikog vezira nije pripalo njemu. Umro je 1580. godine.

mjestu lale, međutim, da bi djelomično udovoljio sinu dao mu je temišvarski ejalet. Ali paša nije htio ni ovo prihvatiti i opet je uputio predstavku princu Selimu žaleći se da “problem sa princem Bajezidom još nije riješen, da će se služba lale tek poslije toga trebati razriješiti i da je sve ovo dao napraviti Rustem-paša zbog izdajstva.” Na ovo je Mustafa-paša upućen za beglerbega Vana da bi bio blizu Irana.

Jedini cilj Lala Mustafa-pašinog organiziranja jedne ovako velike smutnje je da u vrijeme dolaska princa Selima na prijestol sa sigurnošću dobije mjesto velikog vezira. Ali Uzvišeni Allah koji upravlja svime nije mu ukazao tu sreću. U blagoslovljenom vremenu milosrdnog padišaha nije još viđen jedan događaj koji toliko obara čast vladarskog mjesta. Zbog toga su stradali toliko muslimani. Uistinu, onako kako je to objasnio i Âlî-efendi, iako je lala povukao stvari na jednu stranu, Allah mu neće tome udovoljiti. Nadajući se pažnji i uvažavanju od rahmetli sultana Selima, i u vrijeme njegove vlasti je počinio tolike nesreće, tolike neoprostive greške koje su do srca zaboljele. Čak i u osvajanju jedne zemlje kao što je Cipar toliko je truda i napora uložio, i sve to uzalud. Kasnije, u vrijeme sultana Murada, usprkos tome što nisu nikom polazila za rukom osvajanja u Iranu, nije smatran dostojnim da mu se taj posao povjeri. Zatim, kad je umro vezir Ahmed-paša, iako je bio drugi vezir i otvoreno pretendirao na mjesto velikog vezira, opet je pečat velikog vezira poslat Sinan-paši koji je u to vrijeme bio sedrar u Iranu i vezir najnižeg ranga na divanu, a Lala Mustafa-paša je postavljen za njegova zamjenika. Kad je odselio sa ovog bolnog i mučnog prolaznog svijeta još se jednom potvrdila ona poslovice “Pohlepnik ostaje praznih šaka”.

TEŠKO STANJE PRINCA BAJEZIDA NAKON PRELASKA IRANSKE GRANICE

Nakon što je prošao nesretni prijelaz zvani Saatčukuru, princ Bajezid je stupivši na područje Revana, naišao na veliku pažnju Šahkulu sultana koji je bio han u Revanu. Obavijestio ga je da se šah Tahmasp u to vrijeme bavio nekim neprijateljima na stranama Esterabada i objasnio mu da treba čekati glas šaha, a da mu on ne

može dati dopuštenje da ide dalje. Tako je silom morao ostati dugo vremena u Revanu.

Čim je saznao za ovo, šah je odmah odgodio rješavanje problema sa neprijateljima na stranama Esterabada, vratio se, i kad je došao u prijestolnicu Kazvin, dozvolio je da princ dođe u prijestolnicu do njega. Uvijek je govorio svojim bližnjim: "Ovo nam je veliki dar od Boga kao uzvrat za Elkasa". Kad se princ približio Kazvinu, šah je poslao vezire, zastupnike i druge državne velikaše da ga dočekaju. Kad su se našli sa princem, ponašali su se prema njemu sa velikim poštovanjem i uvažavanjem. Za uzvrat iskusni i majstorski ratnici koji su došli iz Anadolije pokazali su Irancima predstavu jedne ratne igre, pa su se u rukovanju oružjem prikazali tako vještima i tako spretnim da su ih Iranci gledali otvorenih ustiju.

U to vrijeme Kuduz Ferhad i mnogo hrabrih junaka koji su sa visokim oficirima činili kičmu prinčeve vojske tražili su dozvolu riječima: "Ne ispustimo ovu priliku da nam ime bude slavljeno do smaka svijeta, s vašom dozvolom da pobijemo Irance". Na ovo je princ strogo upozorio i zabranio: "Nemojte da neko to čuje, da niste te riječi više uzimali u usta, inače ko to još jedanput spomene ja ću ga svojom rukom ubiti." U glavama nekih od njih rodila se takva misao da ako bi bio ubijen šah da bi princ mogao ovladati iranskom državom. Ali ova zamisao je bilo daleko od razuma i logike. Jer sve seosko stanovništvo je općenito bilo neprijateljski raspoloženo prema sunnijama i nema nikakve sumnje da bi s napadima na svakoj strani na kraju uništili anadolsku vojsku.

Tako su se dvadeset trećeg dana mjeseca safera devetsto šezdeset sedme godine³⁰¹ susreli sunnije i šiije kao što se na nebu u jednom znaku sjedine planete Venera i Jupiter i kao otac i sin su se milovali i nježno i prijateljski razgovarali. Čak, kad su išli u šahov saraj pod nogama su im bili prostrti cvjetni ćilimi, a prinčeva ramena su zasuta sa trideset tabaka napunjenih zlatom, srebrom, biserom, pirozom i jakutom. Iskazali su neobičnu radost i veselje. U to vrijeme je šah, dok su sjedili na jednom zatvorenom balkonu, stavio svojom nesretnom rukom vrijednu i skupocjenu kapu ukrašenu zlatom na prinčev saruk i time objelodanio svoju veliku

---

³⁰¹ 5.11.1559. godine.

naklonost prema njemu. Kad je princ htio ići u svoj konak, darovao mu je devet rasnih konja ukrašenih s kraja na kraj zlatnom opremom. Ovaj put u prinčevoj duši se probudio osjećaj ponosa osmanske vlasti pa je pozvao šaha u goste u svoj konak pet dana kasnije, od dvora do konaka čitav put dao je zastrijeti skupocjenim pokrivačima, onima koji su u njegovoj sviti toliko je poklonio dragulja i drugih vrijednih stvari da im nije bilo broja. Darovano je tačno pedeset konja ukrašenih zlatnom opremom, nekoliko kesa zlata i srebra, tasove pune bisera i dragulja, ukrašen mač i handžar, tkanine za tisuću odijela. I Tahmasp se opet potrudio prirediti još jednu svetkovinu. Na toj svetkovini je darovano tristo kesa novca, nekoliko pari konja, mnogo tkanina srmom vezeno i dvanaest pribora za jelo rađenih od zlata i srebra, njegovim agama i vojnicima obilja raznih kaftana i odjeće.

Tako su s obje strane napravljene svetkovine i darivanja i nakon takve pompe i prikazane ozbiljnosti i ljubavi, lukavi šah je ušao u jednu drugu igru. Rekao je princu:

“To što se nalazi ovoliko vaših slugu na jednom mjestu proizvodi određenu stisku i gužvu. Svakako je i vama to teret. Ako to smatrate odgovarajućim, neka se pošalju na zimovanje kod hanova i sultana svi osim vaših aga. Mnogima je putni umor sigurno dosadio, sigurno više niko mirno i ne spava nakon toliko dugog puta. Ukratko, neka se svako smjesti na neko mirno mjesto neka tamo uživa gostoprimstvo i mirno boravi. U budućnosti, kad se nemilosrdna sudbina bude željela vratiti, moguće je da se svi iskupe.”

Iako princ nije nešto ovako želio, u brizi da ne ispadne neki nesporazum, htio ne htio, bio je prisiljen prihvatiti ovaj prijedlog i tako je raspustio svu svoju vojsku.

SLANJE IZASLANIKA OSMANSKOG PADIŠAHA I TRAŽENJE DA SE PRINC VRATI NAZAD

Ali kad je sretni padišah saznao kakva se bliskost razvila između šaha i osmanskog princa, poslao je šahu s pismom jednog junaka po imenu Sinan-beg koji je bio jedan od sandžakbegova. I princ Selim je sa svoje strane poslao sa lijepim pismom u Iran Durak-agu, svoga mirahora i nedima. Mnogo se truda uložilo da se preda

princa Bajezida ovim izaslanicima. A šah je sa pismenim odgovorom padišahu uz Sinan-bega poslao jednog senilnog starca po imenu kapetan Tabut-aga. A princu Selimu poslao je Sejfuđdin Eriš-
-agu i jednog čovjeka po imenu Zulkadirli Bahtijar kojeg je hvalio da je “najodaniji prijatelj i moj sluga od oca i od matere” i uputio ih zajedno sa Durak-agom. U pismu koje je šah uputio princu pisalo je ovo:

I mi smo uvidjeli da je princ Bajezid neotesan neznalica i osoba koja se oglašuje o pravo i naređenje oca i starijeg brata i da je počinio bezbrojne nevaljalštine i pred brojnom vojskom koja ga je napala, vidjevši u šta je upao, bio je prisiljen bježati i vjerujući da se može osloniti na čvrste temelje prijateljskih veza između vašeg veličanstva i nas, s nadom da zamoli zauzimanje da mu se oprostite grijesi, došao je do vašeg iskrenog prijatelja. Hvala Uzvišenom Allahu da nije došao nekoj hrđavoj osobi koja ne želi vaše dobro. Dobio je kaznu za neumjesne stvari koje je počinio i za postupke koje je napravio skretanjem s pravog puta, sam se, u nemoći i slomljene volje, pokajao i tražio oprost. U skladu s značenjem ajeta:

“Allah najviše cijeni praštanje onima koji su zgriješili i blag postupak onih koji se naljute.”³⁰², treba postupati, prihvatiti ispriku i oprostiti, a cilj toga je dospjeti u Božije zadovoljstvo i steći Pejgamberov blagoslov.

Njegovo veličanstvo padišah Sulejmanovog ugleda su ukazali i zahtijevali da ga ja uhvatim i predam. Zapravo jedan takav postupak meni i mojim precima nije nikad bio u običaju ni praksi. I u starim su se vremenima osobe koje su nešto skrivile i zgriješile, bježeći iz straha od sultana, sklanjale u vaše visoko i sretno utočište i spašavale se od pogubljenja i kandži odmazde. Ostvarivanje toga, to jest vraćanje princa Bajezida natrag, nije dobro ako postoji mogućnost za neki bolji put. Kad je njemu pročitano vaše blagoslovljeno pismo izrazio je kajanje za svoja ružna djela i postupke i u suzama je tugovao. Rekao je: “Ako me pošaljete tamo prije nego što budu oprošteni moji grijesi, bljesnut će padišahova ljutnja i grdnja i sigurno je da će i mene ubiti kao i rahmetli princa Mustafu.” Stoga je s mislima na čast padišahovog vladanja napisano ovo pismo kao

---

³⁰² Kur'an, *Abese*, 34.

odgovor i od njegova veličanstva padišaha moli se za princa Bajezida, koji je uronio u more grijeha, a u skladu s našim iskrenim prijateljstvom u koje nema nikakve sumnje, da napišete jednu garanciju koja bi došla kao pouzdanje za prinčevo srce i pošaljete ovom vašem iskrenom prijatelju pa da onda budemo na usluzi kako je dostojno časti obje strane.

U vašem časnom pismu napisan je prekrasni stih Sa'dija Širazi³⁰³, neka mu Allah ukaže milost i bude njime zadovoljan, koji miriše kao mošus, a sročen je prekrasnim stilom:

*“Da dva čovjeka ne bi napravila hrđavo djelo
neka se hrđavi ne nađu u dobru
Jer dobri ljudi opet čine dobra djela
To je ono što ih grli.”*

Ako se ovim stihovima pridoda i slijedeća strofa, to bi bila najbliže, najdostojnije izrečena istina o čovječnosti i dobročinstvu:

*“Feridun je rekao kineskim slikarima
Da ovo napišu na njegov saraj:
– E prijatelji, tamo se lijepo držite prema dobrim
Jer dobri su dobri, gdje god bili da bili.”*

Šah je jednim pismom odgovorio na pismo dobroćudnog padišaha i pismo princa lijepih postupaka i nadajući se da će se Bajezidove krivice oprostiti dodao je osmanskim izaslanicima svoje i poslao ih.

Ali ja sam u mladosti poznao dvije osobe koje su znale suštinu ovog problema. Jedan je Sinan-aga koji je odgojen u službi gore spomenutog Durak-čelebija i koji je bio *buljuk ulufedžija* za vrijeme dok je princ Selim bio prestolonasljednik. Ovaj Sinan-aga je kao nagradu za svoje služenje u ulafedžijama Srijemskog sandžaka dobio timar i bio se smjestio u kasabi Grocka. On je starac koji

---

³⁰³ Sa'di Širazi (587./1191. – 691./1292. Perzijski pisac i pjesnik svjetskog glasa. Svoj dugi život je utrošio tako što je trideset godina izučavao nauke, trideset godina je putovao, a trideset godina proveo izoliran u pobožnosti. Napisao je više djela od kojih su najpoznatija *Bostan* i *Gulistan*.

razumije stvari, dobar čovjek. Izgleda da je bio u izaslanstvu zajedno sa Durak-čelebijem. Prema njegovom kazivanju, šah je najprije predložio da se princu Bajezidu da na upravu bagdaski ejalet, ako se ne bude smatralo umjesnim dati princu, onda moli da se da njemu. Izaslanici na ovaj prijedlog nisu dobili nikakav odgovor.

Druga od dvije osobe koje sam poznavao u svojoj mladosti je Pîrî-efendi. Ovaj čovjek je bio blizak prijatelj Sinan-pašazade Mehmed-paše, osoba učena, sposobna i dobar znalac povijesti. Štaviše bio je jedan od učenika pisara ćehaje na aginskoj kapiji u vrijeme pohoda na Iran. On je rekao da je stari senilni izaslanik Tabut aga tražio od padišaha Bagdad upravo za sebe kao uzvrat za predavanje princa Bajezida. Veliki vezir mu je rekao: "Odgovor za ovo se nalazi kod mene, izađite van i dobit ćete odgovor", pa je ovim riječima mnogo ponizio izaslanika i odgovorio mu slijedećim riječima:

"Vaš šah, u skladu sa vladarskim običajima, nije u svome pismu napisao ništa nelogično, a ti si tako nepristojan, ako su to i samo prazne riječi jesi li ti toliki neznalica da nešto tako uradiš ili iz straha ili iz prisile. Mi se ne bojimo ni princa Bajezida ni vašeg šaha da bismo pali na tako niske grane da za njega dajemo zemlju. Princ Bajezid je godinu-dvije podigao bajrak pobune i zaszvirao u rog i bubnjeve da okupi pobunjenike. Osim nekoliko anadolskih razbojnika i hiljadu-dvije gologlavih Bozok Turkmena nije više mogao nikoga naći. Od padišahovih slugu, uživaoca ulufe i dirlika nije mogao izdvojiti nijednog čovjeka. Čak su mu sluge koje je padišah poslao da služe princa, kad je ovaj podigao ustanak, okrenule leđa i vratile se na padišahovu stranu. Ako šah ustraje na prkosu, jedinstvo i prijateljstvo učvršćeno između dvije strane okrenut će se na neprijateljstvo. Jer padišah koji je čvrst vjernik, kao što znate otprije, lovac je na neprijatelje i protivnike. Dobrotom Uzvišenog Allaha, on je u stanju doći, i uzeti iz vaših ruku princa, htjeli vi to ili ne htjeli. Ali nikada se ne usteže od zamisli da se ne treba bilo čemu suprotstaviti da bi se učvrstilo prijateljstvo i produbila iskrenost pa čak i dobila bogata nagrada."

Nakon toga poslani su u izaslanstvo: Sofu Ali-paša ranije lala princa Selima, čovjek koji je bio poznat po tome što je na svakom mjestu i ukrašenim riječima umio govoriti, zatim kapidžibaša

Hasan-aga, a ispred princa njegov kapidžibaša Kara Ahmed-aga, oni su nosili vrijedne tkanine i stvari kao darove šahu kojim bi ga približili padišahu.

S druge strane, krivovjerni šah je pripremio jedan izgovor da bi prinčevu vojsku odvojio jedne od drugih jer ako bi trebao uhvatiti princa, hiljade ljudi u njegovoj pratnji se ne bi odmah predalo, tukli bi se i mnogo bi se krvi prolilo, zato je njegovoj ekselenciji princu ovako rekao: "Imamo jedan važan posao u okolini Estera-bada, moramo odgoditi naš susret s vama. Sada od vas molim da mi date nekoliko hiljada vaših vojnika da me podrže u tome za nas važnom poslu." Ugledni princ se nije mogao suprotstaviti ovom traženju, izdvojio je svoje najbolje vojnike i na čelo im je kao serdara stavio svoga kapidžibašu Arap Mehmed-agu. Ali šah, koji je iznutra bio sami vrug, nije se ni ovime zadovoljio, naredio je hanovima i sultanima koji idu zajedno sa prinčevom vojskom da lijepo postupaju s Anadolcima da bi pridobili njihovu naklonost. Hanovi i sultani su stalno priređivali svetkovine za Anadolce, iskazivali im uvažavanje i nisu se ustezali da naprave bilo šta što bi ih oraspoložilo. Kao posljedice ovoga, većina iz ove skupine latalica bez interesa za vjeru, mezheb i naciju, a možda ih je većina i ranije osjećala sklonost prema šahu, okrenula je leđa princu i povezala se sa šahom. Kad su odnijeli pobjedu na mjestu gdje su otišli, ove veze su se još više učvrstile. Kad su se vratili nakon pobjede, opet sa veselom viješću i radošću, šah im je priredio prijem u svome vrtu. Kasnije su šetali vrtom, neki su se izdvajali, a neki skupljali u grupama. Spomenuti Arap Mehmed, čovjek crna lica, nije se odvajao od krivovjernog šaha. U jednom trenutku, ne primjećujući da im se iza leđa nalazi jedan prinčev sin, misleći da je izvukao šaha na osamljeno mjesto, rekao je:

"Moj šahu, pazite se, nemojte biti nemarni, ovaj čovjek zle čudi i neiskusani, koji se pobunio protiv svoga oca i brata, podstrekava sa hiljadu obećanja jednog-dvojicu puškara da vas ubiju." Šah na ovo nije ni obratio pažnju i zbog bolova u stomaku izvukao se jednim sporednim izlazom prema dvoru. Ali njegovi veziri Masum-bej i Hasan-bej nastavili su jednako častiti princa, ispričali su šaha, uzeli princa i sa svjetiljkama ga ispratili do njegova konaka.

Međutim, Iranci su odmah shvatili razlog šahovog lošeg stanja, počeli su grditi strance i ponašati se neprimjereno kako to do sada nisu nikad činili. Nikakve sumnje nije bilo da je šah zanemario princa, ali razlog tome nije se mogao nikako dokučiti. Vrlo tužan i neraspoložen princ se vratio u konak. Ovdje je prinčev sin koji je čuo šta je rekao Arap Mehmed šahu, došao u očevo društvo, tresnuo kapom o pod i objasnio ono što je čuo. Princ ih odmah okupi, dade da se dovede Arap Mehmed i odsiječe mu glavu. Iako je bilo potrebno o ovome povesti malo rasprave, on to nije napravio i nije dozvolio nikakvo izmotavanje.

Bezvjernik po imenu Aksak Sejfeddin i obijesni pas, budala i sekbanbaša Miralaj Mestan bili su jako uznemireni ovim prinčevim žestokim postupkom. Misleći da će se princ i na njih naljutiti otišli su odmah šahu i rekli "Princ Bajezid je ubio jednog Arap Mehmed-babu koji je osim toga što je služio njemu i njegovom bratu, rekao savjetujući ga: "Ovaj plemeniti šah je tebi pomogao i čuvao te i zašto si odlučio da mu naneseš nepravdu. Tim povodom, pošto smo i mi istog mišljenja, poslije ovoga čim nađe priliku i nas će ubiti, mi se preporučujemo plemenitom šahu, šta god hoće da uradi, neka radi."

Šah je prihvatio laži ovih ljudi i povjerovao da je princ osoba koja na sve strane sije smutnju. Dao je nadu onima koji su mu došli, podržao ih i prihvatio. Slijedećeg dana su Perzijanci koji su prekršili riječ došli u prinčev konak. Kad su pretjerali sa nekim neumjesnim postupcima, Kuduz Ferhad i nekoliko hrabrih drugova su se potrudili da ih otjeraju kako su znali i umjeli riječima:

"Pravo je da nas još više brukate, jer kad smo došli u Kazvin nismo učinili što smo mogli učiniti nego smo pazili na prinčev hater" time su objelodanili da se sada kaju što tada nisu uništili Perzijance. Znajući da će mu doći glave jadni princ Bajezid dovede sebi sinove i reče im: "Šta će biti s vama poslije mene, barem da budete ubijeni svijetla obraza s moje strane." I dogovore se da ih ubiju. Saznavši za ovu odluku princa Bajezida, šah reče: "Kakav je razlog da ovi budu odmah ubijeni, nije došlo do nesporazuma na relaciji otac-sinovi, kako je to čudna stvar". Žalio je nad tim i naredio ljudima princa Bajezida da ko bajagi njih pobiju. Ustvari, princu i njegovim tobože ubijenim sinovima poslao je kaftan vezen

srmom i poslastice. Sutradan je pozvao na svečanost kao tobože za uspomenu. Kad se išlo šahu i stizalo se do gubilišta koje će se obrušiti na glavu, a idući šahu svakako se tuda mora proći, deset-petnaest dželata su se bacili na princa Bajezida i potpuno ga spengali. Uhvaćeni su i njegove age i sluge koje su bili u njegovoj pratnji i više od hiljade onih koji su radili s konjima ili bili najamni radnici u Kazvinu, one koje su podigli glavu su pogubili, a one koji su pogeli glavu su uhapsili. Poslani su ljudi i sinovima princa Bajezida, svakog od njih, da bi bili uhapšeni, poslali su kod jednog hana. U šahovo ime oduzet im je sav imetak, hrana, sve vrijedne stvari i oružje, mnogo dragulja, srebra i zlata.

Ovaj nesretni događaj se zbio sredinom mjeseca džemazijelev-vela devetsto šezdeset sedme godine³⁰⁴. Ali šah se i poslije toga, zbog lukavstva i smutnje, pokazivao vesela lica. Jadnom princu ovako se obratio: "Iako je ovo neugodno stanje trebalo iznijeti na vidjelo nakon dogovora s vama, to nije učinjeno, to je jedina greška koju smo prema vama počinili. Znajte da je naš izaslanik otišao vašem ocu i tada ga je obavijestio riječima: 'Rasijani princ se pokajao za ono što je počinio, one koji su ovo skrivili mi smo po našem nahođenju pogubili i da bi se spriječila mogućnost pobune on sam je uhapšen.' Svakako ne želite ovog vašeg iskrenog prijatelja napraviti lašcem koji izgovara laž i kad nije na to prisiljen. Da bi ostali vezani za našu zakletvu, pogubljeno je nekoliko osoba, a bilo je potrebno da i vi budete na neki način zatočeni. Šta se može, ovo je ispalo na vašu štetu."

Ovim riječima je šah rasplakao princa i žigošući ga još više povećao njegovu ranu.

DRUGI DOLAZAK IZASLANIKA SRETNOG PADIŠAHA

Kad su dolazili osmanski izaslanici predali su šahu pisma od padišaha i princa Selima, a posebno su i usmeno izrazili ono što su oni tražili, na što je šah odgovorio: "Mi ne istupamo protiv padišahovog traženja, držeći se puta prijateljstva i jedinstva ne odstupamo i ne idemo drugim putem."

---

³⁰⁴ 12.2.1560. godine.

Ali šah je, da bi bio od padišaha darovan i da bi stekao naklonost, opet smislio jedno lukavstvo. Po jednom nesretnom čovjeku po imenu Bešaret, koji je bio njegov kapuaga, poslao je još jedno pismo. U ovom pismu šah je napisao: "Kad je svojevremeno princ Bajezid kročio nogom u zemlju ovog vašeg iskrenog prijatelja, u sporazumu koji je s njim napravljen odlučeno je i zaključeno da neće biti predat ako bude zatražen od padišaha. Ali ovaj put, da ne pokvarimo vaše zadovoljstvo, odlučeno je da se princ vrati nazad, međutim da ne bismo pogazili našu zakletvu, našli smo način da ga ne predamo vama nego da ga pošaljemo princu Selimu." Ovim je šah htio uspostaviti bolje odnose sa princem prestolonasljednikom nego sa već ostarjelim padišahom i tako ponovo postići svoj cilj. Ovako će i mir biti obnovljen i bit će postignuta stabilnost.

Kapu-aga Bešaret, koji je izabran za izaslanika, stigao je s ovom veselom viješću princu Selimu početkom mjeseca redžeba devetsto šezdeset sedme godine³⁰⁵. Kako je tada princu Selimu bio dat na upravu sandžak Kutahija, a njegovom miljeniku princu Muradu sandžak od Akšehira do Manise, gdje se i on tada nalazio, Selim se silno obradovao. Sada, sa vijestima koje su došle iz Irana, radost se još više povećala. Ponovo su šahu poslani izaslanici, i to ispred padišaha Husrev-paša, beglerbeg Vana, i kapidžibaša Sinan-aga poznat kao zet Lalazade, i ispred princa Selima čaušbaša Ali-aga koji je dobar govornik i čovjek koji zna svoj posao. Ovi izaslanici su tražili da budu predati princ Bajezid i njegovi sinovi. Tako su predati prinčevi u ove nesretne dane, u sedmici tužnog mjeseca, petnaesti dan mjeseca muharrema devetsto šezdeset osme godine³⁰⁶ i s njima je posao završen. Neka im se smiluje Uzvišeni Allah.

Jadni i nesretni princ Bajezid tako je odselio sa ovog mučiteljskog i tjeskobnog svijeta. Njegov otac i stariji brat su, umjesto da plaču, radili na pogubljenju njega i njegovih sinova, bili su uzročnici njihove smrti i radovali se.

Teško onoj djeci kojoj je dušmanin rođena mati.

Šah je najprije pitao Sinan-agu: "Bi li poznao princa Bajezida da ga vidiš". Izaslanik je rekao: "Vidio sam ga u djetinjstvu, a dosta

---

³⁰⁵ 28.3.1560. godine.

³⁰⁶ 6.10.1560. godine.

mu puta i služio, u svakom slučaju brkovi i brada koje sada ima na licu ne mogu biti prepreka da ga prepoznam, mislim da ću ga poznati po očima i obrvama." Na to je sirotom princu odrezana kosa i brada pa je takav predat. U vrijeme predaje imao je na glavi veliki saruk, a na tijelu staru odjeću. Pokrivač za konja mu je bio od jeftinog vunenog platna zelene boje. Slabine su mu bile omotane običnim pojasom.

Krivovjerni šah je pripremio sve ovo postupajući tako zbog duboke mržnje koju je osjećao prema osmanskome vladaru i na taj je način pokazao svoju nečovječnost. Ali narod Kazvina je bio u velikoj tuži. Osim žalopojki i hiljada prokletstava iskazanih izaslanicima, izricali su i na tisuće zastrašujućih kletvi na račun šaha.

Ranije spomenuti Ali-aga odnio je mrtva tijela u Sivas i tamo su pokopani. Sada je nad njihovim mezarom napravljeno visoko turbe. Za njihove duše se svaki dan uči Kur'an. Izaslanik je odatle došao do princa Selima i obavijestio ga o ovom strašnom događaju do u pojedinosti. Kako se posao ovako okončao, u skladu s naredbama, oni koji su obavili posao bogato su darovani. S druge strane, kako je ranije ugovoreno, od strane padišaha je dato tristo tisuća zlatnika, a od strane princa još sto tisuća zlatnika kao nagrada. Darovi pripremljeni za šaha poslani su do mjesta Kazabad po četvrtom veziru Pertev-paši, a odatle po Iljas-begu, begu Šarki Karahisara i po prinčevom starom izaslaniku Kara Mahmud-agi odneseni su u Kazvin i predati šahu. Od strane šaha je opet upućeno razne robe, zlatom ukrašenih mushafa i drugih knjiga, mnogo dragocjenih stvari i oružja pa su prijateljstvo i bliskost među dvije strane povećani.

SLANJE VOJSKE DA SE OSVOJI MALTA I NJEN POVRATAK BEZ USPJEHA

Godina 969. (1562.). U to vrijeme su komandant mornarice Pijale-paša i Mustafa-paša, stariji brat Kizil Ahmedli Šems-paše koji je postavljen za serdara sa tristo brodova, kadirga, kalite, barča i baštarda³⁰⁷, s iskusnim junacima, janjičarima, džebedžijama i tobđžijama sa hiljadama strijelaca-puškara razvili jedra prema Malti.

³⁰⁷ Ovo su razni tipovi tadašnjih ratnih brodova, kojima je teško dati sadašnji adekvatan naziv jer se sada takvi brodovi ne proizvode.

Tadašnji veliki vezir Semiz Ali-paša³⁰⁸, veseo i šaljiv čovjek, zajedno sa ostalim vezirima, u skladu s tradicijom, ukrcao se na komandantovu baštaru i zaželio mornarici sreću.

Odlazeći odatle Ali-paša je u šali rekao drugim vezirima: “Obojica su poznati kao ljudi skloni ćejfu, poslali smo dvojicu jarana da gledaju otoke, a brodovi su im svakako puni bereša i kahve. Ne znam šta će uraditi, ali će im bereš i kahva podosta trajati.” Rekavši to ukazao je da obojica nemaju čisto srce i spomenuo je njihova razna nevaljalstva.

U to vrijeme Turgutča-paša³⁰⁹ je bio beglerbeg Tripolisa. Od strane padišaha su upozoreni: “On najbolje poznaje stanje otoka Malte u svakom pogledu, tačke tvrđave koje treba tući, gdje treba postaviti rovove i zaklone. Pazite, nemojte postupiti mimo njegova znanja.” Ali kad su ovi stigli do Malte, Turgutča-paša još nije upotpunio mornaricu Tripolisa i zbog toga nije mogao ići s njima. Kapudan-paša i serdar ga nisu čekali ni nekoliko dana. Odlučili su slijedeće: “Sačekajmo ga da opsjednemo Maltu, ali potruditi ćemo se da zauzmemo tvrđavu St. Rem koja je tvrda kula koja dominira Maltom, do tada će doći Turgutča i nakon toga idemo na Maltu”. Tako su napravili rovove i čvrsto opkolili St. Rem.

Ali ni spomenuta tvrđava sa stajališta tvrdoće nije uopće zaostajala za Maltom. Kad je sedam dana kasnije došao Turgutča, mnogo se rastužio što su se zalijepili za St. Rem. Govorio je žaleći se: “Šta nam vrijedi da uzmemo St. Rem, da sagradite deset St. Rema, dok ne zauzmete Maltu, nije moguće uzeti otok.” I pored toga, uz pomoć Turgutče, sedamnaesti dan je osvojen St. Rem. Ali šta vri-

---

³⁰⁸ Semiz Ali-paša je po Uzunčaršilju (*Osmanli Tarihi*, II cild, Ankara, 1975., str. 551) i po Bašagiću (*Znameniti...*, str. 11) porijeklom iz Prače koja je tada pripadala Hercegovačkom sandžaku. Po Danišmendu (*Izahli Osmanli Tarihi Keonolojisi*, V, str. 18) je Slaven iz Dalmacije. Veliki vezir je bio 3 godine, 11 mjeseci i 19 dana, od 10.7.1561 – 28.6.1565. kada je umro.

³⁰⁹ Turgutča ili Turgut-reis, sin Velija, je rođen u jednom selu u nahiji Seroloz, koja pripada Mugli. Bio je levent, a kasnije reis (kapetan) broda. Zarobljen od Đenovežana, oslobođen je kad je Barbaros Hajreddin bio pred Đenovom. Kasnije je vodio mnoge uspješne pomorske bitke. Bio je beglerbeg Tripolisa (u Libiji) na kojoj je dužnosti poginuo od jednog topovskog gelera, opsjedajući Maltu (18. juna 1565.). V. Uzunčaršili, *Osmanli Tarihi*, II c. Ankara, 1975., str. 389-390.

jedi, odabrani borci su ranjeni, a mnogo osoba su postali šehidi. Ukratko, i oružje boraca koji su bili u borbi se pokvarilo. Turgutča-paša je istinski žalovao. U osvojenju St. Rema ratna sredstva i oprema, kao i hrana, su se većinom istrošila.

Bez obzira što je to tako, na kraju su se opet okrenuli Malti, iskopali rovove i počeli tući tvrđavu. Ali osvojenje je čekalo svoje vrijeme, tada ono nije bilo suđeno jer su počele iskrsavati neke prepreke. Turgutča-paša je ranjen od eksplozije topa. Neki kažu da je ranjen gelerom neprijateljskog topa, a neki da je od našeg topa. Odakle god bilo da bilo, kao posljedica ranjavanja, on je popio šehidski napitak i zaboravio ovaj oholi svijet. Nek milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Misleći da nešto svakako treba poduzeti, serdar je vojsku počeo bodriti obećanjima, a pored toga ih je častio i darivao, pa im i plaće povećao. Kapudan-paša nije uopće pridavao toliku važnost Turgutča-paši, koji je bio borac ravan njemu, nije darivao gazije koji su bili u njegovoj službi i levante iz njegove mornarice. Kapudan-paša nije mnogo do ovoga držao i nije mnogo cijenio ni slušao ni serdara. Tako su među njima odnosi zahladnjeli pa su se najzad prošli zauzimanja tvrđave, neuspješno i s velikim gubicima vratili su se u Istanbul.

U Istanbulu su krivili jedan drugog. Navodno dok je pucao top, kapudan-paša je upozoravao tobdžije. "Neka top ne puca, serdar je na podnevnom drijemanju." Artiljerci su krivicu svaljivali na serdara govoreći: "Šta da radi ovako upozoren tobdžija, koliko je samo truda uložila islamska vojska." Potrošeno je uzalud toliko robe i novca, a toliko gazija je izgubilo živote. U tako teškom stanju, kad su stigli u Istanbul, zbog ove krivice, serdar je smijenjen s vezirske dužnosti.

SAŽETAK O POHODU NA SIGETVAR

PADIŠAHOV ODLAZAK NA POHOD

9. *ševval* 937. (29.4.1566.). Povod pohoda iz kojeg će se crpiti pouka, a koji je padišah poduzeo u posljednjim danima svoga života i za vrijeme ove sjajne vojne oprostio se s ovim svijetom je

slijedeći: budimski beglerbeg Jahjali Arslan-paša više puta je pisao padišahovom divanu da su se povećali napadi Mađara sa granice na osmanske pokrajine u Mađarskoj, da otkako je podignuta ranije poduzeta opsada Egre, neprijatelj se iz dana u dan sve osionije ponaša i da se povećava razbojništvo i smutnje. Osim toga Simon Janoš, sin erdeljskog gospodara, žalio se na napade bečkog kralja Ferdinanda te da je zauzimanjem erdeljskih tvrđava Sakmar i Tokaj stvorena osnova smutnji i spletki, i više puta je tražio pomoć.

Ova obraćanja su djelovala na padišahove osjećaje, iako je onemogućao od starosti i raznih bolesti koje su ga iscrpljivale. On je u skladu s osjećajem vladarske časti i ponosa sedmog dana mjeseca ševvala spomenute godine³¹⁰ postavio drugog vezira Pertev-pašu za serdara i uputio ga ispred sebe. On sam je krenuo iz Istanbula u četvrtak, devetog dana spomenutog mjeseca, prema od ranije ustanovljenim običajima i zakonima. Kao i uvijek, u skladu sa osmanjskim običajima, sa padišahom su na put krenuli od vezira: veliki vezir Mehmed-paša Dugi (Sokolović), drugi vezir Pertev-paša, treći vezir Ferhad-paša, četvrti vezir Ahmed-paša, peti vezir Kizil Ahmedli Hamid-efendi, rumelijski beglerbeg Šems Ahmed-paša, kazasker Hamid-efendi, nišandžija (nosilac carskog znaka) Egri Abdizade Mehmed-čelebi, defterdari Murad-čelebi, Mehmed-čelebi i Hasan-čelebi, janjičarski aga Ali-aga i drugi velikani i prvaci. Tako su prolazili put konak po konak. Ali padišah se loše osjećao i nestalo mu je raspoloženja zbog starosti u njegovom tijelu, nemoći i pospanosti, i uz to zbog moždane kapi. Većinom je putovao sjedeći u konjskim zapregama ili nosiljkama, a samo pri prolasku kroz gradove i kasabe prolazio je jašući na konju.

Onoga dana kad su se ulogorili u Zemunskom polju Šems-paša je sa rumelijskim alajima napravio tako sjajnu paradu da nebo nije takvo nešto vidjelo do toga dana. Nakon toga je i karamanski beglerbeg Sulejman-paša s karamanskom vojskom napravio tako sjajnu paradu da je zadobio padišahove pohvale i naklonost. Poslije njih je sin erdeljskog vojvode koji je bio doveden za erdeljskog vojvodu u vrijeme osvojenja Budima, na isti način sa erdeljskom vojskom pozdravio pa je potom osjetio radost što je stekao padiša-

---

³¹⁰ 27.4.1566. godine.

hovu pohvalu. Nakon što se ovo završilo, naređeno je pobjedničkoj vojsci, na prijedlog sina erdeljskog bana, da ide na Egru, pa je izdana zapovijest da se postavi most u Varadinu. Sinu erdeljskog bana je na njegovo traženje dato u zadatak da zajedno sa tatarskom vojskom, na čelu sa mirzama, ide na Sakmar i Tokaj. Ove dvije tvrđave je zauzeo prije godinu dana Ferdinand i pripojio ih svojoj državi. Sin erdeljskog bana je tražio da on ponovo njima vlada. U takvom je obliku napravljen ratni plan. Konjanicima je data dozvola da idu naprijed da prođu Čupriju i stignu do Bačke, gdje ima više pašnjaka i vode. Ali ovi planovi nisu bili u skladu sa sudbinom, posao se odvijao sasvim drugačije nego što je planirano.

Kad se sandžakbeg koji je postavljen za muhafiza Pečuha ulogorio sa vojskom u blizini tvrđave Šikloš, spomenutom sandžakbegu je došao Iskender-beg, alajbeg Pečuha, koji se nalazio u Šiklošu i rekao mu da uđe u tvrđavu jer je ovdje opasno zakonačiti. Međutim, sandžakbeg nije uvažavao njegovo mišljenje jer “nije opasno jednu noć provesti napolju” i postavio je jake straže da čuvaju vojsku.

Ovaj postupak je izgleda i po Božijem određenju bio povod da se osvoji Sigetvar. Tih dana je zapovjednik Sigetvara Zrinski Mikloš³¹¹ poslao hiljadu hajduka i četiri stotine katana da spale i opljačkaju varoš Pečuha i da napadnu na tvrđavu. Od zarobljenika koje će uzeti trebali su saznati na koju stranu će se uputiti njegovo veličanstvo padišah. Kad su ovi prokletnici stigli između Sigetvara i Šikloša u Peštu dobili su vijest od raje koliko se vojske ulogorilo pred tvrđavom Šikloš. Na ovo su se odmah uputili prema Šiklošu s mišlju da će saznati šta je cilj islamskog padišaha, da najsigurnije vijesti imaju upravo ovi, a od njih će se svakako zadobiti i dosta plijena. Te noći je po Božijoj odredbi pala tako velika kiša da su se svi stražari pečuškog bega sklonili napuštajući stražu, misleći da nema opasnosti od neprijatelja. I sam je beg smatrao da je kiša i blato sigurna brana za njegovu sigurnost. Prokletnici su pred zoru opkolili spomenutog sandžakbega i njega i njegova sina učinili šehidima. Stradali su i vojnici, a blago i imeci su im razgrabljeni i uništeni.

---

³¹¹ Mikloš Zrinji (Zrinski) je Nikola Zrinski, zapovjednik tvrđave Sigetvar.

Eto, kad je taj bolni događaj došao padišahu do uha, odustalo se od kretanja prema Egri i naređeno je vojsci da ponovo prijeđe u Srijem. Sandžakbeg sandžaka Karli ili i najbolji mornarički junak, najsposobniji u oblasti artiljerije i poznavanja tučenja tvrđava, kapudan po imenu Ali Portuk dobio je ranije zaduženje da u dvije lađe preveze ono što je potrebno vojsci za hranu, određen je za komandanta dunavskoj floti i zadužen za postavljanje mosta. Sada je poslano naređenje kapudanu Ali Portuku da tamo demontira most i naređeno mu je da postavi most preko rijeke Drave. I janjičarski aga Ali-aga je dobio zadatak da radi na postavljanju mosta i da prije islamske vojske pređe u Mohačko polje. Posao oko postavljanja mosta završen je za deset dana pa se sretni padišah spustio u Osiječko polje i odmah su počeli prelaziti preko ćuprije. Pred velikim brdom Aršan ulogorilo se u polju i tu se konačilo dva dana.

Budimski beglerbeg Arslan-paša sin Mehmed-paše u to vrijeme je pogubljen pred padišahovim šatorom. Neka mu se Allah smiluje. Njegova krivica je bila neuspjeh doživljen pred tvrđavom Palata. Kad je Arslan-paša čuo da je padišah krenuo u vojni pohod, odmah je skupio krajišku budimsku vojsku i opsjeo tvrđavu Palata koja se nalazila u blizini Stolnog Biograda i koja je bila utočište odmetnika koji su preko svake mjere upadali u osmanske zemlje. Ali kako je i prokleti austrijski kralj Ferdinand saznao da je padišah krenuo u pohod, skupio je vojsku s kojom je raspolagao i poslao je na Arslan-pašu i tako ga prisilio da odustane od opsade tvrđave. Kako je Arslan-paša bio prisiljen povući se u Budim i braniti ga, nevjernici su zauzeli tvrđavu Vespem i iza nje tvrđavu Tata, pripojili ih svojim prljavim zemljama i počeli iščekivati pokret islamske vojske.

Kao posljedica ovakvog razvoja, budimski ejalet je predat na upravu dotadašnjem sandžakbegu Bosne Mustafa-paši, bratu velikog vezira. Mustafa-paša najsposobniji od svih vezira koji su postavljeni za valije Budima, prije godinu dana osvojio je tvrđavu Krupu u Bosni i više od hiljadu njegovih ljudi pozdravilo je padišaha u blizini Volupara. Zbog toga se smatralo odgovarajućim da mu padišah ukaže milost pa je budimski beglerbegluk predat njemu. Kasnije je sa karamanskim beglerbegom postavljen kraj jezera u blizini Stolnog Biograda da se čuva Budim. Rumelijski

beglerbeg Šems Ahmed-paša je na ovom konačištu određen da ide naprijed i da opsjedne tvrđavu, a poslati su Ali Portuk, jedan iskusni komandant i poznati junak Nasuh-beg, sandžakbeg Požege, da idu razgledati mjesta gdje će se kopati rovovi i zakloni. Sutradan se pokrenuo i padišah i na drugo konačište stigao je pod Sigetvar. Veliki padišahov šator bio je postavljen kraj jezera s gornju stranu Sigetvara. Ali kako se ovo mjesto nalazilo na dometu topova s tvrđave, nije se smatralo umjesnim da se tamo boravi i prenesen je na mjesto gdje se danas nalazi njegovo blagoslovljeno turbe. Samo ovdje je sa svih strana bilo tijesno i teško prolazno zbog grmlja i šume koji su se tu nalazili. Ali sjekači miriahorovi i padišahove osobne sluge dali su se na posao i ovo očistili i poravnali kao dlan. Nakon toga postavljeni su drugi šatori, a šatori postavljeni ranije nisu se dizali dok nije tvrđava osvojena.

Njegovo veličanstvo padišah se ovdje smjestio dvadesetog dana muharrema devetsto sedamdeset četvrte ili petog kolovoza³¹². Treći vezir Ferhad-paša i anadolski beglerbeg Mahmud-paša tukli su južnu i zapadnu stranu tvrđave, a peti vezir Mustafa-paša i njegov mlađi brat rumelijski beglerbeg Šems Ahmed-paša sjevernu stranu. Između Ferhad-paše i rumelijskog odreda u rovove su ušli janjičarski aga Ali-aga i njegovi janjičarski drugovi. Na zapadnu stranu od Ferhad-paše određeni su Ali Portuk-kapudan i požeški beg Nasuh-beg. Tako se počela tući tvrđava sa sve četiri strane, dan-noć. Mehmed-han iz porodice Zulkadrije, koji je bio namjesnik ćustendilskog sandžaka, određen je za stražu i naređeno mu je da pređe s drugu stranu jezera i močvare koje tvori rijeka Riga. Šestog dana osvojena je varoš tvrđave i posječeno je više od šesto nevjerničkih konjanika.

Nakon toga su srušili branu kako bi otekla voda čije jezero okružuje unutrašnju tvrđavu i za nekoliko dana potpuno se ispraznila voda jezera. Pa ipak da bi se ušlo unutra bare i lokve bile su prepreke tolike da bi se u njima utopili i divovi. Za nekoliko dana su popunili vrećama sve lokve i bare i napravili širok put do zidova tvrđave. Nakon toga rodila se ideja da se položi ruka na

---

³¹² Po Tabelaonom pregledu hidžretskih godina preračunatih u godine nove ere, Zejnla Fajića, dvadeseti muharrem 974. odgovara 7. augusta 1566. godine.

tvrđavsku palanku, neki su ulili ulje u podnožje palanke i zapalili vatru.

U tvrđavi je bio još jedan buljuk bezvjernika. Ovi su uložili toliko truda, žrtvovali su se jedan za drugoga. Ukratko, na sve strane bilo je tako da je svaki direk i prut gorio, neki su presječeni, iza prepreke, međutim, opet se pojavljuje prepreka, u obliku zemljom ispunjenih zidova kojima ni topovi nisu nanijeli štetu niti je postojala mogućnost da se sruše. Nevjernici su na to dopunjavali zemljom zidove, sa unutrašnje strane su ih podupiranjem učvršćivali. Nikakve prilike nije bilo da se topom ili puškom gađa neka šupljina. Kad su se, međutim, islamski borci odlučivali za napad neprijatelji su bacali bombe, a islamski borci su ranjavani okretali duga kopljica na suprotnu stranu i vraćali se. I gazije su zabacile duge kuke, izvlačile nevjernike napolje i odsijecale im glave. Nije moguće objasniti i opisati sve ratne igre koje su primjenjivane u vrijeme ovih napada na tvrđavu. Konačno dvadeset četvrtog dana mjeseca safera ili sedmi dan grčkog mjeseca agistosa³¹³ izdano je naređenje za opći napad. Svi vojnici su se, u skladu s onim što su obavezni kao muslimani, svom žestinom bacili i neprijatelju nisu dali oči otvoriti pa se s Allahovom pomoći uspjela osvojiti tvrđava. U ovom jurišu mnogi rumelijski timarnici, zaimi i junaci iz redova vojske kao šehidi su preselili sa ovog ispraznog svijeta i prispjeli u besmrtni život.

Kako se priča, Zrinski Mikloš, komandant tvrđave, nevjernik poznat po junaštvu, shvativši da mu je kraj, stavio je kapu na glavu, obukao lijepo odijelo, u džep stavio stotinu zlatnika kao nagradu za onoga gaziju koji mu odsiječe glavu. Ako se obrati pažnja na to šta pišu nevjernici, oni kažu da je imao jednu sablju koja mu je ostala od predaka, pripasao ju je i krenuo na islamske vojnike. S druge strane, jedan ga je gazija pogodio iz puške u prsa, a zatim ga je i strijela pogodila u glavu pa je njegova prljava duša otputovala džehenemskim zebanijama.

Nakon što se toga dana islamska vojska odmorila veziri i velikani su otišli obići tvrđavu i vidjeli neku opremu i sredstva koja se tamo nalazila. Tako je u kući Zrinskog, koja podsjeća na štalu za

---

³¹³ Dvadeset četvrti dan safera odgovara desetom rujnu 1566. godine.

svinje, bilo spremno skladište baruta. Ili su prokletnici postavili fitilj ili je neko od onih koji su skupljali ratni plijen bacio vatru, barut je planuo i nanio mnogim ljudima štetu, mnoge je čak odbacio do mjesta gdje je bilo spremište za strijele. Ipak, nikome od državnih velikana ova eksplozija nije naudila. Tako je sigetvarska tvrđava ušla među islamske tvrđave, a mjesto sandžakbega je dato pečuhskom alajbegu Iskender-begu. Postavljeni su kadija, dizdar, muhafizi i učinjeno je sve što je potrebno za opremu i opskrbu.

Dok je islamska vojska bila pred Sigetvarom, peti vezir Mustafa-paša, koji se nalazio u akinu, dvadesetdevetog dana istog mjeseca³¹⁴ je sa bratom, rumelijskim beglerbegom Šems Ahmed-pašom, sa dvije hiljade janjičara i dvojicom aga buljuka iz konjaničke vojske, poslat na osvajanje tvrđave Bobovac. Kad su ovi došli preko puta tvrđave, prokletnici koji su se nalazili unutra, tu večer su napustili tvrđavu i pobjegli. Dobrotom Uzvišenog Allaha i ova je tvrđava prešla u ruke muslimana i za četiri dana, nakon što su se upotpunile sve potrebe, pobjednička vojska se vratila i priključila padišahovoj ordiji. Nakon toga data je dozvola za akin. Veliki broj akindžija krenuo je u jagmu u okolinu Kaniže, Berzenca i Konora i sa bogatim plijenom živi i zdravi se vratili u padišahovu ordiju.

OSVOJENJE TVRĐAVA GOLE, JANOVA I DILAGOŠ

Godina 974. (1566.). Dva dana prije nego je sretni padišah, čije je mjesto Džennet, krenuo iz Istanbula, odredio je za serdara drugog vezira Pertev-pašu i poslao ga na te strane. Pod serdarovo zapovjedništvo je dato dvije hiljade janjičara, buljuci lijevih ulufedžija i desnih gariba, dovoljno artiljeraca i ljudi zaduženih za municiju, a ovima je posebno pridodata vojska beglerbega ejaleta Smederevo, Vidin i Temišvar i vojska Tatara, Vlaha i Moldavaca pa je zadužen za osvajanje tvrđave Gole. Stigli su s Božijom pomoći, opsjedali tvrđavu dulje od trideset dana i na kraju je osvojili na viru. Tako je rahmetli Jahja Sofu Mehmed-beg koji se u to vrijeme nalazio na mjestu sandžakbega Varada, ušao u tvrđavu i sporazumio se o predaji. Kad su nevjernici izlazili iz tvrđave, neke gazije su

³¹⁴ 15.9.1566.

iznevjerile dogovor, pobile su sabljama nevjernike i sve ih mrtve poredali po zemlji. Na istom pohodu su osvojene tvrđave Dilagoš i Janova. Veseo glas o ovim osvojenjima stigao je do islamske vojske dva-tri dana prije osvojenja Sigetvara.

ODLAZAK RAHMETLI PADIŠAHA S OVOG SVIJETA I NJEGOVO PRESELJENJE U VJEČNI

Godina 974. (1566.). Čovjek se ni u kakvom slučaju ne može spasiti iz kandži smrti. Ni padišasi koji vladaju s kraja na kraj ovog svijeta ne mogu naći lijeka za ovu bolest. Učenjaci su, oslanjajući se na geometriju, našli put koji izlazi do neba uz pomoć merdevina, postigli su svoj cilj, ali nisu našli lijek od smrti i od te nevolje se nisu mogli spasiti.

I rahmetli padišah se oprostio od ovog oholog svijeta dva dana prije osvojenja sigetvarske tvrđave, u devet sati navečer, u četvrtak, dvadeset drugog dana, gore spomenutog mjeseca³¹⁵, a u skladu s naredbom iz Kur'anu: "O smirena dušo, vrati se Gospodaru svome zadovoljna a i On s tobom zadovoljan."³¹⁶ Neka nad njim bude milost Uzvišenog Allaha. Na ovo je veliki vezir Mehmed-paša Dugi (Sokolović), padišahovu smrt krio kao veliku tajnu. Bio je u tome toliko oprezan da to nisu saznali ni visoki veziri. Ne obavještavajući o ovome nikoga osim glavnog tajnika (reisulkuttab) Feridun-bega, napisao je tajno pismo u kome je izložio stanje princu Selimuhanu i zamolio ga da se stavi na čelo vojske i pismo poslao po ulaku Hasan Čaušu. Krajnjim naporom, ne odmarajući se ni trena, Hasan Čauš je rastojanje od Sigetvara do Kutahije brzo prelazio i stigao osmi dan, predao saopćenje novom padišahu i naišao na veliku naklonost. I sretni padišah je bez odmora i sna deveti dan stigao u Istanbul i devetog dana rebiulevella (24.9.1566.) stupio na prijestol.

Šejhulislam, velike kadije i drugi velikani koji su se nalazili u Istanbulu, po običaju su počašćeni ljubljenjem postolja prijestolja. Iskender-paša, koji je izašao iz bostandžibaša, postavljen je za muhafiza Istanbula. Sutradan je obavljena džuma-namaz u džamiji

³¹⁵ 8.9.1566.

³¹⁶ Kur'an, *Beled*, 28.

hazreti Ejžuba Ensarije – neka Uzvišeni Allah bude s njim zadovoljan, i posjećeni su grobovi predaka. Treći dan se sretno uputio prema Beogradu i ne svraćajući ni na jedan konak brzo je stigao do Beograda.

S druge strane, veliki vezir je pod izgovorom popravke i opreme sigetvarske tvrđave, ostao četrdeset tri dana u sigetvarskom polju i tek trećeg dana rebiulahira (18.10.1566.), blagoslovljeno tijelo padišaha koji je stigao u Božiju milost izvadio s mjesta gdje ga je privremeno zakopao, stavio na tahteravan i vratio nazad. S vremena na vrijeme se primicao tahterevanu kao da se nešto dogovara o državnim poslovima, malo bi se zadržao i onda se vraćao natrag. Tako je to majstorski krio da većina slugu padišahova harema ništa nije mogla zaključiti. Tadašnji silahdar Džafer-aga, koji je kasnije postao zet toga vrijednog velikog vezira, sjedao bi na tahterevan sa mrtvim tijelom rahmetlije pa bi odgovarao velikom veziru, tako je povremeno i tahterevan šaputao. Veliki vezir je izlagao sadržaje nekih problema, a silahdar, pošto mu je rukopis bio sličan padišahovom, na arzove je ispisivao odgovore. Sve ovo se među narodom prepričavalo, pa iako je veliki vezir sve isplanirao, sumnja se provlačila. Niko nije znao sigurno je li padišah u životu ili nije.

Kad su se približili Beogradu na jedan konak, raširio se glas da se novi padišah nalazi u Beogradu, ali niko to nije glasno i javno izgovarao. Te večeri je ušao u veliki šator padišaha. Sutra ujutro rano sjeo je na prijestol pa su, izvršavajući običaj, veziri i drugi državni velikani počašćeni da mu poljube skute, zamotali su saruke i klanjali namaz pred padišahovim šatorom. Nakon toga odredio je vezira Ahmed-pašu, Šejha Nureddin-zade-efendiju i Ferhad-agu do kojeg je rahmetlija mnogo držao da se pridruže tabutu s mrtvacem i uputio ih u Istanbul te naredio da se zakopa ispred mihraba blagoslovljene džamije.

O DOBRIM DJELIMA RAHMETLI PADIŠAHA

Na prvo mjesto dolazi velika džamija u Istanbulu, koja je poznata kao Sulejmanija za koju je daleko i od pretpostavki da se može upoznati i da joj se mogu nabrojati pojedinosti. Majstori-učenjaci na polju kaligrafije koji su pisali tarihe i vrijedne osobe

koje su uklesavale svoj pečat na ovom polju priznale su svoje manjkavosti i nesposobnosti da upoznaju tu džamiju i njene pojedinosti. Kad je tako, kako će jedno piskaralo kao što sam ja to perom opisati? Ukratko, ima četiri munare, u unutrašnjem dvorištu šadrvan i tekuću vodu na češme postavljene sa dvije strane radi uzimanja abdesta, četiri medrese, jedan darulhadis³¹⁷, medicinska škola, osim ovih zgrada još; veliki imaret, hamami, bolnica, mjesta za jelo i odmor, mnogo soba i bezbroj ukrašenih zgrada. Njena izgradnja otpočela je devetsto pedesetšeste³¹⁸, a nakon velikog truda i zalaganja završena je šezdeset četvrte³¹⁹. Prema računima povjerenika gradnje utrošeno je tadašnjih osamsto devedeset šest hiljada tristo osamdesettri akče. Prema tadašnjem računanju to iznosi petsto trideset sedam tovara i osamdeset dvije hiljade devetsto akči. Prema današnjem računanju to je blizu dvije hiljade dvjesto četrdeset tovara akči³²⁰.

Jedan od velikih njegovih hajrata je i voda Kirkčešme. Prije nego je ova voda dovedena u Istanbul, svako je imao potrebu za gutljajem vode i mnogo se oko toga namučio. Sevaab koji je stekao izgradnjom ovog hajrata je početak deftera u koje se pišu dobra padišahova djela. Novac utrošen za ovo nije mnogo manji nego za blagoslovljenu džamiju. Iznosi petsto sedam tovara i osamdeset hiljada akči.

Jedan važan njegov hajrat je i most u Bujuk Čekmedži. Nema potrebe da se o njemu govori i da se nabrajaju njegove pojedinosti. Oni koji dolaze iz Rumelije u prijestolnicu svakako ga vide. Prije nego je izgrađen most, nije bilo mogućnosti, naročito ako se putuje zimi, da se ne doživi nesreća, da natovarene životinje ne padnu, a da zaprežna kola ne upadnu. Napisano je da je i za ovaj most utrošeno sto petnaest tovara akči.

Sultan Selim-hanova džamija. Nakon što mu je pokopan otac, rahmetli sultan Selim³²¹, neka mu stanište bude u Džennetu, nad

---

³¹⁷ Škola za proučavanje hadisa, riječi Muhammeda a. s.

³¹⁸ 956. hidžretska godina počinje 30.1.1549., a završava se 19.1.1550. g.

³¹⁹ 964. hidžretska godina počinje 4.11.1556., a završava se 23.10.1557. g.

³²⁰ Džamiju, kao i most u Bujuk Čekmedži je gradio čuveni arhitekta Mimar Sinan. Podigao je oko 400 monumentalnih objekata u Istanbulu i Edreni. Živio preko sto godina i umro 996./1587-88.

³²¹ Selim I, poznat i kao Javuz Selim.

mezarom mu je sagradio visoko turbe, blagoslovljenu džamiju, lijep imaret, školu, bolnicu, medresu i hamam. Račun iz njegove blagajne za ovo je četiristo hiljada zlatnika.

Džamija princa Mehmeda³²². To je velika džamija i ne zaostaje za drugim sultanskim džamijama. Uz nju su imaret, medresa, bolnica, bolnica za umobolne i drugi prateći objekti.

HAJRATI MAJKE PRINČEVA – HASEKI SULTANIJE

Svakom su poznati velika džamija, imaret, bolnica, medresa i drugi njeni hajrati na Avrat pazaru. Izgranja hajrata Haseki Sultanije³²³ na Avrat pazaru je znak pažnje koju je pokazivao u tom pogledu rahmetli padišah.

Džamija princa Džihangira³²⁴: To je blagoslovljena džamija na brežuljku koji dominira nad tophanom.

U Bagdadu: Sagradila je tvrđavu nad mezarom Njegove ekselencije Imami Azama – neka je Allahova milost nad njim – džamiju, lijep imaret, visoko turbe, bolnicu za umobolne. Nad mezarom šejha Abdulkadira Gejlaniya, neka je Allahova milost nad njim, obnovljeno je visoko kubbe, blagoslovljena džamija je nanovo opremljena, imaret i drugi hajrati su obnovljeni i ostavljeni su odgovarajući vakufi za to.

U Konji: U blizini svijetlog turbeta njegove ekselencije Mevlana Dželaluddina napravljena je visoka džamija sa dvije munare³²⁵, semahana, lijep mesdžid, imaret, sobe za dervise i slično.³²⁶

U Damasku: Visoka džamija, medresa, imaret i drugo.

U Kefi (na Krimu) i u Izniku: Iako je po jedna crkva bila pretvorena u džamije, one su zbog dugog vremena bile u ruševnom stanju. One su obnovljene i za njihovo održavanje je ostavljeno koliko je potrebno vakufu.

³²² Ta džamija danas poznata u Istanbulu kao Šehzade Cami'i (Prinčevska džamija).

³²³ Haseki sultanija ili Hurem sultanija je bivša robinja Rokselana kojom se Sulajman oženio i do kraja njena života, a ni poslije njene smrti nije uzimao druge žene.

³²⁴ Ova se džamija nalazi na brežuljku iznad Tophane, a u blizini kvarta Beşiktaš.

³²⁵ Ova je džamija građena u ime prestolonasljednika Selima i zove se Selimiya.

³²⁶ Radi se o kompleksu uz turbe Mevlana Dželaluddina Rumija.

U svakoj kuli, palanki ili kasabi koje su osvojene u blagoslovljeno vrijeme, ako je bila crkva pretvorena je u džamiju, ako nije postojala, džamije su nanovo pravljene i upotpunjeno je sve što treba za islam.

U blagoslovljenim Mekki i Medini napravljena su mnoga dobra djela i podijeljena milostinja, u tim mjestima postavljeni su temelji mnogim hajratima. Iako je i ranije davana milostinja, nekada je to činjeno na odgovarajućem mjestu, a nekada ne. Sada se milostinja dijelila preko za to zaduženih pisara i svako je dobivao dio namijenjen njemu.

Jedna od ovih milostinja je i dodjela žitarica. Iako je ovo prvi put primijenio njegov rahmetli otac, osvajač arapskih i perzijskih zemalja sultan Selim-han, u blagoslovljenim vremenima sultana Sulejman-hana ova sveta mjesta su ukrašena, u njima se povećao broj onih koji svoj život provode tamo u pobožnosti, stoga se osjetila potreba da se poveća milostinja u žitu i ona je uvećana za dvostruk iznos.

Od milostinje za istu namjenu, odvajano je od harača koji se uzima od nemuslimana za stanovništvo Mekke i Medine. Od ranije je ovo bila vrlo mala stavka. Davana je samo nekim vodećim učenjacima, izvan ovih nikome nije davana. Međutim, u vrijeme vlasti rahmetlije počela se davati mnogim stanovnicima Mekke i Medine.

Jedna druga milostinja je u tekućoj vodi. Ova voda je izvor sa Arefata. U stara vremena ovu je vodu provela do grada gospođa Zubejda, ali budući je vremenom oštećena, počela se osjećati oskudica u vodi, tako da se u dane hodočašća voda prodavala za zlatne novce. Rahmetli padišah je ovim hajratom povećao dotok za tri-četiri puta i oslobodio sve hadžije od oskudice u vodi.

Jedno od njegovih dobrih djela u svetim mjestima je gradnja četiri medrese. Rahmetli padišah je dao sagraditi medrese u Mekki za četiri mezheba i prema pravilima koja su se primjenjivala u Rumeliji i Anadoliji, dao je troškove u svaku od njih za po petnaest učenika i jednog pomoćnog profesora u svakoj grupi. Potpune plaće za sve njih, bez ikakvih manjkavosti, dolazile su svakom na ruke.

Časne kuće hazreti Fatime i druge djece koju je donijela na svijet majka vjernika hazreti Hadidža, neka Allah bude njom za-

dovoljan, nakon njihovih smrti pretvorene su u mesdžide. Kako su vremenom postale ruševne, rahmetli padišah ih je popravio i nad njima podigao po jedno kubbe. Sada se tamo petkom do vremena ikindije i utorkom navečer do jutra okupljaju derviši i siromasi i čine zikir.

Osim bogatog imareta koji je načinjen u ime rahmetli Haseki sultanije, i u Medini je napravljena jedna velika zgrada – imaret tako da je svaki dan sirotinja Mekke i Medine bivala tamo nahanjena.

U grad Edrenu je dovedena voda poput Kevsera i napravljeno je mnogo česama tako da je siromašni svijet ponovo oživio i osjećao veliku radost.

U kasabi Mustafapaša köprüsü sagradio je časnu džamiju, lijep imaret i veliki han, a i to je ubrojano u hajrate Haseki Sultanije.

Za njegovu kćer Mihrimah sultaniju sagrađeni su na morskoj obali u Uskudaru: dva karavansaraja, medresa, mekteb, džamija i imaret, i sva ova dobra djela su učinjena sa padišahovom naredbom, a s novcem i sredstvima njegove kćeri. Ima još mnogo gradnji, pa pošto ih nije moguće sve nabrojati s ovim se treba zadovoljiti.

Umjesno je da na prvo mjesto hajrata koji je rahmetlija napravio dođe hajrat u blagoslovljenom Kudus (Jerusalimu) – Sahrattullah čija je unutrašnja i vanjska strana od izrezbarenog drveta i kamena, sa prekrasnim porculanom i ukrašen sa raznim rezbarijama, to je savršeno djelo čije porculanske izrađevine zadivljuju.³²⁷

O SPORAZUMIMA O MIRU KOJE JE SA PAKLENIM
NEVJERNICIMA SKLOPIO VELIKI OTAC SULTANA SULEJMANA,
ON SAM I NJEGOV SIN ZA VRIJEME NJIHOVIH VLADAVINA

Neka je poznato pametnim osobama da se ovaj siromah čije su znanje i sposobnost sasvim nedovoljni, čiji su rasuti listovi saopćenja nesređeni kao i moje vlastito stanje, usudio drsko ponuditi Musa-paši, drugom veziru, listove pod naslovom *Ratovi i osvajanja rahmetli sultana Sulejman-hana*, u vrijeme njegova dolaska u Budim ovih dana, to jest 1051. (1640-41.) godine veziru kome

³²⁷ Ovako (Sahrattullah) Pečevija naziva poznatu džamiju Kubbetu's-sahra (Kupola na stijeni) u Jeruzalemu.

nema ravnog, sposobnom poput Aristotela, zamjeniku velikog vezira, u vrijeme kad je njegovo veličanstvo Murad IV išao osvajati Bagdad, najpametnijem veziru i jednom od najzrelijih velikana svoga vremena. U vrijeme kad je drugi vezir, njegova ekselencija Musa-paša, neka Bog učini trajnim njegove uspjehe, bio valija, narod budimskog ejaleta bio je u miru i sigurnosti pod pravednom upravom.

Rahmetli paša je jednog dana naredio ovom siromahu da objasni najznačajniju i najpotrebniju od svih tema u historiji kako i u kojim su se uvjetima ostvarivali mirovni sporazumni za vrijeme svakog padišaha. Rekao mi je: "Ni ti nisi ni dotakao ovu temu, ni riječi nisi napisao". Na ovo sam ja, vaš sluga, odgovorio pokušavajući naći opravdanje za mahanu na koju mi je ukazano: "Ovaj vaš sluga, ne ograničavajući se, skupljao je i istraživao ponešto od nekadašnjih učenjaka, ali ni kod jednog nisam pročitao niti vidio nijedne riječi vezane za mir. Kako nije moguće pisati o temi iz glave toga se pitanja nisam ni doticao." Ali-paša će na to odgovoriti: "Svako je bilo potrebno to uraditi i nije nužno ostati vezan za druge". Na ovo sam se, s obzirom da islamski historičari nisu pisali o ovoj temi, bio prisiljen obratiti stranim historičarima i kao plod istraživanja koje sam obavio, našao sam šta su oni napisali o sklapanjima mira za vrijeme ove trojice padišaha, i kao što sam to preveo na turski, našao sam umjesnim da dodam mojoj knjizi.

O sklapanju mira koji je napravio njegova ekselencija sultan Selim-han napisali su slijedeće: Dok je rahmetli sultan Bajezid-han bio u stanju mira, na granicama Bosne iskupilo se puno muslimanske vojske koja je upadala u hrvatsku zemlju i pljačkala je. Komandant Vesprega bio je hrvatski ban. Kad je za ovo saznao, skupio je kršćansku vojsku i doveo je u granično područje. Kad su islamski vojnici upali u hrvatske zemlje, kršćani su na njih krenuli i u bici na mjestu gdje se rijeka Una ulijeva u rijeku Savu, kršćani su pobijedili. U to vrijeme mnogo je muslimana prispjelo u Božiju milost.

U tim vremenima, našao se sa mađarskim kraljem Vladisom Lajošem, ocem kralja Lajoša, s kojim će kasnije sultan Sulejman-han ratovati na Mohaču. Da bi učvrstio mir, ili da bi iznova napravio mir, poslao je kao izaslanika čovjeka po imenu Barla Bajla koji je bio komandant tvrđave Severin. Severin je jedna ruševina

tvrđave na obali Dunava ispod Smedereva. Međutim, majstor pjesnik rahmetli Jahja-beg u svome djelu *Šah u Geda* (Car i siromah), spominjući ovu tvrđavu s ciljem da se prikrije ljubav, izrekao je stih:

*“Poruši tvrđavu Severin
Sakri u srcu ljubav kao dušu”.*

Izaslanik je došao u Istanbul u vrijeme kad je rahmetli sultan Bajezid odselio s ovog prolaznog svijeta i kad su prinčevi pripasali oružje da bi zadobili vlast. Sultan Bajezid-han je za svoga nasljednika ostavio starijeg sina sultana Ahmeda I i ovaj je princ nakon njegove smrti trebao prijeći na njegovo mjesto. Ali mlađi sin, sultan Selim-han se pobuni, krene na oca i silom uze prijestolje. Oca, sultana Bajezida je otrovao i tako ga usmrtio.

O dolasku spomenutog izaslanika obaviješten je sultan Selim koji je rekao: “Kako pitanje vlasti još nije sasvim riješeno, ne mogu mu dati odgovor, neka sada ostane u Istanbulu i neka vidi kako će se stvar okončati.” Nije prošlo dugo vremena, našao je načina da uhvati starijeg brata Ahmeda i brata Korkuta, završi s njima i sa svom njihovom djecom i bližnjim i vlast je ostala njemu samom. Ali opet nije dao odgovor izaslaniku, i tražeći od njega da mu se pridruži s velikom vojskom, krenuo je u ratni pohod. U pohodu na Egipat uništio je dva velika vladara, jednog je pogubio za vrijeme bitke, a drugog je uhvatio i pogubio. Potpuno je osvojio Egipat, Damask i Halep. Memlučki narod, tj. čerkesku družinu, potpuno je pobio. Osvojio je veliku tvrđavu koja se na latinskom jeziku zove Memfis. Mislím da bi to mogla biti tvrđava Dijarbakir³²⁸. Tokom čitavog pohoda, vodio je sa sobom izaslanika. Držao ga je uza se u toku ratovanja i mira, punih sedam godina, i nakon toga je sklopio s njim mir. Ovaj mir je ugovoren na osam godina. U isti mirovni sporazum uključeni su i Austrijanci, Poljaci, Mađari i Venecija. Međutim, njihovi vitezovi nisu bili zadovoljni mirom i oni su se počeli spremati za rat.

---

³²⁸ Ovdje Pečevija griješi jer stari grad Memfis u Egiptu nema nikakve veze s Dijarbekírom.

Nakon ovoga izaslanik komandant Barla se vratio kralju s darovima i milodarima koji pristaju vladarima, ali kralj je umro i na njegovo mjesto je stupio kralj Lajoš, njegov sin, koji je na Mohaču ratovao su sultanom Sulejmanom i bježeći se utopio u vodi. Izaslanik je baš u to vrijeme došao u Budim. A kasnije je i sultan Selim, polazeći na pohod neposredno po odlasku iz Istanbula, dobio kugu i umro, a na njegovo mjesto je padišah postao sultan Sulejman.

OVAKO SU STRANI HISTORIČARI OPISALI SKLAPANJE MIRA SULTANA SULEJMANA

Godine hidžretske devetsto pedeset četvrte koja odgovara 1544. miladi godini³²⁹, austrijski kralj Ferdinand je tražio mir s njegovom ekselencijom sretnim sultanom Sulejman-hanom, neka mu se Allah smiluje i oprost, i spomenutog je datuma poslao čuvenog izaslanika u Istanbul s vrijednim darovima dostojnim vladara. Ovaj izaslanik je osam godina proveo u osmanskoj prijestolnici i tražio sklapanje mira. U ovom poslu nailazio je na velike teškoće, na mnoge muke i tek nakon osam godina mogao je padišaha pridobiti za mir. Uvjeti mira su slijedeći:

“S obzirom da kralj Ferdinand traži mir, a ni padišah se ne protivi miru, pa neka svake godine pošalje u prijestolnicu sretnog padišaha trideset tisuća zlatnika. A Janoš Zidmon (Sigismund), sin kralja Janoša koji je u Budimu postavljen za erdeljskog vojvodu, neka bude miran, s obzirom da je vezan ugovorom sa sretnim padišahom, i neka ne postupa suprotno.”

Istim mirovnim ugovorom su obuhvaćeni i erdeljski plemići Batori Mikloš i Melgijor Blaš. Oni se moraju pokoravati kralju Janošu i sretnom padišahu dok god je Budim pod upravom kralja Janoša. Kasnije, kad je umro kralj Janoš, a njegov sin Janoš Sigismund je bio mali, ovi su prestali biti pokorni ovoj naredbi i sretnom padišahu i vezali su se za kralja Ferdinanda. Većinu tvrđava i krajeva u pokrajinama Sakmar i Tokaj u Erdelju i u okolici Egre napadali su i kraljevi vojnici i graničari sretnog padišaha, harali i pljačkali i sve ove krajeve doveli u stanje ruševina. Tako su i ovi

---

³²⁹ 954. odgovara 1547-48., a ne 1544. godini kako to navodi Pečevija.

obuhvaćeni mirom i osigurano je da se ne napada na njihove zemlje. U isto vrijeme je zaključeno da se ne traži od raje, bilo muslimanske bilo austrijske, nezakoniti porez.

Rečeno je da s obje strane ne kruže čete i da se ne vrše upadi u kraljeve zemlje, mir treba biti na snazi osam godina i da obje strane žive u miru i poretku. Zaključeno je da kraljev povjerljiv izaslanik svake godine preda padišahu trideset hiljada crvenih zlatnika. Dokument o miru je s padišahove strane napisan na arapskom. Prevodilac Ibrahim je s padišahovim pismom i kraljevim izaslanicima poslan u Austriju da utanači mir.

U to vrijeme kralj Ferdinand se nalazio u njemačkom gradu Brankburgu³³⁰, imenovao je sina Maksimilijana nasljednikom prijestolja i upravo ga je trebao okruniti. Kad su svi plemići kršćanskog naroda bili na skupu, stigao je tamo prevodilac Ibrahim-efendi i predao kralju Ferdinandu padišahove mirovne dokumente. Prevodilac Ibrahim, hladnokrvna i ozbiljna osoba, osim što je prenio padišahovo upozorenje, nije progovorio nijedne riječi. Samo je izložio ono što mu je padišah zapovjedio, time je izvršio svoju zadaću, učvrstio mir kako je trebalo i vratio se u domovinu. Njemačkim plemićima i vodećim ljudima koji su bili prisutni tamo izaslanik se jako svidio i rekli su "pravi predstavnik padišaha zemlje je njegov izaslanik."

OVAKO JE NAPISAN MIROVNI SPORAZUM SAČINJEN U VRIJEME SULTANA SELIMA POSLIJE SIGETVARSKJE POBJEDE

Godine 1567. po rođenju Isaovom, prošla je već godina od osvojenja Sigetvara. Turska vojska i erdeljski nevjernici su zajednički neprekidno harali po krajevima Eger, Kože i Tokaj koje su pljačkali i rušili. Gospodar Erdelja, Janoš Sigismund, sin kralja Janoša, koji je bio turski oslonac, osvojio je od kraljevih zemalja Kardar i Bornak i deset tvrđava sa okolicom i pripojio ih zemljama erdeljskog gospodstva, islamska i erdeljska vojska kao cjelina navješćivala je pobjedu nad kraljevom zemljom. Zbog ovakvog stanja su se

---

³³⁰ Vjerojatno se radi o gradu Frankfurtu u kojem su se krunisali njemački kraljevi.

mного rastužili i zabrinuli kako ćesar (imperator) tako i ostali nevjernički plemići.

U to vrijeme je od turskog padišaha sultana Selim-hana, preko jednog njegovog izaslanika, došlo pismo ćesaru. U pismu je rečeno: "Sretni padišah skuplja brojnu vojsku, mnogi su već stigli u prijestolnicu, za mnoge je opet izdat ferman da se okupe na odgovarajućim mjestima, prema izvršenim analizama ovi vojnici će biti poslani na Austriju i u Mađarsku, i u nakani su da sve izokrenu naopako u tim državama."

Kad je ćesar Maksimilijan primio ovo pismo i shvatio stanje, sazvao je sve plemiće kršćanskih naroda, bilo Mađara ili Austrijanaca, i o ovim pitanjima su se dugo savetovali. Na kraju su odlučili da pridobiju srce padišaha svijeta sklapanjem mira kakva god bila da bila cijena. S tim ciljem su poslali dva izaslanika u Istanbul.

Jedan od izaslanika je bio Mađar, komandant Egera, a drugi je bio jedan od vodećih austrijskih ljudi. Ovi su sa mnogo zlata, srebra i sličnih neviđenih darova, milodara, novca i predmeta stigli u Istanbul i predali padišahu, vezirima i državnim velikanima ono što su donijeli. Na kraju su pristali da sklope mir pod uvjetima koje je postavio njegov otac, rahmetli sultan Sulejman-han, da mir traje osam godina i da plaćaju svake godine po trideset tisuća mađarskih dukata. I gospodar Erdelja Janoš Sigismund je uključen u sklapanje mira i obavezan je da se drži prema njemu. Ovaj mir je sadržavao i uvjet da se svaka strana zadovolji onime čime raspolaže i da ne zauzima više prostora ako joj se pruži prilika, također da se zaustavi četovanje s obje strane, da se ne pokreću vojska i artiljerija, da se moli za sigurnost i blagostanje naroda i vladara i sve je to obuhvaćeno dokumentima.

Mir sklopljen pod ovim uvjetima sa sveg srca su prihvatili i sultan Selim-han, veziri i drugi zastupnici. U isto vrijeme pripremali su se da pošalju vojsku na Cipar. Nije prošlo mnogo vremena, a krenulo se u pohod na Cipar i taj prekrasni otok je potpuno osvojen.

O NEKIM ČUDNOVATIM STVARIMA

Kad se ranije govorilo o izaslanstvima i izaslanicima, spomenuta je tvrđava Severin. U stara vremena je u blizini ove tvrđave na naj-

većoj rijeci na zemlji (Dunav) podignut veliki most, vrlo čudnovat, koji izlazi izvan ljudskih mogućnosti. U vrijeme kad opadnu vode Dunava i sada se vide slonovske noge. Neki lađari su ovdje pristajali, na njima jeli, pili i teferičili. Bez obzira na sve postoje pitanja ko je napravio most, prije koliko vremena i s kakvim ciljem je napravljen, s obzirom da služi kao čuđenje svijetu, kome je to palo na pamet. Po pisanjima stranaca, odgovor će se naći u historijama starog vijeka.

Sto prve godine po rođenju Isa pejgambera, imperator Trajan, koji je vladao Rimskom imperijom, na čelu jedne velike vojske napredovao je prema Trakiji. Na nevjerničkom jeziku Trakija (Dacia) se kaže za Rumeliju, Bosnu, Undurovinu, Vlašku i Moldaviju. U tim vremenima na čelu ove države bio je kralj po imenu Kabal. Trajan je pobijedio i uništio ovog kralja. Na kraju, napravili su mir pod uvjetom da mu svake godine plaća određenu svotu novca. Ali, kako se kralj nije držao riječi, imperator Trajan je ponovo došao na kralja i opet ga je pobijedio. Na ovo je Kabal pao u beznade i kidisao je sebi. Eto u to vrijeme je imperator sagrađio ovaj veliki most. Cilj mu je bio da uništi i pomisao da se protiv njega podigne bilo kakav kralj.

Spomenuti Trajan je punih četrdeset godina prljao mjesto imperatora i ne nadživjevši dugo Kabala, uputio se u Džehennem. Na njegovo mjesto postao je imperator jedan nevjernik po imenu Adrian, koji je naredio da se most sruši jer su Dačani počeli napadati na imperatorove zemlje. Spomenuta ćuprija mogla je uspravno stajati samo dvadeset tri godine, ali njeni ostaci i danas se vide.

Ako se želi znati ko je sagrađio Budim, najveću tvrđavu Undurovine, i to piše u stranim povijestima ovako:

“Iz kineske zemlje se pojavio jedan krivovjernik po imenu Atila, zauzeo čitavu Trakiju, i napredujući sve do Franačke, zauzeo mnoge tvrđave i gradove. Na mjestu gdje se nalazi Budim bila je jedna varoš koja je nosila ime Šavkan Berje. Ovo mjesto mu se jako svidjelo pa je zadužio nevjernika po imenu Budin koji je bio njegov brat da tamo sagrađi veliki dvor i čvrstu tvrđavu. On sam je nastavio svojim putem da ruši i pali zemlje i mnogo godina je kružio i napredovao. Kad se vraćao, saznao je da je njegov brat dao onoj veličanstvenoj tvrđavi svoje ime. Na ovo je odmah svojom

rukom ubio brata i Budim je učinio prijestolnicom. Jedne noći mu krv udari na nos i njegova zla duša ode u Džehennem.

Atila je živio 124 godine i iza sebe je ostavio šezdeset sinova. Svaki od njegovih sinova je formirao svoj klan i tako se zemlja očistila od njihovih nesretnih tijela.

I osnivač Pečuha, srcu bliskog moga zavičaja, je jedan prljavi pripadnik austrijskog naroda. Prvo su podignuti tvrđavski zidovi i unutra su smješteni njegovi stanovnici. Onda je prvi kralj mađarskog naroda Sende Ištvan koga ovaj krivovjerni narod duboko poštuje, otjerao Austrijance i on sam je dao sagraditi pet velikih crkava. Pečuh na njihovom jeziku znači "pet crkava". Kasnije je drugi kralj ovog krivovjernog naroda, Pitor, sin Ištvanove kćeri, dao sagraditi u unutrašnjosti tvrđave crkvu čija je zgrada danas velika džamija. Nije prošlo mnogo vremena, mađarski narod se digao protiv ovog kralja i nanio mu veliko zlo. Tri godine kasnije on je umro i tamo je sahranjen. Sada, hidžretske hiljadu i pedesete godine³³¹, proteklo je šesto godina od tih vremena.

O VLADAVINI PLEMENITOG, DAREŽLJIVOG I BLAGOG
PADIŠAHA, SULTANA SELIMA-HANA, TLO POD NJIM
NEKA JE ČISTO, A MJESTO MU U DŽENNETU

Rođen je devetsto dvadeset devete³³², a devetsto sedamdeset četvrte, devetog rebiulevvela³³³ izašao je na prijestolje. Rahmetlija je bio tako blage naravi, pravedan i darežljiv padišah da za vrijeme njegove vladavine nije niko bio s njegove strane zlostavljan, ni mrava nije zgazio. Uvijek veseo, sklon društvu, s intimnim prijateljima je provodio dan-noć i zabavljao se u razgovorima. Kako je i sam bio osjećajan čovjek više od dvadeset poznatih i vrijednih pjesnika bilo je kod njega, više nego kod ijednog drugog princa. Govorilo se da je i sam ponekad recitirao stihove. Na njegovim skupovima uvijek su bili prisutni umjetnici lijepog glasa i dobri pjevači, mnogi majstori riječi i muzike, znalci saza, uda i tambure.

³³¹ 1050. hidžretska godina počinje 23.4.1640., a završava 11.4.1641. godine.

³³² 929. hidžretska godina počinje 20.11.1522., a završava 9.11.1523. godine.

³³³ 24.9.1566. godine.

Šale i zgode poput onih Nakkaša Hajdara zasmijale bi i mrtve, tu su bile mnoge slavne osobe, majstori priče, maskara, njegovi skupovi su se gušili u veselju i smijehu. Piće, sredstva i stvari pripremljeni za ove zabave nisu se mogli naći ni kod Džema ni Džemšida. Pored ovih, njegovo veličanstvo padišah bio je prijatelj učenjaka i vjerskih ljudi, zaštitnik šejhova i siromaha. Onima kojima je trebao, davao je obilne i nesebične darove, tako da je bio pravi oblak koji sipa blagodati u vrijeme kada je to trebalo. Tjelesna građa: srednjeg rasta, širokih prsa, otvorenog čela, tankih obrva, plavih očiju, svijetao, svijetlo crvene prema žutoj boji brade, simpatično je govorio s kusanjem. U rukama je imao takvu snagu za natezanje luka kakvu nisu imali ni atlete. Donja polovica tijela mu je bila duga, vrat kratak, glava visoka, krupna i čudnovata. Tako je majstor pjesnik, rahmetli Jahja-beg, opisujući sultan-Selima, ovako rekao:

*“Na jedan pogled Hamzine sreće
sličan njemu po sjaju i moći
Po izgledu isti kao Alija, lav
Neobično veseo kao poslanik Hizir.”*

Niže se nalazi stih jednog suvremenog pjesnika koji objašnjava sposobnost sultana Selima u streljaštvu.

*“U ovo vrijeme nema toga ko bi nategao luk kao nebeski svod
Jasno je kao dan da to mogu samo njegove ruke, to nije
potrebno ni govoriti.”*

O njegovim prinčevima: sultan Murad koji je počašćen osman-skim prijestoljem nakon oca, princ sultan Mustafa, princ sultan Osman, princ sultan Sulejman i još dva princa čija imena nisu utvrđena. Ovi su, kada je sultan Murad stupio na prijestolje, prema osmanskim zakonima i tradicijama, odselili sa ovog prolaznog svijeta.

O VISOKIM VEZIRIMA U NJEGOVO VRIJEME

Preuzvišeni veliki vezir Mehmed-paša Dugi. O njemu su data podrobna obavještenja u tekstu gdje se govori o vezirima sultana

Sulejman-hana i o njegovu uspješnom prikrivanju smrti rahmetli padišaha u vrijeme osvajanja Sigetvara. Od sultan-Selimovog dolaska u padišahovu ordiju on je opet ostao na položaju velikog vezira i tako je majstorski upravljao državnom, da se sretni padišah mogao potpuno predati danonoćnim uživanjima i sve državne poslove prepustili svome veziru. Dok je obavljao dužnost velikog vezira, nijedan se čovjek nije usprotivio njegovim naredbama. On sam je pak bio sušta pravda i poštenje. Ni neprijatelji mu nisu mogli naći drugu mahanu osim što je na visoke položaje dovodio rodbinu i njemu bliske ljude. A da su se ljudi koje je dovodio na položaje vladali po svim zakonima i pravilima vremena, to su i neprijatelji priznavali.

*Drugi vezir Ahmed-paša*³³⁴. Arnautskog je porijekla, čovjek darežljiv, dobar i ozbiljan državnik. Izašao je iz harema Sulejman-hana u svojstvu kapidžibaše, bio je jenjičarski aga i kasnije rume-lijski beglerbeg. Kad se oženio kćerkom velikog vezira Rustem-paše i Mihrimah-sultanije izbila je zavist njegovih kolega zbog toga. Jedanput je imenovan serdarom za Rumeliju. Ali nije se nalazio ni u kakvoj službi po kojoj bi bio spominjan nakon smrti. Pošto se nešto zamjerio velikom veziru, ovaj ga je smijenio s položaja drugog vezira i na njegovo mjesto doveo Pijale-pašu. Kako on nije želio prijeći na mjesto trećeg vezira, nekoliko dana je bio bez posla. Kasnije, u vrijeme Murad-hana, postao je veliki vezir i pravedno je upravljao. Nikada nije nevinog čovjeka otpustio s posla pa ga pogubio, nikad nije uzimao ni davao mito. Ali nije poživio, u šestom mjesecu obavljanja dužnosti velikog vezira, oslobodivši se ovosvjetskih muka, prispio je do sreće da odseli u vječni svijet. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

*Vezir komandant mornarice Pijale-paša*³³⁵. Porijeklom je Hrvat. Iz harema je izašao kao kapidžibaša, onda je dobio na upravu sandžak

---

³³⁴ Semiz Ahmed-paša, porijeklom Arnaut. Bio jedan od protivnika vezira Mehmed-paše Sokolovića. Veliki vezir bio šest mjeseci i 16 dana, od 13.11.1579. do 28.4.1580.

³³⁵ Pijale Mehmed-paša je po Danišmendu Mađar. Ukupno je bio kapudan (komandant mornarice) 14 godina, a uspeo se do ranga trećeg vezira. *Danišmend*, V, 181; Bašagić, *Znameniti...*, 62.

Galipolja i komandu nad mornaricom i ta slava i čast što se istovremeno nalazio na mjestu beglerbega i kapudana (komandanta mornarice) trajala je tačno šest godina. Bio je čovjek velike sreće i junaštva. Učestvovao je u mnogim okršajima i osvajanjima. Jedno od mjesta koje je osvojio je otok Sakiz (Hios). Međutim, u osvajanju otoka Džerbe izgubio je četrdeset-pedeset jedrenjaka, to jest brodova. Kasnije se oženio jednom od kćeri sultana Selima, Gevherhan sultanijom, i to je bio razlog da je promaknut ispred Ahmed-paše. Pravi razlog je bio pripremiti ga za mjesto velikog vezira. Ali sudbina je bila brža i u vremenu Murad-hana odselio je ne dospjevši do željenog cilja.

Historičar Âlî-efendi je doslovno prenoseći pašine riječi zapisao: “Dok sam upravljao dugi niz godina na visokim položajima, samo sam jednog čovjeka osudio na smrt u znak odmazde. Ali kasnije tolike dane sam zbog toga uništio svoj san i mir.”

Koliko god je mogao više uvijek se volio družiti sa učenim ljudima, bio je državnik za koga se govorilo da je po prirodi takav da izbjegava zlo u svakom pogledu.

Vezir Zal Mahmud-paša. Iz harema je izašao kao kapidžibaša, onda je bio belgerbeg Budima, Halepa i Anadola, stekavši tamo slavu, zatim se oženio jednom od sultanskih kćeri koja je ostala udovica iza rumelijskog beglerbega Hasan-paše, pa je dobio rang vezira.

U vrijeme kad je trebalo pogubiti rahmetli princa Mustafu i kad je on, otevši se iz kandži dželata trčao prema padišahu, stigao je Mahmud-paša i kako je bio snažan kao atleta, oborio je princa i stavio ga pod sebe pa je zbog toga dobio nadimak Zal³³⁶. Inače je bio pravedan čovjek, poznat po darežljivosti i učenosti. Voljen je i poštovan među sebi sličnim. Kako se priča, razbolio se istog dana kad i sultanija kojom je oženjen, jedno su se s drugim halalili, zagrlili i u isti čas isпустили dušu. Ovakav muž i žena nisu viđeni. Ovaj događaj objašnjava veličinu ljubavi među njima.

Lala Kara Mustafa-paša. Doveden je iz Bosne, rođak je Sokolovića, a brat vezira Husrev-paše. Iz harema je izašao s buljukom,

---

³³⁶ Zal je iranski vladar (vladao u Sistanu), otac Rustemov. Poznat po snazi i junaštvu.

kasnije je osobnim sposobnostima postao mali miriahor, zatim češnigirbaša, a nije prošlo dugo i sandžakbeg Safeda, uz to i lala sretnog padišaha. U ratu prinčeva u Konji, trudio se da sultan Selim dođe do vlasti. On sam se zasigurno nadao da će stoga postati veliki vezir, ali u skladu s izrekom “zavidnik ostaje prikraćen” želja mu se nije obistinila. Ovaj događaj je gore detaljno opisan. Ali Rustem-paša mu je priredio mnoge nevolje, s obzirom da je on sam bio krajnje sklon spletkama. Jedanput ga je imenovao sandžakbegom Požege, jedanput ga je povukao u temišvarski ejalet, a onda pod zaštitom slavnog princa imenovan je beglerbegom Vana, odatle je prešao u Erzurum, zatim je postavljen beglerbegom Damaska gdje je ostao osam godina i na kraju je određen za serdara prilikom osvajanja Cipra. Bio je serdar i u pohodu na Iran. Iranci nisu nikad dobili batine kao što su ih od njega dobili. Pojedinosti o ovome će, ako Bog, da biti objašnjenje naprijed kad za to dođe vrijeme.

Lala Tutunsuz Husejin-paša. Iz harema je izašao s buljukom, a kako je bio Pertev-pašin rođak, dospio je do mjesta požeškog sandžakbega. Oдавde je postavljen na položaj lale princa Selima na mjesto Kara Mustafa-paše. Ali kako je bio velik škrtac, u skladu s izrekom “imena silaze s neba”, i njemu je nadimak tutunsuz (bez duhana) sišao s neba. Kako se nalazio na mjestu lale u vrijeme kad je sretni padišah stupao na prijestol postao je rumelijski beglerbeg. Onda mu je data titula vezira, ali kako je bio čovjek malih sposobnosti nije mogao zadovoljiti na ovom mjestu i upropastio je vezirsku čast.

O ČUVENIM BEGLERBEGOVIMA OVOG VREMENA.

Kapudan Ali-paša. Kapudan Ali-paša, koji je pao kao šehid u osmanskoj mornarici bio je sin jednog mujezina u Edreni. Budući je bio kapidžija Visoke porte, nakon što je ušao u Saraj, zahvaljujući vlastitim sposobnostima je napredovao, najprije je postao češnigir, onda čehaja kapidžija, janjičarski aga, beglerbeg Alžira i komandant mornarice. Sa tri osvijetljene galije poražene osmanske mornarice napao je brojem nadmoćniju neprijateljsku mornaricu i dostigao stupanj šehida. Bio je čovjek vrlo hrabar, darežljiv, plemenita porijekla, prijatelj znanosti i umjetnosti, dobar govornik među državnim velikanima, vjernik i lijepe naravi. Jednostavno, kako je

došao s ledine i kako mu se govorilo da je stranac, što mu je smatrano nedostatkom na visokom nivou u padišahovom haremu, eto to mu je bila jedna mala mahana.

*Sofu Ali-paša*³³⁷. Porijeklom je iz Bosne. Iz harema je izašao kao aga, a poslije se priključio begovima. Prije Lala Mustafa-paše bio je lala princa Selima. Odatle je imenovan beglerbegom Zulkadra, Karamana, Halepa, Bagdada, Egipta i Damaska. Kako je bio pouzdan i neceremonijalan čovjek, među Arapima je bio poznat kao "Kilon". Uhvaćenim razbojnicima i kradljivcima koji bi se zakleli da neće više činiti razbojništva praštao je i oslobađao ih. Narod se smijao ovim njegovim postupcima govoreći: "Zar se uopće može vjerovati lopovskim zakletvama?" Biće da je Božija volja da su oni koji nisu držali riječ, a opet mu dopali ruku, bivali kažnjeni prema zaslugi. Ali takvih je bilo vrlo malo. Bilo je još nešto čudno kod njega. Bio je vrlo nemaran u raspoznavanju ljudi. Naprimjer koliko puta nije poznao svoga sina pa mu je, milujući ga, govorio: "Dobro došli, odakle dolazite".

*Potur Husejin-paša*³³⁸. Iz kasabe Prača u Hercegovini. Izašao je iz harema kao češnjir, vezao se za velikog vezira Mehmed-pašu i u njegovoj sjeni postao je beglerbeg. Bio je beglerbeg Vana, Bagdada, Kaira i Damaska, a bio je čovjek umjeren i učen.

Mahmud-paša. U vrijeme sultana Sulejman-hana bio je *ulufedži-baša* egipatskog beglerbega Davud-paše. Onda je kao egipatski *muteferrika* obilazio narod i iskazivao darežljivost. Povjeriocima koji su mu se obraćali davao je priznanice na dvostruko veći iznos i tako ih tješio. Kasnije je podrškom velikog vezira Semiz Ali-paše

---

³³⁷ Sofu Ali-paša, porijeklom iz Bosne, došao na dvor među adžemi oglaninma. S dvora izašao kao aga. G. 954. (1547.) postavljen za sandžakbega u Bosni. Kasnije lala princa Selima. 965. (1557.) beglerbeg Maraša, a 967. (1559.) zajedno sa princem Selimom u pohodu na Perziju. G. 971. (1563.) namjesnik u Egiptu, potom u Bagdadu. Umro 978. (1571.). Bašagić, *Znameniti...*, 11.

³³⁸ Bit će da je ovaj Potur Husejin-paša, Husejin-paša Boljanić, za kojeg Bašagić, na osnovu Muvekita kaže da ga je Sokolović uzео sebi i uzgojio za državnu službu. G. 981. (1573.) postao je vezir i namjesnik u Egiptu, a kasnije u još nekim krajevima. Na kraju karijere je bio namjesnik U Bosni. Podigao je lijepu džamiju u Pljevljima. Bašagić, *Znameniti...*, 28.

postavljen za sandžakbega, a odatle je unaprijeđen za beglerbega Jemena. U Jemenu je pogubio mnogo bogatih osoba, uzeo njihov imetak i dužnicima platio njihov dug u dvostrukom iznosu. Kad je otpušten s tog posla došao u Istanbul i kad je, prema kanunu, nakon što je darovao padišaha, podosta podijelio i vezirima i državnim velikanima, odmah u tom času je određen dostojnim položaja egipatskog beglerbega. I tamo je htio postupati isto kao u Jemenu, navaljivao je na neke nedužne osobe, pa je ubijen puškom, tako da se narod oslobodio njegovih zala.

Mehmed-paša, sin Lala Mustafa-paše. Rahmetli Lala Mustafa-paša se oženio kćerkom Kansu Gavrija i u to vrijeme na svijet je došao Mehmed-paša koga je rodila ta žena. Ovaj vrlo hrabri mladić, nakon što se nalazio u nekim sandžacima kao sandžakbeg, postao je beglerbeg Zulkadra, a potom i Halepa i na tome visokom mjestu je i umro. Daleko od pohlepe i zuluma, nije pokazao interes za prolaznim ovosvjetskim stvarima, bio je mio, bogata srca i gospodin čovjek. Kad je umro, kod njega se našlo svega tisuću dukata. Halepski narod ga je godinama žalio. Davao je upražnjeni timar i zeamet svakome ko bi mu ga donio. Niko nije vidio da je davao novac svojoj posluži niti da je od nekoga uzimao. Ali ako se neko požali na njegove ljude, žestoko ih je kažnjavao. Kad je napustio ovaj prolazni svijet imao je tek trideset godina. Neka nad njim bude milost Uzvišenog Allaha.

Abdurrahman-paša. Potječe iz Tosje³³⁹. Bio je tezkiredžija Rustem-paše, zatim reis³⁴⁰, a poslije toga timar defterdar za Rumeliju. Odavde je postavljen za egipatskog defterdara, zatim za sandžakbega Burse. Bio je čovjek vrlo srčan i žestoke naravi, među darežljivim i dobrim osobama poznat kao “neprijatelj Milosrdnog”. Kasnije, kao miljenik sreće, postao je beglerbeg Zulkadra, a potom i Bagdada i na toj dužnosti je odselio sa ovog prolaznog svijeta.

Davud-paša. Sa mjesta bostandžibaše postao je sandžakbeg, a onda je postao valija temišvarskog ejaleta. Volio je dobro i bio srčan čovjek.

---

³³⁹ Grad u vilajetu Kastamonu.

³⁴⁰ Vjerojatno se misli na reisulkuttab što znači glavni tajnik.

Rus Hasan-paša. Nakon što je u nekoliko mjesta bio valija, postao je beglerbeg Karamana. Oženio se jednom princezom. Njegovo ime koje dolazi u značenju *lijep* i *dobar* nije bilo u skladu s njegovom osobom.

Murad-paša. Izašao je iznutra, tj. iz enderuna (unutrašnji dvor), pa nakon što je bio sandžakbeg Gaze, postao je beglerbeg Jemena. Pošto je dozvolio da u Jemenu izađu na vidjelo sukobi, otpušten je s posla, nakon toga je bačen u tamnicu i tamo je umro.

Hadim Džafer-paša. I ovaj je ruskog porijekla. Bio je beglerbeg Cipra i Tunisa i na ovim se dužnostima nije pokazao spreman, to jest nije se razumio u pomorstvo.

Derviš Ali-paša. Čovjek koji je ispekao zanat u pomorstvu. Bio je pod zaštitom velikog vezira i uz njegovu podršku bio je valija Basre, Lahse i Bagdada i tamo je umro.

Arap Ahmed-paša. U državnoj je mornarici bio zapovjednik broda, a onda je vođen srećom koja je prijatelj nižim, postao beglerbeg Alžira, a potom i Cipra. Ali ciparska vojska nije ga rado vidjela na tom položaju pa su ga usmrtili.

Mustafa-paša. Sličan Arap Ahmed-paši bio je ovaj Mustafa-paša. Bio je *telal* na trgu starih stvari, onda se kao levent otisnuo na brod, obogatio se i kao beglerbeg Tripolisa umro.

Ne može se doći do kraja nabranjanja begova i beglerbegova u Osmanskom carstvu. Pošto se ne mogu svi nabrojati smatra se umjesnim da se ovdje ostane.

O DEFTERDARIMA I NIŠANDŽIJAMA

*Murad-čelebi ed-Defteri*³⁴¹. Kad je sultan Selim došao na prijestolje, nalazio se na položaju bašdefterdara i poslije toga je ostavljen na tom mjestu. On sam je bio sin jednog vojnika iz Čanakkalea. Radio je u službi defterdara po imenu Nakkaš Ali, a nakon što je ušao u pisarnicu carske blagajne dva puta je bio defterdar Halepa i

³⁴¹ Murad-čelebi je bio bašdefterdar (ministar finansija) 1561.-1566., oko pet godina.

na toj je dužnosti ostao osam godina. Odatle je postavljen za anadolskog defterdara i na kraju za bašdefterdara, koju je dužnost obavljao do smrti. Sklon užicima, danju noću je uživao u jelu, piću i zabavi pa ipak je u službi defterdara i u poreskim poslovima bio iznad svojih kolega.

*Derviš-čelebi*³⁴². Bio je sin šejh-baba Nakkaša i bio je pripadnik buljuka ulufedžija. Bavio se poljoprivredom. Kad je rahmetli sultan Sulejman-han došao u tu pokrajinu u lov pripremio je "baba yemeği" (očevo jelo) i s riječima da je to "Bog dao" počastio je padišaha. Sretni padišah je kod Derviša-čelebija uočio sposobnost, dao ga za glavnog pisara, a poslije ga doveo za defter-emina. Međutim, u poslovima pisanja bio je slabašan. Kasnije je poslat za defterdara Halepa i tamo je za šest godina skupio mnogo novca. Nešto kasnije uzdigao se do položaja anadolskog defterdara. Na kraju, postavši bašdefterdar, ostao je na toj dužnosti do smrti. Bio je dobroćudan čovjek, dervišstvo mu je bilo na mjestu, ispravna i pobožna osoba.

*Lalezar Mehmed-čelebi*³⁴³. Njegov otac i on sam potječu iz janjičarskog odžaka. Nakon što je bio defterdar u Budimu, postao je *muteferrika* sa zeametom od sto tisuća akči. Kad je Rustem-paša ponovo postao veliki vezir, oduzeo je jedan dio zeameta, pod izgovorom da je to od Ahmed-pašinih ljudi i dao nekoj drugoj osobi. Nakon što je ovako proveo dosta vremena, kad je veliki vezir postao Mehmed-paša dao mu je defterdarluk Halepa koji je bio poznat kao defterdarluk Arapa i Perzijanaca. Otišavši odatle, došao je u Istanbul i postavljen na mjesto bašdefterdara umjesto umrlog Derviš-čelebija. Kad je sultan Murad stupio na prijestol on je bio bašdefterdar. Bio je čovjek jak na peru, vezan za riječ, pobožan i skroman.

Oglan Memi-čelebi. Kao teskiredžija Maktul Kara Ahmed-paše napredovao je do timara od sto tisuća akči. Rustem-paša mu je

---

³⁴² Baba Nakkaš-zade Derviš-čelebi bio je bašdefterdar prije Murad-čelebija 1561., a onda ponovo od 1569.-1574. godine.

³⁴³ Lalezar Mehmed-čelebi je bio bašdefterdar 1574.-1575., približno jednu godinu.

oborio zeamet na pola kao da se sveti Ahmed-paši. Ni Memi-čelebi nije dolazio na divan dok je Rustem-paša bio vezir niti ga je iko vidio na kapiji velikana. Kad je na mjesto Rustem-paše postao veliki vezir Semiz Ali-paša, promaknuo ga je za reisulkuttaba govoreći da mu je nanesena nepravda. Kasnije je postao *defter-emin* i potom anadolski defterdar. Kako je bio čovjek koji je ispravno i lijepo pisao, ostao je na toj dužnosti do smrti.

Dok je Lalezar Mehmed-čelebi bio bašdefterdar, Sunbul-efendi, drugi defterdar, a Memi-čelebi anadolski defterdar, jedan majstor riječi je jednim stihom svu trojicu spomenuo:

*“Sunbul je bio Lalezarov drug
A između njih je pišao Oglan Memi.”*

Abdulgafar-čelebi. Bio je sin jednog trgovca iz Burse i kao kadija postao je muftija Tire. Nakon pogubljenja rahmetli Durak-čelebija njemu je povjeren prinčev defterdarluk. Kad je sultan Selim stupio na prijestol, on je postavljen za anadolskog defterdara. Kasnije je po vlastitoj želji poslan za sandžakbega Burse. Pridodano mu je računovodstvo Burse, mukata svile(zakup poreza na svilu) i još drugi sitniji i krupniji prihodi. Ostavši na ovom mjestu do smrti, rahmetlija je bio vrlo gostoljubiv i širokogrud čovjek.

Muharrem-čelebi. Najprije je bio defterdar Temišvara. Kako je bio čovjek velikog vezira Mehmed-paše Dugog, iako to nije želio, doveden je za drugog defterdara. Onda, kako je želio mjesto sandžakbega, pošto je bio po svoj prilici iz Gole, postavljen je za valiju Gole i na toj je dužnosti ostao do smrti. Bio je gostoljubiv, voljen i poštovan državnik.

O NIŠANDŽIJAMA U VRIJEME SULTAN SELIMA

*Dželalzade nišandži Mustafa-beg*³⁴⁴. U vrijeme padišahovog stupanja na prijestol, rahmetlija se nalazio na dužnosti nišandžije i

³⁴⁴ Kodža Nišandži Dželal-zade Mustafa-čelebi je uz Tadži-zade Džafera i Ramazan-zade Ješildže-Mehmed-čelebija jedan od najvećih nišandžija u Osmanskoj Carevini. Stupio je na dužnost još u vrijeme vlasti sultana Sulejmana,

do kraja života ostao na tom mjestu. Njegova biografija je data među velikanima iz vremena sultana Sulejman-hana.

*Firuz-beg el-Tevfiki*³⁴⁵. Dok se sretni padišah nalazio na dužnosti sandžakbega, Firuz-beg je bio dvorski učitelj njegovih sinova, a bio je poznat po rođenom imenu Bali-čelebi. Kasnije, kad je umro Fazli-beg, pisac djela *Ruža i slavuj* kako se u Istanbulu nije našao niko dostojan u punom značenju te službe dali su službu nišandžije Firuz-begu. Kad je sultan Selim stupio na prijestol i nakon što je Dželalzade postavljen za nišandžiju, Firuz-beg je ostao bez zaduženja, postao muteferrika i uzeo zeamet. Kad je nešto kasnije umro Dželalzade, mjesto nišandžije je ponovo dato Firuz-begu. Ali kako nije bio majstor u sastavljanju pisama, upotrijebio je nekoliko neobičnih izraza. Kad su ga pitali za značenje on bi pogledao u rječnike *Ahtari* i *Dževheri* i davao bi odgovor. Kasnije je obnevidio. Uvijek je pio pa je trajno bio u pijanom i obamrlom stanju. Ponekad je išao u zabačene mejhane govoreći da su to mejhane časnih ljudi i pod utjecajem popijenog vina u povratku bi se srušio u neki ugao i tu ostajao. Sluge su ga odatle dizale, odnosile u berberski dućan ili na neko drugo mjesto i čekali da ga prođe pijanstvo. Usprkos ovakvim pretjerivanjima nije udaljen s posla. Ali jednog dana neki pisari, napisavši jedno pismo puno psovki, stavili su ga među drugim padišahovim naredbama pred njega. Ne zapažajući nikakvu razliku stavio je tugru i na njega. Na ovo su pisari pismo prosljedili velikom veziru. Zbog toga je otpušten s posla i data mu je mirovina.

*Mehmed-čelebi*³⁴⁶. Bio je sin sestre rahmetli Nišandži Dželalzadea i Pir Ahmed-efendije, halepskog kadije. S obzirom da je bio najistaknutiji pisar, postao je nišandžija na mjesto gore spomenutog

---

1534. godine i ukupno ovu dužnost obavljao 23 godine. Povukao se (ili je otpušten) s ove službe 1557. godine. Ponovo je na istoj dužnosti od 1566.-1567. *Danišmend*, V, str. 319. i 322.

³⁴⁵ Ovog nišandžiju bilježi *Danišmend*, ali nema precizne podatke o tome kad je službovao. V. *Danišmend*, V, str. 318.

³⁴⁶ Kara Nišandži Bojali Mehmed-čelebi-paša, bio je nišandžija poslije Firuz-bega pa sve do 1573. Dakle ukupno se na ovoj dužnosti u prvom mandatu zadržao 6 godina i dva mjeseca (1567.-1573.), a onda je bio nišandžija ponovo od 1577.-1580. *Danišmend*, V, str. 322 i 324.

Firuz-bega i na toj je dužnosti ostao do smrti sultan Selima. Kako je bio smrknuta lica, jedan od ljudi njegova vremena spjevao mu je slijedeći stih:

*“Zar poput mrlje tamno lice koje se nikad ne smije,
Može u vremenu pravde uvijek stavljati tugre.”*

Mehmed-čelebi uistinu nije bio učen, ali se veoma trudio da posao koji drži stavi na svoje mjesto.

O NEKIM POZNATIM BEGOVIMA U SRETNOM VREMENU SULTAN SELIMA-HANA

Toliko je mnogo begova visokog ranga da ih nije moguće ni nabrojati. Pametni ljudi pak znaju da ako se upoznaju begovi ejaleta i krajiški begovi i vojne svakog od njih na krajini to može biti upoznavanje samo sa suvremenicima. Inače predstavljati njih sada sve jednog po jednog bio bi nemoguć posao kao prebrojiti zvijezde osmog neba.

Koliko je, naprimjer, u skupini vojnih zapovjednika, admirala i generala i koliko su ovi dobili bitaka. Veliki emiri koji ne postaju tako lahko u Egiptu, komandanti i upravljači u Damasku, Halepu i drugim arapskim zemljama, kurdski begovi koji su se uzdigli do stupnja “Dženab” u pismima koja su im upućivana, pa oni iz vilajeta Erzuruma, Vana, Bagdada, Šehrizura, Jemena, Adena, Alžira, Tunisa i Tripolisa, zatim begovi iz Rumelije, pogotovo oni kojima su još raniji padišasi dali ahdname kao Evrenoslu, Mihalli, Turhanli i Malkočlu, što je rezultat zasluga i napora i sjajnih bitaka koje su ovi vodili. Svaki od njih je sa petsto, hiljadu ili više od hiljadu sjajnih junaka ulagao napore i pokazivao junaštvo za padišahovu sreću. Kakve štete što ovakvih više nema, u našem vremenu nije ostala nijedna osoba ovima ravna. Nesreća koja se zove otpuštanje s posla i porok zvan mito nisu bili tada poznati, njihovo postojanje je zbrisano s lica zemlje. Zbog toga što je ovo ovako, rahmetli Âlî-efendi se zadovoljio da zabilježi samo trojicu komandanata (emir) iz vremena Selim-hana. A ja siromah ću progovoriti samo nekoliko riječi o krajiškim begovima Budima gdje sam odrastao.

Derviš-beg. Sin je Piri-paše iz dinastije Ramazan-ogullari. Bio je čovjek bez premca u svom vremenu po lijepom držanju, velikoj srčanosti i darežljivosti. U lovu je bio bolji od svih lovaca, u troškovima mu je zapisano deset tisuća zdravih akči za sokolarske troškove. I u svim drugim poslovima stanje mu se može uporediti sa ovim.

Sari Ali-beg. Nazvan je i Tur Ali-beg. Dugo vremena je bio sandžakbeg Sigetvara. Sa sedamsto-osamsto ljudi pod njegovom komandom imao je snagu i moć kao da ima više od hiljadu. Bio je veliki komandant koji se žrtvovao da neprestano upada u neprijateljske zemlje. On je bio taj koji je učinio pokornim sela koja su se nalazila na neprijateljskoj teritoriji u pograničnoj oblasti. Iako je osvojio mnogo tvrđava i palanki, u miru ih je porušio i razorio. Kao što je u naše vrijeme jedna čvrsta tvrđava na islamskoj granici, u to vrijeme je tvrđava Kaniža bila katanac nevjerničke zemlje, on ju je spalio, skupio plijen i doveo bezbroj zarobljenika. Čak se i sada sjećam kad je bio gost kod moga rahmetli oca u Pečuhu, mene koji sam bio malo dijete, uzeo je u krilo i milovao i poklonio mi jednog zarobljenika koji je bio uz njega. Kasnije je određen da ide na Perziju s obrazloženjem da dobro drži vojsku, da se trudi i zadovoljava potrebama, imenovan je beglerbegom Čildira i tamo je odselio s ovoga svijeta.

Arslan-beg. Sin je Sari Ali-begzade Tur Ali-bega. Iako spada u begove iz perioda sultana Murad-hana, na ovom je mjestu spomenut zbog oca. Bio je i sandžakbeg i beglerbeg dok se nalazio u Čildiru zajedno sa ocem. Po očevoj smrti želio se zajedno sa svojim ljudima vratiti na budimsku krajinu i u vrijeme osvojenja tvrđave Janik bio je više od sedamdeset dana opsjednut u tvrđavi Hatvan. Kad je Kodža Sinan-paša bio veliki vezir i serdar dao mu je mjesto sandžakbega Hatvana. Poslije toga, u vrijeme kad je sultan Murad-han jurišao na tvrđavu Egru ponovo je ostao opsjednut u tvrđavi Hatvan i kako mu u toku dva mjeseca nije stigla pomoć, pobijedili su ga. U to vrijeme, zajedno sa svim gazijama koji su bili uz njega, priključio se šehidskom karavanu.

Bio je veliki majstor u rukovanju mačem. U tom pogledu bio je čak sposobniji od oca. Međutim, bio je pomalo sklon užicima.

Kara Ali-beg. Više puta je bivao valija Stolnog Biograda i Ostrogon. Kao osoba bio je junak poput Alije i Hamze. U znanosti i umjetnosti čvrst i superioran nad kolegama. Međutim, poput begova svoga vremena nije držao mnogo ljudi spremnih za rat. Iz njegovih sam usta čuo: "Bio sam valija Stolnog Biograda petnaest godina. U to vrijeme sam jedanput ili dvaput otpušten s posla i mijenjao sam mjesto. Jedne godine sam zbrajao prihode od plijena i od poljoprivrede pa je ukupan iznos bio sedamdeset hiljada kuruša. Iste godine mi je brat pao u ropstvo kod nevjernika. Da bih ga spasio, dao sam zarobljenika u vrijednosti trideset tisuća kuruša, inače bi mi prihodi iznosili sto tisuća kuruša".

Bio sam sa Kara Ali-begom zajedno u Ostrogonu kad smo bili opsjednuti. Dok je, nalazeći se pored mene, gađao neprijatelja strijelom, pogodio ga je puščani metak i postao je šehid. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Kara Ali-beg je ranije stanovao u tvrđavi Bedž. Prije nego što je bio opsjednut Ostrogon, dobio je dozvolu serdara Mehmed-paše i otišao je kući. Kad je neprijatelj opsjeo tvrđavu, za dva dana je došao u Budim i odavde je, uzevši jednu-dvije lađe, napao utvrdu koju su nevjernici postavili na streljačkom trgu i pobio mnogo neprijatelja. Onda je opet napao na tabiju koju su postavili u tjesnacu pa je i tu pobio mnoge i naočigled neprijatelja ušao je u ostrogonsku tvrđavu.

Nisu to svi uspjesi po kojima će biti rahmetlija cijenjen od svakoga. Dok je bio beg Stolnog Biograda Vespremljanin i sin Madažada, na čelu hiljada nevjernika, uhvatili su ga u stupicu, ali nije stradao, a opet kao ostrogonski beg uhvatio je u zasjedu ujvarske nevjernike i većinu posjekao. Ima još mnogo događaja vezanih za njega koji se ne mogu ni u sažetku, a kamoli detaljno opisati jer nema za to mjesta u ovoj maloj knjizi.

Pirsiz Ali-beg. I ovo je jedan od najuglednijih begova toga vremena. uvijek je držao pod oružjem sedamsto-osamsto ljudi. U službi je imao vrlo slavnih i jako sposobnih ljudi. Imao je vojvode koji su hranili po četrdeset, pedeset, sedamdeset, osamdeset konja i ljudi. Mnogo puta je bio gospodar sandžaka Fileka, Sonluka i Gole. Poslije Sari Ali-bega njemu je predat sigetvarski sandžak.

Međutim, bio je sklon uživanju i zabavi. Stalno je priređivao zabave gdje se obilno jelo i pilo. Svi njegovi vodeći ljudi su zajedno s njim sjedili pa su te zabave trajale sedmicama. Njegove vojvode su neprekidno išle u akine i nisu se ustezale od bitaka ni pljačke. Neki put bi na sjedjeljkama znao pokloniti konja, pokućstvo, zarobljenike, odjeću ili tkanine u vrijednosti od pet, deset tisuća kuruša.

U vrijeme kad je umro u Budimu bio sam i ja tamo. Imetak mu je naslijedio jedan sestrić. Bez obzira što su stvari jeftino preko telala prodate, za kućne stvari, pribore od zlata i srebra, kažu da je uzeto četrdeset-pedeset hiljada kuruša.

Ferhad-beg. Ovo je Ferhad-paša koji je pao kao šehid u Budimu. Ferhad-beg, jedan od vojnih komandanata svoga vremena u vrijeme Murad-hana, postavljen je za beglerbega Bosne. Bio mi je daidža. Stoga znam izbliza većinu onoga što je uradio.³⁴⁷

Bio je daidžić velikog vezira Mehmed-paše Dugog i dok je veliki vezir bio u životu, on je bio ulufedžibaša. Onda je postao valija kliškog sandžaka. U vrijeme kad je osmanska mornarica poražena, kako se nalazio u tom kraju, osvojio je Zemunik, Ozren, Brodin, Trogir i druge tvrđave u blizini velike tvrđave Zadar koja pripada Veneciji, a zatim je više puta potukao neprijateljsku vojsku. Onda, kada je sklopljen mir s Venecijom, utvrđena je granica između dvije države i još uvijek se drži važećom ova granica.

U naše vrijeme begovi zbog svoje beznačajnosti izgubili su poštovanje među muslimanima i njihove riječi se ne uvažavaju. Pošto ih ni nevjernici ne cijene, i Evropljani su zauzeli agresivan stav, što je istina. I s tog stajališta, zbilja je veliku uslugu učinio Ferhad-beg Osmanskom carstvu.

Opet u vrijeme kad je Mehmed-paša Dugi bio veliki vezir, Ferhad-beg je postavljen za sandžakbega Bosne. Čak je pod njegov

---

³⁴⁷ Ferhad-beg (paša) Sokolović, sin je Rustem-begov, brat Derviš-paše. Bio je kliški sandžakbeg 982./1566.-1574., vodio uspješne ratove sa Mlečanima u Dalmaciji. Zbog zasluga je promaknut u beglerbega Bosne, a on je sjedište prenio iz Travnika u Banjaluku. Vršio upade u Hrvatsku, i došao do Bihaća i tu se sukobio s austrijskim generalom Herbertom Auerspergom (koga Pečevija bilježi kao Aušpergar). 1577. osvojio Mutnik, Ostrožac, Veliku Kladušu, Šturlić, Pećigrad i Podzvizd. Od 1588. premješten je u Budim gdje ga iz potaje ubije njegov rob. V. Bašagić, *Znameniti...*, 20.

sandžak ušlo sedamsto punih bajraka, dvjesto leventa koji su nosili ime delija u vučijim kožama i s vučijim kapama i dvjesto-tristo ljudi. Imao je mnogo uspjeha u osvajanjima u Bosni, više puta je uništio nevjernika, tolike zemlje je poharao, čak u vrijeme kad je Murad-han stupio na prijestolje, odsjekao je glavu prokletniku po imenu Aušpergar, koji je bio hrvatski komandant, a sina mu zarobio. U vrijeme vlasti Murad-hana, bio je to prvi zarobljenik i prve glave koji su stigli u Istanbul. Sretni padišah je generalovog sina poklonio njemu. On ga je oslobodio uz cijenu trideset hiljada zlatnika i sto muslimanskih zarobljenika. S ovim novcem je dao da se napravi džamija u Banjaluci.

U vrijeme kad je serdar bio Osman-paša, Ferhad-beg je uzet iz Bosne i određen za komandanta u pohodu na Kefu³⁴⁸ zbog pobune tatarskog hana Mehmeda Giraja. U to vrijeme mu se nešto pokvarilo zdravlje pa je oslobodio osam osoba posluge koje je zarobio od nevjernika u svojim ratovanjima. Svi su ovi dobili isprave o oslobođenju od kadije Kefe. Svako od ovih slugu su bili rob ili robinja, hadum i pratilac. U to vrijeme je jedan od njegovih ljudi, Čerkez po imenu Rastem vojvoda popisao stvari Ferhad-bega, koji je pao na smrtnu postelju. Imao je samih robova tristo, a ostale stvari i imetak treba prema ovome zamisliti. Nema potrebe da se u ovoj kratkoj knjizi daje mjesta drugim njegovim vojnama i učinjenim djelima.

O NEKIM ZNAMENITIM UČENJACIMA U VREMENU SULTANA SELIM-HANA

Beşiktašli Jahja-efendi. Došao je na svijet u Trabzonu. U to vrijeme rahmetli sultan Selim³⁴⁹ obavljao je dužnost valije u Trabzonu. Njegov plemićki sin sultan Sulejman bio je još sasvim mali. Majka Jahja-efendije je imala dozvolu da uvijek uđe u dvor i tako je počašćena time da doji sultana Sulejmana. Kasnije, kad je Jahja-efendi narastao prešao je u znanosti i obrazovanju svoje vršnjake i unaprijeđen je time što je ušao u službu muftije Ali-čelebije. Nakon

---

³⁴⁸ Kefa je turski naziv za grad Teodosiju na Krimu.

³⁴⁹ Misli se na Selima I, oca Sulejmanovog.

što je stigao do važnog ilmijanskog stupnja koji je u rangu profesure na Semaniji medresi, misleći da ima pravo da obnovi staro pravo, napisao je padišahu jednu tezkeru. Ali sultan Selim, u skladu s izrekom “nema vjernosti kod vladara”, uzeo ga je odatle, Jahja-efendi je otpušten s posla i dobio je mjesečnu mirovinu šezdeset akči.

Na taj način se Jahja-efendi oslobodio toga da obija pragove velikana i povukao se na jedno mjesto na obali Beşiktaš. Tu je dane i noći provodio u ibadetu. One koji su ga dolazili pohoditi, častio je svime što je imao. U toj okolini zasadio je i nakalemio mnogo drveća. Kako su dani prolazili počela su izbijati neka čuda (kerameti). Tako mu je kuća uvijek bila puna svijeta, dolazilo je malo i veliko. Dobivajući jedan za drugim poklone dao je da se sagrađe mesdžid, tekija, medresa i hamam. Narod je čak, vidjevši koliko troši novca, govorio da je vjerojatno pronašao zakopano blago. Međutim, iako se zadovoljavao malim, to je bilo tako neiscrpno blago da oni koji su dolazili ovdje nikad nisu osjetili oskudicu.

Molla Mehmed. Otac mu je Abdulvehhab, a djed Abdulkерim. Bio je učenjak poznat među znanstvenicima kao Abdulkерimzade. Njegov djed Abdulkерim bio je kazasker u vrijeme sultana Mehmed-hana, a otac Abdulvehhab bio je defterdar u vrijeme sultana Selim-hana. Školovao se kod Kemal-pašazadea i nakon što je bio kadija u Halepu, Kairu i Damasku postavljen je za kadiju Burse, a odatle za anadolskog kazaskera. Na ovom visokom položaju ostao je šest godina. U suštini je bio darežljiv, gostoljubiv i kad bi mogao u jednom satu bi darovao hiljadu ljudi, a da ne bi uzimao ni kapi za to. Umro je u noći sudbine (Lejletul-kadr), u ramazanu devetsto šezdeset pete godine (31.10.1558.).

Molla Muslihuddin. Vrt znanja i učenosti, baščovan vrta vrlina, čuveni i poznati Bustan-efendi. Diplomirao je kod padišahovog učitelja Hajreddin-efendije, pa je šireći znanje u nekoliko medresa, u skladu sa potrebama svoga vremena, pogoio šiju pred sudbinom i otišao služiti u nekoliko kasaba kao kadija.

Kako se saznaje od osoba kojima se može vjerovati, jednoga dana je rahmetli padišah pitao njegovu ekselenciju šejhulislama: “Koliko među vjerskim učenjacima ima osoba koje se mogu baviti

fetvama?”, pa kad je dobio odgovor da ovakvih ima vrlo malo, naredio je: “Izaberite nekoliko ljudi koji se u mojoj državi nalaze na položajima kadija, muftija i u drugim službama koji to mogu uraditi i dovedite ih u naš glavni grad.” Tako je Mevlana Muslihuddin bio jedan od sedam izabраних учѣnjaka koji su dovedeni u Istanbul. On je bio nakon nekih medresa i kadiluka u Bursi, Edreni i Istanbulu gdje je bio četiri godine, anadolski kazasker. Nakon smrti rahmetli Čivizadea prešao je za rumelijskog kazaskera pa je i na toj dužnosti ostao pet godina. Uvijek je prijateljima govorio povjerljivo da će umrijeti u posljednjih deset dana ramazana i biti ukopan u “noći sudbine”. Tako je zbilja i bilo, krajem ramazana, devetsto sedamdeset sedme (26.2. – 8.3.1570.). Bio je jako lijepog ponašanja, pobožan, svake sedmice je učio po čitav Kur’an (hatmu), a među narodom se pričalo da je imao i neke nadnaravne moći.

Molla Džafer-efendi. Bio je amidžić rahmetli šejhulislama, učenjaka, komentatora Kur’ana Ebussuud-efendije i otac rahmetli Sun’ullah-efendije šejhulislama u vrijeme sultan Mehmed-hana. Diplomirao je kod Molla Šudža-efendije, pa je, nakon što je predavao u nekoliko medresa postao kadija Damaska. Nakon što je prošlo šest mjeseci postavljen je za anadolskog kazaskera na kojoj je dužnosti ostao šest godina. Poslije se zadovoljio plaćom od sto pedeset akči da bi vrijeme provodio u danonoćnom ibadetu, a devetsto sedamdeset sedme (1569-70.) je umro. Bio je molla u vjerovanju krajnje postojan, ispravan, pobožan i skroman. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Molla Ataullah. Bio je učitelj padišaha, oslonca svijeta. Iz kasabe je po imenu Birgi u sandžaku Ajdin. Nakon što je stigao do profesure Rustem-pašine medrese, kako je trebalo, postavljen je za prinčevog učitelja. U vrijeme kad je sretni padišah počastio svijet svojim stupanjem na prijestol, vrijednost spomenutog se pela iz dana u dan i u toku pet godina došao je do položaja na kojem je pravno razgovarao sa najvećim znalcima. Zbog toga što je uskraćivao poštovanje i uvažavanje Ebussuud-efendiji, iako je od njega učio, vjerojatno ga je stiglo prokletstvo. Umro je u mjesecu saferu devetsto sedamdeset osme (2.7. – 2.8.1570.). Dženaze-namaz mu je ipak obavio šejhulislam. Kažu da se u vrijeme namaza vi-

dio jedan mali znak radosti na blagoslovljenom licu Ebussuud-efendije.

Po pričanjima nekih prijatelja, Ataullah-efendi je nekoliko dana prije smrti sanjao: "Dok je sjedio na počasnom mjestu među najvećim učenjacima ušao je unutra jedan čovjek sa hrbom na leđima, štapom u ruci, evlijanskog izgleda i obratio mu se – Ustani, idi s ovog skupa, čovječe koji si zaboravio na odgoj – i jurnu na njega. Pošto se ovaj čudni postupak ponovi tri puta, diže ga s mjesta. Kad je pitao ljude koji su bili tamo ko je ovaj, odgovorili su mu – to je Iskilipli Šejh Muhjuddin Javsi, poštovani otac njegove ekscelencije šejhulislama."

Ali Molla Ataullah je uistinu bio pobožan, na pravom putu, čovjek koji je ukazivao poštovanje bliskim i nije štedio truda za njihovo napredovanje.

Molla Alaeddin. Očevo mu ime je Mehmed. Molla Alaeddin je rahmetli Kinalizade Ali-efendi, izvanredan erudita i znalac. U raznim znanostima se isticao između sebi ravnih, a naročito je bio jedan učen pisac koji je dospio do savršenstva u poeziji i prozi. Nakon što je bio kadija u Trogradu³⁵⁰ prešao je za anadolskog kazaskera i na tom je mjestu umro od išijasa u Edreni, devetsto sedamdesete godine (1569-70.). Da je još poživio, bez sumnje bi se uzdigao do ranga šejhulislama jer je napisao mnogo znanstvenih djela. Kako je bio suvremenik vrlo istaknutih i najviših učenjaka, kao što su Ebussuud-efendi, Muhašši Sinan-efendi i Bostan-efendi, među ovima njegovo svjetlo nije jako zasjalo. Inače, nema sumnje da im je bio ravan, a u mnogim znanostima i nadmoćan.

Molla Mehmed-čelebi i Ahmed-čelebi. Ova dvojica su među učenjacima bili poznati kao dva brata. Obojica su bili po znanstvenom rangu u sredini, nisu bili prazni, ali ni duboki znanstvenici. Mehmed-čelebi je umro kad je uznapredovao do profesure na Sulejmaniji. Ahmed-čelebi je u vrijeme kad je otpušten iz službe u sultan Selimovoj medresi, umro i ne saznajući za bratovu smrt. Bio je šaljivčina, pričljiv, slatkorječiv, čovjek koji je unosio živost u društvo.

---

³⁵⁰ Bilad-i selase (Trograd) su tri grada koja su danas istanbulski kvartovi: Uskudar, Istanbul i Galata.

Molla Abdulkerim. Otac mu je Mehmed, a djed šejhulislam Ebussuud-efendi. Učio je kod svoga djeda. Držao ga je kao rođenog sina, pa je ovaj najprije postao muderris sa pedeset akči, a onda je uznapredovao pa je sedam-osam godina bio muderris u Sulejmaniji. Vrlo odgojen, obrazovan, od rođenja nadaren govorom, vezan za istinu i čovjek sposoban da lijepo piše. Ali razroko oko sudbine smatralo je da je previše da on ovako brzo napreduje pa je zavilo svitak njegova života. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

O LIJEČNICIMA U VRIJEME SULTAN SULEJMAN-HANA I SULTAN SELIM-HANA

Mola Hekim Sinan. Kad je bio glavni liječnik u nekim bolnicama uputio se u Trabzon radi sultan Selim-hana. U vrijeme sultana Sulejmana bio je glavni liječnik. Umro je devetsto pedeset prve (1544-45.) kad je prešao stotu.

Molla Hekim Isa. Bio je veliki stručnjak i liječnik uspješan u liječenju.

Molla Hekim Osman. Došao je iz Perzije i bio među osobnim liječnicima Selim-hana. Postao je poznat kao ispravan, pobožan i ozbiljan liječnik.

Molla Hekim Ishak. Kao kršćanin bio je temeljit u filozofiji, a kod Tokatli Molla Lutfija učio je logiku i astronomiju. Kasnije se dao na izučavanje teologije i stigavši do ideje da je islam prava vjera, sa preokretom koji je došao iznutra digao je prst i postao musliman. Nakon toga je ostavio medicinu, dao se na izučavanje djela Imama Muhammeda Gazalija i oslanjajući se na Imami Azama napisao komentar djela *Fikh-i ekber*. Vezao se za vjeru uz Kur'an i sunnet, ali nije prihvatio tesavvuf.

Hakim Bedreddin Mehmed. Ocu mu je bilo ime Mehmed, a on sam bio je poznat kao Kajsumi. Rođen je u Kairu. Nakon što je diplomirao medicinu došao je u osmansku prijestolnicu i primljen među dvorske liječnike. Vremenom je napredovao, postao glavni liječnik i na toj dužnosti ostao trideset godina. Sretni padišah je

bio šlagiran. Zbog velikih bolova nije mogao spavati, s mjesta se nije mogao micati, a od njegova zapomaganja ni dvorjani nisu mogli spavati. Spomenuti liječnik je napravio jedan lijek i umirio padišahove bolove. Nakon toga, osim što je bio darovan lijepim darovima i vrijednim kaftanima, davano mu je da podijeli svojim ljudima nekad po pedeset, šezdeset, a nekad i po stotinu darova dnevno. A on je, dajući to svojim i mladim i starim učenicima, mnoge ljude vezao za sebe. Čak kad je rahmetlija ostario doživio je veliko poštovanje na razini padišaha pa su i visoki veziri morali kao pred carskom kapijom ostavljati konje i dolaziti mu pješke. Ali kad mu je na čelu zapisano da dođe sudbina, ni liječenje, ni trud koji je ulagao za izlječenje bolesnih ni uvažavanje tadašnjeg padišaha nije ništa pomoglo. Dvije godine nakon što je Selim-han stupio na prijestol oprostio se od ovog prolaznog svijeta. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Hekim Ahmed-čelebi. Sin je gore spomenutog Hekima Ise. Vrlo čestit znanstvenik koji je u medicini postigao zrelost u pravom značenju te riječi. Postavljen je za profesora medicinske škole koja je otvorena uz džamiju Sulejmaniju, uz plaću od šezdeset akči dnevno. Ali nije mnogo živio, nije mogao naći lijeka od bolesti sudbine i iste je godine otišao sa prolaznog svijeta. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

O NEKIM VELIKIM ŠEJHOVIMA U SRETNOM
VREMENU SULTANA SULEJMAN-HANA
I U PERIODU SULTANA SELIM-HANA

Šejh Alaeddin, Neka mu je tajna posvećena, potječe iz kasabe Aksaraj u Karamanu. Bio je evlija kod kojeg su se očitovali duhovnost i nadnaravne sposobnosti. Komentirajući malu knjigu *Anka-yi Magribi* njegove ekselencije šejha Ekbera (Muhiddin Arabi), ovdje je nekim simbolima sadržanim u slovima nagovijestio da će se u Konji susresti sa sultanom Sulejmanom, što se i obistinilo kad je sultan Sulejman, devetsto četrdesete (1533-34.) pošao na Bagdad. On je padišahu poklonio tu knjižicu zajedno sa svojim komentarom. Viđeno je još mnogo njegovih nadnaravnih čina, ali u ovoj knjizi nema mogućnosti da im damo mjesta.

Šejh Abdulkarim. Učio je kod velikog profesora po imenu Imamzade. Kako je bio dubok učenjak koji se istakao svojim vazovima u džamiji Kučuk Aja Sofija, od strane padišaha je ocijenjeno da je sposoban da izdaje fetve. Ulazeći u pobožnjačku izolaciju koja traje četrdeset dana, dao je iskopati rupu sličnu grobu, tu je ušao, obavljao molitvu i postio.

Šejh Arif-billah Mahmud-čelebi. Školovao se na Krimu i vezao se za njegovu ekselenciju Sejjid Ahmeda Buharija, neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim. Jedno vrijeme je u njihovo društvo navraćao i Šejh Abdullah-i Ilahi-i Simavi pa je koristeći se i njegovim blagoslovljenim nadahnućem napredovao. Bio je duhovnjak ozbiljan, odgojen, uzdržan od prohtjeva.

Šejh Ebu Said. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim, došao je iz Perzije. Veliki vezir Semiz Ali-paša imao je veliko povjerenje u njega. Plaćao ga je sa sto akči dnevno. Ali bio je pretjerano sumnjičav.

Kako se priča, jednog dana mu Ali-paša pošalje ogrtač od samurovine. Ali ovaj se krajnje ustezao da ga primi. Na kraju, na jadvite jade je to prihvatio, ali pod uvjetom da se nekoliko puta opere sapunom i objesi na jedno mjesto pokraj kuće. Tri mjeseca ogrtač je visio tamo, kisnuo na kiši i sušio se na suncu. Onda je, pretpostavivši da se više očistio, rekao jednom dervišu da nekoliko puta opere ruke, obriše ih pamučnim bezom i obuče mu krzno. Ali na krznu nije ostala nijedna dlaka pa je izgledao kao mješina. Dlake velikog krzna rasule su se po svim uglovima kuće. Stao je po hiljadu puta proklinjati Ali-pašu i sebe. U tuzi i boli plakao je do akšama i duboko uzdisao. Sutradan je poslao jednog-dvojicu svojih murida na pazar radne snage da dovedu pedeset dobrih radnika da dobro očiste čitavu kuću i skupe sve dlake. Narod se smijao i njegovoj zamisli da sve očisti i tome što je toliko rastužen ovim.

Jednog dana je Ali-paša pričao sretnom padišahu o šejh Ebu Saidu, o njegovim duhovnim vrijednostima i pretjeranoj sumnjičavosti i stavio mu u uho da je to veliki čovjek dostojan poziva i da uzme od njega blagoslov. Sretni padišah reče: "Tu je neka tvoja smicalica", nasmija se i dozvoli da šejh dođe. Slijedeći dan kad

ovaj dođe, približi se padišahu, pazeći da ga ne dotakne stade dalje i u tom položaju nazva selam. Haremske age, u skladu s padišahovim upozorenjem, ustegli su se da ljube padišahovu ruku i skute, na dvije strane su se pogeli i tako su upotpunili scenu poštovanja i susreta. Ali nasmijani vezir, prišao je da poljubi skute dobroćudnog padišaha, koji upita: “Kolika je mjesečna plaća ovog tvog poštovanog prijatelja?”, a onda reče. “U životu nisam vidio ovako sazdanu osobu.” Vezir odgovori: “Plaća mu je sto akči mjesečno”, a padišah će na to: “To je malo, neka mu se poveća samo sto akči za sapun, možda će očistiti i prljavštinu sumnjičavosti.” Time je izrekao i riječi uvažavanja veziru a i to što će pomoći ovom duhovnjaku.

Šejh Hakim-čelebi. Njegovo blagoslovljeno ime je Muhjidin, i kako je bio imenjak sa Muhammedom, to jest hazreti Pejgamberom, i istaknut među nakšibendijskim šejhovima, te kako je bio vrlo čvrst u znanosti i kako se nalazio blizu stupnja starih filozofa u filozofskim znanostima, stekao je slavu pod imenom Hakim-čelebi³⁵¹. Stekao je obrazovanje kod Šejh Muhammeda Buharija – neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim, i zauzeo poslije njega njegovo mjesto. Za njega se vezao veliki vezir Rustem-paša i više od dvadeset godina nije proturječio nijednoj njegovoj riječi. A rahmetli šejh nije od paše nikad molio za ovosvjetske stvari. Bio je vrlo postojan, čvrst i dobar vjernik, neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Šejh Jakub Germijani. Kao *timar sahibija* ušao je u službu halvetijskog šejha Sumbul Sinan-efendije. Trajno je bio u pobožnosti i isposništvu, jeo je svaki treći dan, a navikao se da svaki šesti mjesec popije vode. Kad je šejh Sumbul-efendi umro, na njegovo mjesto je prešao Merkez Muslihuddin-efendi. Kad je Jakub Germijani odlučio da se ne veže uz njega, usnio je da hazreti Pejgamber, njegovi ashabi i velikani prisustvuju vazu koji drži Merkez-efendi. A turban na njegovoj glavi mu se činio čas zelen, čas crn. Upita one pored sebe kakav je razlog što se mijenja boja, a oni mu

---

³⁵¹ Hakim znači mudrac, filozof, a čelebi označava učenu osobu prije svega u teološkim, ali i u drugim znanostima.

rekoše da je zelena boja znak šerijata, a crna znak savršenstva u tarikatu. Kad je Merkez-efendi umro, on je prošao na njegovo mjesto u Mustafa-pašinoj džamiji.

Šejh Sarhoš Bali-efendi. Bio je sin učitelja rahmetli princa sultan Ahmeda. Kao profesor u medresi Kepenekči usnio je kako muridi sa jednim velikim šejhom čine zikir pa mu se šejh obratio: "Zašto se i ti ne pridružiš halki u kojoj se čini zikir?". Nakon izvjesnog vremena, sasvim slučajno, došao je u medžlis šejha Ramazan-efendije i vidio potpuno isti medžlis i šejha kao što je ranije sanjao. U tome času se za njega iskreno vezao i počeo sa isposništvom i ibadetom.

Poslije toga nikad više nije išao vezirima i velikanima. Izbjegavao je narod i sasvim se povukao. Ponekad bi tek umrlim učio *telkin*. Njegov suvremenik rahmetli šejh Nuruddinzade nije vjerovao u telkin i nije želio mrtvim učiti telkin. A rahmetlija je odgovarao:

"Nakon smrti vidi On, čuje li se ili se ne čuje?"

Na skupovima je kao tema citiran njegov stih:

*"Puk svijeta na taj način negira duhovnost
Čemu to negiranje djela ako sugeriraš mrtvom."*

Sahranjen je pored Kuršumli-turbeta, a na prozoru turbeta je napisan tarih Bali-efendijine smrti.

Šejh Ramazan Bihišti. Iz kasabe je Vize. Nakon što se obrazovao u službi Safa-efendije i muftije Sadi-efendije, privučen božanskom privlačnošću ušao je na put sufijstva. Zadovoljio se službom hatiba u Ahmed-pašinoj džamiji u Čorluu. Slavu je stekao nadimkom Bihišti, lijepo i uljudno je govorio, po prirodi je bio ašik i jednostavan čovjek.

Šejh Muhjiddin Birgivi. Bio je sin jednog muršida³⁵² u Balikesiru. Krećući se stazom *ilmije*, upotpunio je svoje obrazovanje kod kazaskera Abdurrahman-efendije, zatim je krenuo putem tarikata pa se priključio Karamanli Abdullahu, jednom od šejhova Hadži Bajramova tarikata (bajramijski tarikat). Strogo se uzdržavao od

---

³⁵² Čovjek koji upućuje u tajne tesavvufa - islamskog misticizma.

harama. Narodu je stvorio sumnju propovijedanjem da nema sevaba od toga što se za nečiju dušu uči “ajetelkursija” i “džuz” od vakufskih sredstava, da uopće nema sevaba ako se za novac obavlja imamska dužnost i uči Kur'an. Na kraju ga je šejhulislam Ebussuud-efendi, neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim, doveo sebi i rekao mu oštro ga upozoravajući: “Ne govori riječi koje će biti uzrok kolebanja u vjeri.” Ali padišahov učitelj Ataulah-efendi mu je mnogo vjerovao i kad je napravio jednu veliku medresu postavio je uvjet da se on dovede za *mutevelliju*. Znanje i učenost su mu bili iznad ibadeta i pobožnosti. Kasnije je došao u Istanbul. Vremenom je stigao do medžlisa velikog vezira Mehmed-paše Dugog i izgovorio mnogo riječi o tome da se dokine nepravda. Bio je kao oštra sablja u iznošenju istine na vidjelo. Devetsto osamdeset prve (1573-74.) je umro. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

VOJNE I OSVAJANJA U VRIJEME SULTANA SELIM-HANA

POBUNA AGANOGLUA U BASRANSKOM KRAJU I NJEGOVO UPOKORENJE

Godina 97. (1567-68.). Spomenuti Aganoglu bio je rođak arapskih šejhova koji žive u pustinjama Basre. Pod svojom vlašću je imao neka naselja, sela i kasabe. Nije mogao prihvatiti teške angažmane koje su beglerbegovi Basre i Bagdada tražili od njega, podigao je glavu, oko sebe je okupio zlonamjerne pustinske Arape i nanio je velike štete na mnogim mjestima osmanskih zemalja. Kad je za ovo stanje saznao njegova ekaselencija padišah poslano je iz Istanbula na njega dvije hiljade janjičara, mnogo tobdžija, borna kola. Bagdadski beglerbeg Skender-paša, koji je ranije kao erzurumski beglerbeg vodio rat sa Ismailom Mirzom kako smo to već opisali, s obzirom da je bio vrlo sposoban i uspješan čovjek, postavljen je za serdara. Pridodati su mu beglerbegovi Šehrizora i Basre sa odabranim ljudima kurdskih begova. Ovi su stigli, porobili i opljačkali mnoga sela i krajeve koje je držao Aganoglu i prisilili ga da htio ne htio pogne šiju.

POHOD NA EŽDERHAN (ASTRAHAN) I GAZAN

Godina 976. (1568-69.). Uzvišeni veliki vezir Mehmed-paša Dugi nije nikad napuštao misli kako bi lakše osvojio perzijske zemlje. Na samom početku priprema postavilo se pitanje kako da se što lakše osigura hrana za islamsku vojsku. Neki poznavaoči stvari su na ovo stavili velikom veziru u uho da između rijeka Don, koja se ulijeva u Crno more, i Volge koja se ulijeva u Kaspijsko more, nije velika razdaljina i da bi bio vrlo lahak posao, uz padišahovo pregnuće, njih dvije povezati. Tako je drugi defterdar Čerkez Kasim-beg postavljen za sandžakbega Kefe. Osim što je bio sposoban, on je štaviše dobro poznao tu oblast, a naročito je bio blizak velikom veziru. Tako je Kasim-beg zadužen da skuplja potrebne informacije.

Kasim-beg je stupio na dužnost i osim što je skupljao informacije od onih koji su ih znali, poslao je na odgovarajuća mjesta druge pouzdane osobe da vrše istraživanja i mjerenja. Obavijestio je u Istanbul da je rastojanje između dvije rijeke šest morskih milja. Ako se realizira ovaj teški posao uz Božiju pomoć, islamska vojska neće imati problema sa ishranom u pohodu na Perziju, a pokrajine Širvan, Karabag i čitava Gruzija neće moći opstati a da se ne pokore padišahu.

Na ovaj izvještaj veliki vezir pripremi mnogo teških topova za tučenje tvrđava, topova-darbzena, alata za kopanje - lopata, krampi i drugog – i sve ostalo što bi moglo zatrebati, i velikom flotom posla na obale Kefe. Uputio je janjičara i drugih rodova vojske u velikom broju. A krimskom hanu je poslao mnogo stoke i naredio mu da se sa svom tatarskom vojskom uključi u vojni pohod. Kefu je dao kao ejalet spomenutom Kasim-begu. Iz okoline Kefe, iz pokrajine Tat, uzeo je mnogo stoke od raje Balklora, Menkup i Taman pa su i oni ispunili svoju zadaću. Prešli su Kipčatsku pustinju poznatu u svijetu i ispasišta naroda nogajskih Tatara u dolinama i stepama, stigli do rijeke Volge i prispjeli pred jedan stari grad koji se zove Ežderhan (Astrahan).

U ovom su se gradu u kojemu su u stara vremena živjeli, muslimani još uvijek vidjeli ostaci zgrada džamija, hamama i medresa, ali u njemu nije bilo ni žive duše. Na obali rijeke su odabrali pogodno mjesto i počeli kopati kanal pa su radili tri mjeseca, ulo-

žili su maksimalan trud i nisu napravili nikakav propust. Ali mogli su obaviti tek trećinu posla. Ovdje je došlo trideset hiljada nogajskih Tatara, i oni su uključeni u radove. Božijom mudrošću nije bilo nikakvog razloga da se boje neprijatelja i dok su imali dovoljno hrane i sredstava za rad, u vojsci su se počela širiti nagađanja. Govorilo se: "Ovdje zima nastupa tri mjeseca ranije, tada će svi morati prestati raditi". U ovo se povjerovalo i niko nikog nije čekao nego su se svi razišli. Neki su ljudi vjerovali da je krimski han lansirao ovakvu vijest da zaplaši vojsku. Han se opet nalazio u jednoj drugoj stisci: ako osmanska vojska uspije kopnom i morem doći do Kipčacke stepe i Širvanskih krajeva, opast će ugled Tatara, a pomišljalo se da bi čak i Krim mogao otići iz njihovih ruku. Tako se ta priča širila kao pouzdana vijest. Ukratko, ovaj ratni pohod pokrenut je uzalud. Toliki je novac potrošen, toliko se štete pretrpjelo. Municija i druge stvari koje je teško prenositi zakopane su tamo u jedan rov. Svi su se utrkivali da se vrate natrag. Kad su o svemu izvijestili sretnog padišaha, mnogo se naljutio i, ponizivši velikog vezira pred visokim vezirima, izreče: "Trebalo bi sve troškove i gubitke sračunati i od tebe namiriti."

KRATKE INFORMACIJE O STANJU STEPSKOG NARODA KIPČACKIH I EŽDERHANSKIH STEPÄ

Za onu braću koja bace oko na ovu našu knjigu, ukoliko žele znati makar i ukratko kakva su to mjesta Kipčacka pustinja i Ežderhan (Astrahan), kakav narod tamo živi napisat ću ovdje o ovoj opširnoj temi onoliko koliko znam. Učeni i razumni ljudi neka znaju da su Altiparmak-efendi, Senabi-efendi i pisac djela *Timurname* ovako opisali Kipčacku stepu.

Na južnoj strani Kipčacke stepe se nalaze Kaspijsko i Crno more. Područje koje se nalazi između ova dva velika mora je brdovit kraj i nastanjuju ga Gruzini i Čerkezi. Između ova dva naroda je od davnina bio povučen zid čiji se ostaci mogu još uvijek vidjeti. Ovaj zid zovu i Aleksandrov zid. Među mnogim piscima i sultan komentatora Kur'ana, njegova ekselencija Kadi³⁵³, neka milost

³⁵³ Misli se na mufessira-komentatora Kur'ana, Ebu'l-hajr Nasiru'd-din Abdullah b. Omer Kadi el-Bejdavi, rođen u Bejdi u Širazu, umro u Tebrizu 685./1286.

Uzvišenog Allaha bude nad njim, spomenuo ga je u svom dragocjenom Tefsiru. I Ibn Abbas, neka je Allah njime zadovoljan, u jednom blagoslovljenom hadisu koji prenosi, objašnjava da je ovu veliku branu vođen Džebrail alejhisselamom podigao Iskender Zulkarnejn (Aleksandar Veliki), a s druge strane Nuširevan pravedni. Vrata svih vrata, poznata i pod imenom Gvozdена vrata, glavna su kapija brane. Ona su okrenuta na istočnu stranu Kipčacke stepe prema Harezmu, Sogunaku, Turkistanu, Hitaju, Hotenu sve do Kine. Na sjevernoj strani su mora pustinje i pijeska bez kraja i konca. Kad je Timurleng ovuda prolazio, osjećao je veliku stisku i tjeskobu što Hatifi opisuje na slijedeći način:

*“Vojska bezbrojna, a put bješe beskrajan
Velika vojska se s teškoćama suočila
Suhoća je toliko stižala bat nogu
Da uz hranu nije moguće bilo naći vodu za život.
Od gladi je i slama bila bolja
Jer nekad je na sebi imala zrno
Sav strah je dolazio na usta
Do mravijskih rupa iz padišahovih hambara.”*

Zapadna strana je bila okrenuta Rusima, Poljacima, Bugarima, Vlasima, Moldaviji i Osmanskoj državi. Prema računanju astronomskih znalaca, dužina joj je utvrđena hiljadu fersaha³⁵⁴, a širina šest stotina fersaha. Naši izvori su napisali da kad je silni Timur jurio na Tokatmiša, ovuda je mogao proći za šest mjeseci. Na sred stepe nalazi se visoko brdo, pa je Timur, izašavši na tu uzvisinu, dao da se tu podigne munara. Zabilježili su da je datum ovog pohoda na njegovom kovanom novcu i mermernoj ploči uklesanoj u ovoj munari. Do vremena kada je Timurleng napravio ovaj pohod, jedan karavan koji bi otišao iz Harezma sa natovarenim kolima za tri mjeseca mogao bi doći do Krima. I pored toga nisu osjećali potrebu da usput uzimaju hranu, prelazili su iz jednog karavana u drugi i konačili. Svi ovi karavani, kojih je bilo mnogo, bili su

---

ili 691./1292. Pored poznatog komentara Kur'ana napisao još mnogo djela iz kelama i drugih teoloških disciplina. Š. Sami, K. A, II, 1440.

³⁵⁴ Fersah je dužina od približno pet kilometara.

tatarski. Gradski život kod ovih je bio vrlo ograničen, od gradova i kasaba u njihovim rukama su bili samo naseljena mjesta Saray, Azak, Asvahan, Hadži Torhan, Saračuk i Karasu. Ostali narod je živio nomadski pod šatorima. Kao mesdžide i mjesta za molitvu imali su razne vrste šatora koje su sa sobom prenosili na zaprežnim kolima. Kad je došao silni Timur, neke od ovih je uhvatio i učinio ih robovima, a neke je sabljom posjekao. Mnogi od njih su pobjegli u zemlje poljskih i ruskih nevjernika i tamo se nastanili. Danas ima šezdeset njihovih sela u Poljskoj. U svakom selu ima po jedna džamija, hutbe se uče u ime poljskog kralja i sva su sela vrlo lijepo izgrađena. Oni bi željeli da u svakom selu naprave po nekoliko džamija, ali nevjernici to ne dozvoljavaju.

Čehaja rahmetli Iskender-paše, Musa-čehaja, dobra i pouzdana osoba, bio je u Poljskoj u zatvoru tačno deset godina. U to vrijeme se susreo sa mnogim tatarskim seljacima, jedanput su za rješenje jednog vjerskog problema poslali svoga čovjeka akkermanskom muftiji, on se sa ovim čovjekom vidio i on mu je objasnio stanje Tatara. Čak su i Uzvišeni Kur'an pisali arapskim pismom, samo kad su ga tumačili, to su činili jezikom poljskih nevjernika. Kralju nisu davali nikakav porez, samo su mu slali godišnje tristo ljudi da ga služe, oni su prenosili pisma i druge stvari. Kralj se više pouzdao u ove Tatare nego u svoje istorodne nevjernike.

I veliki broj spomenutih tatarskih plemena nastanio se u moldavske i vlaške zemlje, pa se, živeći zajedno sa mjesnim nevjernicima, pomiješao s njima i na kraju su postali kršćani. Većina moldavskih nevjernika potječe iz ovog naroda.

Kada je Timur tri dana i tri noći vodio borbu sa Tokatmiš-hanom na rijeci Volgi, mnoga tatarska plemena je pozvao u pokornost šaljući im tajne glasove. A oni, vjerujući u Timurova lažna obećanja, pristupili su njegovoj vojsci. Zbog toga je Tokatmiš-han pobiđen. Onima koji su prišli Timuru govorili su "posrnuli". Oni su s Timurom prešli u Rumeliju pa su se neki nastanili u okolinu Edrene, a neki u kadiluk Baba³⁵⁵. Danas u kadiluku Baba ima nekoliko njihovih sela. Kada begovi Silistre pođu u vojni pohod, s njima ide i stotinu njihovih ljudi. Njihova je dužnost pobrinuti se za konje i

---

³⁵⁵ To je grad Babaeski između Istanbula i Edrene.

naći hranu za konje. Na ovom pohodu je silnom Timuru palo u ruke, tj. u državni posjed osim ovoga što su razgrabili njegovi vojnici, sedamsto dvadeset hiljada robova, sto osamdeset hiljada jahaćih i teglećih životinja, što je sve objašnjeno u knjizi Altiparmak-efendije *Futuhar*³⁵⁶. Je li ovo tačno ili nije – odgovornost pada na one koji su to saopćili.

O NEKIM HANOVIMA KRIMA I KIPČAČKE STEPE

Nije sasvim sigurno ko je zbilja ustanovio hanluk Kipčacke steppe i Krima. Samo se zna nekoliko pojedinosti onoliko koliko je napisano u historijskim i sličnim knjigama, izvan toga ne zna se ništa. Ali kao sigurno se zna da je Džengiz dao hanluk Kipčacke steppe, Bulgara (na Volgi), Usuna, Rusije i Nenekrija najstarijem sinu Džudžiju. Džudži-han je došao na Krim i uzeo vlast ove države u svoje ruke. Džudži je umro šest mjeseci prije Džengiza. Nakon mnogo ratova koji su izbili između njegovih sinova, hanluk je ostao na njegovom sinu po imenu Berke-han. Do njega je stigla uputa Uzvišenog Allaha i on je postao musliman pa je naredio čitavom tatarskom narodu da uđe u islam. On je izgradio grad Saraj na Krimu. Zbog razlike u vjeri sa nevjernikom Hulaguom, izbila je razmirica pa su zaratili šesto šezdeset prve godine (1262-63.). Hulagu je izgubio i jedva je spasio glavu i nekoliko ljudi. Onda je Berke-han jurišao na Istanbul, pa je nakon haranja i pljačke sklopio mir s bizantijskim imperatorom. Kad su zebanije uzele Hulaguovu nesretnu dušu i odnijele je u Džehennem, on je ratovao sa Abaka-hanom koji je naslijedio Hulagua pa je i njega pobijedio. Nakon toga je Berke-han nastavio podržavati i pomagati muslimane. Ali vladari na drugim mjestima, koji su također Džengizovi potomci, pobili su mnogo ljudi u Iranu i Turanu, upadali su i ugrožavali muslimane. Zbog toga su se mnogi sejjidi, učenjaci i šejhovi priklonili Berke-hanovoj pravdi. Među ovima: Allame Kutbuddin

---

³⁵⁶ Mehmed-efendi Altiparmak, turski mutessavvif i alim, rođen u Skoplju gdje se i školovao. Služio kao muderris u Fatihovoj medresi u Istanbulu, a kasnije otišao u Kairo gdje je živio do kraja života 1033. (1623-24.). Ukopan je uz svoju džamiju koju je podigao u Kairu. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2, Istanbul, 1989., str. 542.

Razi³⁵⁷, Ahmed Hudžendi, Muhtar Mahmud Zahidi, Sadettin Taf-tazani³⁵⁸, komentator djela Hadžibije Sejjid Dželal, Hafizuddin Bezzazi i druge znamenite osobe, posebno kadije, muderrisi i oda-brani šejhovi šafiijskog i hanefijskog mezheba. Oko njega se oku-pilo toliko mnogo znanstvenika i velikana da je ta prekrasna zem-lja postala izvor visokih i učenih ljudi pa je i u narodu bila poznata uzrečica “tatarski učenjaci”.

Kasnije, naredbom Uzvišenog Allaha, Berke-han, je stigao do Džennetskih hurija, a na njegovo mjesto došao je Mengu Temur-han sin Togan-hana, potomak Tulija, četvrtog sina i prestolonas-ljednika Džengiza. Mengu Temur je, ne odvajajući se od Berke-hanovog puta, vodio državu putem reda i pravde. Nakon njegove smrti, han je postao njegov brat Nidan, Toganov sin. Nakon što se u međuvremenu na mjestu hana smijenilo nekoliko osoba, šesto devedesete (1291.) za hana je došao Tagtogay, sin Mengu Temura koji se vratio pradjedovskoj vjeri i počeo obožavati kumire i zvi-jezde. Ali mudžizom hazreti Muhammeda nije pravio nikakve smetnje muslimanima, a visoku ulemu je i dalje poštovao i uva-žavao. Poslije je na prijestol stupio Ozbek-han. Ovo je bio vrlo po-božan han, odvažan ratnik i borac. Poslije njega je bio Sabin-han, iza njega Insanoglan-han pa Džani-beg-han. Najzad, kad je vlast došla do Urus-hana protiv njega se pobuni Tokatmiš-han, pobijedi ga i prikloni se Timurlengu te tako otvori put Timuru da dođe u Kipčacku stepu.

Timurleng je dva-tri puta na čelu brojne vojske došao do Kip-čacke stepe i Krima i kao posljedica toga ovi izgrađeni krajevi srav-njeni su sa zemljom pod kopitima konja grabežljive tatarske vojske. I sada se na poljima Očakova (Ozije) vide mnogi mezari. Na mnogim kamenim nišanima ispisani su ajeti iz Kur’ana, Kelime-i tevhid³⁵⁹, na nekim je pisalo “ovo je mezar šejhulislama”, na nekim da je tu

---

³⁵⁷ Kutbuddin Razi, autor djela “Muhakemat bejne’l-enam” je učenik Nasiruddin Tusija čije je neke knjige komentirao.

³⁵⁸ Sa’duddin b. Mes’ud b. Omer Taftazani, jedan od najvećih islamskih učenja-ka, rođen u Horasanu 722./1322, a umro u Samarkandu 792./1390. Autor je brojnih teoloških djela.

³⁵⁹ Kelime-i tevhid je izraz kojim se tvrdi da nema drugog boga osim Allaha. To su riječi: “La ilahe illa’llah”.

pokopan šejh, muftija, vezir, mirza. Čak sam ja siromah, 1027. (1618.) kad sam išao u Akkirman i Bender, prolazeći slučajno tuda, to vidio. Od zgrade jednog velikog turbeta preko puta Bendera, na mjestu je bio samo dio zida iznad vrata. Na njemu je *dželi pismom*³⁶⁰, arapskim jezikom, pisalo: "Ovo je mezar Širin...", ostali dio natpisa je porušen. Svojim smo očima vidjeli da je u toj zemlji od svih sela i gradova, nakon oholog Timura, ostalo samo toliko tragova. Danas su opet ta polja i doline pune stotinama tvrđava i palanki nesretnih Rusa i prkosnih kozaka.

Riječ povlači riječ pa smo se udaljili od naše osnovne teme. Vraćajući se sada ponovo našoj temi, da pređemo na opisivanje ratova i osvajanja padišaha koji je stigao do Božije nagrade.

O NEREDIMA KOJI SU IZBILI U JEMENU I NJIHOVOM LIKVIDIRANJU UZ POMOĆ ALLAHA UZVIŠENOG

Godina 976. (1568-69.). Jasno je kao dan da su se svi neredi i smutnje koji su izbili u osmanskim zemljama mogli pojaviti zbog nepotrebnih i u nevrijeme napravljenih izmjena i novih propisa. Bilo bi dovoljno da državnici uzmu samo jedan primjer, a ovako niko i ne ukazuje ni na jedan od događaja niti ih uzima kao primjer.

Kad je stupio na dužnost Ridvan-paša, sin Mustafa-paše koji je doveden na čelo ejaleta Jemen i Aden počeo je vršiti pritisak preko svake mjere na ljude koji su ostali tamo od ranijeg beglerbega Mahmud-paše. Kad je za to stanje saznao Mahmud-paša, razmišljao je: "Da i ja njemu nešto tako napravim, da povuče ruke iz Jemena i da se sam o svom jadu zabavi." Onda je došao u Istanbul i potrošivši mnogo novca, domogao se valiluka u Egiptu. U isto vrijeme je slijedećim riječima utjecao na odgovarajućim mjestima; "Jemen je prostrana zemlja kao prostor od Istanbula do Sirije, može se podijeliti u dvije oblasti i ako budu dva beglerbega jedan drugog će podupirati i tako će olakšati čuvanje mira." Tako je Jemen podijeljen na dva ejaleta pa je od Sane i Taeza sa okolinom što čini brdski dio Jemena napravljen jedan sandžak i na njegovo čelo je do-

³⁶⁰ Dželi pismo je vrsta ukrašenog arapskog pisma kojim se ispisuju natpisi, naslovi i neki kraći tekstovi.

veden Murad-paša. Zabid sa okolnim kasabama i selima su učinjeni drugim sandžakom koji je dat na upravu Hasan-paši... Što se tiče musellima ovih paša, Ridvan-paša nije ni čekao da oni dođu, nije mogao izdržati od tuge, ostavio je službu i otišao. Ovu priliku je iskoristio Mutahhar Leng i, namjeravajući da se domogne plijena, opsjeo je Sanu. I Murad-paša je došao u Taez, ali se nije usudio da krene na Mutahhar Lenga, mislio je da je dovoljno da pošalje nešto hrane onima koji su opsjednuti u Sani. Ali i hrana koju je poslao došla je u ruke Mutahhar Langa. Povrh toga, Mutahhar Lang je pobio sve vojnike koji su ranije došli u Sanu. Na ovo je Murad-paša uložio krajnji napor i krenuo u pomoć Sani. Kad je s vojskom ušao u džehennemsku dolinu koja se zove Vadi Huban, Zebidlije su ih sa svih strana zasuli kamenjem, tako su ih potukli da nije ostala nijedna zdrava i sposobna osoba. Tjerali su Anadolce kao stado ovaca, a Murad-pašu su ubili. Tako Molla Šahabi sin Šukrua, autor djela *Futuh-at-i Yemen* (Osvajanja Jemena) koji je posebno spjevao i poemu *Selimname* (Poema o Selimu) u svojoj pjesmi ovako kazuje:

*“Skinuli su odjeću i ostali goli
Užetima ih povezali i vodili ko slijepce
U ovim poniženjima su postali šehidi
Neka Uzvišeni Gospodar osvijetli njihove grobove.”*

Ukratko, odsječenu pašinu glavu poslali su opsjednutim vojnicima koji su se nalazili u Sani. A vojnici, padnuvši u beznađe, predali su tvrđavu na riječ. Onda su pobunjenici uzeli Taez i napali Aden. Odavde su došli u Burgu i Moku gdje su im se vrlo hrabro suprotstavili Mahmud-beg i sandžakbeg po imenu Šehla, ali pošto je Zebidlija bilo vrlo mnogo, svi su prispjeli do šehidskog stupnja. Pokrajina je potpuno prešla u ruke Ibn Šuvaja, koji je bio serasker Mutahhar Lenga. Onda su došli do Zebida. Urus Hasan-paša je izveo odabrane vojnike pred tvrđavu i suprotstavio im ih, i uz Allahovu pomoć neprijatelji su izgubili i okrenuli natrag. Tako je samo Zebid ostao u rukama Osmanlija.

Kad su se pojedinosti o ovome saznale u prijestolnici, Kara Mustafa-paši, koji je bio beglerbeg Damaska, data je vezirska titula i postavljen je za serdara. Jemenski ejalet je dat Ozdemiroglu

Osman-paši i naređeno mu je da stupi na dužnost prije serdara i krene na put. Znalo se da je još ranije većinu jemenskih pokrajina i cijelu Abesiniju osvojio Ozdemir-paša sa Osman-pašom. Valiluk Egipta je dat Kodža Sinan-paši. Ali sa Mustafa-pašom se nisu sporazumjeli u pogledu priprema ratne opreme i sredstava i oba su stanje i vlastita mišljenja izložili prijestolnici. Smatralo se da je Sinan-paša više u pravu i njemu je određen serdarluk, a Osman-paši, ako još ne bude otišao, stiglo je šest čauša sa padišahovim naređenjem da ga se u tome spriječi. Ali Osman-paša se već prije mjesec dana zaputio sa hiljadu jemenskih vojnika i hiljadu odabranih egipatskih dobrovoljaca.

Ostavljajući konake iza sebe Osman-paša je stigao do grada Zebida, odavde se povukao do grada Taeza i otišao. Poslije je stigao do tvrđave Taeza, a onda do visoke tvrđave zvane Kahira koja je još veća od Taeza, gdje je postavio topove i ušao u rovove. Sa nekoliko topovskih hitaca porušio je jednu jaku kulu tvrđave i poslao u Džehennem dušu jednog visokog emira od Zebidlija koji se nalazio tamo. Na ovo su i ostali vojnici bez čekanja pobjegli i sklonili se na brežuljke i brda u blizini Taeza. Od Taeza su digli ruke. Islamska vojska odmah osvoji Taz i prisvoji toliko plijena da se nije mogao izbrojiti. U to vrijeme se dogodilo da je stigao sretan glas: u mjesecu redžepu iste godine Sinan-paša je krenuo iz Egipta, došao do Kabe i sada je unišao u grad Zebid. Zbilja, u dan-dva, jemenske doline su bile pune islamske vojske. I Osman-paša je izašao u susret serdaru. U tom susretu je naišao na veliku naklonost i uvažavanje serdara, ali zbog bliskosti koju je gajio prema Mustafa-paši, htio-ne htio ovog uvažavanja je nestalo. A Osman-paša nije smatrao da je siguran. Kasnije, Sinan-paša je poslao Osman-pašu na veliku vojsku Ibn Šuvaja, Mutahhar Lengovog serdara, to jest na narod Mahat koji je tada došao u pomoć Taezu. S pomoću Uzvišenog Allaha on je stigao i neprijatelja raspršio. Serdar je opet na tom kraju, dajući riječ posadnicima tvrđave Kahira, uspio osvojiti tu tvrđavu. Mevlana Šehabi je o ovom osvojenju ovako spjevao tarih:

*“Mnogo borbe je vođeno i Kahira bi uzeta
mirnim putem.”*

Onda serdar Sinan-paša, Memi-beg i kapudan Hizir-beg, sve slavni komandanti, bijahu poslani da osvoje Aden, pa je i on osvojen. Islamski borci su došli do nebrojenog plijena.

Ali zbog Osman-pašinog prigovora na Kara Mustafa-pašu, niti je on osobno imao iskrenog povjerenja u Sinan-pašu niti Sinan-paša u njega. Osman-paša je većinu Sinan-pašinih ljudi pridobio obilnim darovima i osigurao da ga oni tajno obavještavaju.

U ta vremena je serdarima dato nekoliko praznih listova na kojima je od tobožnjeg nišandžije na početku stavljena tugra, a kasnije je od njih traženo da polažu račun za šta su ih upotrijebili. Sa tugrom koju je on ispisao kao da je sada napravljena nije mogao izdavati naredbe. Jednog dana je Osman-pašu obavijestio jedan vrlo blizak Sinan-pašin čovjek da je serdar na bijelom papiru sa tugrom dao da se napiše padišahova naredba da se Osman-paša razriješi dužnosti. Još ranije su čauši došli u Egipat s naredbom da ga pogube ako ga nađu, pa je povjerovao u ovu vijest i s oko tisuću ljudi nepoznatim putem uputio se prema Mekki. Susreo je beduin-ske šejhove koje je bogatim darovima pridobio da ih u putu niko ne uznemiruje pa je napredovao prema svome cilju. Vezir Sinan-paša, obaviješten da se Osman-paša krije, bio je veoma ogorčen. Ali šta da radi kad mu ništa ne može osim što je poslao izvještaj u Istanbul. Da bi Osman-pašu prikazao krivim, koliko god ga je mogao pametno optužiti, on je toliko i napisao. Odatle se pokrenuo s vojskom, osvojio tvrđavu po imenu Teasker i otišao u tvrđavu Ibb. Muhafizi koji su se nalazili unutra ostavili su tvrđavu i pobjegli pa su tvrđava i grad prešli u ruke islamske vojske. Nakon što je ovo gnijezdo gavranova sravnjeno sa zemljom, krenulo se na Sanu. Do tog vremena je Mutahhar Leng Sanu učinio svojim centrom i tu je boravio sa svojom vojskom. Sada je pobjegao, otišao prema Tuli i ostavio na svome mjestu jednog crnca po imenu Katran. Ali junak po imenu Memi-beg krenu na njega, pa i on pobjegne, tako bi osvojena i grad Sana. A Hasan-paša pritjesni s islamskom vojskom i nahiju Eser i Hisn-i Mermer pa ih rasprši.

Odatle su krenuli na tvrđavu Kevkeban. Nakon velikih i krvavih bitki uzeše je i sravniše sa zemljom. Međutim, vidjeli su da unutrašnju tvrđavu ne mogu uzeti napadom. Poslavši i nešto vojske s leđa, nisu ostvarili nikakav rezultat. U ponovljenim napadima mnogo je

čuvenih begova i slavnih serdarevih aga prispjelo do stupnja šehida. U to vrijeme je došao Mutahhar Leng s namjerom da opkoli vojsku i slomi snagu islamskih boraca. I serdar je izašao s islamskom vojskom i suprotstavio mu se, uz pomoć Uzvišenog Allaha savladao ga i natjerao u bijeg.

Arap crne kože Katran-i Ali Šir, osoba koja se isticala među emirima Zebida po iskustvu i junaštvu, ponovo su napali Sanu. Serdar je pak na njih poslao Karađoz-bega i Ali Subašu, dva poznata junaka. Ovi su uz pomoć Uzvišenog Allaha odsjekli glave toj dvojici prokletnika, razbili i uništili njihovu vojsku i natjerali je na povlačenje. Najzad, Ibn Šemseddin, koji se našao opsjednut u Kevkebanu, zamolio je predaju. Udovoljeno mu je molbi pa mu je predat sandžakbegluk Kevkebana sa hasovima od šesto hiljada akči. A on je dvije čuvene tvrđave, Arus i Mesar sa okolinom koje su mu ostale od predaka prepustio padišahu i predao brata kao taoca. Šukru-oglu Molla Šehbani je o ovom događaju spjevao poseban tarih:

“Uzet je Kevkeban sedamdeset sedme.”

Odatle se vratio i vezir i došao u Sanu. Mutahhar Leng je pak poslao ljude u Sanu i obavijestio da želi da se pokori u skladu s riječima “U miru je dobro” te zamolio da mu se daju prihodi polja Vejn i vilajeta Umran. Sinan-paša je ovo prihvatio pa je između dvije strane sklopljen mir. Serdar je nakon toga ostao još dva mjeseca u Sani. Kad je odatle otišao u Dimar, jemenski ejalet je dat na upravu Behram-paši, sinu Mustafa-paše koji je bio sandžakbeg Gazze, pa je stigla vijest da je Behram-paša stigao do grada Zebid. Hidžretske godine sedamdeset osme (1570.) ušao je u grad. Krvo- ločni Behram-paša, prešavši Nukajli ahmer, brdo kuda je teško prijeći, imao je nakanu demonstrirati pred Arapima silu. Na to je Mutahhar Leng naredio da se na Nukajli ahmeru okupi trideset arapskih beduinskih plemena. Bilo je tu pedeset hiljada ljudi. Ali junak poput Behram-paše nije bio čovjek koji bi se prepao njihovog iskupljanja i bez ikakvog kolebanja nastavio je napredovati prema svome cilju. Ali od umora i vatre, njegova poput stakla nježna priroda, teško je stradala. I pored toga, kako nije bilo ništa izvjesno, obrušio se na okupljene Arape kao sokol na vrane. S desne i s lijeve strane prošao je i otišao kuda je želio.

U to vrijeme je vezir, osvajač zemalja pozvao sebi toga junaka, lovca neprijatelja, i rekao mu: "Svaki put pobune u Jemenu dolaze sa strane tvrđave Hab, snaga ovih će se slomiti ako se uzme tvrđava Hab." I pjesnik Šehabi je ovako rekao u svojoj pjesmi:

*"Jer Jemen pripada tvrđavi Hab
Ko je osvoji uzeo je vlast
Ko iščupa smutnju iz Haba i Ibba
Opet će se prikloniti tvrđavi Hab"*

U tom smislu je napisao odgovor i opsjeo tvrđavu Hab. Tvrđavski depo baruta bio je na trgu. Našli su jednu mačku, svezali joj za rep fitilj, zakačili za jedan komad trske i ubacili je kroz prozor u depo. Malo poslije barutna kula odletjela je u zrak tako da je i gotovo čitava tvrđava srušena sa zemljom.

Kako se priča, Behram-paša je imao jednog tobdžibašu. Ovaj čovjek, vrlo vješt svome zanatu, jednog dana osjetivši da ga se ne cijeni i ne uvažava dovoljno ponosno reče: "Da neprijatelji imaju ovakvog artiljerca-majstora kao što sam ja, da li biste vi mogli mirno sjediti i da li biste mogli tući tvrđavu". Iako je paša čuo ove riječi nije se na njih obazirao. Ali nesretnik je ostvario svoju nakanu i jednog dana pobjegao i otišao neprijatelju u tvrđavu. Paša se jako rastužio i zbunio. Kod Behram-paše je bio čovjek, ranije blizak Ibn Imamu, preko kojeg je paša poslao Imamu pismo. U pismu je pisalo da je tobdžija ušao s određenim ciljem u tvrđavu. Ibn Imam pročitao pismo i zovnu tobdžiju pa ga upita: "Zašto si ti došao ovamo?". Tobdžibaša vidje da se Ibn Imam naljutio pa se zbuni i nešto promrmlja. Odmah su mu tu odsjekli glavu i bacili je s tvrđavskog zida. Tako su oslobodili brige pašu koji je inače bio postojan u svojim odlukama.

Nakon što je tvrđava tučena ravno sedamdeset pet dana, na sreću slavnog paše Ibn Imam je umro. Oni koji su bili u tvrđavi predali su se na riječ. Behram-paša je u tvrđavi sredio stvari kako treba i upravu nad njom povjerio je visoko uglednom serdaru. Dvije strane su se sjajno susrele, zagrlili su se kao otac i sin, međusobno su se darivali kaftanima sa krznom i konjima opremljenim zlatnom i srebrenom opremom, a u uvažavanju nije bilo nikakvih manjka-

vosti. Poslije toga sjajni vezir je otišao u Egipat. Probleme jemenskog vilajeta je razriješio, a Behram-paši je povjerio posao uspostavljanja poretka. Slavni paša je naredio da svi arapski beduinski šejhovi trajno budu prisutni na jemenskom divanu, a ako nekoliko dana budu odsutni s dozvolom, na njihovom mjestu će ostati njihovi sinovi ili braća, uz to središte beglerbegluka se premješta iz Sane u grad Kahiru. U Kahiri je sagradio dvorac beglerbega, džamiju i imaret, za sve ljude je dao da se naprave zgrade za boravak i na kraju je ime grada promijenio u Behramije.

U redžepu mjesecu iste godine³⁶¹, Mutahhar Leng je preselio na drugi svijet u vrijeme kad je imao preko devedeset godina. On je bio jedan magarac na krivom putu, ružne naravi, strašno škrt, koga je Uzvišeni Allah stvorio u ljudskom obliku. A u tvrđavi Hab je jedan njegov brat otišao u Džehennem. Jedan drugi njegov brat po imenu Abdurrahman sklonio se kod Behram-paše.

U vrijeme dok je Behram-paša bio beglerbeg Jemena, osvojene su tvrđave Din i Hisni Aver, pokrajine Meldžan i Haffaš i još neki drugi gradovi. Ipak, u skladu sa stihom:

*“Zemlja Jemen nije lišena smutnje
Slušaj o jednom njenom događaju”*

sada, to jest 1050. (1640.) godine, Jemen i Aden su opet pali u ruke drskih neprijatelja. A uzrok su bezrazložne promjene koje su učinjene. Ako Bog da u skorom vremenu, s Allahovom pomoći, opet će se priključiti osmanskim zemljama i mi ćemo ovu našu knjigu završiti opisom događaja ponovnog osvajanja Jemena.

O STANJU SINAN-PAŠE SERDARA JEMENA I NEKIM DOGAĐAJIMA

Kad se vrlo samopouzdana Serdar Sinan-paša vratio iz jemenskih zemalja, stigao je u Mekku. U to vrijeme je šerif Mekke³⁶² bio Ebu Yunin ibn Berekat. Paša mu posla čovjeka i zamoli da pošalje

³⁶¹ Redžep 978. traje od 29.11.1570 – 28.12.1570.

³⁶² Šerif Mekke je čovjek koji vodi porijeklo iz porodice Muhammeda a. s. koga je i osmanska vlast priznavala kao upravitelja grada.

odgovarajuća pisma arapskim plemenima koja se odnose na osvajanja koja je on izvršio. Još ranije, kad se na putu za Jemen svratio u Mekku, isti šerif je priredio prekrasan ručak i slatka i sve to zajedno sa preko hiljadu činija, keramičkih lonaca i drugih stvari poslao paši kao dar i izraz dobrodošlice po svome vekilu i povjerljivom čovjeku Kadi Husejinu. Ali paša je zbog toga što šerif nije osobno došao iskazao ljutnju na taj način što je dao da konji izgaze sva jela i vrijedne kineske činije. Zbog toga se šerif, sada osjećajući neprijateljstvo prema paši, kolebao da pošalje tražena pisma odgovarajući: "Budući da smo mu mi bili potrebni i da bi naša pisma koristila njegovom poslu, zašto se ranije onako nerazumno ponašao", i sa potvrdom o mirotvorstvu dao je da se napiše onako kako je paša želio i stavio muhur na njega. Do tog vremena šerifi se nisu miješali u prihode carine iz Džide. Sada je paša kao protuuslugu za ovu uslugu šerifa odredio da se pola prihoda carine daje šerifima. Ali određeno je da hadžije i trgovci plaćaju dvostruko veće carinske pristojbe.

Kad se Sinan-paša odatle vratio u Istanbul, postavljen je na mjesto sedmog vezira. U to vrijeme veliki vezir je bio Mehmed-paša Dugi, drugi vezir Pertev-paša, treći vezir Pijale-paša, četvrti vezir Ahmed-paša, peti vezir Zal Mahmud-paša, šesti vezir Lala Mustafa-paša.

U tim danima u židovskoj mahali izbio je požar, prijestolnica je gorjela sedam dana i sedam noći pa je zavladao strah da će grad sav izgorjeti. Zet velikog vezira Džafer-aga bio je janjičarski aga. Pošto je bio nešto bolestan nije mogao doći da radi na gašenju vatre. Na to je doveden na mjesto janjičarskog age Sijavuš-aga koji je bio kapidžibaša i istovremeno veliki miriahor i čovjek koji je zapeo za oko padišahu, osvajaču zemalja. Čim je Sijavuš-aga poduzeo napore da ugasi požar, odmah je vatra stavljena pod kontrolu i ugašena. Ovaj Sijavuš-aga je Sijavuš-paša, veliki vezir u vrijeme Murad-hana.

Jedan čudan događaj: Jedan siromašan čovjek od anadolskih Turaka doveo je malog sina u Istanbul. Pola lica djeteta, jedno oko i pola nosa bilo je potpuno crno i sjajno, a isti dijelovi na drugoj strani lica potpuno bijeli. Svi su trčali da vide ono čudo Božije i s novcem koji su davali taj siromašni čovjek se obogatio i vratio u svoj kraj.

ZAUZIMANJE GRADA GRANADE OD STRANE MUSLIMANA U ŠPANJOLSKOJ I NJIHOVO TRAŽENJE POMOĆI

Godina 978. (1570.) Na slanje vojske španjolskih nevjernika na luteranske protestante, muslimani su iskoristili priliku, zauzeli grad Granadu pa nakon što se pojavila osoba pod imenom Melik Muhammed Mansur od vladarske kuće Benu Ahmer, on je postao padišah toj pokrajini. Ali kad su nevjernici spoznali o čemu se radi, odmah su se vratili i udarili na muslimane. Izbio je veliki rat u kojem su muslimani izvojevali pobjedu. Tada se pojavio jedan nedorastao čovjek koji je izjavio da Mansur ne može biti vladar nego to treba biti on, koji potječe iz stare vladarske porodice, našao je put do Mansura, ubio ga i zasjeo na njegovo mjesto. Zbog toga se među muslimanima pojavila nesloga, a nevjernici su ponovo napali pa su se muslimani morali povući u brda. Ponekad su u okršajima pobjeđivali, ponekad gubili, i nakon što su tako odolijevali dvije godine poslali su ljude u Istanbul tražeći pomoć. Ali kako su upravo tada vršene pripreme za vojni pohod na Cipar, dobili su obećanje da će nakon uspješnog okončanja ovoga važnog posla, ako Bog da, poslati svu mornaricu njima u pomoć i tako su se izaslanici koji su tražili pomoć vratili s nadom i obećanjem. Ali nakon osvojenja Cipra niti je došla njihova molba niti je mornarica poslana. Narod Mudedžera³⁶³, koji je iskazivao hrabrost te godine, poslije toga protjeran je iz Španjolske.

OSVOJENJE OTOKA CIPRA I MJESTA KOJA MU PRIPADAJU

Godina 977. (1569-70.) Kako god su mletački nevjernici s nama sklopili mir, lađe, ljudi, trgovci i hadžije koji su išli u Egipat nisu se mogli spasiti napada ciparskih odmetnika. Kao reakcija na ovo stanje bilo je nužno da se pokrene padišahov vojni pohod na Veneciju. Pitanje je podneseno njegovoj ekselenciji šejhulislamu Ebussuud-efendiji. Ovdje dajemo prijepis njegove sretne i blagoslovljene fetve koju je tim povodom izdao:

“Ako se čuje da je jedan vilajet od ranije spadao u islamske zemlje, a kasnije pao u neprijateljske ruke, da su njegove medrese

³⁶³ Ime andaluzijskih muslimana koji su pod prisilom primili kršćanstvo.

i mesdžidi došli u ruševno stanje, da su njegovi minberi i mahfili puni nevjerstva i krivovjerja da se sve čini da se zanemari i ponizi islam, pa ako njegovo veličanstvo padišah, u skladu s pregalaštvom za vjeru, spomenuti vilajet uzme iz ruku nevjernika i pripoji ga islamskim zemljama, te ako se u skladu sa ranije sklopljenim mirom spomenuti vilajet ostavi u posjedu neprijateljskim zemljama, je li dozvoljeno po islamskom šerijatu poništiti mirovni ugovor? Neka se ovo razjasni!

Odgovor: Allah zna da uopće ne može biti pretpostavke da bi bilo zapreke. Pravljenje mira s nevjericima islamskog padišaha, neka Uzvišeni Allah učini svetim njegove pobjede, samo pod pretpostavkom da su korisni svim muslimanima u skladu je sa šerijatom. Ako nije korisno, kategorički, nije u skladu sa šerijatom. Ako se smatra korisnim, trajno ili privremeno, da se taj mir poništi, njegovo poništenje je nužno i obavezno. Tako je hazreti Pejgamber, selam neka je na njega, u šestoj godini po hidžri (627.-628.) sklopio mir na deset godina. Mirovni ugovor je sastavio i napisano hazreti Alija i posao je zaključen. Ali slijedeće godine, smatrajući da je vrlo pogodno vrijeme da se mir poništi, u osmoj godini po hidžri naredio je da se ide na Mekku i da se ona osvoji. Prečasni halifa Allaha, Gospodara svjetova, neka Uzvišeni Allah sjenu njegove vlasti nikad ne uklanja iznad glava muslimana i neka je učvrsti časnim pobjedama i sretnim osvajanjima, neka se prilagodi u svojim postupcima blagoslovljenom sunnetu našeg hazreti Pejgambera.

Ovo piše: Siromah Ebussuud.”

Poslije ovoga je za serdara postavljen šesti vezir Lala Mustafa-paša. Anadoljski beglerbeg Džafer-paša i njegov sin Mustafa-paša, halepski beglerbeg Derviš-paša sa begovima ejaleta i timarnicima i zaimima, Muzaffer-paša koji je povučen sa valiluka Šehrizor, beglerbeg Karamana Hasan-paša, beglerbeg Sivasa Iskender-paša, vojska rumelijskih sandžaka Tirhale, Janje, Elbasana i Prizrena sa njihovim begovima, janjičarski čehaja – Jahja Kethuda sa pet hiljada janjičara i dovoljno tobdžija, kolara i sjajnih junaka narodne vojske, svi su oni stavljeni pod komandu visoko vrijednog serdara. Svi spomenuti su se početkom mjeseca rebiulevvela spomenute godine (3.8.1570.) sa osmanskim flotom otisnuli na more i zaplovali prema svome cilju.

Vezir Pijale-paša i kapudan Ali-paša su napravili borbeni poređak od blizu četiri stotine brodova tipa: kadirga, mevna, barča i kalite i dobili su zadatak da, dok se islamski borci budu bavili osvajanjem tvrđava na otoku, oni paze na prilaze s morske strane. Kad se bacilo sidro u zaljev otoka, po naređenju serdara, Pijale-paša, koji je po rangu tri stupnja viši od serdara i još k tomu padišahov zet, kao i drugi visoki komandanti, pokorio se serdarevom naređenju, iskrcao serdarov šator na otok i postavio ga na mjesto. Sljedećeg dana, sa svom vojskom, pokazujući poštovanje i uvažavanje, otišao je do serdara i smjestio ga u šator. Nakon toga, najprije je opkoljena rovovima u polukružnom obliku sa sedam mjesta tvrđava Nikozija (Lefkoše) i počeli su je tući. Pomoću Uzvišenog Allaha, pedesetprvog dana tvrđava je osvojena i sva islamska vojska u radosti je došla do željenog cilja. Nakon toga su odsječene glave u borbi ubijenih nevjerničkih komandanata poslane nevjernicima u Kireniju (Girne) koji će biti napadnuti. A oni su, pod uvjetom da im se pokloni život, poslali ključeve tvrđave.

Nakon osvojenja Nikozije i Kirenije Pijale-paša je odredio da polovica mornarice čuva okolicu otoka. A kapetan-paša se usidrio u nikozijsku luku da bi sa drugom polovicom mornarice ušao u tvrđavu. Kasnije je kapetan Ali-paša, s obzirom na to da je bio mlad i snažan junak, ušao u rov, a vremesni Iskender-paša, beglerbeg Sivas, određen je za komandanta mornarice u luci. Nakon što su sve potrebe dvije novoosvojene tvrđave podmirene, s obzirom da su se približili zimski dani i da je sezona mora prošla, osmanska mornarica se vratila u Istanbul.

Razboriti i ozbiljni serdar je, sa vojskom koja je bila pod njegovom komandom, u pola mjeseca opkolio tvrđavu Magosa i počeo je tući danonoćno. Oko nje je iskopao tako dubok rov da, osim ptice brzih krila, niti je ko mogao izaći iz tvrđave niti u nju ući. Pronašao je jedno mjesto za napad na tvrđavu i tamo je nasuo zemlju. Međutim, prokleti nevjernici su ispod toga mjesta iskopali jedan strašan rov za eksploziv i unutra stavili barut. U vrijeme napada, zajedno sa tom nasutom zemljom u zrak je odletjelo tri-četiri hiljade ljudi, većina ih je ostala pod zemljom da im se ni za trag ne zna. Tu je stradao beg Malatje Ferhad-beg koji je stekao slavu kao ugledni kapidžibaša Ferhad-aga koji je u posljednje vrijeme bio u

društvu sultan Selim-hana, a s njim su postali šehidi trojica sandžak-begova, timarnika i zaima sa bezbrojnim ljudstvom.

Nakon toga je tvrđava Mogosa tučena četrdeset-pedeset dana. Do tada su stigli sa mornaricom Pertev-paša i Kapudan-paša. Ovaj put nevjernici su pali u beznađe i tražili predaju. Još ranije je razboriti serdar jednom-dvaput pisao nevjernicima Džehennemlijama i tražio da oslobode pedeset muslimana koji su zarobljeni kad je i tvrđava pala. U dobivenom odgovoru je pisalo: "Jednog dana će doći naša mornarica pa će potpuno razbiti vašu vojsku i vašu mornaricu. Tada ćeš ići pješke pred mojim konjem i zemlju kojom si napunio jarak na leđima ćeš iznijeti."

Sada pak, kad se traži predaja tvrđave, pisali su da će vratiti zarobljenike. Ali kasnije, u vrijeme kad su se potpisivali ugovori s obje strane, napisali su o ovome "Odgovorit ćemo vam kad se vidimo". U to vrijeme nevjernici su postavili svoje šatore, iznijeli ih izvan tvrđave i uzevši od serdara dvadeset brodova natovarili su ih na njih. U vrijeme opsade, prema bilješkama iz deftera, broj nevjernika je bio deset hiljada. Sada je broj onih koji su izašli iz tvrđave jedva prelazio četiri hiljade. Jedan od pomorskih oficira Arap Ahmed-beg je određen da ide s ovim i da vrati lađe natrag i u tu svrhu mu je dato dvadeset lađa.

Kad je sve bilo spremno za pokret, došli su serdaru da se pozdrave. Jedan od jedanaest zapovjednika koji su došli i koji je govorio u njihovo ime bio je pravi pas. Data im je po jedna stolica i oni su sjeli preko puta serdara. Na ovo je vidoviti serdar rekao: "Dato vam je toliko brodova, vi imate svoju flotu na moru, neka ostane jedan vaš zapovjednik kao talac dok se moje lađe ne vrate nazad". Njihov prokleti govornik pocrveni i odgovori: "Ni zapovjednik, ni psa nećete dobiti." Serdar se na ove riječi jako rasrdi i reče: "A gdje su islamski zarobljenici?" Prokletnik ovako odgovori: "Oni nisu svi moji, neki pripadaju drugim zapovjednicima i vojnicima, u vrijeme kad smo dogovorili predaju svi su pobijeni." "A šta si ti uradio sa svojim?" "Kad ste vi ubili naše zarobljenike, i ja sam vaše". Serdar će na to: "U tom slučaju ti si prekršio dogovor" i naredi da ih sve povežu i pred šatorom posijeku. I nevjernici s lađa su iskrncani napolje, čvrsto su vezani halkama za noge, a mornarica se vratila na brodove. Prokletom govorniku odsječena su

oba uha, odveden je do broda i nekoliko puta zaronjen u more i izvađen jer su ovako isto mučeni muslimanski zarobljenici. Onda su ga donijeli pred serdara. Pri ulasku u tvrđavu, njegov oklop mu je natovaren na leđa, vođen je ispred konja i sve dok se obavljao džuma-namaz držao je u rovu zemlju na leđima. Kad je paša završio namaz i kad su begovi došli u njegov saraj, vidio je na trgu poboden jedan direk, a pored njega su se nalazile dvije halke. Na pitanje čemu ovo služi, prokletnik je priznao da se time muče muslimani. Na ovo je on sam privezan za isti direk, a halke su mu stavljene na ruke i noge. Poslije toga mu je oderana koža, napunjena slamom i obješena na direk. Njegovo prljavo truplo rasječeno je na četvero i poslano na kapije.

Ovako je ovo opisao u svojoj historiji rahmetli Âlî-efendi koji je učestvovao na ovom pohodu, a kome je to ispričao Mustafa-paša.

OSVAJANJE TUNISA I ZEMALJA SJEVERNE AFRIKE OD STRANE KILIČ ÂLI-PAŠE

Godina 977. (1569-70.). U spomenutim zemljama od šeststote godine (1203-04.) trajala je vlast vladara Beni Hafsa. Ova plemićka porodica je tvrdila da potječe od roda halife Omera bin el-Hattaba – neka je Allah s njim zadovoljan – koji je bio jedan od prvih drugova i oslonaca Pejgamberovih. Nešto ranije njihova vlast je oslabila i pošto nisu pokazivali snagu kojom bi se suprotstavili neprijatelju, franački nevjernici su zauzeli Tripolis i ovaj kraj je ostao ravnih četrdeset dvije godine u rukama franačkih nevjernika čiji je glavni posao razbojništvo. Nakon toga je kapudan Sinan-paša, brat velikog vezira Rustem-paše, osvojio ovu zemlju u vrijeme sultana Sulejman-hana i uspostavljajući poredak kakav treba doveo je u civilizirano stanje.

U to vrijeme je umro Mehmed bin Hasan koji je bio sultan Tunisa i iza njega je ostalo četrdeset pet sinova. Među njima je sultan Hasan stavio ruku na vlast i pobio gotovo svu braću. Samo su se dvojica njegove braće spasili, sklonili kod arapskih plemena i kod njih se krili. Sultan Hasan se pak prepustio piću, užicima i zabavi. Veoma sklon seksualnim uživanjima i prekrasnim mladim ženama, silom je oduzimao lijepu djecu gdje god bi čuo da ih ima.

Tako je na dvoru skupio preko četiri stotine lijepih dječaka. Zbog toga svijetu se na njega zgađilo, pa su poslali čovjeka njegovu bratu Rešidu i pozvali ga da pređe na očev prijestol. Kad je sultan Hasan saznao za ovo stanje, pobi nekoliko ljudi umiješanih u ovo, posla nekoliko ljudi u ono pleme gdje je bio sakriven njegov brat Rešid i zatraži da njemu predaju brata. Međutim, vođe toga plemena se dosjetiše lukavstva i, da bi malo odugovlačili stvar, rekoše: "Mi se bojimo da ga javno predamo, kad padne mrak uzmite ga i vodite da niko ne vidi." Rešidu su pak dali konja bržeg od jutarnjeg vjetra. A on je uzjahao konja i pobjegao. Saznavši da je on pobjegao, sva su plemena krenula za njim, ali mu ni traga nisu našli. Tako je Rešid stigao u Alžir i sklonio se kod Hajreddin-paše.

Kad je sultan Hasan vidio o čemu se radi, poslao je ljude sultan Sulejman-hanu s darovima, molio je da se njemu preda Rešid, žaleći se pritom na Hajreddin-pašu. Sretni padišah je ovako odgovorio: "Mi ćemo uskoro Hajreddin-pašu i Rešida dovesti u Istanbul i zbog toga ne dozvoljavamo da idu tamo."

Uistinu, nije mnogo prošlo Rešid i Hajreddin-paša su došli u Istanbul pa je Rešidu osigurana plaća od petsto akči dnevno i sve druge potrebe iz dvorske riznice. Hajreddin-paša je ovako izvijestio padišaha: "Ta zemlja je vrlo daleko od Istanbula, stanje islamske vojske tamo vrlo je teško. Ako se Tunis da Rešidu, a zaljev Halkulvad preuzme od strane padišaha, i ako osmanska mornarica ostane duže vremena u tom zaljevu, bit će ih lahko moguće odatle osvojiti." Ovaj prijedlog je osvajač zemalja smatrao pametnim pa je Hajreddin-pašu s mornaricom poslao na tu stranu.

Hajreddin-paša je došao u Tunis, i kad je rekao da je doveo Rešida, narod je priredio sjajan doček, uzeli su pašu i doveli ga u grad. Sultan Hasan se sklonio kod arapskih plemenskih šejhova. Ali gradski narod kad je saznao da Rešid nije došao zajedno s njim započe borbu protiv Hajreddin-paše. Hajreddin-paša im je pobio trideset hiljada ljudi. Na kraju sklopiše mir i prestadoše ratovati.

Međutim, jedne noći sultan Hasan noću napade grad i pobi oko hiljadu tristo ljudi. Ali ne mogavši se zadržati u gradu ode u Španjolsku da traži pomoć. Prema pričanju, španjolski kralj je sedam osam dana držao sultana Hasana kod sebe i za svakodnevne njegove potrebe davao po četiri hiljade zlatnika. Nije prošlo ni mjesec

dana sultan Hasan je došao u Tunis sa četiri stotine što velikih što malih lađa. Hajreddin-paša je još bio u Tunisu i ravno trideset dana je bio opsjedan. Na kraju odluči napasti nevjernike i jednog dana izađe iz tvrđave. Grad prepusti ćehaji Frenk Džafer-agi. Međutim, ovaj prokletnik još nije postao musliman, bio je žestoki franački nevjernik. Odmah je oslobodio četrdeset hiljada zarobljenika u tvrđavi, uzeo tvrđavu i osuo topovsku paljbu po muslimanima. Hajreddin-paša, silom, odustade od plana i povuče se. Islamska vojska se rasu, pretrpjevši velike gubitke. Sultan Hasan dođe i zasjede na prijestolje. Po naređenju sultana Hasana, Španjolci su odveli u roblje sedamdeset hiljada muslimana. Četiri tisuće Franaka ostade tamo i u luci Halkulveled sagrađiše čvrstu tvrđavu.

Nešto kasnije, kad je sultan Hasan ratovao s neprijateljem, gradski svijet se pobuni i postavi sultan-Hasanova sina Hamida za sultana. Rekli su mu: "Znaš li kakav smo zulum pretrpjeli od tvog oca. Ako ti ne prihvaćaš prijestol, dovest ćemo tvoga amidžu Abdulmumina i postaviti ćemo ga na prijestol." Hamid silom prihvati vlast. Sultan Hasan na ovo opet ode tražiti pomoć u Španjolskoj, i ne prođe dugo, sa šezdeset hiljada nevjernika dođe na sina. Međutim, svi arapski šejhovi i njihova plemena, gradski svijet i srcem i riječju se ujediniše i suprotstaviše. Nevjernici pobjegoše, a sultana Hasana živa uhvatiše. Njegov sin dade da ga oslijepe i otpoče samostalno vladati.

Međutim i on se držao očeva puta i počeo ići po stranputici. Gdje god je čuo da ima lijepa žena, htjela ne htjela, dovodio je u dvor i prisvajao. Tako je skupio tristo žena u dvoru. Sa ovakvim bahanalijama vladao je dvadeset pet godina. Na kraju, narod mu je okrenuo leđa, povezali su se i sprijateljili s alžirskim beglerbegom Ali-pašom. Jednog dana kad je sultan Hamid išao na jedno arapsko pleme, dođe Ali-paša, uđe u Tunis, i dođe do riznica Beni Hafsa koje su se punile tristo-četiristo godina. U zemljama sjeverne Afrike učila se hutba u ime vladara vremena sultan Selim-hana sina sultan Sulejmana.

Kara Mustafa-paši, veziru bez premca, dok se bavio osvajanjem Cipra, donesena je vesela vijest o osvojenju Tunisa. On osobno sa dvadeset brodova ode u Istanbul. Objasnio je padišahu šta se dogodilo, poklonio je padišahu mnogo blaga i stvari koje su za-

plijenjene a naišao je na naklonost i darežljivost više nego što je očekivao.

PORAZ OSMANSKE MORNARICE

17. *džemazijelevvel* 979. (7.10.1571.). Kad se osmanska mornarica vratila s Cipra i popunjavala svoje ratne potrebe u državnom brodogradilištu, i Uluč Ali-paša je sa svojih dvadeset brodova uplovio u brodogradilište. Kako se vezir bez premca Mustafa-paša, na čelu islamske vojske, još uvijek bavio osvajanjem tvrđave Magosa, to je on (Ali-paša) nastojao da što prije pošalje na Cipar osmansku mornaricu s mišlju da se ne bi nevjernička mornarica prije nas oporavila i udarila na našu vojsku. Drugi vezir Pertev-paša je postavljen za serdara, a kapudan Ali-paša³⁶⁴, poznat kao Muezzin-zade, pridodat je Uluč Ali-paši³⁶⁵.

Te godine početak safera dogodio se prvog dana proljeća (nevruz) u petak, i toga dana je više od tristo brodova isplovilo iz istanbulske luke. Sa zapovjedničkim brodovima i leventskim lahkim brodovima koji su već bili van luke bilo je ukupno preko četiri stotine brodova. Međutim, pošto je ove godine flota isplovila ranije nego što je to činila bilo kada, oskudijevala je u veslačima i borcima. I pored toga svi su došli do Cipra i pomogli tamošnjoj vojsci. Onda su se uputili prema neprijateljskim otocima da bi nadzirali i čuvali more. Vojsku su iskricali na otok Kefaloniju da bi tamo pljačkali i harali. I na neke druge otoke su poslali levente gdje su ovi došli do izvjesnog plijena. Odatle se stiglo do Krfa i zaljeva Preveze. Najzad, usidrili su se u zaljev Inebahti (Lepant).

Ovdje je stigao glas da je neprijateljska flota spremna i da dolazi da udari na islamsku flotu. Na ovo su se komandanti iskupili i dogovarali se šta da urade. Pertev-paša, koji je imao organizacione sposobnosti, uzevši sve pretpostavke u razmatranje, izbjegavao je pažljivo da ne kaže najgore pa je ovako govorio: "Uvijek se žalite

³⁶⁴ Muezzin-zade Ali-paša bio je komandant mornarice od 1568. do pogibije 1571. godine.

³⁶⁵ Uluč Ali-paša, kasnije zbog neustrašivosti prozvan Kilič (mač). Ali-paša bio je komandant mornarice oko 15 godina od 1572. do smrti 1587. godine. *Danišmend*, V, 182.

da je boraca i veslača malo, a ovdje se razumije da su vojnici timara sandžaka na ovim obalama dobili dopust pod nekim izgovorom. Istina je da je naša mornarica oskudna u svakom pogledu. Stoga je na mjestu da u ovom našem stanju ostanemo i, ako nevjernici dođu na nas, da se borimo.” Međutim, kapudan-paša je uzvratio: “Na taj način se nikako ne iskazuje muslimansko pognuće i čast i ponos padišaha svijeta. Ako kažemo da na svakom brodu nedostaje po pet-deset ljudi, to je istina, ali nadati se, ako Uzvišeni Allah hoće, zbog toga nećemo imati štete” i predložio da je pametnije izaći u susret neprijatelju. I Uluč Ali-paša nije smatrao pametnim da se krene u bitku i da se ide na nevjernika. Ali kapudan-paša je insistirao: “U naredbama koje su mi jasno došle iz Istanbula, ja sam se suočio sa mnogo prijetnji. Ja se ne bojim za sebe osobno, nego je to odgovornost moga položaja.” Na ovo insistiranje ostali komandanti se nisu protivili. Na kraju, donesena je odluka da se ide na neprijatelja.

Nakon odluke, Uluč Ali-paša je predložio da je potrebno da osmanska mornarica drži stranu od mora. Kapudan-paša je istrajao na svom mišljenju da će biti bolje da pazi na stranu od kopna. Na ovom pitanju bile su vrlo žučne polemike. Na kraju Uluč se uhvatio za bradu i otišao govoreći: “Gdje ste Hajreddin-paša i Turgut Reis, zašto ne govore iskusni borci, zbog pretpostavke da će se potopiti brod oštećen topovskim metkom treba ići prema kopnu, ovo drugo otvara put propasti.” Ove njegove pritužbe nisu slušane. Tako su naša mornarica s kopna, a neprijateljska s mora dolazile jedna drugoj u susret.

Pokazujući svoju sirovu i primitivnu hrabrost, kapudan-paša se u prvom naletu bacio na neprijateljske brodove. A nevjernik je među dolazećim brodovima odmah prepoznao kapudanovu lađu zato što je imala tri svjetiljke i većinu svoje flote su usmjerili na njega. U tom času kapudan-paša je postao šehid, a sinovi su mu zarobljeni zajedno sa brodom. Vojska i mornari s drugih brodova usmjerili su se prema kopnu. Pertev-paša je izašao na kopno i kao pješak dohvatio se brda i nakon svih muka i problema uspio je spasiti život.

Ja, siromah, vidio sam mjesto na kome se odvijala bitka. To se nalazi na jednom mjestu u sandžaku Karli ili gdje je more plitko, s

donju stranu jednog velikog sela po imenu Anatoikoz koje spada u padišahove hasove, preko puta male kasabe koja se zove Ergili Kasri koja također pripada sandžaku Karli ili i pod jednim strmim i krševitim brdom. Spasili su se oni koji su se mogli ispeti na to brdo.

Uluč Ali-paša je pak, skupivši dvadeset brodova koji mu pripadaju, napravio jedan poredak i udario na lijevo krilo neprijatelja, borio se s nevjerničkim lađama koje su dolazile na njega iz pravca desnog krila osmanske flote, nekoliko ih je oštetio, a mnoge nevjernike pobio. I njegove brodove su neprijatelji pogodili sa jednim ili dva hica. Na kraju je vjetar zapuhao od strane gdje je bio neprijatelj, što je za njega bilo vrlo povoljno pa se potpuno živ i zdrav spasio. Zarobio je jednu ili dvije neprijateljske galije, a on je bez ikakvih gubitaka došao u Istanbul. Postavljen je za komandanta mornarice, a izdan je ferman da se on ubuduće umjesto Uluč zove Kilič (Sablja). Tako se u naredbama koje su mu pisane on oslovljava riječju Kilič.

Ovako nesretan rat nije viđen ne samo u islamskoj državi, on nije viđen na svjetskim morima otkako je Nuh peygamber izumio lađu. Sto devedeset brodova prešlo je u neprijateljske ruke. Topovi, puške, druga ratna sredstva i oprema, veslači na galijama, islamski borci kao i ostali pobijeni su rezultat ovih gubitaka. Na svakom brodu je bilo najmanje po tristo ljudi. Ako se to zbroti samo ljudskih gubitaka je bilo dvadeset hiljada.

U to se vrijeme njegova ekselencija padišah – neka ga Allah uzvisi i bude mu na pomoći – nalazio u Edreni. Čim je čuo za događaj vratio se u Istanbul i ubrzavao je napore da se naprave novi ratni brodovi. Odvojio je dio dvorske bašče koja se nalazila u blizini brodogradilišta i tako je brodogradilište dobilo prostor da se može odjednom graditi osam brodova. Kako se pripovijeda, Kilič Ali-paša je uvijek govorio velikom veziru: “Može se napraviti brod, ali za dvjesto brodova o kojima je riječ nema mogućnosti kompletirati šesto sidara, drugih alata za brodove, užadi, jedara i svega ostalog što čini opremu broda.” Rahmetli Mehmed-paša je ovako odgovarao: “Ekselencijo paša, ti još nisi upoznao ovu osmansku državu! U ime Boga vjeruj: Ova država je takva da ako želi sva sidra može napraviti od srebra, debelu užad od svile, a jedra

od atlasa, i to bez ikakvih problema. Svu opremu koju ti ne priskrbim uzmi od mene u ovom obliku kao što sam ti rekao.” Na ovo je Ali-paša ustao, poljubio velikog vezira u ruku i rekao: “Sada sigurno vjerujem da ćeš ti kompletirati ovu flotu.” Zbilja, preko dvjesto brodova tipa kadirga i baštarde bilo je pripremljeno prije proljeća, i nakon što se popunilo sve od alata i sredstava, veslača i boraca, topova i pušaka, ratnog oružja i opreme i to bez nedostataka, tačno na vrijeme pojavila se jedna odlična flota koja je isplavila u Sredozemlje. Ni od koga nije uzeta pomoć ni za jedan brod nijedne akće.

Nevjernici su pak mislili da ne postoji mogućnost da se ovo sve proizvede za pet mjeseci, pa i ako se naprave brodovi neće se moći naći ljudi, u to su bili sigurni. Ali kad su vidjeli da je isplavila jedna izvrsna osmanska flota, bili su zapanjeni i izgubljeni. Govorili su: “Još uvijek su oni taj narod koji je u jednom času toliko brodova izgubio, a nije prošlo ni šest mjeseci imaju flotu kao prije, a možda i još bolju.”

DOGAĐAJI KOJI SU IZBILI ZA VRIJEME POHODA OSMANSKE MORNARICE

Godina 980. (1572-73.). Osmanska mornarica se najzad kompletirala kako treba. Bilo je pripremljeno dvjesto pedeset brodova tipa kadirga i baštarda pa su pod komandom kapudana Kilič Ali-paše krenuli prema neprijatelju i uplovili u zaljev Avarin u Moreji (Peloponez). I nevjernička flota je došla na isto mjesto. Bilo je blizu zalaska sunca. Približavajući se jedna drugoj, dvije strane su otvorile vatru jedna na drugu. Ali kako je stigla noć i pritisnuo mrak to je bila prepreka da se bitka nastavi. Nevjernici su to iskoristili i te noći pobjegli. Nije se moglo razumjeti na koju su stranu pobjegli. Kapudan-paša krenu odatle i ukotvi se u zaljev Koran. Nevjernici, čiji su postupci i naponi hrđavi, skupili su veliku flotu i opet došli do Korana. Jedno vrijeme se vodila bitka. Ali muslimani su se plašili da se ne ponovi ono s početka prošle godine pa su bili mnogo oprezniji. I neprijatelj se oholeći se zbog uspjeha od prošle godine, vratio i otišao. Ali-paša je pak sa flotom zdravo i veselo prispio u Istanbul.

NEKOLIKO POPRAVAKA S VANJSKE STRANE KABE U MEKKI

Godina 979. (1571-72.). Neka mjesta na vanjskom dijelu svete Kabe došla su u stanje da ih je trebalo popraviti. Zbog toga je šerifu Meke napisana naredba i poslani mubaširi te je fermanom naređeno da se ponovo izgrade visoka kubbeta. Na ovo su napravljene lijepe i čvrste građevine i vanjsko ukrašavanje pa je 982. (1575.) u Istanbul stigla predavka kojom šerif izvještava da su popravci završeni.

UPAD TATARSKOG HANA U RUSKU ZEMLJU

Godina 979. (1571-72.). Ove godine je stigla tatarskom hanu padišahova naredba da izvrši upad u rusku zemlju. Na ovo je han sa mnogobrojom i poput vjetro brzom tatarskom vojskom krenuo, prešao rijeku Volgu, ušao u moskovske zemlje, poharao i popljackao njihovu prijestolnicu i vratio se s bogatim plijenom. Smatra se da je ovo jedna od najvećih tatarskih vojni.

POJAVA ZVIJEZDE REPATICE

Godina 980. (1572-73.). Ove godine viđena je na sjeveru vrlo velika i svijetla zvijezda. Astronomi su smatrali da je ovo znak da će na mnogo mjesta padati žestoke kiše, pojaviti se bujice, i to su zabilježili u kalendare. Tako je zbilja i bilo. Bilo je kiša i bujica, a mnogo je kuća porušeno i u Rumeliji i u Anadoliji. Samo je u Istanbulu srušeno više od četiri stotine kuća, putovi su zatvoreni, dugo vremena putnici i karavani nisu ni odlazili ni dolazili. Čak se raširila priča da su hadžije i posjetioci u Kabi obilazili Bejtullah u vodi od dva aršina.

STRADANJE NEVJERNIKA KOD TVRĐAVE NOVA

Godina 980. (1572-73.). Ove godine je tvrđava Nova došla u posjed nekih nevjernika. Na ovo su kliški sandžakbeg Ferhad-beg i hercegovački beg stigli tamo i uništili nevjernike, a tristo nevjernika su kao zarobljenike odveli u Istanbul.

OJAČAVANJE BLAGOSLOVLJENE DŽAMIJE AJA SOFYA I IZGRADNJA DVIJE NOVE MUNARE UZ NJU

Godina 981. (1573-74.). Naredbom sultana Selim-hana – neka Allahova milost bude nad njim – naređeno je da se naprave ojačanja kao osiguranje velikog kubeta, dvije munare bez premca i dvije medrese, a također i turbe za padišaha i sve je to za kratko vrijeme izgrađeno. Samo je turbe završeno nakon što je padišah ovdje pokopan.

MORNARIČKI POHOD VEZIRA PIJALE-PAŠE I KILIČ ALI-PAŠE

Godina 981. (1573-74.). U ovoj blagoslovljenoj godini vezir Pijale-paša i kapudan-paša otišli su na otok Panarka koji pripada Veneciji. Ali kako je sklopljen mir sa Mlečanima nisu izvršili napad. Onda su nekoliko puta isplovili prema Mesini, ali kako im je nepovoljan vjetar bio prepreka nisu mogli doći do cilja. Nakon ovog su se bili prisiljeni vratiti pa su stigli u Istanbul zdravi i bez gubitaka.

ZAUZIMANJE TUNISA OD STRANE NEVJERNIKA

Godina 981. (1573-74.). Sultan Hamid, ranije spomenuti vladar iz dinastije Beni Hafs, sa sto pedeset nevjerničkih lađa došao je na Tunis. Tuniški beglerbeg Hajdar-paša sa muslimanima u tvrđavi nije se mogao oduprijeti i povukao se u Kernan. Kasnije je Hamidov brat Mevlana Muhammed, koji se odavno nalazio u zarobljeništvu u Mesini, opet zajedno sa Francima došao na sultana Hamida pa je sultan Hamid uhvaćen i odveden u Franačku. Nevjernici koji su spomenutog Mevlana Muhammeda učinili sultanom, ostavili su uz njega osam hiljada franačkih vojnika i otišli su.

ZAUZIMANJE TUNISA OD STRANE SERDARA SINAN-PAŠE I RUŠENJE TVRĐAVE HALKULVELED

Godina 982. (1574.) Kad su o ovom stanju obavijestili padišaha, čija je dobrota i darežljivost beskrajna poput mora, on postavi vezira

Sinan-pašu za serdara osmanske mornarice i uputi ga u Tunis zajedno sa Kilič Ali-pašom. Nakon njihovog pokreta najprije su otišli u Kalavritu. Odatle su stigli na Mesinu, udarili na neka njena mjesta, harali i pljačkali. Na pučini Mesine zarobili su jednu veliku galiju i pošto su ispraznili plijen koji su u njoj našli, lađu su zapalili. Nakon toga su krenuli na Tunis i tu su popravili jednu ruševnu tvrđavu po imenu Kalibe i u nju smjestili vojsku. Kad su nevjernici vidjeli da je islamska vojska vrlo brojna, ostavili su tvrđavu Ben Garad i sklonili se u tvrđavu Halkulvad.

Kasnije, marljivi serdar je poslao beglerbega Tripolija Mustafa-pašu i Hajdar-pašu koji je izašao iz Tunisa sa dovoljno vojske da opsjednu tvrđavu Halkulvad. Mevlana Muhammed, koji je bio sultan u Tunisu zatvorio se u tvrđavu zvanu Medine sa sedam hiljada ratnika. I on se noću odavde izvukao i ušao u Halkulvad. Halkulvad je bio jaka i dobro utvrđena tvrđava, s dvije strane okružena morem, a između njih duboki rovovi, tornjevi i kule uzdignute do neba. U tom kraju slična i njoj ravna nije postojala. Tvrđava je tučena preko jednog mjeseca. Na koncu, uz pomoć Uzvišenog Allaha, šestog dana mjeseca džemazijelevvela (24.8.1574.) osvojena je na juriš. Pet tisuća nevjernika koje su zatekli unutra su posjekli, a njihovog vođu koga su zvali Mevlaj Muhammed živa su uhvatili. Nakon toga je Halkulvad na mnogo mjesta miniran, sve je porušeno, tako da se nikad ne može popraviti. Porušene su obje tvrđave od kojih se jedna zvala Buhajre-i Halkulvad a druga Ma'kal-i Halkulvad. Odatle je uzeto dvjesto pet teških topova i preneseni su na osmanske brodove. Nakon toga tuniska tvrđava je kako treba popravljena, a Ramazan-paša je postavljen za valiju. Serdar i kapudan su se s flotom vratili i u pobjedničkom slavlju u mjesecu šabanu iste godine (16.6.1574.) došli u Istanbul i predali flotu u brodogradilište.

SMRT RAHMETLI SULTANA SELIMA-HANA

18. *šabana* 982. (31.II.1574.). Ovaj niski i nemilosrdni svijet ni šahu ni siromahu nije mjesto gdje će trajno ostati. Slučaj je htio da su neka kubbeta posebnog padišahovog hamama u dvoru ukrašena, a neka iznova napravljena. U to vrijeme njegovo veličanstvo padi-

šah, sklon užitku, htio se osamiti u kupatilu i radosno i veselo je ušao unutra. Ali, u to nesretno vrijeme padišah je bio i previše prepušten užitku. Hodajući po hamamu okliznu se na mramoru i pade na stranu pa kako je kamen bio oštar i tvrd, strana na koju je pao potpuno je pomodрила. Sluge i age ga podigoše i preneseše u njegovu osobnu odaju. Dođe i glavni liječnik i nađe da je podesno da mu stavi obloge. Ali baš tada ga zahvati vrućica i na kraju od ove boli i muke dobi proljev. Ukratko, stigao je sudbinom propisani smrtni čas, šta god se radilo nije pomoglo. Kao što ljudsko biće do sada nije pronašlo lijek od smrti ni oni ga nisu mogli naći. Sa pedeset sedam godina, u ponedjeljak, drugog dana zemherija u podne stigao je na najviši kat nebesa u društvo hurija. Neka milost Uzvišenog Allaha bude nad njim.

Sretni i krune i prijestolja dostojni princ sultan Murad, osmog dana ramazana (22.12.1574.) dođe u dvor, a slijedećeg dana telali su obznanili njegov dolazak. Na ovo je poslije podne namaza šejhulislam, rahmetli Hamid-efendi, kao imam predvodio dženazenamaz sultanu Selimu. Sultan Selim je bio prvi osmanski vladar koji je umro u Istanbulu. Nakon ikindije je klanjana dženaza petoricu bezgrešnih prinčeva. Neka im se svima smiluje Uzvišeni Allah.

Kraj prve knjige

KAZALO IMENA

- Abdi-čelebi, 54
 Abdi, halifa, 67
 Abdulgafar-čelebi, 367
 Abdulkadir-čelebi, 60
 Abdulkерim, 374
 Abdullah bin Hilal el-Emrazi, 69
 Abdullah, sultan, 32
 Abdullatif-beg, 143
 Abdulmumin, 403
 Abdulvasi, 68
 Abdulvehhab, 374
 Abdurrahman-paša, 364
 Abu'l-Kasim Hasan b. Ishak b. Šerefšah Tusi, 311
 Adem alejhisselam, 277
 Adil-paša, 61
 Adivar, Adnan, 142, 304
 Adrijan, 357
 Afšarli Ebu'l-feth-sultan, 265
 Aganoglu, 382
 Ahmed I, 353
 Ahmed Šemsuddin-efendija, 39
 Ahmed, 103-104
 Ahmed, princ, 353
 Ahmed, sultan, 85, 306, 381
 Ahmed-aga, 186
 Ahmed-beg, 179, 223, 226, 228, 296, 297
 Ahmed-čelebi, 376
 Ahmed-paša, 37, 53, 73, 75, 77-78, 82-84, 213-214, 221, 234, 241, 246, 248, 252, 255, 260-261, 287, 320, 327, 340, 347, 361, 366, 396
 Ahmed-paša, Hain (izdajnik) 41-42, 53, 61, 83, 86
 Ajas-paša, 33, 48, 76, 84, 88, 142, 143, 175, 177, 261, 270, 325
 Ajdin-beg, 182
 Aksak Sejfeddin, 325, 334
 Aksaraji Šejh Džemaleddin, 33
 Alaeddin Kemal, 61
 Alauddevle, 157
 Aleksandar Veliki, 132, 385
 Ali Čauš, 68
 Ali Portuk, 342, 343
 Ali Subaša, 393
 Ali, sultan, 265
 Ali-aga, 201, 210, 306, 340
 Ali-beg sin Malkoč-bega, 58
 Ali-beg sin Vejsilov, 105
 Ali-beg, 188
 Ali-Dede, 92
 Âli-efendi, 16, 23, 35, 36, 51, 63, 65-69, 72, 115, 117, 159, 166, 177, 203, 226, 230, 256, 288, 319, 327, 361, 369, 401
 Alija, hazreti, 99, 166, 309, 398
 Ali-paša, 244, 260, 352, 399, 403
 Alp Arslan, 97
 Amir sin Dauda, 195
 Amr ibn As, 99
 Andrija, ban, 152
 Arap Ahmed-beg (paša), 365, 400
 Arap Mehmed, 333, 334
 Arapzade Molla Muhiddin, 64, 66-67
 Arnaut-Memi-beg, 173
 Arnaut-oglu Yahyali Mahmud-beg, 173
 Arslan-beg sin Sari Ali-begzade Tur Ali-bega, 370
 Arslan-paša, sin Mehmed-bega Jahjapašića, 43, 48, 180, 204, 219-220, 246, 342
 Askeri, Hasan b. 'Ali, 308
 Ataullah-efendi, 376, 382
 Aušpergar, 373
 Azizullah Širvanija, 237

Baba Nakkaš-zade Derviš-čelebi, 366
 Bagdadi, Džunejd, 309
 Bahadır-šah, 182, 193, 194, 195
 Bajezid II, 155, 158, 174
 Bajezid sin Mehmed-hanov, sultan,
     117
 Bajezid, Veli, 181
 Bajezid, princ 32, 50, 192, 201, 210,
     213, 231, 237, 239, 254, 319-
     -325, 327, 330-332, 334-336
 Bajezid, sultan, 32, 44-45, 90-91,
     225, 256, 352, 353
 Bajindirli Barak-beg, 157
 Bajindir-oglu Murad-beg, 143
 Bajkal, Bekir Sitki, 79
 Baki-efendi, 48
 Balaban, ceribaša, 93
 Balečki, Janoš, 112
 Bali-beg, 43, 92, 94, 124, 129,
     191, 204
 Bali-efendija, 381
 Balim sultan, 117
 Bali-paša, 43, 218
 Baljoš, Terek, 209, 211
 Baltadži Mehmed-paša, 47, 274
 Barak-han, 315
 Barbarosa, Hajreddin-paša, 44,
     52, 338
 Barl Bajla, 352, 354
 Barletan, Martin, 112
 Bašagić, Safvet-beg, 23, 37, 39, 44,
     47, 48, 50, 51, 58, 261, 292,
     338, 360, 363, 372
 Batori, Andraš, 109, 243, 245
 Batori, Ištvan, 245
 Batori, Mikloš, 354
 Behauddin Muhammed b.
     Muhammed Nakšbend, 311
 Behlul, Dana, 309
 Behram, Mirza, 235, 237
 Behram-beg, 195
 Behram-beg, kadija, 116
 Behram-paša, 44, 53, 87, 91, 118,
     119, 135, 139, 143, 146, 393,
     394, 395

Bejdže, 116
 Bektaš, vojvoda, 79
 Berke-han, 387, 388
 el-Bermekija, Jahja bin Halid, 69
 Bertološ, 107
 Berzevejh, 69
 Bešiktašli, Jahja-efendi, 373
 Betlen Gabor, 150
 Beydeba, 69
 Bezzazi, Hafizuddin, 388
 Bijikli, Mehmed-paša, 196
 Bilal, Mehmed-aga, 119
 Bodari, Ištvan, 110
 Borazan, Ali Dede, 67
 Bostandži, Ali-beg, 116
 Bostan-efendi, 64, 376
 Bostanzade, Mahmud-efendije, 70
 Boškaj, 29
 Branković, Vuk, 28
 Budak-beg, 81, 273
 Burhan Ali, sultan, 231-232

Čerkez Iskender-paša, 50, 233
 Čerkez Kasim-beg, 59, 383
 Četne, sin vojvode Stefana, 187
 Čigala, 290
 Čivizade, 54, 65, 375

Damad, Hasan-paša, 50
 Damad, Ibrahim-paša, 16
 Danišmend, Ismail Hami, 33, 37,
     41, 54, 75, 292, 338, 360, 368
 Danišmendoglu, Melik Mehmed
     Gazi, 98
 Darije, 279
 Davud-beg, 103-104
 Davud-paša, 44, 364
 Defterdar Iskender-čelebi, 52
 Deli Pervan, 119
 Dellak Mustafa-paša, 105
 Deloradić, 101
 Derviš Ali-paša, 365
 Derviš-beg Bali-paša-zade, 226
 Derviš-beg sin Piri-paše, 370
 Derviš-paša, 398

Devletgiraj-han, 295
Domuzoglan, 116
Dorij, Andre, 176
Dukadingolu Mehmed-paša, 45, 204
Dukagin-oglu Yahya-bey, 256
Dunbullu, Hadži-han, 238
Durak-aga, 329
Durak-čelebi, 331, 367

Džafer-aga, 347, 396
Džafer-beg, 105, 179
Džafer-čelebi sin Davud-bega, 105
Džafer-paša, 398
Džani-beg-han, 388
Džanpolat-beg, 59, 60
Džanum Kašif, 81
Dželaluddin Ekber padišah, 314
Dželalzade, Salih-čelebi, 15
Dženabi Ahmed-paša, 49, 323
Dženabi-efendi, 95, 98
Dženabi-zade Ali-čelebija, 70
Džengiz-han, 387
Džešte Bali, 37
Dževad Mehmed-paša, 40
Džihangir, princ, 231, 254, 257-
-258, 349
Džihangir, sultan, 32
Džihanšah-beg, 273
Džil Ištvan, 111
Džudži-han, 387
Džuhdi, Sinan-beg, 217
Džundi, Hamza-beg, 21, 219

Ebu Bekir, 98, 261
Ebu Ejjub Ensarija, 71
Ebu Hanifa Nu'man b. Sabit,
v. Ebu Hanife,
Ebu Hanife, 63, 165-166, 261, 308
Ebu Jusuf, 261
Ebu Mensur Maturidi, 310
Ebu Said, 379
Ebu Yunin ibn Berekat, 395
Ebu'l-hajr Nasiru'd-din Abdullah b.
Omer Kadi el-Bejdavi, 384
Ebulfazl-efendi, 54

Ebulfeth sultan Mehmed-han gazi,
v. Mehmed el-Fatih
Ebussuud-efendi Hodža Čelebi, 60,
63-65, 72, 199-200, 375-377,
382, 397-398
Egri Abdioglu, 55
Egri Abdi-zade Mehmed-čelebi, 340
Ekmekčizade, Ahmed-paša, 30-31
Elkas Mirza, 228-233, 235-237, 240
Emir Amir, 195
Emir Esed, 306
Emir Rešid sin Megamisa, 183-184
Emir-beg, 157
Erdebili Molla Zahiruddin, 61
Eski Behram-paša, 49
Evhaduddin Kirmani, 308

Fajić, Zejnil, 343
Fazli-beg, 368
Fenari, Muhjiddin-čelebi, 82
Fenari, Šemsuddin, 82
Fenari-zade, Molla Muhjuddin, 72,
120, 143
Ferdinand, 114, 126, 129, 131, 133-
-134, 139-141, 144-148, 178-
-179, 197, 199, 202-203, 208-
-209, 212, 215, 217, 223, 242,
295, 340-342, 354-355
Ferhad-aga, 39, 139, 347
Ferhad-beg (paša) Sokolović, 22,
24, 372-373
Ferhad-beg, 182, 399
Ferhad-paša, 41, 44, 73, 80, 85,
192, 272, 340, 343
Feridun-beg, 346
Ferruhšad-beg, 143
Ferruh-zade-beg, 284
Firuz-beg el-Tevfiki, 368-369
Frenk Džafer-aga, 403

Gabroš, 227
Gaso, Ana, 107
Gazali, Džanberdi, 73
Gazanfer-paša, 51
Gazan-han, 162, 167

Gazi Sulejman (han)
 v. Sulejman Zakonodovac,
 Gedik, Ahmed-paša, 174
 Gevherhan, sultanija, 361
 Gilani (Gejlani), Abdulkadir, 166,
 309
 Giraj-han, Gazi, 177
 Giraj, Mehmed, 373
 Gorandi Mikloš, 109
 Gorof, Miloš, 136
 Gozubujuk Hizir-sultan, 265
 Gull, Hasan, 290
 Gurz Iljas (Đerzelez), 206
 Gutenberg, Ivan, 107
 Guzeldže (Ljepušcasti) Kasim-paša,
 42, 83, 86
 Guzeldže Rustem-paša, 46

Habib-efendije, 117
 Hadîdî, 16
 Hadim Ali-paša, 39, 48, 243,
 246, 249
 Hadim, Džafer-paša, 365
 Hadim, Hajdar-paša, 43
 Hadim, Hasan-aga, 25, 38
 Hadim, Ibrahim-paša, 43
 Hadim, Sulejman-paša, 34,
 45, 182
 Hadim-beg, 157
 Hadži Ahmed-paša, 49
 Hadži Bektaš Veli, 117
 Hadži Mehmed-paša, 42
 Hadži-beg, 59
 Hafiz, Širazi, 163
 Hafiz-paša, 289
 Hajdar Alem-šejh, 315
 Hajdar-čelebi, 54
 Hajdar-paša, 255, 261, 410
 Hajir-beg, 81
 Hajreddin-aga, 86
 Hajreddin-efendija, 374
 Hajreddin-paša, 52, 158, 171, 175,
 177-178, 188-189, 191, 193,
 213, 304, 402-403, 405
 Hakem, 301

Hakim Bedreddin Mehmed
 (Kajsumi), 377
 Halid ibni Velid, 44
 Halil, padišah, 231
 Halladž, Mansur, 309
 Hamid, sultan, 403, 409
 Hamid-efendi, 323
 Hamisoglu Hamza-sultan, 265
 Hamit-efendi, 340
 Hamza-aga, 244
 Hamza-beg, 246
 Hasan Beyzade-efendi
 Ahmed-paša, 16
 Hasan Čauš, 346
 Hasan Mirza, šah, 313
 Hasan, sultan, 401-403
 Hasan-aga, 25, 187, 294, 333
 Hasan-beg, 60, 129
 Hasan-beg, sin Omer-begov, 74
 Hasan-bej, 333
 Hasan-čelebi, 55, 340
 Hasan-paša, 26, 361, 390, 392, 398
 Haseki, sultanija, 349, 351
 Hekim Ahmed-čelebi, 378
 Herceg Nikola Poljak, 112
 Hizir alejhisselam, 67
 Hizir-aga, 82
 Hizir-beg, 204, 214, 392
 Hizir-paša, 50, 203
 Hodža Sadeddin, 16
 Hodža-efendi, 18
 Hud alejhisselam, 151
 Hudavend-han, 306
 Hudždžetu'l-islam Zejnuddin Ebu
 Hamid Muhammed b.
 Muhammed b. Muhammed b.
 Ahmed et-Tusi, 308
 Hudžendi, Ahmed, 388
 Hulagu, 387
 Humajun, padišah, 193, 318
 Humay, sultanija, 44
 Hurrem-beg, 188
 Hurrem-paša sin Iskender-paše, 115
 Hurrem-paša, 47
 Husam-beg, 66

Husein-paša, Gazi, 47
 Husejin b. 'Ali, 309
 Husejin Šah-beg, 185
 Husejin-beg, 60, 185,
 Husejin-beg, sultan, 265, 272
 Husejin-paša, 116, 183
 Husrev-beg, Gazi, 21, 56-57, 74,
 76, 91-93, 95, 101, 126, 145,
 147, 172-173, 179, 190-191,
 209-210, 226, 326
 Husrev-ćehaja, 39

 Ibn Abbas, 385
 Ibn Imam, 394
 Ibn Šemseddin, 393
 Ibn Šuvaj, 390, 391
 Ibrahim kulu-sultan, 265
 Ibrahim, prevodilac, 355
 Ibrahim-beg, 251
 Ibrahim-čelebi, 55
 Ibrahim-efendi, 355
 Ibrahim-efendija v. Molla Arap,
 Ibrahim-paša, 33, 37, 40, 41, 49, 51,
 53, 55, 83-84, 86-88, 92-94, 96,
 101, 112, 118-120, 124-125,
 127, 133-136, 139, 142-143,
 145, 157-159, 167, 169-170,
 193, 221, 259
 Iljas-beg, 337
 Imadulmulk, 306
 Imam Jusuf, 308
 Imam Muhammed, 308
 Imam Musa b. Džafer Kazim, 308
 Imam-i Azam, v. Ebu Hanife,
 Isa-beg sin Kodža Ibrahim-paše,
 118
 Isa-beg, sin Ishak-paše, 73
 Isfahanli, Molla Alaeddin, 61, 376
 Iskender-aga, 275
 Iskender-čajuš, 130
 Iskender-čelebi, 53, 54, 86, 143,
 159, 132, 168-170
 Iskender-paša, 50, 252, 254, 346,
 386, 398, 399
 Iskilipli Šejh Muhjuddin Javsi, 376

Islamgiraj, Mirza, 155
 Ismail, Mirza, 251, 382
 Ismail, šah, 49, 97, 117, 118,
 157, 231
 Ištvan, kralj, 206
 Ištvan, Marija, 112
 Ivan, kapetan, 133

Jahja Kethuda, 398
 Jahja Sofu Mehmed-beg, 345
 Jahja-beg, 256, 257, 353, 359
 Jahja-efendi, 374
 Jahjali Arslan-paša, 340
 Jahja-paša, 52, 74
 Jahjapašić, 144
 Jahjapašić, Ahmed-beg, 145, 214
 Jahjapašić, Bali-beg, 57, 103, 145
 Jahjapašić, Kučuk Bali-beg, 57, 74,
 90-91, 93, 101
 Jahjapašić, Mahmud-beg, 144
 Jahjapašić, Mehmed-beg (paša),
 (Gazi) – Jahjali Mehmed-paša,
 42, 46, 48, 57, 129, 130, 145,
 148, 156, 178-179, 211, 218,
 226-228, 296
 Jakub b. Jusuf b. 'Abdu'l-mumin,
 98
 Jakub-aga, 65
 Jakub-paša, 103, 143
 Janki Janoš, 153
 Janoš (Ivan Zapolja), v. Sapolaj,
 Janoš
 Janoš (Janko) Hunjadi, 113
 Janoš Zidmon (Sigismund),
 354-356
 Janoš, kepetan, 207
 Janoš, kralj 113-114, 126,
 128-129, 133, 139-141,
 144-146, 147-148, 197, 203,
 208, 215, 217, 354-355
 Janoš, Simon, 199, 340
 Jemišči, Hasan-paša, 224
 Jesevi, Ahmed, 315
 Jetim, Ali-efendi, 51
 Jezdegird, 98

- Jildirim Bajezid-han, 18, 28, 97
 Jularkisti-paša, 48
 Jusuf, 103-104
 Jusuf-beg, 273
- K**abiz, 120, 121, 122
 Kadi Husejin, 396
 Kadindžik Ana, 117
 Kadizade Ahmed Šemsuddin-efendija, 39
 Kajtaz, čehaja, 25
 Kajtaz-aga, 245
 Kalender, šah, 117-119
 Kalin Ali-paša (Semiz), 37
 Kanber, 309
 Kanli Džafer-beg (Krvavi), 20
 Kansu Gavri, 87, 97, 364
 Kapu-aga Bešaret, 336
 Kapudan Ali-paša, 362
 Kapudan Hajreddin-paša, Gazi, 51
 Kapudan Sinan-paša, 51
 Kapudan-paša, 339, 400
 Kara Ahmed-aga, 333
 Kara Davud-aga, 90
 Kara Jusuf, 157
 Kara kadi, 77, 123, 290
 Kara Mahmud-aga, 337
 Kara Malkoč-beg, 90
 Kara Mehmed Turkmen, 157
 Kara Murad-paša, 50
 Kara Musa, 84
 Kara Mustafa-paša, 50, 57, 59, 362, 390, 392, 403
 Kara Nišandži Bojali Mehmed-čelebi-paša, 368
 Kara Osman, 57, 93
 Kara-čelebi, 70
 Karađoz-beg, 393
 Karamanli Abdullah, 381
 Karamanli Mehmed-paša, v. Piri Mehmed-paša,
 Kara-Mihal, 112
 Karlo Francisko, 133
 Karlo V, Habsburški, 133, 146, 176
 Karlo, 197
- Kasim, vojvoda, 151
 Kasim-beg, 59, 215, 226, 227
 Kasim-paša, 76, 127, 135-136, 141-142, 144-145, 182
 Kasim-paša, Gazi, 248
 Kasperi Fereštero, 134
 Kasum-paša, Gazi, 21, 46
 Kâtib Mehmed-efendi, 16
 Katib Mehmed-efendi, 205, 214
 Katran-i Ali Šir, 393
 Kejhusev, 279
 Kejlun Ali-paša, 323
 Kemal-efendija, 69
 Kemal-paša-zade Šemsuddin Ahmed-čelebi (Ibn Kemal), 61-62, 65, 85, 121, 143, 374
 Kethuda, 176
 Keykubad, Alauddin, 188
 Kilič Ali-paša, 401
 Kinalizade Ali-efendi, 376
 Kirazdus, 206, 207
 Kizil Ahmedli Hamid-efendi, 340
 Kizil Ahmedli Mustafa-paša, 326
 Kizil Ahmedli Šems-paša, 337
 Kocijan, Ivan, 178, 179, 181
 Koči-beg, 118
 Kodža Alajbeg, 93, 96
 Kodža Čivizade, 65
 Kodža Elmas-bej, 93
 Kodža Husrev-paša, 160
 Kodža Kasim-paša, 41
 Kodža Nišandži Dželal-zade Mustafa-čelebi, 367
 Kodža Sinan-paša, 27, 48, 325, 370, 391
 Kont Nikola, 137
 Koriči Kačar, 283
 Korkut, princ, 353
 Korkut-beg, 320
 Korvin, Matijaš, kralj, 113
 Kreševljaković, Hamdija, 22
 Kubad-paša, 48, 303
 Kučuk Bali-beg Jahjapašić, v. Jahjapašić, Kučuk Bali-beg
 Kudur-beg, 59

Kuduz Ferhad, 324, 328, 334
 Kurajn, Fratali, 211
 Kutbeddin Molla šejh Mehmed, 61

 Lajoš, kralj, 107, 114, 132, 352, 354
 Lala Tutunsuz Husejin-paša, 362
 Lalezar Mehmed-čelebi, 366-367
 Laslo, kralj, 107
 Laslo, Mahadi, 109
 Lošanci, 247, 248
 Lutfi-paša, 34, 54, 68, 69, 174, 175,
 176, 177, 178, 185, 192, 196

 Mahmud Emin-beg, 160
 Mahmud Reis, 76, 78
 Mahmud, sultan, 32
 Mahmud-beg sin Jularkisti
     Iskender-bega, 116
 Mahmud-beg, 80, 173, 178, 252,
 254, 390
 Mahmud-paša, 118, 343, 363, 389
 Maksimilijan, 355, 356
 Maktul, Ibrahim-paša,
     v. Ibrahim-paša
 Maktul, Kara Ahmed-paša, 366
 Malkoč-beg, 21, 30, 31, 228,
 294, 295
 Malulzade-efendi, 63
 Manav Ivaz, 302
 Mani, 183
 Markoči, Tomaš, 227
 Mastori, Megal, 79
 Masum-bej, 333
 Mehdija, halifa, 69
 Mehmed bin Hasan, 401
 Mehmed el-Fatih, 18, 30, 32, 51,
 73, 90, 97, 113, 125-126, 141,
 171, 174, 182-183, 220, 288-289
 Mehmed III, 250, 321
 Mehmed, princ, 174, 225
 Mehmed, subaša, 93
 Mehmed-beg sin egipatskog sultana
     Gavrija, 143
 Mehmed-beg sin Karamanli Piri
     Mehmed-paše, 120

Mehmed-beg sin Šahruh-bega, 164
 Mehmed-beg, 60, 84, 145, 156, 179,
 180-181, 204, 209, 228, 296
 Mehmed-čelebi, 55, 340, 369
 Mehmed-čehaja, 294
 Mehmed-efendi Altiparmak, 387
 Mehmed-efendi, 203
 Mehmed-han (Zulkadrija), 343
 Mehmed-han, v. Mehmed el-Fatih,
 Mehmed-paša sin Hajreddin-paše,
 52
 Mehmed-paša, 238, 261
 Mehmed-paša, Dugi,
     v. Sokolović, Mehmed-paša
 Melgijor Blaš, 354
 Melik Dželaluddin b. Dinar,
 305, 312
 Melik Esed, 313
 Melik Mahmud, 195
 Melik Muhammed Mansur, 397
 Melikšah, Ebu'l-feth Dželaluddin, 97
 Memi-beg, 392
 Memi-čelebi, 367
 Mengu Temur-han, 388
 Mentešeli Muhidin, 64
 Merkez-efendi, 381
 Mevlaj Muhammed, 410
 Mevlana Dželaluddin Rumi, 19, 169
 Mevlana Hajreddin, 64
 Mevlana Muhammed, 409, 410
 Mevlana Muslihuddin, 375
 Mevlana Šehabi, 391
 Mihalj, kapetan, 110
 Mihaloglu, Hizir-beg, 244
 Mihaloglu, Mehmed-beg, 74, 151
 Mihrimah, sultanija, 23, 36, 290,
 351, 360
 Mimar Sinan, 348
 Minnet-bej-oglu Mehmed-beg, 90
 Mir Husrev-beg,
     v. Husrev-beg, Gazi
 Mir Jasak-beg, 273
 Mir Mehmed Sejfbeg, 273
 Mir Muhamed, 183
 Miralaj Mestan, 334

- Mir-i alem Hasan-paša, 92
 Mirza Muhamed, 162
 Mökrebabi, 81
 Mola Hekim Sinan, 377
 Molla Abdulkерim, 377
 Molla Ahmed, 72
 Molla Ali, 68-69
 Molla Arap, 70
 Molla Ataullah, 375, 376
 Molla Džafer-efendi, 375
 Molla Džami, 62
 Molla Hajruddin, 60, 85, 142-143
 Molla Hekim Isa, 377, 378
 Molla Hekim Osman, 377
 Molla Idris Bitlisi, 54
 Molla Jakub Edže Halifa, 62
 Molla Kadiri-čelebi, 120, 143
 Molla Karabağli Muhittin, 61
 Molla Mehmed (Abdulkерimzade), 374, 376
 Molla Mehmed, 61, 72
 Molla Muhiddin, 64
 Molla Muslihuddin, 374
 Molla Šah Kasim bin šejh Mahdumi, 61
 Molla Šahabi sin Šukrua, 390
 Molla šejh Mehmed (Čivizade), 60
 Molla šejh Mehmed Tunusi, 61
 Molla šejh Šušteri, 61
 Molla Šemseddin Ahmed, 69, 72
 Molla Šerif Adžemi, 61
 Molla Šudža-efendija, 375
 Mu'tasim bi'llah, Abu Ishak Muhammed b. Harun ar-Rašid, 98
 Mueyyed-zade Abdurrahman-efendi, 258
 Muezzin-zade Ali-paša, 404
 Muftija Ali-čelebi Džemali, 62
 Muhammed alejhisselam., 268, 277, 398
 Muhammed b. Ahmad Harizmi Ebu Rejhan Biruni, 310
 Muharrem-čelebi, 367
 Muhašši Sinan-efendi, 63, 376
 Muhsi Sinan-efendi, 64
 Muhsin-beg, 214
 Muhtar Mahmud Zahidi, 388
 Muid Muhjiddin-efendi, 67
 Muid Muhyiddin Menteševi, 66
 Muktedir Billah, 309
 Mula Hasbi-efendija, 46
 Mula Mehmed sin Abdulevvela Sačli Emir, 64
 Mumin-aga, 135
 Murad II, 28, 82, 97, 288
 Murad III, 16, 302
 Murad IV, 16, 352
 Murad Reis, 316
 Murad, Gazi, 173
 Murad, sultan, 32, 38-39, 49, 97, 151, 327, 359, 366, 370, 411
 Murad-beg (Akkojunlu), 163, 164
 Murad-beg Tardić, Gazi, 172-173
 Murad-beg, 178-179, 190-191, 204, 209-210, 215, 226, 273, 303-304
 Murad-čelebi (ed-Defteri), 55, 340, 365-366
 Murad-han, 19, 38-39, 97, 150, 360-361, 372-373, 396
 Murad-paša, 365, 390
 Murad, princ, 85, 336
 Musa b. Džafer Kazim, 165
 Musa-čehaja, 386
 Musa-paša b. Mahmud b. Mehmed Salahuddin, 310
 Musa-paša, 48, 238, 351-352
 Muslihuddin, Reis, 44
 Mustafa, princ, 44, 182, 231, 253, 255, 285, 287, 330, 361
 Mustafa, sultan, 35, 43, 141, 359
 Mustafa-aga, 306
 Mustafa-beg sin Ahmed-paše Hercegovića, 115
 Mustafa-beg, 118, 188, 196, 326
 Mustafa-čelebi, 54, 85
 Mustafa-han, 253
 Mustafa-paša 22, 44, 75-77, 80-81, 83, 88, 127, 183, 325, 337, 342-343, 365, 391, 393, 398, 401, 404, 410

Mustafa-paša Čoban, 41
 Mustafa-paša Pljako (Pilak), 43, 76
 Mustafa-paša, sin Jularkisti
     Sinan-paše, 251
 Mutahhar Leng, 390, 391, 392,
     393, 395
 Muvekit, 363
 Muzafer-han, 162, 164
 Muzaffer-paša, 398
 Muzaffer-paša, Gulabi-paša, 51

Nadaždi Tamaši, 134
 Nahuda Emir Ahmed, 196
 Nak Bani, 112
 Nakijj, 'Ali b. Muhammed,
     308-309
 Nakkaš Ali (beg), 55, 159, 365
 Nakkaš Hajdar, 359
 Nasuh Matrakči, 16, 142
 Nasuh-beg, 296, 343
 Nator, Ešbah, 101
 Nator, Išpan, 101, 110, 111
 Nevbahar-zade, 58
 Nišandži Dželalzade, (čelebi)
     Mustafa-beg, 15-16, 55, 58, 86,
     124, 159, 170, 194-195, 200,
     202-203, 223, 226, 288, 368
 Nišandži Feridun Ahmed-beg, 39-40
 Nišandži Mustafa-beg, 15
 Nuh-alejhisselam, 67, 132
 Nuširevan, šah, 62, 69, 385

Oglan Memi-čelebi, 366
 Okić, Taib, 39
 Omer bin el-Hattab, 401
 Omer, hazreti, 98-99, 261
 Orhan, princ, 324
 Osman Džan-beg, 21
 Osman, hazreti, 99
 Osman, sultan, 359
 Osman-paša, 46, 47, 235, 274, 373,
     391, 392
 Ozbek-han, 388
 Ozdemiroglu Osman-paša, 391
 Ozdemir-paša, 45

Pavao, 227
 Pečevija, Ibrahim, 16, 151, 309,
     351, 353-354
 Pehlivan Hasan, 45
 Pejgamber, v. Muhammed a. s.
 Perin Peter, 132, 140-141, 147
 Pertev-paša 275, 337, 340, 362,
     396, 400, 404, 405
 Petar, vojvoda, 184, 187-188
 Pierre d'Aubusson, 79
 Pijale-paša, 292, 337, 360, 396,
     399, 409
 Pir Ahmed-efendija, 368
 Piri Mehmed-paša, 15, 33, 61, 75,
     82, 142
 Piri-beg, 116, 117, 120, 122, 123,
     293, 294
 Piri-efendi, 332
 Piri-paša, 47-48, 143, 231, 294,
     303, 323
 Pirsiz Ali-beg, 371
 Potur Husejin-paša (Husejin-paša
     Boljanić), 363
 Ramazan-zade Ješildže-Mehmed-
     -čelebi, 367
 Ramanzade Mehmed-beg, 68
 Ramazan-zade Mehmed-čelebi
     (Kučuk Nišandži), 16, 56
 Ramanzade, 68, 203
 Rastem, vojvoda, 373
 Razi, Allame Kutbuddin, 388
 Redžeb, Reis, 304
 Resul-čelebi, 117
 Rešid, 402
 Ridvan-paša sin Mustafa-paše,
     389-390
 Rizvan-paša, 50
 Rogandar, 136
 Rus Hasan-paša, 365
 Rustem ibn Ferahzad, 98
 Rustem-beg, 244
 Rustem-paša, 23-34, 35, 37, 55, 58,
     183, 192, 211-212, 230, 233,
     255-256, 287, 290, 320-321, 326,
     360, 362, 364, 366, 367, 380

- Sa'adet Giraj, 147, 155
 Sa'd b. Ebi Vekkas, 98
 Sa'di Širazi, 331
 Sa'duddin b. Mes'ud b. Omer
     Taftazani, 388
 Sa'duddin-efendija,
     v. Hodža Sadeddin
 Sa'dullah Sadi-čelebi, 60, 121
 Sabin-han, 388
 Sadi-efendija, 381
 Sadraddin Konjevi, 308
 Safa-efendija, 381
 Sahip Giraj-han, 147, 155, 185
 Salahuddin Jusuf Ejubi, 98
 Salihoglu Molla Ali Abdulvasi
     Alisi, 68
 Salih-paša, 52, 291
 Sami, Šemsuddin, 41, 51, 87, 385
 Sandžaktar, 290
 Sapolaj, Janoš, 108-109, 112,
     133-135, 144, 207
 Sarhoš Gazi Ibrahim-paša, 173
 Sari Ali-beg (Tur Ali-beg), 370, 371
 Satirdži, Mehmed-paša. 31, 177
 Sehl bin Nevbaht, 69
 Sejdi Ali-kapudan Hizir Kethuda-
     bej-oglu, 122, 304-307,
     309, 312-316, 318
 Sejfi-beg, 265
 Sejfuddin Eriš-aga, 330
 Sejid Burhan, 315
 Sejjid Ahmed Buhari, 379
 Sejjid Azizullah Širvani, 229, 237
 Seldžuk, Alauddin, 307
 Selim I, Javuz, 19, 20-21, 61, 75,
     348, 373
 Selim, princ, v. Selim II
 Selim II, 16, 25-26, 32-33, 38-39, 47,
     49-50, 59, 62, 85, 87, 97, 141,
     174, 181, 183, 201, 210, 231,
     255, 257-258, 261, 319-325, 327,
     329-331, 335-337, 346, 348, 350,
     352-354, 356, 358-360, 362-363,
     365, 367, 369, 373, 377-378,
     382, 400, 403, 409-411,
 Selman Farisi, 309
 Semiz Ahmed-paša, 360
 Semiz Ali-paša, 338, 363,
     367, 379
 Senabi-efendi, 384
 Sende Ištvan, 358
 Sijavuš-paša, 396
 Sinan-aga, 39, 331, 336
 Sinan-beg, 118, 290, 296, 329-330
 Sinan-čelebi, 184
 Sinan-paša, 27, 36, 105, 220, 326,
     327, 391, 392, 393, 395, 396,
     401, 409
 Sinan-pašazade Mehmed-paša, 332
 Skender-paša, 382
 Sofu Ali-paša, 50, 332, 363
 Sofu Mehmed-paša, 240
 Sofu Sinan-paša (Potur Sofu), 23, 24
 Sofuzade Mehmed-aga, 86
 Sokolović, Husrev-paša, 39, 42,
     50-51, 59, 183, 191, 193, 221,
     222, 325-336
 Sokolović, Kara Ali-beg, 26, 30, 371
 Sokolović, Lala Mehmed-paša,
     30-31, 42
 Sokolović, (Lala) Mustafa-paša, 16,
     30, 39, 42, 183, 232, 319, 320,
     322, 323-327, 361, 363-364,
     396, 398
 Sokolović, Mehmed-paša, 23, 25,
     29-30, 36, 38-40, 42, 52-53, 59,
     182-183, 192, 198, 209, 211,
     221, 242, 253, 260, 274, 286,
     323-324, 326, 340, 346, 360,
     363, 367, 372, 382-383, 396,
     406
 Sokolović, Mehmed-paša, sin Lala
     Mustafa-paše, 364
 Solak, Ferhad-paša, 47, 323
 Solak, Mehmed-beg, 173
 Spolaji, Korok, 109-110
 Suhrab, 274
 Suglun, 115
 Suhrab, 240
 Sulejman Reis, 87-88, 304

Sulejman, Zakonodavac, 15, 17, 19,
22, 27-29, 31-32, 41, 44, 47,
49-51, 61, 75, 97, 113-114,
133-134, 150, 156, 181, 212,
219, 250, 256, 304, 315, 350,
352, 354, 360, 366, 368, 373,
377-378, 401, 403

Sulejman-beg, 296

Sulejman-halifa, muderis, 143

Sulejman-paša (Gazi), 19, 46, 192,
193, 194, 195, 293, 340

Sulunoglu, 115

Sumbul-efendi, 367, 380

Sun'ullah-efendija, 17, 375

Sutfi-bey-Čelebi, 54

Šaban-beg, 73

Šabanović, Hazim, 89

Šah-čelebija, 70

Šahhuban, 44

Šahkulu Aga, 273

Šahkulu, sultan, 327

Šahruh Mirza, 232

Šapur, šah, 313

Šehabeddin-paša, 28

Šehabi, 394

Šehla-beg, 390

Šehsurvaroglu Ali-beg, 85

Šehsuvaroglu, Ali-beg, 80

Šejbani, Ebu Abdullah b.

Muhammed, 308

Šejh Abdulkarim, 379

Šejh Abdullah-i Ilahi-i Simavi, 379

Šejh Abdullatif, 315

Šejh Alaeddin, 378

Šejh Arif-billah Mahmud-čelebi, 379

Šejh Ebu Said, 379

Šejh Ekber (Muhiddin Arabi), 378

Šejh Hakim-čelebi, 380

Šejh Ibrahim Gulšeni, 66-67

Šejh Jakub Germijani, 380

Šejh Mehmed, 118

Šejh Muhammed Buhari, 380

Šejh Muhjiddin Birgivi, 381

Šejh Nuruddinzade, 347, 381

Šejh Ramazan Bihišti, 381

Šejh Sarhoš Bali-efendi, 381

Šejtan Murad-paša, 51

Šems Ahmed-paša, 49, 340, 343

Šems, 301

Šemseddin, 158

Šemsi Ahmed-paša, 72

Šems-i Tebrizi, 169

Šemsi-paša, 44

Šems-paša, 253, 340

Šeref-beg, 158

Šihabuddin Suhraverdi Ebu Hafs

'Umar b. Muhammed

al-Bukri, 309

Šudža-aga, 102

Šukru-oglu Molla Šehbani, 393

Tabatabai, 308

Tabut-aga, 330

Tadži-zade Džafer, 367

Tagtogay, 388

Tahmasp, šah, 37, 157, 228-229,

232, 240, 261, 275, 327, 329

Tajfun-paša, 325

Tajgun-beg, 296

Taškun Halife, 167

Tavica (Tuce), Adil, 93

Tebrizi, Šemsuddin Muhammed b.

Ali b. Melik, 307

Tekeli Mehmed-han, 165

Temerrud (Temerut) Ali-paša, 50,

261, 325

Terek Balent, 144

Timurleng, 156, 385-389

Timurtaš-beg, 18

Tirjaki Gazi Hasan-paša

(Hasan-paša Tiro), 26, 39

Togan-han, 388

Tokatmiš-han, 386, 388

Tomanbaj, 87, 97

Tomori Bali, 88, 94-95, 109-111

Torok, Balend, 245

Torok, Ferenc, 245, 247

Tot Mihal, 243, 248

Trajan, 357

Tur Ali-beg sin Ejnehana, 22
Turgut, Reis, 405
Turgutča-beg (paša), 288-291,
338-339
Turgut-paša, 52
Turhan-beg, 248
Tutunsuz Husejin-paša, 326

Ugurlu beg, 273
Ulama-beg, 161-162, 168-169
Ulama-paša, 21, 49, 158, 204, 211,
228, 231, 245, 247
Uluč (Kilič) Ali-paša, 290,
404-407, 410
Ulug-beg Uzunhasan, 157
Urus Hasan-paša, 53, 390
Urus-han, 388
Ustadžlu Mehmed-han, 157
Uveji Togdža, 286
Uvejs-paša, 39, 45
Uzun Hasan, 97
Uzun Mehmed-paša,
v. Mehmed-paša Sokolović,
Uzunčaršili, 338

Vasif, Ahmed 16
Veled sin Mevlana Dželaludina
Rumija, 307
Veli Dundar, 119
Veli Halifa, 117
Veli Kurt, 227
Veli-beg, 173, 182, 227
Vukčić, Stjepan, 28

Yakub-i Hamidi, 62
Yakuboglu Molla, 62
Yavsi-efendi, 63

Zal Mahmud-paša, 361, 396
Zehr-i Mar Mehmed-beg, 217, 223
Zejnel-paša, 142-143
Zeynel-beg, 60, 260
Zrinski, 181, 294-295
Zrinski, Mikloš v. Zrinski, Nikola,
Zrinski, Nikola, 341, 344
Zubejd, 350
Zulfikar-han, 157
Zulkadirli Mehmed-han, 286
Zulkadiroglu Ali-beg, 234

SADRŽAJ

Predgovor	5
Uvod	15
Kratko kazivanje o vlasti i ratovanjima slavnog sultana Sulejman-hana predvodnika džihada i pobjeda	17
Pojava crvenog kauka	18
Nekoliko primjera njegova pravednog i ispravnog postupanja	19
Lijepi postupci s rajom i osvajanje njihova srca	29
O prinčevima	31
O znamenitim vezirima koji su u ovom sretnom vremenu postali veliki veziri	33
Ostavina rahmetli Rustem-paše	36
Visoki veziri koji se nisu uspjeli do položaja velikog vezira	41
O slavnim defterdarima i bilježnicima (nišandžijama) u slavnom vremenu rahmetli padišaha	52
Upravitelji i komandanti visokog ranga u sretno padišahovo vrijeme	56
O slavnim učenjacima, vrijednim osobama i velikim šejhovima u sretno vrijeme	60
Sažetak o ratovima i osvajanjima u vrijeme padišaha	73
Osvajanje Beograda i okoline. Odlazak islamskog padišaha onamo (11. džemazijelahir 927. – 19.5.1521.). Sažetak događaja.	73
Osvojenje tvrđave Šabac	73
Osvojenje tvrđave Zemun	73
Osvojenje tvrđave Slankamen	74
Osvojenje beogradske tvrđave čiji su temelji od kamena	74
Sažetak pohoda na Rodos	76
Zauzimanje tvrđave Helke	76
Osvojenje tvrđave Ilike	78
Osvojenje tvrđave Indžirli	78
Tvrđava Tahtali	79
Tvrđava Istantkøj	79
Tvrđava Bodrum	79
Osvojenje tvrđave Skradin	79
Pogubljenje Ali-bega Šehsuaroglua i njegovih sinova	80
Slanje drugog vezira Mustafa-paše za muhafiza Egipta	80
Postavljanje za velikog vezira “prihvaćenog” i “pogubljenog” Ibrahim-paše	82
Davanje na upravu Egipta Hain (izdajici) Ahmed-paši	83
Vesela svadbena ceremonija velikog vezira Ibrahim-paše	84

Pogubljenje vezira Ferhad-paše 4. muharrem 932. (21.10.1525.).....	85
Odlazak velikog vezira Ibrahim-paše u Egipat.....	86
Sažetak o Mohačkoj bici i drugim osvajanjima	87
Padišahov polazak u pohod	87
Osvojenje varadinske tvrđave	88
Osvojenje tvrđave Ilok	89
Krah na Mohačkom polju kralja kome je krenulo naopako.....	89
Ulazak ove bitke u pjesmu	91
Osvojenje mađarske prijestolnice tvrđave Budima i Pešte.....	99
Osvojenje segedinske tvrđave	101
Osvojenje tvrđave Titel 24. zulhidžde 932. (1.10.1526).	101
Osvojenje grada i crkve Bač.....	101
Rat bosanskog sandžakbega Husrev-bega	101
Osvojenje tvrđave Mađžalina i plijen tamo uzet	102
Povratak padišaha u prijestolnicu.....	102
O izumima štampe i crnog baruta.....	106
O tome kako su nevjernici izumili štampu	107
Prva upotreba crnog baruta	107
Prijevod iz nevjerničkih povijesti o Mohačkoj bici.....	107
Muslimani će osvojiti do Crvene jabuke (Kizilelma).....	112
Ustanak Kodža Süglünoğlu i Zünnünoğlu	115
Ustanak i hvatanje Domuzoglana i Bejdžea	116
Ustanak Mustafa-oglu Veli-halife i njegovo pogubljenje.....	117
Pobuna nesretnog Kalenderoglu i njegovo likvidiranje.....	117
Pozivanje na odgovornost ratnih bjegunaca nemarnika i onih koji svojim postupcima izazivaju ljutnju	119
Tvrđnja neznalice Kabiza i sustizanje pravde	120
Ustanak i likvidiranja Sejdića i Indžirjemeza (onaj koji ne jede smokve).....	122
Napad na jednu kuću u blizini džamije rahmetli sultana Selima i ubojstvo cijele porodice.....	123
Pogubljenje halepskog kadije poznatog kao Kara kadi (Crni kadija) i njegova muhtesiba	123
Vješanje Bali-bega, sandžakbega Skadra	124
Berat o postavljenju velikog vezira Ibrahim-paše za seraskera	124
Osvojenje tvrđave Jajce.....	126
Sažetak o osvojenjima načinjenim u vrijeme pohoda na Beč.....	126
Polazak padišaha na pohod	126
Drugo zauzimanje tvrđave Budima nakon velikog juriša i borbe.....	128
Postavljanje kralja Janoša za budimskog kralja	129
Opsjedanje tvrđave Beča prijestolnice austrijskog, češkog i njemačkog česara.....	129
Prijevod opisa ove sjajne bitke iz nevjerničkih historija	132
Podatak o tome kako je mađarska kruna došla u padišahove ruke	140

Popravak tvrđave Osijek	141
Ceremonija obrezivanja visokoslavni prinčeva	141
Opsjedanje kralja Janoša u Budimu. Dolazak Jahjapašića i njegovo izbavljenje.....	144
Pogibija rumelijskog beglerbega Behram-paše	146
Sažetak o pohodu na njemačku zemlju.....	146
Padišahov pokret	146
Postavljenje Sahipgiraja za hana	155
Smrt majke carice, majke padišaha utočišta svijeta, velike žene čiji je posao pobožnost, žene čije su sve misli sušta dobrota, Fatime ovog vremena, Aiše ovoga vijeka	155
Ponovno osvajanje tvrđave Koron u morejskom vilajetu (Peloponezu).....	155
Sažetak pohoda na dva Iraka.....	156
Prolazak kroz Karamanski klanac, osvajanje Bagdada i Revana i rušenje Hemedana	156
Odlazak seraskera – velikog vezira Ibrahim-paše	157
Pokoravanje Ulama-paše, gospodara Azerbejdžana, padišahu.....	158
Ulazak Hajreddin-paše pod padišahovu vlast i predavanje njemu alžirskog vilajeta i mjesta vezanih uz njega	158
Seraskerovo preuzimanje nekih tvrđava mirnim putem.....	159
Osvojenje tvrđava Adildževaz, Erdžis i Ahlat.....	159
Zauzimanje poznate i slavne tvrđave Van	160
Osvojenje tvrđave Sijavan.....	160
Odlazak u Tebriz i Bagdad padišaha čiji je običaj da pobjeđuje.....	161
Stradanje nekih jedinica na Kizildžadagu	161
Dolazak Muzaffer-hana, šaha Gilana	162
Izgradnja tvrđave Gazan.....	162
Nekoliko štetnih postupaka defterdara Iskender-čelebija i Ulama-paše.....	162
Osvojenje Bagdada	165
Pronalaženje blagoslovenog mezara Imam-i Azama iz Kufe koji je sjajno svjetlo islamskog ummeta	166
Padišahov odlazak iz Bagdada u Istanbul	168
Kako je serasker i veliki vezir Ibrahim-paša naljutio padišaha	169
Slučaj Ibrahim-paše.....	170
Upad u vilajet Gruziju.....	171
Osvojenje tvrđave Kastilije u pokrajini Apuliji od strane Gazi Hajreddin-paše.....	171
Veliki boj u blizini solinske tvrđave, pobjeda gazija i osvojenje tvrđave Klis u bosanskom vilajetu.....	172
Osvojenje tvrđave Ivarna (Vrana) i Nadin	173
Osvojenje tvrđava Knina i Obrovca	173
Sažetak o pohodu na otok Krf.....	173
Padišahov odlazak.....	173

Pojedinosti o ratu koji su poduzeli Lutfi-paša i kapudan Hajreddin-paša	175
Osvojenje požeške tvrđave.....	178
Stradanje nevjerničkog komandanta bana Ivana Kocijana kod Osijeka i Gorjana.....	178
Sažetak o pohodu na Moldaviju	181
Padišahov polazak u pohod	181
Zuzimanje Basre i pokoravanje zapovjednika ovog vilajeta	183
Vijest o padišahovom odlasku u Kara Moldaviju	184
Stradanje nekih franačkih nevjernika u opsadi Preveze	185
Dolazak u padišahovu ordiju kao mrava brojne vojske tatarskog hana Sahipgiraj-hana	185
Obilježavanje granica zemalja Kilija i Akkermana, postavljenje novog vojvode i obavezivanje moldavskih nevjernika na plaćanje džizije.....	186
Ukratko o poslovima koje je obavila osmanska mornarica	188
Pad, pljačka i rušenje tvrđave Trogira (Tire) u bosanskom ejaletu	190
Oslobađanje tvrđave Novi u Hercegovačkom skandžaku	191
Ceremonija proslave sunećenja princa Bajezida	192
Ratovanja Sulejman-paše osvajača Jemena u Indiji	192
Procjena vrijednosti pohoda na Indiju.....	197
Sažetak o padišahovom pohodu na Mađarsku.....	197
Postavljenje budimskog beglerbega, polazak na put	197
Postavljenje beglerbega u Budim, glavni grad Mađarske.....	199
Jedna priča	199
Opsjedanje tvrđave Pešta, ubojstvo Kara Hercega i stradanje nevjerničke vojske.....	202
Kako je došlo do imena Brežuljka Gurz Iljas.	206
Ovako su nevjernici u svojim historijama opisali događaj ulaska islamske vojske u Budim i ovu sjajnu vojnu sretnog padišaha	207
Sažetak o padišahovom pohodu	213
Padišahov odlazak, osvojenje Pečuha, Ostrogona i Stolnog Biograda.....	213
Zauzimanje tvrđave Valpovo	214
Osvojenje tvrđave Šikloš i zauzimanje tvrđave Pečuh na predaju	215
Osvojenje tvrđave Ostrogon kao primjer za pouku	216
Rušenje tvrđava Tata i Vilan.....	218
Jedna smiješna zgoda	219
Osvojenje tvrđave Stolni Biograd	221
Smrt princa Mehmeda	225
Osvojenje tvrđave Višegrad (u Mađarskoj).....	226
Osvojenje novigradske tvrđave	227
Osvojenje tvrđave Hatvan	227
Osvojenje tvrđave Šementurna.....	227
Osvojenje tvrđave Velika u Bosanskom sandžaku	228
Osvojenje tvrđave Čoka i Anderik	228

Sklanjanje Elkasa Mirze, mlađeg brata Tahmasp-šaha, iranskog vladara, u Istanbul	228
Slanje Elkasa koji je pun šejtana	230
Sažetak o događajima padišahova pohoda na Iran	231
Drugi put osvojenje tvrđave Van, odlazak padišaha	231
Osvojenje pokrajine Širvan, Burhan Ali sultan sin Halila padišaha	231
Odlazak sultana svijeta u Tebriz i Šenb-i Gazan	232
Osvojenje tvrđave Van	233
Postavljanje drugog vezira Ahmed-paše, za serdara na Erzindžan, Adildževaz i Erdžis	234
Osman-pašin noćni napad	234
Odlazak Elkas Mirze u haranje Isfahana, Koma i Kašana	235
Povlačenje padišaha, osvajača zemalja u zimovaliste Halepa	236
Dolazak Sejjida Azizullaha Širvanija, vezira Elkasa Mirze sa plijenom iz Koma, Isfahana i Kašana	237
Ubojstvo Dunbullu Hadži-hana i stradanje snaga Hoja	237
Neke bitke i osvajanja erzurumskog beglerbega Mehmed-paše	238
Dolazak sretnog princa Bajezida u halepsko zimovaliste	239
Polazak sretnog padišaha u vojni pohod iz halepskog zimovališta	239
Poziv čudnovatom Elkasu, njegova nepokornost i konac koji je završio njegove gluposti	240
O bolesti sretnog padišaha – utočišta svijeta	240
Odlazak drugog vezira Ahmed-paše u Gruziju, osvajanja i plijen koji je stekao tamo	241
Povratak sretnog padišaha u prijestolnicu	241
Osvojenje tvrđava Bečej, Bečkerek, Varad, Čanad i Lipve i opsjedanje Temišvara	242
Boj Hadim Ali-paše na Segedinskom polju	243
Zauzimanje tvrđave Lipve od strane neprijatelja i pogibija Ulama-paše	245
Bitka u blizini tvrđave Bečej i pad Kajtaz-age u zarobljeništvo	245
Osvojenje tvrđave Srem kao posljedica napora rahmetli Hadim Ali-paše	246
Imenovanje drugog vezira Ahmed-paše za serdara pohoda na Temišvar i osvojenje tvrđave Temišvar	246
Rat Turhan-bega sandžakbega Delvina	248
Stradanje Tot Mihala	248
Osvajanje tvrđave Lipve po drugi put i zauzimanje Solmuša, Bernaka, Ebreša, Iline, Jankote, Morešvara, Marčene, Fačeda, Velikog Suča, Malog Suča, Čalje, Nablaka, Kanlaka, Sakove, Samaloša i drugih tvrđava	249
Osvojenje tvrđave Sonluk	249
Opsada tvrđave Egri i povratak nakon što nije osvojena	250
Napad iranskog šaha na tvrđave Adildževaz, Erdžiš i Ahlat što je uvjetovalo padišahov pohod na Nahčevan	250

Sažetak o pohodu na Nahčevan.....	254
Odlazak padišaha	254
Smrt Princa (Džihangira) sina padišaha koji drži prijestolje svijeta, svježe ruže sa grane sultanske	257
Dokidanje nekih stranputica koje su se dogodile u Halepu	258
Dolazak princa Selima u halepsko zimovalište	258
Odlazak islamskog padišaha na Iran	258
Padišahova dozvola da mu svako može ući na divan i osvajanje srca podanika na taj način.....	259
Padišahov pokret iz Dijarbekira	260
Padišahovo pismo šahu	261
Pljačka Revana, Karabaga i Nahčevana	263
Povratak padišaha visoke slave nakon haranja pokrajina Revan i Nahčevan.....	264
Upad Sultan Husejin-bega, bega Imadije i uništenje jedne iranske vojne jedinice	265
Odgovor velikog vezira na dobijeno pismo.....	265
Drugo pismo velikog vezira	267
Pismo erzurumskog beglerbega Ajas-paše šahovim vezirima	270
Padišahova dozvola nekim vojnim jedinicama da se vrate i slanje velikog vezira prema Gruziji	272
Dolazak poslanika krivovjernog šaha da traži mir	273
Osvojenje zemlje Šehrizol i tvrđave Zalim i mjesta vezanih za nju	274
Povećanje plaća timarnicima i izmjena mjesta među nekim velikašima	274
Dolazak izaslanika perzijskog šaha s molbom da se uspostavi put općeg poretka	275
Pismo šaha Tahmaspa	275
Padišahovo pismo iranskom šahu.....	283
Padišahov povratak u Istanbul.....	285
Izbijanje Dželalijevog problema u Rumeliji kao posljedica njegove tvrdnje da je on princ Mustafa i ubojstvo Dželaije	285
Pogubljenje velikog vezira Ahmed-paše	287
Pomoć Turgutča-bega komandantu francuske mornarice, tri-četiri puta nanošenje poraza španjolskoj vojsci i zauzimanje šest-sedam tvrđava.....	287
O uzroku pohvale veza između francuskih kraljeva i osmanskih vladara	288
Pojava Turgutča-bega i neke njegove vojne.....	289
Neki ratovi i osvajanja alžirskog beglerbega Salih-paše	291
Boj koji je vodio u Basri sandžakbeg Galipolja i komandant mornarice Pijale-beg – odlazak mornarice	292
Povod pogubljenja Piri-bega, komandanta mornarice Egipta	293
Sjajna vojna kliškog sandžakbega Malkoč-bega	294
Jedna sjajna vojna Devletgiraj-hana u Krimskom vilajetu	295
Osvojenje tvrđava Kapošvara, Bobovca i Kortine	295
O nadnaravnim sposobnostima gazija	297

Prvo pojavljivanje kahve u Turskoj	301
Pojava duhana ružnog mirisa i štetnog po zdravlje	302
O stanju osmanske mornarice koja je ostala u Basri	303
O nekim događajima koji su snašli u brdima i pustinji Sejdi Ali-kapudana koji je dobio zadatak da flotu iz Basre dovede u Suez	304
O posjeti časnim evlijama i velikim šejhovima koje je učinio rahmetli Sejdi Ali-Kapudan za vrijeme svoga pohoda punog opasnosti, o gradovima i kasabama i čudesnim stvarima koje je vidio.....	307
O otocima i obalama na koje je svraćao Sejdi Ali-Kapudan kad je otišao iz Basre i o gradovima i kasabama kad je išao kopnom.....	312
O nekim čudnim i rijetkim stvarima koje je vidio rahmetli Sejdi Ali-kapudan za vrijeme putovanja.....	316
Rat rahmetli sultana Selima-hana dok je bio princ sa njegovim bratom princom Bajezidom. Bijeg princa Bajezida perzijskom šahu. O tome šta mu se tamo dogodilo i o njegovom kraju.....	319
Ukratko o padišahovom prelasku u Uskudar	323
Rat prinčeva u polju kod Konje.....	324
Bijeg princa Bajezida sa četvoricom prinčeva i njihovo sklanjanje kod iranskog šaha	325
O otpuštanju Lala-paše sa mjesta lale.....	326
Teško stanje princa Bajezida nakon prelaska iranske granice.....	327
Slanje izaslanika osmanskog padišaha i traženje da se princ vrati nazad	329
Drugi dolazak izaslanika sretnog padišaha.....	335
Slanje vojske da se osvoji Malta i njen povratak bez uspjeha.....	337
Sažetak o pohodu na Sigetvar	339
Padišahov odlazak na pohod	339
Osvojenje tvrđava Gole, Janova i Dilagoš	345
Odlazak rahmetli padišaha s ovog svijeta i njegovo preseljenje u vječni	346
O dobrim djelima rahmetli padišaha	347
Hajrati majke prinčeva – Haseki sultanije.....	349
O sporazumima o miru koje je sa paklenim nevjernicima sklopio veliki otac sultana Sulejmana, on sam i njegov sin za vrijeme njihovih vladavina.....	351
Ovako su strani historičari opisali sklapanje mira sultana Sulejmana	354
Ovako je napisan mirovni sporazum sačinjen u vrijeme sultana Selima poslije sigetvarske pobjede.....	355
O nekim čudnovatim stvarima.....	356
O vladavini plemenitog, darežljivog i blagog padišaha, sultana Selima-hana, tlo pod njim neka je čisto, a mjesto mu u Džennetu	358
O visokim vezirima u njegovo vrijeme	359
O čuvenim beglerbegovima ovog vremena.	362
O defterdarima i nišandžijama.....	365
O nišandžijama u vrijeme sultan Selima.....	367
O nekim poznatim begovima u sretnom vremenu sultan Selim-hana	369

O nekim znamenitim učenjacima u vremenu sultana Selim-hana.....	373
O liječnicima u vrijeme sultan Sulejman-hana i sultan Selim-hana.....	377
O nekim velikim šejhovima u sretnom vremenu sultana Sulejman-hana i u periodu sultana Selim-hana.....	378
Vojne i osvajanja u vrijeme sultana Selim-hana	382
Pobuna Aganoglua u basranskom kraju i njegovo upokorenje.....	382
Pohod na Ežderhan (Astrahan) i Gazan.....	383
Kratke informacije o stanju stepskog naroda Kipčackih i Ežderhanskih stepa.....	384
O nekim hanovima Krima i Kipčacke stepe	387
O neredima koji su izbili u Jemenu i njihovom likvidiranju uz pomoć Allaha uzvišenog.....	389
O stanju Sinan-paše serdara Jemena i nekim događajima	395
Zauzimanje grada Granade od strane muslimana u Španjolskoj i njihovo traženje pomoći	397
Osvojenje otoka Cipra i mjesta koja mu pripadaju.....	397
Osvajanje Tunisa i zemalja sjeverne Afrike od strane Kilič Ali-paše	401
Poraz osmanske mornarice.....	404
Događaji koji su izbili za vrijeme pohoda osmanske mornarice	407
Nekoliko popravaka s vanjske strane Kabe u Mekki.....	408
Upad tatarskog hana u rusku zemlju.....	408
Pojava zvijezde repatice.....	408
Stradanje nevjernika kod tvrđave Nova	408
Ojačavanje blagoslovljene džamije Aja Sofya i izgradnja dvije nove munare uz nju.....	409
Mornarički pohod vezira Pijale-paše i Kilič Ali-paše	409
Zauzimanje Tunisa od strane nevjernika	409
Zauzimanje Tunisa od strane serdara Sinan-paše i rušenje tvrđave Halkulveled	409
Smrt rahmetli sultana Selima-hana.....	410
Kazalo imena.....	412

Izdavač:
El-Kalem
Orijentalni institut
Za izdavača:
Muhamed Mrahorović
Behija Zlatar
Glavni urednik: Selim Jarkoč
Urednik: Mustafa Prljača
Recenzenti:
Amir Ljubović
Behija Zlatar
Lektor: Sead Trhulj
Korektor: Mahir Sokolija
Tehnički urednik: Mahir Sokolija
Likovna oprema: Mehmed Zaimović
Tiraž: 1000 primjeraka
Štampa: BEMUST Sarajevo
Za štampariju: Mustafa Bećirović

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

94 (496.02) "1520/1640"

PEČEVĀ, Ibrahim

Historija / Ibrahim Alajbegović Pečevija;
predgovor, prijevod i bilješke Fehim Nametak. -
Sarajevo: El-Kalem [etc], 2000. - 2 knj.; 24 cm

Prijevod djela: Tarih-i Pečevi. - Bibliografske i
druge bilješke uz tekst. - Sadrži: Knj. 1:
1520-1576. - 432 str.

ISBN 9958-23-051-8 (cjelina)

ISBN 9958-23-052-6 (knj. 1)

I. Pečevija Alajbegović, Ibrahim vidi Pečevî,
Ibrahim. - II. Alajbegović Pečevija, Ibrahim vidi
Pečevî, Ibrahim. - III. Pečevi, Ibrahim vidi
Pečevî, Ibrahim

COBISS/BiH - ID 7376134
